

Journal of MCU Peace Studies

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

ISSN : 2985-1556 (Online)

หลักสูตรสันติศึกษา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Vol. 12 No. 6

(November-December 2024)

ปีที่ 12 ฉบับที่ 6

(พฤศจิกายน-ธันวาคม 2567)

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

Journal of MCU Peace Studies

ปีที่ 12 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน - ธันวาคม 2567)

Vol. 12 No. 6 (November – December 2024)

ISSN: 2985-1556 (Online)

● วัตถุประสงค์

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร กำหนดเผยแพร่ปีละ 6 ฉบับ (ฉบับที่ 1 มกราคม - กุมภาพันธ์, ฉบับที่ 2 มีนาคม - เมษายน, ฉบับที่ 3 พฤษภาคม - มิถุนายน, ฉบับที่ 4 กรกฎาคม - สิงหาคม, ฉบับที่ 5 กันยายน - ตุลาคม และ ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน - ธันวาคม) ทั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการศึกษาค้นคว้า และเพื่อเผยแพร่บทความวิจัยและบทความวิชาการแก่นักวิจัย นักวิชาการ คณาจารย์ และนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา

วารสารมุ่งเน้นบทความทางด้านพระพุทธศาสนา สันติศึกษา สังคมวิทยา ศิลปศาสตร์ และสหวิทยาการด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ทุกบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ อย่างน้อย 2 ท่าน เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

บทความที่ส่งมาขอรับการตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร จะต้องไม่เคยตีพิมพ์หรืออยู่ระหว่างการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อตีพิมพ์ในวารสารอื่น ผู้เขียนบทความจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การเสนอบทความวิชาการหรือบทความวิจัยเพื่อตีพิมพ์ในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร อย่างเคร่งครัด รวมทั้งระบบการอ้างอิงต้องเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของวารสาร

ทัศนะและความคิดเห็นที่ปรากฏในบทความในวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ถือเป็นความรับผิดชอบของผู้เขียนบทความนั้น ไม่ถือเป็นทัศนะและความรับผิดชอบของกองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร

The Journal of MCU Peace Studies published 6 time per year (1st issue January - February, 2nd issue March - April, 3rd issue May - June, 4th issue July - August, 5th issue September – October and 6th issue November- December). It aims to promote research and disseminate academic and research articles for researchers, academicians, lecturers and graduate students.

The Journal focuses on Buddhism, Peace Studies, Sociology, Liberal Arts and Multidisciplinary of Humanities and Social Sciences. All the articles published are peer-reviewed by at least two experts. The articles are in both Thai and English.

The articles, submitted for The Journal of MCU Peace Studies, should not be Previously published or under consideration of any other journals. The author should carefully follow the submission instructions of The Journal of MCU Peace Studies including the reference style and format.

Views and opinions expressed in the articles published by The Journal of MCU Peace Studies, are of responsibility by such authors but not the editors and do not necessarily reflect those of the editors.

● เจ้าของ

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
อาคารเรียนรวม ห้อง D 423 79 หมู่ที่ 1
ถนนพหลโยธิน ตำบลลำไทร อำเภอลำไญ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170
โทรศัพท์ 035248000 ต่อ 8528,
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
โทรสาร: 035-248000 ต่อ 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● ที่ปรึกษา

อธิการบดี
รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ
คณบดีคณะพุทธศาสตร์
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

● Owner

Master of Arts Program in Peace Studies,
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Zone D, D423 4th floor, School Building,
79 M.1, Phahon Yothin Road, Lam Sai,
Wang Noi, Phra Nakhon Si Ayutthaya,
13170, Thailand.
Tel: + 66 35 248 000 ext. 8528
084-320-3962, 082-551-5991
journalpeacemcu@gmail.com
Fax: + 66 35 248 000 ext. 8528
<https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace>

● Advisors

The Rector
Vice-Rector for Academic Affairs
Dean, Faculty of Buddhism
Dean, Graduate School

เลขาธิการสถาบันพระปกเกล้า
เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม

The Secretary-General of King Prajadhipok's Institute
The Secretary-General of the Office of the Judiciary

● **บรรณาธิการบริหาร**

พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

● **Executive Editor**

Prof.Dr. Phra Medhivajarpundit
Mahachulalongkornrajavidyalaya University

● **กองบรรณาธิการ**

พระครูนิติธรรมบัณฑิต, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปราโมทย์ วาทโกวิโท, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปญโญ, ดร.
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.ชั้นทอง วัฒนประดิษฐ์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
นายสุชนา ศิริธัญกร
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ผศ.ดร.อุทัย สติมัน
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
รศ.ดร.รัตน์ ปัญญาภา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ.ดร.นิศานาจ โสภภาพล
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ.ดร.ไกรฤกษ์ ศิลาคม
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี
ผศ.ดร.ปราโมทย์ ยอดแก้ว
มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

● **Editorial Board**

Dr.Phrakru Nitithambundit
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr.Phra Pramote Vadakovid
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phrakrupalad Adisak Vajirapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr.Phramaha Kriangsak Indapañño
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof.Dr.Khantong Wattanapradith
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Mr.Suchaya Siritanyaporn
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Asst.Prof.Dr.Uthai Satiman
Mahachulalongkornrajavidyalaya, University
Assoc.Prof.Dr.Rattana Panyapa
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Assoc.Prof.Dr.Nisanart Sopapol
Ubon Ratchathani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Krairoek Silakom
Udon Thani Rajabhat University
Asst.Prof.Dr.Pramote Yotkaew
Suan Dusit University

ดร.สัญญา เคนาภูมิ

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผศ.ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร.ชลัท ประเทืองรัตนา

สถาบันพระปกเกล้า

รศ.ดร.พิมลพรรณ เพชรสมบัติ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี

ดร.สุรัชย์ พุดชู

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dr.Sanya Kenaphoom

Rajabhat mahasarakham University

Asst.Prof.Dr.Padtheera Narkurairattana

Mahidol University

Dr.Chalat Pratheuagrattana

King Prajadhipok's Institute

Assoc.Prof.Dr.Pimolpun Phetsombat

Rajamangala University of Technology Thanyaburi

Dr.Surachai Phutchu

Mahamakut Buddhist University

● **ฝ่ายประสานงานและจัดการ**

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว),

มือถือ: 084-320-3962 Line ID: Tom77725

อีเมลล์: Somporn.lang@mcu.ac.th

ดร.ประดิสสิษฐ์ ประคองสาย,

มือถือ: 082-551-5991 Line ID: ohho456

อีเมลล์: Pradisist.pra@mcu.ac.th

Coordination and Management

Phra Somporn Pasanno (Langkeaw),

Tel. 084-320-3962 ID line: Tom77725

Email: Somporn.lang@mcu.ac.th

Dr. Pradisist Prakongsai,

Tel. 082-551-5991 Line ID: ohho456

Email: Pradisist.pra@mcu.ac.th

● **ฝ่ายกฎหมาย (Law Department)**

ดร.คชาภรณ์ คำสอนทา: Dr. Kachaporn Kumsonta

● **ออกแบบปก (Cover designed)**

พระมหาปิยะนัฐ ปิยรัตน์ (โสมมา): Phramaha Piyanat Piyaratano (Soma)

● **จัดรูปเล่ม (Content designed)**

พระสมพร ปสนโน (หลังแก้ว), ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Phra Somporn Pasanno (Langkaew)

ดร.ประดิสสิษฐ์ ประคองสาย, ผู้ช่วยบรรณาธิการ: Dr.Pradisist Prakongsai

กำหนดออกเผยแพร่

ฉบับที่ 1 มกราคม – กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม – เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม – มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม – สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน – ธันวาคม

วารสารกำหนดระบบการอ้างอิงเป็น APA เอกสารอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายบทความผู้เขียนจะต้อง
ปรับเป็นภาษาอังกฤษทั้งหมด เพื่อพัฒนาวารสารในการเตรียมเพื่อเข้าสู่ฐาน ACI และ Scopus ต่อไป

ตั้งแต่ ปีที่ 7 ฉบับที่ 1 (มกราคม-กุมภาพันธ์ 2562) เป็นต้นไป ได้ยกเลิกการตีพิมพ์รูปเล่มที่เป็น
เอกสาร โดยจะเผยแพร่เฉพาะฉบับออนไลน์เพียงช่องทางเดียว สามารถดาวน์โหลดได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/journal-peace/index>

บทบรรณาธิการ

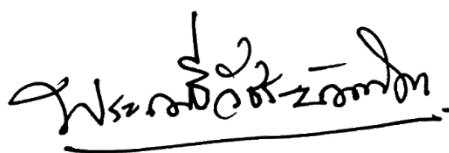
วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร มีวัตถุประสงค์เพื่อที่จะสนับสนุน ส่งเสริมให้คณาจารย์บุคลากร
เจ้าหน้าที่ นิสิต และผู้สนใจ ทั้งภายในและภายนอกมหาวิทยาลัยได้เสนอและเผยแพร่บทความ ได้แก่
บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ บทความปริทรรศน์ และบทความพิเศษ ที่ได้มาตรฐาน
สู่สาธารณชน รวมทั้งยกระดับผลงานทางวิชาการให้ได้รับการยอมรับในระดับชาติและนานาชาติ ด้วยหวังให้
เป็นตลาดแห่งองค์ความรู้ที่สามารถค้นคว้า ถ่ายทอด และแลกเปลี่ยนความรู้ในด้านต่างๆ อย่างหลากหลาย
และที่สำคัญองค์ความรู้ดังกล่าวจะเป็นแนวทางไปสู่การบูรณาการ เพื่อการพัฒนาส่งเสริมสันติวิธี เนื่องจาก
สถานการณ์ด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมืองที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว จนเกิดช่องว่างทางเศรษฐกิจ
และความเหลื่อมล้ำในสังคม การทำลายทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ปัญหาการอยู่ร่วมกันของสมาชิก
ที่มีความแตกต่างทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรมและภาษา เป็นต้น อันก่อให้เกิดแนวโน้มนำไปสู่ความขัดแย้ง
เชิงโครงสร้างของสังคม หลักสูตรสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้เห็นถึงปัญหา
ดังกล่าว จึงได้จัดทำวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร เพื่อให้เป็นตลาดวิชาการ และเป็นช่องทางแห่งการ
ค้นหาและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี หลักการ แนวทาง กระบวนการ วิธีการ ขั้นตอนในการจัดการความขัดแย้ง
และหลักการ แนวทางในการเสริมสร้างสันติวิธี เพื่อพัฒนาไปสู่สันติสุขหรือสันติภาพ ดังนั้น ขุดองค์ความรู้จาก
บทความวิชาการ บทความวิจัย เป็นต้น ที่ทางวารสารได้รับตีพิมพ์เผยแพร่จากผู้เชี่ยวชาญในด้านต่างๆ
หลากหลายสาขามาไว้ด้วยกัน จะเกิดการสร้างสรรค์และค้นพบเครื่องมือการจัดการความขัดแย้งด้วยสันติวิธี
จะทำให้บุคคล องค์กร สังคม ชุมชน สังคม หรือประเทศชาติให้เกิดสันติสุขได้ อีกทั้งยังเป็นการสร้างภูมิคุ้มกัน

หรือเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลหรือสังคมเพื่อเผชิญหน้ากับสถานการณ์ความขัดแย้ง ความรุนแรงที่จะตามมา

ทั้งนี้ วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้เปิดรับบทความด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นด้านพระพุทธศาสนา ปรัชญา สันติศึกษา สังคมวิทยา นิติศาสตร์ รัฐศาสตร์ มานุษยวิทยา ประวัติศาสตร์ ภูมิศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม การพัฒนาชุมชน การศึกษา จิตวิทยา และรวมถึงสหวิทยาการ เชิงประยุกต์ด้านมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ โดยเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับๆ ละ 33 บทความ โดยบทความที่ตีพิมพ์เผยแพร่ได้ผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน ทั้งนี้เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

ปีที่ 12 ฉบับที่ 6 (พฤศจิกายน – ธันวาคม 2567) เป็นฉบับที่ผ่านการพิจารณาจากกองบรรณาธิการและผู้ทรงคุณวุฒิ จัดว่าเป็นผลงานที่ผ่านการพัฒนาองค์ความรู้อย่างต่อเนื่องในเชิงวิชาการ ซึ่งสอดคล้องกับวิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนามหาวิทยาลัย เป็นศูนย์กลางการศึกษาพระพุทธศาสนาในระดับนานาชาติ โดยจัดการศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้บูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ให้นำไปสู่การพัฒนาจิตใจและสังคมอย่างยั่งยืนซึ่งวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ได้รับความไว้วางใจ และความเชื่อถือของนักวิชาการ ดังจะเห็นได้จากบทความที่นำมาเผยแพร่เป็นบทความวิจัย และบทความวิชาการที่มาจากหลากหลายสถาบันหรือหน่วยงานที่ได้เข้าร่วมตีพิมพ์เผยแพร่บทความ ซึ่งเป็นการเอื้อเพื่อแบ่งปันชุดองค์ความรู้เชิงวิชาการ เพื่อจะร่วมกันพัฒนาชีวิต องค์กร ชุม และสังคม ให้เจริญก้าวหน้าอย่างอารยธรรมยิ่งขึ้นไป

กองบรรณาธิการวารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร ขอขอบพระคุณผู้บริหาร คณาจารย์ นักวิชาการ ตลอดจนนิสิต นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ที่ให้ความสนใจส่งบทความวิชาการเข้ามาร่วมตีพิมพ์เผยแพร่ในครั้งนี้ และกองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่าเนื้อหาในวารสารฉบับนี้จะเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกผู้ติดตามอ่านทุกท่าน หากผู้อ่านจะมีข้อเสนอแนะในการปรับปรุงวารสารนี้ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นกองบรรณาธิการขออภัยรับไว้ด้วยความยินดี

(พระเมธีวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.)

บรรณาธิการ

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทบรรณาธิการ	(5)
บทความวิจัย: Research Articles	

The Impact of Visitor Satisfaction on Soundscape Design in Buddhist Temples – A Case Study of the Square around Taiping Xingguo Temple Pagoda.....	2158-2173
<i>Minting Zhao, Eakachat Joneurairatana, Veerawat Sirivesmas and Sone Simatrang</i>	
Empathy: Modes of Narrative in Contemporary Jewelry Art.....	2174-2186
<i>Lei Zhang and Rongkakorn Anantasanta</i>	

บทความวิจัย: Research Articles

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์: Development of a Non-Formal Education Program to Enhance the Ability of Evaluators to Evaluate Internal Educational Quality at the Curriculum Level of Kasetsart University.....	2187-2199
<i>นงนาฏ พัวประเสริฐ, จุฬารัตน์ วัฒนะ และ พนิท เข้มทอง:</i>	
<i>Nongnart Puaprasert, Jularat Wattana and Panit Khemthong</i>	
การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย: The Development of Lifelong Learning Innovations to Enhance Thai Youth's Literacy on Sustainable Development Goals.....	2200-2212
<i>เอกภูมิ เจียมวิทยานุกูล และ ชนนภรณ์ อารีกุล:</i>	
<i>Ekapum Jiemwittayanukul and Chananporn Areekul</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้นสำหรับนักเรียนหลักสูตร ประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษานบuri: Development of Instructional Course on Basic Cutting Patterns for Vocational Certificate Program at Thonburi Vocational College.....	2213-2223
ปาไลตา ชะนะ และ ชญาภัทร์ กี่อารีโย: <i>Palita Chana and Chayapat Kee-ariyo</i>	
การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครู รุ่นใหม่: A Study on the Needs and Guidelines for Developing the Teacher Spirit among New Generation Teachers.....	2224-2235
ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์, วาสนาไทย วิเศษสัตย์, ศักดิ์ศรี สืบสิงห์ และ ยุวธิดา ชาปัญญา: <i>Channarong Wisetsat, Wasanathai Wisetsat, Saksri Suebsing and Yuwathida Chapanya</i>	
รูปแบบการบริหารนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษา ชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร: A Learning Innovation Management Model to Improve the Student Quality in Basic Educational Institutions in Remote Highland Areas.....	2236-2249
วิเชียร นันตะ และ จิติมา วรณศรี: <i>Wichian Nanta and Jitima Wannasri</i>	
การพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์: The Developing of Media for Home Economics and Handicrafts through Online Influencers.....	2250-2262
ปวีณนุช ถึงเจริญ, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และ จุฑามาศ พีรพัชระ: <i>Paweenute Thungchareon, Jomkhun Suwannarak and Chutamas Peerapatchara</i>	

เรื่อง	หน้า
การรับรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการและสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร: Perception Value of Nutritional and Food Sanitation of the School Lunch Program under Samut Sakhon Primary Education Service Area Office.....	2263-2278
ณัฐวัฒน์ เบญจชา, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์, จุฑามาศ พีรพัชระ และ อมรรัตน์ เจริญชัย: <i>Nattawat Bencha, Jomkhwan Suwannarak, Chutamas Peerapatchara and Amornrat Chareonchai</i>	
การรับรู้คุณค่าทางสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารของร้านจำหน่ายอาหาร ในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร: Perceived Value of Food Sanitation among Food Handlers in Food Outlets in Samut Sakhon Province.....	2279-2291
จันทกร มาประชุม, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และ จุฑามาศ พีรพัชระ: <i>Jantakorn Marprachum, Jomkhwan Suwannarak and Chutamas Peerapatchara</i>	
การพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย: The Development of Media on Home Economics and Handicraft Reflecting Thai Identity by Influencers.....	2292-2306
นรินทร์ ลาภอนันต์, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และ จุฑามาศ พีรพัชระ: <i>Narin Lapanun, Jomkhwan Suwannarak and Chutamas Peerapatchara</i>	
รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร: A Management Model of Internal Quality Assurance in Schools Located in Remote Highland Areas.....	2307-2321
วิไลวรรณ นันต๊ะ และ จิติมา วรรณศรี: <i>Wilaiwan Nunta and Jitima Wannasri</i>	

เรื่อง	หน้า
โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอน ศีลธรรม: A Structural Equation Model of Spiritual Leadership Based on Buddhadhamma of Morality-Teacher Monks.....	2322-2335
พระมหาภักมพล อตฺถปาโล ชำนาญ, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และ ลำพอง กลมกุล: <i>Phramaha Kamphol Atthapalo Chamnan, Booncherd Chumnisart and Lampong Klomkul</i>	
เอกสารคัมภีร์ใบลาน : กลวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในบทสวดวิญญูสำนวนท้องถิ่นอีสาน: Palm-Leaf Manuscripts: The Strategy of Language Changes in Isaan Spirit- Retrieving Scripture.....	2336-2351
ชาญยุทธ์ สอนจันทร์: <i>Chanyuth Sonjan</i>	
การวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการ ภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา: Research and Development on Enhancing Personnel in Animation through the Integration of Industry and Education.....	2352-2365
เจียง เหวินเฟิง, กระพัน ศรีงาน และ โกวิท วัชรินทรางกูร: <i>Jiang Renfeng, Krapan Sringan and Kovit Vajarintarangoon</i>	
การเปลี่ยนผ่านช่วงเวลาของเมืองเชียงใหม่ : The Transition of Time in Chiang Mai.....	2366-2379
อมร ทองพวงค์ และ ฉลองเดช คูพานุมาด: <i>Amorn Thongpayong and Chalongdej Kuphanumat</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์โดยการจัดการเรียนรู้ แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับความคิดเป็นภาพ: Development of Science Process Skills and Learning Achievement in 6 th Year Elementary School Students on the Unit of Rocks, Stone Cycle, and Fossils Using Problem-Based Learning and Visual Thinking.....	2380-2392
คุณานนต์ ยาทองไชย, วรรณกร วรรณะสาร และ อรุณรัตน์ คำแหงพล: <i>Kunanon Yathongchai, Hassakorn Wattanasarn and Arunrat Khamhaengpol</i>	
รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิค เดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร: Human Capital Development Model for Becoming a Learning Organization Using the Delphi Technique Rajamangala University of Technology Phra Nakhon.....	2393-2403
พันธุ์ชิต ธรรมพิชัย, ชัยวิชิต เชียรชนะ และ สยาม แกมขุนทด: <i>Punchid Tumpichai, Chaiwichit Chianchana and Siam Khamkhunthot</i>	
กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ ส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง: Strategies for Smart School Administration in Private Schools under the Office of the Private Education Commission in the Central Region.....	2404-2417
ชลชัย ศรีเชียงใหม่, พิชญภา ยืนยาว, นภาพรณ ยอดสิน และ อีรวุธ ธาดาทันติโชค: <i>Chonlachai Sreechiang, Pitchayapa Yuenyaw, Napaporn Yodsinn and Theerawoot Thadatontichok</i>	

เรื่อง	หน้า
ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครู ของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา มัธยมศึกษาปทุมธานี: The Relationship between Transformational Leadership and the Enhancement of Teachers' Creative thinking by School Administrators in Sattabongkoch School Group under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani.....	2418-2428
จุฑามาศ ปักเคี้ยง, สุดารัตน์ สารสว่าง และ มีชัย ออสุวรรณ:	
<i>Juthamat Pakkethang, Sudarat Sarnswang and Meechai Orsuwan</i>	
การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขต พื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1: Development of an Activity Kit for Mathematical Problem-Solving Using the CIPPA Learning Model Combined with the KWDL Technique for 2 nd Year Primary School Students under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1.....	2429-2442
นภาพร เนียมสุข และ สุภัทรา คงเรือง:	
<i>Napaporn Niamsuk and Supatthara Kongruang</i>	
การพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองภายใต้กรอบบรรทัดวิธีของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร: The Development of Urban Wisdom under Bowon Framework by Buddhist Peaceful Means of Wat Sarod Community, Bangkok Metropolis.....	2443-2455
อำไพ กุลบุตรดี และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ:	
<i>Ampai Kunbuddee and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño</i>	
คำกริยาแสดงอาการ : ภาพสะท้อนมโนทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์กระเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก ของประเทศไทย: Action Verbs: Reflection of the Concept of the Pwo Karen in the Western Thailand.....	2456-2468
ศิวาพร พิรอด และ รัชนิยา กลิ่นน้ำหอม:	
<i>Siwaporn Pirod and Ratchaneeya Klinnamkom</i>	

เรื่อง	หน้า
กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี: The Process of Promoting Respect for Human Dignity to Enhance a Peaceful Organization according to Buddhist Peaceful Means in Thaklong Municipality Pathumthani Province.....	2469-2482
รภัสศา ธนวุฒินาตุล และ อุทัย สติมัน:	
<i>Rapassa Thanavutthanadul and Uthai Satiman</i>	
การจัดวางภูมิสถาปัตย์ของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถานสำหรับการเจริญจิต ภาวนา โดยใช้พลังบวรเป็นฐานตามแนวพุทธสันติวิธี: Wat Mai (Yai Paen)'s Landscape Architecture Setting as a Tool to Create Delightful Place for Mind Meditation Development Using Baworn-Power Based on Buddhist Peaceful Means.....	2483-2493
ปิยะนันท์ เรืองฐิติชัยกุล:	
<i>Piyanan Reungthitichaikul</i>	
สันตินวัตกรรมการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย: Peace Innovation for Development of Peaceful Practices in Early Childhood Caregivers.....	2494-2505
ชฎาพร บุญหนา และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์:	
<i>Chadaporn Boonhna and Khantong Wattanapradith</i>	
การออกแบบและการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรรูปแบบใหม่ เพื่อสังคมเป็นสุข อย่างยั่งยืน: Design and Development of a New Housing Estate Model for a Sustainable and Happy Society.....	2506-2522
ใจสรวรรค์ อนันตโสภณ:	
<i>Jaisawan Anantasopon</i>	

เรื่อง	หน้า
การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี: Development of a Prototype Health Promotion Temple in Nonthaburi Province.....	2523-2534
วรุฬักษณ์ เลียงมา: <i>Warunluk Leangma</i>	
การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน: Participation in the Development of Biodiversity Areas in the Community Ecosystem.....	2535-2551
พระครูอุทัยสุตกิจ ตฤณ ปริบูรณ์: <i>Phrakru Uthaisutkit Trin Boriboon</i>	
การพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี: Development of a Construction Model and Utilization of Biodiversity Wisdom in Temples and Communities in Prachin Buri Province.....	2552-2563
พระครูชลธารโสภิต กองแก้ว: <i>Phrakhru Chonlatarnsophit Kongkaew</i>	

บทความวิชาการ : Articles

การขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนบนฐานบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) : กรณีศึกษาวัดสวนแก้ว: Human Rights Advocacy Based on the Bowon (Homes, Temples, and Schools) Approach: A Case Study of Wat Suan Kaew.....	2564-2576
กิติภูมิสมชาติ มัทธูจัต และ อุทัย สติมัน: <i>Kittiphumsomchard Muttujud and Uthai satiman</i>	
การพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน: Developing a Sustainable Low-Carbon Tourism Destination.....	2577-2588
กัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล, สุภัทรา สังข์ทอง, สิรินทรา สังข์ทอง และ นิमित ชุ่นสั้น: <i>Kanyapat Pattanapokinsakul, Suphattra Sangthong, Sirinthra Sungthong and Nimit Soonsan</i>	

เรื่อง	หน้า
ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีพุทธของครูสอนพระปริยัติธรรม โดยใช้หลัก สาราณียธรรม: Professional Learning Community in the Buddhist Way of Phrapariyattidhamma Teachers by Saranyya Dhamma.....	2589-2596
พระมหาพงศ์ธร ธมฺมภาณี คลังสอน และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์: <i>Phramaha Phongsathorn Dhammaphanee Klangson and Khanthong Wattanapradith</i>	

วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร
เป็นสมาชิกเครือข่ายวารสารวิชาการ
ด้านสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ (JSH)

The Impact of Visitor Satisfaction on Soundscape Design in Buddhist Temples – A Case Study of the Square around Taiping Xingguo Temple Pagoda*

¹Minting Zhao, Eakachat Joneurairatana, Veerawat Sirivesmas
and Sone Simatrang

Silpakorn University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: zhao_m@silpakorn.edu

Abstract

This study investigates how visitor satisfaction affects soundscape design and practice in Buddhist temples, with a focus on the square of Taiping Xingguo Temple as a case. This study uses a mixed method to collect and analyze soundscape data, categorizing the soundscape into natural sound, Buddhist sound, human sound, and noise. The objectives of this study are delineated as follows: 1. To record and analyze the sound sources surrounding Taiping Xingguo Temple Pagoda. 2. To evaluate the influence of soundscape elements on visitor satisfaction at Taiping Xingguo Temple Pagoda. 3. To conceptualize a soundscape design for Taiping Xingguo Temple Pagoda that may serve as a model for other temples.

The results of this study reveal that: 1. The soundscape elements consist of four types and most respondents find the traffic noise to be excessively loud. The soundscape of Taiping Xingguo Temple ought to facilitate meditation and relaxation, convey Buddhist teachings and culture, enhance faith and identity, and augment the soundscape's richness. 2. The elements of the soundscape significantly impact visitor satisfaction. Sounds emanating from Buddhist rituals and the natural environment exert the most substantial positive effect, whereas auditory disturbances negatively affect satisfaction to a considerable degree. This research advocates for augmenting the presence of Buddhist and natural sounds, coupled with the attenuation of noise, to enhance visitors' perceptions. 3. The design of the soundscape should be strategically focused on reinforcing the temple's spiritual ambiance. This entails maintaining and honoring its historical and cultural integrity, accentuating its Buddhist essence, establishing balance and cohesion among the various sound sources, and customizing the soundscape's intensity and rhythm to the spatial functions and the exigencies of the tourists.

Keywords: Soundscape Design; Buddhist Temple; Tourist Satisfaction; Soundscape Optimization

*Received January 22, 2024; Revised April 1, 2024; Accepted April 9, 2024

Introduction

Buddhist temples embody the essence of Buddhist culture, and their visual environments reflect the spirituality and aesthetics inherent in Buddhism. The graphical backdrop of Buddhist temples encompasses various aspects, such as history, culture, layout, architecture, and gardens, garnering significant academic interest. Yet, in contrast to the visual environment, the soundscape environment of Buddhist temples-comprising both sound and auditory perception-often receives less attention and warrants more systematic study. The soundscape is a vital component of the temple's religious atmosphere, influencing not only the spatial ambiance and cultural connotations but also visitor satisfaction and experience. Current research on the Buddhist soundscape predominantly concentrates on the architectural soundscape, namely the measurement and evaluation of sound parameters and acoustic effects within the temples. While these studies offer foundational insights for the optimization of the temples' acoustic environments, they do not fully capture the soundscape's characteristics and value. Consequently, investigating the status quo and challenges, for the soundscape environment of Buddhist temples from a comprehensive soundscape design perspective presents a meaningful and formidable research endeavor.

In 2014, the International Organization for Standardization (ISO) issued the ISO 12913-1 standard, defining soundscape as "the acoustic environment as perceived or experienced and/or understood by a person or people, in context" (ISO, 2014). Research on soundscapes focuses internationally on natural soundscapes, which are considered a natural resource that must be protected and restored. Concurrently, soundscape research aims to enhance the quality of the urban acoustic environment through the control of acoustic parameters. In China, soundscape research integrates local cultural elements, particularly the design concepts of classical garden culture, thus forming the distinctive characteristics of Chinese soundscape research. This research draws upon the wisdom of ancient Chinese culture, as reflected in old poems, literature, and painting, and is more poetic and emotional compared to the scientific objectivity of Western soundscape research. The concept of soundscape yields different artistic effects across various countries and social contexts. Despite the cultural complexity, many research methods can be shared and adapted. For instance, Chinese scholar Li Guoqi initiated a soundscape observation research project in 2001, laying the groundwork for the development of soundscape research in China (Li, 2001). In recent years, Chinese scholars have fused science with traditional Chinese culture and art, applying soundscape theory to analyze and evaluate the comfort, preference, and subjective-objective correlation of Buddhist temples' soundscapes, thus providing a valuable reference for the construction of soundscapes in Chinese Buddhist temples.

In summary, due to cultural complexity, the concept of soundscape exhibits different artistic effects across various countries and social contexts. Therefore, an in-depth exploration of soundscape research not only facilitates an understanding of sound expression in diverse

cultures and locales but also offers a significant direction for the application and optimization of soundscapes in different regions. Soundscape theory introduces the notion of soundscape quality, which encompasses the subjective perception and evaluation of sound by humans, including aspects of beauty, comfort, harmony, and suitability. This theory provides a robust theoretical framework and analytical tool for analyzing the soundscape environment of Buddhist temples, as well as guiding principles and reference standards for proposing a soundscape optimization design scheme. As unique spiritual landscapes, the soundscapes of Buddhist temples can convey Buddhist doctrines and rituals and reflect the history and culture of the region. Consequently, examining the impact of soundscapes on visitor satisfaction in Buddhist temples is of paramount importance for enhancing the cultural value of Buddhist temples, optimizing visitor experiences, and promoting the protection and development of these sacred spaces.

In recent years, scholars in related fields have explored the impact of soundscapes on the satisfaction of visitors to Buddhist temples. Luo Ying and Du Yi independently measured and evaluated the soundscapes of Qingcheng Mountain scenic area and Maijishan Grottoes, respectively, and found that physical factors such as sound level (Luo, Kang, and Zhang, 2014; Du, and Kang, 2019), proper pressure, and sound field uniformity, have a significant correlation with tourists' soundscape satisfaction. Zhang Dongxu conducted a questionnaire survey on the soundscape of Han Buddhist temples and discovered that psychological factors, such as sound preference and comfort, are significantly correlated with tourists' soundscape satisfaction (Zhang, Zhang, Liu, and Kang, 2018). Other studies have analyzed the impact of sound's social attributes on tourists' satisfaction, considering social factors such as the soundscape's cultural connotation, religious significance, and historical memory. For instance, Qiu Mengyuan, Wang Fang, and others studied the soundscape of the Nanjing Confucius Temple-Qinhuai Scenic Belt and determined that tourists' perception of the soundscape environment is contingent upon the physical characteristics of sound (Qiu, Wang, Sha, and Hou, 2013). The aspects of the soundscape environment influence tourists' satisfaction with the soundscape only when the physical attributes of sound fall within a certain range. Based on the above analysis, the impact of soundscapes on the satisfaction of Buddhist temples is a complex issue involving multiple dimensions such as physics, psychology, and culture, necessitating research and evaluation from various perspectives and levels.

In the study of the impact of the sound environment on the satisfaction of visitors to Buddhist temples, future research directions may include the following suggestions: 1. Research on Sound Aesthetics and Spiritual Perception: Current studies often focus excessively on noise interference within the sound environment and tend to overlook the research on sound aesthetics and spiritual perception. Future studies should place greater emphasis on how the sound environment can enhance the spiritual atmosphere of temples and the ways in which sound design can improve the spiritual experience of visitors. 2. Research on Specific

Design Optimization Cases: There is a dearth of specific design optimization cases in current research that demonstrate how the sound environment influences temple satisfaction. Future research should provide more concrete case studies, encompassing principles of sound environment design, implementation methods, and effect assessment, to offer practical guidance for the enhancement of temple sound environments.

3. Interdisciplinary Collaboration: Given that sound environment design is an interdisciplinary field, future research should foster collaboration among experts from diverse fields such as acoustics, architecture, psychology, and religious studies to explore the creation of a sound environment that can both mitigate noise interference and augment spiritual experiences. By implementing the above suggestions, it is anticipated that future research will more comprehensively assess the impact of the sound environment on the satisfaction of visitors to Buddhist temples and provide more specific and effective guidance for the optimization of temple sound environments. This will not only enhance the visitor experience but also contribute to the better protection and inheritance of Buddhist culture

The article delineates a four-step method for soundscape art design at Taiping Xingguo Temple. Initially, information is amassed through literature review and field research to analyze and construct a theoretical framework.

1. Information Collection: The soundscape is subsequently sampled and recorded using a survey questionnaire method, and the data is analyzed with SPSS software.

2. Survey and Analysis: The sound evaluation method is then employed, where sound samples are assessed based on the personal feelings of respondents.

3. Sound Evaluation: Finally, a soundscape design experiment is conducted, where sound selection and creation are informed by questionnaire results and stakeholder needs, and audience feedback is collected to refine the soundscape design.

4. Design Experiment: This research facilitates an understanding of the impact of the soundscape on visitor satisfaction and its application in the design of Buddhist temple squares.

Objectives of the research

1. To record and analyze the sound sources in the vicinity of Taiping Xingguo Temple Pagoda.
2. To examine the effects of soundscape elements on visitor satisfaction at Taiping Xingguo Temple Pagoda.
3. To develop a soundscape design for Taiping Xingguo Temple Pagoda that may serve as a model for other temples.

Research Methodology

The article employs Taiping Xingguo Temple as a case study to explore the methodologies and impacts of soundscape art design. Taiping Xingguo Temple, situated in Yuncheng City, Shanxi Province, China (Tian, 2017), is a Buddhist temple featuring a pagoda

originally constructed during the Tang Dynasty's Zhenguan era and subsequently rebuilt in the eighth year of the Song Dynasty's Jiayou era, boasting a history exceeding 1300 years. The temple and its adjacent square constitute vital elements of Yuncheng City's cultural heritage and serve as significant religious leisure sites for both tourists and residents. The square's soundscape is composed of four sound sources: natural sounds, Buddhist sounds, human sounds, and noise, which offer rich layers and diverse characteristics.

The study employed a four-step method, including:

1. Information Collection: Through literature review and field research, the study analyzed relevant knowledge and cases of Chinese Buddhist temples, soundscape art, Buddhist spiritual landscapes, and Taiping Xingguo Temple, constructing a theoretical framework. It also compared and summarized the soundscapes' characteristics and differences among various temples to provide references for subsequent design.

2. Survey Questionnaire Method: The soundscape of Taiping Xingguo Temple was sampled and recorded, categorizing sound samples into four types: natural sounds, Buddha sounds, human sounds, and noise. Thirty-five listeners (including 20 tourists, 13 residents, and two monks) were invited to participate in soundscape satisfaction interviews, observations, and questionnaire surveys. They listened to the sound samples and scored them based on their subjective feelings, obtaining feedback data on soundscape satisfaction and preferences. SPSS software was then used to analyze the data for correlations, providing data support for subsequent design and application.

3. Sound Evaluation Method: Given that numerous factors influence soundscape evaluation, besides quantitatively measuring the physical characteristics of sound, the subjective assessment of respondents is also essential. Soundscape evaluation is based on the personal feelings of respondents, involving the evaluation of 16 sound samples. According to the five-level scoring criteria in Table 2, respondents selected one of five evaluation scales: very satisfied, satisfied, neutral, dissatisfied, and very dissatisfied. They evaluated their satisfaction with the sound samples. To avoid the immediate impact of the environment, the study used recorded audio to evaluate in a quiet setting near Taiping Xingguo Temple. The evaluation results help us better understand the audience's needs for sound characteristics and their feelings towards soundscape aesthetics, thus guiding the design and application of sound.

4. Soundscape Design Experiment: In this instance, the soundscape design experiment was confined to the square area in front of Taiping Xingguo Temple's pagoda. Based on the site's function and stakeholder needs from the questionnaire survey results, the design involved the selection, combination, change, and creation of sound. To allow the audience to more intuitively feel the soundscape effect, the study generated several soundscape models and gathered audience feedback and opinions. Then, based on the respondents' feedback, the soundscape satisfaction levels were compared and analyzed pre- and post-

design to determine the final soundscape design scheme.

This research, grounded in soundscape theory, explores the impact of the soundscape on the satisfaction of visitors to Buddhist temples and how to optimize the soundscape design of the square in front of Taiping Xingguo Temple's pagoda. The soundscape encompasses the area's overall sound environment, first proposed by Finnish geographer Granö. In the 1960s, Canadian composer Schafer further developed the soundscape theory, considering sound to be an integral part of the environment and a crucial means by which humans perceive and evaluate their environment (Schafer, 1993). Soundscape studies divide the research subject into three aspects: the audience, the sound, and the environment. Unlike traditional acoustics research focusing on the physical properties of sound, soundscape research emphasizes the subjective perception and evaluation of the sound environment.

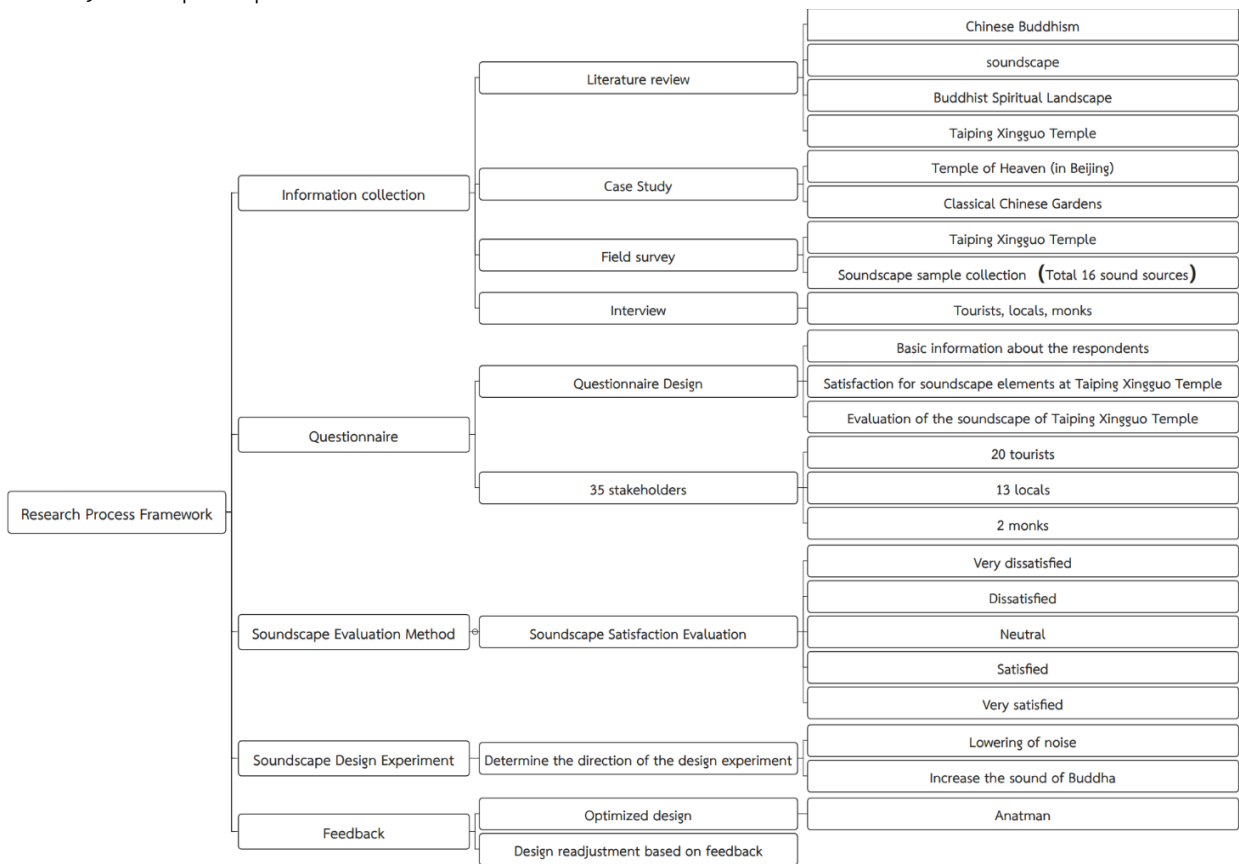

Figure 1: Research process framework

Table 1: 5-level evaluation standard of overall soundscape

Evaluating indicator	Evaluation Scale				
Satisfaction	Very satisfied	Satisfy	Generally	Not satisfied	Very dissatisfied
Score	2	1	0	-1	-2

Research Result

The 1st Objective is to record and analyze the various sound sources of Taiping Xingguo Temple to reveal their acoustic characteristics, soundscape functions, and cultural connotations. The research involved a random sampling of tourists, residents, and monks. The details of the interview information are presented in Table 2. A total of 35 questionnaires were distributed, and descriptive statistics and analysis were conducted on the questionnaire data. The main conclusions, as detailed in Table 3, are as follows: Respondents were least satisfied with noise, particularly traffic noise, with an average score of (-1.74), indicating a high level of dissatisfaction. Conversely, respondents were most satisfied with Buddhist music, with an average score of (1.71) for monk' bowls, signifying a high level of satisfaction, followed by chanting sutras, with an average score of (1.57). Among natural soundscapes, tourists expressed the highest satisfaction with bird calls, with an average score of (1.37). The survey results also indicate that (74%) of users believe the traffic noise in the square in front of the pagoda is excessively loud, impacting the tranquility and sanctity of the temple. Additionally, some tourists reported that the Buddhist music in the temple lacks diversity and layering, making it challenging to reflect the depth of Buddhist culture. Based on these research findings, this design experiment aims to reduce the interference of traffic noise within the temple through soundscape design, enrich the soundscape's depth and expressiveness, and enhance the temple's religious atmosphere.

Table 2: Basic visitor information

Variable	Categories
Gender	1-male; 2-female
Age	1: <30; 2:31-40; 3:41-50; 4:51-60; 5: >60
Frequency of visits to temples	1-First time;2-Once a week;3-Two to five times a week;4-Once a month
Reasons for coming to the temple	1-Pray for blessings and wishes;2-Travel with your family;3-Group gathering;4-Others
Education level	1-High school and below;2-Bachelor;3-Master;4-PhD
Occupation	1-Government employee;2-Teacher;3-Company employee;4-Businessmen;5-Other jobs
Standard of a single sound evaluation	1-Very satisfied;2-Satisfy;3-Generally;4-Not satisfied;5-Very dissatisfied

Table 3: Sound source classification and satisfaction evaluation

Soundscape Category	Sound source	Evaluation Scale
Natural sounds	Wind	-0.06
	Water	0.71
	Bird	1.37
	Insect	-0.57
Buddhist sounds	Bell	1.09
	Drum	0.26
	Copper bell	1.31
	Monk bowl	1.71
	Buddhist instruments	0.74
	Chanting sutras	1.57
Human sounds	Background music	0.54
	Tourists pray	0.57
	Dialogue	-0.83
Noise	Sound of hawking	-0.57
	Transportation	-1.74
	Building Construction	-1.23

The 2nd Objective is to analyze tourists' perceptions of the soundscape and their satisfaction evaluations at Taiping Xingguo Temple through a questionnaire survey and design experiment, and to explore the influence of soundscape element classification on tourists' satisfaction. According to the research results, the square in front of Taiping Xingguo Temple Pagoda, as depicted in Figure 2, is a critical area planned and renovated by the Yuncheng City Government. The red area represents the temple tower, and the yellow area signifies the primary planning zone. The planning objectives include protecting the historical and cultural heritage of Taiping Xingguo Temple, enhancing the visitor experience, and promoting a Buddhist atmosphere conducive to harmonious community development.

To achieve these goals, this study proposes a targeted planning approach. The yellow area is designated as the primary planning zone, the red area as the temple tower, and the green area as the echo space. The echo wall employs acoustic principles and materials such as concrete to produce unique sound effects, thereby enhancing the temple's mystique and allure. It also embodies essential Buddhist teachings, such as emptiness and dependent

origination. The blue area is allocated for the historical exhibition hall. Its sloping roof, reminiscent of rolling mountains, creates a natural and harmonious landscape. The exhibition hall utilizes multimedia elements to present the history, architectural features, and cultural impact of Taiping Xingguo Temple, deepening visitors' understanding and appreciation of this historical and cultural landmark. It also serves as a platform for local residents to engage in learning and dialogue.

As illustrated in Figure 3, street trees are planted at the entrance to the square leading to Taiping Xingguo Temple to attract birds, resonating with the design theme of “sound transmission in the empty valley.” This concept symbolizes the dissemination and legacy of sound, reflecting and extending the design of the echo wall situated in front of the tower. It positions the soundscape as a conduit between the community and the temple, bridging modernity with history, and the old with the new.

Figure 2 Design site status and planning drawings

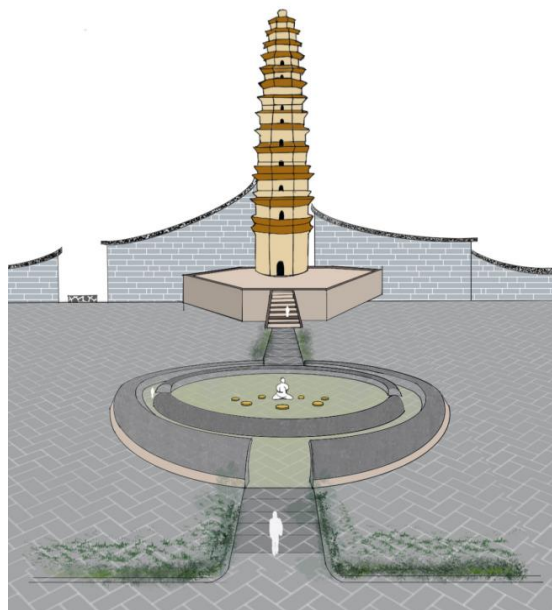

Figure 3: Planning diagram of the square in front of the tower of Taiping Xingguo Temple

The 3rd Objective is to apply soundscape art design to the design experiment of Taiping Xingguo Temple and to provide a paradigm reference for the soundscape design of other temples. The research findings indicate that Zen Buddhism posits that all living beings possess a Buddha nature and do not need to rely on external entities; by recognizing their true nature, they can attain Buddhahood. In line with this philosophy, Zen aesthetics encourages the abandonment of external adornment in favor of returning to one's true nature. "Empty nature" constitutes the ideological bedrock of Zen, with Zen practice being the journey towards "realizing emptiness."

This article constructs a layered soundscape based on field research to cultivate a progressive Zen experience, enabling individuals to incrementally discern the true nature of Buddhism as they enter the echo space. The design adheres to the following principles: minimizing traffic noise and amplifying the sounds of Buddha and birds. The article incorporates the Buddhist concept of the six realms of reincarnation, as illustrated in Figure 4. The "Zhong Agama Sutra" delineates the six realms of reincarnation as the cyclical existence of living beings through heaven, the asura realm, the human realm, the animal realm, the hungry ghost realm, and hell, all influenced by karma. The early Buddhist perspective on reincarnation also centered on the notion of "anatta" or "selflessness," with reincarnation being the outcome of interdependent origination. Buddhism regards reincarnation as the wellspring of suffering.

To liberate oneself from the cycle of reincarnation, it is imperative to eradicate afflictions such as greed, anger, and ignorance, attain pure nirvana, and realize the state of "Anatman." Aligning with the actual needs of the interviewees, street trees were planted along both sides of the square's entrance, complemented by evergreen shrubs to attract birds and mitigate noise. Concurrently, guided by Buddhist teachings, a dual-layer echo wall was implemented, as depicted in Figure 4. The echo space is segmented into three areas. The first area is the temple square's original external space, themed "The Great World," replete with traffic sounds, vocalizations, conversations, birdsong, and a cacophony of soundscape elements. The second area's soundscape theme is "Buddha's Sound," predicated on the recorded sounds of Buddhist instruments, such as monks' bowls, with the temple abbot's chanting during Buddhist ritual days as the primary sound, complemented by birdsong and other natural sounds as auxiliary elements. The "Diamond Sutra," a seminal text of Zen Buddhism, is inscribed on the wall to engender a sanctified ambiance. The primary function of the first echo wall layer is to attenuate noise and bolster the reverberation of internal Buddhist sounds, ensuring their continuity. The reverberations immerse visitors in the sound of Buddha, evoking the perpetual cycle of reincarnation. The journey through reincarnation culminates upon entering the third area, themed "Anatman." This meditative space is devoid of soundscape elements, furnished solely with seated Buddha statues and meditation cushions. The second echo wall layer occludes external Buddhist sounds and reflects the

footsteps within the space; in this domain, only footsteps and vocalizations are audible, ultimately leading to enlightenment and the realization of Anatman, as illustrated in Figure 5. The stark auditory contrast between these two realms imparts to visitors a sensory experience of reincarnation and nirvana, thereby provoking contemplation.

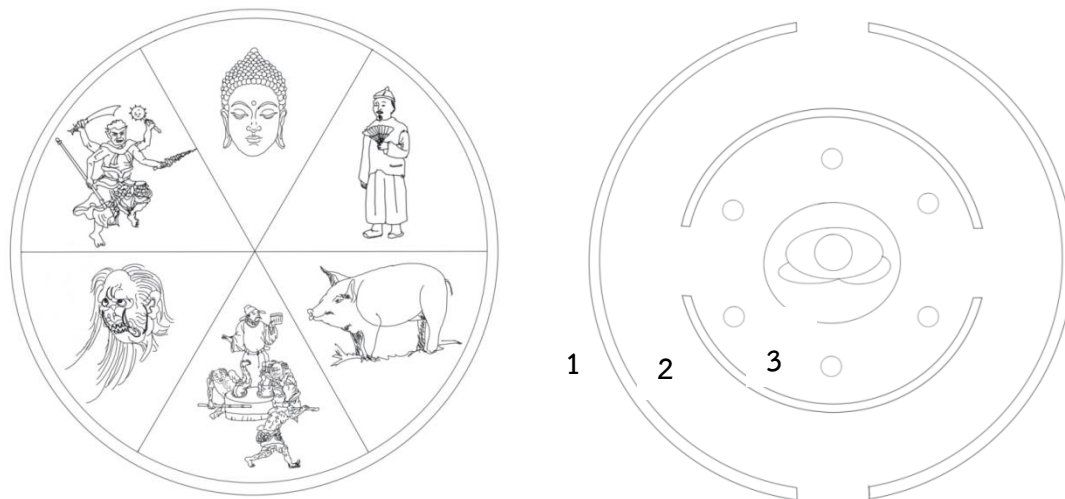

Figure 4: Schematic diagram of the six realms of reincarnation and echo space design diagram

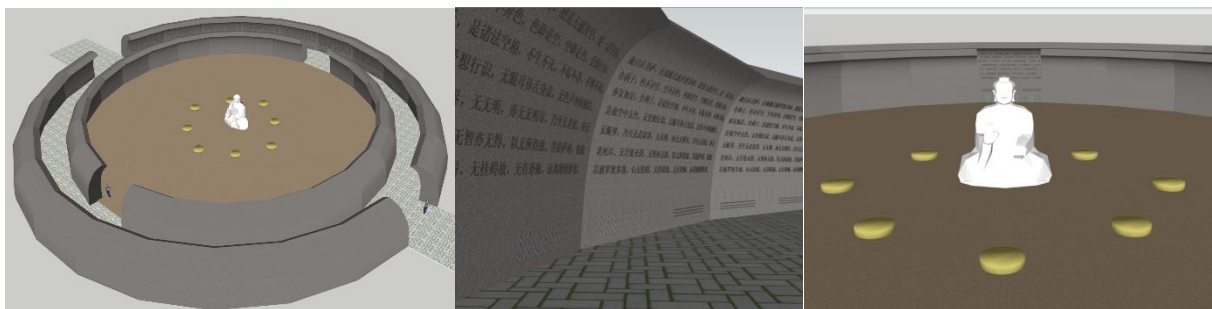

Figure 5: Three-layer echo space

Figure 6: Entity model

The New Body of Knowledge

The specific soundscape design plan can: 1. Assist soundscape designers in optimizing the soundscape of the target site based on this plan, providing examples and references for the soundscape design of other temples. 2. Aid in the protection and inheritance of temples, as well as in promoting the spirit and culture of Buddhism. 3. Apply to Buddhist sites, offering reference significance for other types of soundscape design, such as those in cities, cultural, historical, religious, and memorial contexts, thereby realizing the practical application of soundscape theory. As an integral component of soft design within landscape architecture, soundscape design can enhance or mitigate the audience's dissatisfaction with the original venue, thereby improving user satisfaction and experience.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st Objective, it was discovered that respondents were highly dissatisfied with noise, particularly traffic noise, and expressed great satisfaction with Buddhist music and natural sounds. They also indicated a desire for a more diverse and layered soundscape. This dissatisfaction with noise stems from its interference with the perception and appreciation of the acoustic properties, soundscape functions, and cultural connotations of various sound sources at Taiping Xingguo Temple. Conversely, Buddhist music and natural sounds were found to enhance these attributes. These findings align with the research conducted by Chinese scholar Zhang Dongxu on the soundscape of Han Buddhist temples (Zhang, Kong, Zhang, and Kang, 2022), which focused on exploring the characteristics and significance of their soundscape. The primary distinction between the two studies lies in the scope and sample selection; Zhang Dongxu's research is broader and includes soundscape planning suggestions for various types of temples (Zhang, Xiang, and Tao, 2017), whereas the current research is centered on the soundscape design experiment of Taiping Xingguo Temple.

From the research result of the 2nd Objective, the research revealed that tourists' perceptions and satisfaction evaluations of the soundscape at Taiping Xingguo Temple are influenced by the classification of soundscape elements. The proposed planning method has led to improvements in the acoustic environment and the overall tourist experience at the temple. The classification of soundscape elements facilitates the identification of sound sources, their functions, and their impact on the quality and diversity of the soundscape. The research methodology employed a blend of qualitative and quantitative approaches to gather and analyze data on the temple's soundscape, allowing for a more accurate reflection of its characteristics.

From the research results of the 3rd Objective, it was determined that the soundscape design experiment at Taiping Xingguo Temple will serve as a paradigmatic reference for the soundscape design of other temples. The innovative aspects of this case design include:

1. Zen Buddhism and Zen Aesthetics: Zen Buddhism posits that all living beings inherently possess Buddha nature and do not require external entities; by recognizing their true nature, they can achieve enlightenment. In accordance with this philosophy, Zen aesthetics promotes the abandonment of superficial adornment in favor of returning to authentic nature. “Empty nature” forms the ideological cornerstone of Zen, with Zen practice being the journey towards “realizing emptiness.”

2. Soundscape Design Based on Field Research: The article proposes a layered soundscape constructed from field research to facilitate a progressive Zen experience, enabling individuals to incrementally encounter the true essence of Buddhism upon entering the echo space. The design adheres to principles that prioritize reducing traffic noise and enhancing the presence of Buddha chants and birdsong.

3. Buddhist Concept of Six Realms of Reincarnation: The article integrates the Buddhist concept of the six realms of reincarnation, as depicted in Figure 4. The “Zhong Agama Sutra” describes these realms as the cyclical existence of beings through heaven, the asura realm, the human realm, the animal realm, the hungry ghost realm, and hell, all governed by karma. The early Buddhist interpretation of reincarnation also emphasized the principle of “anatta” or “selflessness,” with reincarnation being the consequence of interdependent causation. Buddhism regards reincarnation as the root of suffering. To transcend the cycle of reincarnation, one must overcome afflictions such as greed, anger, and ignorance, attain pure nirvana, and realize the state of “Anatman.”

4. Echo Wall Design Inspired by Buddhist Teachings: Addressing the specific needs of the interviewees, the design incorporates street trees along the square’s entrance roads, complemented by evergreen shrubs to attract birds and reduce noise. Informed by Buddhist teachings, a dual-layer echo wall was conceived, as illustrated in Figure 4. The echo space is segmented into three zones: the first zone represents the temple square’s original external area, themed “The Great World”; the second zone corresponds to the internal space within the first echo wall layer, themed “Sound of Buddha”; the third zone is the innermost space within the second echo wall layer, themed “Anatman.” The pronounced auditory contrast between these zones is designed to evoke sensations of reincarnation and nirvana, stimulating contemplation among visitors.

This approach aligns with the principles of soundscape theory, which similarly acknowledges the cultural and historical context of the sound environment. The distinction lies in the focus of this research on the specific case design of Taiping Xingguo Temple, whereas soundscape theory offers a broader application across various sound environments. This research introduces an innovative two-tier echo wall design inspired by the Buddhist concepts of the six realms of reincarnation and “Anatman,” a specificity not present in general soundscape theory. The design primarily assesses the acoustic environment from the visitors’

perspective, while soundscape theory encompasses the viewpoints of residents, sound sources, and sound designers as well.

Conclusion

The soundscape of Taiping Xingguo Temple comprises four elements, with traffic noise being overly loud, as noted by most respondents. The soundscape should support meditation, relaxation, Buddhist teachings, cultural identity, and enhance overall richness. Visitor satisfaction is highly influenced by the soundscape, where Buddhist rituals and natural sounds contribute positively, while noise disruptions detract significantly. This study recommends increasing Buddhist and natural sounds while reducing noise to improve visitor experiences. Soundscape design should prioritize the temple's spiritual ambiance, preserving historical and cultural integrity, emphasizing Buddhist essence, balancing sound sources, and aligning intensity and rhythm with spatial and visitor needs.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the suggestions as follows:

1. The suggestions from the research

From the research result of the 1st objective, it was found that in the soundscape environment of Taiping Xingguo Temple, Buddhist sounds and natural sounds positively impact tourist satisfaction, while noise damages tourist satisfaction. (Liu et al., 2017) Therefore, the related institute should apply as follows: Government communities should increase Buddhist sounds and natural sounds, such as playing chanting sounds in temples, planting more plants around temples, attracting more birds to create realistic sounds, and reducing noise.

From the research result of the 2nd objective, it was found that soundscape elements significantly affected visitor satisfaction. Therefore, the related institute should apply as follows: Temples should regularly collect and analyze tourists' evaluations of the temple's soundscape, continuously optimize the temple's soundscape design, and improve tourist satisfaction.

From the research result of the 3rd objective, it was found that the soundscape design plan aims to coordinate various sound sources, enhance the temple's religious atmosphere and cultural connotation, and improve visitor satisfaction. Therefore, the related institute should apply as follows: Designers should use soundscape monitoring and evaluation methods to analyze tourists' soundscape feedback, promptly identify design deficiencies, and continuously optimize to improve the effectiveness and applicability of soundscape design solutions.

2. The suggestions for future research

The future research should involve the following issues:

2.1 Expand the sample size and scope of the research, such as conducting more questionnaires and interviews with more tourists under different conditions of time, season, and festival, to improve the representativeness and universality of the research.

2.2 Enrich the soundscape evaluation indicators and research methods and improve the comprehensiveness and diversity of research.

2.3 Deepen the research on soundscape design theory and practice, learn from and cross-fertilize other fields, and conduct simulation and other methods to improve the innovation and applicability of research.

References

- Chinese Buddhist Culture Research Institute. (1999). *The Diamond Sutra: Chapter One - The Practice of Non-Abiding*. Beijing: Religious Culture Press.
- Chinese Buddhist Culture Research Institute. (2016). *The Thirteen Sutras of the Six Realms by Wang Xiangying*. Beijing: Dongfang Publishing House.
- Du, Y., & Kang, J. (2019). Soundscape Evaluation in Maijishan Grottoes: A World Cultural Heritage Site. *Building and Environment*, 147, 1-12.
- ISO. (2014). *Acoustics-Soundscape Part 1: Definition and Conceptual Framework*. Retrieved September 4, 2014, from <https://www.iso.org/standard/52161.html>ltturePress
- Li, G. (2001). Soundscape: A New Category of Sound Research. *Chinese Musicology*, 15(4), 5-16.
- Liu, A. et al. (2017). Soundscape and Its Influence on Tourist Satisfaction. *The Service Industries Journal*, 37(15-16), 905-922.
- Luo, Y., Kang, J., & Zhang, M. (2014). Soundscape Evaluation in a World Cultural Heritage Site: A Case Study of the Qingcheng Mountain Scenic Area. *Building and Environment*, 80, 18-28.
- Qiu, M., Wang, F., Sha, R., & Hou, G. L. (2013). Tourists' Perception and Satisfaction with Soundscape Attributes of Tourist Attractions: A Case Study of Nanjing Fuzimiao-Qinhuai Scenic Belt. *Journal of Tourism*, 1, 54-61.
- Schafer, R. M. (1993). *The Soundscape: Our Sonic Environment and the Tuning of the World*. Rochester, VT: Destiny Books.
- Tian, F. (2017). Design and Practice of Taiping Xingguo Temple Pagoda Restoration in Yuncheng City, Shanxi Province, China. *Heritage World*, 6, 37-40.
- Zhang, D., Kong, C., Zhang, M., & Kang, J. (2022). Religious Belief-Related Factors Enhance the Impact of Soundscapes in Han Chinese Buddhist Temples on Mental Health. *Frontiers in Psychology*, 12, 1-16.

- Zhang, D., Xiang, Y., & Tao, X. (2017). Research on the Soundscape of Tibetan Buddhist Monasteries in the Liaoning Area. *Architectural Science*, 33(8), 68-73.
- Zhang, D., Zhang, M., Liu, D., & Kang, J. (2018). Sounds and Sound Preferences in Han Buddhist Temples. *Building and Environment*, 142, 58-69.

Empathy: Modes of Narrative in Contemporary Jewelry Art*

¹Lei Zhang and Rongkorn Anantasanta

Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Lei.Zhang@cmu.ac.th

Abstract

The objectives of this research were to: 1. examine theories related to empathy and narrative in jewelry; 2. examine the role of empathy in driving the development of jewelry narratives; 3. analyze, through case studies, the mechanisms contributing to empathy in contemporary jewelry narration; and 4. explore the significance of empathy in the creative process of narrative in contemporary jewelry. The authors believe that any successful art form should have a narrative function, and that any successful work should be able to evoke empathy in the audience. Based on this perspective, a series of narrative jewelry works inspired by the traditional Chinese shadow play "The White Snake" is introduced in this paper, illustrating how the author explores the narrative function of jewelry. Additionally, the author combines other jewelry cases to study the mechanisms of generating empathy in contemporary jewelry narratives and elaborates on the positive significance of empathy in the development of narrative in contemporary jewelry art. This research examines the relationship between empathy and narrative in contemporary jewelry, analyzing how empathy drives jewelry narratives and using case studies, including a series based on "The White Snake," to demonstrate its significance in the creative process.

The research results were found as follows; 1. According to theories related to empathy and narrative in jewelry, it is imperative to consider empathy in the narrative of contemporary jewelry. 2. The role of empathy in driving the development of jewelry narratives has become the primary element. 3. The empathy is a link to realize the connection between emotions and feelings of people. 4. The empathy utilized in the contemporary shadow narrative jewelry "The White Snake" is well embodied in this work and enables contemporary jewelry to far exceed the artistic appeal of traditional jewelry. In conclusion, empathy is essential in the narrative of contemporary jewelry, serving as a primary element that connects emotions and enhances artistic appeal, as exemplified by the contemporary shadow narrative jewelry based on "The White Snake."

Keywords: Narration; Contemporary Jewelry; Empathy

*Received May 31, 2024; Revised December 20, 2024; Accepted December 29, 2024

Introduction

Empathy is a common aesthetic and psychological phenomenon in traditional art forms. In contemporary jewelry art, artists have focused more on individualized expression and have not devoted enough attention to empathy-based narratives. However, empathy has gained increased scientific understanding (Davis, 1983). As contemporary jewelry, the conveyance of information such as content, emotions, and perspectives, involves empathy as a crucial phenomenon and outcome. In the development of contemporary jewelry, there have been comparisons of jewelry to movable paintings, wearable sculptures, and movable architecture (Yoon, 2017). In addition, narrative is also an important prerequisite for the realization of empathy. Narrative in mainstream art is always full of values and emotional orientations. Therefore, empathic narratives are a necessary element in the development of mainstream art. However, the development of jewelry art inevitably seeks to expand on its narrative function. Moreover, empathy is an important link to realize the transmission of emotions and feelings between people. Contemporary jewelry narratives need empathy to ultimately achieve their creative purpose (Strauss, 2007). As a specific application of empathy in the contemporary shadow narrative jewelry "The White Snake", the entire series uses the materials, techniques, and visual characteristics of shadow puppetry, while partially preserving the playfulness of shadow puppetry and embedding its natural narrative attributes into contemporary jewelry. Examining the role and significance of empathy in contemporary jewelry narrative can assist contemporary jewelry artists in better understanding and crafting narratives that resonate with the audience. To address this issue, attention should be given to empathy theory, along with theories related to jewelry narrative, the history of jewelry art development, and cognitive psychology.

Objectives of the Research

1. Examine theories related to empathy and narrative in jewelry.
2. Examine the role of empathy in driving the development of jewelry narratives.
3. Analyze, through case studies, the mechanisms contributing to empathy in contemporary jewelry narration.
4. Explore the significance of empathy in the creative process of narrative in contemporary jewelry.

Research Methodology

1st Step: Select cases that best exemplify the intersection of jewelry narration and empathy for in-depth analysis, and gather information about each selected case, including the designer's intent, the story behind the piece, and the emotional response. It aims to evoke to

identify specific examples of contemporary jewelry that effectively combine narrative elements and empathy.

2nd Step: Study the problems in the development of contemporary jewelry narratives in the context of the history of jewelry development through historical and comparative research methods to understand the evolution of jewelry narratives and identify challenges faced in contemporary practice.

3rd Step: Explore the role of empathy in contemporary jewelry narratives in relation to an analysis of the author's use of empathy in the contemporary narrative jewelry piece, *The White Snake* by considering design elements, symbolism, and the emotional impact of the piece to analyze how empathy is employed in contemporary jewelry narratives.

4th Step: Identify supporting references and theories in the domains of contemporary jewelry, narration, and empathy by analyzing a comprehensive review of existing literature in contemporary jewelry, narrative theory, and empathy.

Research results

1. Empathy Theory

The 1st objective is to examine theories related to empathy and narrative in jewelry. From the research result, it was found that:

1.1 Origin and Definition

Empathy, derived from the German word "Einfühlung," initially emerged as an aesthetic concept. In 1897, German psychologist and philosopher Theodore Lipps introduced the term the word from aesthetics to psychology, describing the individual experience related to empathy. In 1909, American psychologist Edward Titchener coined the English term "Empathy" to replace "Einfühlung," stating that empathy is the process of an individual actively and effortfully entering another person's inner world.

Many scholars have profound insights into the relationship between emotional resonance and artistic expression. Artworks are the externalization of the artist's inner emotions. Through perceiving the artwork, the audience triggers a resonance of their own internal emotions.

1.2 The Content and Formation of Empathy

Davis proposed a comprehensive view of empathy as a complex structure comprised of multiple components, including at least four dimensions: perspective-taking, empathic concern, fantasy, and personal distress (Davis, 1983). Chinese scholar Zhaolan Meng identified four primary ways in which empathy is formed: (A) direct association, (B) mimicry, (C) representational association, and (D) role marking (Zhaolan, 2009). These theories provide diverse perspectives on the formation of empathy, revealing shared aspects.

In summary, empathy, evolving as both an aesthetic concept and a universal aesthetic phenomenon through developments in philosophy and psychology, has gained

increased scientific understanding. As contemporary jewelry, being an art form, inherently incorporates aesthetics, the conveyance of information such as content, emotions, and perspectives involves empathy as a crucial phenomenon and outcome. It is imperative to consider empathy in the narrative of contemporary jewelry.

1.3 Narrative Theory and Jewelry Narrative Development

- Definition of Narrative

Narratology is the science of narrative, which focuses on the nature, form and function of narrative. Narrative is the symbolic reproduction of a series of events linked in time and causality. Thus, narrative includes not only novels, but also films, plays, comic strips, newsreels, diaries, chronicles, and jewelry.

1.4 Main Modes of Jewelry Narration

- Visual Symbolic Narration

Narration arises from the need for communication. Painting, sculpture, drama, and other mainstream art forms have rich narrative themes and methods. In contemporary jewelry, narration is primarily realized through visual symbolic techniques, creating or employing ready-made visual symbols for storytelling.

- Bodily Narration

In contemporary jewelry narrative theory, the wearer's body plays a crucial role. A French philosopher Maurice Merleau-Ponty, using phenomenology, transcends the traditional mind-body dualism of academic philosophy, considering the body as the unity of the creative subject and object (Min, 2020). In contemporary jewelry narration, the body is both a narrative tool and subject. This is because it is challenging for special objects like jewelry to completely detach from the wearer's body.

In the development of contemporary jewelry, there have been comparisons of jewelry to movable paintings, wearable sculptures, and movable architecture. From this classification perspective, the body is considered a display platform and is secondary. However, in contemporary jewelry narration, it is imperative to regard the wearer and the jewelry as an integral narrative structure. Contemporary jewelry narration must incorporate the body and wearer into creative considerations, as "humans" or other living beings are the most common narrative subjects in all art forms, serving as direct or indirect mediums for emotional transmission and, importantly, empathy. This is one of the critical issues to be emphasized and discussed in the following sections of this paper.

2. Empathy narratives as a catalyst for jewelry development

The 2nd objective is to examine the role of empathy in driving the development of jewelry narratives. From the research result, it was found that:

Narrative is also an important prerequisite for the realisation of empathy which has always played an important role in the cultural heritage of mankind. Whether it is the dances that express the creation legends of communities, the murals that record great wars, or the

nursery rhymes that spread morals and rules, narrative has been a major part of it. In addition, almost all artistic narratives contain a clear sense of purpose, e.g., good versus bad, admiration versus degradation, love versus hate, etc. However, when the research vision is placed in the field of jewelry, it will be found that jewelry does not have a complete and mature narrative system, which also directly contributes to the absence of jewelry in the mainstream art form. Therefore, contemporary jewelry needs to be more narrative and empathize more with the audience in order to become a more mainstream art form. This is the author's main point in this paper.

2.1 Empathic Narratives in Pre-20th Century Jewelry Art

Jewelry arose almost together with human society, from the shell string ornaments found in Qafzeh Cave in Israel 120,000 years ago, to the sorcerous jade artifacts unearthed in China's Liangzhu civilization, to the ornate jewelry of the Baroque period. Jewelry has not been absent from all periods and cultures, and it is fair to say that the entire history of jewelry is the history of human civilisation in microcosm, recording and recounting the story of the origin and development of human civilisation.

2.2 Primitive period

As mentioned in the literature, jewelry in the primitive period was first and foremost a vehicle for recording the process of productive labour. It was mainly a record of the results of the process, for example, wearing leaves, wearing animal teeth, etc.

2.3 After primitive societies and before the emergence of contemporary jewelry

The first change from the primitive period was the desire to use jewelry to express more specific images and events, which led to the introduction of painting and sculpture elements into jewelry, and to a significant advance in jewelry techniques such as enamelling and casting. Another change was that as class divisions took place and wealth began to gather towards the few, jewelry became more and more elaborate and expensive. Symbols aimed at narrative began to withdraw from jewelry and a number of single visual images began to dominate jewelry.

2.4 Empathic Narratives in Contemporary Jewelry

After the 1940s, jewelry gradually came to the attention of artists and the contemporary art jewelry movement began. Contemporary jewelry formally opened the era of artistic expression, and began to break through the limitations of traditional jewelry, the volume and size of the jewelry has been expanded, providing more space for narrative; secondly, contemporary jewelry more into the gallery, and like series of paintings, series of jewelry on display in the same space has become the norm. In addition, the material threshold of contemporary jewelry has expanded greatly, no longer limited to precious metals and stones, paper, plastic, fabric and readymade products can all be used as materials for the

creation of contemporary jewelry. Correspondingly, the reduced economic value of jewelry means that jewelry artists can be more daring in their experiments in jewelry creation.

In the process of contemporary jewelry's development towards art, the transmission of emotions, feelings and opinions has become the primary element. Compared with those cold, shiny and expensive decorative jewelry, contemporary jewelry is more "warm", and this kind of "temperature" undoubtedly refers to the following Empathy. It can be argued that jewelry narratives are an important underlying condition for empathy, and that people's empathy with jewelry has increased as the capacity and scope of contemporary jewelry narratives has expanded.

3. Mechanisms of empathy generation in contemporary jewelry narratives

The 3rd objective is to analyze, through case studies, the mechanisms contributing to empathy in contemporary jewelry narration. From the research result, it was found that:

Empathy is an important link to realise the transmission of emotions and feelings between people. After analysing and summarising, they can be roughly divided into the following four types.

3.1 Symbolic association-based empathy

Contemporary jewelry firstly needs to grasp the symbolic identification in the work. Once the symbols of a piece of contemporary jewelry have been identified, the viewer will reconstruct these symbols in his or her own consciousness, and then reach a self-understanding of the relationship and logic between the symbols, and the "narrative" of the work will be nearly complete at this stage.

Relationships, places and memories are of particular importance in the vast array of readymades that can be seen in the jewelry work of contemporary jewelry artist Jack Cunningham (Cunningham, 2011). The associations between symbols allow his work to tell a better narrative than a separate fragment could.

3.2 Empathy based on emotional assimilation

Beyond symbolic associations, contemporary jewelry needs to focus on the assimilation of emotions. The so-called emotional assimilation means that the emotions expressed by the author can mobilize the same or similar emotions in the audience. This requires the artist not only to make the symbols recognizable, but to try to create jewelry with symbols that stir strong emotions in the viewer, and to choose elements that have universal values and timeless themes.

The Victorian Mourning Jewelry mentioned above is a category of jewelry based on emotional assimilation and empathetic narratives. Mourning jewelry of this period often chose portraits of the deceased, hair, and other related objects to evoke feelings of mourning for the deceased.

3.3 Empathy through personal experience

Carl Rogers, the famous American psychologist, emphasised "personal experience" when discussing empathy, and classical Chinese aesthetics also advocates "situational integration". With the development of contemporary jewelry, the form of jewelry has begun to make a big breakthrough. Jewelry with a sense of experience and interactivity has gradually begun to appear, and people can participate in it when wearing jewelry, so that they can get the experience of personal participation that traditional jewelry does not have.

Figure 1: Jewelry which can be moved by finger controlling. Zhihu. (Yoon, 2017).

Korean jewelry artist Dukno Yoon's mechanically deformable jewelry, as well as Kest Schwartzman's guillotine rings, allow the wearer to stimulate the study of the mechanics involved. The wearer will be able to make associations and reflections while manipulating the jewelry, completing the narrative that the author wants to convey.

3.4 Relying on empathy established by the storyline

Although many narratological theorists have opposed the notion since Aristotle that narratives should be plot centered. But it cannot be denied that plot is still an important foundation for the general audience to understand the story and the most important part to build empathy. However, traditional jewelry narratives rarely featured a storyline, constrained on the one hand by the size of the jewelry; on the other hand, by perception. After the emergence of contemporary jewelry, the size and form of jewelry have been expanded, and some works close to plot narratives have begun to appear. Andy Warhol's Times5 Watch realizes a plot narrative about the city through five photographs of his hometown New York, together with the turning of a red time hand.

Figure 2: Times 5. [Bracelet watch] Sotheby's. (Warhol, 1983).

4. The Specific Application of Empathy in the Contemporary Shadow Narrative Jewelry "The White Snake".

The 4th objective is to explore the significance of empathy in the creative process of narrative in contemporary jewelry. From the research result, it was found that:

Contemporary Shadow Narrative Jewelry "The White Snake" was created by the author based on the idea and goal that "contemporary jewelry needs to be more narrative and empathize with the audience in order to become a more mainstream art form". By combining the mature art form of the traditional shadow puppet show "The White Snake" with contemporary jewelry, the author has completed nine pieces of work, such as "Come to the world" and "Go with Xiaoqing". The entire series adopts the materials, techniques, and visual characteristics of shadow puppetry, while partially preserving the playfulness of shadow puppetry and embedding its natural narrative attributes into contemporary jewelry. The author follows the plot of the story itself, extracts visual symbols and forms from it, and utilizes the four mechanisms of empathy mentioned above, combining them with the wearer's body to complete a deconstructed and systematic narrative in the work.

Figure 3: Sketches of "The White Snake". [jewelry] (Author, 2023).

In addition, the author also carries out the narrative through the way of emotional assimilation. For example, in "Broken Bridge", the author adds the element of wooden shackles while representing the bridge, which is used to empathize with people's emotions. When people wear this work, they will subconsciously associate it with the state of wearing shackles, and their emotions will be mobilized. In the storyline, the bridge is the place where the heroine and the hero meet for the last time, and it also symbolizes that the heroine's emotional shackles can not be released, which adds a tragic mood to the work and the whole story.

The author emphasizes the wearer's personal experience of the storyline in the creation of the jewelry. For example, in "Under the Pagoda", the pagoda is the place where the story ends and where the heroine is imprisoned by the gods. This piece of jewelry is larger than the size of a normal piece of jewelry, borrowing and using the form of wearable architecture to cover the wearer's head in its entirety, simulating the state of human captivity. On the other hand, since this tower is translucent, the wearer can experience the state of captivity while also having a blurry view of the world and outside the tower. The work provides a brighter ending to the story relative to the original story. It can be said that empathy is well embodied in this work by way of personal experience, and form and function are perfectly unified, enabling contemporary jewelry to far exceed the artistic appeal of traditional jewelry.

Figure 4: Open a Pharmacy “The White Snake”. [Jewelry] (Author, 2023).

Figure 5: Broken Bridge “The White Snake”. [Jewelry] (Author, 2023).

The New Body of Knowledge

In studying the mechanism of generating empathy in contemporary jewelry narrative, and the positive significance of empathy in the development of narrative in contemporary jewelry art, it is noticeable that the connection between empathy and narrative in jewelry and the story illustrates the possibilities of contemporary jewelry narratives in various aspects. In terms of contemporary jewellery's development towards art, the transmission of emotions is the primary element underlying condition for empathy, and people's empathy with jewelry has increased as the capacity and scope of contemporary jewelry narratives has expanded. The analysis of the mechanisms contributing to empathy in contemporary jewelry narration studies suggests that empathy is a link to realise the connection between emotions and feelings of people, as traditional jewelry narratives are constrained on the size of the jewelry, and by perception. The study of the significance of empathy in the creative process of narrative in a contemporary shadow narrative jewelry "The White Snake" also shows that the integrated contemporary jewelry and shadow allows more possibilities for contemporary jewelry narratives through empathy. Therefore, enhancing the use of empathic narratives and highlighting the connection between jewelry and the wearers will help contemporary jewelry art move rapidly forward into the mainstream art sequence.

Discussion of Research Results

From the research result of the 1st objective, it was found that contemporary jewelry challenges this perspective by emphasizing the symbiotic relationship between the wearer and the jewelry itself, where both play integral roles in the narrative conveyed by the piece. In accordance with Damian Skinner and Kevin Murray (Skinner, and Murray, 2013), they also explored the evolving role of contemporary jewelry as well.

From the research result of the 2nd objective, it pointed out that, in contemporary jewelry, the transmission of emotions, feelings, and opinions has become paramount. This suggests a shift towards viewing jewelry not just as objects of aesthetic value but also as carriers of narrative that evoke empathy from the wearer and viewer alike. As jewelry narratives expand in scope and complexity, so too does the potential for empathy to be fostered through them. This is also consistent with Marjan Unger and Suzanne van Leeuwen (Unger, and Leeuwen, 2017) who examines the cultural significance of jewelry, including its ability to evoke emotional responses and foster connections between individuals.

From the research result of the 3rd objective, it can be seen that empathy serves as a bridge connecting the emotional experiences of individuals with the narratives embedded within jewelry. Traditional jewelry narratives may have been limited by factors such as size and perception, but contemporary approaches broaden the possibilities for eliciting empathy through innovative storytelling techniques. We can see through Mary Lee Hu's (Hu, 2009) "The Language of Jewelry Design: From Meaning to Narrative" which explores how jewelry

communicates meaning and narrative, and offers insights into the mechanisms behind emotional engagement with wearable art.

From the research result of the 4th objective, the study of the significance of empathy in the creative process of narrative in a contemporary shadow narrative jewelry "The White Snake" showed that the series effectively utilizes materials, techniques, and visual characteristics inspired by shadow puppetry to imbue the jewelry with playful yet narrative-rich qualities. By tapping into the inherent narrative potential of shadow puppetry and adapting it to contemporary jewelry design, the series fosters empathy by engaging viewers in a shared narrative experience. Mark Fenn and Elizabeth Essner (Fenn, and Essner, 2012) who studied the case studies of narrative-driven jewelry collections, offers insights into the creative process and narrative strategies employed by contemporary jewelers.

Conclusion

As a universal aesthetic phenomenon, empathy plays an irreplaceable role in art narratives. Empathy is a problem that cannot be avoided in the development of contemporary jewelry art narratives, and it is also an indispensable element in the process of becoming mainstream art. The work "The Legend of the White Snake" emphasizes the connection between symbolic semantics and storyline, stressing the unity of the body, jewelry, and story. At the same time, the series of works also shows the possibilities of contemporary jewelry narratives in various aspects.

Besides, enhancing the use of empathic narratives and strengthening the connection between jewelry and its wearer will also help contemporary jewelry art move more quickly into the mainstream art sequence. Because only when more audiences can get the same empathy in contemporary jewelry works as in theater and movie art, they will be happy to appreciate, buy, wear and collect more in their daily lives, and contemporary jewelry as an art form will really have eternal artistic vitality.

Suggestions

From the results of the research, the researcher has the suggestion as follows:

1. The suggestions from the research

Result of the 1st objective, in a contemporary jewelry narration, the wearer and the jewelry play the crucial role as an integral narrative structure. Therefore, the researcher suggests that contemporary jewelry narration should incorporate the body and wearer into creative considerations, as humans or other living beings are the most common narrative subjects in all art forms, serving as direct or indirect mediums for emotional transmission and empathy.

Result of the 2nd objective, the transmission of emotions, feelings and opinions has become the primary element. Narrative in mainstream art has always played an important

role in the cultural heritage of mankind. Empathic narratives are one of the necessary elements in the development of mainstream art. Therefore, the researcher suggests that contemporary jewelry should be more narrative and empathize more with the audience in order to become a more mainstream art form.

Results of the 3rd objective, that empathy is a link to realise the connection between emotions and feelings of people. Jewelry with a sense of experience and interactivity has gradually begun to appear, and people can participate in it when wearing jewelry. Therefore, the researcher suggests that contemporary jewelry narratives need empathy to achieve their creative purpose by utilizing the empathy generation.

Result of the 4th objective, the creative process of narrative in a contemporary shadow narrative jewelry "The White Snake" is well embodied in this work and enables contemporary jewelry to far exceed the artistic appeal of traditional jewelry. Therefore, the researcher suggests that the integrated contemporary jewelry and shadow allows the work to create a more intimate connection with the wearer and the audience, and allows more possibilities for contemporary jewelry narratives through empathy.

2. The suggestions for future research

Future research should involve the following issues:

2.1 To study and emphasize on the empathy theory, along with theories related to jewelry narrative.

2.2 To study the history of jewelry art development, and cognitive psychology.

2.3 To study about the style of empathy in contemporary jewelry narrative to assist contemporary jewelry artists in better understanding and crafting narratives that resonate with the audience.

References

- Cunningham, J. (2011). *Fragments & Curiosities' Brooch*. Retrieved June 25, 2023, from <https://www.jackcunningham.co.uk/gallery/>
- Davis, M. H. (1983). Measuring Individual Differences in Empathy: Evidence for a Dimensional Approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 44(1), 113-126.
- Hu, M. L. (2009). *Oral History Interview with Mary Lee Hu, 2009 March 18-19*. Retrieved July 5, 2023, from https://www.aaa.si.edu/download_pdf_transcript/ajax?record_id=edanmdm-AAADCD_oh_282415
- Meng, Zh. (2009). *Selected Psychological Writings*. China: People's Education.
- Min, J. (2020). *Merleau-Ponty's 'Eye and Mind' on the Visual Transcendence of Painting*. China: Art Baijia.
- Skinner, D., & Murray, K. (2013). *Contemporary Jewelry in Perspective*. New York: An Imprint of Sterling Publishing.

- Smith, J. A. (2023). Exploring Empathy in Contemporary Jewelry Narratives. *Journal of Contemporary Jewelry*, 5(2), 123-135.
- Strauss, C. (2007). *Jewelry as Art*. Germany: Arnoldsche Art Publishers.
- Unger, M., & Leeuwen, S. (2017). *Jewelry Matters*. Rotterdam: Nai010 Publishers.
- Warhol, A. (1983). *Times 5*. Retrieved June 21, 2023, from <https://www.sothebys.com/en/buy/auction/2021/fine-watches-6/andy-warhol-times-5-montre-bracelet-edition>
- Yoon, D. (2017). *Jewellery which Can Be Moved by Finger Controlling*. Retrieved July 5, 2023, from <https://zhuanlan.zhihu.com/p/68737879>

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถ
ในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน
ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*

Development of a Non-Formal Education Program to Enhance the Ability of
Evaluators to Evaluate Internal Educational Quality at the Curriculum Level
of Kasetsart University

¹นงนาฏ พัวประเสริฐ, จุฬารัตน์ วัฒนะ และ พนิท เข้มทอง

¹Nongnart Puaprasert, Jularat Wattana and Panit Khemthong

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nongnart.pua@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร รูปแบบการวิจัยเป็นการวิจัยเชิงพัฒนา ใช้แนวคิดโปรแกรมเชิงสถาบันของ Boyle และการเรียนรู้ด้วยตนเอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จำนวน 25 คน ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบทดสอบ และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า 1. การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มีดังนี้ 1) การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย 2) การระบุเนื้อหาสาระ 3) การวางแผนการเรียนรู้ 4) การนำผลการเรียนรู้ไปทดลองใช้ 5) การประเมินผลโปรแกรม 2. คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ คลิปที่ 1 หลักสูตรในบริบทของการจัดการศึกษาที่ยึดผลลัพธ์เป็นหลัก (Outcome Base Learning: OBE) คลิปที่ 2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy และคลิปที่ 3 ความเชื่อมโยงของการจัดการเรียนรู้ (Constructive Alignment) พบว่าคะแนนทดสอบหลังเรียนสูงกว่าคะแนนทดสอบก่อนเรียน 3. ความพึงพอใจของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ต่อการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57

คำสำคัญ: การศึกษานอกระบบ; ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร; ความสามารถของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร

Abstract

The research article aimed at developing a non-formal education program to enhance the ability of evaluators to evaluate internal educational quality at the curriculum level. The study used a developmental research strategy, using Boyle's institutional programs and self-learning approaches. The sample used for the study included 25 evaluators for evaluating the educational quality at the curriculum level of Kasetsart University, who were selected using purposive sampling. The tools used were a questionnaire and test. The statistics used for data analysis were frequency, percentage, mean, and standard deviation.

From the study, the following results were found: 1) The development of a non-formal education program to enhance the ability of evaluators to evaluate internal educational quality at the curriculum level at Kasetsart University includes the following components: (1) defining the target group; (2) determining the content; (3) developing learning plans; (4) implementing and experimenting with the outcomes; and (5) evaluating the program outcomes. 2) The learning achievements of self-learning through online media, which consists of three clips—'Curriculum in Educational Management Centered on Outcome-Based Learning (OBE),' 'Bloom's Taxonomy Learning Theory,' and 'Constructive Alignment'—revealed that post-test scores were higher than pre-test scores. 3) The evaluators' satisfaction with the development of a non-formal education program aimed at enhancing their ability to evaluate internal educational quality at the curriculum level at Kasetsart University was rated at the highest level, with a mean score of 4.57.

Keywords: Non-Formal Education; Educational Quality Evaluators at the Curriculum Level; Ability of Internal Educational Quality Evaluators at the Curriculum Level

บทนำ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ได้กำหนดจุดมุ่งหมาย และหลักการของการจัดการศึกษาที่มุ่งเน้นในเรื่องคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา โดยกำหนดรายละเอียดไว้ในหมวด 6 มาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา มาตรา 47 กำหนดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบประกันคุณภาพการศึกษาภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก และให้ถือว่าการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษา โดยที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก โดยประกาศคณะกรรมการประกันคุณภาพภายใน ระดับอุดมศึกษา ว่าด้วยเรื่อง หลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายใน ระดับอุดมศึกษา พ.ศ. 2557 (Office of the Higher Education Commission, 2014) โดยมีการกำหนดให้การประกันคุณภาพภายในประกอบด้วย 3 ระดับ คือ ระดับหลักสูตร ระดับคณะ และระดับสถาบัน

สำหรับแนวทางในการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตรที่สถาบันอุดมศึกษาต้องดำเนินการนั้นต้องมีการดำเนินการเป็นประจำทุกปี ซึ่งหลักสูตรสามารถแต่งตั้งอาจารย์ประจำหลักสูตรหรือผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในของสถาบันอุดมศึกษา หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่ขึ้นทะเบียนของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) มาประเมินหลักสูตร และผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตรที่ดี จำเป็นต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญ ได้แก่ มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการจัดการศึกษาและระบบการประกันคุณภาพภายในตามมาตรฐานการศึกษา ระดับหลักสูตร มีประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษา และการประเมินคุณภาพสถานศึกษาเป็นอย่างดี เข้าใจบริบทของสถานศึกษาและมีทักษะการประเมินตามสภาพจริงและการประเมินแบบองค์รวมเป็นอย่างดี มีบุคลิกภาพที่ดี สุภาพ เรียบร้อย ยิ้มแย้มแจ่มใส มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์ สุขุมรอบคอบ และมองโลกในแง่ดี ตรงต่อเวลา มีทักษะในการติดต่อสื่อสารอย่างเป็นกัลยาณมิตร มีความสามารถในการทำงานเป็นทีม มีความสามารถในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า มีทักษะในการเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ มีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ให้ข้อเสนอแนะอย่างชัดเจนและตรงประเด็น และจัดทำรายงานประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ได้อย่างถูกต้อง เชื่อถือได้ มีคุณธรรมจริยธรรม และอุทิศตนในการปฏิบัติงาน ได้เต็มศักยภาพ มีความเชื่อมั่นในระบบประกันคุณภาพการศึกษา และมีเจตคติที่ดีต่อสถานศึกษาและเจตคติที่ดีต่อการประเมิน (Office of the Higher Education Commission, 2014)

ดังนั้น เพื่อให้การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสอดคล้องกับองค์ประกอบ ตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายใน ปีการศึกษา 2557 รวมทั้งมีผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในเชิงคุณภาพและปริมาณที่เหมาะสม โดยเฉพาะผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงตระหนักถึงความสำคัญในการพัฒนาผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน และมอบหมายให้สำนักงานพัฒนาคุณภาพ ดำเนินการจัดโครงการอบรมผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ขึ้นทุกปี เพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง เกี่ยวกับตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในให้แก่ผู้บริหาร อาจารย์ประจำหลักสูตร ที่มีความสนใจทำหน้าที่ผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร อันจะนำไปสู่การประเมินคุณภาพการศึกษาภายในที่เป็นมาตรฐานเดียวกัน รวมทั้งส่งเสริมให้การประกันคุณภาพการศึกษาภายในมีความเข้มแข็ง (Quality Assurance Office Kasetsart University, 2015) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมมีความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร และเพื่อให้ผู้เข้ารับการอบรมเรียนรู้แนวปฏิบัติ ทักษะในการทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ได้อย่างมีคุณภาพและมาตรฐาน นอกจากนี้เพื่อให้ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร สามารถทำหน้าที่ในการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ได้มีประสิทธิภาพและสามารถสะท้อนผลการดำเนินงานของหลักสูตรได้อย่างแท้จริง มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ จึงได้กำหนดให้มีการฝึกอบรมพัฒนาผู้ประเมินใหม่ และทบทวนผู้ประเมินที่เคยผ่านการอบรมการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร เพื่อพัฒนาผู้บริหารระดับคณะ ภาควิชา สาขาวิชา หรืออาจารย์ผู้รับผิดชอบหลักสูตรให้พร้อมในการปฏิบัติหน้าที่ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร พร้อมทั้งพัฒนาความรู้และทักษะเพื่อให้บุคคลสามารถดำเนินการตามหน้าที่หรือสิ่งที่มอบหมายได้อย่างถูกต้องตามวัตถุประสงค์ รวมทั้งทบทวนความเข้าใจวิธีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ให้กับผู้ประเมินตามเกณฑ์ สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นประจำทุกปี เริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบัน โดยใช้หลักสูตรของคณะกรรมการการอุดมศึกษาเป็นแนวทางในการจัดฝึกอบรมให้กับผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร และเชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นคณะอนุกรรมการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับอุดมศึกษา เป็นวิทยากรในการจัดฝึกอบรม ซึ่งรูปแบบ

การฝึกอบรมที่ผ่านมา มีขั้นตอนและกระบวนการหลัก ๆ ได้แก่ การจัดให้มีการประเมินความรู้ก่อนเข้าร่วมอบรม การบรรยายและอภิปรายระบบประกันคุณภาพการศึกษา ตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินคุณภาพภายในระดับหลักสูตร การจัดกลุ่มเพื่อฝึกปฏิบัติและระดมความคิดเห็นจากกรณีศึกษา การสรุปผลการประเมิน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นและการนำเสนอผลการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร และการประเมินความรู้ภายหลังการเข้าร่วมอบรม

และจากรายงานผลการอบรมเชิงปฏิบัติการวิธีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ประจำปีการศึกษา 2560 และปีการศึกษา 2561 พบว่า ผู้เข้ารับการฝึกอบรมได้เสนอแนะในแบบประเมิน โครงการฝึกอบรมดังกล่าวว่า เนื้อหาในการจัดอบรมค่อนข้างมาก เวลาในการจัดที่อัดแน่นมากเกินไป กรณีศึกษาที่นำมาทบทวนบางครั้งไม่ตรงกับบริบทของการประเมิน รวมถึงลักษณะการจัดที่ไม่สอดคล้องกับความต้องการเรียนรู้ของอาจารย์ที่มีภาระงานค่อนข้างมาก และการจัดฝึกอบรมทบทวนผู้ประเมินคุณภาพภายในทุกปีมีการจัดเพียงปีละ 1 ครั้ง รูปแบบการดำเนินการไม่ส่งเสริมต่อพฤติกรรมการเรียนรู้ที่สำคัญ โดยเฉพาะการพัฒนากระบวนการคิดเพื่อการตัดสินใจผลการประเมินเพื่อให้มีความแม่นยำถูกต้องและเขียนรายงานผลการประเมินได้อย่างเหมาะสม ซึ่งจากข้อมูลป้อนกลับแบบสอบถามการประเมินคุณภาพของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร และจากผู้รับการประเมินฯ พบว่า ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในยังขาดทักษะ ความสามารถในการพิจารณา ประเมิน และตัดสิน รวมถึงการเสนอแนะสิ่งที่ควรทำและวิธีการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร ซึ่งจากข้อจำกัดต่าง ๆ จากรูปแบบการฝึกอบรม และความต้องการเรียนรู้ของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร และผู้รับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ผู้วิจัยจึงตระหนักถึงปัญหาในการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมและการเสริมสร้างความสามารถของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร เป็นสำคัญ ซึ่งอย่างไรก็ตามบริบทของการอบรมเพื่อการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ไม่เพียงแต่การให้ความรู้ความเข้าใจในประเด็นตัวบ่งชี้ และเกณฑ์การประเมิน หรือแม้กระทั่งตีความการดำเนินการอย่างพินิจพิเคราะห์ใคร่ครวญ เพื่อการตัดสินใจผลการดำเนินการอย่างแม่นยำถูกต้อง แต่การประเมินในมิติของการพัฒนาให้เกิดคุณภาพเพื่อการประกันคุณภาพ จะต้องเป็นการกระตุ้นให้ผู้ได้รับการประเมินได้เห็นทิศทางการพัฒนาตนเอง มิใช่เพื่อการนำไปสู่ผลลัพธ์หรือเป้าหมายตัวชี้วัด แต่เป็นการตระหนักในการพัฒนากระบวนการในการพัฒนาตนเอง เป็นการเสริมพลัง (empower) ให้กับผู้รับการประเมินให้สามารถประเมินตนเองเห็นปัญหาและกระบวนการแก้ปัญหาและการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (Suchiva, 2018)

การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นระบบการศึกษาที่มุ่งเน้นให้กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาด้วยการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และในการจัดกิจกรรมการศึกษาที่มีประสิทธิภาพย่อมต้องมียุทธศาสตร์ประกอบหลายองค์ประกอบและมีความสัมพันธ์กันเป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นวิทยากร ผู้สอน ผู้อำนวยการสถานศึกษา ผู้เรียน กลุ่มเป้าหมาย และเนื้อหา กิจกรรม ตลอดจนสภาพแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน (Rattanubon, 2008) สำหรับความพร้อมในการเรียนรู้โดยการนำตนเองของผู้เรียนโดยเฉพาะผู้ใหญ่ มีความจำเป็นต้องเตรียมตัวเพื่อรับมือและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็ว การเตรียมตัวของผู้ใหญ่ จึงต้องมีการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องและตลอดชีวิต โดยมีเป้าหมายสูงสุดอยู่ที่การพัฒนาให้ตามศักยภาพของแต่ละบุคคล (Phothisuwan, 2009) และการเรียนรู้ของมนุษย์ การคิดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ การพัฒนาให้เกิดกระบวนการคิด จึงต้องมีบุคคล มีเนื้อหาหรือข้อมูลที่ใช้ในการคิด คุณสมบัติที่เอื้ออำนวยต่อการคิด กระบวนการที่ใช้ในการคิด วิธีการพัฒนาการคิดและการวัดและประเมินการคิด (Hudgins, 1977) ดังนั้น ทักษะการคิดจึงเกี่ยวข้องกับการรับรู้สิ่งต่าง ๆ และวิเคราะห์ข้อมูลในรูปแบบที่ง่าย ซึ่งเป็นพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาทักษะและกระบวนการคิดที่ซับซ้อนมากขึ้น การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด

(Thinking skills) จึงจำเป็นต้องส่งเสริมให้เกิดกับบุคคลทุกคน เพื่อทำให้เกิดความคิดใหม่ ๆ หลากหลายมิติ และทิศทาง ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างความรู้ใหม่ที่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งสามารถกระทำได้โดยผ่านกระบวนการให้ความรู้ เปิดโอกาสให้บุคคลเหล่านั้น มีส่วนร่วมทั้งทางด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา (Thongwiset, 2002) ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ซึ่งอยู่ในกลุ่มวัยผู้ใหญ่ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการพัฒนาทักษะความคิดที่ดีและถูกต้อง เพื่อให้การตัดสินผลการดำเนินการประเมินคุณภาพหลักสูตร เป็นไปอย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล

ในการพัฒนาผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ทักษะที่สำคัญและมีความจำเป็นในการเสริมสร้างความรู้ ความเข้าใจตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินหลักสูตร การตัดสินผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรอย่างเหมาะสม และการเขียนข้อเสนอแนะทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร คือ การเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด ซึ่งเป็นกระบวนการใช้เหตุผลในการวิเคราะห์ปัญหา เป็นการใช้ข้อมูลและการแก้ปัญหาเพื่อช่วยตัดสินใจอย่างมีเหตุผล เกี่ยวกับสิ่งที่จะทำหรือเชื่อมโยงต่อไป ทั้งนี้มีหลักฐานจากการวิจัยจำนวนมากที่สนับสนุนความคิดที่ว่า คนเราสามารถเรียนรู้ วิธีคิดในการตัดสินใจ และการแก้ปัญหาได้ กฎต่าง ๆ ที่เป็นนามธรรม การใช้เหตุผลในการคิดเป็นสิ่งที่สอนได้ ฝึกได้ การฝึกจะช่วย ให้คนเราคิดหาสาเหตุที่ซ่อนเร้นไว้ของเหตุการณ์ต่าง ๆ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งมียุทธวิธีหลายอย่าง (Strategies) ที่ช่วยให้เราคิด เชิงวิเคราะห์ ประเมินปัญหา และตัดสินใจแก้ปัญหาได้อย่างสร้างสรรค์

จากข้อจำกัดและผลลัพธ์จากการจัดฝึกอบรมผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตรทุกปีที่ผ่านมา และจากการศึกษากรอบแนวคิดการพัฒนาโปรแกรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียน (Noppakhun, 2003) ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำเสนอ “โปรแกรมการศึกษานอกระบบ” ซึ่งเป็นโปรแกรมการเรียนรู้ที่ถูกพัฒนาขึ้นภายใต้การมีส่วนร่วมของหลายฝ่าย และคำนึงถึงความต้องการเป็นพื้นฐาน มุ่งวัดความรู้ความชำนาญในเนื้อหา และพัฒนาการเรียนรู้ทั้งระดับบุคคล และระดับกลุ่ม นอกจากนี้การศึกษานอกระบบ ยังมีความยืดหยุ่น สามารถตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้หลากหลายอย่างทั่วถึง โดยเฉพาะรูปแบบ เนื้อหา การเรียนการสอน ระยะเวลาการศึกษา การวัดและประเมินผล ให้มีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม เพื่อให้บุคคลแต่ละกลุ่มมีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ค่านิยมที่ดี มีโอกาสแสวงหาความรู้เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน และเป็นการศึกษาที่มีกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกใช้แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมเชิงสถาบันของ Boyle (1981) มาออกแบบโปรแกรม เพื่อเป็นแนวทางการจัดทำแผนการเรียนรู้ และพัฒนาการเรียนรู้ตามโปรแกรมที่ได้วางไว้ ซึ่งมีองค์ประกอบ 5 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดกลุ่มผู้เรียน 2) ระบุเนื้อหาวิชา 3) วางแผนการสอน 4) นำแผนการสอนไปปฏิบัติ และ 5) การประเมินโปรแกรม ทั้งนี้ ในการออกแบบโปรแกรมผู้วิจัยเลือกใช้กระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Knowles, 1975) ตามความต้องการในการเรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ผสมผสานแนวคิดการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy มาพัฒนาและส่งเสริมให้ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรมีความสามารถในการคิด ซึ่งมีกระบวนการคิดที่มีเป้าหมาย เพื่อนำไปสู่การค้นหาคำความจริง การเปลี่ยนแปลงใหม่ เป็นการคิดไตร่ตรองอย่างรอบคอบ และมีเหตุผลเกี่ยวกับข้อมูลปัญหาหรือสภาพการณ์ที่ปรากฏ โดยการอาศัยหลักฐานที่มีเหตุผลและประสบการณ์ของตนเองมายืนยันการตัดสินใจที่จะเชื่อหรือลงมือกระทำ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวจะสามารถเชื่อมโยงไปสู่การเสริมสร้างความสามารถในการประเมินที่จำเป็นหรือที่ยังพบว่าเป็นจุดอ่อน หรือข้อบกพร่องที่พบในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินหลักสูตร การตัดสินผลการประเมินคุณภาพหลักสูตรอย่างเหมาะสม และการเขียนข้อเสนอแนะทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตร

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาทำวิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร รวมถึงสามารถใช้โปรแกรมดังกล่าวเพื่อทบทวน และเรียนรู้ ทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่ เป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ได้ทุกที่ ทุกเวลา อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยที่ดำเนินการโดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงพัฒนาการ (Developmental Research) ในการออกแบบการวิจัยเพื่อพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร โดยมีขั้นตอนการดำเนินการ ดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ศึกษาค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ได้แก่ แนวคิดการศึกษานอกระบบ แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed Learning) แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมเชิงสถาบันของ Boyle (1981) การจัดการเรียนรู้ที่เน้นกระบวนการคิด (Thinking Skills) ความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

เข้าร่วมสังเกตการณ์โครงการและกิจกรรมการพัฒนาคุณภาพด้านการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การทบทวนวิธีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสัมภาษณ์วิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจวิธีการและแนวทางการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษา คือ ผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร โดยกำหนดคุณสมบัติสำหรับการคัดเลือกตัวอย่าง คือ ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ที่ผ่านการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา (สกอ.) และมีประสบการณ์ ทำหน้าที่กรรมการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร จำนวน 25 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

1) การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ด้วยการกำหนดเนื้อหา และออกแบบสื่อการเรียนรู้ผ่านคลิปวิดีโอ 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 หลักสูตรในบริบทของการจัดการศึกษาที่ยึดผลลัพธ์เป็นหลัก (Outcome Base Learning: OBE) เรื่องที่ 2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy และเรื่องที่ 3 ความเชื่อมโยงของการจัดการเรียนรู้ (Constructive Alignment)

2) สร้างแบบทดสอบเพื่อวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ โดยสร้างชุดของคำถามแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ 4 ตัวเลือก จำนวน 10 ข้อ โดยนำแบบทดสอบที่สร้างขึ้น เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องและความเหมาะสมของสื่อออนไลน์ และข้อคำถามเพื่อทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจ เมื่อดูคลิปวิดีโอ เพื่อหาค่าความเที่ยงตรง (Validity) โดยการวิเคราะห์ดัชนีความสอดคล้อง (Index of item objective congruence: IOC) ของแบบสอบถามและนำข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ มาปรับปรุงสื่อออนไลน์ และแบบทดสอบให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

3) สร้างแบบสอบถามความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร ต่อการสร้างสื่อสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาเพื่อการเสริมสร้างความสามารถของผู้ประเมินคุณภาพ การศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือวัด ดังนี้

1) แบบทดสอบเพื่อวัดความรู้ ความเข้าใจก่อนและหลัง (Pre-Post Test) ด้วยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์

2) แบบสอบถามความคิดเห็นต่อสื่อสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาเพื่อการเสริมสร้างความสามารถของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุป ผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation of the Research Results)

ผู้วิจัยได้พัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพ การศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ประกอบด้วยองค์ประกอบของการพัฒนาโปรแกรมเชิงสถาบัน ได้แก่ การกำหนดกลุ่มเป้าหมายหรือกลุ่มผู้เรียน การกำหนดเนื้อหาวิชา การกำหนด แนวทางการเรียนการสอน การนำแผนการเรียนรู้ไปปฏิบัติ และการประเมินผลโปรแกรม ซึ่งสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาโปรแกรม การศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพ การศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร โดยวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อออนไลน์ และทดสอบ ความรู้ ความเข้าใจ ก่อนเรียน (pre-test) และหลังเรียน (post-test) และสอบถามความคิดเห็นจาก กลุ่มตัวอย่างต่อสื่อสำหรับการพัฒนาโปรแกรมการศึกษาเพื่อการเสริมสร้างความสามารถของผู้ประเมิน คุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร

ผลการวิจัย

ผลการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพ การศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาเอกสาร งานวิจัย แนวคิดและทฤษฎีการเรียนรู้ในการศึกษานอกระบบ ได้แก่ ทฤษฎีแอนดราโทจี แนวคิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง แนวคิดการเรียนรู้ตลอดชีวิต แนวคิดการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบ และดำเนินการออกแบบ โปรแกรมตามกระบวนการในการพัฒนาโปรแกรมเชิงสถาบันของ Boyle (1981) ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ 1) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย 2) กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้อยู่ 3) กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ 4) นำแผนการเรียนรู้ ไปลงมือปฏิบัติ 5) การประเมินผลโปรแกรม โดยผู้วิจัยเริ่มจากการศึกษาสภาพแวดล้อม วิเคราะห์

ความต้องการ เพื่อกำหนดเนื้อหา ความรู้ของโปรแกรม เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงระดับบุคคลให้มีความสามารถทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งพบว่า ขั้นตอนที่ 1 ผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร เป็นกลุ่มเป้าหมายมีความต้องการจำเป็นในการเรียนรู้เพื่อการเตรียมความพร้อมด้านการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร ดังนั้นผู้วิจัยจึงทำการศึกษาลักษณะของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ซึ่งประกอบด้วยความต้องการ และความสามารถเพื่อนำมาวิเคราะห์ถึงความต้องการและปัญหา ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเนื้อหาวิชาที่มีความสอดคล้องกับหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมิน โดยการสอบถามและสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และวิทยากรผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญในการถ่ายทอดความรู้ด้านการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในระดับหลักสูตร กำหนดหัวเรื่อง และสรุปเนื้อหาการนำเสนอให้มีความกระชับและน่าสนใจ ขั้นตอนที่ 3 กำหนดวิธีการเรียนการสอน ตามความต้องการของผู้เรียน ให้เกิดความยืดหยุ่นทั้งด้านเวลา สถานที่ โดยมุ่งเน้นให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยเลือกกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ มาเป็นการกระตุ้นความสนใจให้เกิดการเรียนรู้ที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ที่ต้องการ หรือเป็นการส่งเสริมการเรียนรู้ เพื่อการทบทวนความรู้ ความเข้าใจที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมิน และขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโปรแกรม ผู้วิจัยได้ทำการประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน จากการเปรียบเทียบวัดความรู้ ความเข้าใจเนื้อหาก่อนและหลังเรียน และสอบถามความพึงพอใจต่อการใช้โปรแกรมการศึกษานอกระบบที่พัฒนา

และจากการทำการทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจก่อนและหลัง (Pre - Post Test) เรียนรู้ด้วยตนเองของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร จำนวน 25 คน ผ่านการดูคลิปวิดีโอ จำนวน 3 เรื่อง ได้แก่ เรื่องที่ 1 หลักสูตรในบริบทของการจัดการศึกษาที่ยึดผลลัพธ์เป็นหลัก (Outcome Base Learning: OBE) เรื่องที่ 2 ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy และเรื่องที่ 3 ความเชื่อมโยงของการจัดการเรียนรู้ (Constructive Alignment) พบว่า ผลคะแนนทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ก่อนและหลังดูคลิปวิดีโอเรื่องหลักสูตรในบริบทของการจัดการศึกษาที่ยึดผลลัพธ์เป็นหลัก (Outcome Base Learning : OBE) ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy และความเชื่อมโยงของการจัดการเรียนรู้ (Constructive Alignment) พบว่าคะแนนทดสอบวัดความรู้ความเข้าใจหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองในทุกข้อ ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงคะแนนทดสอบวัดความรู้ ความเข้าใจก่อนและหลังดูคลิปวิดีโอเกี่ยวกับหลักสูตรในบริบทของการจัดการศึกษาที่ยึดผลลัพธ์เป็นหลัก (Outcome Base Learning : OBE) ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy และความเชื่อมโยงของการจัดการเรียนรู้ (Constructive Alignment)

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (N = 25 คน)			
	ก่อนการทดสอบ		หลังการทดสอบ	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้อที่ 1	15	60.00	18	72.00
ข้อที่ 2	13	52.00	19	76.00
ข้อที่ 3	17	68.00	24	96.00
ข้อที่ 4	12	48.00	21	84.00
ข้อที่ 5	5	20.00	7	28.00
ข้อที่ 6	13	52.00	16	64.00
ข้อที่ 7	21	84.00	25	100.00
ข้อที่ 8	18	72.00	20	80.00

คำถาม	จำนวนผู้ตอบถูก (N = 25 คน)			
	ก่อนการทดสอบ		หลังการทดสอบ	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ข้อที่ 9	10	40.00	14	56.00
ข้อที่ 10	12	48.00	13	52.00

ในการศึกษาความพึงพอใจของกลุ่มทดลองที่เข้ารับการทดสอบตามโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร มีความพึงพอใจต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.57$, S.D.=0.57)

โดยเมื่อพิจารณาเป็นรายการ พบว่า กลุ่มทดลองมีความพึงพอใจต่อโปรแกรมการศึกษานอกระบบ เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ทุกรายการ ได้แก่ ด้านเนื้อหา มีความเหมาะสมกับการรับรู้ในการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร สื่อช่วยให้ผู้ฟังมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร หัวเรื่องมีความสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร และ สื่อนำเสนอเหมาะสมที่จะช่วยให้ผู้ประเมินคุณภาพ ระดับหลักสูตร เกิดการเรียนรู้ที่กำหนดได้ อยู่ในระดับ มากที่สุด ($\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.49; $\bar{X} = 4.64$, S.D. = 0.57; $\bar{X} = 4.60$, S.D.= 0.58 และ $\bar{X} = 4.52$, S.D.= 0.59 ตามลำดับ) สำหรับด้านระยะเวลาการนำเสนอมีความเหมาะสม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D.= 0.65) ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 แสดงข้อมูลรายข้อของความพึงพอใจหลังการดูคลิปวิดีโอของกลุ่มทดลอง

รายการ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความพึงพอใจ
1. หัวเรื่องมีความสอดคล้องกับการประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร	4.60	0.58	มากที่สุด
2. เนื้อหา มีความเหมาะสมกับการรับรู้ในการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร	4.64	0.49	มากที่สุด
3. สื่อนำเสนอเหมาะสมที่จะช่วยให้ผู้ประเมินคุณภาพ ระดับหลักสูตร เกิดการเรียนรู้ที่กำหนดได้	4.52	0.59	มากที่สุด
4. ระยะเวลาการนำเสนอมีความเหมาะสม	4.44	0.65	มาก
5. สื่อช่วยให้ผู้ฟังมีความรู้ ความเข้าใจพื้นฐานที่เป็นประโยชน์ต่อการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร	4.64	0.57	มากที่สุด
รวม	4.57	0.57	มากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัยทำให้เกิดองค์ความรู้การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ดังภาพที่ 1

Figure 1: Development of A Non-Formal Education Program to Enhance the Educational Quality Assessment Ability of Curriculum Level Internal Assessors of Kasetsart University

จากแผนภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงขั้นตอนการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ประกอบด้วย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มเป้าหมาย และความต้องการการเรียนรู้ของผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร ได้แก่ กลุ่มผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร ที่ผ่านการอบรมและเคยทำหน้าที่ประธานหรือกรรมการประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร และกลุ่มผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร ที่ผ่านการอบรม แต่ยังไม่เคยทำหน้าที่ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ องค์ความรู้เกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตร ได้แก่ หลักสูตรในบริบทของการจัดการศึกษาที่ยึดผลลัพธ์เป็นหลัก (Outcome Base Learning : OBE) ทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy และความเชื่อมโยงของการจัดการเรียนรู้ (Constructive Alignment)

ขั้นตอนที่ 3 กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ วางแผนการเรียนการสอนตามความต้องการของผู้เรียน สร้างและพัฒนาโปรแกรมการศึกษาโดยมุ่งเน้นให้สามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง มีความยืดหยุ่นทั้งด้านเวลา สถานที่ในการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 นำแผนการเรียนรู้ไปลงมือปฏิบัติ เป็นการนำผลการเรียนรู้ไปทดลองใช้ ทดสอบการใช้ โปรแกรม วัดทักษะความรู้ ความเข้าใจ และความพึงพอใจ

ขั้นตอนที่ 5 การประเมินผลโปรแกรม เป็นการประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ของผู้เรียน จากการเปรียบเทียบผลการวัดความรู้ ความเข้าใจเนื้อหา ก่อนและหลังเรียน ซึ่งผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตรสามารถประเมินความรู้ ความเข้าใจก่อนและหลังการทดลอง และสามารถตรวจสอบความเข้าใจ ที่ถูกต้อง และสามารถพัฒนาปรับปรุงความรู้ ความเข้าใจให้ถูกต้องได้ตลอดเวลา

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยเพื่อการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการ ประเมินคุณภาพการศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร พบว่า โปรแกรมการศึกษานอกระบบเป็นการจัดกิจกรรมทางการศึกษาที่มีกระบวนการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนา ความสามารถของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ทั้งด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติ ซึ่งสามารถทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนรู้ในระบบหรือการฝึกอบรมทั่วไป ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบที่มีการจัดอย่างเป็นระบบ ตั้งแต่การวิเคราะห์ความต้องการ การวางแผน กิจกรรมการเรียนรู้ และการประเมินผล ด้วยการมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความสัมพันธ์กับเวลา และสถานที่ รวมถึงมีรูปแบบตามความต้องการของผู้เรียน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดในการพัฒนาโปรแกรมของ Boyle (1981) ที่ได้ นำเสนอหลักการพัฒนาโปรแกรมและกระบวนการพัฒนาโปรแกรม เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปจัดการศึกษา เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ประกอบด้วยการสร้างพื้นฐานทางปรัชญา หรือความเชื่อ เพื่อใช้เป็นพื้นฐานในการ พัฒนาโปรแกรม การวิเคราะห์สถานการณ์ ปัญหา ความต้องการของผู้เรียน ความร่วมมือและการมีส่วนร่วม ระหว่างผู้จัด ผู้เรียน และผู้ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงความยืดหยุ่นของการวางแผน วิธีการ เทคนิค และอุปกรณ์การเรียนการสอนที่เหมาะสม สำหรับกระบวนการในการพัฒนาโปรแกรม เพื่อเสริมสร้างสมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบที่นำมาใช้ ได้แก่ ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นการจัดการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่น ตามความต้องการของผู้เรียน โดยการประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นการนำเสนอเนื้อหา ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมิน รวมถึงการกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้ให้มีความ กระชับ และน่าสนใจ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ ทำความเข้าใจ และทบทวนเนื้อหาได้ด้วยตนเอง สอดคล้อง กับการเรียนรู้ด้วยตนเอง (Self-directed learning) ตามผลการวิจัยของ Coleman-Brown (1999) ซึ่งพบว่า ผู้เข้าอบรมผ่านเว็บโดยใช้หลักสูตรแบบเรียนด้วยการนำตนเองมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี คือ คะแนน การทดสอบหลังการทดลองสูงกว่าคะแนนการทดสอบก่อนการทดลองค่อนข้างมาก และมีความพึงพอใจ ในระดับมากต่อการฝึกอบรมผ่านเว็บ และการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และ ทบทวนเนื้อหาความรู้ได้ทุกที่ ทุกเวลา รวมถึงการเรียนรู้ผ่านสื่อออนไลน์ช่วยให้การเรียนง่ายและสะดวกขึ้น โดยเฉพาะการจัดการเวลาและการฝึกฝนเพื่อทบทวนเนื้อหาการเรียนรู้ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ Podaphol (2020) ได้อธิบายไว้ว่า การเรียนการสอนออนไลน์ (Online learning) จัดเป็นนวัตกรรมทางการศึกษา ในอีกรูปแบบหนึ่ง ซึ่งสามารถเปลี่ยนแปลงวิธีเรียนในรูปแบบเดิม ๆ ให้เป็นการเรียนใหม่ ที่ใช้เทคโนโลยีเข้ามา ช่วยทำการสอน นอกจากนี้ความหมายอีกในหนึ่งยังหมายถึง การเรียนทางไกล การเรียนผ่านเว็บไซต์ อีกด้วย

สอดคล้องกับ Calder, and McCollum (1998) กล่าวว่า คำจำกัดความโดยทั่วไปของการเรียนรู้แบบเปิดคือ การเรียนรู้ตามเวลา ตามความต้องการ และสถานที่ของตนเอง

สรุป

การพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพ การศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร เป็นต้นแบบการเรียนรู้ เพื่อเสริมสร้าง ความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร และอาจารย์ประจำ หลักสูตร มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ทบทวนความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการ ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร และเตรียมความพร้อมในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประเมิน คุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ได้อย่างมีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น โดยการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อ ออนไลน์หรือคลิปวิดีโอ ซึ่งเป็นเครื่องมือที่สำคัญส่วนหนึ่งในการจัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบที่เป็น เรื่องเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร ซึ่งเป็นความต้องการเรียนรู้ ของผู้เรียนหรือผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร รวมถึงความสามารถใช้โปรแกรมดังกล่าวเพื่อทบทวน และเรียนรู้ ทักษะที่จำเป็นต่าง ๆ ในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ได้ทุกที่ ทุกเวลา อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ในการพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบเพื่อเสริมสร้างความสามารถในการประเมินคุณภาพ การศึกษาของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน ระดับหลักสูตร ควรพัฒนากิจกรรมที่ฝึกทักษะการเขียน ข้อเสนอแนะ เพื่อพัฒนาปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรพัฒนาโปรแกรมการศึกษานอกระบบที่สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้ตลอดเวลา ให้เหมาะสมกับ ความต้องการของผู้ประเมินคุณภาพการศึกษาภายในแต่ละประเภท ได้แก่ กลุ่มผู้อบรมใหม่เพื่อสามารถ ทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร และกลุ่มผู้อบรมทบทวนการเป็นผู้ประเมินคุณภาพ ภายใน ระดับหลักสูตร หรือกลุ่มผู้ผ่านการอบรมเพื่อต้องการวิเคราะห์และจัดทำรายงานการประเมินตนเองได้ ถูกต้อง และกลุ่มผู้ผ่านการอบรมเพื่อทำหน้าที่เป็นผู้ประเมินคุณภาพภายใน ระดับหลักสูตร เพื่อให้ตรงตาม ความต้องการในการเรียนรู้ของผู้ประเมินแต่ละประเภท

References

- Bolye, P. (1981). *Planning Better Program*. (2nd ed.). New York: McGraw-Hill College.
- Calder, J., & McCollum, A. (1998). *Open and Flexible Learning in Vocational Education and Training*. London: Kogan Page.
- Coleman-Brown, M. (1999). *The Dynamics of Self-Directed Learning*. *Journal of Educational Research*, 12(3), 45-58.
- Hudgins, B. B. (1977). *Learning and Thinking*. (1st ed.). Illinois: F.E. Peacock Publishers.

- Kittibuntoon, S. (2001). *A Development of Non-formal Education Programme Based on Boyle's Concept at the Training School for Girl of Banpranee*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Knowles, M. (1975). *Self-Directed Learning: A Guide for Learners and Teachers*. (1st ed.). Chicago: Association Press.
- Noppakhun, A. (2003). *Conceptual Framework for Developing Participatory Programs in Non-Formal Education*. (1st ed.). Bangkok: Chuanpim.
- Office of the Higher Education Commission. (2014). *Manual for Internal Educational Quality Assurance Higher Education*. (3rd ed.). Bangkok: Parbpim.
- Phothisuwan, C. (2009). *Non-Formal Education: Learning and Teaching Adults*. (1st ed.). Bangkok: Kasetsart University.
- Podaphol, Ch. (2020). *Online Learning Management: New Normal of Education*. Retrieved June 10, 2023, from <https://slc.mbu.ac.th/wp-content/uploads/>
- Quality Assurance Office Kasetsart University. (2015). *Manual for Internal Educational Quality Assurance Course level Kasetsart University*. (1st ed.). Bangkok: Saha Pracha Panich.
- Rattanubon, A. (2008). *Learning and Organizing Activities for Adults*. (1st ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Suchiva, S., Na-Songkhla, J, & Panjamawat, T. (2018). Research to Develop Models and Methods for Developing External Evaluators Competencies. *Journal of Research Methodology*, 31(3), 257-279.
- Thongwiset, W. (2002). *The Effect Teaching and Learning Activities Emphasizing Critical Thinking Process for Science*. (Master's Thesis). Khon Kaen University. Khon Kaen.

การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย*

The Development of Lifelong Learning Innovations to Enhance Thai Youth's Literacy on Sustainable Development Goals

¹เอกภูมิ เจียมวิทยานุกูล และ ชันนภรณ์ อารีกุล

¹Ekapum Jiemwittayanukul and Chananporn Areekul

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Education, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: chananporn@g.swu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย 2) พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย 3) ประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย และ 4) ศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนไทยที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน โดยกลุ่มตัวอย่างของการวิจัย คือ เยาวชนไทย อายุระหว่าง 15 - 24 ปี จำนวน 515 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ทดลองใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบประเมินระดับความรอบรู้, นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต, แบบทดสอบระดับความรอบรู้ และแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติ ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบ t-test และการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) เยาวชนไทยมีระดับความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่ำที่สุดในเป้าหมายที่ 7 รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย 2) การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย ได้แก่ หนังสือการ์ตูนความรู้และเกมกระดาน 3) ผลการประเมินการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการทดสอบหลังเรียน ($\bar{X} = 11.97$, S.D. = 0.99) สูงกว่าก่อนการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 7.37$, S.D. = 1.97) และเมื่อเปรียบเทียบโดยทดสอบสมมติฐานด้วย t-test พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และ 4) ผลการศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนไทยที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า มีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.45) เมื่อพิจารณาเป็นรายประเด็นพบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดความรู้ใหม่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.35)

*Received January 26, 2024; Revised March 11, 2024; Accepted March 19, 2024

คำสำคัญ: นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต; ความรอบรู้; เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน; เยาวชนไทย

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate Thai youth literacy on sustainable development goals; 2) to develop lifelong learning innovations to enhance Thai youth's literacy on sustainable development goals; 3) to evaluate lifelong learning innovations to enhance Thai youth's literacy on sustainable development goals; and 4) to explore the satisfaction of Thai youth's on lifelong learning innovations to enhance their literacy on sustainable development goals. The study employed a mixed-methods research design. The sample group included 515 Thai youth aged 15-24 years. A separate sample group of 30 individuals was used to experiment with lifelong learning innovations. The tools used for the study were a form for evaluating literacy and lifelong learning innovations, literacy test, and satisfaction survey on lifelong learning innovations. The statistics used were frequency, mean, standard deviation, t-test, and content analysis.

From the study, the following results were found: 1) Thai youth's literacy on sustainable development goals was lowest for Goal 7, which focuses on ensuring access to reliable, sustainable, and modern energy for all; 2) The development of lifelong learning innovations to enhance Thai youth's literacy on sustainable development goals includes knowledge-based comic books and board games; 3) The evaluation results from using lifelong learning innovations to enhance Thai youth's literacy on sustainable development goals revealed that the sample group's post-test scores ($\bar{X} = 11.97$, S.D. = 0.99) were higher than their pre-test scores ($\bar{X} = 7.37$, S.D. = 1.97). A t-test comparison showed a statistically significant difference at the 0.05 level; and 4) The satisfaction results from a sample group regarding lifelong learning innovations to enhance Thai youth's literacy on sustainable development goals indicated the highest level of satisfaction ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.45). When analyzing each aspect, it was found that lifelong learning innovations most effectively promoted and motivated the acquisition of new knowledge ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.35).

Keywords: Lifelong Learning Innovations; Literacy; Sustainable Development Goals; Thai Youth

บทนำ

ภายใต้สภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านเศรษฐกิจ สภาพแวดล้อม ความเป็นอยู่ การเมืองการปกครอง วิทยาการและเทคโนโลยี ดังเช่นในปัจจุบัน การศึกษาหรือการเรียนรู้ยังมีความจำเป็นต่อประชาชนมากขึ้น การศึกษาที่บุคคลได้รับในช่วงวัยเรียน หรือการศึกษาในระบบโรงเรียนนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งที่จะนำมาใช้ได้ แต่ประชาชนยังต้องได้รับการศึกษาหรือความรู้เพิ่มเติมอีกอย่างต่อเนื่อง เพื่อที่จะใช้ในการเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ได้อย่างเหมาะสมในทุกช่วงของชีวิต การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพถือเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาที่ยั่งยืนของโลก รูปแบบการจัดการศึกษาในศตวรรษใหม่นี้มีทิศทางของการจัดการศึกษา คือ การเน้นการศึกษาที่มีคุณภาพและเรียนรู้ตลอดชีวิต

UNESCO (2023) ให้ความสำคัญกับความรอบรู้ มาตั้งแต่ ค.ศ. 1946 โดยมองว่าการได้มาและการพัฒนาซึ่งความรอบรู้ตลอดชีวิต เป็นส่วนสำคัญของสิทธิในการศึกษา ที่จะช่วยเพิ่มพลังความรู้ให้ผู้คนช่วยให้พวกเขามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในสังคม และมีส่วนช่วยในการปรับปรุงการดำรงชีวิตของพวกเขา ความรอบรู้เป็นตัวขับเคลื่อนที่สำคัญสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยช่วยให้มีส่วนร่วมในตลาดแรงงานมากขึ้น พัฒนาสุขภาพและโภชนาการของเด็กและครอบครัวให้ดีขึ้น และลดความยากจนและเพิ่มโอกาสในชีวิต ความรอบรู้ถือเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ตลอดชีวิต และถูกบรรจุไว้ในวาระการพัฒนาที่ยั่งยืน 2030 (2030 Agenda for Sustainable Development) ซึ่ง UNESCO ใช้แนวทางดังกล่าวเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้หนังสือทั่วโลก โดยเน้นที่เยาวชนและผู้ใหญ่ ซึ่งความรอบรู้ตามนัยของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals; SDGs) นั้น เป็นการมองจากมุมการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ทุกคนจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่หลากหลาย ต่อยอดทักษะและความสามารถต่อ ๆ ไป ในหลายมิติของสาขาความรู้และความรู้ที่ปรากฏอยู่ตามสถานที่ต่าง ๆ (life-wide process) รวมถึงการสนับสนุนให้มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาความรู้และความสามารถ (literate environment) อยู่ในกิจกรรมทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน รวมถึงการสนับสนุนทักษะชีวิตควบคู่กันไป อาทิ ความเป็นอยู่ที่ดีในชุมชน สุขภาพ สิทธิมนุษยชน ความเป็นพลเมือง ความเท่าเทียมทางเพศ เป็นต้น เพื่อให้ทักษะและความสามารถ ความรอบรู้ที่สั่งสมมานั้นคงอยู่ ยั่งยืน ไม่สลายหายไป

ความรอบรู้จึงเป็นกุญแจสำคัญที่จะทำให้โลกเกิดความยั่งยืนและสงบสุข จากการศึกษาพบว่า เมื่อเด็กได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ พวกเขาจะมีโอกาสในชีวิตมากขึ้น เช่น มีสุขภาพที่ดีขึ้น มีโอกาสได้รับการจ้างงานที่มากขึ้น และมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมืองที่เพิ่มขึ้น (Global Partnership for Education, 2019) นอกจากนี้ ความรอบรู้ในเรื่องเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจะช่วยสร้างเครื่องมือ 3 ประการ ประกอบด้วย 1) เครื่องมือในการสอบทานความครอบคลุมของงานด้านเยาวชน 2) เครื่องมือในการปกป้องและเรียกร้องสิทธิจากการดำเนินการที่ไม่เป็นธรรมของภาครัฐ และ 3) เครื่องมือในการหาจุดร่วมกับภาคส่วนอื่น ๆ ในสังคมที่กำลังขับเคลื่อนเรื่องเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Centre for SDG Research and Support, Faculty of Economics, Thammasat University, 2020) ดังนั้นความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน จึงเป็นแนวคิดพื้นฐานสำคัญในการส่งเสริมและพัฒนาเยาวชนไทย

จากการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน พบว่า งานวิจัยส่วนใหญ่เป็นงานวิจัยเชิงสำรวจหรือเชิงบรรยาย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการสำรวจเกี่ยวกับสถานะเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืน แต่ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ที่ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ให้แก่เด็กและเยาวชนไทย ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายของการพัฒนาที่ยั่งยืนอย่างเป็นรูปธรรม จึงเป็นเหตุผลสำคัญที่จำเป็นต้องดำเนินการวิจัยเรื่อง “การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย” โดยมีการศึกษาระดับความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย นำผลการสำรวจมาออกแบบพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย และนำนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นเยาวชนไทย และเพื่อประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนไทยที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย
2. เพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย
3. เพื่อประเมินผลการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย
4. เพื่อศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนไทยที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัยใช้รูปแบบการวิจัยแบบผสมผสาน โดยแบ่งออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ขั้นการประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ เยาวชนไทย อายุระหว่าง 15 - 24 ปี จำนวน 8,485,690 คน (Department of Provincial Administration Ministry of Interior, 2020) กลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนไทย อายุระหว่าง 15 - 24 ปี จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสำเร็จรูปของ Yamane ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ความคลาดเคลื่อน $\pm 5\%$ พบว่า ได้ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง รวม 400 คน และเมื่อเปิดให้เยาวชนทำประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 515 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินระดับความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย ประกอบด้วย ข้อคำถามทั่วไป 4 ข้อ และข้อคำถามเพื่อประเมินระดับความรู้ 52 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา (IOC) และเลือกข้อคำถามที่ได้ค่า IOC อยู่ระหว่าง 0.67-1.00 หลังจากนั้นจึงนำแบบสอบถามไปใช้กับเยาวชนไทย จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ตามสูตรของ Cronbach's Alpha โดยได้ค่าความเที่ยง = 0.855

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ โดยคณะผู้วิจัยเลือกเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้ร้อยละต่ำสุดเพียง 1 เป้าหมาย เพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย

ระยะที่ 2 ขั้นการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ซึ่งได้มาจากการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย โดยสร้างเป็นหนังสือการ์ตูนความรู้ และเกมกระดาน

ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่ม คณะผู้วิจัยจะนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เพื่อปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

ระยะที่ 3 ขั้นการประเมินผลการใช้นวัตกรรมและศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากร คือ เยาวชนไทย อายุระหว่าง 15 - 24 ปี จำนวน 8,485,690 คน (Department of Provincial Administration Ministry of Interior, 2020) กลุ่มตัวอย่าง คือ เยาวชนไทยซึ่งเป็นอาสาสมัครของการวิจัย จำนวน 30 คน ได้มาจากการรับสมัครอาสาสมัครที่ต้องการทดลอง

ใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย ซึ่งยินดีเข้าร่วมกระบวนการทดสอบระดับความรอบรู้ และประเมินความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบทดสอบระดับความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย จำนวน 15 ข้อ และแบบประเมินความพึงพอใจที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย จำนวน 8 ข้อ โดยให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ประเมินคุณภาพด้านเนื้อหา (IOC) ซึ่งผลการตรวจสอบค่า IOC คือ 1.00 ในทุกรายการ หลังจากนั้นจึงนำแบบทดสอบไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง เพื่อตรวจสอบความเที่ยง (Reliability) ตามสูตรของ Cronbach's Alpha โดยได้ค่าความเที่ยง = 0.806

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ใช้การวิเคราะห์ค่าสถิติเชิงบรรยาย ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (standard deviation) และค่าสถิติเชิงวิเคราะห์ ได้แก่ t-test

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ระดับความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เยาวชนไทยมีระดับความรอบรู้สูงสุด ได้แก่ เป้าหมายที่ 17 สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for the Goals) (ร้อยละ 88.45) ในขณะที่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เยาวชนไทยมีระดับความรอบรู้ต่ำสุด ได้แก่ เป้าหมายที่ 7 รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย (Affordable and Clean Energy) (ร้อยละ 33.66) ข้อมูลแสดงในตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 ระดับความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ร้อยละ
เป้าหมายที่ 1 ขจัดความยากจนทุกรูปแบบและทุกสถานที่ (No Poverty)	76.51
เป้าหมายที่ 2 ขจัดความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหาร ส่งเสริมเกษตรกรรมอย่างยั่งยืน (Zero Hunger)	63.56
เป้าหมายที่ 3 รับรองการมีสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดีของทุกคนในทุกช่วงอายุ (Good Health and well-being)	38.51
เป้าหมายที่ 4 รับรองการศึกษาที่เท่าเทียมและทั่วถึง ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตแก่ทุกคน (Quality Education)	58.06
เป้าหมายที่ 5 บรรลุความเท่าเทียมทางเพศ พัฒนابทบาทสตรีและเด็กผู้หญิง (Gender Equality)	86.60
เป้าหมายที่ 6 รับรองการมีน้ำใช้ การจัดการน้ำและสุขาภิบาลที่ยั่งยืน (Clean Water and Sanitation)	66.80
เป้าหมายที่ 7 รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย (Affordable and Clean Energy)	33.66
เป้าหมายที่ 8 ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่องครอบคลุมและยั่งยืน การจ้างงานที่มีคุณค่า (Decent Work and Economic Growth)	71.00

เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	ร้อยละ
เป้าหมายที่ 9 พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ส่งเสริมการปรับตัวให้เป็นอุตสาหกรรมอย่างยั่งยืนและทั่วถึง และสนับสนุนนวัตกรรม (Industry Innovation and Infrastructure)	36.31
เป้าหมายที่ 10 ลดความเหลื่อมล้ำทั้งภายในและระหว่างประเทศ (Reduced Inequalities)	80.98
เป้าหมายที่ 11 ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความปลอดภัย ทั่วถึง พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Cities and Communities)	45.63
เป้าหมายที่ 12 รับรองแผนการบริโภคและการผลิตที่ยั่งยืน (Responsible Consumption and Production)	58.45
เป้าหมายที่ 13 ดำเนินมาตรการเร่งด่วนเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบ (Climate Action)	66.02
เป้าหมายที่ 14 อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทรและทรัพยากรทางทะเลเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Life Below Water)	67.05
เป้าหมายที่ 15 ปกป้อง พื้นฟู และส่งเสริมการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบกอย่างยั่งยืน (Life on Land)	62.20
เป้าหมายที่ 16 ส่งเสริมสังคมสงบสุข ยุติธรรม ไม่แบ่งแยก เพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Peace and Justice Strong Institutions)	59.48
เป้าหมายที่ 17 สร้างพลังแห่งการเป็นหุ้นส่วนความร่วมมือระดับสากลต่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (Partnerships for the Goals)	88.45

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า คณะผู้วิจัยเลือกเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่ได้ค่าเฉลี่ยต่ำสุดเพียง 1 เป้าหมาย เพื่อพัฒนาเป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย ซึ่งผลการวิเคราะห์จากวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนที่เยาวชนไทยมีระดับความรอบรู้ต่ำสุด คือ เป้าหมายที่ 7 รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย (Affordable and Clean Energy) ซึ่งคณะผู้วิจัยได้พัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ (1) หนังสือการ์ตูนความรู้ และ (2) เกมกระดาน

ผลการพัฒนาหนังสือการ์ตูนความรู้ พบว่า โดยภาพรวมมีรายละเอียดความรู้ที่ครบถ้วนชัดเจน แต่อาจปรับภาษาในบางหน้า เนื่องจากยังมีการใช้คำฟุ่มเฟือยอยู่บ้าง กำหนดเลขหน้าให้หนังสือการ์ตูนความรู้ และตรวจสอบการอ้างอิงให้ถูกต้อง จัดทำหนังสือการ์ตูนความรู้แยกออกจากคู่มือการเล่นเกมกระดานออกจากกัน และปรับขนาดของหนังสือการ์ตูนความรู้ให้มีขนาดพอดีเหมาะแก่การอ่าน

ผลการพัฒนาเกมกระดาน พบว่า คู่มือการเล่นเกมกระดาน โดยภาพรวมมีการอธิบายวิธีการเล่นเกมที่ครบถ้วนชัดเจน แต่อาจปรับภาษาในบางหน้า เนื่องจากยังมีการใช้คำฟุ่มเฟือยอยู่บ้าง ปรับขนาดของคู่มือการเล่นเกมกระดานให้มีขนาดพอดี และสามารถบรรจุใส่ในกล่องเกมได้พอดี เกมกระดานมีความเหมาะสม มีความถูกต้องตามหลักวิชาการ สอดคล้องตามวัตถุประสงค์การใช้งาน แต่ให้กำหนดอายุของผู้เล่นเกมให้ชัดเจนเป็นอายุ 18 ปีขึ้นไป เนื่องจากเด็กหรือเยาวชนที่มีอายุน้อยกว่า 18 ปีอาจทำความเข้าใจเรื่องพลังงานในระดับมหภาคของเกมกระดานนี้ได้ค่อนข้างยาก ปรับการใช้คำในเกมกระดาน โดยเปลี่ยนคำว่า “ติดคุก” เป็น “ปิดปรับปรุงโรงไฟฟ้า” และคำว่า “การ์ดโจมตี” เปลี่ยนเป็น “การ์ดกลยุทธ์” ขยายขนาดช่องในเกมกระดาน

เกมจาก 36 ช่อง เป็น 40 ช่อง เพิ่มตัวเลขในช่องกระดานเกม เพิ่มช่องจั่วการ์ดกลยุทธ์ และเพิ่มช่องรับจำนวนผู้ใช้ไฟฟ้าเพิ่ม ปรับการลดค่าไฟฟ้าในการผลิตพลังงานไฟฟ้าจาก 100 เป็น 50, 100, 150, 200 เหรียญ ปรับเงินจากการใช้กระดาษ มาเป็นการใช้เหรียญ เพื่อให้สอดคล้องกับหน่วยเงินของเกม และกำหนดวิธีจบเกมให้ชัดเจน

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน มีคะแนนการทดสอบหลังเรียน ($\bar{X} = 11.97$; S.D. = 0.99) สูงกว่าก่อนการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 7.37$, S.D. = 1.97) และเมื่อเปรียบเทียบโดยทดสอบสมมติฐานด้วย t-test พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงให้เห็นว่านวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้สามารถเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทยได้ ข้อมูลแสดงในตารางที่ 2 ดังนี้

ตารางที่ 2 ผลการประเมินการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย

คะแนนการทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
ก่อนเรียน	7.37	1.97	12.427*	0.000
หลังเรียน	11.97	0.99		

* นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.45) ข้อมูลแสดงในตารางที่ 3 ดังนี้

ตารางที่ 3 ผลการศึกษาความพึงพอใจของเยาวชนไทยที่มีต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน

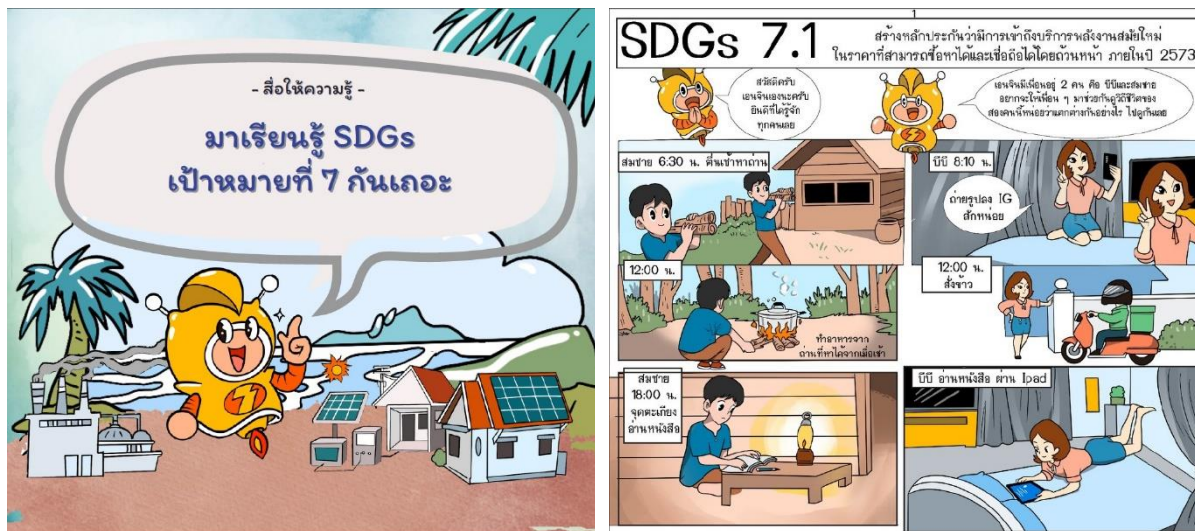
ประเด็นการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลความหมาย
1. นวัตกรรมส่งเสริม/กระตุ้นให้สนใจศึกษาเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนมากขึ้น	4.73	0.45	มากที่สุด
2. นวัตกรรมส่งเสริม/กระตุ้นให้เกิดความรู้ใหม่	4.87	0.35	มากที่สุด
3. ความรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนจากนวัตกรรมสามารถนำไปใช้ได้จริง	4.73	0.45	มากที่สุด
4. นวัตกรรมมีเนื้อหาสอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน	4.83	0.38	มากที่สุด
5. นวัตกรรมมีเนื้อหาถูกต้องตามหลักวิชาการ	4.77	0.50	มากที่สุด
6. นวัตกรรมมีเนื้อหาที่ทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน	4.83	0.46	มากที่สุด
7. นวัตกรรมสามารถเรียนรู้ได้ง่ายและมีขั้นตอนไม่ซับซ้อน	4.63	0.56	มากที่สุด
8. หากมีโอกาสจะแนะนำนวัตกรรมนี้ต่อให้แก่ผู้อื่น	4.83	0.46	มากที่สุด
รวม	4.78	0.45	มากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้ที่ได้องค์ความรู้ออกมาเป็นหนังสือการ์ตูนความรู้ และเกมกระดาน ซึ่งสามารถเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทยได้ นอกจากนี้หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ สามารถนำนวัตกรรมการเรียนรู้นี้ไปประกอบเพื่อจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในและนอกห้องเรียนได้

Picture 1: QR Code (Educational Comics)

Picture 2: Examples of Educational Comics

Picture 3: Cover of the Game Manual and Board Game Equipment

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทยจากงานวิจัยเล่มนี้ พบว่า เยาวชนไทยมีระดับความรอบรู้ต่ำสุดในเป้าหมายที่ 7 รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย (Affordable and Clean Energy) ซึ่งให้ความสำคัญกับการสร้างหลักประกันว่าทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ เชื่อถือได้ และยั่งยืน ซึ่งในมุมมองของคณะวิจัยมีความเห็นว่า สาเหตุที่เยาวชนไทยมีระดับความรอบรู้ต่ำสุดในเป้าหมายที่ 7 สืบเนื่องจากภาคพลังงานของประเทศไทยประสบกับปัญหาในหลายด้าน ซึ่งปรากฏในงานวิจัยของ Phdungsilp, Areerakuikan, and Sukharomana (2017) ที่เสนอว่าประเทศไทยยังประสบกับความท้าทายในภาคพลังงาน เช่น ความพยายามลดการพึ่งพาการนำเข้าแหล่งพลังงานจากต่างประเทศ การเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน การเพิ่มสัดส่วนการใช้พลังงานหมุนเวียนให้มากขึ้น การรักษาระดับความมั่นคงด้านพลังงาน และการลดการปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการใช้พลังงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับข้อเสนอของ Bunnag et al. (2018) ที่เสนอว่าเป้าหมายที่ 7 ต้องพัฒนาเด็กและเยาวชนไทยในประเด็นเรื่องการเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ในราคาที่สามารถซื้อหาได้ (Centre for SDG Research and Support, Faculty of Economics, Thammasat University, 2020) และสอดคล้องกับ Policy Briefs in Support of the High-level Political Forum (2022) ที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายที่ 7 และเป้าหมายที่ 4 (Quality Education) ว่า พลังงานเป็นปัจจัยสำคัญ ที่ส่งเสริมให้เด็กสามารถเข้าถึงบริการทางการศึกษาได้มากขึ้น เช่น การมีเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (ICTs) การมีการเชื่อมต่อดิจิทัล การมีสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่มีความร้อนและความเย็นเหมาะสม การมีแสงสว่างที่เพียงพอ และการมีน้ำดื่มที่สะอาด เป็นต้น นอกจากนี้การมีหลักสูตรโรงเรียนที่ให้ความสำคัญกับพลังงานที่ยั่งยืน จะมีส่วนช่วยให้เด็กเห็นภาพที่ชัดเจนในเรื่องพลังงานทดแทน ซึ่งเป็นพลังงานสะอาด (United Nations, 2022)

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย คณะวิจัยสร้างเป็นหนังสือการ์ตูนความรู้ และเกมกระดาน ซึ่ง ซึ่งในมุมมองของคณะวิจัยมีความเห็นว่า นวัตกรรมการเรียนรู้แบบหนังสือการ์ตูนความรู้เป็นนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สามารถนำมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อให้ผู้เรียนมีความสนใจในเนื้อหาบทเรียนมากขึ้น และสามารถยกผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนได้สูงขึ้น จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยเลือกพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบหนังสือการ์ตูนความรู้ ซึ่งบทความวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chukam (2007) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียน

หลังการใช้บทเรียนการคูณคณิตศาสตร์แบบ E-Book สูงกว่าค่าเกณฑ์ (60%) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความพึงพอใจหลังการใช้บทเรียนการคูณคณิตศาสตร์แบบ E-Book อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sripakho, Phuphaibul, and Kongsaktrakul (2013) ที่พบว่าค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะชีวิตของกลุ่มทดลองภายหลังได้รับโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตโดยใช้หนังสือการคูณสูงกว่าก่อนได้รับโปรแกรมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะชีวิตของกลุ่มทดลองภายหลังได้รับโปรแกรมพัฒนาทักษะชีวิตโดยใช้หนังสือการคูณสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 นอกจากนี้คณะวิจัยยังพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดาน เพราะมีความคิดเห็นสอดคล้องกับข้อเสนอของ Sukkumnoed (2018) ซึ่งเห็นว่านวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานเป็นนวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่ช่วยฝึกทักษะการแก้ปัญหาและสร้างปฏิสัมพันธ์ให้กับผู้เล่น อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้าง K-A-P (knowledge, attitude, practice) ให้กับผู้เล่นอีกด้วย ซึ่งบทความวิจัยนี้มีความคล้ายคลึงกับงานวิจัยของ Bunnag et al. (2018) ที่เห็นความสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ที่เกี่ยวกับ SDGs และการพัฒนาที่ยั่งยืนให้กับประชาชนทั่วไป จึงพัฒนาเกมกระดานเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับภัยพิบัติ (น้ำท่วม) ในเมืองเสี่ยงภัย โดยนำไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา วัยรุ่นในสภายาวชน และผู้นำชุมชนต่าง ๆ และยังพัฒนาเนื้อหาและกิจกรรมในรูปแบบเกมกระดานและเกมการ์ด เพื่อใช้ในการเรียนการสอนรายวิชา TU103 ชีวิตและความยั่งยืน ซึ่งเป็นรายวิชาพื้นฐานของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Limprem wattana, and Thamwattann (2017) ที่ค้นพบว่า ผลจากการเล่นเกมกระดานของวัยรุ่นทางด้านบวก ในด้านการศึกษาและสติปัญญาจะช่วยฝึกสมอง ทำให้มีความคิดสร้างสรรค์เพิ่มขึ้น ช่วยให้คิดและตัดสินใจแก้ไขปัญหาได้ดีขึ้น และช่วยให้มีสมาธิในการเรียนมากขึ้น ในด้านอารมณ์และความรู้สึกจะทำให้ความรู้สึกผ่อนคลายจากความตึงเครียด สนุกสนาน เพลิดเพลิน ควบคุมอารมณ์ของตนเองได้ดีขึ้น รู้จักกับเพื่อนใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีคะแนนการทดสอบหลังเรียน ($\bar{X} = 11.97$, S.D. = 0.99) สูงกว่าก่อนการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 7.37$, S.D. = 1.97) และมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งแสดงให้เห็นว่านวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งหนังสือการคูณความรู้ และเกมกระดาน สามารถเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทยได้ ซึ่งบทความวิจัยนี้มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Areekul (2020) ที่พบว่า ระดับความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในภาพรวมของนิสิตระดับปริญญาตรีก่อนและหลังการใช้นวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Eiamwilai (2020) ที่พบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีคะแนนเฉลี่ยความเป็นพลเมืองดิจิทัลหลังเรียนรู้ด้วยบอร์ดเกมตามแนวทางการคิดอย่างมีวิจารณญาณสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 รวมถึงสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Keawsri (2019) ที่พบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 หลังการจัดการเรียนรู้ด้วยสื่อการเรียนรู้เกมกระดานเรื่องระบบภูมิคุ้มกัน สูงกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .05 และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sittiwong (2021) ที่พบว่า นิสิตระดับปริญญาตรี คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ใช้บอร์ดเกมเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังนั้น การใช้บอร์ดเกม จึงถือเป็นสื่อการเรียนรู้ที่สามารถส่งเสริมและพัฒนาความสามารถทางการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในรายของเด็กที่เป็นโรคสมาธิสั้น เกมกระดานสามารถเพิ่มสมาธิและปรับลดพฤติกรรมขาดสมาธิไม่อยู่นิ่งและหุนหันพลันแล่น ในเด็กช่วงอายุ 9-11 ปีที่มีภาวะสมาธิสั้นโดยมีครอบครัวของเด็กเป็นผู้ดำเนินกิจกรรมเกมกระดาน โดยงานวิจัยของ Reamkidkarn, and Chumchua (2019) ค้นพบว่า คะแนนสมาธิ (attention

sustained) ของเด็กที่มีภาวะสมาธิสั้นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติหลังเล่นเกมกระดาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าเกมกระดาน อาจสามารถเพิ่มสมาธิและลดพฤติกรรมขาดสมาธิ ไม่อยู่นิ่งและหุนหันพลันแล่นในอาสาสมัครได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.78$, S.D. = 0.45) ซึ่งแสดงให้เห็นว่านวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้สามารถส่งเสริมหรือกระตุ้นให้เกิดความรู้ใหม่ได้ ($\bar{X} = 4.87$, S.D. = 0.35) นอกจากนี้ยังมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.38) และมีความทันสมัยสอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.46) ซึ่งจากประเด็นการประเมินสะท้อนให้เห็นว่านวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้สามารถเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งบทความวิจัยนี้สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Preedakorn (2014) ที่พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนกลุ่มทดลองอยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Areekul (2020) ที่พบว่า ในภาพรวมนิสิตระดับปริญญาตรีมีความพึงพอใจต่อนวัตกรรมการเรียนรู้แบบเกมกระดานเพื่อเสริมสร้างความเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง และพึงพอใจต่อความเหมาะสมของจำนวนเวลาที่ใช้ในการเล่นเกมกระดานในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.70$, S.D. = 0.47) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของ Keawsri (2019) ที่พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการเรียนรู้โดยใช้เกมกระดานเรื่องระบบภูมิคุ้มกันในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.21) แต่หากพิจารณาประเด็นการประเมินที่ได้คะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุด พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นว่านวัตกรรมสามารถเรียนรู้ได้ง่ายและมีขั้นตอนไม่ซับซ้อน ($\bar{X} = 4.63$, S.D. = 0.56) ซึ่งสาเหตุที่กลุ่มตัวอย่างให้คะแนนเฉลี่ยในประเด็นนี้น้อยที่สุด คณะผู้วิจัยคาดว่าอาจเป็นเพราะนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้มีขั้นตอนการเล่นเกมที่ซับซ้อนอยู่ในบางจุดเนื่องจากเป็นเรื่องของการบริหารจัดการพลังงาน ซึ่งเป็นเรื่องที่ยาวนานไทยยังมีระดับความรู้ต่ำ ดังนั้นในการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตในครั้งต่อไป จึงควรคำนึงถึงขั้นตอนการเล่นด้วย เพื่อให้การพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเกิดคุณภาพสูงสุด

สรุป

นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนของเยาวชนไทย เป็นนวัตกรรมการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน โดยเฉพาะเป้าหมายที่ 7 รับรองการมีพลังงานที่ทุกคนเข้าถึงได้ เชื่อถือได้ ยั่งยืนทันสมัย (Affordable and Clean Energy) โดยคณะผู้วิจัยได้พัฒนาเป็นหนังสือการ์ตูนความรู้และเกมกระดาน ซึ่งหน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา สถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ สามารถนำนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตนี้ไปประกอบเพื่อจัดการเรียนการสอนเกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนทั้งในและนอกห้องเรียนได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

หน่วยงานหรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา เช่น สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา สำนักงานส่งเสริมการเรียนรู้ รวมถึงสถานศึกษาในระดับต่าง ๆ ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ สามารถนำนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นหนังสือการ์ตูนความรู้ และเกม

กระดานนี้ไปจัดกิจกรรมเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน เป้าหมายที่ 7 ได้ เพื่อสร้างเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่เข้มแข็งในศตวรรษที่ 21 บนพื้นฐานของการพัฒนาที่ยั่งยืนได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 บทความวิจัยนี้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตของเยาวชนไทยในช่วงอายุระหว่าง 15-24 ปี จึงทำให้ผลการประเมินระดับความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในเป้าหมายที่ 7 มีค่าเฉลี่ยระดับความรอบรู้ต่ำที่สุด ดังนั้นในการทำวิจัยครั้งต่อไป หากเปลี่ยนอายุของกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ ก็อาจจะได้นวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิตเพื่อเสริมสร้างความรอบรู้เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ในเป้าหมายอื่นที่แตกต่างจากการวิจัยในครั้งนี้

2.2 หน่วยงาน หรือองค์กรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาที่ยั่งยืน ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ สามารถนำนวัตกรรมการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งเป็นหนังสือการ์ตูนความรู้ และเกมกระดานนี้ไปศึกษาและวิจัยต่อยอดเพื่อสร้างเป็นนวัตกรรมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนในเป้าหมายข้ออื่น ๆ ได้

References

- Areekul, C. (2020). The Development of Learning Innovation as Board Game for Enhancing the Active Citizen of the Undergraduate. *Pañña Panithan Journal*, 5(2), 137-150.
- Bunnag, C. et al. (2018). *Research Coordination for SDGs*. (Research Report). Bangkok: Thailand Research Fund.
- Centre for SDG Research and Support, Faculty of Economics, Thammasat University. (2020). *Sustainable Development Goals for Thai Children and Youth*. Retrieved January 1, 2024, from <https://www.sdgmovement.com/2017/03/06/>
- Chukam, B. (2007). *The Effect of Using Cartoon Mathematics E-Book Lessons on the Problem of Linear Equation with One Variable on Learning Achievement and Satisfaction in Mathematics Subjects of Mathayomsuksa II Students*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Eiamwilai, W. (2020). *The Development of Board Game Based on Critical Thinking to Enhanced Digital Citizenship of 7th Grade Students*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Global Partnership for Education. (2019). *Literacy is Key to Achieving the SDGs by 2030*. Retrieved January 1, 2024, from <https://www.globalpartnership.org/blog/literacy-key-achieving-sdgs-2030>
- Keawsri, S. (2019). *Design and Development a Board Game about the Immune System*. (Master's Thesis). Thaksin University. Songkhla.
- Limprem wattana, V., & Thamwattann, K. (2017). Behavior of Playing Board Games and Component of Effective Factors for Playing games of Teenagers in the Bangkok. *Journal of Social Research*, 40(2), 107-132.

- Phdungsilp, A., Areerakuikan, N., & Sukharomana, R. (2017). *Survey of the Status of Sustainable Development Goals in the Context of Thailand and Alternative Measures Economic, Social, and Legal in Goal 7: Ensure Access to Affordable, Reliable, Sustainable and Modern Energy for All*. (Research Report). Bangkok: The Thailand Research Fund.
- Preedakorn, A. (2014). *Design a Boardgame to Study Colourcircle for Students in Grade 6*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Reamkidkarn, K., & Chumchua, V. (2019). Impact of Family Card Board Game to Increase Attention and Reduce Inattention, Impulsivity and Hyperactivity in Children with ADHD. *Journal of the Psychiatric Association of Thailand*, 64(3), 217-234.
- Sittiwong, T. (2021). The Effects of Using Board Game to Promote Learning for Undergraduate Students, Faculty of Education, Naresuan University. *Journal of Education and Innovation*, 23(4), 187-200.
- Sripakho, P., Phuphaibul, R., & Kongsaktrakul, C. (2013). The Effects of the Life Skills Development Program Using Cartoon Books Media on Life Skills among Grade Five Students. *Journal of The Royal Thai Army Nurses*, 14(1), 71-84.
- Sukkumnoed, D. (2018). *Develop People with Game Mechanics*. Bangkok: Faculty of Education Chulalongkorn University.
- UNESCO. (2023). *Literacy*. Retrieved January 1, 2024, from <https://www.unesco.org/en/literacy>
- United Nations. (2022). *Policy Briefs in Support of the High-Level Political Forum 2022: Addressing Energy's Interlinkages with Other SDGs*. New York: Department of Economic and Social Affairs, United Nations.
- _____. (2023). *Take an Action for the Sustainable Development Goals*. Retrieved January 1, 2024, from <https://www.un.org/sustainabledevelopment/sustainable-development-goals/>

การพัฒนาสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น
สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี*
Development of Instructional Course on Basic Cutting Patterns for Vocational
Certificate Program at Thonburi Vocational College

¹ปาไลตา ชนะ และ ชญาภัทร ก่ออารีโย

¹Palita Chana and Chayapat Kee-ariyo

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: palitachana@gmail.com

บทคัดย่อ

จากการศึกษางานวิจัย เรื่อง การพัฒนาสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี 2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี 3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพประเภทวิชาคหกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี ที่เรียนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 20 คน โดยการเลือกวิธีแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ใช้แบบประเมินคุณภาพสื่อการสอน แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน และแบบประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอนเป็นเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และการทดสอบค่า t-test

ผลการวิจัย พบว่า 1. การหาประสิทธิภาพของสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.75/85.42, 2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05, 3. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น พบว่าความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.25)

คำสำคัญ: สื่อการสอน; วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น; การสร้างแบบตัดเบื้องต้น; วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี

Abstract

This research aimed at the following: 1) to five the efficiency of instructional Course on Basic Cutting Patterns for Vocational Certificate Program at Thonburi Vocational College; 2) to compare

*Received January 20, 2024; Revised March 11, 2024; Accepted March 19, 2024

academic achievement by instructional materials for Basic Clothing Construction; and 3) to investigate student satisfaction toward instructional materials for Basic Clothing Construction Course on Basic Cutting Patterns for Vocational Certificate Program at Thonburi Vocational College. The sample included 20 vocational certificate students majoring in Home Economics at Thonburi Vocational College, taking a Basic Clothing Construction Course in the 1 semester of academic Year 2023 selected by Purposive Sampling. The research instruments included an instructional material quality assessment, a practical skill assessment form, and a questionnaire assessing student satisfaction. The statistics included mean, standard deviation, and t-test.

The results were as follows. 1) The efficiency of instructional Course on Basic Cutting Patterns was 80.75/85.42; 2) From comparing the academic achievement of the Basic Clothing Construction Course on Basic Cutting Patterns, the posttest was higher than the 50 percent criteria with a statistical significance of .05; and 3) The student satisfaction toward instructional Course on Basic Cutting Patterns was at a high level with $\bar{X}$ = 4.23 and S.D. = 0.25.

Keywords: Instructional Materials; Basic Clothing Construction; Basic Cutting Patterns; Thonburi Vocational College

บทนำ

การเข้าสู่ยุคของเทคโนโลยีสารสนเทศในศตวรรษที่ 21 ทุกคนในสังคมจึงต้องปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบัน โดยการนำนวัตกรรมทางเทคโนโลยีและสารสนเทศมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน เพื่อให้การศึกษามีคุณภาพศักยภาพ และมีประสิทธิภาพ ปัจจุบันการเรียนรู้ทางการศึกษามีรูปแบบต่าง ๆ มากมาย ได้แก่ กระบวนการจัดการเรียนการสอน ครู ผู้สอนและอุปกรณ์ที่ใช้ในการสอนล้วนเป็นองค์ประกอบสำคัญในการนำเข้าสู่เนื้อหาเพื่อมุ่งหวังให้นักเรียนได้เรียนรู้ การนำเทคโนโลยีการศึกษามาใช้ในการจัดการเรียนการสอน ดังเช่น แผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560 – 2579 ในยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนาศักยภาพทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้โดยมีเป้าหมายที่ 2.4 เรื่องแหล่งการเรียนรู้ สื่อตำราเรียน นวัตกรรม และสื่อการเรียนรู้ที่มีคุณภาพและมาตรฐาน และประชาชนสามารถเข้าถึงได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่โดยมีตัวชี้วัดที่สำคัญ เช่น แหล่งเรียนรู้ที่ได้รับการพัฒนาให้สามารถจัดการศึกษาหรือ จัดการเรียนรู้ตลอดชีวิต ที่มีคุณภาพเพิ่มขึ้น สื่อสารมวลชนที่เผยแพร่ตำราเรียนและสื่อการเรียนรู้ ที่ผ่านการรับรองมาตรฐานคุณภาพและได้รับการพัฒนา (Office of The National Education Council, 2017)

สื่อการสอนเป็นตัวเลือกที่ตัวอย่างหนึ่งในการเปลี่ยนนามธรรมให้เป็นรูปธรรม และส่งเสริมให้นักเรียนได้เรียนตามความสามารถของตนเอง จึงเป็นเครื่องมือในการถ่ายทอดการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนกับนักเรียนให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด ยกกระดับการศึกษาให้แก่ผู้เรียนเกิดผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาที่สูงขึ้น (Srisanit, 2015) ซึ่งหากผู้เรียนได้รับการเสริมแรงดังกล่าวแล้ว ผู้เรียนจะสามารถตอบสนองหรือเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ สื่อการสอนแบบมัลติมีเดียจึงเป็นบทเรียนที่น่าเสนอตามลำดับของเนื้อหาได้ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อมุ่งหวังให้ผู้เรียนแต่ละคนประสบผลสำเร็จในการเรียนได้ทุกคนโดยอาจจะใช้เวลาในการเรียน หรืออัตราการเรียนรู้ ในระดับที่แตกต่างกันตามความสามารถของแต่ละบุคคล ด้วยคอมพิวเตอร์มัลติมีเดียที่มีประสิทธิภาพในการเรียนการสอนที่ดีกว่า (Woraphongsap, 2001)

การจัดการเรียนการสอนในรายวิชา การตัดเย็บเบื้องต้น สำหรับนักเรียนชั้นประกาศนียบัตรวิชาชีพ ปีที่ 1 ในหน่วยการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น การที่จะทำให้ให้นักเรียนนั้นเกิดสมรรถนะตามวัตถุประสงค์รายวิชาได้นั้น นอกจากด้านเนื้อหาแล้วนักเรียนต้องฝึกปฏิบัติในเรื่องของการสร้างแบบตัดเสื้อเบื้องต้น ซึ่งเป็นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ เน้นพัฒนาทักษะการทำงานของนักเรียน โดยผู้สอนจะทำการสอนแบบสาธิตเพื่อเป็นแบบอย่างพร้อมกับอธิบายจากนั้นให้ผู้เรียนปฏิบัติตามและเปิดโอกาสให้นักเรียนสอบถามทั้งก่อนปฏิบัติและขณะปฏิบัติทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง สามารถแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดจากการทำงาน แต่ปัญหาที่พบในการจัดการเรียนการสอน คือในช่วงของการสอนปฏิบัติที่มีเนื้อหาค่อนข้างยาก มีนักเรียนบางส่วนนั่งห่างจากผู้สอนไม่สามารถมองเห็นวิธีการสาธิตจากผู้สอนได้อย่างชัดเจน ผู้สอนจึงต้องทำการสอนซ้ำไปซ้ำมาหลายครั้งส่งผลให้ปฏิบัติชิ้นงานออกมาได้ไม่ดีเท่าที่ควร รวมไปถึงการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสอนแบบสาธิตเพียงอย่างเดียวนี้ไม่สามารถดึงดูดความสนใจของนักเรียนได้มากเท่าที่ควร

จากสภาพปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงได้พัฒนาสื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้นสำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ เพื่อใช้เป็นสื่อในการจัดการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพให้นักเรียนสามารถศึกษาเนื้อหาและทบทวนความรู้ด้วยตนเอง รวมถึงการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนให้บรรลุผลการเรียนที่คาดหวัง และยกระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงขึ้น อีกทั้งสามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษานบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยสื่อการสอน เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษานบุรี
3. เพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษานบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย มีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสาร

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลเอกสารที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยต่าง ๆ โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น ประมวลรายวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น จุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา คำอธิบายรายวิชา และเนื้อหาเรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น เนื้อหาวิชาที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้า คือ เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 ประเภทวิชาคหกรรม สาขาวิชาแฟชั่นและสิ่งทอ ตอนที่ 1 อุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างแบบตัด ตอนที่ 2 การวัดตัวเพื่อการสร้างแบบตัดเบื้องต้น ตอนที่ 3 การสร้างแบบตัดเสื้อเบื้องต้น ตอนที่ 4 การสร้างแบบตัดแขนเสื้อเบื้องต้น

2. ศึกษาการสร้างสื่อการสอน ศึกษาความหมายและประเภทของสื่อการสอน รวมไปถึงศึกษารูปแบบการสอน ADDIE Model ที่นำมาใช้ในการสร้างสื่อการสอนเป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบการสอนที่นักออกแบบการเรียนการสอนและนักพัฒนาการฝึกอบรมนิยมใช้กัน ซึ่ง ADDIE Model มีลำดับการพัฒนา

เป็น 5 ขั้น ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation)

3. ศึกษาเกณฑ์การกำหนดประสิทธิภาพของสื่อการสอน โดยการประเมินผลพฤติกรรมของนักเรียน ซึ่งประเมินออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง (กระบวนการ) และประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย (ผลลัพธ์) การประเมินพฤติกรรมต่อเนื่องจะเป็นการกำหนดค่าของประสิทธิภาพ E_1 ซึ่งเป็นประสิทธิภาพของกระบวนการ และประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้ายจะกำหนดค่าเป็น E_2 คือประสิทธิภาพของผลลัพธ์

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและปรับปรุงเครื่องมือวิจัย

การพัฒนาสื่อการสอนเรื่องการสร้างแบบตัดเบี่ยงต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษานบุรี ซึ่งเป็นลักษณะวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย มีดังนี้

1. สื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบี่ยงต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบี่ยงต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษานบุรี
2. แบบประเมินคุณภาพสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบี่ยงต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบี่ยงต้น มีลักษณะการประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า
3. แบบประเมินทักษะการปฏิบัติงาน วิชาการตัดเย็บเบี่ยงต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบี่ยงต้น มีลักษณะการประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า
4. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบี่ยงต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบี่ยงต้น มีลักษณะการประเมินเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า

ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย

1. ขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพของสื่อการสอน ออกแบบโครงร่างของสื่อการสอน และบทดำเนินเรื่อง (Storyboard) ผู้วิจัยทำการออกแบบขั้นตอนการนำเสนอบทเรียน ออกแบบภาพและเลือกใช้สี เลือกขนาดและรูปแบบของตัวหนังสือ ออกแบบคาแรคเตอร์ตัวการ์ตูนที่ใช้ประกอบการสอน เสียงบรรยาย ดนตรีประกอบ รวมไปถึงการออกแบบลำดับขั้นตอนในการนำเสนอบทเรียนจากนั้นทำการให้อาจารย์ที่ปรึกษาตรวจสอบ เพื่อนำไปปรับปรุง แก้ไข ก่อนนำไปสร้างสื่อการสอนต่อไป
2. ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินคุณภาพสื่อการสอน ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสื่อการสอน แล้วนำแบบประเมินคุณภาพสื่อการสอนเสนอผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาและด้านสื่อเทคโนโลยี จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยของข้อคำถาม โดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่านำไปใช้ได้
3. ขั้นตอนการสร้างแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติงาน ศึกษาวิธีการวัดและประเมินผลสร้างแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติงาน กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubrics) การให้คะแนนแยกเป็นรายด้านให้สอดคล้องกับชิ้นงาน และจุดประสงค์การเรียนรู้ นำแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติงานเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยของข้อคำถามโดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไปถือว่านำไปใช้ได้
4. ขั้นตอนการสร้างแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอน ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามความคิดเห็นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สร้างแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการสอน มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) เกณฑ์ในการยอมรับแบบประเมินคุณภาพสื่อการสอน ผู้วิจัยกำหนดค่าเฉลี่ยตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป นำแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มี

ต่อสื่อการสอน เสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา นำข้อมูลที่ได้จากผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์หาค่าเฉลี่ยของข้อคำถามโดยคัดเลือกข้อที่มีค่าดัชนีความสอดคล้องตั้งแต่ 0.50 ขึ้นไป ถือว่านำไปใช้ได้ จากนั้นนำไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. จัดเตรียมสถานที่ในการทดลองสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบเบื้องต้น โดยใช้ห้องเรียน 8202 อาคาร 8 ชั้น 2 วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี

2. เตรียมสภาพแวดล้อมภายในห้องเรียนให้มีบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ เช่น จัดเตรียมโต๊ะเก้าอี้ให้มีเพียงพอต่อนักเรียน ระบบอินเทอร์เน็ตในห้องเรียน

3. ติดตั้งสื่อการสอนลงในคอมพิวเตอร์และตรวจสอบสื่อการสอนก่อนการใช้จริงเพื่อตรวจสอบความผิดพลาดในการใช้งานของสื่อ

4. อธิบายวิธีการใช้สื่อการสอนและเกณฑ์การให้คะแนนกับนักเรียนก่อนการจัดการเรียนการสอน โดยระหว่างการจัดการเรียนการสอนครูมีหน้าที่ในการให้คำแนะนำ และตอบคำถามที่นักเรียนถาม และมีการอธิบายเพิ่มเติมระหว่างการใช้สื่อเพื่อเพิ่มความเข้าใจและดึงดูดความสนใจของนักเรียน

5. จัดการเรียนการสอนด้วยสื่อการสอน วิชาการสร้างแบบตัดเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น โดยการทดลองครั้งนี้ใช้เวลาดำเนินการ 3 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 วัน วันละ 5 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 15 ชั่วโมง ระหว่างกิจกรรมจัดการเรียนการสอนครูคอยแนะนำและให้คำปรึกษานักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะในการปฏิบัติงาน ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ ผู้วิจัยทำการประเมินนักเรียนจากแบบประเมินทักษะในการปฏิบัติงาน

6. หลังจากจัดการเรียนการสอน ผู้วิจัยให้นักเรียนตอบแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งหมด แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ข้อมูลตามทางสถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี ใช้เกณฑ์ E_1/E_2 การหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80

2. การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น โดยเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 50 สถิติที่ใช้ คือ การทดสอบค่า (t-test)

3. แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอนวิชาการสร้างแบบตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น โดยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น นักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาคหกรรม วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี ที่เรียนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 20 คน ผลการหาประสิทธิภาพของสื่อการสอน วิชาการสร้างแบบตัดเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น ในภาพรวมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.75/85.42 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการหาประสิทธิภาพของสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น

(n = 20)

การทดสอบ	คะแนนเฉลี่ยร้อยละ	ประสิทธิภาพ
ระหว่างเรียน	80.75	80.75/85.42
หลังเรียน	85.42	

วัตถุประสงค์ที่ 2 การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น โดยเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 50 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า การสอนด้วยสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น หลังเรียนโดยเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 50 โดยใช้สื่อการสอนมีความแตกต่างกัน หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น หลังเรียน โดยเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 50

	N	$\bar{X}$	S.D.	t	Sig.
หลังเรียน	20	51.25	2.22	42.78*	.00

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

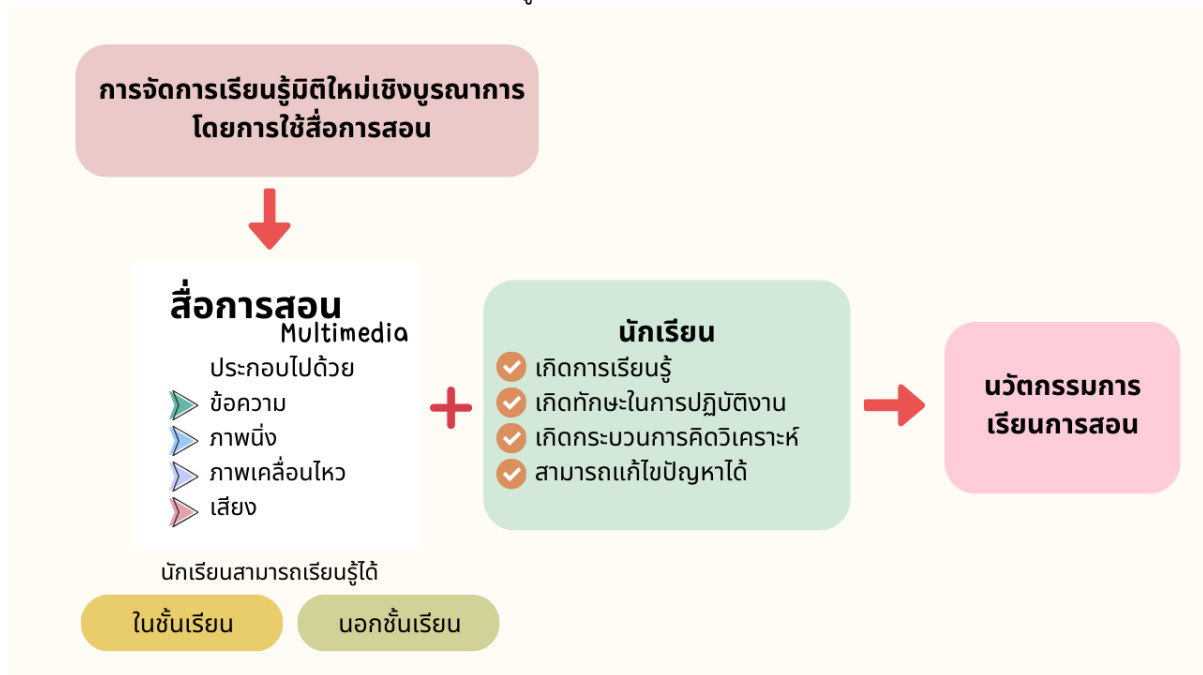
วัตถุประสงค์ที่ 3 เมื่อทดลองใช้สื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น และให้นักเรียนประเมินความพึงพอใจ ผลการวิเคราะห์พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 55.00 ส่วนใหญ่มีเกรดเฉลี่ยระหว่าง 3.00 – 3.50 จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 30.00 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอน วิชาการสร้างแบบตัดเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น โดยภาพรวมความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.23, S.D. = 0.25) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหา	4.22	0.47	มาก
2. ด้านสื่อการสอน	4.16	0.44	มาก
3. ด้านประโยชน์ที่ได้รับจากสื่อการสอน	4.31	0.41	มาก
ภาพรวม	4.23	0.25	มาก

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาหัวข้อวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยค้นพบดังนี้

Picture 1: The New Body of Knowledge

จากรูปภาพแสดงองค์ความรู้ใหม่สามารถอธิบายได้ว่า การจัดการเรียนรู้มิติใหม่เชิงบูรณาการ โดยใช้สื่อการสอนประเภทMultimedia มุ่งหวังให้นักเรียนเป็นสำคัญ เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านสื่อการสอนที่ครูเป็นผู้จัดทำเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความสุข ตื่นเต้น และมีความสุขกับการเรียนรู้ โดยครูคอยแนะนำและให้คำปรึกษานักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดทักษะในการปฏิบัติงาน ทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ และสามารถแก้ไขปัญหาได้ ซึ่งสื่อการสอนจะเป็นเครื่องมือช่วยสอนที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเรียนรู้ การเลือกใช้สื่อการสอนประเภทMultimedia จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเข้าใจเนื้อหาความรู้ที่ครูต้องการสื่อได้อย่างรวดเร็วและดียิ่งขึ้นอีก

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนวิชาการสร้างแบบตัดเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษาธนบุรี พบว่า สื่อการสอนเรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.75/85.42 ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้วิจัยได้นำรูปแบบการสอน ADDIE Model ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนารูปแบบการสอนที่นักออกแบบการเรียนการสอนและนักพัฒนาการฝึกอบรมนิยมใช้กัน ซึ่ง ADDIE Model มีลำดับการพัฒนาเป็น 5 ขั้นตอน ซึ่งประกอบด้วย การวิเคราะห์ (Analysis) การออกแบบ (Design) การพัฒนา (Development) การนำไปใช้ (Implementation) และการประเมินผล (Evaluation) รวมไปถึงมีเนื้อหาที่ครอบคลุมกับวัตถุประสงค์ มีความถูกต้อง การใช้ตัวอักษรอ่านง่าย เสียงบรรยายมีความเหมาะสม ภาพประกอบมีความชัดเจน ภาษาที่ใช้ในการบรรยายมีความเหมาะสม เข้าใจได้ง่าย นำมาพัฒนาเป็นสื่อการสอนที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนทำให้นักเรียนสนใจเรียน และสามารถเข้าถึงเนื้อหาได้ดียิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Dokboran (2017)

กล่าวว่า สื่อการสอนมัลติมีเดีย เป็นสื่อที่มีประสิทธิภาพสูงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ผู้เรียนสามารถนำมาศึกษาได้อย่างสะดวก ผู้เรียนสามารถควบคุมลำดับการเรียนรู้ การเลือกเนื้อหาบทเรียน การทำกิจกรรมในบทเรียน การตรวจสอบความก้าวหน้า สามารถตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยผู้เรียนแต่ละคนสามารถควบคุมเวลาเรียนได้ด้วยตนเองตามความสามารถ ตามความถนัดของแต่ละบุคคล ได้ทุกเวลา และทุกสถานที่ ตามนโยบายการศึกษา และแนวทางการขับเคลื่อนนโยบาย “เรียนดี มีความสุข” จากเหตุผลข้างต้นสามารถสรุปได้ว่า สื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 80/80 มีค่าประสิทธิภาพเท่ากับ 80.75/85.42 จะเห็นได้ว่า ค่า E_2 มีประสิทธิภาพที่มากกว่า E_1 เนื่องจากการจัดการเรียนการสอนในช่วงระหว่างเรียนครูผู้สอนให้นักเรียนศึกษาตั้งแต่ เรื่องอุปกรณ์ที่ใช้ในการสร้างแบบตัด การวัดตัว การสร้างแบบตัดเสื้อเบื้องต้น และการสร้างแบบตัดแขนเสื้อเบื้องต้น ตั้งแต่เริ่มต้นอย่างเป็นขั้นตอน พร้อมคำอธิบาย โดยในขณะที่นักเรียนปฏิบัติงานครูผู้สอนจะคอยให้คำแนะนำ และความช่วยเหลือแก่นักเรียนในส่วนที่นักเรียนไม่เข้าใจตลอดระยะจนหมดคาบเรียน อีกทั้งยังให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนจนนักเรียนเกิดความเข้าใจและสามารถปฏิบัติได้ เมื่อนักเรียนนั้นได้ฝึกปฏิบัติในระหว่างเรียนจนเกิดเป็นประสบการณ์และความเข้าใจ จึงทำให้นักเรียนสามารถปฏิบัติได้ดีในการทดสอบหลังเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Thanong (2019) กล่าวถึงทฤษฎีการเรียนรู้ของบรูเนอร์ (Bruner) ในการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนควรคำนึงถึง การจัดลำดับขั้นของการเรียนรู้และการนำเสนอให้สอดคล้องกับระดับของการรับรู้เข้าใจในการจัด การเรียนการสอนนั้น ผู้เรียนและผู้สอนต้องมีความพร้อม แรงจูงใจ และความสนใจและลักษณะและ ชนิดของกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนจะช่วยให้มีความรู้ความเข้าใจ และถ่ายโยงความรู้ได้ด้วย โดยยึดหลักการสอนผู้เรียนต้องมีแรงจูงใจภายในและมีความอยากรู้อยากเห็น อยากรค้นพบสิ่งที่อยู่รอบตัว โครงสร้างของบทเรียนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน การจัดลำดับความยากง่าย ต้องคำนึงถึงสติปัญญาของผู้เรียน และแรงเสริมด้วยตนเอง ครูต้องให้ผลย้อนกลับแก่ผู้เรียนเพื่อทราบว่าการทำผิดหรือทำถูกต้องเป็นการสร้างแรงเสริมด้วยตนเอง จากการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียนพบว่า นักเรียน เมื่อได้เรียนด้วยสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น ทำให้นักเรียนมีความเข้าใจเรื่องเนื้อหา และสามารถปฏิบัติชิ้นงานได้ตามเวลาที่กำหนด อันเห็นได้จากพฤติกรรมในชั้นเรียนต่าง ๆ เช่น นักเรียนให้ความสนใจกับการปฏิบัติงาน กระตือรือร้นในการทำงาน และส่งงานในเวลาที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Amnuaysiri (2023) ศึกษา เรื่องการพัฒนาสื่อมัลติมีเดียเรื่องการแกะสลักพื้นฐาน : ชุดผลไม้พร้อมรับประทานวิชาการงานอาชีพ พบว่าประสิทธิภาพของสื่อมัลติมีเดียเรื่องการแกะสลักพื้นฐาน : ชุดผลไม้พร้อมรับประทาน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 80.00/84.21

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น โดยเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 50 ผลการวิจัยพบว่า การเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน วิชาการสร้างแบบตัดเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น โดยเทียบกับเกณฑ์ร้อยละ 50 ดังนี้ วิธีการสอนด้วยสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น หลังเรียน โดยเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 50 โดยใช้สื่อการสอนมีความแตกต่างกัน หลังเรียนมีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนด้วยสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 50 ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสอนได้มีการวางแผนพัฒนาอย่างเป็นระบบ ตามขั้นตอนหลักการวิจัยและพัฒนาโดยมีการแบ่งเนื้อหาออกเป็นหน่วยย่อย ๆ สอดคล้องกับ Thongmeewong (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาสื่อการสอนโดยใช้เกมสเป็นฐานสำหรับการเรียนรู้เรื่องการเลือกซื้ออาหารของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พบว่า การเรียน

การสอนแนวใหม่ เป็นการนำแนวคิด วิธีการ กระบวนการหรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ ๆ มาใช้ในการจัดการเรียนรู้ ในการแก้ปัญหา หรือพัฒนาการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพตรงตามเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งจะช่วยให้ การศึกษาและการเรียน การสอนมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น ผู้เรียนสามารถเกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิผลสูงกว่าเดิม เกิดแรงจูงใจในการเรียนด้วยนวัตกรรมเหล่านั้น และประหยัดเวลาในการเรียนได้อีก ด้วย และ Duangleedee (2021) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้และความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาเรื่อง ร้อยละ โดยใช้การจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดโพลยาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนกับเกณฑ์ร้อยละ 70 พบว่า หลังเรียนมีคะแนน เฉลี่ยเท่ากับ 14.50 คะแนน (ร้อยละ 72.50) และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างคะแนนหลังเรียนและเกณฑ์ ร้อยละ 70 พบว่า คะแนนสอบหลังเรียนของนักเรียนสูงกว่าเกณฑ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อสื่อการสอน วิชาการตัด เย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.23$, S.D. = 0.25) สอดคล้องกับสมมุติฐานข้อที่ 3 นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น อยู่ในระดับมาก เนื่องจากสื่อการสอน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้าง แบบตัดเบื้องต้น ได้มีการออกแบบตามหลักทฤษฎีตามหลักการออกแบบสื่อ เพื่อให้เกิดความน่าสนใจ และ สร้างแรงจูงใจในการเรียนให้กับนักเรียน ซึ่งผู้วิจัยได้ทำการประเมินความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน ด้วยสื่อการสอน วิชาการสร้างแบบตัดเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น จากการให้นักเรียน ทำแบบสอบถามความพึงพอใจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย Thongmeewong (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การพัฒนา สื่อการสอนโดยใช้เกมส์เป็นฐานสำหรับการเรียนรู้เรื่องการเลือกซื้ออาหารของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา ตอนต้น พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อการสอน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.65) และ Thanong (2019) ได้ศึกษาเรื่อง สื่อมัลติมีเดียเรื่องการเย็บตะเข็บผ้าพื้นฐาน วิชาการงานอาชีพ สำหรับ นักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อสื่อมัลติมีเดียเรื่องการเย็บตะเข็บผ้าพื้นฐาน อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.42$, S.D. = 0.54)

สรุป

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาสื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น สำหรับ นักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพวิทยาลัยอาชีวศึกษานนบุรี มีจุดประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพของสื่อ การสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยสื่อการสอนโดยเทียบกับเกณฑ์ ร้อยละ 50 และเพื่อศึกษาความพึงพอใจที่มีต่อสื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัด เบื้องต้น สำหรับนักเรียนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ วิทยาลัยอาชีวศึกษานนบุรี กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียน ที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประเภทวิชาคหกรรมวิทยาลัยอาชีวศึกษานนบุรี ที่เรียน วิชาการตัดเย็บเบื้องต้น ในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 20 คน โดยการเลือกวิธี แบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยผลการวิจัยพบว่า ผลการหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนเป็นไป ตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และผู้เรียนที่เรียนด้วยสื่อการสอนวิชาการตัดเย็บเบื้องต้น เรื่องการสร้างแบบตัดเบื้องต้น มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ซึ่งเป็นไปตามนโยบายส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21 ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมุ่งเน้นให้ครูนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการจัดการเรียน การสอนและการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สื่อการสอนควรปรับปรุงและพัฒนาในรูปแบบการ์ตูน แอนิเมชัน หรือการพัฒนาสื่อการเรียนรู้ด้วยเทคโนโลยีเสมือนจริง เพื่อให้เกิดความสมจริง

1.2 เพื่อจัดการเรียนการสอนที่มีคุณภาพและเข้าถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลได้ ควรใช้สื่อผสมผสานที่หลากหลายในการจัดการเรียนการสอนภาคปฏิบัติ เพื่อให้นักเรียนสามารถเข้าถึงสื่อการสอนได้โดยไม่มีข้อจำกัด และสามารถฝึกปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรมีการสร้างสื่อการสอนในรูปแบบอื่น ๆ เช่น สื่อมัลติมีเดียรูปแบบเกมส์ สื่อมัลติมีเดียรูปแบบ 3 มิติ

2.2 ควรศึกษาในเรื่องของเทคนิคและรูปแบบในการสอนต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาการเรียน เพื่อให้การเรียนรู้ของนักเรียนมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาผลการใช้สื่อการสอนกับตัวแปรอื่น ๆ เช่น การศึกษาความก้าวหน้าของการเรียนรู้ด้วยสื่อการสอน การศึกษาความคงทนของการเรียนรู้ด้วยสื่อการสอน

References

- Amnuaysiri, S. (2023). *The Development of Multimedia on Basic Carving: Ready to Eat Fruit, Home Economics*. (Doctoral Dissertation). Rajamangala University of Technology Pranakhon. Bangkok.
- Dokboran, K. (2017). *A Development of Self Learning Multimedia in Topic of Information System for Staffs at Suranaree University of Technology*. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Bangkok.
- Duangleedee, K. (2021). *Development of Learning Achievement and Competence in Percentage Problem Solving Using Polya-Based Learning Management for Grade 5 Students*. (Master's Thesis). Rajabhat Maha Sarakham University. Maha Sarakham.
- Office of The National Education Council. (2017). *Research and Education Reform: Roles for the Office of Educational Research and Improvement*. Bangkok: National Academies Press.
- Srisanit, N. (2015). Development of Multimedia for Learning on Alternative Energy in Narathiwat Province for Students in Private Islamic Schools. *Journal of Education and Innovative Learning*, 2(1), 52-63.
- Thanong, T. (2019). *The Multimedia Development on Basic Sewing in Home Economics Subject for Secondary 1 Students*. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Pranakhon. Bangkok.

- Thongmeewong, J. (2022). *Development of Game-Based Teaching Materials for Learning about Food Selection among Junior High School Students* (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Pranakhon. Bangkok.
- Woraphongsap, W. (2001). *A Construction Computer Assisted Instruction Package for Multimedia Technology*. (Master's Thesis). King Mongkut's University of Technology Thonburi. Bangkok.

การศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางในการพัฒนาจิตวิญญาณ ความเป็นครูของครูรุ่นใหม่*

A Study on the Needs and Guidelines for Developing the Teacher Spirit among New Generation Teachers

¹ชาญณรงค์ วิเศษสัตย์, ²วาสนาไทย วิเศษสัตย์, ³ศักดิ์ศรี สืบสิงห์ และ ⁴ยุวธิดา ชาปัญญา

¹Channarong Wisetsat, ²Wasanathai Wisetsat, ³Saksri Suebsing
and ⁴Yuwathida Chapanya

^{1,3,4}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

²สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาบุรีรัมย์

^{1,3,4}Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University, Thailand.

²The Secondary Educational Service Area Office Buriram, Thailand.

²Corresponding Author's Email: wasana.thai@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ วิเคราะห์ความจำเป็นในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ และ ศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ดำเนินการวิจัย 3 ระยะ คือ ระยะที่ 1 สำรวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ระยะที่ 2 วิเคราะห์ความจำเป็นในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ และ ระยะที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ เครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความต้องการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตวิญญาณความเป็นครูกับมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิ และมาตรฐานการศึกษาชาติ แบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่าง แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ และ แบบประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

ผลการวิจัยพบว่า 1) ความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเสียสละในงานของครูมีระดับความต้องการส่งเสริมมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรับผิดชอบหน้าที่ของครูมีระดับความต้องการส่งเสริมมาก ด้านความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์มีระดับความต้องการส่งเสริมมาก และด้านความเสมอภาคต่อนักเรียนมีระดับความต้องการส่งเสริมมาก 2) จิตวิญญาณความเป็นครูมีความจำเป็นที่ควรส่งเสริมกับครูรุ่นใหม่ ดังระบุไว้ในมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิวิชาชีพครู และมาตรฐานการศึกษาชาติ 3) แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูมี 4 แนวทางในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การใช้จิตวิทยาด้านบวก การเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา และการสร้างวิถีปฏิบัติ

คำสำคัญ: จิตวิญญาณความเป็นครู; ครูรุ่นใหม่; จิตตปัญญาศึกษา

Abstract

The research article aimed at the following objectives: 1) exploring the needs and guidelines to promote the teacher's spirit among new generations of teachers; 2) analyzing the needs to promote the teacher's spirit among new generations of teachers; and 3) investigating the guidelines to develop the teacher's spirit among new generations of teachers. The study was divided into three phases: 1) exploring the needs to promote the teacher's spirit among new generations of teachers; 2) analyzing the needs to promote the teacher's spirit among new generations of teachers; and 3) investigating the guidelines to develop the teacher's spirit among new generations of teachers. The research tools included a survey on the need to promote teacher spirit among new generations of teachers, an assessment form for testing the item-objective congruence (IOC) between teacher spirit and professional standards, qualification standards, and national education standards, and a form for testing the correlation between guidelines for developing teacher spirit and the propriety of these guidelines.

From the study, the following results were found: 1) The need to promote teacher spirit among new generations of teachers is overall at a high level. When examining each aspect, it was found that the need for sacrifice in the work of teachers ranked highest, followed by the aspects of teacher responsibility, confidence in human potential, and equality of students. 2) Teacher spirit needs to be promoted among new generations of teachers, as specified in professional standards, qualification standards, and national education standards. 3) The guidelines for developing teacher spirit among new generations of teachers are based on contemplative education activities, with the aim of fostering teacher spirit. There are four learning management guidelines: building motivation, using positive psychology, engaging in contemplative education activities, and implementing practical methods.

Keywords: Teachers Spirit; New Generation of Teachers; Contemplative Education

บทนำ

ครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดที่จะสร้างคุณภาพผู้เรียน การจัดการศึกษาจึงมุ่งเพื่อวิจัยและค้นคว้าหาแนวทางที่จะพัฒนาให้ครูมีคุณภาพทั้งทางด้านวิชาการและกระบวนการจัดการเรียนการสอน อีกประการหนึ่งที่สำคัญมากคือ ครูซึ่งเป็นผู้ที่ทุ่มเทเสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ให้ดีที่สุด ซึ่งที่เรียกกันว่าจิตวิญญาณความเป็นครู แนวคิดในการสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง หลายหน่วยงานได้มีกิจกรรมการยกย่องเชิดชูครูผู้มีจิตวิญญาณตลอดมา ในปัจจุบันนี้โลกก้าวเข้าสู่ยุคของเทคโนโลยีที่เรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเทคโนโลยีการเรียนรู้ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของทุกคน แนวคิดของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณ ซึ่งแต่เดิมนั้นเน้นไปที่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ เก่งทางด้านการสอน มีความตั้งใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ครูที่ยอดเยี่ยมในศตวรรษที่ 21 นั้น จำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและทักษะในใช้เทคโนโลยีทางการศึกษามาช่วยให้การจัดการเรียนการสอนจึงจะส่งผลให้ห้องเรียนมีคุณภาพ ดังนั้นความเป็นครูผู้มี

จิตวิญญาณครูในศตวรรษที่ 21 ยังคงสำคัญมากเช่นเดิม โดยเพิ่มเติมที่การเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นผู้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง (Aiempahaya, Noymanee, Anukulwech, and Raso, 2021) ควบคู่ไปกับการมีจิตวิญญาณความเป็นครู

จิตวิญญาณความเป็นครู (Teachers Spirituality) นับว่ามีความสำคัญมาก เพราะการที่ครูจะสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น ไม่เพียงแต่ต้องมีความรู้และทักษะการสอนทักษะการใช้เทคโนโลยีที่ดีเท่านั้น แต่ยังต้องมีจิตวิญญาณความเป็นครู (Teachers Spirituality) อีกด้วย (De Souza, Bone, and Watson, 2016) จิตวิญญาณความเป็นครูนั้นประกอบด้วย การรับผิดชอบหน้าที่ของครู การเสียสละในงานของครู ความเสมอภาคต่อนักเรียน และความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ (Lawthong, and Visessuvanapoom, 2010) ครูที่มีจิตวิญญาณความเป็นครูจะใส่ใจ ทุ่มเท มุ่งมั่น และพัฒนานักเรียนเต็มศักยภาพที่เขามี จนนักเรียนประสบผลสำเร็จในการเรียนรู้ (Brantmeier, Lin, and Miller, 2010) การศึกษาไทยเองมีความต้องการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูครูรุ่นใหม่เป็นอย่างยิ่ง ดังระบุในมาตรฐานความรู้วิชาชีพครู ฐานสมรรถนะ ซึ่งได้กำหนดความรู้ และคุณลักษณะพื้นฐานของครูที่แสดงออกในการจัดการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งในด้านคุณลักษณะความเป็นครูกำหนดว่าต้องมีคุณลักษณะการแสดงออกที่สะท้อนถึงการเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู (Secretariat Office of the Teachers Council of Thailand, 2018) นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่า จิตวิญญาณความเป็นครูยังเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ (Chalakbang, 2016)

ในบริบทจังหวัดร้อยเอ็ด ได้มีการจัดทำแผนพัฒนาจังหวัดร้อยเอ็ดปี 2561-2565 ที่ต้องการส่งเสริมให้บุคลากรครูมีจิตวิญญาณความเป็นครูเพื่อจะได้พัฒนาเยาวชนได้อย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับความต้องการผลิตครูของคณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ดที่ต้องการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูและความต้องการคุณภาพของครูบรรจุใหม่ของของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาที่มีความต้องการ พัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูใหม่ให้มีจิตวิญญาณความเป็นครูที่เหมาะสมกับโลกดิจิทัลในอนาคต ดังนั้นผู้วิจัยในฐานะที่รับผิดชอบในการผลิตบัณฑิตวิชาชีพครู จึงเห็นว่าจิตวิญญาณความเป็นครูเป็นเรื่องที่มีความสำคัญที่ควรส่งเสริมให้เกิดขึ้นกับครูรุ่นใหม่ เมื่อจบไปเป็นครูจึงจะสามารถพัฒนาเยาวชนไทยให้เติบโตเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้ ด้วยเหตุผลที่สำคัญดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาความต้องการจำเป็นและแนวทางในการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่
2. เพื่อวิเคราะห์ความจำเป็นในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการการวิจัยโดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 สำรวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

1.1 แหล่งข้อมูล

อาจารย์ผู้สอนรายวิชาชีพครู ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างในการตอบแบบสำรวจสภาพการเรียนรู้การสอนส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ซึ่งได้มาโดยการสุ่มแบบชั้นภูมิ ซึ่งเป็นอาจารย์จาก

10 สาขาวิชา ได้แก่ คอมพิวเตอร์ศึกษา คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ทั่วไป ภาษาอังกฤษ ประถมศึกษา สังคมศึกษา การศึกษาปฐมวัย ศิลปศึกษา คณิตอังกฤษ และ พลศึกษา รวมกลุ่มตัวอย่างเป็นจำนวน 67 คน จากประชากร 185 คน

1.2 เครื่องมือวิจัย

แบบสำรวจความต้องการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

1.3 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1) สร้างแบบสำรวจความต้องการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ โดยยึดจากกรอบนิยามจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ Wisetsat, and Wisetsat (2021) ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับจิตวิญญาณความเป็นครูทำให้ได้องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ โดยได้ดัดแปลงแนวคิดของ Lawthong, and Visessuvanapoom (2010) ได้องค์ประกอบของจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ มี 4 องค์ประกอบ คือ การรับผิดชอบหน้าที่ของครู การเสียสละในงานของครู ความเสมอภาคต่อนักเรียน และ ความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ จึงออกแบบแบบสำรวจจะประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความต้องการส่งเสริมการรับผิดชอบหน้าที่ของครู 2) ด้านความต้องการส่งเสริมการเสียสละในงานของครู 3) ด้านความต้องการส่งเสริมความเสมอภาคต่อนักเรียน และ 4) ด้านความต้องการส่งเสริมความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์ โดยมีข้อคำถามด้านละ 3 ข้อ รวมจำนวนข้อคำถามทั้งสิ้น 12 ข้อ

2) นำแบบสำรวจความต้องการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ ให้ผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาศาสตร์ ด้านหลักสูตรและการสอน และด้านวิชาชีพครู รวมจำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของข้อคำถาม ซึ่งเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ผลการประเมินพบว่าได้ค่าดัชนีความเหมาะสมทุกข้อมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง (4.15–4.58) จากนั้นผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของผู้เชี่ยวชาญจนแบบสำรวจมีความสมบูรณ์

3) ดำเนินการสำรวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ โดยใช้แบบสำรวจความต้องการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูสำรวจกับอาจารย์ผู้สอนรายวิชาชีพครู มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด จำนวน 67 คน

4) วิเคราะห์ผลการสำรวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ และแปลความหมายตามเกณฑ์ (บุญชม ศรีสะอาด, 2553: 121) ใช้เกณฑ์ คือ ความต้องการอยู่ในระดับมากที่สุดมีค่าเฉลี่ย 4.51-5.00 คะแนน ความต้องการอยู่ในระดับมากมีค่าเฉลี่ย 3.51-4.50 คะแนน ความต้องการอยู่ในระดับปานกลางมีค่าเฉลี่ย 2.51-3.50 คะแนน ความต้องการอยู่ในระดับน้อยมีค่าเฉลี่ย 1.51-2.50 คะแนน และความต้องการอยู่ในระดับน้อยที่สุดมีค่าเฉลี่ย 1.01-1.50 คะแนน

ระยะที่ 2 วิเคราะห์ความจำเป็นในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

2.1 แหล่งข้อมูล

- 1) มาตรฐานวิชาชีพครูตามข้อกำหนดของคุรุสภา พ.ศ. 2556
- 2) มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ พ.ศ. 2562
- 3) มาตรฐานการศึกษาชาติ พ.ศ. 2561

2.2 เครื่องมือวิจัย

แบบประเมินความสอดคล้องระหว่างจิตวิญญาณความเป็นครูกับมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิ และมาตรฐานการศึกษาชาติ

2.3 ขั้นตอนดำเนินการวิจัย

1) ศึกษาเอกสารจาก 3 แหล่งข้อมูล ได้แก่ มาตรฐานวิชาชีพครูตามข้อกำหนดของคุรุสภา พ.ศ. 2556 มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี สาขาครุศาสตร์และสาขาศึกษาศาสตร์ พ.ศ. 2561 และมาตรฐานการศึกษาชาติ พ.ศ. 2561

2) วิเคราะห์จิตวิญญาณความเป็นครูในมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี และมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยเทียบกับจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ที่ได้กำหนดนิยามไว้

3) ให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความสอดคล้องเหมาะสมระหว่างจิตวิญญาณความเป็นครูกับมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิระดับปริญญาตรี และมาตรฐานการศึกษาชาติ โดยมีเกณฑ์การพิจารณา 6 ประเด็น ได้ค่า IOC เท่ากับ 0.82 จากนั้นปรับปรุงข้อเสนอแนะตามที่ได้ให้ข้อเสนอแนะ

ระยะที่ 3 ศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

3.1 แหล่งข้อมูล

1. ผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาความสอดคล้องของแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

3.2 เครื่องมือวิจัย

1) แบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยออกแบบในลักษณะตาราง มีจำนวน 4 ข้อ

2) แบบประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ มีจำนวน 6 ข้อ

3.3 ขั้นตอนการดำเนินงาน

1) ศึกษาเอกสารงานวิจัยในประเทศไทยและต่างประเทศ จำนวน 55 เรื่อง สำหรับพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ โดยสืบค้นจากฐานข้อมูล 4 ฐาน ได้แก่ Thailis Research Gate Springer และ Google Scholar พบว่าจิตตปัญญาศึกษา เป็นนวัตกรรมกาจัดการเรียนรู้ที่น่าสนใจ

2) ศึกษาข้อมูลเชิงประจักษ์ จากสถานศึกษา 3 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหิดล โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา และสถาบันจิตตานุภาพ สังเกตการจัดกิจกรรมและบันทึกผล

3) ร่างแนวทางการจัดการเรียนรู้จิตตปัญญาศึกษาส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูครูรุ่นใหม่ ประกอบด้วย 4 แนวทาง ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การใช้จิตวิทยาด้านบวก การเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา และการสร้างวิถีปฏิบัติ

4) ให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยใช้จิตตปัญญาศึกษา ซึ่งได้ค่าดัชนีความเหมาะสมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในช่วง 4.20 นอกจากนี้ผู้เชี่ยวชาญยังให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

5) ผู้วิจัยปรับปรุงตามข้อเสนอแนะผู้เชี่ยวชาญจนได้แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยใช้จิตตปัญญาศึกษาฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สำนวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ แสดงผลการวิจัย ดัง ตารางที่ 1 และ ตาราง 2

ตารางที่ 1 ระดับความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

(N=67)

ความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่			
รายการ	ค่าเฉลี่ย	ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ระดับความต้องการส่งเสริม
1) ด้านการรับผิดชอบหน้าที่ของครู	4.25	0.36	มาก
2) ด้านการเสียสละในงานของครู	4.55	0.41	มากที่สุด
3) ด้านความเสมอภาคต่อนักเรียน	4.02	0.38	มาก
4) ด้านความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์	4.05	0.36	มาก
โดยรวม	4.26	0.38	มาก

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

ผลการวิเคราะห์ความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่					
N	$\bar{X}$	S.D.	% of Mean	t	P
67	4.26	0.38	85.20	6.46	0.00

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตารางที่ 1 และ ตาราง 2 จะได้ว่าระดับความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเสียสละในงานของครูมีระดับความต้องการส่งเสริมมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรับผิดชอบหน้าที่ของครูมีระดับความต้องการส่งเสริมมาก ด้านความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์มีระดับความต้องการส่งเสริมมาก และด้านความเสมอภาคต่อนักเรียนมีระดับความต้องการส่งเสริมมาก

วัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การวิเคราะห์ความจำเป็นของจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ แสดงผลดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงผลการศึกษาความสอดคล้องสัมพันธ์ของจิตวิญญาณความเป็นครูครูรุ่นใหม่ กับ มาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิ และมาตรฐานการศึกษาชาติ

จิตวิญญาณ ความเป็นครู	มาตรฐานวิชาชีพครู (พ.ศ. 2556)	มาตรฐานคุณวุฒิปริญา ตรี (พ.ศ. 2562)	มาตรฐานการศึกษาชาติ (พ.ศ. 2561)
จิตวิญญาณความเป็นครู ของครูรุ่นใหม่ ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1. การรับผิดชอบหน้าที่ ของครู 2. การเสียสละในงานของ ครู 3. ความเสมอภาคต่อ นักเรียน 4. ความเชื่อมั่นใน ศักยภาพมนุษย์	มาตรฐานความรู้และ ประสบการณ์วิชาชีพ กำหนดให้มีสาระความรู้ และสมรรถนะของผู้ ประกอบวิชาชีพครูตาม มาตรฐานความรู้ 2 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านสาระความรู้ กำหนดว่าควรปลูกฝังจิต วิญญาณความเป็นครูไว้ใน สาระความรู้ 2) ด้านสมรรถนะ กำหนด ว่าควรมีสมรรถนะจิต วิญญาณความเป็นครูเป็น สมรรถนะสำคัญ	เนื้อหาสาระของสาขาวิชา กำหนดให้มีจิตวิญญาณ ความเป็นครู กลุ่มวิชาชีพ ครูบังคับให้ผลลัพธ์ของ การเรียนรู้มีสาระสำคัญ เกี่ยวกับจิตวิญญาณความ เป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณ วิชาชีพครู กำหนดให้ ลักษณะของสาขาว่าด้วย การเตรียมความพร้อมและ พัฒนาครูและบุคลากร ทางการศึกษา ก่อน ประจำการและส่งเสริม การพัฒนาครูประจำการ และนอกประจำการให้มี ความรู้และมี สมรรถนะ ทางวิชาชีพ เป็นผู้ยึดมั่นใน ค่านิยม อุทิศการณ มีจิต วิญญาณความเป็นครู	ยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนา ศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่ง การเรียนรู้เพื่อผลิตและ พัฒนาครูผู้สอนในทุก ระดับ และ ประเภท การศึกษาให้เป็นครูที่มี คุณธรรม มีจิตวิญญาณ ความเป็นครู มีสมรรถนะ สูง สอดคล้องกับการ จัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 และเป้าหมายของ ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี

จากตารางที่ 3 จะได้ว่าจิตวิญญาณความเป็นครูมีความจำเป็นที่ควรส่งเสริมกับครูรุ่นใหม่ ดังระบุไว้ในมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิปริญาตรี และมาตรฐานการศึกษาชาติ ซึ่งจากการวิเคราะห์ความสอดคล้องสัมพันธ์กับการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูพบว่า มาตรฐานวิชาชีพครูมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ โดยกำหนดให้มีสาระความรู้และสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานความรู้ 2 ด้าน ได้แก่ ด้านสาระความรู้ กำหนดว่าควรปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครูไว้ในสาระความรู้ ด้านสมรรถนะกำหนดว่าควรมีสมรรถนะจิตวิญญาณความเป็นครูเป็นสมรรถนะสำคัญ มาตรฐานคุณวุฒิปริญาตรีมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ กำหนดให้เนื้อหาสาระสำคัญของสาขาวิชามีการหล่อหลอมจิตวิญญาณความเป็นครู กลุ่มวิชาแกนหรือวิชาชีพครูบังคับให้ผลลัพธ์ของการเรียนรู้มีสาระสำคัญเกี่ยวกับค่านิยม อุทิศการณและจิตวิญญาณความเป็นครู มีคุณธรรม จริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพครู กำหนดให้ลักษณะของสาขาว่าด้วยการเตรียมความพร้อมและพัฒนาครูและบุคลากร ทางการศึกษา ก่อนประจำการและส่งเสริมการพัฒนาครูประจำการและนอกประจำการให้มีความรู้และมี สมรรถนะทางวิชาชีพ เป็นผู้ยึดมั่นในค่านิยม อุทิศการณ มีจิตวิญญาณความเป็นครู และสมรรถนะทางวิชาชีพครู และมาตรฐานการศึกษาชาติมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ โดยยุทธศาสตร์ที่ 3 การพัฒนา

ศักยภาพคนทุกช่วงวัย และการสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้เพื่อผลิตและพัฒนาครูผู้สอนในทุกระดับและประเภท การศึกษาให้เป็นครูที่มี คุณธรรม มีจิตวิญญาณความเป็นครู มีสมรรถนะสูง สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ ในศตวรรษที่ 21 และเป้าหมายของยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปีและยุทธศาสตร์ประเทศไทย 4.0

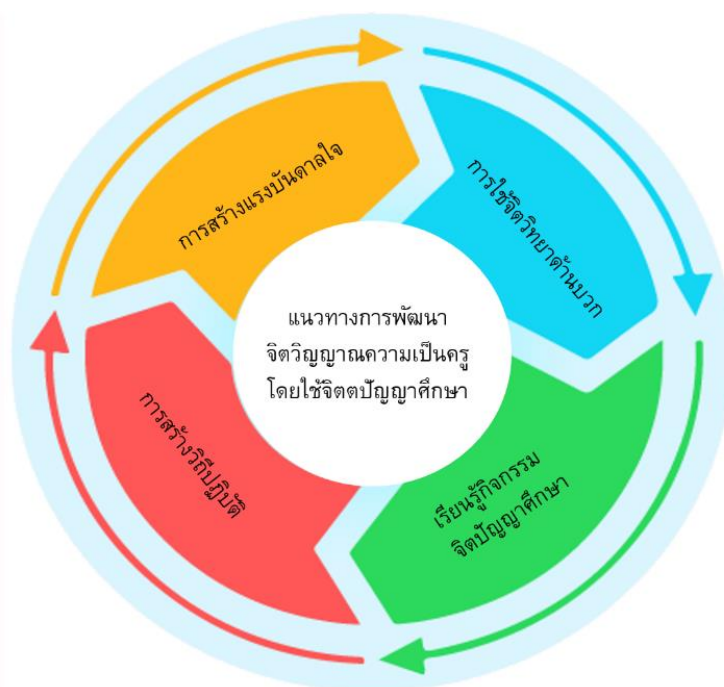
วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่แสดงผลการวิจัย ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่

แนวคิดพื้นฐานในการพัฒนา	แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณ ความเป็นครู	ความเหมาะสม
1. แนวคิดจิตศึกษาของ Chaiyabang (2018) โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา	พัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูโดยใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย 4 แนวทาง ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่	ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินความเหมาะสมของแนวทาง ค่าเฉลี่ย 4.20 เหมาะสมระดับมาก
2. แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของ Asdornnithee (2013) ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล	1. การสร้างแรงบันดาลใจ 2. การใช้จิตวิทยาต้านบวก 3. การเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่	
3. แนวคิดต้นไม้แห่งจิตตปัญญาศึกษา ของ Duerr (2015)	3.1 กิจกรรมกำกับสติ 3.2 กิจกรรมการยืดหยุ่นร่างกาย 3.3 กิจกรรมการสร้างสรรค์ 3.4 กิจกรรมเรื่องเล่าเร้าพลัง 3.5 กิจกรรมสุนทรียสนทนา 3.6 กิจกรรมให้ข้อมูลด้านบวก	
4.แนวคิดเชิงพุทธปรัชญา ศึกษาแนวคิดของหลวงพ่อ วิริยงค์ สิรินโร อ่างอิงใน Mari, Siriwan, and Chaisuk (2021)	4. การสร้างวิถีปฏิบัติ	

จากตารางที่ 4 พบว่า แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยมีแนวคิดจิตศึกษาของ Chaiyabang (2018) โรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา แนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของ Asdornnithee (2013) ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล แนวคิดต้นไม้แห่งจิตตปัญญาศึกษา ของ Duerr (2015) และแนวคิดเชิงพุทธปรัชญา ศึกษาแนวคิดของหลวงพ่อวิริยงค์ สิรินโร อ่างอิงใน Mari, Siriwan, and Chaisuk (2021) สำหรับกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู มี 4 แนวทาง ในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ 1) การสร้างแรงบันดาลใจ 2) การใช้จิตวิทยาต้านบวก 3) การเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา ได้แก่ กิจกรรมกำกับสติ กิจกรรมการยืดหยุ่นร่างกาย กิจกรรมการสร้างสรรค์ กิจกรรมเรื่องเล่าเร้าพลัง กิจกรรมสุนทรียสนทนา และ กิจกรรมให้ข้อมูลด้านบวก และ 4) การสร้างวิถีปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่

Picture 1: Development Guidelines Teacher's Spirit by Using Contemplative Education

จากภาพจะพบว่าแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู มี 4 แนวทางในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่

1) การสร้างแรงบันดาลใจ คือ การที่ผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนรู้กระตุ้นพลังงานด้านบวกให้ผู้เรียนเกิดแรงจูงใจที่ดี ซึ่งมีหลายอย่างกิจกรรม อาทิเช่น การชมคลิปวิดีโอที่สะท้อนการคิดกระตุ้นแรงจูงใจ การฟังเรื่องราวเรื่องเล่าที่กระตุ้นแรงจูงใจ การรับฟังผู้มีประสบการณ์ตรงที่สะท้อนเรื่องราวชีวิต เป็นต้น

2) การใช้จิตวิทยาด้านบวก คือ การที่ผู้สอนวางตัวเป็นกัลป์ญาณมิตรกับผู้เรียน การใช้คำพูด ท่าทาง น้ำเสียง ที่อบอุ่น จริงใจ การชื่นชม การขอบคุณ รวมถึงทุกสิ่งที่คุณสอนแสดงออกที่สื่อถึงความปรารถนาต่อผู้เรียนด้วยความบริสุทธิ์ใจ

3) การเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา คือ การจัดกิจกรรมกับผู้เรียนในช่วงเช้า หรือ ก่อนจัดการเรียนการสอนกับผู้เรียน ตัวอย่างกิจกรรมมีหลายอย่าง ได้แก่ กิจกรรมกำกับสติ กิจกรรมการยืดหยุ่นร่างกาย กิจกรรมการสร้างสรรค์ กิจกรรมเรื่องเล่าแรงบันดาลใจ กิจกรรมสุนทรียสนทนา และ กิจกรรมให้ข้อมูลด้านบวก เป็นต้น

4) การสร้างวินัยปฏิบัติ คือ การสร้างวิถีชีวิตและวิถีปฏิบัติในโรงเรียนตั้งแต่เช้าถึงเย็น หรือ ตลอดเวลานั้นเอง ตัวอย่างเช่น การบ่มเพาะการเคารพสถานที่ การปรนนิบัติสถานที่และชุมชน การอยู่ร่วมกันแบบเกื้อกูล กัลป์ในวิถีกัลป์ญาณมิตร เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 การสำรวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ พบว่าความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเสียสละในงานของครูมีระดับความต้องการส่งเสริมมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรับผิดชอบหน้าที่ของครูมีระดับความต้องการส่งเสริมมาก ด้านความเชื่อมั่นในศักยภาพ

มนุษย์มีระดับความต้องการส่งเสริมมาก และด้านความเสมอภาคต่อนักเรียนมีระดับความต้องการส่งเสริมมาก สอดคล้องกับ Aiemphaya, Noymanee, Anukulwech, and Raso (2021) ที่กล่าวว่าครูเป็นบุคลากรที่สำคัญที่สุดที่จะสร้างคุณภาพของผู้เรียน มีการศึกษาเพื่อค้นคว้าหาแนวทางที่จะพัฒนาให้ครูมีคุณภาพทางด้านวิชาการ กระบวนการจัดการเรียนการสอน และที่สำคัญคือเป็นผู้ที่มีความทุ่มเทเสียสละในการปฏิบัติหน้าที่ที่เรียกกันว่าจิตวิญญาณความเป็นครู แนวคิดในการสร้างจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับและมีการดำเนินการมาอย่างต่อเนื่อง มีกิจกรรมการยกย่องเชิดชูครูผู้มีจิตวิญญาณ แต่เมื่อโลกก้าวเข้าสู่ยุคของเทคโนโลยีที่เรียกว่ายุคโลกาภิวัตน์ซึ่งมาพร้อมกับศตวรรษที่ 21 ที่เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของทุกคน แนวคิดของการเป็นครูผู้มีจิตวิญญาณ ซึ่งแต่เดิมนั้นเน้นไปที่เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถทางวิชาการ เก่งทางด้านการสอน มีความตั้งใจมุ่งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ แต่ครูที่จะถือว่าเป็นครูดีในศตวรรษที่ 21 มีความจำเป็นต้องเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและสามารถใช้เทคโนโลยีมาช่วยให้การจัดการเรียนการสอน สามารถดำเนินการไปได้อย่างมีคุณภาพ ดังนั้นความเป็นผู้มีจิตวิญญาณครูในศตวรรษที่ 21 ยังคงมีองค์ประกอบของจิตวิญญาณครูที่ผ่านมา โดยเพิ่มเติมที่การเปลี่ยนรูปแบบการจัดการเรียนการสอนและการใช้เทคโนโลยีเพื่อให้การจัดการเรียนการสอนสามารถดำเนินการไปได้อย่างมีคุณภาพ และเป็นผู้พร้อมที่จะรับการเปลี่ยนแปลง

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 วิเคราะห์ความจำเป็นในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ พบว่าจิตวิญญาณความเป็นครูมีความจำเป็นที่ควรส่งเสริมกับครูรุ่นใหม่ ดังระบุไว้ในมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิปริญาตรี และมาตรฐานการศึกษาชาติ สอดคล้องกับบริบทการศึกษาไทยเองมีความต้องการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูครูรุ่นใหม่เป็นอย่างยิ่งดังที่ประชุมอธิการบดีมหาวิทยาลัยราชภัฏทั่วประเทศได้ระบุเป็นเชิงนโยบายไว้ในยุทธศาสตร์ใหม่มหาวิทยาลัยราชภัฏ ในยุทธศาสตร์ที่ 2 การผลิตและพัฒนาครู โดยมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาครูให้เป็นครูมืออาชีพมีจิตวิญญาณความเป็นครู (At the meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide, 2017) และระบุในมาตรฐานความรู้วิชาชีพครู ฐานสมรรถนะ ซึ่งได้กำหนดความรู้ และคุณลักษณะพื้นฐานของครูที่แสดงออกในการจัดการเรียนการสอน และการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งในด้านคุณลักษณะความเป็นครูกำหนดว่าต้องมีคุณลักษณะการแสดงออกที่สะท้อนถึงการเป็นผู้มีจิตวิญญาณความเป็นครู (Secretariat Office of the Teachers Council of Thailand, 2018) นอกจากนี้จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยพบว่า จิตวิญญาณความเป็นครูยังเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูมืออาชีพ (Chalakbang, 2018) และจากการศึกษาพบว่าในประเทศไทยมีการใช้แนวทางจิตตปัญญาศึกษาสำหรับพัฒนาครูที่ชัดเจน 2 แห่งคือ ศูนย์จิตตปัญญาศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล และ กิจกรรมจิตศึกษาของโรงเรียนลำปลายมาศพัฒนา (Chaiyabang, 2018; Asdornnithee, 2013)

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ พบว่าแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู มี 4 แนวทางในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การใช้จิตวิทยาต้านบวก การเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา และ การสร้างวิถีปฏิบัติ สอดคล้องกับ Prasantree (2018) ได้ทำการวิจัยการปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครูโดยทำให้ครูมีพฤติกรรมหรือลักษณะการแสดงออก ที่ทำให้ศิษย์มีความเจริญก้าวหน้า โดยการอบรม สั่งสอน ให้มีความรู้ คุณธรรม ฝังใจด้านความดี ไม่เห็นแก่ตัว และมองเห็นจิตของผู้อื่น ในการปลูกฝังจิตวิญญาณความเป็นครู ควรดำเนินการ 7 ด้าน คือ 1) ด้านความรัก ความเมตตาต่อศิษย์ 2) ด้านความรับผิดชอบหรือการปฏิบัติตามหน้าที่ 3) ด้านความรักศรัทธาในวิชาชีพครู 4) ด้านคุณธรรมจริยธรรม 5) ด้านความเสียสละและความอดทน 6) การมีมนุษยสัมพันธ์ และ 7) ด้านการเป็นแบบอย่างที่ดีต่อศิษย์ และสอดคล้องกับ Chalakbang (2018) ที่กล่าวว่า

โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกมิติ เป็นผลให้คนต้องปรับเปลี่ยนตนเองไปด้วย สำหรับวิชาชีพครู สังคมคาดหวังให้ครูปฏิบัติหน้าที่อย่างมืออาชีพ กล่าวคือ มีความรอบรู้ มีความสามารถและศักยภาพในด้านนวัตกรรมการสอน รักในอาชีพ และมีจิตวิญญาณความเป็นครูในบรรดาคุณลักษณะของครูมืออาชีพข้างต้น จิตวิญญาณความเป็นครูจัดว่าเป็นคุณลักษณะที่สำคัญยิ่งทั้งนี้เพราะการปฏิบัติหน้าที่ด้วยจิตวิญญาณเป็นการทำหน้าที่ด้วยใจซึ่งทำให้เกิดความรัก ศรัทธาและยึดมั่นในอุดมการณ์แห่งวิชาชีพ มุ่งมั่น ทุ่เม่ในการทำงาน ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี เอาใจใส่ ดูแลและหวังดีต่อศิษย์ เมื่อครูทำงานด้วยจิตวิญญาณความเป็นครู แน่แน่นอนว่าศิษย์ซึ่งเป็นผลผลิตของครูย่อมมีคุณลักษณะตามที่สังคมต้องการ และครูที่ทำเช่นนั้นก็จัดว่าเป็นครูมืออาชีพ

สรุป

ความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการเสียสละในงานของครูมีระดับความต้องการส่งเสริมมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการรับผิดชอบหน้าที่ของครูมีระดับความต้องการส่งเสริมมาก ด้านความเชื่อมั่นในศักยภาพมนุษย์มีระดับความต้องการส่งเสริมมาก และด้านความเสมอภาคต่อนักเรียนมีระดับความต้องการส่งเสริมมาก จิตวิญญาณความเป็นครูมีความจำเป็นที่ควรส่งเสริมกับครูรุ่นใหม่ ดังระบุไว้ในมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิ ปริญญาตรี และมาตรฐานการศึกษาชาติ แนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยใช้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา โดยกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู มี 4 แนวทางในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การใช้จิตวิทยาด้านบวก การเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา และการสร้างวิถีปฏิบัติ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 พบว่าการสำรวจความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ พบว่าความต้องการในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่โดยรวมอยู่ในระดับมาก แสดงให้เห็นว่าจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่เป็นเรื่องด่วนที่สำคัญที่ภาคการศึกษาควรที่จะส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 พบว่าความจำเป็นในการส่งเสริมจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ พบว่าจิตวิญญาณความเป็นครูมีความจำเป็นที่ควรส่งเสริมกับครูรุ่นใหม่ ดังระบุไว้ในมาตรฐานวิชาชีพครู มาตรฐานคุณวุฒิปริญญาตรี และมาตรฐานการศึกษาชาติ แสดงให้เห็นว่าจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่เป็นเรื่องที่จำเป็นเร่งด่วนที่ฝ่ายผลิตครู และฝ่ายพัฒนาครูควรที่จะส่งเสริมอย่างเป็นระบบ

ผลจากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 ครูผู้สอนที่จะนำแนวทางการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูรุ่นใหม่ไปใช้ ควรที่จะปรับประยุกต์ใช้ให้ครบทั้ง 4 แนวทางในการจัดการเรียนรู้ ได้แก่ การสร้างแรงบันดาลใจ การใช้จิตวิทยาด้านบวก การเรียนรู้กิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา และการสร้างวิถีปฏิบัติ

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยและพัฒนารูปแบบการพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครูของครูประจำการ ซึ่งอาจจะเหมือนหรือต่างจากครูรุ่นใหม่ ซึ่งสามารถจำแนกตามเกณฑ์ P-License, B-License, A-License ตามที่คุรุจำแนก ระดับของใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ

References

- Aiemphaya, K., Noymanee, N., Anukulwech, A., & Raso, D. (2021). The Teachers' Spirit in 21st Century. *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 8(2), 398-409.
- Asdornnithee, S. (2013). *Seeking Intellectual Knowledge in Contemplative Education*. Nakhon Pathom: Contemplative Education Centre, Mahidol University.
- At the Meeting of the President of Rajabhat Universities Nationwide. (2017). *The New Strategy of Rajabhat University to Develop Local According to The Royal Patronage*. Bangkok: Ministry of Education.
- Brantmeier, E. J., Lin, J., & Miller, J. P. (2010). *Spirituality, Religion, and Peace Education*. Iap.
- Chaiyabang, W. (2018). *Contemplative Education for Inner Wisdom*. (9th ed.). Mahasarakham: Apichat Printing.
- Chalakbang, W. (2016). The Spirituality of Teachers: A Key Characteristic of Professional Teachers. *Nakhon Phanom University Journal*, 6(2), 123-128.
- De Souza, M., Bone, J., & Watson, J. (2016). *Spirituality Across Disciplines: Research and Practice*. Dordrecht: Springer International Publishing.
- Duerr, M. (2015). *The Tree of Contemplative Practices*. Center for Contemplative Mind in Society. Retrieved January 23, 2024, from <http://www.contemplativemind.org/practices/tree>
- Lawthong, N., & Visessuvanapoom, P. (2010). Development of the Teacher Spirituality Scale. *Journal of Research Methodology*, 23(1), 25-54.
- Mari, P., Siriwan, I., & Chaisuk, P. (2021). A Meditation Teaching Model to Secondary School Students in Accordance with the Meditation Style of Phrabhommamongkholayan (Wiriyang Sirindharo). *Journal of Educational Review Faculty of Education in MCU*, 8(1), 246-260.
- Prasantree, T. (2018). Teacher's Spiritual Cultivation. *Journal of Curriculum and Instruction Sakon Nakhon Rajabhat University*, 10(29), 153-165.
- Secretariat Office of the Teachers Council of Thailand. (2018). *Teachers' Professional Development: Competency Framework*. Bangkok: The Teachers' Council of Thailand.
- Wisetsat, C., & Wisetsat, W. (2021). Learning Management Guideline Using by Contemplative Education to Enhance Teachers Spirituality of Pre-Service Teachers. *The Golden Teak: Humanity and Social Science Journal*, 27(1), 92-104.

รูปแบบการบริหารนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร*

A Learning Innovation Management Model to Improve the Student Quality in Basic Educational Institutions in Remote Highland Areas

¹วิเชียร นันตะ และ จิติมา วรณศรี

¹Wichian Nanta and Jitima Wannasri

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: wichian64@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร วิจัยดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยศึกษาจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ร่วมกับการศึกษาสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 โรงเรียน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องที่ใช้ คือ แบบบันทึกข้อมูล และแบบสัมภาษณ์ ตามลำดับ ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ แหล่งข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบ ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลคือผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 60 คน และครูหัวหน้ากลุ่มงานบริหารวิชาการ จำนวน 60 คน รวมจำนวน 120 คน เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 3.1) ผู้บริหารสถานศึกษา 3.2) ครูผู้สอน 3.3) วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ 3.4) แหล่งเรียนรู้ สื่อ และเทคโนโลยี องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 4.1) การวิเคราะห์สภาพปัญหา 4.2) การออกแบบและสร้างนวัตกรรม 4.3) การทดลองใช้นวัตกรรม 4.4) การประเมินผลการใช้นวัตกรรม 4.5) การสะท้อนผลและการเผยแพร่ องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพผู้เรียน และองค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ ซึ่งรูปแบบการบริหารที่พัฒนาขึ้นนี้ มีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: การบริหาร; นวัตกรรมจัดการเรียนรู้; สถานศึกษา; พื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

Abstract

The research article aimed at developing a learning innovation management model to improve student quality in educational institutions in remote highland areas. The study was divided into three steps: 1) Investigating components and guidelines for learning innovation management to improve student quality in educational institutions in remote highland areas. This step involved studying related documents and research, exploring three schools with best practices, and conducting interviews with five experts. The tools used included an information recording form and an interview form; 2) Creating and examining the propriety of a model. The data source included ten experts, and the tools used were a form for checking the propriety of the model; and 3) Evaluating the feasibility and utility of a model. The key informants involved 60 school administrators and 60 heads of academic affairs department. The tools used were forms evaluating the feasibility and utility of a model. The obtained data were analyzed by mean and standard deviation.

From the study, the following results were found: A learning innovation management model to improve student quality in educational institutions in remote highland areas consists of six components: 1) principles; 2) objectives; 3) inputs, which include 3.1) administrators, 3.2) teachers, 3.3) an organizational culture conducive to the development of learning management innovation, and 3.4) learning resources, media, and technology; 4) the process of developing the learning management innovation, which includes 4.1) analyzing problems, 4.2) designing and creating innovation, 4.3) experimenting with innovation, 4.4) evaluating the use of innovation, and 4.5) reflecting and propagating; 5) student quality; and 6) success factors. This developed management model has been evaluated as having the highest level of propriety and feasibility.

Keywords: Management; Learning Management Model; Educational Institutions; Remote Highland Areas

บทนำ

ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561-2580) ด้านการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ มีเป้าหมายการพัฒนาคนในทุกมิติและในทุกช่วงวัยให้เป็นคนดี เก่ง และมีคุณภาพ มีทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต สู่การเป็นคนไทยที่มีทักษะสูงการเป็นนวัตกรรม กระทรวงศึกษาธิการเป็นหน่วยงานมีหน้าที่ความรับผิดชอบ ในการจัดการและให้บริการทางการศึกษาสำหรับประชาชน โดยมีสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นหน่วยงานจัดและส่งเสริมการศึกษาขั้นพื้นฐาน พัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา ประสาน ส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้กับเยาวชนวัยเรียนให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ดี เก่ง และมีคุณภาพ จึงได้ประกาศกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 มาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน เพื่อการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา มาตรฐานที่ 1 ด้านคุณภาพผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีความสามารถในการสร้างนวัตกรรม Office of the Basic Education Commission (2021) ได้กำหนดการเรียนรู้ของเด็กไทยควรมีทักษะในการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์

อย่างมีเหตุผลและมีวิธีคิดที่ถูกต้อง ดังนั้น สถานศึกษาทุกระดับควรพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ให้เกิดขึ้นกับผู้เรียนให้ได้ เพื่อให้เด็กไทยก้าวทันความเจริญรุ่งเรือง ภายใต้อะการณเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็วทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจและเทคโนโลยีและแข่งขันในระดับนานาชาติได้ อย่างไรก็ตามแม้ว่าประเทศไทยมีการปฏิรูปการศึกษา มาแล้ว 1 ทศวรรษแต่กลับพบว่า ยังไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร จาก Independent Commission for Education Reform (2020) กล่าวถึงสถานการณ์ในภาพรวมของระบบการศึกษาไทยในท่ามกลางบริบท การเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้ระบบการศึกษาประสบปัญหาในด้านการบริหารหลักสูตรและการ จัดการเรียนรู้ ส่งผลให้คุณภาพและผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาของประเทศไทยอยู่ในระดับต่ำกว่าที่ควรจะเป็น และสอดคล้องกับ Susarat (2010) ที่ได้กล่าวถึงอุปสรรคสำคัญที่ทำให้เด็กไทยขาดการเรียนรู้หลายประการ เริ่มตั้งแต่การรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนของครู ครูส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวิธีการสอน เพื่อส่งเสริม การจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน ครูขาดความตระหนักถึงความสำคัญในการส่งเสริมทักษะการคิดให้กับ ผู้เรียน ตลอดจนหลักสูตรไม่สามารถสร้างเสริมและพัฒนาให้ผู้เรียนคิดได้ ผู้เรียนส่วนใหญ่เรียนรู้ด้วยวิธีจดจำ และท่องจำมากกว่าการคิดวิเคราะห์เนื้อหาสาระในสิ่งที่เรียนรู้ไป

การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้นั้น ครูผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญอย่างมาก โดยครู จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระที่สอน เพราะการจัดการเรียนรู้มีหลายระดับ และจะต้องพัฒนา ทักษะจากขั้นต่ำไปสู่ระดับสูงตามศักยภาพ และพัฒนาการของผู้เรียนที่มีความแตกต่างกันสอดคล้องกับแนวคิด Khammanee (2020) ได้กล่าวว่า ผู้เรียนในระดับประถมศึกษาถือว่าการจัดอยู่ในชั้นความคิดรวบยอดอย่างใช้ เหตุผลเป็นรูปธรรม เด็กสามารถเรียนรู้และจำแนกสิ่งต่าง ๆ เป็นรูปธรรมได้ มีความพร้อมที่จะเรียนรู้ในสิ่งต่าง ๆ ได้ดีจากการลงมือปฏิบัติ ครูต้องสามารถนำเครื่องมือและกิจกรรมต่าง ๆ ไปใช้ในการพัฒนาการคิดให้ เหมาะสม รู้จักสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิด อย่างอิสระ ใจกว้างยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้เรียนบนพื้นฐานของเหตุผล

การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสิ่งสำคัญ เนื่องจากนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ช่วยให้การจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียน ด้านความรู้ ทักษะ การดำรงชีวิต ให้เป็นคนเก่ง ดีและ มีความสุข จึงถือเป็นอีกหนึ่งภารกิจหลักของสถานศึกษาที่ต้องริเริ่มดำเนินการให้เกิดขึ้น เพื่อการก้าวขึ้นสู่การเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของโลก ในศตวรรษที่ 21 เพื่อตอบสนองต่อภาวะการเปลี่ยนแปลงเพื่อยกระดับคุณภาพให้ทัดเทียมอารยประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน จำเป็นที่จะต้องปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลง และพร้อมที่จะแข่งขันในองค์กรของตนเองสามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้อง กับ Aungkananuwat (2020) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของ องค์กร มีการส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ไม่ได้เกิดขึ้นจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว แต่มีปัจจัยหลายประการที่เสริมซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะเรื่องของบุคลากร เพราะนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เกิดขึ้นมาได้ ก็เนื่องจากความคิดสร้างสรรค์ของคนในองค์กร จึงควรมีการดำเนินกิจกรรมเพื่อยกย่อง ผู้ที่สร้างสรรค์นวัตกรรมการเรียนรู้ ที่เป็นประโยชน์ต่อองค์กร การเสริมสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ และการ ทำงานในองค์กรที่เอื้อต่อการคิดค้นสิ่งใหม่ขึ้นมา ถือเป็นปัจจัยสำคัญขององค์กรนวัตกรรมการเรียนรู้ ทำให้ ทุกคนในองค์กรร่วมแรงร่วมใจกันที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ขึ้นมา และนวัตกรรมการ ศึกษาที่เกิดขึ้นภายในสถานศึกษา

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญ และจำเป็นในการขับเคลื่อนสถานศึกษาให้เกิดประสิทธิภาพสอดคล้องกับบริบทในแต่ละพื้นที่และการเปลี่ยนแปลง ของโลกในศตวรรษที่ 21 ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษารูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนา

คุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้ผู้บริหารสถานศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ไปปรับใช้กับการดำเนินงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และสรรค์สร้างสิ่งใหม่ในการจัดการเรียนรู้สู่การเป็นองค์กรแห่งคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย

1.1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เครื่องมือในการวิจัย คือ ตารางวิเคราะห์เนื้อหา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

1.2 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) สถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่ได้รับรางวัลทรงคุณค่า สพฐ. (OBEC AWARDS) ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน หรือสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลด้านนวัตกรรมของกระทรวงศึกษาธิการ ปีการศึกษา 2565 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน และครูหัวหน้ากลุ่มงานบริหารวิชาการ จำนวน 3 คน จาก 3 โรงเรียน โดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และสร้างข้อสรุปตามประเด็นการสัมภาษณ์

1.3 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากการศึกษาจากผู้ทรงคุณวุฒิ โดยการเลือกแบบเจาะจง ตามเกณฑ์กำหนด ดังนี้ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เป็นผู้ที่มีวุฒิการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาเอกขึ้นไปทางการบริหารการศึกษา มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา 10 ปีขึ้นไปและมีประสบการณ์เกี่ยวกับการพัฒนานวัตกรรม ประกอบด้วย อาจารย์มหาวิทยาลัย ผู้บริหารระดับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา และศึกษานิเทศก์ เครื่องมือในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย

2.1 การยกร่างรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยนำข้อมูลจากการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหาร

นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
ในขั้นตอนที่ 1 ศึกษารูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

2.2 การตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน
ในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร แหล่งข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์
ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน
บนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบตรวจสอบ
ความเหมาะสมของร่างรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการ
จัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ ผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา
จำนวน 60 คน และครูหัวหน้ากลุ่มงานบริหารวิชาการ จำนวน 60 คน รวมจำนวน 120 คน โดยการเลือก
แบบเจาะจงจากสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 60 แห่ง ในจังหวัดภาคเหนือ
ตอนบน 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน ลำปาง แม่ฮ่องสอน และพะเยา จังหวัดละ 10 โรงเรียน
เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ
วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพ
ผู้เรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1
หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการ พัฒนา
นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพผู้เรียน และ องค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ
ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการพัฒนา
คุณภาพการศึกษา 2) หลักการบริหารการเปลี่ยนแปลง ให้บุคลากรแสดงศักยภาพในการปฏิบัติงานอย่างสูงสุด
3) หลักการบริหารโดยใช้การมีส่วนร่วม และสร้างเครือข่าย และ 4) หลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์
เพื่อคุณภาพของผู้เรียนในชุมชนบนพื้นที่สูง

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) เพื่อส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้
ให้ตรงความต้องการของผู้เรียน 2) เพื่อส่งเสริมการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู และเพิ่มประสิทธิภาพ
การจัดการเรียนรู้ 3) เพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถสร้างสรรค์ผลงานการจัดการเรียนรู้ มาใช้ในการแก้ไข
และ 4) เพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับผู้เรียน บนพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร

1.3 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1. ผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณลักษณะดังนี้ 1) มีความคิดสร้างสรรค์
เป็นผู้นำในการพัฒนานวัตกรรมในสถานศึกษา 2) มีภาวะผู้นำเชิงวิชาการ สามารถให้คำแนะนำในการพัฒนา
นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ได้ 3) ผู้บริหารเป็นผู้นำนวัตกรรมมาใช้ในการบริหารงาน 4) ผู้บริหารสถานศึกษา
ส่งเสริมการนำนวัตกรรมมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ของนักเรียน และ 5) ผู้บริหารจัดงบประมาณสนับสนุน
ตลอดจนให้การช่วยเหลือ แนะนำครูอย่างต่อเนื่อง 2. ครูผู้สอน มีคุณลักษณะ ดังนี้ 1) ครูมีความรู้และทักษะ
สามารถสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ได้ 2) ครูสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ และจัดประสบการณ์
ให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ 3) ครูสามารถใช้เทคโนโลยี ในการสร้างบทเรียนสื่อการจัดการเรียนรู้ในรูปแบบ

ที่หลากหลาย และ 4) ครูผู้มีจิตวิญญาณแห่งความเป็นครู และมีความรักเมตตาต่อผู้เรียน 3. วัฒนธรรมองค์กรที่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) การจัดสภาพแวดล้อมของสถานศึกษา ให้เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ 2) จัดกิจกรรม (PLC) เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้มี Best Practice เครือข่ายโรงเรียนบนพื้นที่สูง และ 3) การสร้างขวัญกำลังใจให้ครูผู้สร้าง และใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาผู้เรียน และ 4. แหล่งเรียนรู้ สื่อ และเทคโนโลยี ดังนี้ 1) มีการบูรณาการแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติรอบตัวผู้เรียน 2) การส่งเสริมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ได้ทั่วโลก 3) ครูมีความเข้าใจและใช้สื่อออนไลน์ เพื่อการจัดการเรียนรู้ได้ และ 4) พัฒนาระบบเทคโนโลยีในสถานศึกษาให้สะดวกต่อการใช้งานและเข้าถึงมีประสิทธิภาพ

1.4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหา ดังนี้ 1) สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่บุคลากรในสถานศึกษาด้านนวัตกรรมการเรียนรู้ 2) แต่งตั้งคณะดำเนินงานการขับเคลื่อนนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียน 3) วิเคราะห์บริบทสถานศึกษาจุดเด่น จุดด้อย โอกาสและอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้ และ 4) เรียงลำดับปัญหาและความต้องการในการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 2 ออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ดังนี้ 1) ศึกษาแนวทางการสร้างนวัตกรรมการเรียนรู้ 2) ออกแบบและสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้นวัตกรรม ดังนี้ 1) การนำนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ทดลองใช้ในชั้นเรียน 2) สังเกตผลการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นขณะใช้นวัตกรรมกับผู้เรียน และ 3) นิเทศติดตามการทดลองใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้ นวัตกรรม ดำเนินการดังนี้ 1) ครูควรประเมินผลการทดลองใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ กับผู้เรียนในชั้นเรียน 2) สอบถามความพึงพอใจในการใช้นวัตกรรม ในการจัดการเรียนรู้กับผู้เรียน 3) รวบรวมข้อมูลสรุปผลการใช้เพื่อปรับปรุง และพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และ 4) ส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ครูผู้นำนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ไปใช้พัฒนาคุณภาพผู้เรียน ขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผลและการเผยแพร่ ดังนี้ 1) ครูร่วมกันถอดบทเรียนแนวปฏิบัติที่ดีเกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ 2) เก็บรวบรวมนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้อย่างเป็นระบบและเป็นคลังนวัตกรรม และ 3) เผยแพร่นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ต่อสถานศึกษาอื่น และสาธารณะ

1.5 คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย 1) ผู้เรียนมีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น 2) ผู้เรียนเป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตในชุมชนบนพื้นที่สูงได้ 3) มีทักษะในการประกอบอาชีพ และ 4) มีสมรรถนะตามหลักสูตร

1.6 ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้กับครูในการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ 2) สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการตระหนักถึงความสำคัญ 3) การช่วยเหลือและสนับสนุน การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จากหน่วยงานต้นสังกัด และ 4) มีผู้นำสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area Based)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าภาพรวมของรูปแบบ และองค์ประกอบของรูปแบบส่วนใหญ่มีความเหมาะสม สอดคล้องและเชื่อมโยงกันแล้ว แต่ให้ปรับข้อความในแต่ละองค์ประกอบให้มีความชัดเจน กระชับ เพื่อให้สามารถสื่อถึงความหมายได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผลการวิจัย ดังตารางที่ 1

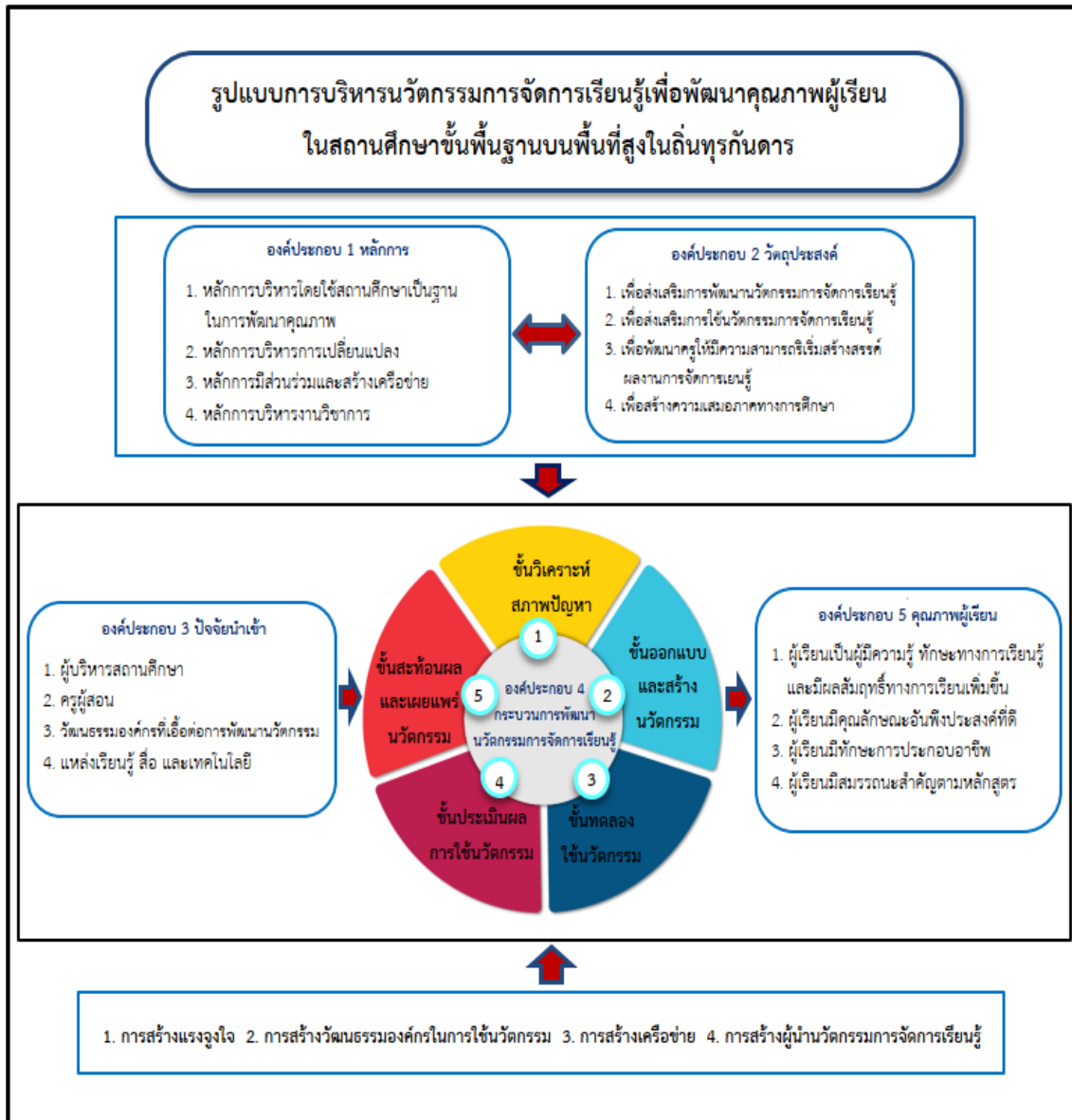
ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยภาพรวม

รายการ	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์			ผล ประเมิน
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
องค์ประกอบ 1 หลักการ	4.72	0.50	มากที่สุด	4.73	0.57	มากที่สุด	ผ่าน
องค์ประกอบ 2 วัตถุประสงค์	4.76	0.47	มากที่สุด	4.83	0.42	มากที่สุด	ผ่าน
องค์ประกอบ 3 ปัจจัยนำเข้า	4.48	0.69	มาก	4.84	0.43	มากที่สุด	ผ่าน
องค์ประกอบ 4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้	4.46	0.69	มาก	4.49	0.75	มาก	ผ่าน
องค์ประกอบ 5 คุณภาพผู้เรียน	4.80	0.52	มากที่สุด	4.83	0.42	มากที่สุด	ผ่าน
องค์ประกอบ 6 ปัจจัยความสำเร็จ	4.76	0.50	มากที่สุด	4.86	0.46	มากที่สุด	ผ่าน
ภาพรวม	4.66	0.56	มากที่สุด	4.76	0.51	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.66$) และผลการประเมินความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพผู้เรียน และ องค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ ดังปรากฏในภาพที่ 1

Picture 1: Learning Innovation Management Model to Improve the Students' Quality of Basic School in High Areas and Wilderness

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติมตามกรอบวัตถุประสงค์ในการวิจัย ดังนี้

ผลการศึกษาขององค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า องค์ประกอบที่ 1 หลักการ จำเป็นต้องอาศัยหลักการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน ทั้งนี้เป็นเพราะจำเป็นจะต้องมีการวิเคราะห์สภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ร่วมกับหลักการบริหารการเปลี่ยนแปลง ให้สถานศึกษาสามารถปรับตัว เปลี่ยนแปลงตามสภาวะการที่เปลี่ยนของโลก ในยุคปัจจุบันให้ได้ สอดคล้องกับ Wannasri (2023) ที่วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารจัดการนวัตกรรมของ

สถานศึกษา ที่พบว่าในด้านหลักการที่ใช้เพื่อบริหารจัดการนวัตกรรมของสถานศึกษาให้ประสบผลสำเร็จนั้น ควรยึดหลักในการบริหารความเปลี่ยนแปลงร่วมกับหลักการบริหารสถานศึกษาที่เน้นการจัดการเรียนรู้โดยมี ผู้เรียนเป็นสำคัญ นอกจากนั้นผู้บริหารจำเป็นต้องยึดหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม และสร้างเครือข่ายความ ร่วมมือระหว่างโรงเรียนบนพื้นที่สูงเช่นเดียวกัน บนพื้นฐานของหลักการบริหารแบบงานวิชาการที่มุ่งไปสู่ ผลสัมฤทธิ์และคุณภาพของผู้เรียนในชุมชน สอดคล้องกับผลการวิจัย Sombunsin (2021) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนวัตกรรมทางการบริหารในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งพบว่า มีหลักการในการบริหาร นวัตกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และมุ่งเน้นให้สถานศึกษาเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงกับ สถานศึกษาอื่น ๆ

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ พบว่า จำเป็นต้องมีวัตถุประสงค์ของรูปแบบที่ส่งเสริมความเสมอภาค ทางการศึกษาให้กับผู้เรียน บนพื้นที่ห่างไกลทุรกันดาร ทั้งนี้เป็นเพราะผู้เรียนกลุ่มนี้จะอาศัยอยู่บนภูเขา ที่การ คมนาคมไม่สะดวก อีกทั้งครอบครัวยุคใหม่มีอาชีพเป็นเกษตรกรและมีฐานะยากจน ทำให้ผู้เรียนมักขาด โอกาสทางการศึกษา จึงต้องส่งเสริม และพัฒนาครูที่มีคุณภาพเข้าไป เพื่อสร้างการเรียนรู้ที่เหมาะสมจากสื่อ และนวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ที่ครูพัฒนาขึ้น สอดคล้องกับแนวคิดของ Tangkunan (2020) ที่กล่าวถึง จุดมุ่งหมายในการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ 21 ว่าต้องมุ่งเน้นให้เด็กทุกคนมีโอกาสเข้าถึง และได้รับโอกาส ทางการศึกษาอย่างเหมาะสม เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะในการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ตามความแตกต่าง ของเด็กแต่ละคน

องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้าที่สำคัญนั้นก็คือนักวิชาการ ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารต้องเป็นแกนนำในการ พัฒนาสถานศึกษา สนับสนุนครูทั้งในด้านความรู้ สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ ผู้บริหารจึงควรเป็นบุคคลที่มีความคิด สร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำเชิงวิชาการ สามารถให้คำแนะนำ ส่งเสริมการใช้ใช้นวัตกรรมการเรียนรู้ของครูได้ ใช้เทคโนโลยีในการบริหารงาน ตลอดจนพัฒนาบรรยากาศในองค์กรให้เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้ และครูที่ต้องเป็นผู้ขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ ครูจึงควรมีความรู้และทักษะ สามารถสร้างนวัตกรรมจัดการ การเรียนรู้ที่เหมาะสมกับความสามารถและความต้องการของผู้เรียน และบูรณาการแหล่งเรียนรู้ตามธรรมชาติ รอบตัวผู้เรียนสู่การออกแบบนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริมการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงกับแหล่งเรียนรู้ได้ ทั่วโลก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และบรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับแนวคิดของ Chansila (2018) ที่ได้กล่าวถึง ปัจจัยนำเข้า ด้านบุคคลในการบริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงว่า ต้องมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง และสามารถเชื่อมโยงการบริหารกับบริบทของชุมชนได้ และต้องมีครูผู้สอน ที่มี ความมุ่งมั่น เสียสละ มีจิตอาสา มีอุดมการณ์ อีกทั้งเป็นนักบูรณาการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในท้องถิ่นกับศาสตร์ ความรู้ได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับ Wannasri (2020) ที่ได้เสนอปัจจัยนำเข้าของการพัฒนานวัตกรรมการ จัดการการเรียนรู้ว่า ต้องมี ผู้นำ ก็คือผู้บริหารสถานศึกษาที่มีบทบาทสำคัญในการริเริ่ม นำพาครูและ บุคลากรในการสร้างนวัตกรรม และมีครูและบุคลากร ที่ต้องมีความรู้และเจตคติที่ดีต่อการพัฒนานวัตกรรม

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ต้องมีทั้ง 5 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์สภาพปัญหา ขั้นตอนที่ 2 การออกแบบและสร้างนวัตกรรม ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ นวัตกรรม ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการใช้นวัตกรรม และขั้นตอนที่ 5 การสะท้อนผลและการเผยแพร่ ทั้งนี้ เป็นเพราะการจะพัฒนานวัตกรรมที่เหมาะสมได้นั้น จำเป็นต้องอาศัยการดำเนินการที่เป็นระเบียบ เป็นขั้นเป็น ตอน สอดคล้องกับ Wannasri (2018) ที่ได้เสนอแนวทางในพัฒนานวัตกรรมการบริหารสถานศึกษาและการ ขับเคลื่อนนวัตกรรมสู่การปฏิบัติ เป็นการนำนวัตกรรมไปใช้ในสถานศึกษาเพื่อการแก้ปัญหาเกี่ยวกับระบบงาน ต่าง ๆ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ตามที่ต้องการ โดยมีขั้นตอนดำเนินการสำคัญ 4 ขั้นตอนที่เกี่ยวข้องกัน ได้แก่ 1) เตรียมการ เป็นการวางแผนและจัดสรรทรัพยากรที่เอื้ออำนวยต่อการสร้างนวัตกรรม เช่น การจัดสรรสื่อ

เทคโนโลยี วัสดุอุปกรณ์ การจัดทีมงาน การมอบหมายงาน ปฏิทินการทำงาน การสื่อสารกับทุกฝ่ายเพื่อสร้างความตระหนักและสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน ทำให้การดำเนินงานไปในทิศทางเดียวกันได้ 2) ปฏิบัติการใช้นวัตกรรม เป็นการลงมือปฏิบัติใช้นวัตกรรมตามแนวทางที่กำหนด ตามเวลาที่กำหนดไว้ในแผน 3) นิเทศติดตาม เป็นการติดตามให้ความช่วยเหลือ คำปรึกษาแนะนำแก่ผู้ใช้นวัตกรรม เพื่อส่งเสริมให้เกิดประสิทธิภาพตามที่คาดหวัง ดำเนินการโดยผู้บริหารหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องและ 4) สะท้อนผลเพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศที่สะท้อนว่าการใช้นวัตกรรมเกิดผลสำเร็จมากน้อยเพียงใด สิ่งใดที่เป็นอุปสรรค ข้อบกพร่องที่ควรดำเนินการแก้ไขเพื่อให้เกิดผลที่ดีขึ้น ผู้บริหารสถานศึกษาควรเป็นผู้นำและมีส่วนร่วมกับผู้เกี่ยวข้องในการสะท้อนผล และประเมินความสำเร็จของการใช้นวัตกรรม โดยสามารถเลือกใช้วิธีการที่หลากหลายตามความเหมาะสม

องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพผู้เรียน มีความสำคัญอย่างยิ่งทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้เรียนจำเป็นต้องมีความสามารถด้านการอ่านออก เขียนได้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ใฝ่เรียนรู้ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น เป็นคนดีมีคุณธรรมจริยธรรม สามารถดำรงชีวิตในชุมชนบนพื้นที่สูงได้ มีทักษะในการประกอบอาชีพ มีสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตร ทั้งทักษะในการคิด สร้างสรรค์ผลงาน และมีความรักในถิ่นฐานบ้านเกิด สอดคล้องกับ Chansila (2018) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบด้านผลผลิตคุณภาพผู้เรียนของรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารว่า 1) นักเรียนต้องมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความพร้อมด้านร่างกาย จิตใจ และสติปัญญา 2) นักเรียนต้องเป็นผู้มีคุณธรรม จริยธรรม และมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ สามารถเผชิญปัญหาและเหตุการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของโลกได้ 3) นักเรียนต้องมีความรู้และทักษะในการประกอบสัมมาอาชีพเพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีในสังคม 4) นักเรียนต้องสามารถเลือกใช้และอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน 5) นักเรียนต้องมีความภาคภูมิใจในวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย และ 6) นักเรียนต้องสามารถพึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วมในการร่วมพัฒนาชุมชนและประเทศ และสอดคล้องกับ Office of the Education Council (2019) ที่ได้กำหนดมาตรฐานการศึกษาชาติพ.ศ. 2561 อันเป็นเป้าหมายคุณภาพผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอย่างน้อย 3 ด้าน ได้แก่ 1) เป็นผู้เรียนรู้ คือผู้มีความพากเพียร ใฝ่เรียนรู้ และมีทักษะการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อก้าวให้ทันโลกยุคดิจิทัลและโลกในอนาคต 2) เป็นผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม เป็นผู้ที่มีทักษะทางปัญญา มีทักษะในศตวรรษที่ 21 มีความฉลาดทางดิจิทัล มีทักษะความคิดสร้างสรรค์ และ 3) เป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง เป็นผู้มีความรักชาติ รักท้องถิ่น มีจิตสำนึกเป็นพลเมืองไทยและพลโลก

องค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ จำเป็นที่ผู้บริหารต้องสร้างแรงจูงใจให้กับครู และสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการตระหนักถึงความสำคัญ ในการใช้นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ตลอดจนช่วยเหลือและสนับสนุน การพัฒนานวัตกรรมจัดการเรียนรู้จากหน่วยงานต้นสังกัดภาคีเครือข่ายทางการศึกษา และมีผู้นำการสร้าง นวัตกรรมจัดการเรียนรู้ ที่เป็นแบบอย่างโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area Based) ทั้งนี้เพราะ การสร้างแรงจูงใจ เป็นปัจจัยความสำเร็จที่สำคัญอย่างในการบริหาร เพราะจะอยู่รอดและเจริญเติบโตขึ้นได้ ก็ด้วยแรงจูงใจนับเป็น ปัจจัยที่ 5 สำหรับการบริหาร นอกจากนั้นการสร้างเครือข่ายในการดำเนินงาน ก็เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกภาค ส่วนที่เกี่ยวข้อง เข้ามามีส่วนร่วมทางการบริหารจัดการ ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมกำหนดเป้าหมาย ร่วมวางแผน และร่วมปฏิบัติ สอดคล้องผลการวิจัยของ Junkrapor, and Chienwattanasook (2019) ที่ได้ทำวิจัยเกี่ยวกับ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนานวัตกรรมในองค์กร โดยพบว่ามี 6 ปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ สร้างแรงจูงใจในการทำงาน 2) โครงสร้างองค์กรที่เหมาะสม 3) ทีมงานที่มีประสิทธิภาพ 4) การมีส่วนร่วมใน นวัตกรรม 5) บรรยากาศที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ และ 6) องค์กรแห่งการเรียนรู้และการถ่ายทอดที่เป็น ปัจจัยพื้นฐานในการสร้างนวัตกรรม

ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีปัจจัยความสำเร็จด้านผู้บริหารส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจให้กับครูในการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และผู้บริหารเป็นผู้สร้างวัฒนธรรมองค์กรในการตระหนักถึงความสำคัญ และใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การช่วยเหลือและสนับสนุน การพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้จากหน่วยงานต้นสังกัดภาคีเครือข่ายทางการศึกษา และองค์กรเอกชนรวมทั้งการมีผู้นำการสร้างนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เป็นแบบอย่างโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน (Area Based) สอดคล้อง Morakul (2017) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่ส่งต่อการพัฒนาองค์กรของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นองค์กรนวัตกรรม โดยมีปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้ 1) การจัดการเรียนรู้ 2) การบริหารเชิงกลยุทธ์ 3) ภาวะผู้นำ 4) บรรยากาศองค์กร 5) การทำงานเป็นทีม 6) โครงสร้างองค์กร และ 7) วัฒนธรรมองค์กร และ Wannasri (2020) เสนอปัจจัยความสำเร็จที่ช่วยสนับสนุนใช้ขับเคลื่อนนวัตกรรมในสถานศึกษาให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ดังนี้ 1) การเสริมแรงเป็นปัจจัยที่กระตุ้น ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรมีขวัญกำลังใจในการพัฒนานวัตกรรม 2) เครือข่าย เป็นบุคคลหรือองค์กรทั้งในและนอกชุมชน และขับเคลื่อนนวัตกรรมในสถานศึกษา โดยที่ ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า ผลการประเมินความเป็นได้ องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพ ทั้งนี้เป็นเพราะคุณภาพผู้เรียนเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษาองค์กรรวม และคุณภาพผู้เรียนเป็นตัวชี้วัดคุณภาพของการศึกษา และเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาคุณภาพการศึกษา สอดคล้องกับแนวทางในการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 มาตรา 42 ถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด ในขณะที่องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนา ทั้งนี้เป็นเพราะกระบวนการนั้นมีขั้นตอนในการดำเนินการที่ละเอียดหลายขั้นตอน อาจต้องใช้ความพยายามอย่างมากในการดำเนินการให้ครบถ้วน จึงถูกประเมินว่ามีความเป็นไปได้ต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ แต่อย่างไรก็ตาม การบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ก็ยังคงต้องอาศัยองค์ประกอบด้านกระบวนการพัฒนา อันประกอบด้วย การวิเคราะห์สภาพปัญหา การออกแบบและสร้างนวัตกรรม การทดลองใช้นวัตกรรม การประเมินผลการใช้นวัตกรรม และการสะท้อนผลและการเผยแพร่ เพื่อให้เกิดการสร้างและพัฒนานวัตกรรมการเรียนรู้อย่างถูกต้อง เหมาะสม และสามารถตรวจสอบปรับปรุงพัฒนานวัตกรรมได้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Aiyara, and Wannasrm (2021) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการสู่โรงเรียนนวัตกรรม สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่มัธยมศึกษา ซึ่งพบว่า องค์ประกอบของรูปแบบการบริหารจัดการสู่โรงเรียนนวัตกรรม ก็ประกอบด้วยด้านกระบวนการ ที่เป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยงกันของรูปแบบอันจะนำไปสู่การบริหารจัดการแห่งนวัตกรรมตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ได้

ในขณะที่ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากปัจจัยความสำเร็จที่ประกอบด้วยองค์ประกอบย่อย คือ การส่งเสริมและสร้างแรงจูงใจของผู้บริหารให้กับครูในการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ ถือเป็นส่วนสำคัญอย่างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารเป็นผู้นำในสถานศึกษา การที่ผู้บริหารตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ จึงส่งต่อการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร รวมไปถึงการสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการตระหนักถึงความสำคัญในการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียน การสร้างเครือข่าย ขอความช่วยเหลือและสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัด ภาคีเครือข่ายทางการศึกษา และองค์กรเอกชน รวมทั้งการสร้างผู้นำนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ก็ล้วนแล้วแต่เป็นส่วนสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จของการบริหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Mang-ana, and Junsira

(2015) ที่ได้ทำวิจัยเรื่อง ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานในถิ่นทุรกันดารบนเขตพื้นที่สูง ซึ่งพบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารด้านการกระตุ้นทางปัญญาของครู ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ด้านการมีมนุษยสัมพันธ์ ส่งผลต่อความสำเร็จของการจัดการเรียนรู้ของครู ทำให้ครูมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงาน สามารถปฏิบัติงานอย่างเต็มศักยภาพ และเต็มสมรรถนะอย่างสูงสุด ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาขององค์กรทั้งระบบ รวมทั้งการสร้างเชื่อมั่นในการจัดการศึกษาให้กับชุมชนอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์ประกอบอื่น ๆ ในรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้สำหรับสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารนั้นมีความชัดเจน และเป็นรูปธรรมมากกว่า อีกทั้งมีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ที่มากกว่าด้วย จึงทำให้องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์ต่ำลงมามากกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Sombunsin (2021) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการนวัตกรรมการบริหารในสถานศึกษาชั้นพื้นฐาน และพบว่าองค์ประกอบด้านผลผลิต มีค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์สูงกว่า องค์ประกอบด้านกระบวนการจัดการนวัตกรรมการ

สรุป

การวิจัยรูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สามารถสรุปผลได้ว่า องค์ประกอบและแนวทางการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบที่เชื่อมโยง สอดคล้องกัน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ประกอบด้วย 4 ด้าน คือ หลักการบริหารโดยใช้สถานศึกษาเป็นฐานในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา หลักการบริหารการเปลี่ยนแปลง หลักการบริหารโดยใช้การมีส่วนร่วม และสร้างเครือข่าย และหลักการบริหารวิชาการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ หลักการเหล่านี้ถือเป็นฐานการคิดในการวางกรอบของรูปแบบ เพื่อมุ่งให้เกิดผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ของรูปแบบในองค์ประกอบที่ 2 ซึ่งประกอบด้วย 4 ข้อ คือ เพื่อส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมการใช้นวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของครู เพื่อพัฒนาครูให้มีความสามารถสร้างสรรค์ผลงานการจัดการเรียนรู้ และเพื่อสร้างความเสมอภาคทางการศึกษาให้กับผู้เรียน ซึ่งถือเป็นเป้าหมายของรูปแบบที่ต้องดำเนินการให้บรรลุผล โดยต้องอาศัยองค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า ทั้ง 4 อย่างนั้นก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน วัฒนธรรมองค์กร และแหล่งเรียนรู้ สื่อและเทคโนโลยี ที่จะเป็นตัวขับเคลื่อนป้อนเข้าสู่ระบบนี้ ผ่านการดำเนินการที่เป็นขั้นเป็นตอน ตามองค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนานวัตกรรม ทั้ง 5 ขั้น ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพปัญหา การออกแบบและสร้างนวัตกรรม การทดลองใช้นวัตกรรม การประเมินผลการใช้วัตกรรม และการสะท้อนผลและเผยแพร่นวัตกรรม ซึ่งจะส่งผลโดยตรงไปยัง องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพผู้เรียน ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ ด้านความรู้ การอ่านออก เขียนได้และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้น ด้านคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านทักษะในการประกอบอาชีพ และด้านสมรรถนะสำคัญตามหลักสูตร และท้ายที่สุดในการจะนำรูปแบบนี้ไปปรับใช้ให้บรรลุตามเป้าหมายได้นั้น ก็จำเป็นต้องอาศัยองค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จที่ประกอบด้วย การสร้างแรงจูงใจจากผู้บริหารให้กับครู การสร้างวัฒนธรรมองค์กรในการตระหนักถึงความสำคัญ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายที่คอยช่วยเหลือ สนับสนุนซึ่งกันและกัน และการสร้างผู้นำนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อเป็นแบบอย่าง

โดยองค์ประกอบทั้ง 6 ส่วนที่สัมพันธ์สอดคล้องกันนี้ ทำให้รูปแบบการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารมีความเหมาะสม และมีผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 องค์ประกอบด้านหลักการ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรยึดหลักการจัดการเรียนรู้โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ กระบวนการจัดการศึกษาควรส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ ซึ่งจะส่งผลให้แนวทางการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีความชัดเจนและตรงตามความต้องการของผู้เรียนและศักยภาพของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง

1.2 องค์ประกอบด้านคุณภาพผู้เรียน ผู้บริหารสถานศึกษาควรกำหนดคุณภาพผู้เรียนด้านผลลัพธ์หรือเป้าหมายเกี่ยวกับสมรรถนะที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน เกี่ยวกับการใช้นวัตกรรมเพื่อการเรียนรู้และการดำรงชีวิตประจำวันภายใต้บริบทที่เหมาะสม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการบริหารเครือข่ายนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ของสถานศึกษานขนาดเล็ก

2.2 ควรศึกษาวิจัยการบริหารนวัตกรรมการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาครูในสถานศึกษา

References

- Aiyara, A., & Wannasrm, J. (2021). A Management Model to Innovative School under the Office of the Secondary Educational Service Area. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Aungkananuwat, P. (2020). *Factors Affecting Employee's Innovation Behavior in Tisco Financial Group Public Company Limited*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Chansila, W. (2018). *Management of Schools in Remote Highland Areas*. Phitsanulok: Rattanasuwan Printing 3.
- Independent Commission for Education Reform (2020). *Education Reform Plan*. Retrieved November 7, 2023, from <http://nscr.nesdc.go.th/>
- Junkrapor, M., & Chienwattanasook, K. (2019). Establishing an Innovative Organization to Drive towards the Organizational Excellence. *Executive Journal*, 39(1), 52-66.
- Khammanee, T. (2020). *Proactive Learning Management Based on Proactive Competencies*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Mang-ana, S., & Junsira, V. (2015). *Leadership of Basic Education School Administrators in Remote Highland Areas*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University: Phitsanulok.
- Morakul, R. (2017). *A Factor Analysis of Innovative Organization of School in the Basic Education*. Nakhon Pathom: Nakhon Pathom Rajabhat University.

- Office of the Basic Education Commission. (2021). *Manual for Screening Criteria for Schools Located in Special Areas (School in High Mountain Areas in the Wilderness)*. Bangkok: Office of Basic Education Policy and Planning.
- Office of the Education Council. (2019). *Proactive Competency-Based Learning Management*. Nonthaburi: 21st Century.
- Sombunsin, N. (2021). *A Management Model of Administrative Innovation in School*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Susarat, P. (2010). *Development of Thinking*. Bangkok: 9119 Printing techniques.
- Tangkunan, P. (2020). *Academic Administration in School for Sustainable Development*. (2nd ed.). Bangkok: Min Service Partnership Limited.
- Wannasri, J. (2018). *How to Create Organizational Innovation: The Role of Leaders*. Phitsanulok: Rattanasuwan Printing 3.
- _____. (2020). *Innovation for Educational Institution Development*. (3rd ed.). Phitsanulok: Rattanasuwan Printing 3.
- _____. (2023). *Management towards Quality of Students and Educational Institutions*. Phitsanulok: Rattanasuwan Printing 3.

การพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์

The Developing of Media for Home Economics and Handicrafts through Online Influencers

¹ปวีณนุช ถึงเจริญ, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และ จุฑามาศ พีร์พัชระ

¹Paweenute Thungchareon, Jomkhun Suwannarak

and Chutamas Peerapatchara

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: paweenute-t@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาวะการณ์ในการสร้างสื่อของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ และ 3) พัฒนารูปแบบสื่อการเรียนรู้ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือผู้ติดตามช่องยูทูปด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ จำนวน 6 เพจ ซึ่งมีผู้ติดตามตั้งแต่ 7.10 หมื่นคน ถึง 4.73 แสนคน และเคยเข้าชมสื่อออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ อย่างน้อย 3 ครั้ง จำนวน 402 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญด้วยความสมัครใจเพื่อให้ได้ตรงตามจำนวนที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการศึกษาวิจัยมีดังนี้ 1) สภาวะการณ์การสร้างสื่อออนไลน์ในการรับชมสื่อคหกรรมศาสตร์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ พบว่า ผู้รับชมส่วนใหญ่เลือกรับชมงานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ เรื่องของตกแต่ง เช่น ดอกไม้กระดาษ โมบาย ผ่านช่องทางยูทูป โดยใช้เวลาในการรับชมจะรับชมวิดีโอประมาณ 5-10 นาที สัปดาห์ละ 1-2 ครั้งต่อสัปดาห์ ช่วงเวลาในการรับชมเวลา 16.01-20.00 น. 2) ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ พบว่า ปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ ได้แก่ ด้านความไว้วางใจ ด้านความเคารพ ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความดึงดูดใจ และด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย ส่งผลต่อปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสาร ได้แก่ ปัจจัยด้านเนื้อหา ปัจจัยด้านประโยชน์ ปัจจัยด้านความเฉพาะเจาะจง ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ และปัจจัยด้านการสร้างสรรค์ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: งานประดิษฐ์; ผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์; สื่อด้านคหกรรมศาสตร์

Abstract

The research article had the following objectives: 1) to investigate the media creation situation of online influencers in the field of home economics and handicrafts; 2) to analyze the correlation between the attributes and communication strategies used in developing media for home economics and handicrafts through online influencers; and 3) to develop a learning media model for home economics and handicrafts. The study employed a quantitative research method. The sample group included followers of six YouTube channels on home economics and handicrafts, with subscriber counts ranging from 710,000 to 473,000, as well as 402 individuals who had viewed online media on home economics and handicrafts at least three times. These participants were chosen through accidental and voluntary sampling. The tool used was a questionnaire, and the statistical methods applied were frequency, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

From the study, the following results were found: 1) The media creation situation of online influencers in the field of home economics and handicrafts revealed that most viewers prefer watching handicrafts made from waste materials on YouTube channels with titles such as 'Decorations,' including paper flowers and mobiles. Viewers usually spend 5-10 minutes watching the clips, between 16:01 and 20:00, and watch 1-2 times per week; and 2) The correlation between the attributes and communication strategies used by online influencers in developing media for home economics and handicrafts revealed that the attributes of online influencers include trust, respect, expertise, attractiveness, and similarity to target groups. These attributes affect communication strategies, which include content, utility, specificity, interaction, and creativity, with statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Handicrafts; Online Influencers; Home Economics

บทนำ

จากการที่สังคมมีการปรับเปลี่ยนและเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ทำให้เกิดการเรียนรู้และผลิตสิ่งสร้างใหม่ ๆ ที่ช่วยในการดำเนินชีวิตให้สะดวกสบายมากยิ่งขึ้น การพัฒนาด้านเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องส่งผลให้เทคโนโลยีเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน และการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วทำให้เกิดเหตุการณ์ดิจิทัลดิสรัปชัน (Digital Disruption) จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ ซึ่งเป็นยุคที่มีอินเทอร์เน็ตเทคโนโลยีสื่อสารความเร็วสูง ส่งผลให้มีการเข้าถึงข้อมูลมหาศาล (Big Data) ที่มีอยู่ทั่วโลก มีการนำข้อมูลที่มีความหลากหลายมาวิเคราะห์เพื่อตัดสินใจ และใช้ประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ ทำให้เกิดนวัตกรรมที่ชาญฉลาด มีอิทธิพลต่อภาคอุตสาหกรรม ภาคเกษตรกรรม ภาคธุรกิจและบริการ รวมทั้งภาคการศึกษา ส่งผลให้เกิดนวัตกรรมที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลที่มีรูปแบบใหม่ ซึ่งทำลายล้างรูปแบบเดิม ๆ ไปอย่างสิ้นเชิง (Schwab, 2018) ปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทอย่างมาก ต่อการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ แอปพลิเคชันในระดับโลกสูงถึง ร้อยละ 92.5 (Muangtum, 2022) ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาททั้งด้านการทำงาน การเมือง เศรษฐกิจ สังคม ตลอดจนการใช้ชีวิตประจำวัน มีการทำงานเฉพาะกลุ่มที่มีลักษณะองค์กรขนาดเล็กจนถึงองค์กรขนาดใหญ่หลากหลายอาชีพ แม้กระทั่งการตลาดบนสื่อสังคมออนไลน์

ที่เกิดขึ้นใหม่เป็นภาพสะท้อนมาจากวิกฤตการณ์ที่เกิดขึ้น พฤติกรรมของคนที่เปลี่ยนไป และสื่อสังคมออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็น ยูทูบ ทวิตเตอร์ และที่กำลังมาแรงคือ ตี๊กต็อก (Muangtum, 2022)

ปัจจุบันพบว่ากลุ่มเจนเนอเรชั่น Z ใช้เวลาไปกับโซเชียลมีเดีย ล้วนบริโภคเนื้อหาจากผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์เป็นปกติในชีวิตประจำวัน ล้วนให้ความเชื่อถือในเนื้อหาของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์เป็นอย่างมาก จนทำให้โซเชียลมีเดียและผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ได้รวมร่างเข้าด้วยกันจนสร้างผลกระทบเป็นอย่างมาก (Educational influencers, 2023) อีกทั้งวิถีการดำเนินชีวิตของคนส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไป มีการหาข้อมูลและวิดีโอเกี่ยวกับงานประดิษฐ์เพิ่มขึ้น เช่น งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้งานหัตถกรรม เป็นต้น โดยจะมีการอธิบายตั้งแต่ขั้นตอนการเตรียม สาธิตวิธีการทำไว้อย่างละเอียด ซึ่งมียูทูบเบอร์หลายคนที่ทำสื่อออนไลน์ในหัวข้อสอนทำงานประดิษฐ์ที่น่าสนใจเอาไว้ และเป็นพื้นที่ที่เปิดโอกาสให้ทุกคนสามารถนำเสนอคลิปที่มีการนำเสนอวิดีโอสอนทำงานประดิษฐ์ที่หลากหลาย และเป็นที่น่าสนใจสำหรับผู้ต้องการศึกษาการทำงานประดิษฐ์จากสื่อออนไลน์ อีกทั้งยังส่งผลไปถึงการจัดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาทำให้รูปแบบการเรียนภาคปฏิบัติเปลี่ยนแปลงเป็นรูปแบบการเรียนการสอนออนไลน์ มีการรับชมวิดีโอสอนงานประดิษฐ์จากผู้สอน และโซเชียลมีเดียต่าง ๆ เพื่อผู้เรียนได้เรียนรู้เพิ่มเติมและเป็นแนวทางในการพัฒนาการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์ให้ดีขึ้น

จะเห็นได้ว่าในปัจจุบันมักจะมีการนำเสนอช่องทางที่หลากหลาย อาทิ ยูทูบเบอร์ด้านการประกอบอาหาร ยูทูบเบอร์ด้านผลิตภัณฑ์เวชสำอาง ยูทูบเบอร์ด้านงานประดิษฐ์งานใบตอง ดอกไม้สด แต่ยูทูบเบอร์ด้านงานประดิษฐ์โดยตรงด้านนี้ยังคงมีน้อยมากในสื่อสังคมออนไลน์ และสื่องานประดิษฐ์ประเภทนี้มีความจำเป็นอย่างมากต่อผู้สนใจและมีความเกี่ยวข้องกับงานประดิษฐ์ที่ต้องการ สืบค้นข้อมูลเพื่อใช้พัฒนางานของตัวเองให้น่าสนใจเพื่อสร้างรายได้ และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น ทั้งนี้ การสร้างสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้คนสนใจจำนวนมากนั้นเป็นเรื่องยากต้องศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจาก สื่อผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ ที่มีผู้ติดตามจำนวนมากในปัจจุบัน ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Songpra, Chailor, and Hasin (2016) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำวัสดุเหลือใช้มาประยุกต์ใช้ในงานด้านคหกรรมศาสตร์: กรณีศึกษาการสร้างสรรค์สิ่งประดิษฐ์จากกระดาษ ก่อ่ง ยางรถยนต์ ผลการวิจัยดังนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความพึงพอใจในระดับมาก ในด้านความคิดสร้างสรรค์ รองลงมา มีสัดส่วนที่เท่ากัน คือ ด้านประโยชน์การใช้สอย และวัสดุที่ใช้มีความเหมาะสม โดยชุมชนให้ความคิดเห็นว่าด้านความคิดสร้างสรรค์มีความโดดเด่นว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งการนำยางรถยนต์มาประดิษฐ์เป็นโต๊ะส่วนมากไม่สามารถบรรจุสิ่งของไว้ภายในได้ และสามารถนำมาใช้ได้จริง จากที่มีผู้ศึกษาการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ด้านต่าง ๆ มาแล้วบางส่วนจึงเห็นได้ว่ามีผู้ที่สนใจและต้องการสื่อสังคมออนไลน์ทางด้านงานประดิษฐ์ แต่ยังมีผู้ที่สร้างสื่อสังคมออนไลน์ด้านนี้จำนวนไม่มากนัก

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ เพื่อศึกษาสภาวะการณ์ในการสร้างสื่อของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ และวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ ที่ส่งผลต่อการรับข้อมูลจากสื่อผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ สำหรับพัฒนารูปแบบ สื่อด้าน คหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ โดยเน้นการนำวัสดุเหลือใช้มาออกแบบและสร้างสรรค์เป็นสิ่งประดิษฐ์สามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ อีกทั้งยังเป็นการตระหนักและเห็นคุณค่าของเหลือใช้ สำหรับบุคคลที่สนใจสามารถต่อยอดสร้างอาชีพให้กับตนเอง และยังเป็นแนวทางในการเพิ่มรายได้ให้กับผู้สนใจ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพการณ์ในการสร้างสื่อของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์
3. พัฒนารูปแบบสื่อการเรียนรู้ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ ด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสาร ประกอบด้วย ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความไว้วางใจ ด้านความดึงดูดใจ ด้านความเคารพ ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย และด้านเนื้อหา ด้านการสร้างสรรค์ ด้านความเฉพาะเจาะจง ด้านประโยชน์ ด้านการปฏิสัมพันธ์ เพื่อออกแบบโครงสร้างแบบสอบถาม เพื่อนำมาสร้างข้อคำถาม โดยกำหนดประเด็นและขอบเขตของคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลจากผู้ติดตามช่องยูทูบ ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ เลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญด้วยความสมัครใจ จำนวน 6 ช่อง ที่เคยเข้าชมสื่อออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์จากเฟซบุ๊กเหลือใช้ อย่างน้อย 3 ครั้ง ประกอบด้วยช่อง koi kp DIY, ช่อง Paoom Channel, ช่อง LOOKNAM RIBBON ART, ช่อง แม่เนย น้องพอส DIY, ช่อง Prapassorn Pigulthong และช่อง Rin Handmade เพื่อการเก็บข้อมูลและเก็บแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3 การรวบรวมข้อมูล ดังนี้

1) ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน จากกลุ่มผู้ติดตามช่องยูทูบด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ทั้ง 6 ช่อง และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว ได้ทั้งสิ้นจำนวน 402 ฉบับ

2) ผู้วิจัยส่งแบบประเมินรูปแบบการพัฒนาสื่อของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคุณลักษณะและด้านกลยุทธ์การสื่อสาร ที่ได้จากการผลวิจัยให้กับผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน ที่มีคุณสมบัติเป็นผู้บริหารหรือครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องหรือมีประสบการณ์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ด้านนวัตกรรม การออกแบบและการสร้างสื่อ มาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางข้อมูลส่วนบุคคล อธิบายด้วย ค่าความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2) การวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญด้านลักษณะและด้านกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์ อธิบายด้วยค่าเฉลี่ย (Mean): และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)

3) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้านลักษณะและด้านกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนสื่อสังคมออนไลน์ จากแบบสอบถาม โดยใช้สถิติ Multiple Regression Analysis เพื่อหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม หรือเป็นการพยากรณ์ตัวแปรตามหนึ่งตัวส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

ประชากร ได้แก่ กลุ่มผู้ติดตามช่องยูทูบด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ รวมทั้งสิ้น 12 ช่อง ที่เคยเข้าชมสื่อออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์จากเฟซบุ๊กเหลือใช้ อย่างน้อย 3 ครั้ง โดยใช้วิธีเลือกแบบเจาะจง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้ติดตามช่องยูทูปด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ จำนวน 6 เพจ ซึ่งมีผู้ติดตามตั้งแต่ 7.1 หมื่นคน ถึง 4.73 แสนคน และเคยเข้าชมสื่อผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ ด้าน คหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ อย่างน้อย 3 ครั้ง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสุ่มของเครซี่ และ มอร์แกน (Krejcie and Morgan) (Silpcharu, 2020) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm$ ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญด้วยความสมัครใจ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ประกอบด้วย

แบบสอบถาม เรื่อง การพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ โดยลักษณะของแบบสอบถามประกอบด้วย ลักษณะคำถามปลายปิด (closed-end question) และลักษณะคำถามปลายเปิด (open-end question) มีทั้งหมด 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ และตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ด้วยแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ (Index of item Objective Congruence: IOC) ที่ได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.80-1.00 คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งหมด ได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ 0.972 เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล สำหรับตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิเคราะห์สภาวะการณ์ในการสร้างสื่อของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ จากข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ และ กลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามให้ความสำคัญในภาพรวม อยู่ในระดับมาก โดยพบว่า ระดับความสำคัญของปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ในภาพรวม พบว่า มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.29) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านความไว้วางใจ ($\bar{X}$ =4.42) อยู่ในระดับมาก ส่วนระดับความสำคัญของกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ในภาพรวม พบว่า มีความสำคัญในระดับมาก ($\bar{X}$ =4.32) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ปัจจัยด้านเนื้อหา ($\bar{X}$ =4.38) อยู่ในระดับมาก รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1-3

ตารางที่ 1 จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=402)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. ท่านรับชมวิดีโอชิ้นงานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ประเภทกระดาษใดบ้าง		
บนแพลตฟอร์มยูทูป		
งานประดิษฐ์ของเล่น เช่น วาว หุ่นกระบอก บ้านตุ๊กตา	87	21.60
งานประดิษฐ์ของใช้ เช่น โคมไฟ ตะกร้า แผ่นรองแก้ว	91	22.60
งานประดิษฐ์ของตกแต่ง เช่น ดอกไม้กระดาษ โมบาย	224	55.70
รวม	402	100.00

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
2. ท่านรับชมวิดีโอทัศน์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ประเภทกระดาษ บนแพลตฟอร์มยูทูปกี่ครั้งต่อสัปดาห์		
ทุกวัน	18	4.50
5 - 6 ครั้ง/สัปดาห์	36	9.00
3 - 4 ครั้ง/สัปดาห์	85	21.10
1 - 2 ครั้ง/สัปดาห์	152	37.80
ไม่แน่ใจ	111	27.60
รวม	402	100.00
3. ระยะเวลาในการเข้ารับชมวิดีโอทัศน์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ประเภทกระดาษ บนแพลตฟอร์มยูทูปต่อครั้ง		
น้อยกว่า 5 นาที	64	15.90
5 - 10 นาที	262	65.20
15 นาทีขึ้นไป	76	18.90
รวม	402	100.00
4. ช่วงเวลาที่ท่านรับชมวิดีโอทัศน์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ ประเภทกระดาษ บนแพลตฟอร์มยูทูป		
00.00 – 04.00 น.	3	0.70
04.01 – 08.00 น.	5	1.20
08.01 – 12.00 น.	28	7.00
12.01 – 16.00 น.	59	14.70
16.01 – 20.00 น.	202	50.20
20.01 – 24.00 น.	105	26.10
รวม	402	100.00
5. สถานที่ที่ท่านรับชมวิดีโอทัศน์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ ประเภทกระดาษ บนแพลตฟอร์มยูทูป		
บ้าน	297	73.90
ที่ทำงาน	36	9.00
โรงเรียน/มหาวิทยาลัย	42	10.40
ร้านอาหาร/เครื่องดื่ม	26	6.40
รวม	402	100.00
6. ท่านพิจารณาเลือกรับชมวิดีโอทัศน์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ ประเภทกระดาษ บนแพลตฟอร์มยูทูป จากปัจจัยใด		
ด้านการคิดเนื้อหา	45	11.20
ด้านความไว้วางใจ	15	3.70
ด้านการสร้างสรรค์	275	68.40
ด้านความชำนาญเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน	67	16.70
รวม	402	100.00

ตารางที่ 2 ระดับความสำคัญข้อมูลคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ภาพรวม

คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
1. ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญ	4.25	.43	มาก
2. ปัจจัยด้านความไว้วางใจ	4.42	.47	มาก
3. ปัจจัยด้านความดึงดูดใจ	4.22	.50	มาก
4. ปัจจัยด้านความเคารพ	4.36	.43	มาก
5. ปัจจัยด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย	4.20	.58	มาก
รวม	4.29	.40	มาก

ตารางที่ 3 ระดับความสำคัญข้อมูลกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ภาพรวม

กลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
1. ปัจจัยด้านเนื้อหา	4.38	.443	มาก
2. ปัจจัยด้านการสร้างสรรค์	4.28	.488	มาก
3. ปัจจัยด้านความเฉพาะเจาะจง	4.32	.452	มาก
4. ปัจจัยด้านประโยชน์	4.34	.461	มาก
5. ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์	4.31	.572	มาก
รวม	4.32	.390	มาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ พบว่าความคลาดเคลื่อนเป็นอิสระต่อกัน โดยพิจารณาจากค่า Durbin-watson ด้านคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ มีค่า 1.921 และค่า Durbin-Watson ด้านกลยุทธ์การสื่อสารของ ผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ มีค่า 1.703 ซึ่งอยู่ในช่วงระหว่าง 1.50-2.50 แสดงว่าค่าความคลาดเคลื่อนระหว่างตัวแปรมีความอิสระต่อกัน เมื่อทดสอบเงื่อนไขข้างต้น สรุปได้ว่า ชุดข้อมูลเป็นไปตามเงื่อนไขที่กำหนด จึงวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ แสดงดังตารางที่ 4 และ 5

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์

คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์	ด้านกลยุทธ์การสื่อสาร			t	p
	B	SE	β		
ค่าคงที่ (a)	.834	.129		6.455	.000
ด้านความเชี่ยวชาญ	.215	.036	.239	6.037	.000
ด้านความไว้วางใจ	.042	.035	.051	1.203	.230
ด้านความดึงดูดใจ	.048	.036	.063	1.360	.175
ด้านความเคารพ	.389	.039	.435	9.875	.000
ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย	.116	.029	.176	3.993	.000

R Square = .667 R = .817 Durbin-Watson = 1.921

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารกับปัจจัยด้านคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์

ปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสาร	คุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์			t	P
	B	SE	β		
ค่าคงที่ (a)	.819	.136		6.009	.000
ด้านเนื้อหา	.109	.041	.120	2.673	.008
ด้านการสร้างสรรค์	.239	.035	.289	6.842	.000
ด้านความเฉพาะเจาะจง	.203	.044	.228	4.604	.000
ด้านประโยชน์	.035	.041	.040	.859	.391
ด้านการปฏิสัมพันธ์	.219	.026	.310	8.371	.000

R Square = .645 R = .803 Durbin-Watson = 1.703

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนารูปแบบสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางพัฒนารูปแบบการสร้างสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ พบว่า ผู้รับชมเลือกชมงานประดิษฐ์ในสื่อออนไลน์ ยูทูบ (Youtube) 1-2 ครั้ง/สัปดาห์ ซึ่งมีระยะเวลาในการนำเสนอวิดีโอ 5-10 นาที ซึ่งผู้รับชมให้ความสำคัญด้านคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ดังนี้ ด้านความเชี่ยวชาญ ผู้รับชมสนใจจากทักษะและเทคนิคการนำเสนองาน การประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ มีส่วนทำให้เลือกรับชม ด้านความไว้วางใจผู้รับชมเชื่อถือผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีภาพลักษณ์และการวางตัวที่ดี ด้านความดึงดูดใจผู้รับชมชื่นชอบผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีบุคลิกภาพดี เช่น การเลือกเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมตามโอกาส โทนเสียงในการ

พูด การใช้สายตา และมีวิธีการนำเสนอที่แปลกใหม่ ด้านความเคารพ ผู้รับชมชื่นชมและยอมรับผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่ใช้คำพูดในการถ่ายทอดที่ลึกซึ้ง เข้าใจง่าย ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับชมสนใจและติดตามผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีการสื่อสารด้วยภาษาเดียวกันกับท่าน และด้านกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผู้รับชมให้ระดับความสำคัญตามปัจจัย ดังนี้

ด้านเนื้อหาที่มีความหลากหลายทำให้ผู้รับชมสนใจและติดตามอย่างต่อเนื่องและต้องการรับชมวิธีการนำเสนอเนื้อหางานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ที่มีความแปลกใหม่ ด้านการสร้างสรรค์ ผู้รับชมสนใจช่องยูทูปงานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ที่ใช้เทคนิคการบรรยายด้วยภาพตลอดการรับชม ด้านความเฉพาะเจาะจง มีการนำเสนองานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ด้านประโยชน์ การรับชมสื่องานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ทำให้สามารถประดิษฐ์ชิ้นงานได้จริง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และด้านการปฏิสัมพันธ์ผู้รับชมมีการให้กดถูกใจ (Like) ในการรับชมสื่องานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ จากข้อมูลข้างต้นทำให้ผู้วิจัยดำเนินการสร้างสื่อประเภทยูทูป ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ ประเภทกระดาษ เรื่อง พวงหรีดจากกระดาษลอตเตอรี่ ความยาว 8 นาที โดยนำไปเผยแพร่ในช่องทางยูทูป เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันเสาร์ที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2567 ถึงวันศุกร์ที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2567

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาหัวข้อวิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยค้นพบดังนี้

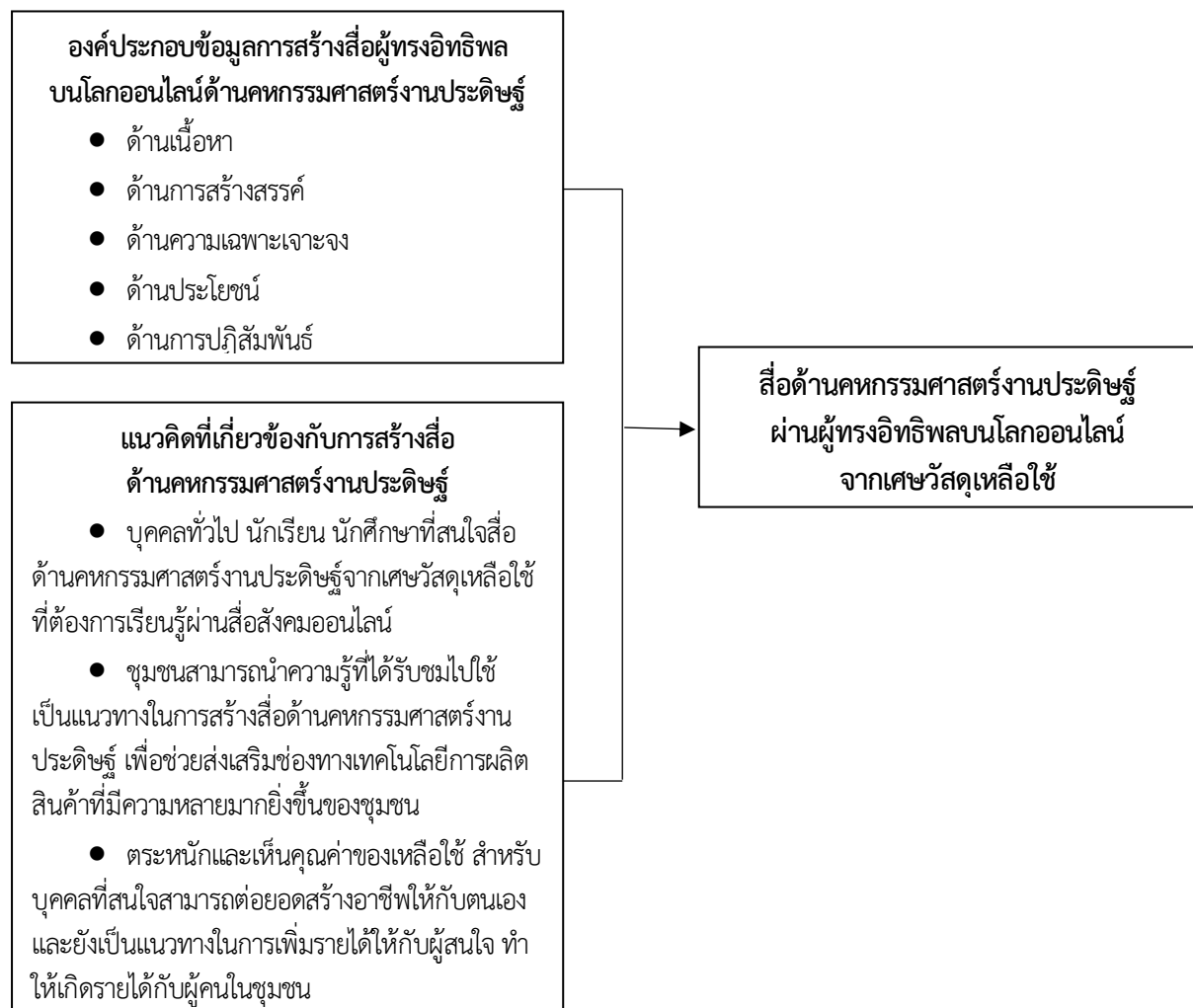

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากผลการวิจัยทำให้ผู้วิจัยทำการสร้างสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ที่เป็นประโยชน์ต่อบุคคลทั่วไปที่สนใจสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ รวมถึงนักเรียน นักศึกษาที่ต้องการเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองสร้างความรู้จากการลงมือปฏิบัติสร้างชิ้นงาน โดยเรียนรู้ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ หรือในส่วนของด้านชุมชน ชุมชนสามารถนำความรู้ที่ได้รับชมไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ เพื่อช่วยส่งเสริมช่องทางเทคโนโลยีการผลิตสินค้าที่มีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นของชุมชน อีกทั้งยังเป็นการตระหนักและเห็นคุณค่าของเหลือใช้ สำหรับบุคคลที่สนใจสามารถต่อยอดสร้างอาชีพให้กับตนเอง และยังเป็นแนวทางในการเพิ่มรายได้ให้กับผู้สนใจ ทำให้เกิดรายได้กับผู้คนในชุมชน หรือเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพที่มีคุณภาพสำหรับผู้สนใจต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า การศึกษาสภาพการณ์ปัจจุบันของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ แสดงให้เห็นถึงความสำคัญในการเตรียมความพร้อมของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ให้สอดคล้องกับความต้องการต่อผู้รับชมเพื่อให้ผู้รับชมเชื่อถือผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีภาพลักษณ์และการวางตัวที่ดี มีเทคนิคการนำเสนอ มีวิธีการนำเสนอที่แปลกใหม่ ใช้คำพูดในการถ่ายทอดที่ลึกซึ้ง เข้าใจง่าย การสร้างสื่อเพื่อการรับชมสื่องานประดิษฐ์ที่ทำให้สามารถประดิษฐ์ชิ้นงานได้จริงและนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ในสังคมปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับ Buakong, and Prommasit (2018) ศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ของทัศนคติที่มีต่อผู้ทรงอิทธิพลทางสื่อสังคมกับความตั้งใจใช้บริการร้านอาหารหลังการดูรีวิว พบว่า ทัศนคติที่มีต่ออินฟลูเอนเซอร์ด้านความไว้วางใจ มีความสัมพันธ์ต่อความตั้งใจใช้บริการร้านอาหารหลังการดูรีวิวผู้ทรงอิทธิพลในสื่อออนไลน์สามารถบอกเล่าเรื่องราวเกี่ยวกับสินค้าหรือบริการสู่ผู้บริโภคด้วยเหตุที่อินฟลูเอนเซอร์เหล่านั้นสามารถเป็นทั้งผู้นำทางความคิดและเป็นเครื่องมือทางการตลาดชั้นดีที่ช่วยสร้างการตระหนักของผู้บริโภคต่อสินค้าและบริการเพิ่มขึ้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ พบว่า ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความไว้วางใจ ด้านความดึงดูดใจ ด้านความเคารพ และด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ซึ่งสอดคล้องกับ Samran, and Kongyod (2022) ศึกษาเรื่องแนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการและประสิทธิภาพบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการไปรษณีย์ทางน้ำสาคร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า มีตัวแปรทำนาย 3 ตัว คือ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า โดยตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการ ไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พัฒนารูปแบบสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ พบว่า ผู้รับชมเลือกชมงานประดิษฐ์ในสื่อออนไลน์ยูทูบ (Youtube) 1-2 ครั้ง/สัปดาห์ ซึ่งมีระยะเวลาในการนำเสนอวิดีโอ 5-10 นาที ซึ่งผู้รับชมให้ระดับความสำคัญด้านคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ดังนี้ ด้านความเชี่ยวชาญ ผู้รับชมสนใจจากทักษะและเทคนิคการนำเสนอ งาน การประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ ของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ มีส่วนทำให้เลือกรับชม ด้านความไว้วางใจผู้รับชมเชื่อถือผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีภาพลักษณ์และการวางตัวที่ดี ด้านความดึงดูดใจผู้รับชมชื่นชอบผู้ทรงอิทธิพล

บนโลกออนไลน์ที่มีบุคลิกภาพดี เช่น การเลือกเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมตามโอกาส โทนเสียงในการพูด การใช้สายตา และมีวิธีการนำเสนอที่แปลกใหม่ ด้านความเคารพ ผู้รับชมชื่นชมและยอมรับผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่ใช้คำพูดในการถ่ายทอดที่ลึกซึ้ง เข้าใจง่าย ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับชมสนใจและติดตามผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีการสื่อสารด้วยภาษาเดียวกันกับท่าน และด้านกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผู้รับชมให้ระดับความสำคัญตามปัจจัย ดังนี้ ด้านเนื้อหาที่มีความหลากหลายทำให้ผู้รับชมสนใจและติดตามอย่างต่อเนื่องและต้องการรับชมวิธีการนำเสนอเนื้อหางานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ที่มีความแปลกใหม่ ด้านการสร้างสรรค์ ผู้รับชมสนใจช่องยูทูปงานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ที่ใช้เทคนิคการบรรยายด้วยภาพตลอดการรับชม ด้านความเฉพาะเจาะจง มีการนำเสนองานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ด้านประโยชน์ การรับชมสื่องานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ทำให้สามารถประดิษฐ์ชิ้นงานได้จริง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ และด้านการปฏิสัมพันธ์ผู้รับชมมีการให้กดถูกใจ (Like) ในการรับชมสื่องานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ สอดคล้องกับ Samran, and Kongyod (2022) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณภาพการบริการและประสิทธิภาพบริการที่ส่งผลต่อการตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการไปรษณีย์ทางน้ำสาคร อำเภอมโนรมย์ จังหวัดชัยนาท พบว่า มีตัวแปรทำนาย 3 ตัว คือ ด้านการให้บริการอย่างเพียงพอ ด้านการให้บริการอย่างต่อเนื่อง และด้านการให้บริการอย่างก้าวหน้า โดยตัวแปรอิสระ 3 ตัวแปร สามารถร่วมกันพยากรณ์การตัดสินใจใช้บริการซ้ำของผู้ใช้บริการ บริษัทไปรษณีย์ไทย จำกัด ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

สรุป

การพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ โดยผู้รับชมเลือกชมงานประดิษฐ์ในสื่อออนไลน์ยูทูป (Youtube) 1-2 ครั้ง/สัปดาห์ ซึ่งมีระยะเวลาในการนำเสนอวิดีโอ 5-10 นาที ซึ่งผู้รับชมสนใจจากทักษะและเทคนิคการนำเสนองานการประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ มีส่วนทำให้เลือกรับชม เชื่อถือผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีภาพลักษณ์และการวางตัวที่ดี ชื่นชอบผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีบุคลิกภาพดี เช่น การเลือกเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายให้เหมาะสมตามโอกาส โทนเสียงในการพูด การใช้สายตา และมีวิธีการนำเสนอที่แปลกใหม่ ยอมรับผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่ใช้คำพูดในการถ่ายทอดที่ลึกซึ้ง เข้าใจง่าย ทำให้สนใจและติดตามผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีการสื่อสารด้วยภาษาเดียวกัน ความหลากหลายของเนื้อหาทำให้ผู้รับชมสนใจและติดตามอย่างต่อเนื่องและต้องการรับชมวิธีการนำเสนอเนื้อหางานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ที่มีความแปลกใหม่ โดยใช้เทคนิคการบรรยายด้วยภาพตลอดการรับชม มีการนำเสนองานประดิษฐ์เศษวัสดุเหลือใช้ ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้สามารถประดิษฐ์ชิ้นงานได้จริง สามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้ โดยพิจารณาเลือกชมงานประดิษฐ์ที่มีการรับชมผ่านช่อง ยูทูปจากความไว้วางใจผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์งานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ที่มีภาพลักษณ์และ การวางตัวที่ดีทำให้ผู้รับชมสนใจติดตามอย่างต่อเนื่อง ผู้วิจัยจึงได้ผลิตสื่อด้านคหกรรมศาสตร์ งานประดิษฐ์ออนไลน์ประเภทยูทูป เรื่อง การประดิษฐ์พวงหรีดจากกระดาษลอตเตอรี่ที่มีรูปแบบสร้างสรรค์ โดยใช้เทคนิค การบรรยายด้วยภาพ ความยาว 5 นาที ซึ่งนำไปโพสต์ในช่องทางยูทูป 3 เพจ เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ มีผู้รับชมรวม 299 คน กดถูกใจ (like) รวม 92 คน กดติดตาม (Subscribe) รวม 95 คน และให้คำแนะนำหรือมีข้อความ (Comment) รวม 1 คน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการศึกษา เรื่อง การพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ผ่านผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1.1 ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย ผลจากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอประเด็นข้อเสนอแนะ ดังนี้

1.1.1 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ผู้รับชมเลือกรับชมวิดีโอ 1 - 2 ครั้ง/สัปดาห์ ดังนั้นผู้ผลิตสื่อควรผลิตสื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้รับชมที่ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง และมีความต้องการรับชมผ่านช่องทางยูทูบ รวมถึงการกำหนดระยะเวลาในการเผยแพร่เพื่อสร้างความสะดวกต่อการเข้าชมและเป็นช่องทางให้ผู้รับชมมากยิ่งขึ้นต่อไป

1.1.2 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญด้านคุณลักษณะของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ พบว่า ด้านความไว้วางใจในผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ที่มีภาพลักษณ์และการวางตัวที่ดี ดังนั้นผู้ผลิตสื่อจึงควรมีภาพลักษณ์ในการนำเสนอผลงานประดิษฐ์จากเศษวัสดุเหลือใช้ให้เป็นที่น่าสนใจด้วยการแต่งกาย การปรากฏตัว กิริยาท่าทาง รวมทั้งความเชื่อมั่นในตัวเอง มีความรอบรู้ ความคิดริเริ่ม เพื่อให้ผู้รับชมยอมรับและติดตามรับชมอย่างต่อเนื่อง

1.1.3 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญด้านกลยุทธ์การสื่อสารของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ ปัจจัยด้านเนื้อหา ความหลากหลายของเนื้อหาทำให้ผู้รับชมสนใจและติดตามอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นผู้ผลิตสื่อควรสร้างสรรค์เนื้อหาในการนำเสนอผลงานที่หลากหลายแปลกใหม่ให้กับผู้รับชม เพื่อใช้เป็นแนวทางในการติดตามและเพิ่มยอดการกดถูกใจยิ่งขึ้นไป

1.1.4 จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของของผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์ พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้นควรผลิตสื่อด้วยการสร้างเนื้อหาที่ดึงดูดใจให้ผู้รับชมสนใจโดยการใช้ความไว้วางใจและความหลากหลายของเนื้อหาทำให้สนใจและติดตามรับชมอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรเพิ่มวิธีการเก็บข้อมูลการวิจัยเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์และหลากหลายขึ้น โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างที่มีความแตกต่างออกไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เพิ่มมากขึ้น เนื่องจากการเก็บข้อมูลด้วย การสัมภาษณ์จะทำให้กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลในเชิงความคิดเห็นที่นอกเหนือจากที่กำหนดคำตอบไว้ในแบบสอบถาม

2.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เช่น ค่านิยม ทศนคติ ความนิยมต่อตัวผู้ทรงอิทธิพลบนโลกออนไลน์ เป็นต้น

2.3 จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เก็บแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างเฉพาะกลุ่มกล่าวคือเฉพาะในสื่อออนไลน์เท่านั้น ในการศึกษาครั้งต่อไปจึงควรมีการขยายขอบเขตพื้นที่การศึกษาเพื่อเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้มีความหลากหลาย ทำให้ผลการศึกษาที่มีความละเอียดมากขึ้น

References

- Buakong, C., & Prommasit, S. (2018). *Relationships between Consumer Attitudes towards Influencer on Social Media and Intentions to Use the Restaurant Service after View Thai Consumer Reviews*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Educational influencers. (2023). *Educational Influencers Not Just Sharing Knowledge but It Can Help the Brand*. Retrieved August 9, 2023, from <https://www.influencerhouse.co.th/thai>
- Muangtum, T. (2022). *Summary of 52 Important Insights from Thailand Digital Stat 2022 of We Are Social. Marketing One Episode a Day*. Retrieved May 3, 2023, from <https://www.everydaymarketing.co/trend-insight/insight-thailand-digital-stat-2022-we-are-social/>
- Samran, L., & Kongyod, T. (2022). *Guidelines for Improving Service Quality and Efficiency Affecting the Repeat Service Decisions of Customers at Hang Nam Sakorn Post Office, Manorom District, Chai Nat Province*. (Report Research). Phra Nakhon Si Ayutthaya: Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi.
- Schwab, K. (2018). *The Fourth Industrial Revolution*. Bangkok: Amarin Publishing House.
- Songpra, Ch., Chailor, Ch., & Hasin, N. (2016). *Waste Disposal to Applied in Home Economics: Case Study of Creativity Inventions from Paper, Box, Tire*. (Report Research). Bangkok: Kasetsart University.

การรับรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการและสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร*

Perception Value of Nutritional and Food Sanitation of the School Lunch Program under Samut Sakhon Primary Education Service Area Office

¹ณัฐวัฒน์ เบ็ญชา, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์, จุฑามาศ พีรพัชระ และ อมรรัตน์ เจริญชัย

¹Nattawat Bencha, Jomkhun Suwannarak, Chutamas Peerapatchara
and Amornrat Chareonchai

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: nattawat-be@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการของโครงการอาหารกลางวัน 2) ศึกษาการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 8-12 ปี ในโรงเรียนทั้ง 4 ระดับ คือ โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ ได้แก่ โรงเรียน A โรงเรียน B โรงเรียนขนาดใหญ่ ได้แก่ โรงเรียน C โรงเรียน D โรงเรียนขนาดกลาง ได้แก่ โรงเรียน E โรงเรียน F โรงเรียนขนาดเล็ก ได้แก่ โรงเรียน G โรงเรียน H โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญด้วยความสมัครใจเพื่อให้ได้ตรงตามจำนวนที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ

ผลการศึกษามีดังนี้ 1) นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการอยู่ในระดับดีมาก คิดร้อยละ 98.25 และมีการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 100 2) นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวันอยู่ในระดับดี คิดเป็นร้อยละ 78.24

คำสำคัญ: คุณค่าทางโภชนาการ; สุขาภิบาลอาหาร; โครงการอาหารกลางวัน

Abstract

The research article had the following objectives: 1) to investigate nutritional value in the school lunch program; and 2) to explore the perceived value of food sanitation in the school lunch program. The study employed a quantitative research method. The sample group consisted of primary school students from 4th to 6th grade, aged 8 to 12 years, enrolled in four different sizes of schools: extra-large schools (School A and School B), large schools (School C and School D), medium-sized schools (School E and School F), and small schools (School G and School H). The students were selected through accidental sampling. A

*Received February 14, 2024; Revised December 14, 2024; Accepted December 21, 2024

questionnaire was used as the data collection tool, and percentages were used for data analysis.

From the study, the following results were found: 1) Most students perceived the value of food nutrition at a high level, with 98.25% indicating so, and the value of food sanitation at a high level, with 100% indicating so; and 2) Most students perceived the value of the school lunch program at a high level, with 78.24% indicating so.

Keywords: Nutritional Value; Food Sanitation; School Lunch Program

บทนำ

ภาวะโภชนาการเกินในเด็กเป็นปัญหาสำคัญของโลกและในประเทศไทย และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งส่วนใหญ่มีสาเหตุมาจากพฤติกรรมการรับประทานอาหารและการออกกำลังกายที่ไม่เหมาะสม โดยภาวะโภชนาการเกินจะส่งผลกระทบต่อเด็กทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมมีผลต่อคุณภาพชีวิต หากไม่ได้รับการแก้ไขและส่งเสริมอย่างถูกวิธีก็จะนำมาซึ่งปัญหาทางสุขภาพที่เรื้อรังในอนาคตได้ (Suwanwaiphatthana, Piromkraipak, and Nawanantawong, 2019) จากสถานการณ์ในปัจจุบันเด็กที่มีภาวะโภชนาการเกินเพิ่มสูงขึ้น คิดเป็นร้อยละ 5.6 หรือกว่า 38.3 ล้านคนจากเด็กทั่วโลก ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเด็กในทวีปเอเชีย และมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น (World Health Organization [WHO], 2017) และจากรายงานมาตรฐานงานโภชนาการเด็กวัยเรียน อายุ 6-14 ปีพบเด็กที่มีภาวะโภชนาการเกินในปี 2565 จำนวนร้อยละ 13.57 (Ministry of Public Health, 2022) เด็กวัยเรียนหรือเด็กที่มีอายุตั้งแต่ 6-12 ปี หรือเกิดในระหว่างปี พ.ศ. 2553-2559 ซึ่งเป็นบุคคลที่อยู่ในเจนเนอเรชันแอลฟา (Generation alpha) และ เจเนอเรชันซี (Generation Z) จะมีโรคอ้วนเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญ (Tantichuwet, 2017; Suwanwaiphatthana, Piromkraipak, and Nawanantawong, 2019) ภาวะโภชนาการเกินในเด็กวัยเรียนเป็นปัญหาสุขภาพที่สำคัญของประเทศไทยที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น และจะนำไปสู่การเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรังต่าง ๆ ได้ในอนาคต ส่งผลต่อสุขภาพทางกายและสุขภาพทางจิต มีผลกระทบต่อการเรียนรู้ การใช้ชีวิตประจำวันและคุณภาพชีวิตของเด็ก (Suwanwaiphatthana, Piromkraipak, and Nawanantawong, 2019)) เนื่องจากในสังคมไทยปัจจุบันเป็นยุคดิจิทัลที่สื่อเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ช่วยทำให้ชีวิตของผู้คนสะดวกสบายมากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เด็กวัยนี้ใช้ชีวิตนั่งอยู่กับคอมพิวเตอร์หรือโทรศัพท์มือถือเป็นเวลานาน ทำให้ขาดการเคลื่อนไหวของร่างกาย ประกอบกับการได้รับความนิยมนับรับประทานอาหารขยะ (Junk food) เพิ่มมากขึ้น มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารประเภทคาร์โบไฮเดรต น้ำตาล และไขมันเพิ่มมากขึ้น (Joyrod, and Songthap, 2019) นอกจากนี้ปัจจัยที่ร่วมทำนายนภาวะโภชนาการเกินของเด็กวัยเรียนได้แก่ การเข้าถึงแหล่งอาหารง่าย หรือจัดการรายได้ของนักเรียนไม่ดี แต่หากได้รับแรงสนับสนุนจากครอบครัว ครู เพื่อน หรือมีกิจกรรมที่สนับสนุนการออกกำลังกาย เด็กจะมีพฤติกรรมการป้องกันภาวะโภชนาการเกินที่ดี (Panyarattanachoj, Toonsiri, and Rattanaagreeethakul, 2017)

ปัจจุบันสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เป็นหน่วยงานทางการศึกษาที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีภารกิจบทบาทและอำนาจหน้าที่ตามที่กฎหมายกำหนด มีจำนวนโรงเรียนในสังกัดทั้งหมด 102 โรงเรียน มีโครงการอาหารกลางวันสำหรับนักเรียนซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น โดยมีนโยบายส่งเสริมและให้ความสำคัญในเรื่องสุขภาพอนามัยที่ดีแก่นักเรียนและถูกหลักโภชนาการเพื่อให้นักเรียนมีสุขภาพอนามัย

ที่สมบูรณ์แข็งแรง ทั้งร่างกายและจิตใจ และสนับสนุนงบประมาณให้โรงเรียนดำเนินโครงการอาหารกลางวัน ส่วนใหญ่นักเรียนมาจากครอบครัวที่ผู้ปกครองรับจ้างและใช้แรงงานขาดความรู้ความเข้าใจและไม่มีเวลาเพียงพอที่จะดูแลเอาใจใส่บุตรหลาน จากการสำรวจภาวะโภชนาการจากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่าภาวะโภชนาการของนักเรียนในโรงเรียนมีภาวะทุพโภชนาการและโภชนาการเกินเป็นจำนวนมาก คิดเป็นร้อยละ 60 และการได้รับประทานอาหารที่ได้รับสารอาหารไม่เพียงพอต่อร่างกาย ต้องการหรือการได้รับสารอาหารบางอย่างที่มากเกินไป ปัญหาภาวะโภชนาการในเด็กนักเรียนไทยแยกได้เป็น 2 เรื่องคือ ปัญหาการขาดสารอาหารและการได้รับสารอาหารเกิน หากไม่รีบดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จะส่งผลให้เด็กไทยด้อยสติปัญญาและคุณภาพชีวิตต่ำสอดคล้องกับหลักฐานเชิงประจักษ์ทางการแพทย์ ที่รายงานว่า การได้รับสารอาหารที่พอเพียงและเหมาะสมต่อความต้องการของร่างกาย ร่วมกับการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัย จะช่วยส่งเสริมให้เด็กมีความสูงเพิ่มขึ้นโดยเฉลี่ยปีละ 2-3 เซนติเมตร และเด็กที่มีส่วนสูงระดับดีจะมีสติปัญญาดีกว่าเด็กเตี้ยและค่อนข้างเตี้ย ประมาณ 6.5 ส่วนเด็กที่เป็นโรคอ้วนเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ จะมีโอกาส เป็นโรคอ้วนถึง 1 ใน 4 และหากอ้วนจนถึงช่วงวัยรุ่น จะมีโอกาสเสี่ยงสูงถึง 3 ใน 4 คนที่เป็นโรคอ้วน นำไปสู่การเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (NCD: Non-communicable chronic diseases) ทั้งในเด็กและผู้ใหญ่ (Jantacumma, and Powwattana, 2017) การจัดการข้อมูลด้านโภชนาการในโรงเรียนอย่างเป็นระบบจะนำไปสู่การแก้ไขปัญหาโภชนาการในโรงเรียนโดยเฉพาะปัญหาภาวะน้ำหนักน้อยกว่าเกณฑ์ และภาวะโภชนาการเกินในโรงเรียน โรงเรียนมีการดำเนินการเฝ้าระวังทางโภชนาการ ประกอบกับการวัดการเจริญเติบโตของเด็กในโรงเรียน ภายใต้การดูแลของครู อนามัยโรงเรียน และบุคลากรทางสาธารณสุข ข้อมูลปัญหาโภชนาการจากโรงเรียนจะถูกส่งผ่านไปยังโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล เพื่อรวบรวมในระดับจังหวัด และประเทศต่อไป (Ayuwat et al. 2023) จึงเป็นหน้าที่ของโรงเรียนที่จะต้องคอยดูแลและให้ความช่วยเหลือให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณค่าและถูกหลักโภชนาการ โดยมีการจัดรายการอาหารกลางวันตามแบบระบบแนะนำสำหรับอาหารกลางวันสำหรับโรงเรียนอัตโนมัติ (Thai School Lunch) เพื่อดูแลให้นักเรียนได้รับประทานอาหารกลางวันที่มีคุณภาพและถูกหลักโภชนาการ ทำให้นักเรียนมีน้ำหนักส่วนสูงตามเกณฑ์มาตรฐาน

ทั้งนี้โครงการอาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นโครงการหนึ่งที่มีความสำคัญ โดยมีหลายโรงเรียนที่สามารถบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถช่วยให้ได้เรียนรู้เกี่ยวกับอาหารและโภชนาการโดยมีมื้ออาหารกลางวันในโรงเรียนเป็นตัวอย่างที่ดีเกี่ยวกับการรับประทานอาหารเพื่อสุขภาพ การบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันในบางโรงเรียนมีการทดลองปลูกผัก ปลูกพืชไร่ เลี้ยงไก่ เลี้ยงปลา เพาะเห็ดหรือการทำเกษตรอื่น ๆ เพื่อนำผลผลิตที่ได้มาสนับสนุนกิจกรรมโครงการอาหารกลางวันในโรงเรียน ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนซึ่งอยู่ในวัยที่กำลังเจริญเติบโตมีสุขภาพพลานามัยดีขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ที่สำคัญซึ่งไม่เพียงจะส่งผลดีต่อสุขภาพของนักเรียนเท่านั้น แต่ยังส่งผลต่อการขยายองค์ความรู้ไปสู่ครอบครัวและชุมชน โดย Lahuna, Chandrasiri, and Soontornchai (2021) ได้ศึกษาการจัดการโครงการอาหารกลางวันด้วยชีวิตวิถีใหม่เพื่อคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารกลางวันโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย กล่าวว่า การจัดการโครงการอาหารกลางวันแบบชีวิตวิถีใหม่เพื่อคุณภาพและความปลอดภัยของอาหารกลางวันโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงรายเป็นสิ่งจำเป็นที่โรงเรียนจะต้องดำเนินการพัฒนาให้ครอบคลุมระบบปลอดภัยในการผลิตอาหารและคุณภาพอาหาร รวมถึงการกำหนดมาตรการการเฝ้าระวังและการป้องกันโรคติดต่อเชื้อไวรัสโคโรนา-2019 และโรคอาหารเป็นพิษในโรงเรียน ด้วยกระบวนการแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารและครูในโรงเรียน คณาจารย์จากสาขาวิชาคหกรรมศาสตร์ บุคลากรผู้ปรุงประกอบอาหาร (แม่ครัว) ด้วยการวิเคราะห์ปัญหาวางแผนออกแบบการดำเนินการจัดบริการ

อาหารกลางวันติดตามประเมินผล และการให้ข้อมูลย้อนกลับจากนักเรียนและผู้ปกครองนักเรียนจะนำมาสู่ข้อมูลที่สามารถพัฒนาได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งจะส่งผลให้ได้รูปแบบการจัดการโครงการอาหารกลางวันแบบชีวิตวิถีใหม่ รัฐบาล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและโรงเรียนได้ให้ความสำคัญกับการดำเนินการโครงการอาหารกลางวันอย่างต่อเนื่อง แต่การดำเนินโครงการก็มักจะได้รับเสียงสะท้อนเกี่ยวกับปัญหาต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่นงบประมาณที่ไม่เพียงพอ การบริหารจัดการโครงการอาหารกลางวันที่ได้คุณภาพทั้งในแง่ของปริมาณ คุณภาพและคุณค่าทางโภชนาการของอาหารที่ไม่เพียงพอ เหมาะสมต่อความต้องการในการเจริญเติบโตและการเรียนรู้ของวัย อาหารไม่ปลอดภัยมีการปนเปื้อนสารเคมี โรงเรียนไม่สามารถนำโปรแกรมการจัดทำอาหาร (Thai School Lunch) มาใช้ในการจัดอาหารกลางวันให้ได้คุณภาพ นอกจากนี้ยังพบว่า โรงเรียนขาดความรู้ความเข้าใจในการบริหารงบประมาณโครงการอาหารกลางวันให้ถูกต้องตามพระราชบัญญัติการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารพัสดุภาครัฐ พ.ศ. 2560 หรือการบริหารจัดการงบประมาณให้เกิดความคุ้มค่า

จากคำกล่าวข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษารายละเอียดเกี่ยวกับระดับความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการและด้านสุขาภิบาลอาหารของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ซึ่งมีช่วงอายุตั้งแต่ 8-12 ปี เพื่อการพัฒนาด้านคุณค่าทางโภชนาการ ซึ่งนักเรียนบางรายไม่มีความรู้ในเรื่องคุณค่าทางโภชนาการ อาหารหลัก 5 หมู่ ทำให้เกิดข้อผิดพลาดหรือความไม่เข้าใจในการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการและความรู้ในเรื่องสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวันและโรงอาหารภายในโรงเรียนให้ได้รับมาตรฐานตามหลักสุขาภิบาลอาหารของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุขและเพื่อนำผลที่ได้จากการศึกษาไปเป็นแนวทางในการประเมินโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการของโครงการอาหารกลางวัน
2. เพื่อศึกษาการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโภชนาการ สุขาภิบาลอาหาร โครงการอาหารกลางวัน และระบบ Thai School Lunch เพื่อออกแบบแบบทดสอบและโครงสร้างแบบสอบถาม เพื่อนำมาสร้างข้อคำถาม โดยกำหนดประเด็นและขอบเขตของคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร เลือกโดยการสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญด้วยความสมัครใจ จำนวน 8 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียน A - H เพื่อการเก็บข้อมูลและเก็บแบบสอบถาม

ขั้นตอนที่ 3 ประชากรที่ใช้ในการศึกษางานวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 8-12 ปี ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ทั้ง 4 ระดับ จำนวน 102 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษจำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 17 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลางจำนวน 56 โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 27 โรงเรียน

กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 8-12 ปี ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ทั้ง 4 ระดับ จำนวน 8 โรงเรียน กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญ (Accidental sampling) เพื่อให้ได้ตรงตามจำนวนที่ต้องการ จากนั้น คำนวณหาสัดส่วนของกลุ่มตัวอย่าง ด้วยวิธีการเทียบอัตราส่วน ประกอบด้วย โรงเรียน A 116 คน

โรงเรียน B 87 คน โรงเรียน C 78 คน โรงเรียน D 30 คน โรงเรียน E 9 คน โรงเรียน F 7 คน โรงเรียน G 8 คน โรงเรียน H 5 คน รวมทั้งหมด 340 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

แบบทดสอบ เรื่อง ความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการของโครงการอาหารกลางวัน จำนวน 20 ข้อ

แบบสอบถาม เรื่อง การรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน เพื่อพัฒนาการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวันโดยได้แบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหาร ตอนที่ 4 เป็นความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม และผลการทดสอบ ความตรงเชิงเนื้อหา เท่ากับ 0.60-1.00 ซึ่งมีความเหมาะสมตามเกณฑ์ที่กำหนด

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 340 คน จากกลุ่มนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4-6 ที่มีช่วงอายุตั้งแต่ 8-12 ปี ในโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร ทั้ง 4 ระดับ จำนวน 102 โรงเรียน ประกอบด้วย โรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ จำนวน 3 โรงเรียน โรงเรียนขนาดใหญ่จำนวน 17 โรงเรียน โรงเรียนขนาดกลางจำนวน 56 โรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 27 โรงเรียน และตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้ว ได้ทั้งสิ้นจำนวน 340 ฉบับ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การคำนวณข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม อธิบายด้วย ค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปผลเป็นร้อยละ (Percentage)

2) การคำนวณข้อมูลความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการ อธิบายด้วย ค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปผลเป็นร้อยละ (Percentage)

3) การคำนวณข้อมูลการรับรู้เกี่ยวกับโครงการอาหารกลางวัน อธิบายด้วย ค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปผลเป็นร้อยละ (Percentage)

4) การคำนวณข้อมูลการรับรู้หลักสุขาภิบาลอาหาร อธิบายด้วย ค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปผลเป็นร้อยละ (Percentage)

5) การวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา โดยเรียงตามลำดับจากมากไปน้อย

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การรับรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการและสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร มีดังนี้

1) ความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการของนักเรียน พบว่า ส่วนใหญ่มีความรู้เกี่ยวกับคุณค่าทางโภชนาการในระดับดีมากในระดับคะแนน 17-20 คะแนน

2) การรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 1 สถานที่ (สถานที่ตั้ง สถานที่และบริเวณที่ใช้เตรียม ประกอบหรือปรุงอาหาร จำหน่ายอาหาร และบริโภคอาหาร) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ดีเกี่ยวกับสถานที่และบริเวณที่ใช้เตรียม ประกอบหรือปรุงอาหาร

3) การรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 2 สุขลักษณะของอาหาร กรรมวิธีการทำ ประกอบหรือปรุง การเก็บรักษา และการจำหน่ายอาหาร พบว่า

นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ดีเกี่ยวกับสุขลักษณะของอาหาร ยกเว้นข้อ 32, 33 และ 34 ซึ่งนักเรียนไม่แน่ใจในเรื่องนี้

4) การรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 3 สุขลักษณะของภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่น ๆ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ดีเกี่ยวกับสุขลักษณะของภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่น ๆ ยกเว้นข้อ 39 และข้อ 40 ซึ่งนักเรียนไม่แน่ใจในเรื่องนี้

5) การรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 4 ระบบการสุขาภิบาล (การจัดการขยะมูลฝอย น้ำเสีย ห้องส้วม และการป้องกัน ควบคุมแมลงและสัตว์นำโรค) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ดีเกี่ยวกับระบบการสุขาภิบาล

6) การรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 5 สุขลักษณะส่วนบุคคล (ผู้ประกอบกิจการและผู้สัมผัสอาหาร) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ดีเกี่ยวกับสุขลักษณะส่วนบุคคล

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่มีความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการในระดับดีมาก จำนวน 334 คน คิดเป็นร้อยละ 98.25 ดังตารางที่ 1.1 และนักเรียนที่มีความรู้ระดับดี จำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 1.75 โดยแยกจำนวนผู้ทำการทดสอบรายข้อได้ดังแสดงตามตารางที่ 1.2

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของระดับความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการของนักเรียน

(n = 340)

ความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ระดับความรู้
ระดับคะแนน 17 - 20	334	98.25	ดีมาก
ระดับคะแนน 13 - 16	6	1.75	ดี
รวม	340	100	

ตารางที่ 2 จำนวนนักเรียนที่ตอบแบบทดสอบเรื่อง ความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการ ตอบถูกและผิดในแต่ละข้อของนักเรียน

(n = 340)

อาหารหลัก	คำถาม	คำตอบ	ประชากร (คน)	
			ถูก	ผิด
หมูที่ 1 เนื้อสัตว์ ปลา ไข่ นม ถั่ว เมล็ดแห้ง	5. ข้อใดไม่ใช่ประโยชน์ของอาหารหลักหมูที่ 1	ข. ช่วยไม่ให้ท้องผูก	332	8
	8. ข้อใดคืออาหารหลักหมูที่ 1	ก. เนื้อสัตว์ นม ไข่ และ ถั่วเมล็ดแห้ง	328	12
	12. อาหารหลักหมูที่ 1 ให้สารอาหารในข้อใด	ก. โปรตีน	340	
	18. ข้อใดเป็นอาหารที่ไม่ให้สารอาหารประเภทโปรตีน	ค. ผักคะน้า	340	

อาหารหลัก	คำถาม	คำตอบ	ประชากร (คน)	
			ถูก	ผิด
หมู่ที่ 2 ข้าว แป้ง น้ำตาล พืชหัว	6. ข้อใดคือประโยชน์ของอาหารหลักหมู่ที่ 2	ก. ให้พลังงานแก่ร่างกายและให้ความอบอุ่น	331	9
	14. ข้อใดไม่ใช่อาหารหมู่เดียว	ง. ถั่วเหลือง ถั่วฝักยาว	339	1
	15. เส้นก๋วยเตี๋ยว ผือก มันเทศ จัดอยู่ในอาหารหลักหมู่ใด	ข. อาหารหลักหมู่ที่ 2	339	1
	17. ข้าวโพดจัดอยู่ในอาหารหลักหมู่ที่ 2 ให้สารอาหารประเภทใด	ก. คาร์โบไฮเดรต	340	
หมู่ที่ 3 ผักต่าง ๆ	10. พืชผักสีเขียวและสีอื่น ๆ จัดอยู่ในอาหารหลักหมู่ใด	ค. อาหารหลักหมู่ที่ 3	332	8
	11. อาหารหลักหมู่ใดให้สารอาหารเหมือนกัน	ค. อาหารหลักหมู่ที่ 3 และ 4	338	2
	13. ข้อใดคืออาหารหลักหมู่ที่ 3 และอาหารหลักหมู่ที่ 4	ง. พืชเขียว มะละกอ	340	
	19. ฟักทองจัดอยู่ในอาหารหลักหมู่ใด	ค. อาหารหลักหมู่ที่ 3	339	1
หมู่ที่ 4 ผลไม้ต่าง ๆ	1. ผลไม้ชนิดใดต่อไปนี้ไม่มีวิตามินซีต่ำ	ข. กล้วย	328	12
	7. อาหารหลักหมู่ที่ 4 คือข้อใด	ข. ผลไม้ชนิดต่าง ๆ	331	9
	9. ผลไม้สดที่มีรสเปรี้ยวจะมีวิตามินชนิดใดมากที่สุด	ข. วิตามิน ซี	331	9
	20. ข้อใดไม่ถูกต้อง	ง. อาหารหลักหมู่ที่ 3 และ 4 ให้สารอาหารประเภทไขมันและเกลือแร่	340	
หมู่ที่ 5 ไขมันและน้ำมัน	3. อาหารหลักหมู่ที่ 5 คือข้อใด	ง. ไขมันจากพืชและสัตว์	330	10
	4. ข้อใดคือประโยชน์ของอาหารหลักหมู่ที่ 5	ง. ถูกทุกข้อ	333	7
	16. น้ำมันพืชจัดเป็นอาหารหลักหมู่เดียวกับข้อใด	ข. เนย	337	3
	2. เนย น้ำมันพืช จัดอยู่ในอาหารหลักหมู่ใด	ง. อาหารหลักหมู่ที่ 5	331	9

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า

หมวดที่ 1 สถานที่ (สถานที่และบริเวณที่ใช้เตรียม ประกอบหรือปรุงอาหาร และบริโภคอาหาร) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับดีมาก จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และมีบางข้อที่นักเรียนไม่แน่ใจและไม่เห็น

หมวดที่ 2 สุขลักษณะของอาหาร กรรมวิธีการทำ ประกอบหรือปรุง การเก็บรักษา พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับดีมาก จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ยกเว้นข้อ 32, 33 และ 34 ที่นักเรียนไม่แน่ใจ จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 83.24 และไม่เห็น จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 16.76

หมวดที่ 3 สุขลักษณะของภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่น ๆ พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับดีมาก จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ยกเว้น ข้อ 39 ที่นักเรียนเห็น จำนวน 57 คน คิดเป็นร้อยละ 16.76 และไม่แน่ใจ จำนวน 283 คน คิดเป็นร้อยละ 83.24 และข้อ 40 ที่นักเรียนไม่แน่ใจ จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 100

หมวดที่ 4 ระบบการสุขาภิบาล (การจัดการขยะมูลฝอย น้ำเสีย ห้องส้วม และการป้องกัน ควบคุม แผลงและสัตว์นำโรค) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับดีมาก จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 100

หมวดที่ 5 สุขลักษณะส่วนบุคคล (ผู้ประกอบการและผู้สัมผัสอาหาร) พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ในระดับดีมาก จำนวน 340 คน คิดเป็นร้อยละ 100 และยกเว้นข้อ 59 ที่นักเรียนเห็น จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 80.59 ไม่แน่ใจ จำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 19.41 และข้อ 60 ที่นักเรียนเห็น จำนวน 274 คน คิดเป็นร้อยละ 80.59 ไม่แน่ใจจำนวน 66 คน คิดเป็นร้อยละ 19.41

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของการรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 1 สถานที่ (สถานที่และบริเวณที่ใช้เตรียม ประกอบหรือปรุงอาหาร และบริโภคอาหาร)

(n = 340)

ด้านสุขาภิบาลอาหาร	เห็น	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หมวดที่ 1 สถานที่ (สถานที่และบริเวณที่ใช้เตรียม ประกอบหรือปรุงอาหาร และบริโภคอาหาร)		
1 บริเวณรอบโรงอาหารหรือห้องครัวสะอาดเป็นระเบียบ	340	100
2 พื้นห้องครัวที่ใช้ประกอบอาหาร มีความสะอาด ไม่มีเศษขยะหรือเศษอาหาร	340	100
3 โต๊ะที่ใช้ประกอบอาหาร แข็งแรง ไม่ชำรุด และทำความสะอาดง่าย	340	100
4 ผนังหรือเพดานห้องครัวมีความสะอาด และไม่ชำรุดและทำความสะอาดง่าย	340	100
5 โรงอาหารมีปล่องระบายควัน พัดลมดูดอากาศที่มีสภาพดี สะอาด ใช้งานได้ดี	340	100
6 บริเวณโรงอาหารมีแสงสว่างเพียงพอและเห็นอาหารได้อย่างชัดเจน	340	100
7 บริเวณที่อาหารต้องสะอาด เป็นระเบียบ ไม่มีสิ่งของที่ไม่เกี่ยวข้องกับการทำอาหาร เช่น โทรศัพท์มือถือ กระดาษ	340	100
8 บริเวณที่ปรุงอาหารและพื้นที่ที่พนักงานมีอ่างล้างมือที่มีสภาพดีและสะอาด พร้อมใช้งาน และมีอุปกรณ์สำหรับล้างมือที่เพียงพอ เช่น น้ำสะอาด สบู่ล้างมือ	340	100
9 ถ้าบริเวณที่ปรุงอาหารและพื้นที่ที่พนักงานไม่เพียงพอสำหรับจัดให้มีที่ล้างมือ ต้องจัดให้มีอุปกรณ์ทำความสะอาดมือที่เหมาะสม เช่น เจลแอลกอฮอล์	340	100
10 ไม่ควรปรุงอาหารบนพื้น และบริเวณหน้าห้องส้วม	340	100
11 โต๊ะที่ใช้ปรุงอาหาร ต้องสูงจากพื้น มีความสะอาด แข็งแรงทนทาน	340	100

	ด้านสุขาภิบาลอาหาร	เห็น	
		จำนวน (คน)	ร้อยละ
12	โต๊ะหรือเก้าอี้ที่จัดไว้สำหรับทานอาหารต้องสะอาด ทำด้วยวัสดุที่แข็งแรง ไม่ชำรุด	340	100
13	โรงอาหารต้องอุปกรณ์หรือเครื่องมือสำหรับป้องกันอัคคีภัยจากการใช้เชื้อเพลิงในการทำอาหาร	340	100
14	มีการติดตั้งเครื่องดับเพลิงในโรงอาหารในสภาพที่พร้อมใช้งานติดไว้ในบริเวณที่มองเห็นชัดเจนและหยิบใช้งานได้สะดวก	340	100

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของการรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 2 สุขลักษณะของอาหาร กรรมวิธีการทำ ประกอบหรือปรุง การเก็บรักษา

(n = 340)

ด้านสุขาภิบาลอาหาร	เห็น		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็น	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หมวดที่ 2 สุขลักษณะของอาหาร กรรมวิธีการทำ ประกอบหรือปรุง การเก็บรักษา						
15. อาหารสดที่นำมาปรุงอาหาร ไม่มีสีกลิ่น สะอาดและปลอดภัยต่อผู้บริโภค	340	100				
16. มีการล้างทำความสะอาดวัตถุดิบอย่างถูกวิธีก่อนนำมาปรุงอาหาร	340	100				
17. อาหารสดต้องเก็บรักษาในตู้แช่	340	100				
18. มีการจัดเก็บอาหารสดเป็นสัดส่วน ไม่วางบนพื้นอาจทำให้อาหารเกิดการปนเปื้อน	340	100				
19. อาหารแห้งมีความสะอาด ปลอดภัย ไม่มีการปนเปื้อน และจัดเก็บในภาชนะที่สะอาดมีฝาปิด	340	100				
20. มีการเก็บอาหารแห้งในที่ที่อากาศถ่ายเท ไม่อับชื้น จัดวางในบริเวณที่สะอาดและวางสูงจากพื้น	340	100				
21. อาหารที่สำเร็จรูป เครื่องปรุงรส ที่นำมาใช้ในการปรุงอาหารต้องปลอดภัย มีเครื่องหมาย(อย.) รับรอง	340	100				
22. อาหารที่ปรุงเสร็จต้องเก็บในภาชนะที่สะอาด ปลอดภัยเหมาะสมกับอาหารเช่น จัดเก็บในตู้ภาชนะที่มีฝาปิด วางสูงจากพื้น	340	100				

ด้านสุขาภิบาลอาหาร	เห็น		ไม่แน่ใจ		ไม่เห็น	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
23. อาหารที่ปรุงเสร็จ ต้องมีการจัดวางเป็นสัดส่วน แยกออกจากอาหารสด	340	100				
24. น้ำดื่มหรือเครื่องดื่มที่เป็นภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท ต้องวางสูงจากพื้นและผิวภายนอกต้องสะอาด อยู่ในสภาพดี	340	100				
25. น้ำดื่มหรือเครื่องดื่มที่ทำขาย ต้องใส่ในภาชนะที่สะอาด	340	100				
26. น้ำดื่มและน้ำที่ใช้สำหรับปรุงอาหารและเครื่องดื่ม ต้องใช้น้ำที่มีคุณภาพไม่ต่ำกว่าเกณฑ์คุณภาพน้ำบริโภคที่กรมอนามัยกำหนด	340	100				
27. น้ำแข็งสำหรับรับประทานต้องสะอาด และมีคุณภาพ	340	100				
28. น้ำแข็งต้องจัดเก็บในภาชนะที่สะอาด สภาพดีมีฝาปิด และวางสูงจากพื้น	340	100				
29. ใช้ อุปกรณ์ สำหรับ ตัก น้ำแข็ง โดยเฉพาะอุปกรณ์ต้องสะอาด และมีด้ามจับ	340	100				
30. ห้ามนำสิ่งของอื่นไปแช่รวมกับน้ำแข็งสำหรับบริโภค	340	100				
31. น้ำใช้ต้องเป็นน้ำประปา และภาชนะบรรจุ น้ำใช้ต้องสะอาด ปลอดภัยและสภาพดี	340	100				
32. น้ำยาทำความสะอาด สิ่งของที่มีพิษ เช่น ยากำจัดมด สเปรย์ฉีดยุง ต้องมีการจัดเก็บแยกพื้นที่เป็นส่วนจากบริเวณที่ใช้ทำ			283	83.24	57	16.76
33. ห้ามนำภาชนะที่บรรจุสารเคมี วัตถุมีพิษหรือวัตถุที่อาจเป็นอันตรายต่ออาหารมาใช้บรรจุอาหาร			283	83.24	57	16.76
34. ห้ามนำภาชนะบรรจุอาหารมาใช้บรรจุสารเคมีหรือสารทำความสะอาด			283	83.24	57	16.76

ตารางที่ 5 จำนวนและร้อยละของการรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 3 สุขลักษณะของภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่น ๆ

(n = 340)

ด้านสุขาภิบาลอาหาร	เห็น		ไม่เห็นใจ	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หมวดที่ 3 สุขลักษณะของภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้อื่น ๆ				
35. ภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้ต่าง ๆ มีความสะอาด	340	100		
36. ภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้ต่าง ๆ ทำจากวัสดุที่ปลอดภัย เหมาะสมกับอาหาร มีสภาพดีไม่ชำรุด	340	100		
37. มีการจัดเก็บภาชนะ และอุปกรณ์เครื่องใช้ไว้ในที่สะอาด ที่มี การปกปิดหรือป้องกันการปนเปื้อนที่เหมาะสม	340	100		
38. ตู้เย็น ตู้แช่ ต้องสะอาด มีสภาพดี ไม่ชำรุด และมี ประสิทธิภาพในการเก็บรักษาคุณภาพอาหาร	340	100		
39. ตู้อบ เตาย่าง เตาไมโครเวฟ ต้องสะอาด ปลอดภัย สภาพดี และไม่ชำรุด	57	16.76	283	83.24
40. จัดให้มีช้อนกลาง สำหรับอาหารที่รับประทานร่วมกัน			340	100
41. ภาชนะ และอุปกรณ์เครื่องใช้ที่รอการทำความสะอาด ต้อง เก็บในที่ที่สามารถป้องกันสัตว์และแมลงนำโรคได้	340	100		
42. จัดให้มีบริเวณที่ล้างภาชนะอุปกรณ์ให้เพียงพอ	340	100		
43. มีการแยกเศษอาหารออกจากภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้ ก่อนการทำความสะอาด	340	100		
44. มีการทำความสะอาดภาชนะ อุปกรณ์และเครื่องใช้โดยการ ล้าง 3 ขั้นตอน (1) ล้างด้วยน้ำยาล้างจาน (2) ล้างด้วยน้ำสะอาด 2 ครั้ง และ (3) มีการฆ่าเชื้อโรค ภายหลังการทำความสะอาด เช่น ตากแดด	340	100		
45. มีการแยกไขมันไปกำจัดก่อนระบายน้ำทิ้งออก โดยใช้ถังดัก ไขมันหรือบ่อดักไขมันหรือการบำบัด	340	100		
46. น้ำที่ทิ้งต้องไม่ดำเพื่อรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม	340	100		

ตารางที่ 6 จำนวนและร้อยละของการรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 4 ระบบการสุขาภิบาล (การจัดการขยะมูลฝอย น้ำเสีย ห้องส้วม และการป้องกัน ควบคุม แผลงและสัตว์นำโรค)

(n = 340)

ด้านสุขาภิบาลอาหาร	เห็นด้วย	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หมวดที่ 4 ระบบการสุขาภิบาล (การจัดการขยะมูลฝอย น้ำเสีย ห้องส้วม และการป้องกัน ควบคุม แผลงและสัตว์นำโรค)		
47. มีถังขยะมูลฝอยที่มีสภาพดีไม่รั่ว ไม่ซึม ไม่ดูดซับน้ำ มีฝาปิดมิดชิด	340	100
48. มีการแยกเศษอาหารจากมูลฝอยประเภทอื่น	340	100
49. การทำความสะอาดถังขยะมูลฝอยและบริเวณโดยรอบอย่างสม่ำเสมอ	340	100
50. มีการขนขยะไปทิ้งในพื้นที่ที่กำหนดอย่างน้อยวันละ 1 ครั้ง	340	100
51. โรงอาหารมีการระบายน้ำได้ดีไม่มีน้ำขัง และไม่มีเศษอาหารตกค้าง	340	100
52. โรงอาหารมีห้องส้วม ที่มีสภาพดีพร้อมใช้งาน และมีจำนวนเพียงพอ	340	100
53. ห้องส้วมต้องแยกเป็นสัดส่วน และประตูห้องส้วมต้องปิดตลอดเวลา	340	100
54. ห้องส้วมต้องสะอาด พื้นระบายน้ำได้ดี ไม่มีน้ำขัง มีการระบายอากาศที่ดี	340	100
55. ห้องส้วมมีแสงสว่างเพียงพอ มีอ่างล้างมือที่ถูกสุขลักษณะ และมีอุปกรณ์สำหรับล้างมือจำนวนเพียงพอ	340	100
56. ในห้องส้วมมีถังขยะที่มีสภาพดีไม่รั่วซึม ไม่ดูดซับน้ำ มีฝาปิดมิดชิด และต้องดูแลรักษาความสะอาดถังขยะมูลฝอยอย่างสม่ำเสมอ	340	100
57. โรงอาหารมีการป้องกันสัตว์แมลงนำโรค ไม่ให้เข้าในบริเวณที่ใช้เตรียม ประกอบ หรือปรุงอาหาร	340	100

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของการรับรู้เกี่ยวกับการรับรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของโครงการอาหารกลางวัน หมวดที่ 5 สุขลักษณะส่วนบุคคล (ผู้ประกอบกิจการและผู้สัมผัสอาหาร)

(n = 340)

ด้านสุขาภิบาลอาหาร	เห็น		ไม่เห็นใจ	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
หมวดที่ 5 สุขลักษณะส่วนบุคคล (ผู้ประกอบกิจการและผู้สัมผัสอาหาร)				
58. แม่ครัวและผู้สัมผัสอาหารต้องมีสุขภาพร่างกายแข็งแรง ไม่เป็นโรคติดต่อหรือพาหะนำโรคติดต่อ โรคผิวหนังที่น่ารังเกียจ หรือโรคอื่น ๆ ตามที่กำหนดในข้อบัญญัติท้องถิ่น	340	100		
59. แม่ครัวต้องผ่านการอบรมหลักสูตรการสุขาภิบาลอาหารสำหรับผู้ประกอบกิจการ	274	80.59	66	19.41
60. แม่ครัวต้องผ่านการอบรมหลักสูตรการสุขาภิบาลอาหารสำหรับผู้สัมผัสอาหาร และจัดทำบัญชีรายชื่อของผู้สัมผัสอาหารที่ผ่านการอบรมทุกคนเก็บไว้	274	80.59	66	19.41
61. แม่ครัวต้องรักษาความสะอาดของร่างกาย สวมใส่เสื้อผ้า และอุปกรณ์ป้องกันที่สะอาดและสามารถป้องกันการปนเปื้อนสู่อาหารได้	340	100		
62. แม่ครัวต้องล้างมือได้ถูกต้องตามขั้นตอนที่กระทรวงสาธารณสุข กำหนด และมีการล้างตามช่วงเวลาที่เหมาะสม	340	100		
63. แม่ครัวต้องปฏิบัติตนในการเตรียม ประกอบ ปิ้ง จำหน่าย และเสิร์ฟอาหาร ให้ถูกสุขลักษณะ	340	100		
64. อุปกรณ์ที่ใช้ในการหยิบจับอาหารที่ปรุงสำเร็จพร้อมรับประทาน ตัดเล็บสั้นและสะอาด ไม่ทาสีเล็บ	340	100		
65. ไม่สวมเครื่องประดับ ไม่สูบบุหรี่และไม่กระทำการใด ๆ ที่จะทำให้เกิดการปนเปื้อนต่ออาหารหรือก่อให้เกิดโรค	340	100		

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัย นักเรียนไม่มีความรู้ความเข้าใจในอาหารหลักหมู่ที่ 1 และผลไม้ที่มีวิตามินซีต่ำ ทำให้ผู้วิจัยเกิดกระบวนการคิดในการสร้างสื่อเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อเป็นแนวทางในการจัดทำแผนภาพความรู้แบบมีส่วนร่วมสำหรับอาหารกลางวัน 1 เดือน ที่ได้มาตรฐานด้านคุณค่าทางโภชนาการระดับโรงเรียนที่นักเรียนได้มีส่วนร่วมในการจัดเมนูอาหารในแต่ละเดือนโดยการออกแบบเมนูอาหารที่นักเรียนชื่นชอบและอยากรับประทานหลาย ๆ ครั้งถือเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของนักเรียนและมีการคำนวณคุณค่าทางโภชนาการในแต่ละเมนูที่นักเรียนเลือกและเพื่อให้โรงอาหารภายในโรงเรียนได้รับมาตรฐานด้านสุขาภิบาลอาหารสำหรับโรงอาหารซึ่งการตรวจตราจะมาจากนักเรียนเป็นผู้ที่สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติตามหลักการของระบบสุขาภิบาลอาหารของคุณครูผู้รับผิดชอบโครงการอาหารกลางวันและแม่ครัวหรือผู้สัมผัสอาหารในทุก ๆ วันให้มีความตระหนักในการรักษาความสะอาดของโรงอาหาร บริเวณการประกอบรวมไปถึงวัตถุดิบและตัวของ

ผู้สัมผัสอาหารด้วยโดยนักเรียนเป็นผู้ประเมินด้านสุขาภิบาลอาหารและเพื่อเป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยไปประเมินโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพต่อไปในอนาคต

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ส่วนใหญ่นักเรียนมีความรู้ด้านคุณค่าทางโภชนาการในระดับ ต่ำมาก ในระดับคะแนน 17-20 คะแนน ทั้งนี้เป็นเพราะนักเรียนมีการศึกษาหาความรู้จากการเรียนวิชาการงานอาชีพโดยครูผู้สอนได้ถ่ายทอดความรู้ให้แก่ นักเรียนในบทเรียนในหน่วยอาหารและโภชนาการ การประชาสัมพันธ์ความรู้เกี่ยวกับอาหาร 5 หมู่ สีสันต่าง ๆ ให้แก่นักเรียนอยู่เสมอ สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Nakthommaya (2008) ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมส่งเสริมสุขภาพด้านการ บริโภคอาหารของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี พบว่า ความรู้เกี่ยวกับ การบริโภคอาหารอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 35.5 เนื่องจากพื้นที่ศึกษาอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมือง บิดามารดา มีการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา และประกอบอาชีพรับจ้าง รวมถึงการได้รับเงินจากผู้ปกครองส่วนใหญ่ มากกว่า 50 บาท อีกทั้งมีสื่อต่าง ๆ ที่มากกว่า เข้าถึงได้ง่าย ทำให้เด็กมีการรับรู้ข้อมูลการบริโภคอาหารมากขึ้น และ Jinda (2009) ศึกษา ความรู้เจตคติและการปฏิบัติในการบริโภคอาหารของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานนทบุรี เขต 1 พบว่า ความรู้ในการบริโภคอาหารอยู่ในระดับดี ร้อยละ 36.0 เนื่องจากพื้นที่ศึกษาอยู่ในพื้นที่ชุมชนเมือง ทำให้นักเรียนได้รับข้อมูลข่าวสารทางโภชนาการที่มากกว่า ในเรื่อง การใช้สื่อต่าง ๆ และ Sittivong (2015) ศึกษา การบริโภคอาหารกับภาวะโภชนาการของนักเรียนโรงเรียน บ้านดอนแก้ว อำเภอมะริมจังหวัดเชียงใหม่ กล่าวว่า นักเรียนส่วนใหญ่ ร้อยละ 82.61 มีการบริโภคอาหาร ตามหลักโภชนาการโดยรวมอยู่ในเกณฑ์ดี การบริโภคอาหารทั้ง 5 หมู่ในภาพรวมอยู่ในเกณฑ์ดี

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีการรับรู้ที่ดีด้านสุขาภิบาลของโครงการ อาหารกลางวัน ทั้งนี้เป็นเพราะ นักเรียนส่วนใหญ่มีการสังเกตที่ดี และได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้านสุขาภิบาล อาหารของโครงการอาหารกลางวันจากครูที่ดูแลโครงการและครูผู้สอนทุกท่านในเรื่องของความสะดวกและ อาหารปลอดภัยภายในโรงเรียน ซึ่งสอดคล้องกับ Sakkawan, Tongkaew, Pintakham, and Pimnumyen, (2021) ศึกษาเรื่อง ความรู้และพฤติกรรมตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ปรุงอาหารในโรงเรียนสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงราย เขต 1 พบว่า ผู้ปรุงอาหารส่วนใหญ่ มีความรู้หลัก สุขาภิบาลอาหารระดับปานกลาง โดยเฉพาะความรู้เรื่องการดูแลรักษาความสะดวกของสถานที่ปรุงหรือ ประกอบอาหารและ Rattanamanee (2015) ศึกษาเรื่อง ความรู้และการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ของผู้สัมผัสอาหารในโรงเรียนนวมพุทธวิทยาลัย พบว่า ความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี การปฏิบัติตัวตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ของผู้สัมผัสอาหารอยู่ในระดับดีมาก การสังเกตการ ปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลของผู้สัมผัสอาหาร จำนวน 12 ร้าน พบว่า ผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่ปฏิบัติตาม ข้อกำหนดด้านสุขาภิบาลอาหาร และ การปฏิบัติตัวตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ของผู้สัมผัสอาหารอยู่ในระดับดี มาก จากการสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติตัวของแม่ครัวในการปรุงของโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษาประถมศึกษาสมุทรสาคร พบว่ามีการป้องกันตนเองอย่างเคร่งครัด และปฏิบัติถูกต้องตามหลัก สุขาภิบาลอาหาร จึงทำให้มีความเชื่อมั่นในการปรุงอาหารให้กับนักเรียนในโรงเรียนมากขึ้น

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 คุณครูที่ดูแลโครงการอาหารกลางวันหรือครูผู้สอนวิชาการงานอาชีพควรให้ความรู้ในเรื่องคุณค่าทางโภชนาการและอาหาร 5 หมู่แก่นักเรียนโดยการประชาสัมพันธ์หรือการเผยแพร่ความรู้ให้กับนักเรียนอย่างน้อยสัปดาห์ละ 3 ครั้ง เพื่อให้นักเรียนมีความตระหนักรู้และพัฒนาความรู้ตนเองอยู่ตลอดเวลา

1.2 คุณครูที่ดูแลโครงการอาหารกลางวันควรให้ความรู้แก่นักเรียนในด้านสุขาภิบาลอาหารให้นักเรียนมีความรู้และคอยสอดส่อง สังเกตสถานการณ์ภายในโรงอาหารและแจ้งคุณครูหากมีการกระทำใด ๆ ที่ขัดต่อสุขาภิบาลอาหารหรือมีการนำสิ่งของที่อาจจะปนเปื้อนมาในโรงอาหารของโรงเรียน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเรื่องการพัฒนาระบบการจัดการโครงการอาหารกลางวันตามเกณฑ์ตรวจมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารสำหรับโรงอาหารของโรงเรียน เพื่อการพัฒนาระบบให้ครอบคลุมถึงมาตรการการป้องกันโรคอาหารเป็นพิษและโรคระบาดที่เกิดจากอาหารแบบบูรณาการ

2.2 ควรศึกษาเพิ่มเติมในเรื่องโครงการโรงเรียนส่งเสริมสุขภาพที่มีความเกี่ยวข้องกับด้านสุขาภิบาลของโรงอาหารของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาและโรงอาหารของโรงเรียนมัธยมศึกษา

References

- Ayuwat, T. et al. (2023). Solution of Over Nutrition among Primary School Students in Private School of U-Thong District, Suphanburi Province. *Sirindhorn Review Journal*, 24(1), 355-368.
- Jantacumma, N., & Powwattana, A. (2017). *Healthy Kids Healthy Food*. Nonthaburi: Sukhothai Thammathirat Open University.
- Jinda, S. (2009). *Knowledge, Attitude and the Food consumption Practices of Secondary School Student under the Administration of Nonthaburi Educational Service Area Office 1*. (Master's Thesis). Ramkamhaeng University. Bangkok.
- Joyrod, S., & Songthap, A. (2019). Family Role is Fundamental in Overweight Prevention among School Children. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 6(2), 270-278.
- Lahuna, Th., Chandrasiri, V., & Soontornchai, S. (2021). New Normal Lunch Project Management for Quality and Safety of Lunch Project at Chiang Rai Rajabhat University Demonstration School. *Journal of Social Academic*, 14(2), 36-53.
- Ministry of Public Health. (2022). Percentage of Children Aged 6-14 Years Who Are Proportionately Tall and Average Height at Age 12 Years. Retrieved May 3, 2017, from https://hdcservice.moph.go.th/hdc/reports/report.php?source=pformatted/format1.php&cat_id=46522b5bd1e06d24a5bd81917257a93c&id=e28682b2718e6cc82b8dbb3e00f2e28e

- Nakthommaya, W. (2008). *A Study of Factors Influencing Health-Promoting Behaviors in Food Consumption among Lower Secondary School Students at Pak Kret School, Nonthaburi Province*. (Master's Thesis). Kasetsart University. Bangkok.
- Panyarattanachoj, J., Toonsiri, Ch., & Rattanagreethakul, S. (2017). Factors Predicting Preventive Behaviors for Overweight among Primary School Students in Samut Songkhram Municipality School. *The Journal of Faculty of Nursing Burapha University*, 25(2), 43-56.
- Rattanamanee, K. (2015). *Knowledge and Practice in Food Sanitation of Handlers at Montfort College Secondary School*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Sakkawan, N., Tongkaew, P., Pintakham, K., & Pimnumyen, S. (2021). Knowledge and Food Sanitation Behavior of Cook in School under Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1. *Science and Technology Northern Journal*, 2(4), 76-85.
- Sittivong, P. (2015). *Food Consumption and Nutritional Status of Students at Ban Don Kaew School, Mae Rim District, Chiang Mai Province*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Suwanwaiphatthana, W., Piromkraipak, J., & Nawanantawong, W. (2019). Health Literacy and Obesity Prevention in Junior High School: A Compared Study between Male and Female Students. *The Southern College Network Journal of Nursing and Public Health*, 6(Special), 80-90.
- Tantichuwet, P. (2017). *Generation Alpha: The New Generation in 21st Century Thai Society*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.

การรับรู้คุณค่าทางสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารของร้านจำหน่ายอาหาร ในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร*

Perceived Value of Food Sanitation among Food Handlers in Food Outlets in Samut Sakhon Province

¹จันทกร มาประชุม, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และ จุฑามาต พีรพัชระ

¹Jantakorn Marprachum, Jomkhun Suwannarak and Chutamas Peerapatchara

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Jantakorn-m@mutp.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษาวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร 2) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้สัมผัสอาหาร ของร้านจำหน่ายอาหารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ทั้งสิ้น 163 คน กำหนดขนาดของ กลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง จากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง จำนวนขนาดละ 2 โรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 91 คน เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบทดสอบ และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ

ผลการศึกษามีดังนี้ 1) สภาพและปัญหาด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ผลการทดสอบความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา ผู้สัมผัสอาหารผ่านเกณฑ์ทดสอบความรู้ จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 54.95 และไม่ผ่านเกณฑ์ทดสอบความรู้ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.05 2) ปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ระดับความคิดเห็นทัศนคติด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาส่วนใหญ่เห็นด้วย ในหมวด 1 สถานที่จำหน่ายอาหาร หัวข้อที่ 1.1 บริเวณที่จำหน่ายและบริโภคอาหาร ไม่เห็นด้วยด้านจัดบริการช้อนกลาง สำหรับอาหารที่ต้องรับประทานร่วมกัน ร้อยละ 3.30 หมวด 2 อาหาร กรรมวิธีการทำ ประกอบ หรือปรุง การเก็บรักษา และการจำหน่ายอาหาร หัวข้อที่ 2.2 น้ำดื่มและน้ำใช้ ไม่เห็นด้วย ด้านพื้นผิวภายนอกของภาชนะ สะอาด ไม่มีคราบสกปรกเก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 15 เซนติเมตร ร้อยละ 3.30 หมวด 3 สุขลักษณะของภาชนะ อุปกรณ์ และเครื่องใช้อื่น ๆ ส่วนระดับความคิดเห็นการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ผู้สัมผัสอาหารไม่เคยปฏิบัติ คือ การมีทะเบียน หรือหลักฐานผ่านการอบรมตามหลักสูตรสุขาภิบาลอาหารจากหน่วยงานจัดการอบรมที่กำหนด ร้อยละ 60.43

คำสำคัญ: ผู้สัมผัสอาหาร; ร้านจำหน่ายอาหาร; สุขาภิบาลอาหาร

Abstract

The research article had the following objectives: 1) to investigate the conditions and problems related to food sanitation among food handlers in schools in Samut Sakhon province; and 2) to explore factors affected the perceived value of food sanitation among food handlers in schools at Samut Sakhon province. The study employed a quantitative research method. The sample group consisted of 163 food handlers from food outlets in Samut Sakhon province. The sample size was determined using purposive sampling and included two extra-large schools, two large-sized schools, and medium-sized schools, totaling 91 participants. The tools used for data collection were tests and questionnaires. The data analysis employed frequency and percentage.

From the study, the following results were found: 1) The conditions and problems related to food sanitation among food handlers in schools in Samut Sakhon province revealed that among food handlers, 50 food handlers (54.95%) had knowledge of food sanitation that met the knowledge criteria, while 41 food handlers (45.05%) did not meet the criteria; and 2) Factors affected the perceived value of food sanitation among food handlers in schools at Samut Sakhon province found that the majority of food handlers hold the following opinions: In Category 1 on 'food sales locations', they agreed on Topic 1.1 on 'areas where food is sold and consumed' but did not agree with 'the provision of spoons for shared food' (3.30%); in Category 2 on 'food, methods of cooking, food preservation and sales', they agreed on Topic 2.2 on 'beverages' but did not agree with 'the surface of the containers that are clean, without any dirty stains, and are kept at least 15 centimeters above the floor' (3.30%); and they agreed with Category 3 on 'the hygiene of containers, equipment and other utensils'. Regarding 'self-practice according to the standard of food sanitation among food handlers,' it was found that 60.43% had neither registered nor completed training under the food sanitation curriculum provided by the designated training organization.

Keywords: Food Handlers; Food Outlets; Food Sanitation

บทนำ

จากปัญหาความไม่ปลอดภัยของอาหารจากการปนเปื้อนของเชื้อโรค แสดงโดยอัตราการป่วยด้วยโรค ซึ่งเกิดจากอาหารและน้ำเป็นสื่อ จากการรายงานการเฝ้าระวังโรคของสำนักโรคระบาดวิทยากรมควบคุมโรค (1 ตุลาคม 2565-22 กุมภาพันธ์ 2566) พบว่า โรคอุจจาระร่วงและอาหารเป็นพิษ เป็นโรคติดต่อที่ต้องเฝ้าระวังตามพระราชบัญญัติโรคติดต่อ พ.ศ. 2558 ที่พบได้ตลอดทั้งปีจากระบบเฝ้าระวัง ปี พ.ศ. 2564 และ 2565 มีอุบัติการณ์ป่วยด้วยโรคดังกล่าว 89.82 และ 108.13 ต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ เสียชีวิต 1-2 รายต่อปี กลุ่มอายุที่พบมากที่สุด คือ 15-24 ปี ในทั้ง 2 ปี ซึ่งเป็นกลุ่มวัยเรียนและวัยเริ่มทำงานและในทุก ๆ ปี อุบัติการณ์ในช่วงต้นปี (มกราคม-กุมภาพันธ์) มักสูงกว่าช่วงอื่น ๆ ของปี ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2565-22 กุมภาพันธ์ 2566 มีเหตุการณ์โรคอุจจาระร่วงและอาหารเป็นพิษระบาดเป็นกลุ่มก้อนในประเทศไทยทั้งสิ้น 46 เหตุการณ์ จำนวนครึ่งหนึ่งเป็นเหตุการณ์โรคอุจจาระร่วงและอาหารเป็นพิษที่ระบาดเป็นกลุ่มก้อน

ซึ่งเกิดในโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็ก และหากพิจารณารายเดือนจะพบว่า สัดส่วนของเหตุการณ์ โรคดังกล่าว ในโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็ก เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จากที่เดือนตุลาคม 2565 ไม่มีเหตุการณ์โรคอุจจาระร่วงและอาหารเป็นพิษในโรงเรียนหรือศูนย์เด็กเล็กเลยมาเป็นร้อยละ 50 ของเหตุการณ์โรคกลุ่มนี้ในเดือนพฤศจิกายน 2565 และสูงถึงร้อยละ 81.80 ในเดือนกุมภาพันธ์ 2566 (22 กุมภาพันธ์ 2566) (Piriya, and Thammawijaya, 2023) นอกจากนี้ ด้านความรู้ของผู้ประกอบการด้านอาหารมีความรู้เรื่องการสุขาภิบาลอาหารอยู่ในระดับน้อย ส่วนทัศนคติและพฤติกรรมการสุขาภิบาลอาหารอยู่ในระดับปานกลาง (Issarasongkram, and Boonprakong, 2018) ซึ่งเป็นสาเหตุหลักเกิดจากการบริโภคอาหารที่มีการปนเปื้อน จุลินทรีย์ การปนเปื้อนสารเคมีจากวัตถุพิษที่มีการนำน้ำมาใช้ในกระบวนการปรุงอาหาร

ปัญหาจากโรงอาหารที่ไม่ได้มาตรฐานมีผลต่ออาหารที่บริโภค มีเชื้อโรคหรือสารเคมีปนเปื้อนอยู่ในอาหารนั้น กลับกลายเป็นสาเหตุก่อความเจ็บป่วยจากจุลินทรีย์ สารเคมีและโลหะหนัก เกิดโรคจากอาหารเป็นสื่อ (Food borne disease) ความรุนแรงและความเสียหายจากการเจ็บป่วยขึ้นอยู่กับชนิดและปริมาณของเชื้อโรคหรือสารเคมีที่รับเข้าสู่ร่างกาย รวมทั้งวัยของผู้บริโภคอาหารที่ถูกปนเปื้อนเข้าไป และการตอบสนองของแต่ละบุคคล อาหารอาจปนเปื้อนจุลินทรีย์และสารเคมีที่มาจากดิน น้ำ อากาศ วัตถุ แมลง สัตว์ และมนุษย์ หรือเกิดขึ้นในกระบวนการผลิตอาหาร การขนส่ง การเก็บ การจัดเตรียมและการบริการอาหาร เมื่อรับประทานอาหารที่เป็นพิษเข้าไป สารพิษจะเข้าสู่กระแสโลหิตและไปสู่ระบบประสาทส่วนกลาง ทำให้เป็นอัมพาตของกล้ามเนื้อ เริ่มที่ตาพร่า กลืนและพูดลำบาก ระบบการหายใจล้มเหลว และตายจากหัวใจหยุดเต้น ระยะฟักตัวมักเกิดภายใน 6 ชั่วโมง และปรากฏอาการระหว่าง 12-24 ชั่วโมง หรือนานกว่าพิษที่มีอยู่ในอาหาร จะถูกทำลายเมื่อถูกความร้อน (Thongseeluang, 2019) การจัดการและควบคุมอาหารให้สะอาด โดยวิธีการทางสุขาภิบาลอาหารจะป้องกันการปนเปื้อนของเชื้อโรค พยาธิ และสารเคมีที่เป็นพิษในขั้นตอนการเลือกซื้อ การเตรียม การปรุง การเก็บ การขนส่ง การจำหน่ายและการเสิร์ฟ โดยการจัดการและควบคุมสื่อที่ทำให้อาหารเกิดการปนเปื้อนสำคัญ 5 ประการ คือ สถานที่ปรุงประกอบและจำหน่ายอาหาร ภาชนะอุปกรณ์อาหาร บุคคล ผู้สัมผัสอาหาร และสัตว์และแมลงนำโรค อีกทั้งผู้จำหน่ายอาหารต้องมีความรู้เรื่องอาหารปลอดภัยที่ถูกต้องตามหลักสุขาภิบาลอาหาร และอาหารสดที่นำมาปรุงอาหารต้องปราศจากสารปนเปื้อน 6 ชนิด ได้แก่ บอแรกซ์ สารฟอกขาว ฟอร์มาลิน สาร กันรา ยาฆ่าแมลง และสารเร่งเนื้อแดง (Thongseeluang, 2019)

จากความสำคัญข้างต้น ผู้วิจัยจึงศึกษาความรู้และการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในร้านจำหน่ายอาหาร เพื่อส่งเสริมการรับรู้คุณค่าด้านมาตรฐานสุขาภิบาลอาหาร และการสนับสนุนจากสถานศึกษาให้ผู้สัมผัสอาหารได้เข้ารับการอบรมด้านสุขาภิบาลอาหาร เป็นแนวทางในการประเมินขอใบรับรองสำหรับผู้สัมผัสอาหาร และทำให้ผู้บริโภคอาหารเกิดความเชื่อมั่นในความสะอาดและความปลอดภัยของอาหาร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ประกอบด้วย ความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ทักษะด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร และการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร เพื่อออกแบบโครงสร้างแบบสอบถาม เพื่อนำมาสร้างข้อคำถาม โดยกำหนดประเด็นและขอบเขตของคำถามให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาข้อมูลผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้สัมผัสอาหารของร้านจำหน่ายอาหารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร จากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง รวมทั้งสิ้น 91 คน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ประกอบด้วย

แบบทดสอบ เรื่อง ความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร จำนวน 20 ข้อ

แบบสอบถาม เรื่อง มาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของร้านจำหน่ายอาหาร มีจำนวน 4 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา ตอนที่ 2 ทักษะด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา ตอนที่ 3 การปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา ตอนที่ 4 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ด้วยแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of item Objective Congruence: IOC) ในการพิจารณาความตรงเชิงเนื้อหา โดยพิจารณาประเด็นคำถามในด้านความชัดเจน ความสอดคล้องเหมาะสมในการใช้วัดตัวแปร ความเหมาะสมของภาษาที่ใช้

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างผู้สัมผัสอาหารของร้านจำหน่ายอาหารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร จากโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ โรงเรียนขนาดใหญ่ และโรงเรียนขนาดกลาง รวมทั้งสิ้น 91 คน เพื่อทดสอบความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของ ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา และตอบแบบสอบถามด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ด้วยการลงพื้นที่เก็บแบบทดสอบ และแบบสอบถามด้วยตนเองทั้งหมด

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

6.1 ผลการทดสอบความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา ที่มีลักษณะแบบทดสอบเป็นลักษณะที่เลือกตอบ (Multiple choice question) ได้เพียงคำตอบเดียวโดยจะมีคำตอบถูกคำตอบเดียว ถ้าตอบถูก ให้คะแนนเท่ากับ 1 คะแนน ตอบผิดให้คะแนนเท่ากับ 0 คะแนน มีทั้งหมด 20 ข้อ มีค่าคะแนนระหว่าง 0-20 คะแนน ซึ่งในการผ่านเกณฑ์ทดสอบความรู้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 ตามประกาศกรมอนามัย (สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข) โดยมีเกณฑ์การให้ความหมายของคะแนนดังนี้

ระดับคะแนน 16-20 (ร้อยละ 80 - 100) หมายถึง ผ่านเกณฑ์ทดสอบ

ระดับคะแนนต่ำกว่า 16 หมายถึง ไม่ผ่านเกณฑ์ทดสอบ

6.2 การวิเคราะห์ข้อมูลข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล ที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ ใช้วิธีหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปผลเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

6.3 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นด้านทัศนคติสุขภาพิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ระดับมาตราส่วน 3 ระดับ

เห็นด้วย	หมายถึง	มาก
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ปานกลาง
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	น้อย

ใช้วิธีหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปผลเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

6.4 การวิเคราะห์ระดับความคิดเห็นด้านการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขภาพิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ระดับมาตราส่วน 3 ระดับ

เห็นด้วย	หมายถึง	มาก
ไม่แน่ใจ	หมายถึง	ปานกลาง
ไม่เห็นด้วย	หมายถึง	น้อย

ใช้วิธีหาค่าความถี่ (Frequency) แล้วสรุปผลเป็นค่าร้อยละ (Percentage)

6.5 การวิเคราะห์ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะ

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาพบว่า การผ่านเกณฑ์การทดสอบความรู้ด้านสุขภาพิบาลอาหาร ผู้สัมผัสอาหารจะต้องมีค่าคะแนนระหว่าง 0-20 คะแนน ซึ่งไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 จึงจะผ่านเกณฑ์การทดสอบความรู้ด้านสุขภาพิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ซึ่งมีผู้ผ่านเกณฑ์การทดสอบความรู้ จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 54.95 และไม่ผ่านเกณฑ์ทดสอบความรู้ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.05 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและร้อยละของผู้ที่ผ่านการทดสอบความรู้ด้านสุขภาพิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา

(n = 91)

คะแนนความรู้ด้านสุขภาพิบาลอาหาร ของผู้สัมผัสอาหาร	จำนวน (คน)	ร้อยละ	ระดับความรู้
คะแนน 16-20	50	54.95	ผ่าน
คะแนน 0-15	41	45.05	ไม่ผ่าน
รวม	91	100	

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร พบว่า ผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 มีช่วงอายุ 51-60 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 27.47 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 81.30 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 8,000-15,000 บาท จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ส่วนใหญ่เป็นร้านจำหน่ายอาหารประเภทอาหารจานเดียว จำนวน 22 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 24.18 มีประสบการณ์ในการจำหน่ายอาหารมากกว่า 5 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 52.75

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นทัศนคติด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร
ในสถานศึกษา พบว่า

หมวด 1 สถานที่จำหน่ายอาหาร

หัวข้อที่ 1.1 บริเวณที่จำหน่ายและบริโภคอาหาร พบว่า ข้อที่ 1 พื้นสะอาด ไม่มีเศษขยะ หรือ
เศษอาหารในระหว่างให้บริการ ข้อที่ 2 ผนังหรือเพดานสะอาด ไม่มีหยากไย่ ข้อที่ 3 เป็นเขตปลอดบุหรี่
ตามกฎหมายการควบคุมผลิตภัณฑ์ยาสูบ ข้อที่ 4 มีอ่างล้างมือหรืออุปกรณ์ทำความสะอาดมือ ในพื้นที่บริโภค
อาหาร ข้อที่ 5 โต๊ะหรือเก้าอี้ที่ใช้บริโภคอาหารสะอาด ไม่ชำรุด ไม่มีคราบสกปรก และข้อที่ 6 ไม่พบสัตว์แมลง
นำโรค สัตว์เลี้ยง ในพื้นที่รับประทานอาหาร ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ข้อที่ 7 ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ จัดบริการช้อนกลาง
สำหรับอาหารที่ต้องรับประทานร่วมกัน เห็นด้วยจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 ไม่แน่ใจ จำนวน 23 คน
คิดเป็นร้อยละ 25.27 และไม่เห็นด้วย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 **หัวข้อที่ 1.2 บริเวณที่จำหน่ายและ
บริโภคอาหาร** พบว่า ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วยทุกข้อ จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 100
หัวข้อที่ 1.3 ค่าความเข้มของแสงสว่างในบริเวณต่าง ๆ พบว่า ในข้อที่ 2 บริเวณที่ล้างภาชนะอุปกรณ์
ต้องมีแสงสว่างฯ อย่างน้อย 300 ลักซ์ ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ
89.00 ไม่แน่ใจ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.99 และเห็นด้วยน้อยที่สุดในข้อที่ 1 บริเวณที่เตรียม
ปรุงอาหาร ต้องมีแสงสว่างฯ อย่างน้อย 300 ลักซ์ และมีที่ครอบหลอดไฟ

หมวด 2 อาหาร กรรมวิธีการทำ ประกอบ หรือปรุง การเก็บรักษา และการจำหน่ายอาหาร

หัวข้อที่ 2.1 อาหารสด อาหารแห้ง และอาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภค พบว่า ในข้อที่ 1 เนื้อสัตว์
สด สะอาด ไม่มีกลิ่น เน่าเสีย หรือลักษณะผิดปกติ ข้อที่ 3 เนื้อสัตว์สด ผัก และผลไม้สด มีการล้างก่อน
นำมาปรุงหรือเก็บ ข้อที่ 4 อาหารแห้ง ไม่พบเชื้อรา ข้อที่ 6 อาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภค เก็บในภาชนะ
ที่สะอาด เหมาะสมกับอาหาร และวางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร และข้อที่ 9 อาหารสด อาหารแห้ง
อาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภคเก็บแยกเป็นสัดส่วน มีการปกปิด ไม่วางบนพื้น ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา
เห็นด้วย จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมา คือ ข้อที่ 8 อาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภคที่รอ
การจำหน่าย หรือบริการ ประเภต้มหรือแกง เก็บที่อุณหภูมิสูงกว่า 60 องศาเซลเซียส ผู้สัมผัสอาหาร
ในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 97.80 ไม่แน่ใจ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.20
ส่วนในข้อที่ 2 เนื้อสัตว์สด เก็บในอุณหภูมิที่ต่ำกว่า 5 องศาเซลเซียส เก็บในภาชนะสะอาด และวางสูงจากพื้น
อย่างน้อย 60 เซนติเมตร และข้อที่ 5 อาหารในภาชนะบรรจุที่ปิดสนิท มีเครื่องหมาย อย. มอก. หรือ
เครื่องหมายอื่นที่หน่วยงานราชการรับรอง ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 81 คน คิดเป็น
ร้อยละ 89.00 ไม่แน่ใจ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 11.00 และในข้อที่ 7 ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา
เห็นด้วยน้อยที่สุด คือ อาหารปรุงสำเร็จ มีการจัดเก็บด้วยวิธีที่สามารถป้องกัน การปนเปื้อนได้ เช่น ใส่ในตู้หรือ
จัดเก็บในภาชนะที่มีฝาปิด เป็นต้น เห็นด้วยจำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 86.81 ไม่แน่ใจ จำนวน 12 คน
คิดเป็นร้อยละ 13.19 **หัวข้อที่ 2.2 น้ำดื่ม และน้ำใช้** พบว่า ในข้อที่ 1 ได้มาตรฐาน และมีเลขสารบบอาหาร
(อย.) ข้อที่ 3 ภาชนะบรรจุสะอาด มีฝาปิด มีก๊อกหรือทางเทริน้ำ หรือมีอุปกรณ์ที่มีด้ามสำหรับตักโดยเฉพาะ
ข้อที่ 4 ภาชนะบรรจุ เก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร ข้อที่ 5 ที่ใช้สำหรับปรุง ประกอบอาหาร หรือ
เครื่องต้ม สะอาดได้มาตรฐานตามที่หน่วยงานราชการรับรอง ข้อที่ 6 น้ำใช้เป็นน้ำประปา หรือน้ำที่ผ่านการ
ปรับปรุงคุณภาพน้ำตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ และข้อที่ 7 ภาชนะบรรจุน้ำใช้ สะอาด มีสภาพดี ผู้สัมผัส
อาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนในข้อที่ 2 พื้นผิวภายนอกของภาชนะ
สะอาด ไม่มีคราบสกปรกเก็บสูงจากพื้นอย่างน้อย 15 เซนติเมตร ผู้สัมผัสอาหารเห็นด้วย จำนวน 78 คน

คิดเป็นร้อยละ 85.17 ไม่แน่ใจ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.99 และไม่เห็นด้วย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 หัวข้อที่ 2.3 น้ำแข็ง พบว่า ในข้อที่ 2 น้ำแข็ง เก็บในภาชนะที่สะอาดมีฝาปิด ไม่มีคราบสกปรก ข้อที่ 3 ภาชนะบรรจุน้ำแข็ง วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 15 เซนติเมตร และปากขอบภาชนะสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร บริเวณที่วางภาชนะ ไม่มีน้ำขังเฉอะแฉะ หรือวางใกล้ถังขยะ ข้อที่ 4 ใช้อุปกรณ์ที่สะอาด มีด้าม สำหรับคีบหรือตักน้ำแข็งโดยเฉพาะ และข้อที่ 5 ไม่นำอาหารหรือสิ่งของอื่น ๆ ไปแช่รวมในถังน้ำแข็ง สำหรับบริโภค ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ส่วนในข้อที่ 1 น้ำแข็ง ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนด เช่น เครื่องหมาย ออ. ผู้สัมผัสอาหารเห็นด้วย จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 84.62 ไม่แน่ใจ จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.38

หมวด 3 สุขลักษณะของภาชนะ อุปกรณ์ และเครื่องใช้อื่น ๆ พบว่า ในข้อที่ 1 ภาชนะ อุปกรณ์ จัดเก็บในที่สะอาด มีการปกปิด เช่น ตู้ กล่องที่มีฝาปิด เป็นต้น ข้อที่ 2 เชียง สะอาด มีสภาพดี มีการแยกใช้ ระหว่างเนื้อสัตว์สุก เนื้อสัตว์ดิบ ผัก และผลไม้ ข้อที่ 3 เครื่องปรุงรส เช่น น้ำส้มสายชู น้ำปลา น้ำจิ้ม ใส่ในภาชนะที่ปลอดภัย เช่น แก้ว กระเบื้องเคลือบขาว และมีฝาปิด/การปกปิด ข้อที่ 4 ช้อน ส้อม ตะเกียบ วางตั้งเอาด้ามขึ้นหรือวางเป็นระเบียบในภาชนะที่สะอาด ไม่มีคราบสกปรก สูงจากพื้น อย่างน้อย 60 เซนติเมตร ข้อที่ 5 จาน ชาม ถ้วย แก้วน้ำ ถาดหลุม ฯลฯ ที่จัดไว้บริการอาหารเก็บในภาชนะหรือตะแกรง ที่สะอาด วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร ข้อที่ 7 ตู้อบ/เตาอบ/เตาไมโครเวฟ/อุปกรณ์ประกอบหรือปรุงอาหารด้วยความร้อนอื่น ๆ สะอาด มีสภาพดี และไม่ชำรุด ข้อที่ 8 ที่สำหรับล้างภาชนะฯ สูงจากพื้นอย่างน้อย 60 เซนติเมตร ข้อที่ 9 มีการแยกเศษอาหารออกก่อนการทำความสะอาด และใส่ในภาชนะรองรับ วางสูงจากพื้นอย่างน้อย 30 เซนติเมตร และ ข้อที่ 10 ล้างภาชนะฯ ด้วยสารทำความสะอาด และล้างด้วยน้ำสะอาด อย่างน้อย 2 ครั้ง/ล้างด้วยน้ำไหล/ใช้เครื่องล้างภาชนะที่ได้มาตรฐาน ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ข้อที่ 11 การฆ่าเชื้อภาชนะฯ ภายหลังการทำความสะอาด เช่น ตากแดด/แช่น้ำร้อน/แช่น้ำคลอรีน/ใช้เครื่องอบ เป็นต้น สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 89 คน คิดเป็นร้อยละ 97.80 ไม่แน่ใจ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 2.20 และเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ ข้อที่ 6 ตู้เย็น/ตู้แช่/อุปกรณ์เก็บรักษาความเย็น มีขนาดที่เพียงพอ สะอาด มีสภาพดี มีประสิทธิภาพเหมาะสม ในการเก็บรักษาคุณภาพอาหาร จำนวน 81 คน คิดเป็นร้อยละ 89.01 ไม่แน่ใจ จำนวน 10 คน คิดเป็นร้อยละ 10.99

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความคิดเห็นการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา พบว่า ข้อที่ 1 มีหลักฐานการตรวจสอบสุขภาพของผู้สัมผัสอาหารทุกปี ข้อที่ 2 สุขภาพดี ไม่แสดงอาการเจ็บป่วย ในขณะที่ปฏิบัติงาน ข้อที่ 5 มีสุขนิสัยที่ดี เช่น ตัดเล็บสั้น ไม่ทาสีเล็บ ไม่สูบบุหรี่ หรือกระทำใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดการปนเปื้อนต่ออาหารในขณะที่ปฏิบัติงาน และข้อที่ 6 อาหารใช้อุปกรณ์ในการหยิบจับอาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภค ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 100 รองลงมาคือ ข้อที่ 4 แต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน หรือเครื่องแบบ และสวมหมวกหรือเน็ตคลุมผม หรือวิธีการอื่น ที่สามารถป้องกันการปนเปื้อนได้ จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 84.62 ไม่เห็นด้วย 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.38 และข้อที่ 3 มีทะเบียนหรือหลักฐานผ่านการอบรมตามหลักสูตรสุขาภิบาลอาหารจากหน่วยงานจัดการอบรมที่กำหนดทุกคน ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 39.56 ไม่เห็นด้วย จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 60.43 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละระดับความคิดเห็นการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา

(n = 91)

การปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาล อาหารของผู้สัมผัสอาหาร	ระดับความคิดเห็นการปฏิบัติตน					
	ปฏิบัติทุกครั้ง		ปฏิบัติบางครั้ง		ไม่เคยปฏิบัติ	
	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1) มีหลักฐานการตรวจสุขภาพของผู้สัมผัส อาหารทุกปี	91	100				
2) มีสุขภาพดี ไม่แสดงอาการเจ็บป่วย ในขณะที่ปฏิบัติงาน	91	100				
3) มีทะเบียน หรือหลักฐานผ่านการอบรม ตามหลักสูตรสุขาภิบาลอาหารจากหน่วยงาน จัดการอบรมที่กำหนด ทุกคน	36	39.56			55	60.43
4) แต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน หรือ เครื่องแบบ และสวมหมวกหรือเน็ตคลุมผม หรือวิธีการอื่น ที่สามารถป้องกันการ ปนเปื้อนได้	77	84.62	14	15.38		
5) มีสุขนิสัยที่ดี เช่น ตัดเล็บสั้น ไม่ทาสีเล็บ ไม่สูบบุหรี่ หรือกระทำใด ๆ ที่จะก่อให้เกิด การปนเปื้อนต่ออาหารในขณะที่ปฏิบัติงาน	91	100				
6) อาหารใช้อุปกรณ์ในการหยิบจับอาหาร ปรุงสำเร็จพร้อมบริโภค	91	100				

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการวิจัยเรื่อง การรับรู้คุณค่าทางสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารของร้านจำหน่ายอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร สามารถกำหนดเป็นแผนภาพขององค์ความรู้ใหม่ในงานวิจัยได้ดังนี้

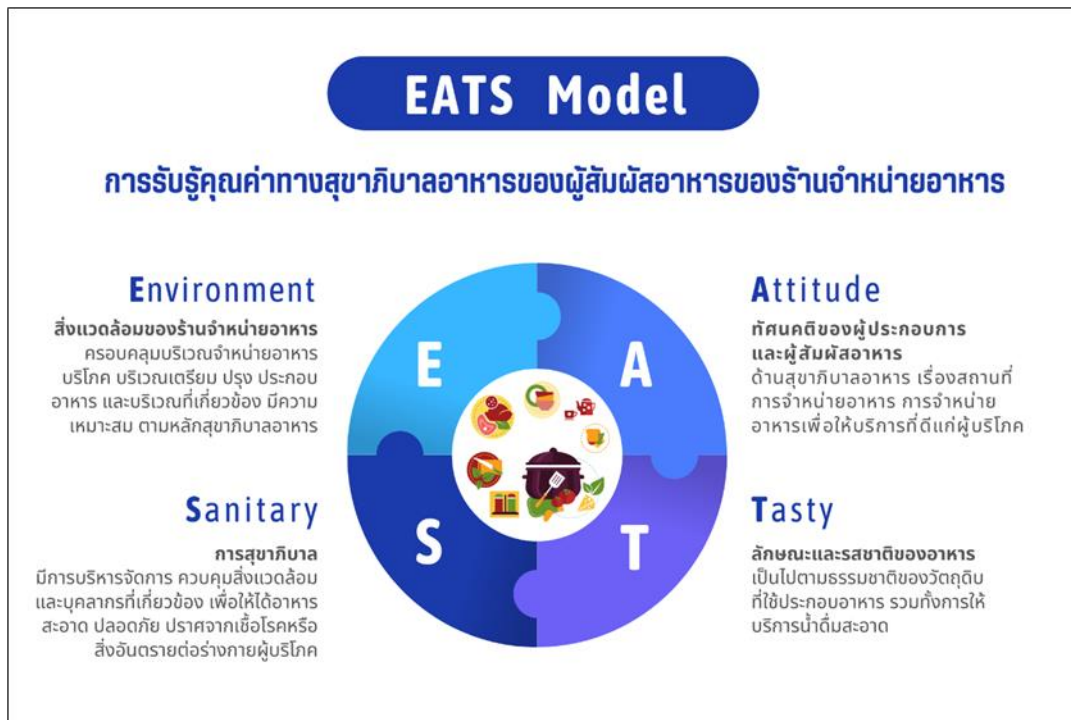
อาหาร เป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิต โดยรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญและส่งเสริมให้เด็กทุกคนได้รับอาหารอย่างครบถ้วนตามหลักโภชนาการ ซึ่งจากข้อมูลสถานการณ์ปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงภาวะโภชนาการของเด็กวัยเรียนและวัยรุ่นที่ยังคงเป็นประเด็นด้านสาธารณสุข และสาเหตุส่วนใหญ่เกิดจากพฤติกรรมสุขภาพและสิ่งแวดล้อมรอบตัว งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาถึงการรับรู้คุณค่าทางสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารที่ถือเป็นส่วนสำคัญของสิ่งแวดล้อมรอบตัวนักศึกษาในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาของจังหวัดสมุทรสาคร ผลการศึกษา แสดงให้เห็นถึงองค์ความรู้ใหม่ของงานวิจัย ที่สามารถใช้เป็นต้นแบบในการบริหารจัดการร้านจำหน่ายอาหารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาจังหวัดสมุทรสาครและสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องให้เป็นไปตามมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารได้ ตามรูปแบบของ EATS Model โดย

E คือ Environment สิ่งแวดล้อมของร้านจำหน่ายอาหาร

A คือ Attitude ทศนคติของผู้ประกอบการและผู้สัมผัสอาหาร

T คือ Tasty ลักษณะและรสชาติของอาหาร

S คือ Sanitary การสุขาภิบาล

Picture 1: EATS Model

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า การผ่านเกณฑ์การทดสอบความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหาร ผู้สัมผัสอาหารจะต้องมีค่าคะแนนระหว่าง 16-20 คะแนน หรือไม่น้อยกว่าร้อยละ 80 จึงจะผ่านเกณฑ์การทดสอบความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ซึ่งมีผู้ผ่านเกณฑ์การทดสอบความรู้ จำนวน 50 คน คิดเป็นร้อยละ 54.95 และไม่ผ่านเกณฑ์ทดสอบความรู้ จำนวน 41 คน คิดเป็นร้อยละ 45.05 ทั้งนี้เพราะผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่ มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรีและยังไม่เคยเข้ารับการอบรมความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารสำหรับผู้สัมผัสอาหาร สอดคล้องกับงานวิจัยของ Rattanamanee (2015) ศึกษาพบว่า ผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่ (ร้อยละ 57.50) มีความรู้ตามหลักสุขาภิบาลอยู่ในระดับดีและเมื่อพิจารณาคำถามทั้งหมด 29 ข้อ พบว่า ผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่ตอบคำถามถูก 23 ข้อ จำนวน 14 คน (คิดเป็นร้อยละ 35.00) โดยผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่จบการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 66.00) ทั้งนี้อาจเป็นเพราะผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่ทำงานในตำแหน่งแม่ครัว (ร้อยละ 41.00) และผู้สัมผัสอาหารร้อยละ 50 ได้ผ่านการอบรมหลักสุขาภิบาลมาแล้ว จึงทำให้มีความรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับ Thongtae (2017) พบว่า ระดับการศึกษามีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักสุขวิทยาส่วนบุคคลด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ด้านความรู้ของผู้สัมผัสอาหาร พบว่า ผู้สัมผัสอาหารในเขตเทศบาลนครรังสิตมีความรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในระดับปานกลางถึงสูง แต่เมื่อนำมาหาความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักสุขวิทยาส่วนบุคคลด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กัน ถึงแม้ผู้สัมผัสอาหารมีความรู้ในระดับปานกลาง-สูง แต่ยังไม่สามารถปฏิบัติตามหลักสุขวิทยาส่วนบุคคลด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร และยังสอดคล้องกับการศึกษาของ Sakkawan, Tongkaew, Pintakham, and Pimnumyen, (2021) พบว่า การศึกษาระดับความรู้ตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ปรุงอาหาร พบว่า ผู้ปรุงอาหารส่วนใหญ่

มีระดับความรู้ปานกลาง ร้อยละ 92.30 และอยู่ในระดับดี ร้อยละ 7.70 การศึกษาพฤติกรรมตามหลักสุขาภิบาลอาหารของผู้ปรุงอาหาร พบว่าผู้ปรุงอาหารส่วนใหญ่มีพฤติกรรมอยู่ในระดับดี

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า ด้านปัจจัยส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 มีช่วงอายุ 51-60 ปี จำนวน 25 คน คิดเป็นร้อยละ 27.47 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาต่ำกว่าปริญญาตรี จำนวน 74 คน คิดเป็นร้อยละ 81.30 มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือน 8,000-15,000 บาท จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 42.86 ส่วนใหญ่เป็นร้านจำหน่ายอาหารประเภทอาหารจานเดียว จำนวน 22 ร้าน คิดเป็นร้อยละ 24.18 มีประสบการณ์ในการจำหน่ายอาหารมากกว่า 5 ปี จำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 52.75 สอดคล้องกับ Thongtae (2017) ศึกษาพบว่า ปัจจัยทางด้านคุณลักษณะประชากรของผู้สัมผัสอาหาร อายุและเพศไม่มีความสัมพันธ์กับการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารส่วนบุคคลด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Kertrid et al. (2021) พบว่า เพศ อายุ การศึกษา รายได้ ระยะเวลาในการประกอบกิจการ ความรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับความรู้กับสุขาภิบาลส่วนบุคคลของผู้ประกอบการ อาหารแฝงลอยในตลาดโตรง อำเภอสมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Chewakiatyingyong (2007) พบว่า เพศมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมสุขาภิบาลอาหารของผู้ประกอบการค้าอาหาร

ระดับความคิดเห็นทัศนคติด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา ในหมวด 1 สถานที่จำหน่ายอาหาร อยู่ในระดับดี ทั้งนี้เพราะผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารเป็นประจำ เช่น การเตรียม ปรุง และประกอบอาหาร ยกเว้นในข้อที่ 7 ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วยน้อยที่สุด คือ จัดบริการช้อนกลาง สำหรับอาหารที่ต้องรับประทานร่วมกัน เห็นด้วยจำนวน 65 คน คิดเป็นร้อยละ 71.43 ไม่เห็นด้วย จำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 25.27 และไม่เห็นด้วย จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 3.30 เนื่องจากการรับประทานอาหารภายในโรงอาหารของสถานศึกษาจะบริการเป็นภาชนะและช้อนสำหรับบุคคลนั้น ๆ จึงไม่มีการจัดบริการช้อนกลาง ซึ่งสอดคล้องกับ Rattanamanee (2015) พบว่า ภาพรวมผู้สัมผัสอาหารมีการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารอยู่ในระดับดีมาก (คะแนนเฉลี่ย 2.87) โดยผู้สัมผัสอาหาร ส่วนใหญ่ร้อยละ 85.00-95.00 มีการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ด้านสถานที่เตรียมปรุงและจำหน่ายอาหารเป็นประจำ โดยมีคะแนนเฉลี่ยสูงสุดในข้อ มีถังขยะและระบบน้ำที่มีสภาพดี (คะแนนเฉลี่ย 2.95) หมวด 2 อาหาร กรรมวิธีการทำ ประกอบ หรือปรุง การเก็บรักษา และการจำหน่ายอาหาร ระดับความคิดเห็นทัศนคติด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา อยู่ในระดับดี ทั้งนี้เพราะผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารเป็นประจำ เช่น ซึ่งสอดคล้องกับ Rattanamanee (2015) ศึกษาพบว่า ภาพรวมผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่ ร้อยละ 32.50-80.00 มีการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ด้านอาหารและสารปรุงแต่งเป็นประจำ ยกเว้นการล้างทำความสะอาดผักชนิดที่เป็นหัว เช่น หัวผักกาด มัน แครอท เป็นต้น ก้อนนำไปปอกเปลือก ที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ร้อยละ 70.00 ที่ปฏิบัติบ่อยครั้งและผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารอยู่ในระดับดี ยกเว้น ใช้น้ำมันพืชสำหรับผัด และใช้น้ำมันปาล์มโอเลอินสำหรับทอดกรอบ ใช้เกลือผสมไอโอดีนในการประกอบอาหาร ปรุงโซให้สุก เพื่อลดภาวะติดเชื้อใช้หัวตักและไม่นำอาหารกระป๋องที่เป็นสนิมมาประกอบอาหารที่ผู้สัมผัสอาหารปฏิบัติตามอยู่ในระดับดีมาก Mattayakun (2016) ศึกษาพบว่า มาตรฐานโรงอาหารไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐานสุขาภิบาลอาหาร ระดับดี ร้อยละ 70.00 และไม่มีโรงเรียนใดผ่านเกณฑ์ระดับดีมาก ด้านที่ไม่ผ่านเกณฑ์มากที่สุด คือ ด้านตัวอาหาร น้ำ น้ำแข็ง เครื่องดื่ม รองลงมาด้านภาชนะอุปกรณ์ หมวด 3 สุขลักษณะของภาชนะ อุปกรณ์ และเครื่องใช้อื่น ๆ ระดับความคิดเห็นทัศนคติด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา อยู่ในระดับดี ทั้งนี้เพราะผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักสุขาภิบาลอาหารเป็นประจำ เช่น

Rattanamanee (2015) ศึกษาพบว่า ภาพรวมผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่ร้อยละ 62.50-90.00 มีการปฏิบัติตัวตามหลักสุขาภิบาลอาหาร ด้านภาชนะและอุปกรณ์เป็นประจำ ยกเว้น การใช้ตะเกียบที่เป็นพลาสติกสีขาวหรือสีงาช้าง การใช้แก้วใส่น้ำดื่มสายชู น้ำปลาและมีฝาปิด และใช้ช้อนตักน้ำดื่มสายชู น้ำปลาด้วยกระบี่เบื้องเคลือบขาว ที่ผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่ร้อยละ 80.00-85.00 ไม่เคยปฏิบัติเลย และผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตัวตามหลักสุขาภิบาลอาหารอยู่ระดับดี ยกเว้นข้อที่กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยปฏิบัติเลย ผลการปฏิบัติตัวตามหลักสุขาภิบาลจึงอยู่ในระดับไม่ดี

ระดับความคิดเห็นการปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาพบว่า ผู้สัมผัสอาหารมีการตรวจสอบสุขภาพสำหรับผู้สัมผัสอาหารทุกปี มีสุขภาพดี ไม่แสดงอาการเจ็บป่วย ในขณะที่ปฏิบัติงาน มีสุขนิสัยที่ดี เช่น ตัดเล็บสั้น ไม่ทาเล็บ ไม่สูบบุหรี่ หรือกระทำใด ๆ ที่จะก่อให้เกิดการปนเปื้อนต่ออาหารในขณะปฏิบัติงาน และใช้อุปกรณ์ในการหยิบจับอาหารปรุงสำเร็จพร้อมบริโภค ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 91 คน คิดเป็นร้อยละ 100 ซึ่งอยู่ในระดับดี ยกเว้นข้อที่ 4 แต่งกายสะอาด สวมเสื้อมีแขน หรือเครื่องแบบ และสวมหมวกหรือเน็ตคลุมผม หรือวิธีการอื่น ที่สามารถป้องกันการปนเปื้อนได้ จำนวน 77 คน คิดเป็นร้อยละ 84.62 ไม่เห็นด้วย 14 คน คิดเป็นร้อยละ 15.38 และข้อที่ 3 มีทะเบียนหรือหลักฐานผ่านการอบรมตามหลักสูตรสุขาภิบาลอาหารจากหน่วยงานจัดการอบรมที่กำหนดทุกคน ผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาเห็นด้วย จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 39.56 ไม่เห็นด้วย จำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 60.43 ทั้งนี้เพราะ ผู้สัมผัสอาหารมีการรับรู้และปฏิบัติเป็นประจำ จึงทำให้การปฏิบัติตนอยู่ในระดับดี แต่เนื่องจากผู้สัมผัสอาหารบางส่วนยังไม่เคยเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร จึงทำให้ผู้สัมผัสอาหารไม่มีทะเบียนหรือหลักฐานผ่านการอบรมตามหลักสูตรสุขาภิบาลอาหารจากหน่วยงานจัดการอบรมที่กำหนด ซึ่งสอดคล้องกับ Changchai et al. (2022) ศึกษาพบว่า การตรวจสอบสุขาภิบาลอาหารของร้านจำหน่ายอาหารพบว่า ผู้ปรุง ผู้เสิร์ฟ ไม่สวมผ้ากันเปื้อนสีขาว หรือไม่มีเครื่องแบบ ผู้ปรุงไม่สวมหมวกหรือเน็ตคลุมผม ร้อยละ 89.29 Kertrid et al. (2021) ศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการปฏิบัติตามสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้ประกอบการอาหารในตลาดโต้รุ่งในพื้นที่ตรวจราชการสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 12 เท่าของไทยอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ทักษะด้านสุขาภิบาลอาหาร โดยกลุ่มตัวอย่างที่มีทัศนคติที่ดีมีแนวโน้มมีการปฏิบัติตามข้อกำหนดเกี่ยวกับสุขวิทยาส่วนบุคคลมากกว่ากลุ่มที่มีทัศนคติที่ไม่ดี 12 เท่า อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ $p < 0.022$ (95%CI = 0.86-176.95, OR = 12.33) Labkham, Phitak, and Saenyayon (2018) การปฏิบัติเกี่ยวกับการสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในภาพรวมอยู่ในระดับดี ร้อยละ 88.0 ดังนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบในการดูแลศูนย์พัฒนาเด็กเล็กควรมีการจัดอบรมเกี่ยวกับสุขลักษณะของโรงอาหาร การตรวจสอบคุณภาพอาหารและสุขวิทยาส่วนบุคคลของผู้สัมผัสอาหาร เพื่อปรับปรุงอาหารให้ถูกหลักสุขาภิบาลต่อไป

สรุป

การรับรู้คุณค่าทางสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารของร้านจำหน่ายอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร

1. ผู้สัมผัสอาหารผ่านเกณฑ์ทดสอบความรู้ ร้อยละ 54.95 ซึ่งส่วนใหญ่ยังไม่เคยเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหาร จึงไม่มีทะเบียนหรือหลักฐานผ่านการอบรมตามหลักสูตรสุขาภิบาลอาหารจากหน่วยงานจัดการอบรมที่กำหนด

2. ปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร ทิศนคติด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในระดับดี การปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหาร

ทั้งนี้จากสภาพและปัญหา รวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีผลต่อผลต่อการรับรู้ด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา จังหวัดสมุทรสาคร เช่น ด้านความรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหาร ด้านปัจจัยส่วนบุคคล ด้านทัศนคติ และด้านการปฏิบัติตน ซึ่งเมื่อนำมาวิเคราะห์ทำให้ทราบว่าผู้สัมผัสอาหารส่วนใหญ่มีการปฏิบัติตามหลักมาตรฐานสุขาภิบาลอาหาร อยู่ในระดับดี เนื่องจากการปฏิบัติตนอยู่เป็นประจำ แต่ส่วนใหญ่ยังไม่เคยเข้ารับการอบรมความรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหาร จึงไม่มีทะเบียนหรือหลักฐานผ่านการอบรมตามหลักสูตรสุขาภิบาลอาหารจากหน่วยงานจัดการอบรมที่กำหนด ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นและส่งเสริมให้ผู้สัมผัสอาหารเกิดการรับรู้คุณค่าทางสุขาภิบาลอาหาร โดยให้สถานศึกษาเกิดความตระหนักถึงความปลอดภัยของผู้บริโภค

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 ผู้สัมผัสอาหาร ควรมีการตระหนักรู้ และรับผิดชอบในหน้าที่ของตนเอง นอกจากนี้ควรพัฒนาตนเองโดยการศึกษาความรู้เกี่ยวกับสุขาภิบาลอาหารเพิ่มเติม และปฏิบัติตามมาตรฐานสุขาภิบาลอย่างเคร่งครัด

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 สถานศึกษาควรมีการสนับสนุนให้ผู้สัมผัสอาหารได้เข้ารับการอบรมด้านสุขาภิบาลอาหารของผู้สัมผัสอาหารในร้านจำหน่ายอาหาร เพื่อเป็นแนวทางในการประเมินขอใบรับรองสำหรับผู้สัมผัสอาหาร และทำให้ผู้บริโภคอาหารเกิดความเชื่อมั่นในความสะอาดและความปลอดภัยของอาหาร

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเฉพาะของผู้สัมผัสอาหารซึ่งเป็นการวิจัยด้านเดียว การวิจัยครั้งต่อไปควรเป็นการวิจัยเกี่ยวกับผู้บริโภคอาหารในโรงเรียนเพื่อให้ได้ข้อมูลทั้งผู้สัมผัสอาหารและผู้บริโภค และนำผลการวิจัยไปใช้ในการปรับปรุงวิธีการดำเนินงานส่งเสริมพัฒนาของสถานศึกษาและเป็นประโยชน์ต่อผู้บริโภคต่อไป

2.2 นำผลการศึกษามาสร้างเป็นคู่มือผู้สัมผัสอาหารในสถานศึกษา เพื่อให้ผู้สัมผัสอาหารได้ศึกษาและปฏิบัติตามอย่างถูกต้อง

References

- Changchai, N. et al. (2022). The Sanitary Conditions of Food Service Establishments in the University Samut-Prakan Province. *Academic Journal of Community Public Health*, 8(1), 86-99.
- Chewakiatyingyong, T. (2007). *Factors Relating to Food Sanitation Behaviors of Vender on Clean Food Good Taste Standard in Regional Health Promotion Center 1, Department of Health, Ministry of Public Health*. (Master's Thesis). Kasetsart University. Bangkok.

- Issarasongkram, M., & Boonprakong, T. (2018). Knowledge, Attitude and Food Sanitation Behavior of Chefs in the Preschool Child Development Center at Bangkok. *KKU Research Journal of Humanities and Social Sciences (Graduate Studies)*, 6(3), 29-37.
- Kertrid, K. et al. (2021). The Relationship of Knowledge and Attitude about Food Sanitation and the Practice of the Personal Hygiene Requirements of Food Vendors in Night Markets under the Supervised Area of the 12th Prime Minister's Office of Thailand. *Research and Development Health Systems Journal*, 14(2), 256-264.
- Labkham, J., Phitak, A., & Saenyayon, R. (2018). Sanitation of Meat Shops in Ubon Ratchathani Municipality Ubon Ratchathani Province. *Journal of Science and Technology, Ubon Ratchathani University*, 20(3), 40-49.
- Mattayakun, J. (2016). School Cafeteria Standard under the Administration of Basic Education Office: A Case Study of Primary School in Lopburi Province. *Public Health & Health Laws Journal*, 2(3), 299-312.
- Piriya, Ch., & Thammawijaya, P. (2023, 5 May). Situation of Acute Diarrhea and Food Poisoning in Thailand between October 1, 2022 - February 22, 2023 from DDC Event-Based Surveillance Database. *Weekly Epidemiological Surveillance Report*, 54(17), 261-264.
- Rattanamanee, K. (2015). *Knowledge and Practice in Food Sanitation of Handlers at Montfort College Secondary School*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Sakkawan, N., Tongkaew, P., Pintakham, K., & Pimnumyen, S. (2021). Knowledge and Food Sanitation Behavior of Cook in School under Chiang Rai Primary Educational Service Area Office 1. *Science and Technology Northern Journal*, 2(4), 76-85.
- Thongseeluang, W. (2019). *Development of Food Safety Operations of Rajabhat Maha Sarakham University*. (Master's Thesis). Sakon Nakhon Rajabhat University. Sakon Nakhon.
- Thongtae, L. (2017). *Factors Affecting Personal Sanitation and Hygiene Practices of Food Handlers in Rangsit City Municipality, Thailand*. (Master's Thesis). Thammasat University. Pathum Thani.

การพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย*

The Development of Media on Home Economics and Handicraft Reflecting Thai Identity by Influencers

¹นรินทร์ ลาภอนันต์, จอมขวัญ สุวรรณรักษ์ และ จุฑามาศ พีร์พัชระ

¹Narin Lapanun, Jomkhwun Suwannarak and Chutamas Peerapatchara

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: narin-l@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการณ์การสร้างสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย 2) วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่ออินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยและ3)พัฒนารูปแบบสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้ติดตามช่องยูทูบด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย จำนวน 14 เชน ซึ่งมีผู้ติดตามตั้งแต่ 1.58 หมื่นคน ถึง 2.54 แสนคน และเคยเข้าชมสื่อออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสุ่มของเครซีและมอร์แกน ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm$ ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน โดยใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญด้วยความสมัครใจเพื่อให้ได้ตรงตามจำนวนที่ต้องการ เครื่องมือที่ใช้ คือ แบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ถดถอยแบบพหุคูณ

ผลการศึกษาสภาพการณ์การสร้างสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง มีอายุต่ำกว่า 20 ปี การศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาตรี อาชีพนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา รายได้ 20,001-30,000 บาท สถานภาพโสด เลือกชมสื่องานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยผ่านช่องทางยูทูบ เรื่องมาลัยสองชาย ดูผ่านสื่อออนไลน์น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ และปัจจัยที่เลือกชมงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยคือ ด้านการสร้างสรรค์ สำหรับระดับความสำคัญด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ในภาพรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความเคารพ ด้านความไว้วางใจ ด้านความตั้งใจ และด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย ส่วนระดับความสำคัญด้านกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยในภาพรวมและรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อยคือ ด้านการปฏิสัมพันธ์ ด้านประโยชน์ ด้านเนื้อหา ด้านการสร้างสรรค์ และด้านความเฉพาะเจาะจง ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์กับกลยุทธ์การสื่อสารด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า มีตัวแปรทำนาย 5 ตัว คือ ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความไว้วางใจ ด้านความตั้งใจ ด้านความเคารพ และด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์

*Received February 13, 2024; Revised December 18, 2024; Accepted December 21, 2024

ในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอำนาจทำนายประมาณร้อยละ 42.60 และผลการพัฒนารูปแบบสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์จากผลการวิจัยข้างต้นผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างสื่อประเภทยูทูปด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยประเภทดอกไม้สด เรื่อง การประดิษฐ์มาลัยร้อยรัก โดยใช้เทคนิคการบรรยายด้วยภาพ ความยาว 8 นาที โดยนำไปเผยแพร่ในช่องทาง ยูทูป 3 เพจ เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ มีผู้รับชมรวม 294 คน กดถูกใจ like รวม 125 คน กดติดตาม รวม 93 คน และให้คำแนะนำหรือมีข้อความถาม รวม 1 คน

คำสำคัญ: อินฟลูเอนเซอร์; คหกรรมศาสตร์; งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย

Abstract

The research article aimed at the following objectives: 1) to investigate the conditions of media creation on home economics and handicrafts reflecting Thai identity by influencers; 2) to analyze the correlation between the attributes and communication strategies used in developing media for home economics and handicrafts reflecting Thai identity through online influencers; and 3) to develop the model of media on home economics and handicrafts reflecting Thai identity. The study employed a quantitative research method. The sample group consisted of followers of 14 YouTube channels focused on home economics and handicrafts, with subscriber counts ranging from 15,800 to 254,000, who had viewed online content on these topics. The sample size was determined using the Krejcie and Morgan table, with a confidence level of 95% and a margin of error of 5%. A total of 385 individuals were selected through accidental and voluntary sampling. The data collection tool was a questionnaire, and the statistical methods applied included frequency, mean, standard deviation, and multiple regression analysis.

From the study, it was found that most questionnaire respondents were female, under 20 years old, with an education level below a bachelor's degree. The majority were students with an income between 20,001 and 30,000 Baht and were single. They preferred watching handicrafts reflecting Thai identity on YouTube channels such as 'Malai Song Chay.' Viewers typically watched these channels up to twice a week, and the factor that drives them to do so was creativity. The attributes of online influencers in home economics and handicrafts reflecting Thai identity were found to be at a high level overall and in each aspect. These attributes, ranked from high to low, included: expertise, respect, trust, attractiveness, and similarity to target groups. Similarly, the communication strategies of online influencers in home economics and handicrafts reflecting Thai identity were also found to be at a high level, both overall and in each aspect. These strategies, ranked from high to low, included: interaction, utility, content, creativity, and specificity. From the analysis of the correlation between attributes and communication strategies used in developing media for home economics and handicrafts reflecting Thai identity through online influencers, five predictor variables were identified: expertise, trust, attractiveness, respect, and similarity to target

groups. These variables were statistically significant at the 0.05 level, with a predictive power of 42.60%. As a result of developing the media model, the researcher created a YouTube video on home economics and handicrafts reflecting Thai identity, featuring fresh flower crafts, entitled 'The Making of Malai Roi Rak.' The video, which utilized visual narration techniques, was 8 minutes long and was published on three YouTube channels for two weeks. It garnered 294 views, with 125 likes, 93 followers, and one comment with a suggestion or question.

Keywords: Influencers; Home Economics; Handicrafts Reflecting Thai Identity

บทนำ

การดำเนินชีวิตประจำวันของสังคมผู้คนสามารถติดต่อสื่อสารกันได้ทั่วโลกโดยเชื่อมต่อผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต คือ การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยเป็นผลมาจากนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ ที่ทำให้รูปแบบการดำเนินธุรกิจ หรือการดำเนินชีวิตเปลี่ยนแปลงไป ทำให้เกิดการแทนที่ของธุรกิจใหม่ ๆ ตัวอย่างของนวัตกรรมหรือเทคโนโลยีใหม่ ๆ เช่น กล้องถ่ายรูปดิจิทัลที่มาแทนที่กล้องถ่ายรูปแบบฟิล์ม ยูทูบ (YouTube) ที่เข้ามาแทนโทรทัศน์ในปัจจุบัน ผลจากความเปลี่ยนแปลงทำให้สังคมไทยมีการเตรียมความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง ดังแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566-2570) ภายใต้แผนแม่บทของการพัฒนาประเทศหรือยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) (Cabinet Secretariat, 2018)

บริบทการพัฒนาประเทศในมิติด้านสังคมและทรัพยากรมนุษย์ แนวโน้มโครงสร้างประชากรที่คาดว่าจะมีกลุ่มประชากรวัยเรียนลดลง ส่งผลให้การขยายสถานศึกษาในเชิงปริมาณลดความจำเป็นลง จึงเป็นโอกาสในการยกระดับคุณภาพ ความเสมอภาคและประสิทธิภาพทางการศึกษา หากสามารถใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีในการบริหารจัดการทรัพยากรการศึกษาและส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัลและความแพร่หลายของการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่จำกัดเฉพาะในห้องเรียน อาทิ การเรียนรู้ทางไกล การเรียนรู้ตลอดชีวิต การเรียนรู้ที่สนับสนุนศักยภาพรายบุคคล ที่จะมีบทบาทสำคัญใน การตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงานที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ดังหมวดหมู่ที่ 12 กล่าวว่า ไทยมีกำลังคนสมรรถนะสูง มุ่งเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ตอบโจทย์การพัฒนาแห่งอนาคตในกลยุทธ์ที่ 3 ที่มุ่งส่งเสริม การเรียนรู้ตลอดชีวิต และกลยุทธ์ย่อยที่ 3.2 พัฒนาทางเลือกในการเข้าถึงการเรียนรู้สำหรับผู้ที่ไม่สามารถเรียน ในระบบการศึกษาปกติโดยจัดทำข้อมูลและส่งเสริมการจัดทำแผนการเรียนรู้ที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายของกลุ่มเป้าหมายเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนสามารถวางแผนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายในอนาคตของตนเอง และสามารถเทียบโอนประสบการณ์ได้

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ที่กล่าวว่าการเข้าถึงอินเทอร์เน็ตที่มากขึ้น ช่วยขยายโอกาสทางการศึกษาและการเรียนรู้ที่ไม่จำกัด (Office of the National Economic and Social Development Council, 2022) ดังนั้น เทคโนโลยีด้านโซเชียลมีเดีย (Social Media) จึงเข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น เช่น การใช้สืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับงานคหกรรมศาสตร์ที่พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ให้ความหมายไว้ว่า “เป็นวิชาที่เกี่ยวข้องกับความรู้ทางวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ และศิลปะ โดยมุ่งพัฒนาครอบครัวด้วยการจัดการทรัพยากรบุคคล วัสดุและสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาอาชีพและเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ความมั่นคงของสถาบันครอบครัวและสังคม คหกรรมศาสตร์เป็นงานที่เกี่ยวข้องกับเราทุกคนตั้งแต่ตื่นนอนจนกลับเข้านอนใหม่ในวันรุ่งขึ้น การแบ่งแขนงของศาสตร์ทางคหกรรมมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งอาหาร เครื่องดื่ม โภชนาการ อุตสาหกรรมบริการ อาหาร วิทยาศาสตร์และศิลปะในการประกอบอาหาร เสื้อผ้า เครื่องแต่งกาย แฟชั่น อุตสาหกรรมสิ่งทอ แกะสลักผัก

และผลไม้ ของใช้ของที่ระลึก พัฒนาการเด็กและครอบครัว เป็นต้น ศาสตร์คหกรรมสามารถพิสูจน์ให้สังคมเห็นได้ว่าเป็นศาสตร์ที่สร้างคนสร้างอาชีพ และสร้างรายได้ ยิ่งเมื่อได้บูรณาการกับศาสตร์ใกล้เคียงก็เห็นความกลมกลืนและสร้างการเรียนรู้สร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีอย่างไม่เคยหยุดนิ่ง

จะเห็นได้ว่า ทุกแขนงของคหกรรมศาสตร์มีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้นโดยเฉพาะด้านงานประดิษฐ์ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญการพัฒนานวัตกรรมต่าง ๆ งานประดิษฐ์มีหลายประเภททั้งงานประดิษฐ์ทั่วไปและงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยซึ่งเป็นงานประดิษฐ์ที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับสังคมไทย ซึ่งมีการอ้างอิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560 (Office of the Education Council, 2017) ดังนั้น โขชัยภูมิเคยจึงมีความสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมด้านคหกรรมศาสตร์เพื่อสร้างสื่อให้ความรู้ทั้งปวงปัจจัยองค์ประกอบต่าง ๆ โดยผู้ที่มีส่วนสำคัญในการสร้างสื่อให้มีประสิทธิภาพ คือ อินฟลูเอนเซอร์ (influencer) เป็นผู้มีบทบาทสำคัญอย่างมากในการสร้างสื่อให้ตรงตามเนื้อหาของกลุ่มผู้สนใจ อินฟลูเอนเซอร์มีหลายด้านด้วยกันแต่ที่ได้รับความนิยมเป็นอันดับต้น ๆ ในปัจจุบัน คือ อินฟลูเอนเซอร์ ด้านยูทูบ จากหลักฐานสถิติการดูวิดีโอยูทูบจากทั่วโลก ประจำปี 2023 ข้อมูลของกูเกิล (Google) ระบุว่านับตั้งแต่ช่วงต้นปี 2022 จนถึงต้นปี 2023 ยูทูบมีผู้ใช้ในประเทศไทยอยู่ที่ 43.90 ล้านคน หรือเทียบเท่ากับร้อยละ 61.2 ของจำนวนประชากรทั้งหมดของประเทศไทย เพราะเหตุนี้จึงทำให้เกิดอินฟลูเอนเซอร์ด้านยูทูบ หรือยูทูบเบอร์ (Youtuber) มากขึ้น ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะผลตอบแทนหรือแรงจูงใจให้ยูทูบเบอร์สร้างคอนเทนต์ใหม่ ๆ ยูทูบเบอร์จะได้รับเงินจากค่าโฆษณาที่แสดงอัตโนมัติในคลิปวิดีโอ ยอดเงินที่จะได้ไม่เท่ากันในแต่ละคลิป บางคลิปอาจจะได้หลักพัน หรือบางคลิปเราอาจได้เงินหลายหมื่นบาท ก็เพราะว่าระบบของยูทูบจะให้ผลตอบแทนสำหรับคลิปวิดีโอ

จากแรงจูงใจจากรายได้จะเห็นได้ว่าปัจจุบันจึงมียูทูบเบอร์เกิดขึ้นมากมาย เช่น ยูทูบเบอร์ด้านอาหาร ยูทูบเบอร์ด้านเครื่องสำอางค์ ยูทูบเบอร์ด้านงานประดิษฐ์ทั่วไป แต่ยังขาดยูทูบเบอร์ด้านงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยโดยตรง ซึ่งสื่อสังคมออนไลน์ด้านนี้ยังคงมีน้อยและมีความจำเป็นอย่างมากต่อผู้สนใจและมีความเกี่ยวข้องกับงานประดิษฐ์ด้านเอกลักษณ์ไทยที่ต้องการสืบค้นข้อมูลเพื่อใช้พัฒนางานของตนเองให้น่าสนใจเพื่อสร้างรายได้ และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้น ทั้งนี้การสร้างสื่อสังคมออนไลน์เพื่อให้คนสนใจจำนวนมากนั้นเป็นเรื่องยากต้องศึกษาปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องจากอินฟลูเอนเซอร์ที่มีผู้ติดตามจำนวนมากในปัจจุบัน ซึ่งตรงกับงานวิจัยของ Rodplang (2021) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนาช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์ของออนไลน์ กลุ่มผลิตภัณฑ์ จักรสานอบไทยลาว แก้วทองเอน อำเภออินทร์บุรี จังหวัดสิงห์บุรี ผลการพัฒนาช่องทางการตลาดผลิตภัณฑ์ของออนไลน์ คือ ได้เพจเฟซบุ๊ก กลุ่มผลิตภัณฑ์จักรสานอบไทยลาว แก้วทองเอน ซึ่งกระบวนการนำเสนอใช้การนำเสนอตามหมวดหมู่ของผลิตภัณฑ์ เนื้อหาที่ใช้สื่อสารประกอบด้วยภาพถ่าย อินโฟกราฟิกการลิงก์ยูทูบการแชร์โพสต์ข้อคิดเห็นและกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มส่วนภาพที่ใช้แนะนำเสนอเป็นการจัดวางรูปภาพผลิตภัณฑ์ให้ดูน่าสนใจ มีการใส่มูลค่าของผลิตภัณฑ์นั้นเข้าไปด้วย มีการจัดการคำตอบ การจัดการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ให้กับลูกค้าผ่านทางหน้าเพจอีกด้วย (Rodplang, 2021) เช่นเดียวกับงานวิจัยของไพโรสันต์ สุวรรณศรี และกลุ่มเพื่อนได้ทำการศึกษาเรื่องการอนุรักษ์ภูมิปัญญาล้านนาเชิงหัตถกรรมชุมชนบ้านถวายด้วยสื่อมัลติมีเดีย ผลการวิจัย ดังนี้ 1) ได้แนะนำเสนอในรูปแบบของสื่อมัลติมีเดียที่ประกอบไปด้วยข้อความรูปภาพ ภาพเคลื่อนไหว เสียง และวิดีโอ โดยมีขั้นตอนการสร้าง 5 ขั้นตอน คือ ขั้นวิเคราะห์ขั้นออกแบบ ขั้นการพัฒนา ขั้นการทดลองใช้ และขั้นการประเมินผล แบ่งเป็นเรื่องสั้น 3 เรื่อง คือ เรื่องบ้านถวาย หัตถศิลป์ที่ยังมีลมหายใจเรื่องวิถีสลาและเรื่องจากรุ่นสู่รุ่นที่เล่าถึง ความเป็นมาของชุมชนและวิถีความเป็นอยู่ของบ้านถวาย (Suwannasri, Suwannasri, Kankhat, and Patcharatanaroach, 2021) จากที่มีผู้ศึกษาการพัฒนาสื่อสังคมออนไลน์ด้านต่าง ๆ มาแล้วบางส่วนจึงเห็นได้ว่า มีผู้ที่สนใจและต้องการสื่อสังคมออนไลน์ทางด้านงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย แต่ยังมีผู้ที่สร้างสื่อสังคมออนไลน์ด้านนี้จำนวนไม่มาก จากที่มาและความสำคัญของปัญหาที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจ ที่จะศึกษาเรื่องการพัฒนาสื่ออินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์

ไทย เพื่อศึกษาสภาพการณ์การสร้างสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยงานดอกไม้สด เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยในการสร้างสื่อการเรียนรู้ของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยงานดอกไม้สด เพื่อพัฒนารูปแบบสื่อการเรียนรู้ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยงานดอกไม้สด

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการณ์การสร้างสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย
3. เพื่อพัฒนารูปแบบสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนในการดำเนินการวิจัย มีขั้นตอนดังรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ กลุ่มผู้ติดตามช่องยูทูบด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยรวมทั้งสิ้น 14 ช่อง ที่เคยเข้าชมสื่อออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ข้อมูลเพจสื่ออินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ผู้ติดตามช่องยูทูบด้านคหกรรมศาสตร์ งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยจำนวน 5 ช่อง ซึ่งมีผู้ติดตามตั้งแต่ 1.58 หมื่นคน ถึง 1.03 แสนคน และเคยเข้าชมสื่อออนไลน์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางสุ่มของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) ที่ระดับความเชื่อมั่น ร้อยละ 95 ระดับความคลาดเคลื่อน $\pm$ ร้อยละ 5 ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 385 คน ใช้วิธีสุ่มตัวอย่างแบบบังเอิญด้วยความสมัครใจเพื่อให้ได้ตรงตามจำนวนที่ต้องการ

ขั้นตอนที่ 2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม เรื่องการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ ด้านคหกรรมศาสตร์งานเอกลักษณ์ไทยมีลักษณะของแบบสอบถาม ประกอบด้วย ลักษณะคำถามปลายปิด (closed - end question) และลักษณะคำถามปลายเปิด (open - end question) แบ่งเป็น 4 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 เป็นข้อความเกี่ยวกับลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์

ตอนที่ 3 เป็นข้อความเกี่ยวกับกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์

ตอนที่ 4 เป็นข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน ด้วยแบบประเมินค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อความกับเนื้อหาหรือวัตถุประสงค์ (Index of Item Objective Congruence: IOC) ที่ได้มีค่าอยู่ระหว่าง 0.8-1.0 คำนวณหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม (Reliability) ด้วยวิธีวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของแบบสอบถามทั้งชุดได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาที่ 0.964 เป็นเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยขอความร่วมมือจากกลุ่มตัวอย่างเพื่อตอบแบบสอบถามด้วยการส่งแบบสอบถามผ่านระบบออนไลน์ ประกอบด้วย 1. ช่องแสงจันทร์เขจรศาสตร์ 2. ช่องคหกรรมศาสตร์สวนดุสิตสุพรรณบุรี 3. ช่อง Alisa Channel 4. ช่อง JakkrapanRoopngam และ 5. ช่อง Wonder P ซึ่งผู้วิจัยสร้างขึ้นด้วยระบบแบบสอบถามออนไลน์ (Google Form) มีการตรวจสอบคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่าง

ที่เข้ามา ทำแบบสอบถาม เพื่อให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนของประชากร โดยการใช้คำถามเพื่อคัดกรอง หลังจากตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามแล้วนำไปวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปแล้ว 5. ชื่อนำเสนอข้อมูลในรูปตารางและแปลผลด้วยการบรรยายตามลำดับ

ขั้นตอนที่ 4 การวิจัยครั้งนี้วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปโดยการนำแบบสอบถามที่ผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลมาบันทึกลงโปรแกรมการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติ ประกอบไปด้วย ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ข้อมูลระดับความสำคัญของปัจจัยด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ อธิบายด้วยค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ซึ่งมีเกณฑ์ในการกำหนดค่าน้ำหนักของการประเมินเป็น 5 ระดับตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์หลายตัวแปร (Multivariate Relationship) ซึ่งเป็นวิธีการทางสถิติที่อธิบายความสัมพันธ์ของตัวแปรอิสระที่มีความสัมพันธ์กับตัวแปรตาม ได้แก่ การใช้สถิติ Multiple Regression Analysis เพื่อหาตัวแปรอิสระ ได้แก่ ความสัมพันธ์กับตัวแปรตามหรือเป็นการพยากรณ์ ตัวแปรตามหนึ่งตัวส่งผลมาจากตัวแปรอิสระตั้งแต่สองตัวขึ้นไป และการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยใช้วิธีการนับจำนวนยอดผู้เข้าชม

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาสภาพการณ์การสร้างสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่มีสถานภาพโสด จำนวน 218 คน คิดเป็นร้อยละ 56.6 เลือกเข้าชมงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยประจำในสื่อออนไลน์ (ยูทูบ) มากที่สุด คือ มาลัยสองชาย จำนวน 148 คน คิดเป็นร้อยละ 38.4 โดยส่วนใหญ่จำนวนครั้งที่ดูผ่านสื่อออนไลน์น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ มีจำนวน 119 คน คิดเป็นร้อยละ 30.9 ปัจจัยที่ใช้พิจารณาเลือกชมงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่รับชมผ่านช่องยูทูบมากที่สุด คือ ด้านการสร้างสรรค์ จำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 29.09 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 จำนวนและค่าร้อยละของข้อมูลด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบ แบบสอบถาม

ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพ		
โสด	218	56.60
งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยประเภทงานประดิษฐ์ดอกไม้สดที่เลือกเข้าชมประจำในสื่อออนไลน์ (ยูทูบ)		
มาลัยสองชาย	148	38.40
จำนวนครั้งที่ดูผ่านสื่อออนไลน์		
น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์	119	30.90
ท่านพิจารณาเลือกชมงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ประเภทงานประดิษฐ์ดอกไม้สดที่ท่านรับชมผ่านช่อง ยูทูบ จากปัจจัยใด		
ด้านการสร้างสรรค์	112	29.09

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญ ภาพรวม อยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X} = 4.35$) รายละเอียดแสดง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ภาพรวม

(n = 385)

คุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
1. ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญ	4.35	0.68	มาก
2. ปัจจัยด้านความไว้วางใจ	4.31	0.67	มาก
3. ปัจจัยด้านความดึงดูดใจ	4.31	0.63	มาก
4. ปัจจัยด้านความเคารพ	4.33	0.65	มาก
5. ปัจจัยด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย	4.29	0.70	มาก
รวม	4.39	0.47	มาก

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ ภาพรวมอยู่ในระดับมาก และมีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=4.45$) รายละเอียดแสดง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานด้านกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ภาพรวม

(n = 385)

กลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความสำคัญ
1. ปัจจัยด้านเนื้อหา	4.37	0.59	มาก
2. ปัจจัยด้านการสร้างสรรค์	4.35	0.63	มาก
3. ปัจจัยด้านความเฉพาะเจาะจง	4.35	0.61	มาก
4. ปัจจัยด้านประโยชน์	4.42	0.54	มาก
5. ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์	4.45	0.54	มาก
รวม	4.39	0.47	มาก

วัตถุประสงค์ที่ 2 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสาร ในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์กับกลยุทธ์การสื่อสารด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย โดยใช้สถิติถดถอยเชิงพหุคูณแบบ Enter (Enter Multiple Regression Analysis) พบว่า มีตัวแปรทำนาย 5 ตัว คือ ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความไว้วางใจ ด้านความดึงดูดใจ ด้านความเคารพ ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย สามารถร่วมกันพยากรณ์คุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ได้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอำนาจทำนาย ประมาณร้อยละ 42.60 รายละเอียดแสดง ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์กับกลยุทธ์การสื่อสารด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย

คุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์	กลยุทธ์การสื่อสารด้านประโยชน์			T	P
	B	SE	β		
ค่าคงที่ (a)	1.660	0.167		9.920	0.000
ด้านความเชี่ยวชาญ	0.164	0.044	0.206	3.700	0.000
ด้านความไว้วางใจ	0.111	0.048	0.137	2.304	0.022
ด้านความดึงดูดใจ	0.091	0.051	0.106	1.785	0.075
ด้านความเคารพ	0.129	0.048	0.154	2.670	0.008
ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย	0.143	0.042	0.185	3.440	0.001

R Square = 0.426 R = 0.653 Durbin-Watson = 1.925

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

วัตถุประสงค์ที่ 3 พัฒนารูปแบบสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ผู้รับชมเลือกชมงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยในสื่อออนไลน์ (ยูทูบ) เรื่องมาลัยสองชาย น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ซึ่งมีระยะเวลาในการนำเสนอวิดีโอ 5-10 นาที ผู้รับชมให้ระดับความสำคัญด้านความเชี่ยวชาญโดยมองที่ชิ้นงานของอินฟลูเอนเซอร์ ด้านความเคารพผู้รับชมชื่นชมและยอมรับอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ด้านความไว้วางใจ ผู้รับชมเชื่อมั่นในอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีภาพลักษณ์เป็นที่ยอมรับของผู้ติดตามผลงาน ด้านความดึงดูดใจ ผู้รับชมสนใจอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีลีลาการนำเสนอที่แตกต่างไม่เหมือนใคร และปัจจัยด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมายผู้รับชมสนใจอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่เป็นคนบ้านเกิดเดียวกันกับตนเอง ด้านกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ด้าน คหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ผู้รับชมให้ระดับความสำคัญปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์มากที่สุด ซึ่งผู้รับชมมีการตอบคำถามกับผู้ติดตามจากเจ้าของช่องยูทูบอย่างสม่ำเสมอ ปัจจัยด้านประโยชน์ผู้รับชมสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ปัจจัยด้านเนื้อหา ผู้รับชมติดตามช่องยูทูบงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีเนื้อหาครบถ้วนและเข้าใจได้ง่าย และปัจจัยด้านการสร้างสรรค์รวมถึงปัจจัยด้านความเฉพาะเจาะจงผู้รับชมสนใจช่องยูทูบงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่ใช้เทคนิคการบรรยายด้วยภาพตลอดการรับชมและผู้รับชมสนใจช่องยูทูบที่มีการนำเสนอานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ทั้งสองปัจจัยมีความสัมพันธ์กัน สามารถมีอำนาจทำนาย ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความไว้วางใจ ด้านความดึงดูดใจ ด้านความเคารพ และด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย หากอินฟลูเอนเซอร์มีตัวแปรทั้งห้าตัวนี้ ก็สามารถทำนายได้ว่าสื่อจะได้รับการเลือกรับชมถึงร้อยละ 42.60 จากนั้น ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างสื่อประเภท ยูทูบด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยประเภทดอกไม้สด เรื่อง การประดิษฐ์มาลัยร้อยรัก ความยาว 8 นาที (ภาคผนวก ค) โดยนำไปเผยแพร่ในช่องทาง ยูทูบ เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ ตั้งแต่วันที่ 6 มกราคม พ.ศ. 2567 ถึงวันศุกร์ที่ 19 มกราคม พ.ศ. 2567 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 4.18 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 5 และ 6

ตารางที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางพัฒนารูปแบบการสร้างสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์

(n = 385)

ข้อมูลลักษณะทางประชากรศาสตร์	จำนวน (คน)	ร้อยละ
งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยประเภทงานประดิษฐ์ดอกไม้สดที่ท่านเลือกเข้าชมประจำ ในสื่อออนไลน์ (ยูทูบ)		
มาลัยสองชาย	148	38.40
จำนวนครั้งที่ดูผ่านสื่อออนไลน์		
น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์	119	30.90

ตารางที่ 6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางพัฒนารูปแบบการสร้างสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ด้านคุณลักษณะและด้านกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์

(n = 385)

ด้านคุณลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความสำคัญ
ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญ			
ผลงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยของอินฟลูเอนเซอร์มีส่วนทำให้ท่านเลือกรับชม	4.52	0.84	มากที่สุด
ปัจจัยด้านความไว้วางใจ			
ผู้รับชมเชื่อมั่นในอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีภาพลักษณ์เป็นที่ยอมรับของผู้ติดตามผลงาน	4.33	0.84	มาก
ด้านคุณลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ ปัจจัยด้านความดึงดูดใจ			
ผู้รับชมสนใจอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีลีลาการนำเสนอที่แตกต่างไม่เหมือนใคร	4.41	0.80	มาก
ปัจจัยด้านความเคารพ			
ผู้รับชมชื่นชมและยอมรับอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน	4.39	0.86	มาก
ปัจจัยด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย			
ผู้รับชมสนใจอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่เป็นคนบ้านเกิดเดียวกันกับท่าน	4.34	0.87	มาก
ด้านกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ ปัจจัยด้านเนื้อหา			
ผู้รับชมติดตามช่องยูทูบงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีเนื้อหาครบถ้วนและเข้าใจได้ง่าย	4.44	0.81	มาก
ปัจจัยด้านการสร้างสรรค์			
ผู้รับชมสนใจช่องยูทูบงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่ใช้เทคนิคการบรรยายด้วยภาพตลอดการรับชม	4.39	0.87	มาก
ปัจจัยด้านความเฉพาะเจาะจง			
มีการนำเสนอานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย	4.44	0.83	มาก

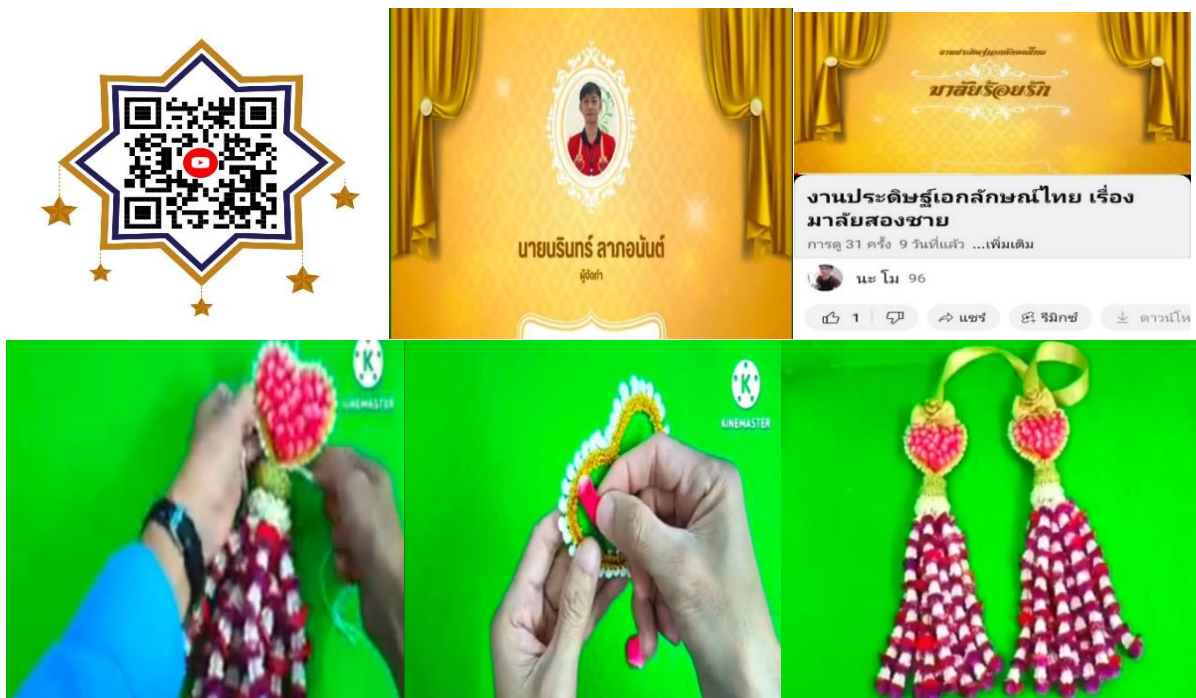
ด้านคุณลักษณะการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความสำคัญ
ปัจจัยด้านประโยชน์			
การรับชมสื่องานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยสามารถนำไปประกอบอาชีพได้	4.47	0.73	มาก
ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์			
มีการตอบคำถามกับผู้ติดตามจากเจ้าของช่องยูทูปอย่างสม่ำเสมอ	4.64	0.67	มากที่สุด

องค์ความรู้ใหม่

จากการวิจัย สื่อประเภทยูทูปเป็นที่นิยมในช่วงเวลานี้ผู้วิจัยจึงสร้างสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยประเภทดอกไม้สด เรื่อง การประดิษฐ์มาลัยร้อยรัก ซึ่งมีความยาว 5 นาทีรูปแบบการนำเสนอเป็นลักษณะแบบไทย โดยมีการใช้เสียงดนตรีไทยประกอบตลอดการสาธิต ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญเฉพาะตัวสาธิตขั้นตอนการร้อยมาลัยร้อยรัก หรือมาลัยสองชายด้วยการใช้เทคนิคการกรอดอกบานไม่รู้โรยรวมกับการร้อยดอกกรัก และดอกกุหลาบมอญซึ่งเทคนิคนี้ไม่เคยมีใครทำมาก่อน รูปทรงของพวงมาลัยที่ร้อยเป็นรูปหัวใจเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อมาลัยร้อยรักแสดงถึงความรักของคู่บ่าวสาวในพิธีแต่งงาน โดยนำไปเผยแพร่ในช่องทางยูทูป เป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ มีผู้เข้าชม 294 คน นอกจากนี้ยังมีผู้รับชมกดถูกใจจำนวน 125 คน กดติดตามจำนวน 93 คน รายละเอียดดังตารางที่ 7

ตารางที่ 7 สรุปยอดผู้เข้าชมยูทูป กดถูกใจ และกดติดตามในช่องต่าง ๆ

รายละเอียด	ช่อง นะโม (คน)	ช่อง Wonder P (คน)	ช่องแสงจันทร์ เขจรศาสตร์ (คน)	รวม (คน)	หมายเหตุ
ผู้เข้าชม	137	75	82	294	
กดถูกใจ like	18	7	25	125	
กดติดตาม	93	-	-	93	

Picture 1: YouTube Content about Thai-Inspired Crafts

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพการณ์การสร้างสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยพบว่าลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ช่วงอายุต่ำกว่า 20 ปี มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับต่ำกว่าปริญญาตรี ประกอบอาชีพนักเรียน/นิสิต/นักศึกษา ด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย โดยภาพรวมรายด้านพบว่า อยู่ในระดับมากเรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านความเชี่ยวชาญด้านความเคารพด้านความไว้วางใจ ด้านความตั้งใจ ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้รับชมให้ความสำคัญด้านความเชี่ยวชาญมากที่สุดเนื่องจากการในการประดิษฐ์ชิ้นงานเอกลักษณ์ไทยนั้นต้องอาศัยความชำนาญเป็นอย่างมาก ทั้งด้านความละเอียดความประณีตรวมถึงความคิดสร้างสรรค์ โดยยอมรับอินฟลูเอนเซอร์ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการงานมีความชำนาญและสั่งสมประสบการณ์จนมีผู้ยอมรับมากมายรวมถึงภาพลักษณ์ของอินฟลูเอนเซอร์เป็นสิ่งสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้มีผู้รับชมเกิดความไว้วางใจในตัวอินฟลูเอนเซอร์ด้านงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย เช่นการแต่งตัว หน้าที่การงาน ความมั่นใจในการสร้างสรรค์ชิ้นงานการนำเสนอที่แตกต่างไม่เหมือนใคร ไม่จำเจ ทำให้เกิดแรงดึงดูดใจ ให้รับชมและปฏิบัติตาม และด้านกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย โดยภาพรวมรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ ปัจจัยด้านประโยชน์ ปัจจัยด้านเนื้อหา ปัจจัยด้านการสร้างสรรค์ และปัจจัยด้านความเฉพาะเจาะจง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Piemkaroon (2023) ศึกษาเรื่อง การเรียนรู้ด้านสื่อและการสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ในกลุ่มเจนเอเรชั่นแซต พบว่า พฤติกรรมการใช้โซเชียลมีเดีย และกิจกรรมดิจิทัลของกลุ่มเจนเอเรชั่นแซต มีการเปลี่ยนแปลงที่ชัดเจนมากขึ้นเมื่อเทียบกับเจนเอเรชั่นอื่น ส่งผลต่อทัศนคติและพฤติกรรม ที่แตกต่างกัน ด้วยความสามารถในการเข้าถึงข้อมูลได้ทันทีและได้รับข้อมูลจากทั่วโลกผ่านทางสมาร์ทโฟน และ Nimkrut (2017) ศึกษาเรื่อง กระบวนการสื่อสารการสร้างเครือข่ายและปฏิสัมพันธ์ทางสังคมถึงความจริงของแฟนคลับเกาหลีผ่านสื่อทวิตเตอร์ กรณีศึกษา ศิลปินวงทงบังชงิก พบว่า การมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมระหว่างศิลปินกับแฟนคลับเกิดจาก 3 ปัจจัยด้วยกัน คือ ปัจจัยทางด้านกระบวนการสื่อสาร ปัจจัยจากสื่อที่ใช้ และปัจจัยจากการแสดงออกเชิงสัญลักษณ์ ทำให้เกิดความรู้สึกและการแสดงออกในลักษณะต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อความคิดและพฤติกรรมของแฟนคลับ 3 ด้าน คือ ผลความคิดและพฤติกรรมของตนเอง ผลต่อความคิดและพฤติกรรมที่มีต่อศิลปิน และผลต่อความคิดและพฤติกรรมที่มีต่อแฟนคลับด้วยตนเอง Kemkaman (2020) ศึกษาเรื่อง แนวทางการพัฒนาการรู้ดิจิทัลสำหรับครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 7 พบว่า ด้านการสร้างสรรค์ ทั้งนี้เนื่องมาจากสื่อและรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่ถูกออกแบบมาอย่างดีในเชิงสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสนใจใคร่รู้จึงส่งผลต่อผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ที่ดีขึ้นได้ ดังนั้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความไว้วางใจ ด้านความตั้งใจ ด้านความเคารพ ด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย มีความสัมพันธ์กับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ซึ่งสอดคล้องกับ Inthasang, and Nilsamuk (2023) ศึกษาเรื่อง อิทธิพลสื่อสังคมที่มีต่อผลการดำเนินงานธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย พบว่า สื่อสังคมมีอิทธิพลสำคัญและส่งผลกระทบต่อภาพลักษณ์กิจการและผลการดำเนินงาน ในทำนองเดียวกันภาพลักษณ์กิจการนำไปสู่ผลการดำเนินงานของกิจการ ทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างผลกระทบของสื่อสังคมที่มีต่อผลการดำเนินงานธุรกิจโรงแรมในประเทศไทย วิเคราะห์โดยใช้สถิติเชิงพรรณนาและใช้การถดถอยพหุคูณเพื่อทดสอบสมมติฐาน

ผลการทดสอบสมมติฐาน ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าภาพลักษณ์กิจการมีอิทธิพลเป็นตัวแปรส่งผ่านบางส่วนระหว่างสื่อสังคมกับผลการดำเนินงานกิจการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนารูปแบบสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยพบว่า พบว่า ผู้รับชมเลือกชมงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยในสื่อออนไลน์ (ยูทูบ) เรื่อง มาลัยร้อยรัก จำนวน 294 คนหลังจากเผยแพร่ในช่องยูทูบเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์ให้มีความสนใจติดตามรับชมเนื่องจากมีเนื้อหาในการนำเสนอที่กระชับไม่ยืดเยื้อใช้เวลาในการนำเสนอเพียง 5 นาทีและมีการสร้างรูปแบบการนำเสนอเป็นลักษณะแบบไทย โดยมีการใช้เสียงดนตรีไทยประกอบตลอดการสาธิต มีการนำเสนอไม่เกินหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญเฉพาะตัวสาธิตขั้นตอนการร้อยมาลัยร้อยรักหรือมาลัยสองชาย ด้วยการใช้เทคนิคการกรอดอกบานไม่รู้โรยรวมกับการร้อยดอกกรักและดอกกุหลาบมอญซึ่งเทคนิคนี้ไม่เคยมีใครทำมาก่อนรวมถึงรูปทรงของพวงมาลัยที่ร้อยเป็นรูปหัวใจเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อมาลัยร้อยรักแสดงถึงความรักของคู่บ่าวสาวในพิธีแต่งงานนอกจากนี้ยังมีผู้รับชมกดถูกใจจำนวน 125 คน กดติดตามจำนวน 93 คน และมีผู้รับชมแสดงความคิดเห็นว่าเข้าใจง่ายจากข้อมูลทั้งหมดนี้ผู้ผลิตจำเป็นต้องพัฒนารูปแบบการสร้างและวิธีการนำเสนอเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับชมต่อไป

สรุป

สภาพการณ์การสร้างสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการวิเคราะห์ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุ 30 - 39 ปี ระดับการศึกษาปริญญาตรี มีอาชีพนักเรียน/นักศึกษา ส่วนมากมีรายได้ 20,001-30,000 บาท สถานภาพโสด เลือกชมสื่องานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย เรื่องมาลัยสองชายผ่านช่องทางยูทูบเป็นส่วนมาก ดูผ่านสื่อออนไลน์น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ผู้เลือกชมงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยด้านการสร้างสรรค์ผ่านช่องทางยูทูบมากที่สุด โดยพบว่าข้อมูลระดับความสำคัญด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความเคารพ ด้านความไว้วางใจ ด้านความดึงดูดใจ และด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ปัจจัยด้านความเชี่ยวชาญ พบว่าผลงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยของอินฟลูเอนเซอร์มีส่วนทำให้ผู้รับชมเลือกรับชม ปัจจัยด้านความไว้วางใจ พบว่าผู้รับชมเชื่อมั่นในอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีภาพลักษณ์เป็นที่ยอมรับของผู้ติดตามผลงาน ปัจจัยด้านความดึงดูดใจ พบว่าผู้รับชมสนใจอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีลีลาการนำเสนอที่แตกต่างไม่เหมือนใคร ปัจจัยด้านความเคารพ พบว่าผู้รับชมชื่นชมและยอมรับอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ที่ประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ปัจจัยด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย พบว่า ผู้รับชมสนใจอินฟลูเอนเซอร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่เป็นคนบ้านเกิดเดียวกับตัวเอง ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญด้านกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย โดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยมากไปน้อย คือ ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ ปัจจัยด้านประโยชน์ ปัจจัยด้านเนื้อหา ปัจจัยด้านการสร้างสรรค์ และปัจจัยด้านความเฉพาะเจาะจง โดยมีรายละเอียด ดังนี้ ปัจจัยด้านเนื้อหา พบว่าผู้รับชมติดตามช่องยูทูบงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่มีเนื้อหาครบถ้วนและเข้าใจได้ง่าย ปัจจัยด้านการสร้างสรรค์ พบว่าผู้รับชมสนใจช่องยูทูบงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยที่ใช้เทคนิคการบรรยายด้วยภาพตลอดการรับชม ปัจจัยด้านความเฉพาะเจาะจง พบว่ามีการนำเสนองานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ปัจจัยด้านประโยชน์ พบว่าการรับชมสื่อ

งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยสามารถนำไปประกอบอาชีพได้ ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ พบว่ามีการให้เหตุผลใจในการรับชมสื่องานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย

ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์ การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ปัจจัยด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ในการพัฒนาสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ด้านความเชี่ยวชาญ ด้านความไว้วางใจ ด้านความดึงดูดใจด้านความเคารพ และด้านความเหมือนกับกลุ่มเป้าหมาย มีความสัมพันธ์และสามารถร่วมกันพยากรณ์ปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีอำนาจทำนายประมาณ ร้อยละ 42.60

การพัฒนารูปแบบสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ผู้รับชมเลือกชมงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยในสื่อออนไลน์ (ยูทูบ) เรื่อง มาลัยร้อยรักเผยแพร่ในช่องยูทูบเป็นระยะเวลา 2 สัปดาห์โดยมีเนื้อหาในการนำเสนอที่กระชับไม่ยืดเยื้อใช้เวลาในการนำเสนอเพียง 5 นาทีและมีการสร้างรูปแบบการนำเสนอเป็นลักษณะแบบไทย โดยมีการใช้เสียงดนตรีไทยประกอบตลอดการสาธิต มีการนำเสนอไม่เกินหนึ่งครั้งต่อสัปดาห์ใช้ความคิดสร้างสรรค์และความเชี่ยวชาญเฉพาะตัวสาธิตขั้นตอนการร้อยมาลัยร้อยรักหรือมาลัยสองชายด้วยการใช้เทคนิคการกรอดอกบานไม่รู้โรยรวมกับการร้อยดอกกรักและดอกกุหลาบมอญซึ่งเทคนิคนี้ไม่เคยมีใครทำมาก่อนรวมถึงรูปทรงของพวงมาลัยที่ร้อยเป็นรูปหัวใจเพื่อให้สอดคล้องกับชื่อมาลัยร้อยรักแสดงถึงความรักของคู่บ่าวสาวในพิธีแต่งงานเป็นการพัฒนารูปแบบการสร้างและวิธีการนำเสนอเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้รับชม

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 สภาพการณ์การสร้างสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย

1.1.1 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญด้านลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่ผู้รับชมเลือกรับชมผ่านสื่อออนไลน์ (ยูทูบ) น้อยกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์ ดังนั้นผู้ผลิตสื่อควรผลิตสื่อให้ตรงกับความต้องการของกลุ่มผู้รับชมเพื่อดึงดูดให้กลุ่มผู้รับชมสนใจและรับชมมากกว่า 2 ครั้งต่อสัปดาห์

1.1.2 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญด้านคุณลักษณะของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ด้านความเชี่ยวชาญ ผู้รับชมยอมรับผลงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยของอินฟลูเอนเซอร์ ดังนั้น ผู้ผลิตสื่อจึงควรสร้างผลงานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยโดยใช้ความเชี่ยวชาญของตนเองมาสร้างสื่อที่กำลังเป็นที่สนใจในช่วงเวลานั้นเพื่อให้ผู้รับชมสนใจอย่างต่อเนื่อง

1.1.3 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญด้านกลยุทธ์การสื่อสารของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า ปัจจัยด้านการปฏิสัมพันธ์ อินฟลูเอนเซอร์มีการให้ผู้รับชมกดถูกใจในการรับชมสื่องานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยจึงทำให้มีผู้รับชมเป็นจำนวนมาก ดังนั้นผู้ผลิตสื่อควรสร้างการปฏิสัมพันธ์กับผู้รับชม โดยการเข้าไปสื่อสารกับผู้รับชมอย่างสม่ำเสมอไม่จะเป็นการทักทาย การตอบคอมเมนต์ การสื่อสารทุก ๆ ด้านในเว็บไซต์ เพื่อให้ผู้รับชมรับรู้ได้ว่าผู้ผลิตสื่อให้ความสนใจผู้รับชมอย่างสม่ำเสมอ

1.2 ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านการยุทธการสื่อสารในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย จากผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์

ระหว่างปัจจัยด้านคุณลักษณะกับปัจจัยด้านกลยุทธ์การสื่อสารในการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย พบว่า มีความสัมพันธ์กัน ดังนั้น ผู้ผลิตควรนำกลยุทธ์การสื่อสารและปัจจัยด้านคุณลักษณะร่วมสร้างสื่อโดยใช้ความคิดสร้างสรรค์ผลิตเนื้อหาที่ดึงดูดใจให้ผู้รับชมสนใจผลงานของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยให้เป็นที่รู้จักต่อไป

1.3 จากผลการวิเคราะห์ข้อมูลแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างสื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลบ่งบอกได้ว่ามีระดับความสำคัญที่ใกล้เคียงกันมากไม่ควรให้ความสำคัญกับปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเพียงอย่างเดียว ผู้ผลิตสื่อควรให้ความสำคัญกับทุกปัจจัยเพราะมีความสำคัญด้วยกันทั้งสิ้น จึงควรสร้างสื่อจากทุกปัจจัยที่เหมาะสมและเกี่ยวข้องให้สื่อด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทยออกมามีประสิทธิภาพมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรเพิ่มประเภทของสื่อออนไลน์ที่เป็นที่นิยมในปัจจุบัน เพื่อให้มีช่องทางในการเก็บข้อมูลมากยิ่งขึ้นและทันสมัย

2.2 ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ เช่น ค่านิยม ทักษะคติ การบอกต่อที่จะส่งผลต่อความภักดีหรือนิยาม ต่อตัวอินฟลูเอนเซอร์ เป็นต้น

2.3 จากการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนาสื่อของอินฟลูเอนเซอร์ด้านคหกรรมศาสตร์งานประดิษฐ์เอกลักษณ์ไทย ผู้ที่สนใจอาจนำไปเป็นแนวทางในการศึกษาวิจัยต่อยอดกับงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้นวัตกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นต่อไป

References

- Cabinet Secretariat. (2018). *Master Plan of National Development or National Strategy, 20 Years (2018-2037)*. Retrieved January 15, 2024, from https://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2561/A/082/T_0001.PDF
- Inthasang, Ch., & Nilsamuk, P. (2023). The Influence of Social Media on Firm Performance of Hotels Business in Thailand. *Humanity and Social Science Journal, Ubonratchathani University*, 14(2), 239-260.
- Kemkaman, N. (2020). Guidelines to Develop Digital Literacy for Teachers under Secondary Educational Service Area Office 7. (Master's Thesis). Rajamangala University of Technology Thanyaburi. Pathum Thani.
- Nimkrut, S. (2017). *The Communication Process, Network Creation and Parasocial Interaction of Korean Fanclub via Twitter in Thailand: A Case Study of TVXQ*. (Master's Thesis). Dhurakij Pundit University. Bangkok.
- Office of the Education Council. (2017). *National Education Plan 2017-2036. (1st ed.)*. Bangkok: Office of Council of State.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). *National Economic and Social Development (The Thirteenth Plan (2023-2027))*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.

- Piemkaroon, P. (2023). Media and Communication Learning to Develop to Be Influencers of Generation Z. *College of Social Communication Innovation Srinakharinwirot University*, 11(1), 107-118.
- Rodplang, P. (2021). The Developing Online Marketing Channels of Ngob Products, Basketry Products Group Ngobthai-Laongaeaw Thong-En, Inburi District, Singburi Province. *Journal of Social Science and Buddhist Anthropology*, 6(3), 35-45.
- Suwannasri, P., Suwannasri, P., Kankhat, S., & Patcharatanaroach, S. (2021). Conservation of the Handicraft Lanna Wisdom in the Ban Tawai Community by Using Multimedia. *Rajabhat Chiang Mai Research Journal*, 21(2), 144-156.

รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูง ในถิ่นทุรกันดาร*

A Management Model of Internal Quality Assurance in Schools Located in Remote Highland Areas

¹วิไลวรรณ นันตะ และ จิตติมา วรณศรี

¹Wilaiwan Nunta and Jitima Wannasri

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

Faculty of Education, Naresuan University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Wilaiwan64@nu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีวิธีการดำเนินการวิจัยมี 3 ขั้นตอน ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยศึกษาจาก 1.1) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง 1.2) สถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี จำนวน 3 โรงเรียน และ 1.3) สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ตารางวิเคราะห์เนื้อหา และแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง ตามลำดับ ขั้นตอนที่ 2 สร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ และขั้นตอนที่ 3 ประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ กลุ่มผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา จำนวน 120 คน จากสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 60 แห่ง ในภาคเหนือตอนบน โดยเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มี 6 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย ด้านบุคลากร และด้านอื่น ๆ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย ด้านผู้เรียน ด้านการบริหารจัดการ และด้านการเรียนการสอน และองค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย การสร้างแรงจูงใจ การสร้างเครือข่าย การมีวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นคุณภาพ และการสนับสนุนและช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด โดยมีผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน; สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน; พื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

Abstract

The research article aimed at developing a management model for internal quality assurance in schools located in remote highland areas. The study was divided into three steps: 1) Investigating components and guidelines for the management of internal quality assurance in schools located in remote highland areas. This step involved (1) studying related documents and research, (2) exploring three schools with best practices, and (3) conducting interviews with five experts. The tools used included a table for content analysis and semi-structured interview form; 2) Creating and examining the propriety of the model by nine experts. The tools used were a form for checking the propriety of the model; and 3) Evaluating the feasibility and utility of the model. The key informants involved 120 school administrators and teachers in charge of educational quality assurance, who were chosen via purposive sampling, from 60 schools located in remote highland areas. The tools used were forms evaluating the feasibility and utility of the model. The obtained data were analyzed by mean and standard deviation.

From the study, the following results were found: A management model for internal quality assurance in schools located in remote highland areas consists of six components: 1) principles; 2) objectives; 3) inputs, including personnel and other resources; 4) operational processes; 5) educational quality, encompassing students, management, teaching, and learning; and 6) success factors, such as fostering motivation, building networks, cultivating an organizational culture focused on quality, and receiving support and assistance from original affiliations. This developed management model has been evaluated as having the highest level of propriety and feasibility.

Keywords: Management Model for Internal Quality Assurance; Educational Institutions; Remote Highland Areas

บทนำ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดนโยบายและจุดเน้นแนวทางการพัฒนาการศึกษาขั้นพื้นฐานวิถีใหม่ วิถีคุณภาพ ด้านการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และความเท่าเทียมทางการศึกษา ทุกช่วงวัย ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา (Office of the Basic Education Commission, 2023) เพื่อให้ประชากรในวัยเรียนทุกคนและทุกกลุ่มเป้าหมาย รวมถึงกลุ่มผู้เรียนที่มีความต้องการจำเป็นพิเศษ กลุ่มชาติพันธุ์ กลุ่มผู้ด้อยโอกาส และกลุ่มที่อยู่ในพื้นที่ห่างไกลทุรกันดารสามารถเข้าถึงการบริการทางการศึกษาที่มีคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อสร้างเด็กไทยให้มีความพร้อม และกลายเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต แต่จากสภาพในปัจจุบันนั้น กลับพบว่า การศึกษาของประเทศไทยนั้น ยังจมอยู่กับปัญหา และวิกฤตที่สะสมมาเป็นระยะเวลานาน ไม่ว่าจะเป็นความแตกต่างด้านคุณภาพของสถานศึกษา ปัญหาเด็กออกกลางคัน ปัญหาด้านการอ่านไม่ออกเขียนไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งกับกลุ่มของสถานศึกษาที่ตั้งอยู่บนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร อันห่างไกล

สถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารนั้น จะตั้งอยู่ในภูมิประเทศเป็นภูเขาสูง ห้างไกล ซึ่งจะมีการตั้งถิ่นฐานบ้านเมืองของชาวบ้าน เป็นหมู่บ้าน ห่อมบ้านน้อยใหญ่ตามที่ราบเชิงเขา หุบเขา เชิงเขา การคมนาคมขนส่ง เดินทางจึงไม่สะดวก ประชากรส่วนใหญ่ในพื้นที่นี้จะมีอาชีพทำไร่ ทำสวน และมีฐานะยากจน สภาพชุมชนในพื้นที่ส่วนใหญ่จึงมีความแตกต่าง หลากหลาย ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และประเพณี วัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะตนของแต่ละหมู่บ้าน บางพื้นที่มีผู้ลี้ภัย มีปัญหายาเสพติด การค้ามนุษย์ ซึ่งล้วนแล้วแต่เป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของเยาวชนในพื้นที่ สอดคล้องกับ Chansila (2018) ได้กล่าวถึง สภาพปัญหาการจัดการศึกษาของสถานศึกษาบนพื้นที่สูงและถิ่นทุรกันดาร ที่ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนต่ำ เนื่องจากผู้เรียนที่เป็นชาติพันธุ์ ไม่สามารถฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยได้คล่อง จึงมีปัญหาในการสื่อสาร ตลอดจนการขาดแคลนทุนทรัพย์ จึงทำให้มีนักเรียนออกกลางคันสูงเพราะต้องย้ายถิ่นฐานไปตามพ่อแม่ ผู้ปกครอง เพื่อประกอบอาชีพ ช้ำยังมีภาวะเสี่ยงต่อปัญหาเสพติดอีกด้วย ในขณะที่บุคลากรทางการศึกษาทั้งผู้บริหาร และคณะครูที่บรรจุเข้ามาทำงานใหม่ในพื้นที่นั้นส่วนใหญ่ก็ยังขาดประสบการณ์ ไม่สามารถจัดการศึกษาตามเป้าหมายที่วางไว้ได้ อีกทั้งตัวสถานศึกษาก็ตกชั้นถดถอยลงประมาณในการบริหารจัดการ จึงส่งผลโดยตรงไปที่คุณภาพของการศึกษา ที่ไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ที่ควรจะเป็น สอดคล้องกับผลการประเมินภายนอกรอบที่สามของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา ปี พ.ศ. 2559 ที่พบว่า ยังมีโรงเรียนที่ไม่ได้รับรองมาตรฐานสูงถึงร้อยละ 30.69 สถานศึกษาจึงจำเป็นต้องอาศัยกระบวนการในการประกันคุณภาพการศึกษาเข้ามาช่วย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 กล่าวถึงมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา โดยในมาตรา 47 มีสาระสำคัญว่า ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา เพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ซึ่งจะประกอบไปด้วย ระบบการประกันคุณภาพภายใน และระบบการประกันคุณภาพภายนอก และในมาตรา 48 ก็ได้มีการระบุไว้ว่า ให้หน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการประกันคุณภาพการศึกษาจึงกลายเป็นเรื่องสำคัญที่หน่วยงานทางการศึกษาต้องปฏิบัติตาม ในการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษานั้น การประกันคุณภาพการศึกษาถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อน เพราะการประกันคุณภาพการศึกษาเปรียบเสมือนเป็นกระจกที่สะท้อนคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษาของผู้บริหาร และคณะครูในสถานศึกษานั้น ๆ เป็นการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ปกครองในการส่งบุตรหลานมาเรียนว่าเมื่อจบการศึกษาแล้ว นักเรียนจะเป็นคนที่มีคุณภาพตามนโยบายของรัฐบาล ในการนี้กระทรวงศึกษาธิการจึงได้วางแนวทางในการพัฒนาระบบการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ โดยได้ออกประกาศกฎกระทรวงการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 ว่าด้วยการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา การจัดทำแผนพัฒนาการจัดการศึกษาที่มุ่งคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา การดำเนินงานตามแผนพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานศึกษา การประเมินผลและตรวจสอบคุณภาพการศึกษาภายใน การติดตามผลการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา และ ให้มีการจัดทำรายงานผลการประเมินตนเอง (Ministry of Education, 2017) เพื่อให้สถานศึกษาทุกสถานศึกษามีคุณภาพและได้มาตรฐาน

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาของการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ที่มีลักษณะจำเพาะ และมีปัญหา อุปสรรคหลายประการที่ซับซ้อนนี้ จึงทำให้เกิดความยากลำบากในการบริหารจัดการสำหรับผู้บริหาร และเกิดความสับสนในการดำเนินการสำหรับคณะครู ผู้วิจัยที่ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา และเข้าใจถึงบริบทที่แตกต่างของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

บนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษากับสถานศึกษาที่มีบริบทพิเศษเหล่านี้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนจนสามารถบรรลุได้ตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งการดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนย่อย

ขั้นที่ 1.1 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แหล่งข้อมูล คือ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับองค์ประกอบของการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

เครื่องมือในการวิจัย คือ ตารางวิเคราะห์เนื้อหา ที่จะแสดงรายการหรือประเด็นที่ต้องการวิเคราะห์จากแหล่งอ้างอิงที่หลากหลายเพื่อใช้เปรียบเทียบกัน

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ในการเปรียบเทียบและสังเคราะห์ประเด็นร่วมที่สำคัญในแต่ละองค์ประกอบ

ขั้นที่ 1.2 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากสถานศึกษาที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพการศึกษา อย่างละ 3 คน จาก 3 โรงเรียนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่ได้รับรางวัลสถานศึกษาที่มีระบบและกลไกการบริหารจัดการคุณภาพมาตรฐานการศึกษา เพื่อการประกันคุณภาพการศึกษา Internal Quality Assurance Award (IQAA Award) ปีการศึกษา 2564 ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นที่ 1.3 การศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ที่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับงานประกันคุณภาพการศึกษา มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี และมีคุณวุฒิปริญญาเอกขึ้นไป ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารระดับนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) อาจารย์มหาวิทยาลัย 3) ผู้บริหารสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา 4) ผู้บริหารสถานศึกษา และ 5) ศึกษานิเทศก์ รวมจำนวน 5 คน

เครื่องมือในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง

การวิเคราะห์ข้อมูล คือ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร แบ่งออกเป็น 2 ขั้นตอนย่อย

ขั้นที่ 2.1 การยกร่างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยนำข้อมูลจากการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ในขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยอาศัยทฤษฎีการบริหารเชิงระบบเป็นฐาน ซึ่งประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน คุณภาพการศึกษา และ ปัจจัยความสำเร็จ

ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบร่างรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้ให้ข้อมูล คือ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 9 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบตรวจสอบความเหมาะสมของร่างรูปแบบ ที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการตามองค์ประกอบย่อยของรูปแบบ และสามารถให้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมได้ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้ให้ข้อมูล คือ กลุ่มผู้บริหาร และครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพ อย่างละ 60 คน รวม 120 คน จากสถานศึกษาในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนบน 6 จังหวัด ได้แก่ เชียงราย เชียงใหม่ น่าน ลำปาง แม่ฮ่องสอน และพะเยา ที่ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง จังหวัดละ 10 โรงเรียน รวม 60 โรงเรียน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผลการวิจัยพบว่า มีองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพการศึกษา และองค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

1.1 หลักการของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) หลักการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน 2) หลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) หลักการติดตามและตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา 4) หลักการบริหารจัดการศึกษาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ 5) หลักการร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์การจัดการศึกษา และ 6) หลักการบริหารงานแบบบูรณาการ สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ประกอบด้วย 1) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูง 2) เพื่อตรวจสอบ และประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษา

ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3) เพื่อสร้างความมั่นใจด้านคุณภาพการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำของผู้เรียน 5) เพื่อรายงานผลการพัฒนาคุณภาพมาตรฐานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 6) เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

1.3 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1.ปัจจัยด้านบุคคล มีดังนี้ 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ควรมีวิสัยทัศน์และเป็นผู้นำทางวิชาการ มีภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพภายใน มีบริหารสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย และเป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี 2) ครูผู้สอน ควรมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน มีทักษะการใช้เทคโนโลยีจัดการเรียนรู้ จัดการเรียนรู้ที่เน้นการลงมือปฏิบัติ (Active Learning) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีแก่เพื่อนร่วมงานและชุมชนบนพื้นที่สูง ตลอดจนเข้าใจบริบทของสถานศึกษาและชุมชนบนพื้นที่สูง 3) คณะกรรมการสถานศึกษา สามารถวิเคราะห์บริบท และวัฒนธรรมของชุมชนบนพื้นที่สูง เพื่อนำมาใช้ในการจัดโครงการ มีความรักในถิ่นเกิดและมีความเสียสละ ชุมชนให้การยอมรับ มีมนุษยสัมพันธ์ดีและเป็นผู้ที่สนับสนุนให้สถานศึกษามีระบบประกันคุณภาพภายในที่เข้มแข็ง 2. ปัจจัยอื่น ประกอบด้วย 1) งบประมาณในการดำเนินงานตามโครงการ 2) สถานศึกษามีหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร 3) การสนับสนุน ช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด และ 4) โครงสร้างการบริหารงานภายในที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาบนพื้นที่สูง

1.4 กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 เตรียมการ ประกอบด้วย 1.1 มีการแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 1.2 ผู้บริหารสร้างแรงบันดาลใจตลอดจนกระตุ้น และส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน 1.3 วิเคราะห์ผลการดำเนินงานจากรายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) และวิเคราะห์บริบทสถานศึกษา (SWOT) เพื่อนำไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศ ในการกำหนดมาตรฐานของสถานศึกษา และจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา/แผนปฏิบัติการประจำปี และ 1.4 จัดทำคู่มือการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 2 วางแผนดำเนินงาน โดยดำเนินการ 2.1 แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา 2.2 มีการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาแบบมีส่วนร่วมของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย 2.3 ประกาศใช้มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนบนพื้นที่สูง 2.4 จัดทำแผนกลยุทธ์/แผนปฏิบัติการประจำปีและแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2.5 กำหนดปฏิทินการติดตามคุณภาพภายในสถานศึกษาตลอดปีการศึกษา 2.6 จัดทำคู่มือการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และ 2.7 สร้างเครื่องมือเก็บรวบรวมข้อมูลการประเมินคุณภาพภายในของสถานศึกษา ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินงาน ประกอบด้วย 3.1 สถานศึกษาสร้างความเข้าใจ และสื่อสารแนวทางการดำเนินงานตามแผนที่กำหนดไว้ 3.2 สถานศึกษาดำเนินงานตามแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย 3.3 ผู้บริหารสถานศึกษา อำนวยความสะดวกการขับเคลื่อนการดำเนินงานตามแผน และ 3.4 ผู้บริหารสถานศึกษานิเทศกำกับ ติดตาม เพื่อติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินงาน ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ ประกอบด้วย 4.1 สถานศึกษาแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา 4.2 พัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ และทักษะการตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพภายใน 4.3 ดำเนินการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพภายในสถานศึกษา และ 4.4 สะท้อนผลการตรวจสอบ ทบทวนคุณภาพภายในแก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง ขั้นตอนที่ 5 พัฒนาและปรับปรุงคุณภาพ ประกอบด้วย 5.1 ใช้กระบวนการ PLC เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการศึกษา 5.2 กำหนดแนวทางการปรับปรุง การปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมาย และ 5.3 สรุปผลการพัฒนา และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาภายในของสถานศึกษา และขั้นตอนที่ 6 เตรียมรับการประเมินภายนอก ประกอบด้วย 6.1 คณะกรรมการดำเนินงานประเมินคุณภาพ จัดทำรายงานการประเมินตนเอง (SAR) 6.2 ประชาสัมพันธ์รายงานผลการประเมินตนเอง (SAR) แก่ผู้ที่เกี่ยวข้อง 6.3 สถานศึกษาเตรียมความพร้อม

ในการรับการประเมินภายนอก และ 6.4สถานศึกษาเตรียมหลักฐาน เพื่อรับการประเมินคุณภาพการศึกษา ภายนอก

1.5 คุณภาพการศึกษา เป็นผลผลิตของรูปแบบ ประกอบด้วย 1. คุณภาพผู้เรียน ดังนี้ 1) ผู้เรียน มีความสามารถด้านการอ่านออกเขียนได้ สามารถแสวงหาความรู้ ด้วยตนเองใฝ่เรียนรู้ 2) ผู้เรียน มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และมีสมรรถนะตามหลักสูตร 3) เป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม สามารถดำรงชีวิต ในชุมชน สังคม อย่างมีความสุข 4) มีทักษะ

การประกอบอาชีพ ในชุมชนบนพื้นที่สูง และ 5) ผู้เรียนมีจิตสำนึกรักท้องถิ่น วัฒนธรรม ประเพณี ของชุมชนพื้นที่สูง 2. คุณภาพการบริหารจัดการ ดังนี้ 1) สถานศึกษามีเป้าหมาย วิสัยทัศน์ และพันธกิจ ที่สอดคล้องกับบริบทบนพื้นที่สูง 2) สถานศึกษามีระบบบริหารจัดการแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และ 3. คุณภาพการเรียนการสอน ดังนี้ 1) ครูจัดการเรียนรู้ที่พัฒนากระบวนการคิด และปฏิบัติจริง สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตจริง 2) ครูใช้สื่อ เทคโนโลยี และแหล่งเรียนรู้ที่เอื้อต่อการเรียนรู้บนพื้นที่สูง 3) ครูแลกเปลี่ยนเรียนรู้ โดยใช้ กระบวนการ PLC เพื่อปรับปรุงจัดการเรียนรู้

1.6 ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษาสร้างแรงจูงใจแก่ครู เพื่อพัฒนาคุณภาพ การศึกษา 2) มีการสร้างเครือข่ายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูง เพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) มีวัฒนธรรม องค์กรมุ่งเน้นคุณภาพที่เอื้อต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา และ 4) ให้การสนับสนุน แนะนำ และ ช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าภาพรวมของรูปแบบ และองค์ประกอบของรูปแบบส่วนใหญ่มีความเหมาะสม แต่ให้ปรับปรุงข้อความให้มีความชัดเจน กระชับ และ สื่อถึงบริบทของสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารมากยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงาน ประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของ รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารโดยภาพรวม

รายการ	ความเป็นไปได้			ความเป็นประโยชน์			ผล ประเมิน
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ	
องค์ประกอบที่ 1 หลักการ	4.48	0.73	มาก	4.74	0.51	มากที่สุด	ผ่าน
องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์	4.69	0.55	มากที่สุด	4.71	0.59	มากที่สุด	ผ่าน
องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า	4.43	0.75	มาก	4.67	0.63	มากที่สุด	ผ่าน
องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการ ดำเนินงาน	4.26	0.77	มาก	4.37	0.77	มาก	ผ่าน
องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพการศึกษา	4.78	0.47	มากที่สุด	4.81	0.46	มากที่สุด	ผ่าน
องค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ	4.70	0.61	มากที่สุด	4.84	0.42	มากที่สุด	ผ่าน
ภาพรวมทั้งหมด	4.56	0.65	มากที่สุด	4.69	0.56	มากที่สุด	ผ่าน

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.56$) และผลการประเมิน

ความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษานพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.69$)

องค์ความรู้ใหม่

รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษานพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 หลักการ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการดำเนินงาน องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพการศึกษา และองค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ ดังปรากฏในภาพที่ 1

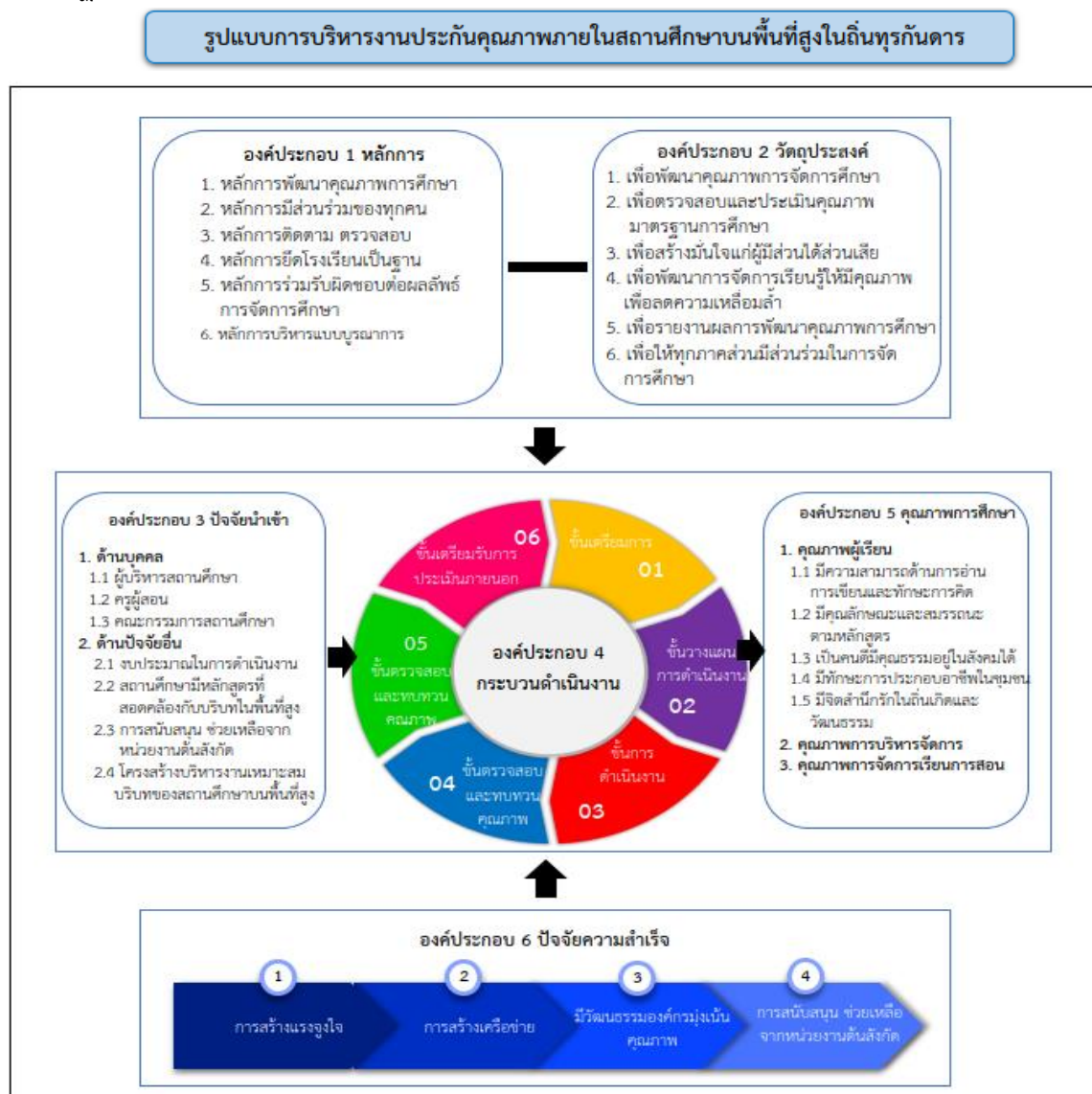

Figure 1: The Management System for Internal Quality Assurance in Educational Institutions Located in Highland and Remote Areas

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยมีประเด็นที่สำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ผลการศึกษาองค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ดังนี้

1. องค์ประกอบด้านหลักการ พบว่า เป็นแนวคิดการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของชุมชนและภาคีเครือข่าย ติดตามและตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา ตลอดจนร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์การจัดการศึกษา เน้นการบริหารสถานศึกษาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ และบริหารงานแบบบูรณาการสอดคล้องกับบริบทของชุมชน ทั้งนี้เพราะ การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ มีคุณธรรมจริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักเป็นการจัดการศึกษาตลอดชีวิต ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเป็นการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง และมุ่งเน้นคุณภาพและมาตรฐาน สอดคล้องกับ Tangkunan (2020) ที่กล่าวถึงหลักการพื้นฐานของการประกันคุณภาพการศึกษามี 3 หลักการ ดังนี้ 1) หลักการกระจายอำนาจ เพื่อให้สถานศึกษามีอิสระและความคล่องตัว 2) หลักการเปิดโอกาส ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน และ 3) การแสดงภาระรับผิดชอบที่ตรวจสอบได้ สอดคล้องกับ Wannasri (2023) ที่กล่าวถึงหลักการของการประกันคุณภาพการศึกษาดังนี้ 1) หลักคุณภาพการจัดการศึกษาคุณภาพของผู้เรียนเป็นเป้าหมายสำคัญ 2) หลักการมีส่วนร่วมของทุกคนในการปรับปรุงคุณภาพการศึกษา 3) หลักความรับผิดชอบต่อผลการจัดการศึกษาที่สามารถตรวจสอบได้ การประกันคุณภาพภายในเป็นระบบสำคัญ เพื่อขับเคลื่อนให้การจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งมีคุณภาพมาตรฐานที่คาดหวัง และ 4) หลักการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง มีกระบวนการทำงานอย่างเป็นระบบ ใช้วงจรการบริหารเพื่อพัฒนาคุณภาพ

2. องค์ประกอบด้านวัตถุประสงค์ พบว่า วัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา โดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในการตรวจสอบและประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษา ให้เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ตลอดจนสร้างความมั่นใจด้านคุณภาพการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย สร้างโอกาสทางการศึกษา และลดความเหลื่อมล้ำของผู้เรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูง ทั้งนี้เพราะปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซับซ้อน ส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาไม่มีประสิทธิภาพ คุณภาพผู้เรียนไม่เป็นตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ผู้เรียนเกิดภาวะถดถอยทางการเรียนรู้ ตลอดจนเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษามีจำนวนมากขึ้น อีกทั้งภาวะของการระบาดของโรคที่เกิดขึ้นทำให้นักเรียนหลุดออกจากระบบการศึกษา สอดคล้องกับ Office of the Basic Education Commission (2020) กฎกระทรวงว่าด้วยการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2561 แนวทางการพัฒนาการประกันคุณภาพการศึกษา เป็นกระบวนการดำเนินงานตามภารกิจของสถานศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ ดังนี้ 1) เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับนักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในการจัดการศึกษาว่าการดำเนินงานของสถานศึกษาจะมีประสิทธิภาพ 2) เพื่อทำให้ผู้เรียนมีคุณภาพและคุณลักษณะพึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่ได้กำหนดไว้

3. องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า พบว่า เป็นปัจจัยสำคัญในการบริหาร ประกอบด้วย 1. ปัจจัยบุคคล ดังนี้ 1.1 ผู้บริหารสถานศึกษา 1.2 ครูผู้สอน และ 1.3 คณะกรรมการสถานศึกษา 2. ปัจจัยอื่น ๆ ดังนี้ 2.1 งบประมาณการดำเนินงานตามโครงการ 2.2 สถานศึกษามีหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร 2.3 การสนับสนุน ช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด และ 2.4 โครงสร้างการบริหารงาน

ภายในที่เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษาบนพื้นที่สูง ทั้งนี้เพราะการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารจะประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ต้องมีปัจจัยด้านบุคลากร โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาต้องมีภาวะผู้นำ ให้ความสำคัญการขับเคลื่อนการดำเนินงานประกันคุณภาพสถานศึกษา ตลอดจนครูต้องมีความรู้ ความเข้าใจ และมีความตระหนักในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในและคณะกรรมการสถานศึกษาต้องมีใจรักในภูมิสำเนา ช่วยสนับสนุนในการขับเคลื่อนให้ระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาให้เข้มแข็ง และสอดคล้องกับวิทยา จันทรศิลา (2561) กล่าวถึง ปัจจัยการบริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร องค์ประกอบด้านปัจจัยนำเข้า (Inputs) ด้านบุคลากร คือ 1.1 คณะกรรมการสถานศึกษา 1.2 ผู้บริหารสถานศึกษา และ 1.3 ครูผู้สอน และ Tangkunan (2020) ที่กล่าวถึงปัจจัยนำเข้าที่สนับสนุนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษา ต้องมีภาวะผู้นำ สร้างแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ และมีเจตคติต่อการประกันคุณภาพภายใน 2) ครู ต้องมีเจตคติต่อการประกันคุณภาพการศึกษาและมีแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ 3) ทรัพยากรทางการศึกษา 4) การมีส่วนร่วมและการทำงานเป็นทีม 5) เทคโนโลยีทางการศึกษา สอดคล้องกับผลการวิจัย Koompa (2020) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนขนาดเล็ก ผลการวิจัยพบว่า ด้านปัจจัยนำเข้า ได้แก่ 1. สมรรถนะผู้บริหารสถานศึกษา 2. ทรัพยากรทางการศึกษา 3. นวัตกรรมทางการศึกษา

4. องค์ประกอบด้านกระบวนการดำเนินงาน พบว่า ประกอบไปด้วย 1. ขั้นเตรียมการ 2. ขั้นวางแผนดำเนินงาน 3. ขั้นการดำเนินงาน 4. ขั้นตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ 5. ขั้นพัฒนาและปรับปรุงคุณภาพ 6. ขั้นเตรียมรับการประเมินภายนอก ทั้งนี้เพราะกระบวนการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีความสำคัญในการนำพาการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาประสบความสำเร็จ ซึ่งสอดคล้องผลวิจัย Saowanit (2019) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารระบบประกันคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการบริหารระบบประกันคุณภาพสู่ความเป็นเลิศของโรงเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษากรุงเทพมหานคร มีกระบวนการบริหารระบบประกันคุณภาพ ดังนี้ ขั้นตอนที่ 1 การควบคุมคุณภาพ (การวางแผน P=Plan) ประกอบด้วย 1.1 การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา 1.2 การจัดโครงสร้างการบริหาร 1.3 การจัดระบบสารสนเทศ 1.4 การกำหนดมาตรฐานคุณภาพ ขั้นตอนที่ 2 การตรวจติดตามคุณภาพ (ดำเนินการ D=Do) ประกอบไปด้วย 2.1 ภาวะผู้นำทางการบริหาร 2.2 กระบวนการขับเคลื่อนคุณภาพ 2.3 การมีส่วนร่วม 2.4 การดำเนินการระบบประกันคุณภาพ และ 2.5 การนิเทศ กำกับและติดตาม 3. การประเมินคุณภาพ (การตรวจสอบและการปรับปรุง) ประกอบไปด้วย 3.1 การประเมินตนเอง 3.2 ปรับปรุงพัฒนาคุณภาพ และ 3.2 การรายงานผลการพัฒนาคุณภาพ และ Office of the Basic Education Commission (2020) ได้กำหนดแนวกระบวนการดำเนินการประกันคุณภาพ มีแนวทางดำเนินการ ดังนี้ 1. การศึกษาและเตรียมการ ดำเนินการแต่งตั้งคณะทำงาน ให้ความรู้แก่ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะอนุกรรมการดำเนินการประกันคุณภาพภายใน 2. การวางแผนการประกันคุณภาพการศึกษา กำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา มีการจัดทำมาตรฐานการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ สร้างเครื่องมือประเมินคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาที่กำหนดขึ้น เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาจัดทำเป็นข้อมูลพื้นฐานของสถานศึกษา จัดทำสารสนเทศ หรือข้อมูลพื้นฐานสภาพปัจจุบันของสถานศึกษา นำผลการประเมินคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา มาจัดทำข้อมูลพื้นฐาน และจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา/แผนพัฒนาสถานศึกษา/แผนปฏิบัติการประจำปี 3. การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การทบทวนการประกันคุณภาพการศึกษา

ปฏิบัติงานตามมาตรฐานการปฏิบัติงานและแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา และนิเทศ กำกับ ติดตามผลการดำเนินงานตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษา 4. การตรวจสอบและทบทวนคุณภาพการศึกษา มีการแต่งตั้ง คณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา กำหนดระยะเวลาการตรวจสอบ และดำเนินการ ตรวจสอบตามแผนที่วางไว้ และ 5. การตรวจสอบ และทบทวนคุณภาพการศึกษา โดยปรับปรุง แก้ไขการ ปฏิบัติงานที่พบว่าไม่เป็นไปตามมาตรฐาน มีการติดตาม ตรวจสอบแก้ไขปรับปรุงการปฏิบัติงานที่ไม่เป็นไป ตามมาตรฐาน สรุปผลการตรวจสอบ และรายงานผลการตรวจสอบ

5. องค์ประกอบด้านคุณภาพการศึกษา เป็นผลผลิตของการบริหารรูปแบบการบริหารงานประกัน คุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า 1. คุณภาพผู้เรียน 2. คุณภาพการบริหารจัดการ และ 3. คุณภาพการเรียนการสอน ทั้งนี้เพราะคุณภาพการศึกษาต้องสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด ไว้ สอดคล้องกับ Chansila (2018) ที่ได้เสนอรูปแบบการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง ในถิ่นทุรกันดาร ผลผลิตการบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร 3 ด้าน ดังนี้ 1. โอกาส ได้รับการบริการทางการศึกษา 2. คุณภาพนักเรียน และ 3. ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา และสอดคล้อง ผลวิจัย Chadprem (2019) ที่ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาสมรรถนะสูงของ โรงเรียนประถมศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ผลวิจัยด้านผลผลิต (Output) ได้แก่ คุณภาพ การศึกษา 3 ด้าน ดังนี้ 1. คุณภาพผู้เรียน 2. คุณภาพด้านกระบวนการบริหาร และ 3. คุณภาพการจัด กระบวนการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องผลการวิจัย Manokan (2012) ที่ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาแบบ การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร องค์ประกอบผลผลิตของการพัฒนารูปแบบ มีเป้าหมายของการจัดการศึกษาสำหรับนักเรียนบนพื้นที่สูงและทุรกันดาร ดังนี้ 1) มุ่งเน้นในการเพิ่มโอกาส ทางการศึกษาให้นักเรียนก่อนประถมศึกษาทุกคนได้รับการพัฒนา 2) คุณภาพผู้เรียน ประกอบด้วย นักเรียน มีสุขภาพกาย สุขภาพจิตที่เข้มแข็งและมีสติปัญญาพร้อมที่จะเรียนรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม มีความภาคภูมิใจ ในวัฒนธรรมท้องถิ่นและความเป็นไทย มีความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ พึ่งพาตนเองและมีส่วนร่วม ในการพัฒนาชุมชน และ 3) ประสิทธิภาพของการจัดการศึกษา มีการถ่ายทอดองค์ความรู้และเทคโนโลยี ระหว่างกัน ผู้ปกครองและชุมชนเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน และมีการใช้ ทรัพยากรร่วมกันอย่างประหยัดและเกิดประโยชน์สูงสุด

6. องค์ประกอบด้านปัจจัยความสำเร็จ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องดำเนินงาน เพื่อให้ บริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประสบความสำเร็จตาม วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาควรสร้างแรงจูงใจแก่ครูในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ มีการสร้างเครือข่ายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และมีการพัฒนาวัฒนธรรม องค์การมุ่งเน้นคุณภาพโดยรวม ที่เอื้อต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา ทั้งนี้เพราะ ปัจจัยความสำเร็จ ของการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้บริหารสถานศึกษา สร้างแรงจูงใจแก่ครูในการขับเคลื่อนการประกันคุณภาพภายใน และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้น คุณภาพ ตลอดจนการสร้างเครือข่ายสถานศึกษาบนพื้นที่สูง และการช่วยเหลือ สนับสนุน อย่างต่อเนื่องจาก หน่วยงานต้นสังกัด สอดคล้องกับ Wannasri (2023) ที่ได้กล่าวถึงปัจจัยความสำเร็จของการพัฒนาระบบ ประกันคุณภาพการศึกษา มีการสร้างเครือข่ายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในการดำเนินงานประกันคุณภาพ ภายใน ผู้บริหารเป็นผู้นำที่สร้างการมีส่วนร่วม และการกำหนดทิศทางวัฒนธรรมที่ส่งเสริมการเรียนรู้ สร้างแรงจูงใจ ความเชื่อมั่น ศรัทธาแก่ครูและบุคลากรให้ปฏิบัติงานอย่างจริงจัง เพื่อบรรลุพันธกิจ เป้าหมายของ สถานศึกษา และ Office of the Education Council (2022) ผลการวิจัยการติดตามและประเมินผลระบบ การประกันคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษา พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อระบบประกันคุณภาพปัจจัย

ภายใน ประกอบด้วย 1) ผู้บริหารสถานศึกษามีภาวะผู้นำ และสร้างแรงจูงใจในการขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพการศึกษา ตลอดจนกำหนดให้เป็นนโยบายสำคัญและกำกับติดตามอย่างสม่ำเสมอ 2) ครูมีความรู้เข้าใจและความตระหนัก ลักษณะการประเมินเพื่อพัฒนา 3) การบริหารสถานศึกษาอย่างมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของบุคลากรภายในสถานศึกษา คณะกรรมการสถานศึกษา ผู้ปกครอง และชุมชน และ 4) การจัดสรรงบประมาณที่พอเพียงและเหมาะสมในการขับเคลื่อนระบบประกันคุณภาพภายใน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าภาพรวมของรูปแบบ และองค์ประกอบของรูปแบบส่วนใหญ่มีความเหมาะสม ทั้งนี้อาจเป็นเพราะรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีองค์ประกอบหลักที่สำคัญครบถ้วน ได้แก่ หลักการ วัตถุประสงค์ ปัจจัยนำเข้า กระบวนการดำเนินงาน คุณภาพการศึกษา และปัจจัยความสำเร็จ สอดคล้องกับ Chadprem (2019) ที่ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพการศึกษาแล้วพบว่า มีองค์ประกอบหลัก 6 องค์ประกอบ ได้แก่ หลักการ จุดประสงค์ กระบวนการ ผลผลิต ผลลัพธ์ และเงื่อนไขส่งเสริมความสำเร็จ

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยภาพรวม พบว่า มีความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์มากที่สุด อธิบายรายละเอียด ดังนี้

1. ผลการประเมินความเป็นไปได้ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพการศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์ประกอบคุณภาพการศึกษา เป็นผลผลิตจากการดำเนินงานงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ที่ประกอบด้วย 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านคุณภาพผู้เรียน 2. คุณภาพการบริหารจัดการ และ 3. คุณภาพการเรียนการสอน สอดคล้องกับมาตรฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามที่ Ministry of Education (2017) ได้กำหนด 3 มาตรฐาน ดังนี้ มาตรฐานที่ 1 คุณภาพนักเรียน ประกอบด้วย 1.1 ผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของผู้เรียน และ 1.2 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน มาตรฐานที่ 2 คุณภาพกระบวนการบริหารและการจัดการ และ มาตรฐานที่ 3 คุณภาพกระบวนการจัดการเรียนการสอน ดังนั้น การพัฒนารูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จึงส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาบนพื้นที่สูงประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ ในขณะที่องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ กระบวนการดำเนินงานนั้นประกอบด้วยหลายขั้นตอน และมีรายละเอียดการดำเนินการที่ค่อนข้างมาก ทำให้การนำไปปฏิบัติทุกขั้นตอนให้ครบถ้วน ถูกต้องทั้งหมดเป็นเรื่องที่ลำบาก อีกทั้งบริบทของโรงเรียนที่ต่างกันก็มีผลต่อการดำเนินการอีกด้วย จึงทำให้องค์ประกอบนี้มีค่าเฉลี่ยความเป็นไปได้ต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ สอดคล้องกับ Wannasri (2023) ที่กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพทางการศึกษาไว้ว่า สถานศึกษาจำเป็นต้องมีการกำหนดเป้าหมาย และมาตรฐานการศึกษาที่เหมาะสมกับบริบทของตนเอง เพื่อให้สามารถดำเนินการให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยกระบวนการดำเนินการนั้น จำเป็นต้องมีตั้งแต่ การวิเคราะห์กำหนดมาตรฐาน จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา ดำเนินการตามแผน ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน มีการจัดทำรายงานการประเมินตนเอง และมีการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก ซึ่งแต่ละขั้นตอนก็มีรายละเอียดอีกมากมาย

2. ผลการประเมินความเป็นประโยชน์ พบว่า องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ องค์ประกอบปัจจัยความสำเร็จ ที่ประกอบด้วย 1) การสร้างแรงจูงใจในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การสร้างเครือข่ายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูง 3) การมีวัฒนธรรมองค์กร

มุ่งเน้นคุณภาพโดยรวม 4) การสนับสนุน แนะนำ และช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด ถือเป็นองค์ประกอบที่มีความสำคัญอย่างมาก และเป็นตัวแปรสำคัญที่จะทำให้รูปแบบการบริหารสามารถดำเนินการจนบรรลุเป้าหมาย จึงทำให้หลายฝ่ายเห็นถึงความเป็นประโยชน์ สอดคล้องกับผลวิจัยของ Kongmanat, and Lincharoen (2022) ที่ให้ความสำคัญกับปัจจัยแห่งความสำเร็จเช่นเดียวกัน โดยได้สรุปถึงปัจจัยที่มีผลต่อการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า ต้องมี 5 ปัจจัย ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา 2) โครงสร้างองค์กรและการบริหารจัดการ 3) บุคลากรต้องมีเพียงพอ 4) ด้านวัฒนธรรมองค์กร และ 5) ด้านสภาพแวดล้อม ในขณะที่องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 4 ด้านกระบวนการดำเนินงาน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ขั้นตอนในกระบวนการดำเนินงานสำหรับการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษานั้น มีพื้นฐานมาจากวงจรบริหารงานคุณภาพ PDCA ที่มีการใช้อย่างแพร่หลาย อีกทั้งขั้นตอนในการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาส่วนใหญ่ก็มีรายละเอียดและลำดับในการดำเนินงานที่คล้ายคลึงกัน สอดคล้องกับ Wannasri (2023) ที่กล่าวถึงแนวทางในการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนเช่นเดียวกัน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์กำหนดมาตรฐาน 2) จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพสถานศึกษา 3) ดำเนินการตามแผน 4) ประเมินคุณภาพการศึกษาภายใน 5) จัดทำรายงานการประเมินตนเอง และ 6) การประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอก จึงทำให้องค์ประกอบนี้ ไม่โดดเด่น และน่าสนใจเท่ากับองค์ประกอบอื่นในรูปแบบ ส่งผลให้ค่าเฉลี่ยความเป็นประโยชน์ขององค์ประกอบนี้ต่ำกว่าองค์ประกอบอื่น ๆ

สรุป

การวิจัยรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร สามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่า องค์ประกอบและแนวทางการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบหลักสำคัญ ที่มีความสอดคล้อง เชื่อมโยงกัน ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 หลักการ ประกอบด้วย 6 หลักการ ได้แก่ 1) หลักการพัฒนาคุณภาพการศึกษาอย่างยั่งยืน 2) หลักการมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) หลักการติดตามและตรวจสอบคุณภาพการจัดการศึกษา 4) หลักการบริหารการศึกษาแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ 5) หลักการร่วมรับผิดชอบต่อผลลัพธ์การจัดการศึกษา และ 6) หลักการบริหารงานแบบบูรณาการ สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยหลักการเหล่านี้ถือเป็นกรอบสำคัญในการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุตามวัตถุประสงค์ ในองค์ประกอบที่ 2 ต่อไป

องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ ประกอบด้วย 6 วัตถุประสงค์หลัก ได้แก่ 1) เพื่อพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา และพัฒนาคุณภาพผู้เรียนในสถานศึกษาบนพื้นที่สูง 2) เพื่อตรวจสอบ และประเมินคุณภาพมาตรฐานการศึกษา เป็นไปตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ 3) เพื่อสร้างความมั่นใจด้านคุณภาพการจัดการศึกษาให้แก่ผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย 4) เพื่อสร้างโอกาสทางการศึกษาและลดความเหลื่อมล้ำของผู้เรียน 5) เพื่อรายงานผลการพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และ 6) เพื่อให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยวัตถุประสงค์เหล่านี้ถือเป็นเป้าหมายในการดำเนินงานของรูปแบบ

องค์ประกอบที่ 3 ปัจจัยนำเข้า สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ปัจจัยด้านบุคคล ประกอบด้วยผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน คณะกรรมการสถานศึกษา และ 2) ปัจจัยอื่น ประกอบด้วยงบประมาณในการดำเนินงานตามโครงการ สถานศึกษามีหลักสูตรที่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร การสนับสนุน ช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด และสถานศึกษามีโครงสร้างการบริหารงานภายในที่เหมาะสมบริบทของสถานศึกษาบนพื้นที่สูง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นวัตถุดิบสำคัญที่ใช้เป็นตัวขับเคลื่อนการดำเนินงานของรูปแบบ

องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการดำเนินงาน ประกอบด้วย 6 ขั้นตอนสำคัญ ได้แก่ 1) เตรียมการ 2) วางแผนดำเนินงาน 3) การดำเนินงาน 4) ตรวจสอบและทบทวนคุณภาพ 5) พัฒนาและปรับปรุงคุณภาพ และ 6) เตรียมรับการประเมินภายนอก เป็นกระบวนการสำคัญที่จำเป็นต้องมีการปฏิบัติตามลำดับขั้นตอนอย่างเหมาะสมจึงจะเกิดประสิทธิภาพ

องค์ประกอบที่ 5 คุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย 2 ด้านหลัก ได้แก่ 1) ด้านคุณภาพผู้เรียน โดยผู้เรียนต้องมีความสามารถในการอ่านออก เขียนได้ สามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ มีทักษะในการประกอบอาชีพ และมีจิตสำนึกรักในถิ่นเกิด และ 2) ด้านคุณภาพการบริหารจัดการ โดยสถานศึกษาต้องมีการบริหารจัดการด้วยระบบคุณภาพ และมุ่งผลสัมฤทธิ์ ซึ่งถือเป็นผลลัพธ์สำคัญที่ต้องการให้เกิดขึ้นเมื่อมีการดำเนินการตามองค์ประกอบต่าง ๆ ของรูปแบบแล้ว

และองค์ประกอบที่ 6 ปัจจัยความสำเร็จ ประกอบด้วย 4 ปัจจัย ได้แก่ 1) การสร้างแรงจูงใจแก่ครูเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา 2) การสร้างเครือข่ายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงเพื่อร่วมกันพัฒนาคุณภาพการศึกษา 3) การมีวัฒนธรรมองค์กรมุ่งเน้นคุณภาพที่เอื้อต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา และ 4) การสนับสนุน หนุนนำ และช่วยเหลือจากหน่วยงานต้นสังกัด ถือเป็นส่วนสนับสนุนที่จะทำให้การดำเนินการของรูปแบบสามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ และประสบความสำเร็จได้

โดยองค์ประกอบทั้ง 6 ส่วน ที่มีความสัมพันธ์ สอดคล้องกันนี้ ส่งผลให้รูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารมีความเหมาะสม และมีผลการประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบปัจจัยความสำเร็จอยู่ในระดับมากที่สุด ผู้บริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารต้องมีภาวะผู้นำในการขับเคลื่อนงานระบบประกันคุณภาพภายใน ให้มีความสำคัญกับงานประกันคุณภาพ เป็นที่ปรึกษาให้ครูและบุคลากรในสถานศึกษา และสร้างแรงจูงใจแก่เพื่อนร่วมงานตลอดจนสร้างเครือข่ายในการพัฒนา

1.2 ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำรูปแบบการบริหารงานประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารไปใช้ ควรศึกษารายละเอียดของรูปแบบ และนำไปใช้ให้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบสามารถประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษา เพื่อพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา

1.3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา ควรมุ่งส่งเสริมพัฒนาศักยภาพผู้บริหารสถานศึกษา และครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในให้มีความรู้ ทักษะ และเจตคติที่ดี ต่อการดำเนินงานประกันคุณภาพภายใน และสนับสนุน ช่วยเหลือการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาวิจัยภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งเสริมการพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

2.2 ควรศึกษาวิจัยแนวทางในการส่งเสริมสมรรถนะของครูผู้รับผิดชอบงานประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

References

- Chadprem, S. (2019). *Management Model for Quality Assurance of High-Performance Education in Primary Schools, Primary Educational Service Area Office*. (Doctoral Dissertation). Kamphaeng Phet Rajabhat University. Kamphaeng Phet.
- Chansila, W. (2018). *Management of Schools in Remote Highland Areas*. Phitsanulok: Rattanasuwan Printing 3.
- Kongmanat, K., & Lincharoen, E. (2022). *Report Summarizing the Results of Interviews/Group Discussions Regarding the Educational Quality Assurance System of Basic Educational Institutions in 4 Regions*. Bangkok: Office of the Education Council.
- Koompa, C. (2020). *A Model of Quality Assurance Administration in Small Schools*. (Doctoral Dissertation). Nakhon Sawan Rajabhat University. Nakhon Sawan.
- Manokan, M. (2012). *Development of an Administrative Model for Basic Educational Institutions in Highland and Remote Areas*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Ministry of Education. (2017). *National Economic and Social Development Plan No. 12 2017 - 2021*. Bangkok: Office of the Prime Minister.
- Office of the Basic Education Commission. (2020). *Policy of the Office of the Basic Education Commission, Fiscal Year 2020*. Bangkok: Office of the Agricultural Cooperatives, Printing Association of Thailand.
- Office of the Basic Education Commission. (2023). *OBEC's Focus and Policy for Fiscal Year 2023*. Retrieved November 25, 2023, from <https://www.moe.go.th/360policy-and-focus-moe-2023/>
- Office of the Education Council. (2022). *Research on the Results of Monitoring and Evaluation of the Educational Quality Assurance System*. Bangkok: Phrikwan Printing House.
- Saowanit, P. (2019). *Management Model of Educational Quality Assurance System towards School Excellence under the Secondary Educational Service Area Office, Bangkok*. (Doctoral Dissertation). Burapha University. Chonburi.
- Tangkunanan, P. (2020). *Academic Administration in Educational Institutions for Sustainable Development*. (2nd ed.). Bangkok: Min Service Partnership Limited.
- Wannasri, J. (2020). *Innovation for Educational Institution Development*. (3rd ed.). Phitsanulok: Rattanasuwan Printing.
- Wannasri, J. (2023). *Management towards the Quality of Students and Educational Institutions*. Phitsanulok: Rattanasuwan Printing.

โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรม ของพระสอนศีลธรรม*

A Structural Equation Model of Spiritual Leadership Based on Buddhadhamma of Morality-Teacher Monks

¹พระมหากัมพล อตฺถปาโล ชำนาญ, บุญเชิด ชำนิศาสตร์ และ ลำพอง กลมกุล
¹Phramaha Kamphol Atthapalo Chamnan, Booncherd Chumnisart
and Lampong Klomkul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: freemonk@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม” มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม 2) เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม และ 3) เพื่อประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลวิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์สหสัมพันธ์เพียร์สัน วิเคราะห์เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และวิเคราะห์ขนาดอิทธิพลทางตรงและทางอ้อมด้วยโปรแกรม LISREL กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 390 รูป/คน

ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ได้แก่ คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์, วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ, ไตรสิกขา และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม 2) โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 45.23$, $df = 35$, $p = 0.1154$, $GFI = 0.986$, $AGFI = 0.944$, $RMR = 0.0196$) และ 3) การประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ผลการตรวจสอบพบว่า มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยมาพัฒนาเป็นโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ได้เป็น MONK Model เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปปรับใช้ได้จริงของพระสอนศีลธรรม

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ; พุทธธรรม; ไตรสิกขา; พระสอนศีลธรรม

Abstract

The article, part of the research titled 'A Structural Equation Model of Spiritual Leadership Based on Buddhaddhamma for Morality-Teaching Monks,' had the following objectives: 1) to investigate the components of a structural equation model of spiritual leadership based on Buddhaddhamma for morality-teaching monks; 2) to develop and validate the structural equation model; and 3) to evaluate the model. The study employed a quantitative research method to extend the findings of prior qualitative research. Data were analyzed using Pearson's Correlation Coefficient to verify the model's Goodness of Fit (GoF) with empirical data. Direct and indirect effects were examined using the LISREL program. The sample group consisted of 390 participants.

From the study, the following findings were found: 1) The components of a structural equation model of spiritual leadership based on Buddhaddhamma for morality-teaching monks include desirable characteristics of morality-teaching monks, leadership development methods, *Tisikkhā* (the threefold learning), and spiritual leadership based on Buddhaddhamma for morality-teaching monks; 2) A causal relationship model has good Goodness of Fit (GoF) with empirical data (Chi-square = 45.23, df = 35, p = 0.1154, GFI = 0.986, AGFI = 0.944, RMR = 0.0196); and 3) A structural equation model of spiritual leadership based on Buddhaddhamma for morality-teaching monks demonstrates propriety, accuracy, feasibility, and utility. The body of knowledge obtained from the study is referred to as the 'Monk Model,' which is easy for morality-teaching monks to implement in practice.

Keywords: Spiritual Leadership; Buddhaddhamma; *Tisikkhā*; Morality-Teaching Monks

บทนำ

ด้วยการสอนศีลธรรมและการปฏิบัติหน้าที่ของพระสอนศีลธรรมในฐานะเป็นผู้เผยแผ่พระธรรม คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น นับว่าเป็นความสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับสังคม ด้านจิตใจอันเป็นผลต่อการปฏิบัติต่อกันในสังคม เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสันติสุข เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของโครงการและเป็นไปตามหลักการพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการช่วยครูในโรงเรียนเรื่องการสอนสาระการเรียนรู้พระพุทธศาสนา ในหมวดสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ถือว่าเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในพระพุทธศาสนา อีกทั้งยังเป็นการปฏิบัติหน้าที่ตามมติมหาเถรสมาคมด้านการศึกษา สงเคราะห์ ในการช่วยสอนธรรมศึกษาทุกระดับชั้น โดยมีศูนย์กลางการทำงานของพระสอนศีลธรรม ตั้งอยู่ที่มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย (The Office of Monk Development for Teaching Morality, 2017)

ในการขับเคลื่อนโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ให้ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายที่วางเอาไว้ ผู้ที่มีส่วนสำคัญในกระบวนการดังกล่าว คือ พระสอนศีลธรรม มีบทบาทที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) สอนสาระการเรียนรู้วิชาพระพุทธศาสนา ตามมาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 2) สอนและติวสอบธรรมศึกษาให้กับนักเรียน และผู้มีความสนใจทั่วไป 3) อบรมศีลธรรม จรรยา พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมให้กับนักเรียน ด้วยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมประเพณีอันดี

งามของไทย และด้วยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) ส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาโรงเรียนด้วยแนววิถีเชิงพุทธ ตามขั้นตอนกระบวนการของโครงการโรงเรียนวิถีพุทธดังนั้น พระสอนศีลธรรมจึงนับได้ว่าเป็นบุคลากรที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างมากต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนเป็นอย่างมาก (The Office of Monk Development for Teaching Morality, 2015)

ทิศทางการพัฒนาโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยมุ่งพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ คุณภาพ และประสิทธิผล นำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้เป็นเครื่องมือบริหารจัดการและดำเนินการ บริหารทรัพยากรให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด ประกอบการประเมินสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ที่มีผลต่อโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน โดยการวิเคราะห์ SWOT เพื่อให้ทราบสถานะที่แท้จริง เป้าหมาย และยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยที่สอดคล้องและมีความเป็นไปได้ที่จะบรรลุตามที่ต้องการ ซึ่งในส่วนของการบริหารโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน พบว่า สิ่งที่โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องดำเนินการเร่งด่วน ได้แก่ การพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมให้มีคุณภาพปฏิบัติหน้าที่เสริมสร้างศีลธรรมแก่นักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล การพัฒนาองค์ความรู้และศักยภาพในการปฏิบัติงานของบุคลากรที่จำเป็นในแต่ละตำแหน่งงาน รวมทั้งการส่งเสริมเรื่องขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากร และการปรับปรุงกระบวนการบริหารภายในให้เป็นระบบรองรับการขยายพัฒนา ส่งเสริมการสร้างเครือข่ายการปลูกฝังศีลธรรมในสังคมให้ยั่งยืน (The Office of Monk Development for Teaching Morality, 2016)

พระสอนศีลธรรม ถือว่าเป็นผู้นำทางด้านจิตวิญญาณของทั้งครูและนักเรียน ซึ่งต้องทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำและต้นแบบที่ดีในการชักชวน แนะนำ ส่งเสริม และถ่ายทอดองค์ความรู้ขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เพื่อให้บังเกิดซึ่งความสุขและความเจริญในชีวิตแก่ผู้ประพฤติปฏิบัติตาม ทั้งนี้ หากพระสอนศีลธรรมมีภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณก็จะช่วยสร้างแรงบันดาลใจ มีความสามารถในการจูงใจ ในการสร้างวิสัยทัศน์ ความน่าเชื่อถือศรัทธาได้ เมื่อพระสอนศีลธรรมมีจิตวิญญาณในการทำหน้าเผยแผ่คำสอน และมีการพัฒนาตนเองอย่างสม่ำเสมอก็จะทำให้สามารถพัฒนาครูและนักเรียนไปพร้อม ๆ กันได้ นับว่าเป็นการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

จากความสำคัญของปัญหาในการขาดศีลธรรมและจริยธรรมของเยาวชน ความสำคัญของโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน รวมถึงความสำคัญของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ ที่จะสามารถช่วยสนับสนุนให้การเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นไปอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพ และช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของพระสอนศีลธรรมรวมถึงครูและนักเรียนให้สูงขึ้น ผู้วิจัยจึงต้องการที่จะสร้างโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามแนวพุทธของพระสอนศีลธรรม ในลักษณะที่เป็นโมเดลเหตุและผลขึ้น เพื่อหาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมรวมทั้งขนาดของอิทธิพลทางตรงทางอ้อม เพื่อทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ซึ่งหากผลการวิจัยพบว่าโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามแนวพุทธของพระสอนศีลธรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ก็สามารถนำผลที่ได้ไปเป็นข้อมูลสารสนเทศให้แก่สำนักงานพระสอนศีลธรรมในการนำไปประยุกต์ใช้หรือพัฒนาต่อยอดให้ยิ่งขึ้นไป ทั้งนี้เพื่อสร้างความแข็งแกร่งขององค์กรและสร้างความเชื่อมั่นให้แก่หน่วยงานทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและเอกชน ในการดูแลและกำกับ รวมไปถึงการอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพ โดยการใช้หลักธรรมในพระพุทธศาสนาเป็นตัวขับเคลื่อน เพื่อความเจริญรุ่งเรืองในอนาคตสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม
2. เพื่อพัฒนาและตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม
3. เพื่อประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นวิธีวิจัยผสมวิธีแบบพหุระยะ (A Multiphase Mixed Methods Design) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณเพื่อขยายผลการวิจัยเชิงคุณภาพ แบ่งวิธีดำเนินการวิจัยออกเป็น 3 ระยะ ได้แก่

ระยะที่ 1 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เพื่อศึกษาองค์ประกอบโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรม นักวิชาการด้านการศึกษา ผู้อำนวยการสถานศึกษา และพระสอนศีลธรรมต้นแบบ ได้จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 9 รูป/ คน โดยเข้าเกณฑ์การคัดเลือกอย่างน้อยสองในสามข้อ ดังนี้ 1. เป็นผู้อำนวยการสถานศึกษาหรือครูในโรงเรียน ไม่ต่ำกว่า 5 ปี 2. เคยทำหน้าที่เป็นวิทยากรอบรมพระสอนศีลธรรม หรือมีความเกี่ยวข้องกับโครงการพระสอนศีลธรรม อย่างน้อย 3 ปี และ 3. เป็นผู้เชี่ยวชาญในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สามารถนำไปพัฒนาพระสอนศีลธรรมได้ ใช้แนวคำถามในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูล จากนั้นได้ทำการลดทอนข้อมูล ตรวจสอบข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย (Analytic induction) โดยผลการวิเคราะห์ที่ได้จะตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อ 1 คือ วัตถุประสงค์ของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม

ระยะที่ 2 การใช้แบบสอบถาม เพื่อพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ด้วยการตรวจสอบความตรงของโมเดลเชิงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่พัฒนาขึ้นประชากรในการวิจัยนี้ ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานพระสอนศีลธรรม ในพื้นที่หลายจังหวัดของภาคกลาง เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง กำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ Hair และคณะ (Hair, Anderson, Tatham, and Black, 1998) คือ ใช้ขนาดกลุ่มตัวอย่าง 10 คน ต่อ 1 พารามิเตอร์ จำนวนพารามิเตอร์ทั้งหมด 39 พารามิเตอร์ หรือมีจำนวนเส้นทางแสดงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรในโมเดลรอบแนวคิดทั้งหมด 39 เส้นทาง ดังนั้นขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมมีขนาดของกลุ่มตัวอย่าง 390 คน ใช้แบบสอบถามที่ได้รับการตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไขจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน จากนั้นได้พิจารณาคุณภาพของแบบสอบถามเกี่ยวกับความสอดคล้องระหว่างคำถามรายข้อกับจุดประสงค์ (IOC) อยู่ในระดับที่ดี ทั้งนี้ได้มีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient: α) ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.949 แล้วนำไปทดลองใช้กับประชากรที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รูป ซึ่งการวิจัยนี้จะใช้แบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณด้วยสถิติบรรยาย ในการทดสอบสมมติฐานการวิจัยใช้การตรวจสอบความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างด้วยโปรแกรมลิสเรล (LISREL) ผลลัพธ์ที่ได้ คือ ความตรงของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม

ระยะที่ 3 การสนทนากลุ่ม เพื่อประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม กลุ่มเป้าหมายคือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านพระพุทธศาสนา และผู้ทรงคุณวุฒิด้านการบริหารสถานศึกษา โดยใช้การเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) จำนวน 9 รูป/คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แนวคำถามหรือประเด็นที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ผลของโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ นำมาแปลผลร่วมกับผลสรุปจากบทสัมภาษณ์ เพื่อสร้างและประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม โดยผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรม จำนวน 5 รูป/คน โดยใช้เครื่องมือวิจัย คือ แบบประเมินการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ของแบบประเมินโมเดลฯ ที่พัฒนาขึ้น

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม 4 ประการ ได้แก่ 1) คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ 2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ 3) ไตรสิกขา และ 4) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม สามารถสรุปได้ ดังนี้

1) คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ หมายถึง คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่สังคมต้องการสามารถนำหลักธรรมคำสอนทางพระพุทธศาสนาไปแทรกการสอนในสถานศึกษาและวิถีการดำเนินชีวิตเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านความประพฤติ บุคลิกภาพ ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ ด้านการจัดการเรียนรู้และมีการพัฒนานั้น มีจิตสำนึกต่อหน้าที่และบทบาททางสังคมและประเทศชาติได้ โดยมีตัวแปรสังเกตได้ 5 ตัวแปร ดังนี้ 1. วินัยดี คือ การที่พระสอนศีลธรรมมีความรับผิดชอบ มีเหตุมีผล สามารถปฏิบัติตามกฎระเบียบหรือกติกาที่มีอยู่ในสังคมได้ ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและส่วนรวม 2. มีคุณธรรม คือ พระสอนศีลธรรมต้องมีคุณธรรมภายในใจ การมีจิตใจกว้างในธรรมและมีเมตตา มีความมุ่งมั่นกล้าหาญที่จะทำความดีในทุกรูปแบบ ทั้งด้านกายสุจริต วาจสุจริตและมโนสุจริต เพื่อให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น 3. บุคลิกภาพดี คือ คุณลักษณะของพระสอนศีลธรรมที่อยู่ทั้งภายนอกและภายใน มีบุคลิกที่น่าเลื่อมใส น่าศรัทธา เป็นผู้มีสติปัญญา มีไหวพริบปฏิภาณดี เป็นผู้ที่มีความมั่นคงในอารมณ์ ตระหนักรู้เท่าทันอารมณ์ของตนเอง และสามารถแก้ปัญหาได้อย่างชาญฉลาด 4. สอนดี คือ มีความสามารถในการถ่ายทอดวิชาความรู้และประสบการณ์ที่พบเจอมาให้แก่ผู้เรียนเห็นภาพได้ชัดเจนเป็นลำดับ มีเทคนิคและวิธีการที่ไม่น่าเบื่อในการจัดกิจกรรมหรือการเรียนการสอน เป็นต้นแบบที่ดีให้แก่ผู้เรียนได้ มีการจัดกระบวนการเตรียมการสอนอย่างเป็นแบบแผน การใช้หลักสูตร Active Learning เข้ามาร่วมด้วยเพื่อให้เด็กมีทักษะในการเรียนรู้ด้านต่าง ๆ มากยิ่งขึ้น เช่น การคิดวิเคราะห์ การแก้ไขปัญหา ความคิดสร้างสรรค์ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องให้เด็กเกิดความใฝ่รู้และสามารถเรียนรู้ตลอดชีวิตได้ไม่ใช่เฉพาะในห้องเรียน และ 5. พัฒนตนเองอยู่เสมอ คือ พระสอนศีลธรรมที่ทำหน้าที่เสมือนครูในโรงเรียนจะต้องพัฒนาทักษะ ความรู้ความสามารถของตนเองในหลาย ๆ ด้านอยู่เสมอ เพื่อให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ครูผู้สอนต้องพัฒนาทักษะตนเองทั้งในด้าน Soft Skills & Hard Skills ควบคู่กันไปด้วย ทั้งทักษะด้านคอมพิวเตอร์ การคิดวิเคราะห์คำนวณ ภาวะความเป็นผู้นำ การทำงานเป็นทีม สิ่งเหล่านี้ต้องอยู่ในจิตวิญญาณความเป็นครู

2) วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ หมายถึง วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสอนศีลธรรมให้มีประสิทธิภาพโดยการอบรมและพัฒนาทักษะในด้านต่าง ๆ โดยใช้วงจรการบริหารของเดมมิง 4 ขั้นตอน ได้แก่ PDCA โดยมีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ดังนี้ 1) การวางแผน Plan เป็นวิธีการพัฒนาภาวะผู้นำโดยใช้หลักการบริหารวงจรของเดมมิง เริ่มต้นด้วยการวางแผนอย่างเป็นระบบตั้งแต่แรก มีการกำหนดวัตถุประสงค์ของการอบรมและ

พัฒนาพระสอนศีลธรรมอย่างชัดเจน มีขอบเขตระยะเวลาที่เหมาะสม จะทำให้สามารถบรรลุเป้าหมายที่ต้องการได้ มีการกำหนดโครงสร้างคณะทำงาน มอบหมายความรับผิดชอบ มีกระบวนการปฏิบัติงานอย่างเป็นขั้นตอน กำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมาย รวมไปถึงคุณสมบัติผู้เข้าอบรม ระยะเวลา ข้อจำกัดของโครงการหรือกิจกรรม 2) การปฏิบัติตามแผน Do เป็นการดำเนินการตามวัตถุประสงค์โดยมีการกำหนดขั้นตอนต่าง ๆ ที่ชัดเจน ให้ระบบดำเนินไปได้อย่างต่อเนื่องเพื่อผลลัพธ์ที่ดีที่สุด โดยอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์เดียวกัน 3) การตรวจสอบ Check ต้องมีการบันทึกข้อมูลตั้งแต่เริ่มโครงการหรือกิจกรรม ระหว่างโครงการ และจนถึงสิ้นสุดโครงการ เพื่อประเมินและวัดผลอย่างเป็นรูปธรรม และเป็นข้อมูลในการปรับปรุงและพัฒนาในอนาคตต่อไป ข้อมูลที่ถูกจัดเก็บและบันทึกด้วยรูปแบบแผนภูมิหรือกราฟจะช่วยให้เห็นแนวโน้มในแต่ละช่วงการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น และ 4) การปรับปรุงแก้ไข Action กระบวนการปรับปรุงแก้ไขในส่วนของโครงการหรือกิจกรรมที่ได้จัดขึ้น เป็นการเอาผลลัพธ์ที่ได้จากการตรวจสอบด้วยวิธีการที่เป็นระบบ จากนั้นนำมาวิเคราะห์สาเหตุปัญหา ประเมินตรวจสอบความถูกต้องเพื่อหาข้อผิดพลาดหรือประเด็นที่หลุดไปหรือไม่สมบูรณ์ เพื่อที่จะอุดรอยรั่วให้ดียิ่งขึ้น จากนั้นจะดำเนินการพัฒนาวางแผนใหม่และหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่จะเกิดขึ้นอีก หรือให้เกิดความเสี่ยงขึ้นน้อยที่สุดในรอบหน้า ซึ่งการปรับเปลี่ยนวิธีการไปบ้าง ไม่หละหลวมหรือตึงจนเกินไป แต่วัตถุประสงค์และเป้าหมายยังคงเดิม เป็นหัวใจขององค์กรที่ขับเคลื่อนโดยใช้แนวคิดการบริหารงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์

3) ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ หมายถึง เป็นคุณสมบัติคุณลักษณะของพระสอนศีลธรรมที่ควรมี เพราะด้วยลักษณะการทำหน้าที่ในการเป็นผู้นำแสงสว่างให้แก่เยาวชนในโรงเรียน ต้องมีศรัทธาที่ตั้งมั่น ยึดหลักธรรมะของพระพุทธเจ้าเป็นแนวทาง สามารถเป็นผู้นำจิตวิญญาณและสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาตนเองไปในทางที่ดีได้ ต้องมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล คิดวางแผนและจัดการงานได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ต้องมีความเอื้ออาทร มีความเสียสละและมีความเมตตาต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันในการทำหน้าที่เป็นกัลยาณมิตร สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้พบเห็น เป็นศูนย์รวมแห่งศรัทธา มีบุคลิกภาพทั้งดงามทั้งภายนอกและภายใน สนับสนุนและส่งเสริมให้เข้าใจในเป้าหมายและวิสัยทัศน์ขององค์กร ไม่เห็นแก่ตัว มีความเห็นอกเห็นใจผู้อื่น โดยมีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร ดังนี้ 1. ศรัทธา หมายถึง ความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุและผล มีจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์อย่างจริงจัง ศรัทธาเป็นสิ่งที่ช่วยให้บุคลากรในองค์กร มีความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองและมีส่วนร่วมเต็มเต็มวิสัยทัศน์ในองค์กรด้วยความยินดีและอุทิศตนในการทำงานอย่างเต็มความสามารถ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ถึงเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ความหวัง หมายถึง ความปรารถนาหรือความคาดหวัง เป็นความรู้สึกในด้านจิตใจ ที่เป็นพลังผลักดันให้บุคคลมีพลังกาย พลังใจ ที่จะต่อสู้ฟันฝ่าอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหรือผลสำเร็จได้ มีความหมายและความสำคัญต่อชีวิต สามารถสร้างแรงจูงใจให้แก่ตนเองและผู้อื่น 3) วิสัยทัศน์ หมายถึง เป็นการมองภาพในอนาคต และกำหนดจุดหมายปลายทางร่วมกัน เป็นการทำให้องค์กรและทีมงานเชื่อและพยายามที่จะกระทำเป้าหมายให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งใช้การจูงใจภายในเพื่อเพิ่มความพยายามโดยมีผู้นำเป็นหลัก และ 4) ความเมตตา หมายถึง ความรักความปรารถนาดีต่อผู้อื่นอย่างจริงใจ อยากให้เขามีความสุขความเจริญ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ผู้ที่มีเมตตาจะมีจิตใจกว้างขวาง มีความสงบ ให้ความช่วยเหลือแก่ผู้อื่นที่ตกทุกข์ได้ยาก เป็นที่พึ่งให้แก่ผู้อื่น และความเมตตาจะคอยส่งเสริมให้เรากระทำในสิ่งที่ดีมีประโยชน์

4) ไตรสิกขา หมายถึง หลักธรรมในการส่งเสริมการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ มีอยู่ในพระพุทธศาสนา ซึ่งจะสามารถช่วยให้พัฒนาศักยภาพ ความรู้ความสามารถและจิตวิญญาณที่อยู่ภายใน ส่งผลต่อทั้งความเชื่อ ทศนคติ กระบวนการคิดวิเคราะห์ กระบวนการตัดสินใจ การวางแผนการทำงาน เริ่มตั้งแต่ มโนกรรม วาจากรรม และกายกรรมได้แก่ 1. พัฒนาระดับความสัมพันธ์ทางสังคม (ศีล) หมายถึง การฝึกอบรม

ในด้านความประพฤติ ระเบียบ วินัย ความสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีวะ รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ในขณะทำหน้าที่ คือ ศील 2) พัฒนาจิตใจ (สมาธิ) หมายถึง การฝึกอบรมทางใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพของจิต ให้ตั้งมั่น บริสุทธิ์ ควรแก่การงาน ด้วยความตั้งใจ ไม่วอกแวกฟุ้งซ่าน คือ สมาธิ และ 3. พัฒนาความรู้ความเข้าใจ (ปัญญา) หมายถึง การศึกษาอบรม ทางปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงโดยไม่อิงความรู้สึกตนเอง ไตร่ตรองหาข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไข คือ ปัญญา

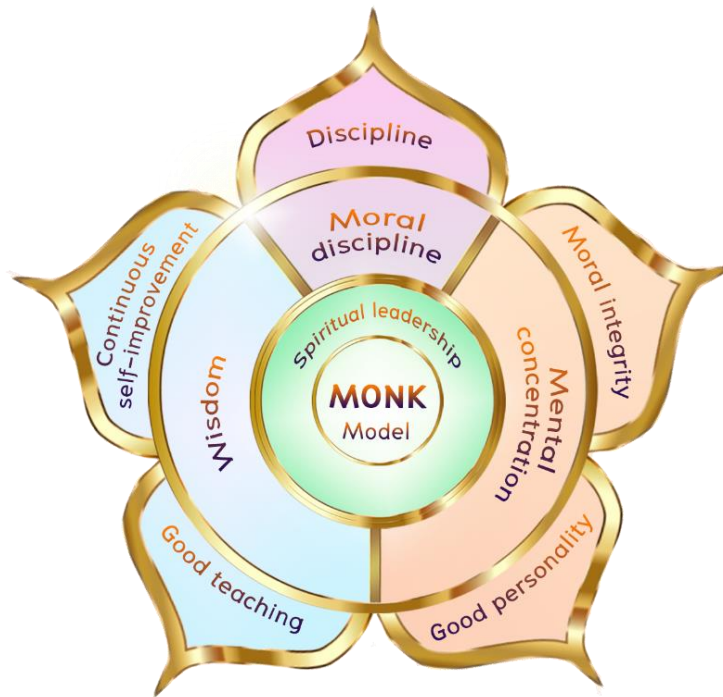
วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ได้นำองค์ประกอบที่สำคัญต่าง ๆ มาวิเคราะห์ทางสถิติ โดยนำเสนอเป็นโมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 45.23$, $df = 35$, $p = 0.1154$, $GFI = 0.986$, $AGFI = 0.944$, $RMR = 0.0196$) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SPIRIT) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.803 แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ (CHAR), วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ (PDCA) และไตรสิกขา (TRISIK) สามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (CHAR) ได้ร้อยละ 80.30

เมื่อพิจารณาเมทริกซ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝง พบว่า ค่าพิสัยสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงมีค่าอยู่ในช่วง 0.446 ถึง 0.883 โดยตัวแปรทุกคู่มีความสัมพันธ์แบบมีทิศทางเดียวกัน (ค่าความสัมพันธ์เป็นบวก) ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มากที่สุด คือ ไตรสิกขา (TRISIK) และคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ (CHAR) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.883 มีความสัมพันธ์ในระดับสูง แสดงว่าเมื่อไตรสิกขาเพิ่มมากขึ้น คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ก็เพิ่มมากขึ้นด้วย และตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์รองลงมา คือ ไตรสิกขา (TRISIK) และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SPIRIT) โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์เท่ากับ 0.741 แสดงว่า เมื่อไตรสิกขาเพิ่มมากขึ้น ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณก็มากขึ้นด้วย

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า ผลการประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม พบว่า ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา จากการใช้แบบประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบของโมเดล 2) แนวทางการนำไปใช้ และ 3) การวัดและประเมินผลความสำเร็จของโมเดล ของรายการการประเมินแต่ละข้อของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม มีค่าเท่ากับ 1.00 และค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ ทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1.00 ด้วยเหมือนกัน หมายความว่า โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรมที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม มีความ ถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยเรื่อง“โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม”

Picture 1: The New Body of Knowledge

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ผู้วิจัยสรุปได้เป็น **MONK Model** ซึ่งประกอบด้วย Motivation, Outward Mindset, Needs Analysis และ Knowledge โดยมีรายละเอียด ดังนี้

M = Motivation หมายถึง การสร้างแรงจูงใจให้พระสอนศีลธรรม เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณทั้ง 4 ข้อ ได้แก่ ศรัทธา ความหวัง วิสัยทัศน์ และความเมตตา อธิบายได้ว่าการสร้างแรงจูงใจต่อการพัฒนาภาวะผู้นำทางจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมเป็นสิ่งสำคัญที่จะกระตุ้นให้พระสอนศีลธรรมตระหนักในการอบรมและพัฒนาตนเองทั้งภายในและภายนอก เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายของการเป็นต้นแบบที่ดีในการทำหน้าที่อบรมศีลธรรมให้แก่แก่นักเรียนในสถานศึกษา ซึ่งการสร้างแรงจูงใจให้แก่พระสอนศีลธรรมในการพัฒนาตนเองนั้นประกอบด้วย

1) การสร้างแรงจูงใจภายใน (Intrinsic motives) เป็นการสร้างแรงจูงใจที่มาจากภายในตัวของพระสอนศีลธรรมเอง เป็นแรงขับเคลื่อนที่ทำให้พระสอนศีลธรรมแสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังรางวัลหรือสิ่งกระตุ้นจากภายนอก แต่จะเกิดจากการที่พระสอนศีลธรรมได้ตระหนักว่าสิ่งที่ได้ประพฤติปฏิบัตินี้เป็นสิ่งที่ดีงาม เป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่น มองเห็นคุณค่าและมีความสุข ความพึงพอใจในสิ่งที่ได้กระทำนั้น และนั่นเป็นรางวัลตอบแทนที่ทรงคุณค่าที่สุด

2) การสร้างแรงจูงใจภายนอก (Extrinsic motives) เป็นการสร้างแรงจูงใจที่ได้รับอิทธิพลจากภายนอก จูงใจให้พระสอนศีลธรรมมีความต้องการที่จะปฏิบัติเพื่อให้ได้รับสิ่งตอบแทนหรือรางวัลต่าง ๆ เช่น คำเชยชมเมื่อได้ปฏิบัติตามหรือบรรลุผลสำเร็จในกิจกรรมต่าง ๆ การได้รับสิ่งของเป็นที่ระลึก รวมถึงสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาและเพิ่มพูนทักษะในตัวเอง

O = Outward Mindset หมายถึง กรอบความคิดแบบมองออกข้างนอก มองเห็นความต้องการและปัญหาของผู้อื่น เพื่อบรรลุเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาตนเองและผู้อื่นไปพร้อม ๆ กัน เป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะทำให้พระสอนศีลธรรมเจริญงอกงามได้อย่างราบรื่นทั้งหมุ่คณะ ไม่มองแต่ตัวเองหรือเห็นแต่ความต้องการของตัวเองเป็นหลัก เพราะการขับเคลื่อนงานพระศาสนาที่ดีและมีประสิทธิภาพ ต้องเกิดจากบุคลากรที่มีคุณภาพในการร่วมด้วยช่วยกันเพื่อทำหน้าที่ในการเผยแผ่หลักธรรมคำสอนอันประเสริฐของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้สู่ใจของเยาวชนทั่วประเทศ ซึ่งมี 3 ขั้นตอนหลักในการปรับเปลี่ยนตัวเองให้เป็นคนมี Outward Mindset ดังนี้

1) มองเห็นคนอื่นเป็นคน (See others)

เริ่มจากการมองเห็นความต้องการคนอื่นก่อน ลองพิจารณาว่ามีใครบ้างที่ได้รับผลกระทบจากพฤติกรรมและการปฏิบัติตนของเรา มองหา “ความต้องการ จุดมุ่งหมาย และปัญหา” ของพวกเขา มีสิ่งไหนบ้างที่เราพอจะช่วยเหลือเขาได้ หรือมีสิ่งไหนที่เรายังทำกับเขาไม่ดี และควรปรับปรุงแก้ไขใหม่ให้ดีขึ้น

2) ปรับเปลี่ยนวิธีการทำงานของเรา (Adjust efforts)

โดยให้วิธีการปฏิบัติตนหรือการทำงานของเราช่วยเหลือคนอื่นได้มากขึ้น มองภาพรวมใหญ่เป็นหลัก เปิดใจให้กว้างยอมรับฟัง พร้อมแก้ไขปรับปรุงเปลี่ยนแปลงในทางที่จะทำให้เกิดประโยชน์หรือผลดีต่อส่วนรวมมากขึ้น

3) ประเมินและรับผิดชอบต่อผลกระทบที่เราสร้างขึ้น (Measure impacts)

ประเมินว่าการปฏิบัติตนหรือการทำงานของเราที่ได้ปรับเปลี่ยนไป มีผลกระทบต่อคนอื่นมากน้อยแค่ไหน แล้วเราต้องรับผิดชอบต่อสิ่งที่เราสร้างขึ้น และพยายามหาวิธีในการปรับปรุงให้มันดีขึ้นอยู่เสมอ ๆ

N = Needs Analysis หมายถึง การวิเคราะห์ความต้องการของพระสอนศีลธรรม สำนักงานพระสอนศีลธรรม สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ด้วยการขับเคลื่อนทั้งระบบด้วยวงจรการบริหารคุณภาพ PDCA เป็นกระบวนการที่ใช้ในการระบุและวิเคราะห์ความต้องการหรือปัญหาที่ต้องการแก้ไขในเครือข่ายพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของสังคมหรือบรรลุเป้าหมายร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

1) Plan การวางแผน เริ่มตั้งแต่การกำหนดวัตถุประสงค์และกระบวนการที่จำเป็นเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการและบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกันของทุกฝ่าย เริ่มตั้งแต่กำหนดหัวข้อปัญหาในการอบรมและพัฒนา ตั้งวัตถุประสงค์ของการดำเนินงานให้ชัดเจน กำหนดขอบเขตการดำเนินงาน กำหนดโครงสร้างทีมงานและมอบหมายความรับผิดชอบ มีการกำหนดตัวชี้วัดและเป้าหมาย สำรวจสถานการณ์ปัจจุบันขององค์กรในด้านต่าง ๆ เช่น วางแผนกำหนดการ ผู้เข้าโครงการ ระยะเวลา แนวทางการทำกิจกรรม การใช้สื่อ และตัวชี้วัด เป็นต้น จากนั้นจึงวางแผนการดำเนินงาน มีนโยบายส่งเสริมและผลักดันงานให้ก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง รวมถึงการวิเคราะห์สาเหตุและกำหนดแนวทางในการแก้ไขปัญหา

2) Do การปฏิบัติตามแผน โดยดำเนินการตามวัตถุประสงค์จากขั้นตอนก่อนหน้าหรือตามแผนงานที่กำหนดไว้อย่างเป็นระบบให้มีความต่อเนื่องเพื่อผลลัพธ์ที่ดีที่สุด โดยในขั้นตอนการปฏิบัตินี้เราควรศึกษาถึงวิธีการที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการทำงานนั้น ๆ ด้วย เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ และผลลัพธ์ที่ดีที่สุด ขั้นตอนการลงมือปฏิบัติตามแผนงานนี้ ทักษะต่าง ๆ จะถูกหยิบยกมาใช้ในระยการลงมือปฏิบัติ เช่น การบริหารเวลาให้ได้ตามแผนที่วางไว้ กำหนดการประชุมเพื่อตรวจสอบความคืบหน้า การมอบหมายงานเพื่อแบ่งเบาภาระ เป็นต้น รวมถึงในระหว่างการทำงานเราควรเก็บข้อมูลที่สำคัญ หรือข้อผิดพลาดต่าง ๆ ของงานเอาไว้เพื่อประโยชน์ในการทำงานขั้นตอนต่อไป

3) Check การตรวจสอบ หลังจากผ่านขั้นตอนการดำเนินงานหรือการปฏิบัติตามแผนมาแล้ว จะมีการบันทึกข้อมูลเพื่อใช้ในการตรวจสอบข้อมูลและผลลัพธ์ที่รวบรวมจากขั้นตอนการทดสอบหรือปฏิบัติงาน โดยจะได้รับการประเมินในทุกส่วนงาน ข้อมูลต่าง ๆ จะถูกบันทึกเพื่อเปรียบเทียบกับผลลัพธ์ที่คาดหวัง เพื่อความเหมือนและความแตกต่าง กระบวนการทดสอบยังได้รับการประเมินเพื่อดูว่ามีการเปลี่ยนแปลงใด ๆ จากการทดสอบเดิมที่สร้างขึ้นในระหว่างขั้นตอนการวางแผนหรือไม่ หากข้อมูลถูกวางไว้ในรูปแบบแผนภูมิหรือกราฟก็จะช่วยให้เห็นแนวโน้มในแต่ละช่วงการดำเนินงานต่าง ๆ ได้ง่ายขึ้น หากวงจร PDCA ดำเนินการหลายครั้ง ก็จะช่วยให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงใดได้ผลดีกว่าการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ หรือได้ผลดีที่สุด

4) Action การปรับปรุงแก้ไข กระบวนการปรับปรุงแก้ไขในส่วนที่มีปัญหา โดยขั้นตอนนี้เป็นการนำเอาผลลัพธ์ที่ได้จากขั้นตอนการตรวจสอบ (Check) มาวิเคราะห์และตรวจสอบสาเหตุความผิดพลาดที่เกิดขึ้นมาประเมินเพื่อพัฒนาแผนและหาแนวทางการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น สาเหตุที่แท้จริงของปัญหาดังกล่าวจะได้รับการตรวจสอบค้นหาและกำจัดโดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการ มีการประเมินความเสี่ยงอีกครั้ง เมื่อสิ้นสุดการดำเนินการในระยนี้ จะได้ข้อเสนอแนะและปรับเปลี่ยนกระบวนการเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่า การวางแผนสำหรับรอบถัดไปสามารถดำเนินการได้โดยมีมาตรฐานที่ดีกว่า และการทำงานในขั้นตอนถัดไปไม่ควรสร้างปัญหาที่ระบุซ้ำแล้วซ้ำอีก ทุกครั้งที่การดำเนินงานตามวงจร PDCA หมุนครบรอบ ก็จะเป็นแรงส่งสำหรับการดำเนินงานในรอบต่อไป และก่อให้เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

K = Knowledge หมายถึง การถึงพร้อมด้วยความรู้คู่คุณธรรม มีไตรสิกขาเป็นแกนหลักเป็นฐานสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ทั้ง 5 ข้อ ได้แก่ วินัยดี มีคุณธรรม บุคลิกภาพดี สอนดี และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้สามารถจำแนกและจัดหมวดหมู่คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ให้เข้ากับหลักไตรสิกขาได้ดังนี้

- 1) ศีล เป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ ด้านวินัยดี
- 2) สมาธิ เป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ ด้านมีคุณธรรม และด้านบุคลิกภาพดี
- 3) ปัญญา เป็นแกนหลักสำคัญในการพัฒนาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ ด้านสอนดี และด้านพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่าองค์ประกอบของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ประกอบด้วย 1) วินัยดี 2) มีคุณธรรม 3) บุคลิกภาพดี 4) สอนดี และ 5) พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะองค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมต้องสมบูรณ์พร้อมด้วยองค์รวมทั้งภายนอกและภายใน เป็นต้นแบบของผู้นำศีลธรรมและความดีงามสู่โรงเรียนและชุมชน ต้องมีการพัฒนาในหลาย ๆ ด้าน ทั้งด้านคุณธรรม จิตวิญญาณของความเป็นครู รวมถึงบุคลิกภาพหรือสิ่งที่แสดงออกภายนอก เพื่อเป็นที่ตั้งแห่งศรัทธา อีกทั้งมีความรู้ความสามารถในการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่เท่าทันกับยุคสมัยใหม่และต้องพัฒนาตัวเองอยู่เสมอเพื่อกระตุ้นบรรยากาศการเรียนการสอนให้น่าเรียนรู้ น่าศึกษา และให้นักเรียนสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตรประจำวันได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrapalad Preecha Nandako (Chuancheua) (2017) กล่าวใน “การศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในจังหวัดระยอง” พบว่า หน่วยงานพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ควรมีนโยบายในด้านการส่งเสริมความรู้ พระสอนศีลธรรมในระดับหลักสูตรประกาศนียบัตรการสอนศีลธรรมในโรงเรียน ควรจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ การกระจายงาน

ออกไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ควรจัดอบรมสัมมนาเชิงปฏิบัติการอย่างน้อย 1 สัปดาห์ หรือมากกว่า และแบ่งการอบรมออกเป็นประเด็นปัญหาที่ค้นพบ ได้แก่ ปัญหาด้านหลักสูตร ปัญหาทางด้านการเรียนการสอน ปัญหาทางด้านการผลิตและการใช้สื่อ และการวัดและประเมินผล และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Somsak Sriboriboon (2008) กล่าวใน “ศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตกรุงเทพมหานคร” พบว่า แนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูพระสอนศีลธรรม ได้แก่ ควรให้ครูพระเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำหลักสูตร ควรจัดให้มีพระนิเทศออกนิเทศติดตามและประเมินผลสมรรถภาพการสอนของครูพระอย่างต่อเนื่อง ควรจัดอบรมถวายความรู้ให้ครูพระในการอบรมควรเน้นให้ครูพระได้ปฏิบัติจริงเพื่อที่ครูพระจะได้รับทั้งความรู้และได้ฝึกทักษะความชำนาญในการปฏิบัติงาน ควรให้มีการบรรจุให้ครูพระเป็นครูประจำเพื่อที่จะได้รับการบริการพัฒนาต่าง ๆ ที่ทางโรงเรียนจัดขึ้นเหมือนครูประจำการทั่วไป ครูพี่เลี้ยงจะต้องแนะนำช่วยเหลือครูพระในระหว่างการจัดการเรียนการสอนและการวัดผลประเมินผล กระทรวงศึกษาธิการควรจัดให้มีหน่วยงานกลางซึ่งมีหน้าที่ในการผลิตและให้ความรู้เกี่ยวกับการผลิตและการใช้สื่อ โรงเรียนควรให้ครูพระเข้าไปมีส่วนร่วมในการวัดผลประเมินผล ผู้อำนวยการและบุคลากรของโรงเรียนควรให้ความสำคัญกับครูพระมากกว่านี้เพื่อเป็นขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงานของครูพระตลอดถึงเพื่อสร้างความรู้สึที่ดีต่อกัน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ($\chi^2 = 45.23$, $df = 35$, $p = 0.1154$, $GFI = 0.986$, $AGFI = 0.944$, $RMR = 0.0196$) มีค่าสัมประสิทธิ์พยากรณ์ (R-SQUARE) ของสมการโครงสร้างตัวแปรภายในแฝงของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (SPIRIT) มีค่าสัมประสิทธิ์การพยากรณ์เท่ากับ 0.803 แสดงว่า ตัวแปรภายในโมเดล คือ คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์ (CHAR), วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ (PDCA) และไตรสิกขา (TRISIK) สามารถอธิบายความแปรปรวนของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ (CHAR) ได้ร้อยละ 80.30 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะข้อมูลที่เก็บรวบรวมในขั้นตอนของการวิจัยทั้ง 3 ระยะ ตั้งแต่การสัมภาษณ์เชิงลึก การใช้แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม รวมถึงการค้นคว้าเอกสารทางวิชาการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง มีความสัมพันธ์และแปรผันตรงกับผลวิเคราะห์ทางสถิติ จึงทำให้โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และได้ข้อค้นพบว่า ภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ มีตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ ศรัทธา ความหวัง วิสัยทัศน์ และความเมตตา สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tippayanate (2013) กล่าวใน “โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณสำหรับผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน” พบว่า องค์ประกอบของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วยตัวแปรสังเกตได้ 4 ตัวแปร คือ วิสัยทัศน์ ความหวัง ศรัทธา และความไว้วางใจ และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Thompson (2013) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ “คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณในสถานศึกษา รัฐเคนทักกี ประเทศสหรัฐอเมริกา” พบว่า คุณลักษณะภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณส่งผลต่อความสำเร็จของโรงเรียน โดยรัฐเคนทักกี มีการปฏิรูปการศึกษาที่เน้นความก้าวหน้า ซึ่งรัฐต้องจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้คนในชุมชนอย่างทั่วถึง ผู้บริหารที่มีคุณลักษณะของภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณและเป็นที่ยอมรับของชุมชนนั้น ๆ จะให้ความสำคัญกับการปฏิบัติงานโดยมุ่งเน้นให้โรงเรียนประสบความสำเร็จ มีจำนวนนักเรียนเพิ่มขึ้นในแต่ละปี จนทำให้ประเทศสหรัฐอเมริกา กลายเป็นศูนย์กลางทางการศึกษาที่ดีที่สุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า ผลการประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม พบว่า ค่าดัชนีความตรงเชิงเนื้อหา จากการใช้แบบประเมินด้วยการตรวจสอบความตรงตามเนื้อเรื่อง (Content Validity Index: CVI) ทั้ง 3 ด้าน คือ 1) องค์ประกอบของโมเดล 2) แนวทางการนำไปใช้ และ 3) การวัดและประเมินผลความสำเร็จของโมเดล ของรายการการประเมินแต่ละข้อของโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม มีค่าเท่ากับ 1.00 และ

ค่าดัชนีความตรงตามเนื้อเรื่องของรูปแบบฯ ทั้งฉบับ มีค่าเท่ากับ 1.00 ด้วยเหมือนกัน หมายความว่า โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรมที่พัฒนาขึ้น มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโมเดลที่สร้างและพัฒนาขึ้นมีความถูกต้องเหมาะสม สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมได้จริง โดยได้บูรณาการหลักไตรสิกขาเข้าไปด้วย ซึ่งเป็นกระบวนการในการพัฒนามนุษย์ให้มีประสิทธิภาพ พบว่าหลักไตรสิกขา มีตัวแปรสังเกตได้ 3 ตัวแปร ดังนี้ 1) พัฒนาระดับความสัมพันธ์ทางสังคม หมายถึง การฝึกอบรมในด้านความประพฤติ ระเบียบ วินัย ความสุจริต ทางกาย วาจา และอาชีวะ รักษาระเบียบกฎเกณฑ์ในขณะที่ทำหน้าที่คือ ศีล 2) พัฒนาจิตใจ หมายถึง การฝึกอบรมทางใจ การปลูกฝังคุณธรรม สร้างเสริมคุณภาพของจิต ให้ตั้งมั่น บริสุทธิ์ ควรแก่การงาน ด้วยความตั้งใจ ไม่วอกแวกฟุ้งซ่าน คือ สมาธิ และ 3) พัฒนาความรู้ความเข้าใจ หมายถึง การศึกษาอบรม ทางปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในสิ่งทั้งหลาย ตามความเป็นจริงโดยไม่อิงความรู้สึกตนเอง ไตรตรองหาข้อบกพร่อง เพื่อปรับปรุงแก้ไข คือ ปัญญา สอดคล้องกับงานวิจัยในกระบวนการสร้างคนดีให้มีคุณธรรมของ Poolpatarachewin et al. (2006) กล่าวใน “การวิจัยและพัฒนากระบวนการสร้างคนดี มีคุณธรรม” พบว่า กระบวนการส่งเสริมความดี มีคุณธรรมให้กับคน ครอบครัว และชุมชน ได้แก่ 1. ระดับบุคคล การพัฒนาตนเองตามแนวไตรสิกขา คือศีล สมาธิ และปัญญา เป็นต้นแบบของชุมชน สังคม 2. ระดับครอบครัว พ่อแม่เป็นแบบอย่างดี ทำให้ครอบครัวอบอุ่น เข้าใจกัน เข้าใจถึงความแตกต่าง รู้จักปรับตัวเข้าหากัน 3. ระดับชุมชน ผู้นำชุมชนทุกระดับเป็นแบบอย่างที่ดี สร้างความร่วมมือในการสร้างคนดี สังคมดี จากบ้าน วัด โรงเรียน และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Chantrawutikorn (2019) กล่าวใน “การศึกษาและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร” พบว่า องค์ความรู้จากรูปแบบการฝึกอบรมฯ ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ จิตวิทยาการฝึกอบรม ประยุกต์กับ หลักไตรสิกขา และศึกษากำหนดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรม จากการสังเคราะห์แนวคิดภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของ Peter G. Northouse และ Gary Yukl เข้าในหลักการ 3 คือ ครองตน ครองคน ครองงาน ทดลองรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา เพื่อเสริมสร้างภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของผู้บริหารและหัวหน้างานองค์กร ด้วยการทดลองแบบกึ่งทดลอง พบว่า คะแนนเฉลี่ยภาวะผู้นำเชิงจริยธรรมของกลุ่มทดลอง ภายหลังได้รับอบรมตามรูปแบบการฝึกอบรมตามหลักไตรสิกขา สูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับอบรมฯ

สรุป

ผลการวิจัยเรื่อง “โมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม” พบว่า โมเดลความสัมพันธ์เชิงสาเหตุ มีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และมีองค์ประกอบของโมเดล ได้แก่ คุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์, วิธีการพัฒนาภาวะผู้นำ, ไตรสิกขา และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม การประเมินโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม ผลการตรวจสอบพบว่า มีความเหมาะสม มีความถูกต้อง มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ และสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยมาพัฒนาเป็นโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรมได้เป็น MONK Model เพื่อให้ง่ายต่อการนำไปปรับใช้ได้จริงของพระสอนศีลธรรม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 จากผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรไตรสิกขามีความสัมพันธ์กันสูงมากกับตัวแปรภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรส่งเสริมให้นาหลักไตรสิกขามาบูรณาการในการพัฒนาภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้เป็นบุคคลต้นแบบ ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ หมายถึง ถึงพร้อมด้วยความรู้ ทักษะความสามารถ พร้อมด้วยคุณธรรมอันดีงาม

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรมีการจัดอบรมและพัฒนาพระสอนศีลธรรมในหลาย ๆ ด้าน ทั้งในด้าน Hard Skills และ Soft Skills เพื่อจะได้ทำหน้าที่เผยแผ่หลักธรรมคำสอนในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่ก่อเหตุที่ประทุษร้าย และพร้อมที่จะรับมือกับทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของเด็กยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไป คือ กล้าคิด กล้าพูด และกล้าทำ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาคุณลักษณะพระสอนศีลธรรมที่พึงประสงค์และภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณของพระสอนศีลธรรมในด้านอื่น ๆ เพิ่มเติม

2.2 ควรศึกษาตัวแปรส่งผ่านอื่น นอกเหนือจากหลักไตรสิกขา ที่คาดว่าจะมีอิทธิพลต่อโมเดลสมการโครงสร้างภาวะผู้นำเชิงจิตวิญญาณตามหลักพุทธธรรมของพระสอนศีลธรรม

References

- Chantrawutikorn, S. (2019). *The Study and Development of Training Model according to the Threefold Training to Strengthen Ethical Leadership for the Executive Officers and the Team Leaders of an Organization*. (Doctoral Dissertation). King Prajadhipok's Institute. Bangkok.
- Hair Jr., J. F., Anderson, R. E., Tatham, R. L., & Black, W. C. (1998). *Multivariate Data Analysis*. (5th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Office of the Education Council. (2017). *The National Education Plan (2017-2036)*. Bangkok: Prikwarn Graphic co., Ltd.
- Phramaha Somsak Sriboriboon. (2008). *The Study of Strategies to Develop Monk-Teacher's Instructional Competencies in Secondary School under Office of the Basic Education Commission in Bangkok Region*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Phrapalad Preecha Nandako (Chuanchuea). (2017). *A Study on the Ways of Potential Development of Morality Teaching Monks in Secondary Schools in Rayong Province*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Poolpatarachewin, C. et al. (2006). *Research and Development of Processes for Creating Goodness and Morality*. Bangkok: Office of Knowledge Management and Development (Public Organization).
- The Office of Monk Development for Teaching Morality. (2007). *Handbook of Teaching Morality Budget for Fiscal Year 2017*. Nonthaburi: Chen Printing Co., Ltd.

- _____. (2016). *Master Plan in the Office of Monk Development for Teaching Morality 5 Year Period (2017-2021)*. Bangkok: Chen Printing Limited Partnership.
- _____. (2015). *Strategies Plan for Teacher-monk During the University Development Plan, Phase 11 (2012-2016)*. Nonthaburi: Chen Printing co., ltd.
- Thompson, S. (2013). Hidden Strength: Encouraging Spiritual Leadership Attributes among School Leaders. *Kentucky Journal of Excellence in College Teaching and Learning*, 10(9), 107-108.
- Tippayanate, K. (2013). *A Structural Equation Medel of Spiritual Leadership for Basic School Administrators*. (Doctoral Dissertation). Khon Kaen University. Khon Kaen.

เอกสารคัมภีร์ใบลาน : กลวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในบทสູ່ขวัญ สำนวนท่องถิ่นอีสาน*

Palm-Leaf Manuscripts: The Strategy of Language Changes in Isaan Spirit-Retrieving Scripture

ชาญยุทธ สอนจันทร์

Chanyuth Sonjan

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด

Faculty of Education, Roi Et Rajabhat University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Chanyuth_s@hotmail.co.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในบทสູ່ขวัญสำนวนท่องถิ่นอีสานจากเอกสารใบลาน ใช้กรอบแนวคิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษามาเป็นแนวทางในการศึกษา โดยดำเนินการวิจัยเลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง คือ ตัวบทเอกสารใบลานบทสູ່ขวัญสำนวนท่องถิ่นอีสานจำนวน 15 สำนวน มาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์แบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า ตัวอักษรธรรมอีสานที่ปรากฏในเอกสารใบลานบทสູ່ขวัญสำนวนท่องถิ่นอีสานนั้น เมื่อมีปริวรรตถ่ายถอดเป็นอักษรภาษาไทยปัจจุบัน มีกลวิธีการเปลี่ยนแปลงรูปพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ กล่าวคือ 1. รูปพยัญชนะ มีการเปลี่ยนแปลงทั้งพยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะควบกล้ำ และพยัญชนะสะกด รูปพยัญชนะต้นเดี่ยว มีการเปลี่ยนแปลง จำนวน 13 รูป ได้แก่ ข ค จ ช ส ถ ท พ ภ ผ ย อ ย ล รูปพยัญชนะควบกล้ำ ในอักษรธรรมอีสาน มีการใช้อยู่ 2 รูป คือ พยัญชนะควบกล้ำ ร และ ว รูปพยัญชนะสะกด มีการเปลี่ยนแปลงรูปในมาตราตัวสะกดแม่ กก แม่ กด แม่ กบ และแม่ กน 2. รูปสระ มีการเปลี่ยนแปลงรูปสระ จำนวน 10 รูป ได้แก่ สระ อะ อี อี อุ โอะ อือ แอ อัว ออ และ เออ 3. รูปวรรณยุกต์ ในอักษรธรรมอีสานไม่มีรูปวรรณยุกต์ การออกเสียงวรรณยุกต์จะพิจารณาจากบริบทแวดล้อมของคำนั้น ๆ

คำสำคัญ: การเปลี่ยนแปลงทางภาษา; สູ່ขวัญสำนวนท่องถิ่นอีสาน; เอกสารคัมภีร์ใบลาน

Abstract

This study used the language change framework to investigate the strategy of language change in Isaan spirit-retrieving scripture (Soo Kwan Chant) from palm-leaf manuscripts. The Isaan spirit-retrieving scripture in 15 versions was selected by purposive sampling and analyzed descriptively.

The study discovered that Isaan Dhamma letters featured in palm-leaf manuscripts on spirit-retrieving scripture that were transliterated into the contemporary Thai language had changed in alphabets, vowels, and tones. Alphabets changed in first consonants, consonant

*Received January 21, 2024; Revised March 11, 2024; Accepted March 30, 2024

blends, and final consonants. 1. The 13 of first consonants were ข/Kh/, ค/Kh/, จ/C/, ช/Ch/, ส/S/, ถ/Th/, ท/Th/, พ/ph/, ภ/ph/, ฟ/ph/, ย/y/, อย/?y/, ล/U The consonant blends were ร /r/ and ว /w/. Final alphabets changed in /k/, /t/, /p/, /n/. 2. Vowels changed in 10 of /a/, /i/, /i:/, /u/, /o/, /u:/, /ε:/, /ua/, /ɔ:/, and /r:/ 3. Tones in Isan Dhamma letters pronunciation depended on the word context.

Keywords: Language Changes; Isan Spirit-Retrieving Scripture; Palm-Leaf Manuscripts

บทนำ

การศึกษาเกี่ยวกับบทสวดวิญญูได้มีการศึกษาอย่างแพร่หลาย ที่ผ่านมาเป็นการศึกษาอธิบายความสำคัญเกี่ยวกับบทสวดวิญญูที่มีความสำคัญด้านความเชื่อ วัฒนธรรมประเพณี พิธีกรรม ตลอดจนโครงสร้างที่เป็นองค์ประกอบเนื้อหาของบทสวดวิญญู โดยเฉพาะในภาคอีสานมีความเกี่ยวข้องกับพิธีทำขวัญอย่างมีนัยสำคัญ ดังปรากฏตัวอย่างงานวิจัย เช่น งานวิจัยเรื่อง “วรรณกรรมคำสวดวิญญูอีสาน” ที่ได้ศึกษาด้านรูปแบบองค์ประกอบของบทสวดวิญญูของภาคอีสาน (Thongruang, 1993) นอกจากนั้น วิจัยเรื่อง “วรรณศิลป์ในบทสวดวิญญูของหมอสวดจำเนียร พันทวี” ได้ศึกษาเนื้อหา โครงสร้าง รูปแบบและศิลปะการใช้ภาษาในบทสวดวิญญูของหมอสวดจำเนียร พันทวี (Phippayamat, 2008) วิจัยเรื่อง “การอนุรักษ์ สืบสานและพัฒนาประเพณีการบายศรีสวดวิญญูเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนอีสาน” มุ่งศึกษาด้านการอนุรักษ์ประเพณีพิธีกรรม การบายศรีสวดวิญญูของชุมชนท้องถิ่นอีสาน (Moolma, 2011) นอกจากนั้น วิจัยเรื่อง “เปรียบเทียบบทสวดวิญญูลาวกับบทสวดวิญญูอีสาน : โครงสร้างทางวรรณกรรมและบทบาทหน้าที่” ได้ศึกษาเปรียบเทียบโครงสร้างของเนื้อหาในบทสวดวิญญูสำนวนลาวและสำนวนอีสานอีสาน (Buathum, 2015)

อย่างไรก็ตาม บทความนี้เป็นบทความวิจัยที่มุ่งศึกษากลวิธีเปลี่ยนแปลงทางภาษาในบทสวดวิญญูสำนวนท้องถิ่นอีสานจากตัวบทเอกสารใบลานที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสาน ซึ่งบทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “กลวิธีทางภาษาและการสื่อความหมายทางสังคมในบทสวดวิญญูสำนวนท้องถิ่นอีสาน” ที่ผู้วิจัยได้รวบรวมเอกสารตัวบทสวดวิญญูสำนวนท้องถิ่นอีสานจากตัวบทเอกสารใบลานที่บันทึกหรือจารด้วยอักษรธรรมอีสาน จำนวน 15 สำนวน มาเป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภาษา อันเป็นวิธีการหนึ่งของการศึกษาวิเคราะห์กลวิธีทางภาษา โดยการปริวรรตตัวบทเอกสารสวดวิญญูที่เป็นฉบับใบลานที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสานสำนวนต่าง ๆ มาเป็นภาษาไทยปัจจุบัน มาเป็นฐานข้อมูลในการเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษา การนำเอาตัวบททางวรรณกรรมบทสวดวิญญูจากเอกสารใบลานมาศึกษาเพื่อให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาด้านภาษาและอักษรถิ่นที่มีความเกี่ยวข้องกับภาษาไทยทั้งโดยตรงและโดยอ้อมเช่นกัน

เป็นที่น่าสังเกตว่าวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานหลายเรื่องรวมทั้งวรรณกรรมสวดวิญญูสำนวนนี้ด้วย เมื่อปริวรรตถ่ายทอดมาเป็นภาษาไทยปัจจุบันแล้วได้มีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาให้สอดคล้องการใช้ภาษาไทยมาตรฐานให้มากที่สุด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าภาษาไทยมาตรฐานมีอิทธิพลต่อการบันทึกวรรณกรรมภาคอีสานในปัจจุบัน ส่งผลให้ภาษาอีสานมีรูปคำ เสียง ตัวอักษร เปลี่ยนแปลงไปจากตัวบทฉบับเดิม การปริวรรตถ่ายทอดจากตัวอักษรถิ่นอีสานจะต้องอิงตามการเขียนให้ออกต้องในอักษรวิญญูภาษาไทยเป็นสำคัญ เพราะหากจะคงรูปคำศัพท์ตามเอกสารต้นฉบับเดิมก็จะทำให้ผู้อ่านที่มีพื้นฐานทางภาษาไทยอยู่แล้วมีความเข้าใจคลาดเคลื่อนจากการสื่อความหมายเดิมได้ ยกตัวอย่าง เช่น คำว่า “ศรี ศรี” ในเอกสารใบลานจะบันทึกเป็น

ลี ลี (lulu) เมื่อปริวรรตเป็นภาษาไทยปัจจุบัน จะต้องแก้เป็น ศรี ศรี เพื่อให้สื่อความหมายได้เข้าใจตรงกัน ในบริบทของภาษาไทยมาตรฐาน

การศึกษาภาษาถิ่นที่เริ่มต้นจากการศึกษาเอกสารโบราณที่เป็นต้นฉบับดั้งเดิมไม่ว่าจะเป็นเอกสารใบลาน ศิลาจารึก หรือสมุดข่อย นอกจากจะได้ความรู้ในการอ่านให้รู้เรื่องราวทางประวัติศาสตร์ เรื่องราวทางวรรณกรรมแล้ว ยังทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาไทยด้วย Punnotok (1999) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการศึกษาภาษาถิ่นไว้ว่า ภาษาถิ่นนอกจากจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีระหว่างคนในชาติและยอมรับความหลากหลายของภาษาและวัฒนธรรมอันปรากฏอยู่ในท้องถิ่นต่าง ๆ แล้ว ยังเป็นปัจจัยสำคัญที่เสริมสร้างให้ผู้ศึกษาเข้าใจความเป็นมาของภาษา ชำบซึ่งในวัฒนธรรมทางภาษาและเห็นความสำคัญของภาษาถิ่นต่าง ๆ ของไทย ทำให้เข้าใจเรื่องราวการเปลี่ยนแปลงภาษา ทั้งการกลายเสียงกลายความหมายของคำเป็นแนวทางสันนิษฐานเสียงสระ พยัญชนะ วรรณยุกต์ของภาษาไทยกลางในปัจจุบัน เป็นประโยชน์ในการศึกษาความหมายของคำบางคำที่ไม่มีผู้ใช้ในภาษากลาง ตลอดจนเป็นประโยชน์ในการศึกษาภาษาถิ่นเปรียบเทียบกับแนวภาษาศาสตร์ ประกอบกับการศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาเป็นกระบวนการหนึ่งของการศึกษาทางภาษาศาสตร์ เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการของภาษาทั้งทางตรงและทางอ้อม

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้นนั้น หากนำเอาตัวบทสุ่วญเอกสารใบลานที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสานซึ่งเป็นตัวบทต้นดั้งเดิมของภาษาอีสานมาเป็นแบบอย่างในการศึกษา จะทำให้เห็นถึงกลวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาจากตัวบทเอกสารใบลานสู่ภาษาไทยมาตรฐานในลักษณะต่าง ๆ ทั้ง พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ ที่มีลักษณะแตกต่างไปจากเอกสารต้นแบบไปอย่างสิ้นเชิง อันจะทำให้เข้าใจธรรมชาติของภาษาท้องถิ่นอีสานและภาษาไทยมาตรฐานได้ดียิ่งขึ้น โดยใช้ตัวบททางวรรณกรรมที่เป็นเอกสารปฐมภูมิจากตัวบทเอกสารใบลานบทสุ่วญสำนวนอีสานมาเป็นกรณีตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งเป็นวิธีการสืบค้นอีกรูปแบบหนึ่งเพื่อให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางภาษาอันจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาภาษาถิ่นและภาษาไทยมาตรฐานได้อย่างมีนัยสำคัญ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

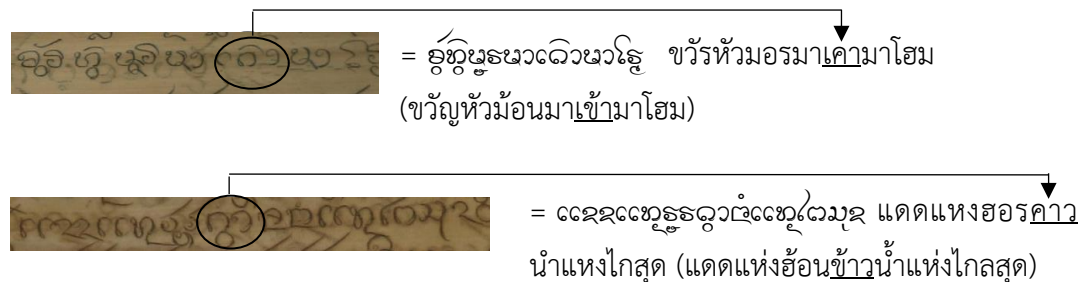
เพื่อศึกษาวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในบทสุ่วญสำนวนท้องถิ่นอีสานจากเอกสารใบลาน

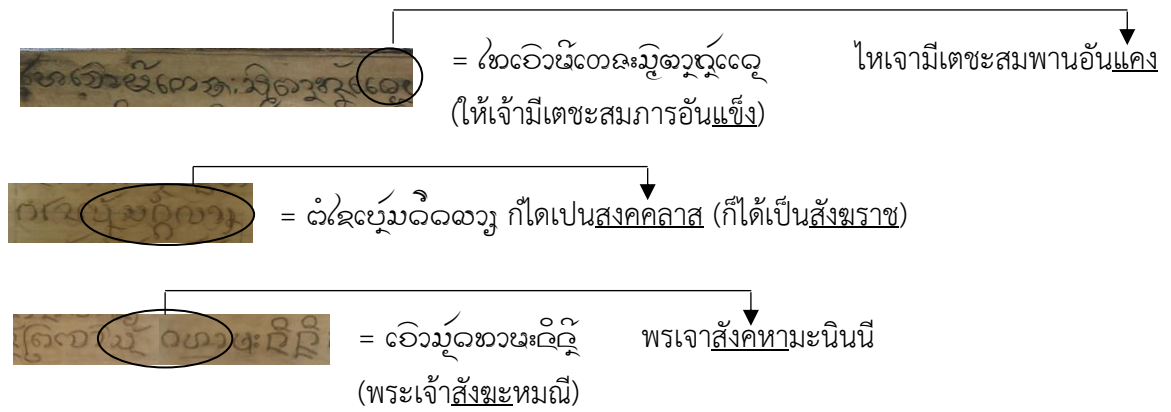
วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง กลวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในบทสุ่วญสำนวนท้องถิ่นอีสาน : เอกสารคัมภีร์ใบลาน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ หนังสือ ตำรา บทความ สื่อสิ่งพิมพ์ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ และอื่น ๆ อันเป็นความรู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับบทสุ่วญ เพื่อนำมาใช้เป็นข้อมูลและแนวทางในการศึกษา

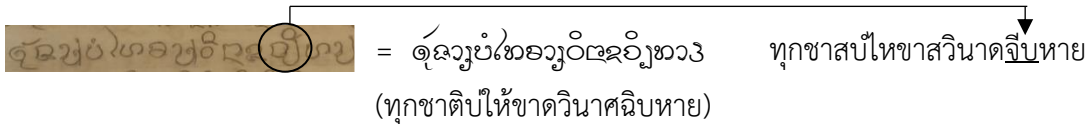
ขั้นตอนที่ 2 แหล่งข้อมูลหรือกลุ่มเป้าหมาย ได้เลือกกลุ่มเป้าหมายแบบเจาะจง โดยการสืบค้นเอกสารตัวบทสุ่วญสำนวนอีสานซึ่งเป็นเอกสารใบลานที่บันทึกหรือจารด้วยอักษรธรรมอีสาน ที่กระจายอยู่ตามวัด ต่าง ๆ จำนวน 15 ฉบับ ได้แก่ บทสุ่วญฉบับวัดป่าสักดารามบ้านท่าม่วง ตำบลเกาะแก้ว อำเภอสลภูมิ จังหวัดร้อยเอ็ด จำนวน 4 สำนวน คือ บายศรีพระเจ้า สุตขวัญข้าว สุตขวัญหม่อนี่ สุตขวัญคน, บทสุ่วญฉบับวัดสระไตรนุรักษ์ ตำบลนาเวียง อำเภอรามมูล จังหวัดยโสธร จำนวน 4 ฉบับ คือ สุตขวัญข้าว สุตขวัญคน สุตขวัญควาย สุตขวัญเหือน, บทสุ่วญฉบับวัดป่าพุทธเมตตา ตำบลมหาไชย อำเภอสุมเด็จ จังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 4 สำนวน คือ บายศรีนาค บายศรีเจ้าหัว สุตขวัญผู้ชาย สุตขวัญหม่อน, บทสุ่วญ

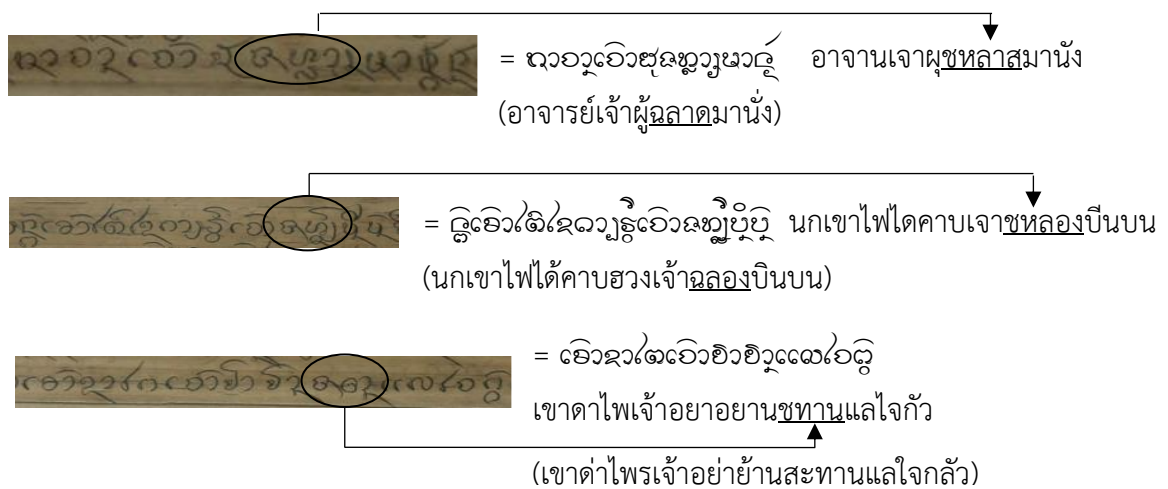

ดังนั้น รูปเสียงพยัญชนะ ข และ ค สามารถใช้แทนกันได้ 3 รูป คือ ข ค ฆ ในการเขียนคำในภาษาไทยปัจจุบัน โดยไม่มีข้อกำหนดที่แน่นอนว่าจะใช้รูปพยัญชนะตัวใด รูปพยัญชนะทั้ง 3 จึงแทนหน่วยเสียงเดียวกันในภาษาถิ่นอีสาน เมื่อปริวรรตมาเป็นภาษาไทยจะต้องใช้ถูกต้องตามหลักการภาษาไทย

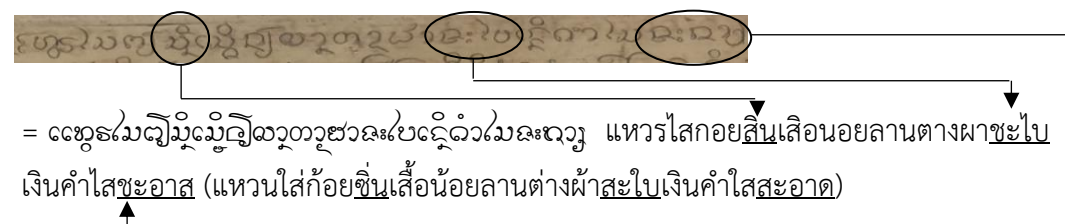
รูปพยัญชนะ จ ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็นพยัญชนะ จ ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนเป็นรูปพยัญชนะ ฉ ได้ ตัวอย่างเช่น

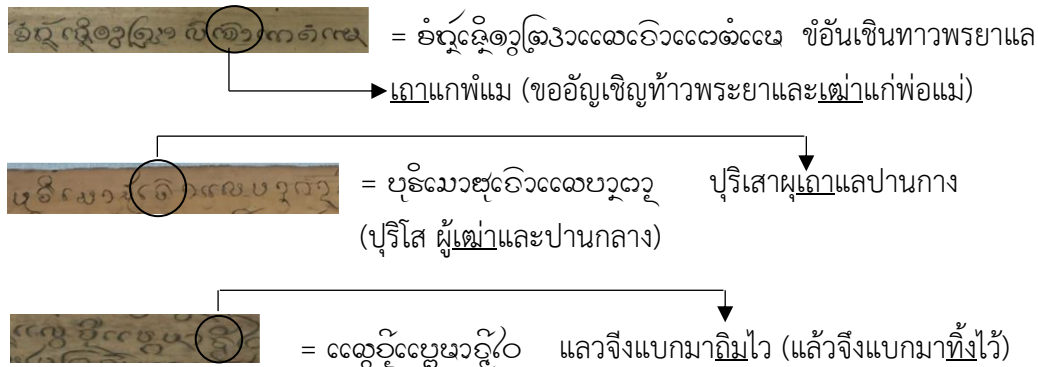
รูปพยัญชนะ ช หรือ ซ ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็นพยัญชนะ ช หรือ ซ ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนเป็น ฉ ส ได้ ตัวอย่างเช่น

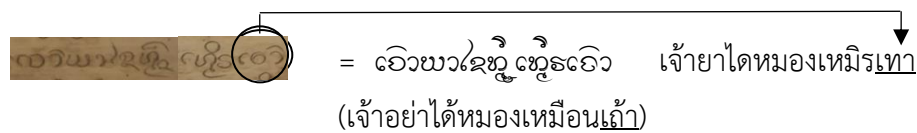
หมายเหตุ รูปพยัญชนะ ช และ ส สามารถใช้แทนกันได้ กล่าวคือ พยัญชนะ ช เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ส หรือพยัญชนะ ส เปลี่ยนเป็น ช ในการเขียนคำในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

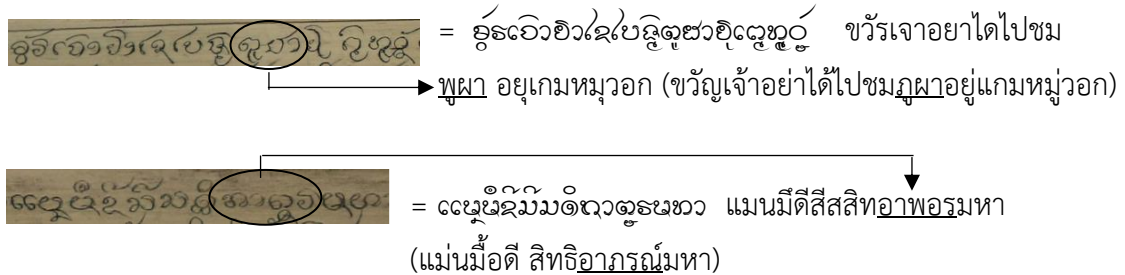
รูปพยัญชนะ ฅ ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็น พยัญชนะ ฅ ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนเป็นรูปพยัญชนะ จ ท ได้ ตัวอย่างเช่น

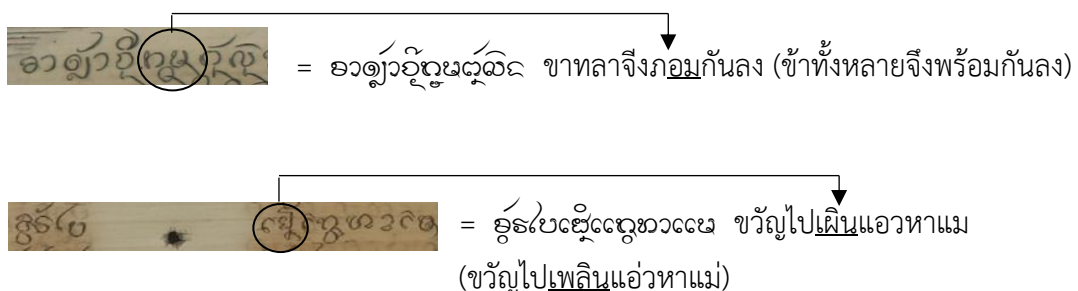
นอกจากจะมีรูปเป็นพยัญชนะ จ สามารถเปลี่ยนเป็นรูปพยัญชนะ ฌ ได้ เช่น

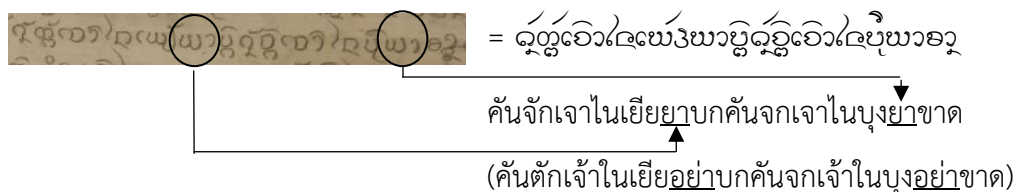
รูปพยัญชนะ ฬ ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็น พยัญชนะ ฬ ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนเป็นรูปพยัญชนะ จ ฝ ได้

อย่างไรก็ตาม รูปพยัญชนะ จ และ ฝ สามารถใช้แทนพยัญชนะ ฬ ได้เช่นกัน กล่าวคือ พยัญชนะ จ ฝ เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ฬ ในการเขียนคำในภาษาไทยปัจจุบัน เช่น

รูปพยัญชนะ ญ ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็น พยัญชนะ ญ ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนเป็นรูปพยัญชนะ อย ญ ได้ ตัวอย่างเช่น

พยัญชนะควบกล้ำ คือ พยัญชนะสองตัวที่เขียนเรียงกันใช้สระเดียวกัน อยู่ในตำแหน่งต้นพยางค์ จะอ่านควบเป็นพยางค์เดียวกัน พยัญชนะควบกล้ำ ประกอบด้วย ร ล ว จากศึกษาเอกสารโบราณตัวบทสุพรรณภูมิ พบว่า การใช้พยัญชนะควบกล้ำในอักษรธรรมอีสานมี 2 รูป คือ ร และ ว โดยมีวิธีใช้แตกต่างไปจากการเขียนคำในภาษาไทยในลักษณะต่าง ๆ บางคำเขียนควบกล้ำ บางคำเขียนไม่ควบกล้ำ ดังปรากฏตัวอย่าง

 = ขวัญใจชาวเขาดั้งเดิม บางพองปรารถนาเป็นพระยา
(บางพองปรารถนาเป็นพระยา)

 = ពេញនេះទ្រង់បូជា ឲ្យខ្ញុំវាម៉ែត្តចើយ
 ↓
 ពាក់មេដេន ប្រកប ព្រះ ភិណ្ឌលាមករា
 (ពាក់ស៊ីដេន ប្រកប ព្រះ ភិណ្ឌលាមករា ឧបាយកល)

ในภาษาถิ่นอีสานจะไม่มีพยัญชนะควบกล้ำ ล จากการศึกษา พบว่า รูปพยัญชนะควบกล้ำ ล จะไม่มีในอักขรวิธีอักษรธรรมอีสาน การเขียนคำสะกด ล จึงไม่ตรงกับคำภาษาไทย เช่น ปา - ปลา, กา - กล้า, ปาย - ปลา, กาง - กลาง เป็นต้น ยกตัวอย่างเช่น

 = อุณฺโณ ๑ ขุนอุนฺโณ ขึ้นแจว ๆ หลงฝูงกางไพ
 (ขึ้นแจ้ว ๆ หลงฝูงกลางไพร)

 = ตัดกกขาสินปาย (ตัดกกขาสินปลาย)

 = บัณฑิตทั้งหลายต่างพากันไปหาข้าพเจ้าที่เมืองนี้

 บัณฑิตทั้งหลายต่างพากันไปหาข้าพเจ้าที่เมืองนี้

 (บัณฑิตทั้งหลายต่างพากันไปหาข้าพเจ้าที่เมืองนี้)

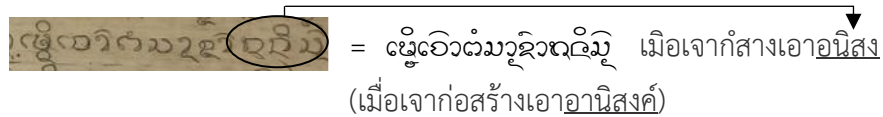
 = ឃ្លាតទី១៣៥៦៧៨៩ សំគាល់ឃ្លាតទី១៣៥៦៧៨៩ (សំគាល់ឃ្លាតទី១៣៥៦៧៨៩)

 = มิดตฺวอ๓ตฺวอ๓ตฺวาเตตต
สิทธิทานวันอังคานอวยหนาแกกา
(สิทธิการวันอังคารอ๓ยหน้าแก้กล้า)

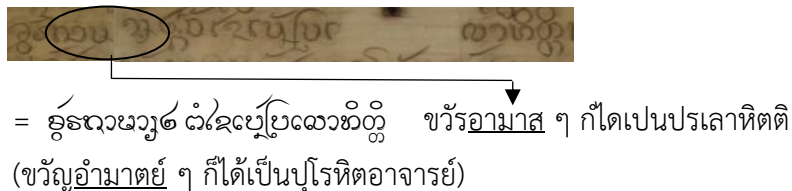

2. การเปลี่ยนแปลงรูปสระ การเปลี่ยนแปลงรูปสระ รูปสระอักษรธรรมอีสานที่ปรากฏในเอกสารโบราณบ่งชี้ว่าสำนวนอีสานฉบับต่าง ๆ เมื่อเทียบกับภาษาไทยปัจจุบัน พบว่า สระในอักษรธรรมอีสานมีการใช้สระเสียงสั้นและสระเสียงยาวปะปนกันอยู่ กล่าวคือ บางคำมีรูปเป็นสระเสียงสั้น แต่ออกเสียงยาว เช่น ค - ครู, อนิส - อนิสค์ เป็นต้น หรือบางคำมีรูปเป็นสระเสียงยาว แต่ออกเสียงสั้น เช่น แล - และ, จิง - จิง หรือ จิง ข้าวหมื่น - ขมื่น เป็นต้น ซึ่งมีกลวิธีการเปลี่ยนแปลงรูปสระ ดังต่อไปนี้

รูปสระ อะ ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็นสระ อะ ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนไปเป็นรูปสระ อา ได้ ยกตัวอย่างเช่น

รูปสระ อา ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็นสระ อา ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนไปเป็นรูปสระ อ ได้ ยกตัวอย่างเช่น

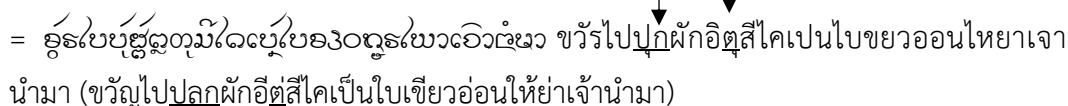
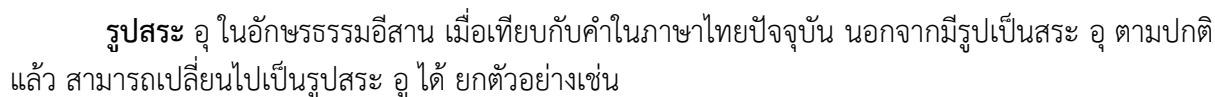

รูปสระ อี ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็นสระ อี ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนไปเป็นรูปสระ เอ ได้ ยกตัวอย่างเช่น

รูปสระ อี และ อี ในอักษรธรรมอีสาน เมื่อเทียบกับคำในภาษาไทยปัจจุบัน นอกจากมีรูปเป็นสระ อี และ อี ตามปกติแล้ว สามารถเปลี่ยนสลับรูปกันได้ ยกตัวอย่างเช่น

เจ้าจึงบอกให้เมตเตาลงมาเกิดในสวรูปุทธิยานตามปณานว่าไว้
(เจ้าจึงบอกให้เมตเตาลงมาเกิดในสวนอพุทธิยานตามปณานว่าไว้)

 = ໄອລົເຜິ້ງໄມຈູ ໄໄແລເກືອໄສງ (ໄໄແລເກືອໄສ່ງ)

 = ๒๕๖๐ รัชกาลที่ ๑๐ มเหราฤทธิกษัตริย์
(มโหรีฤทธิกษัตริย์)

= อุดฉิฉะฉะฉะฉะฉะฉะฉะฉะฉะ ฉั้วร็องนอยแลแฉวกมกัไหมาสา
(ฉั้วร็องนอยแลแฉวกมกัไหมาสา)

ในอักษรธรรมอีสานจะไม่มีรูปวรรณยุกต์ ผู้อ่านจะต้องออกเสียงวรรณยุกต์เองโดยการพิจารณาจากบริบทรอบข้างของคำเพื่อสื่อความหมายได้ถูกต้อง เมื่อถ่ายถอดมาเป็นภาษาไทยปัจจุบันจะต้องประกอบวรรณยุกต์ให้ถูกต้องตามอักขรวิธีภาษาไทยเป็นสำคัญ

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในบทสวดวิญญูสำนวนท้องถิ่นอีสาน : เอกสารคัมภีร์โบราณ ได้เกิดองค์ความรู้ใหม่ ดังแสดงรูปภาพ

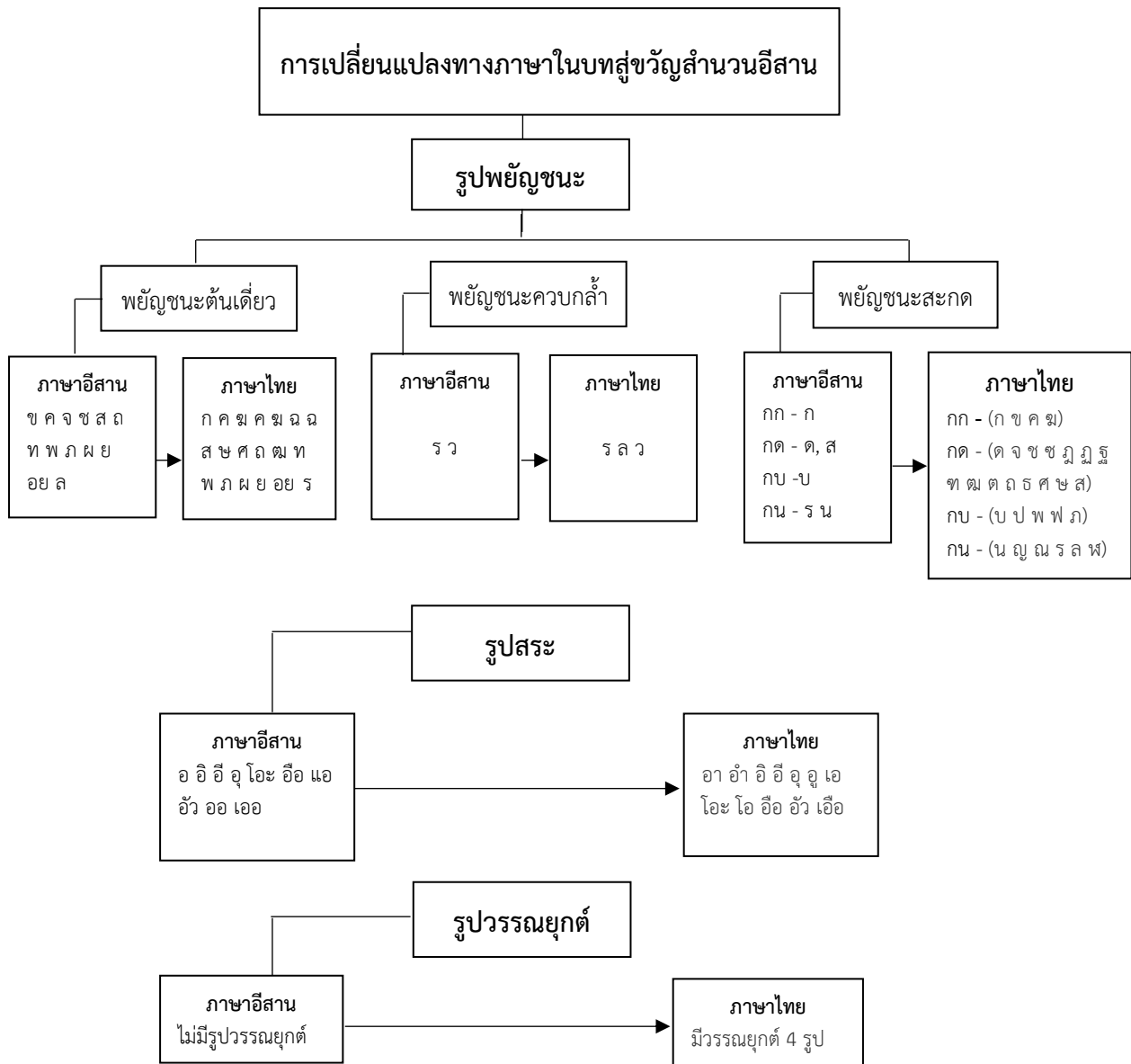

Figure 1: The New Body of Knowledge

1. ตารางรูปพยัญชนะในภาษาถิ่นอีสานกับภาษาไทยมาตรฐาน ที่มีรูปพยัญชนะต้นเดี่ยว พยัญชนะควบกล้ำ และพยัญชนะสะกดไม่เท่ากัน
2. ตารางรูปสระในภาษาถิ่นอีสานมีการเปลี่ยนแปลงรูปสระต่างไปจากภาษาไทย
3. ตารางรูปวรรณยุกต์ภาษาถิ่นอีสานไม่มีรูปวรรณยุกต์

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาพบว่า ภาษาถิ่นอีสานที่ปรากฏในบทส่ข่วญเอกสารโปลานที่บันทึกด้วยอักษรธรรมอีสานนั้น หากนำโครงสร้างการประกอบคำในภาษาไทย คือ พยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ มาเป็นกรอบในการอธิบายความแตกต่างกันระหว่างภาษาที่ปรากฏเอกสารโปลานและภาษาไทยปัจจุบัน ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงทางภาษาที่มีการกำหนดรูปพยัญชนะ สระ วรรณยุกต์ให้สอดคล้องกับภาษาไทยปัจจุบันนั่นเอง ทั้งนี้ในการศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภาษานั้น จำเป็นจะต้องศึกษาตัวบททางวรรณกรรมที่เป็นเอกสารดั้งเดิมหรือการเก็บข้อมูลภาคสนามมาเป็นฐานข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางภาษา ซึ่งมีความสำคัญต่อนักภาษาศาสตร์ สอดคล้องกับแนวคิด/ทฤษฎี/งานวิจัยของ Kanittannan (1983) ได้ศึกษา “ภาษาศาสตร์เชิงประวัติ : วัฒนาการภาษาไทยและภาษาอังกฤษ” ได้ชี้ให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของภาษา ซึ่งสรุปได้ว่า ภาษามีการเปลี่ยนแปลงในหลายลักษณะ คือ เปลี่ยนแปลงด้านเสียง คำศัพท์ และความหมาย สอดคล้องกับ Chamniroksan (1983) ได้เสนอการเปลี่ยนแปลงของภาษา คือ การเปลี่ยนแปลงด้านศัพท์ ไวยากรณ์ และความหมาย นอกจากนี้ Thanwarachon (2005) ได้ชี้ให้เห็นถึงวิวัฒนาการของภาษาไทย สรุปได้ว่า ภาษามีการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน ได้แก่ เสียง คำ ความหมาย สำนวน และไวยากรณ์ ขณะที่ Punnotok (2010) ได้เสนอเปลี่ยนแปลงทางภาษาไว้ 3 ลักษณะ คือ การเปลี่ยนแปลงภายใน การเปลี่ยนแปลงภายนอก และการเปลี่ยนแปลงด้านตัวอักษร นอกจากนั้นแล้ว Kemkon, and Chaimano (2020) ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงคำศัพท์โบราณจากพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2493 - ปี พ.ศ. 2554” มุ่งเน้นการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงด้านเสียง คำ และความหมาย จากตัวบทเอกสารพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ปี พ.ศ. 2493 - ปี พ.ศ. 2554 เช่นเดียวกับ Ampala (2022) ได้เสนอบทความวิจัยเรื่อง “การเปลี่ยนแปลงทางความหมายของคำว่า “กิน” จากมนทัศน์ “การกินเป็นชีวิต” ในภาษาไทย” มุ่งเน้นศึกษาความหมายคำว่า “กิน” ที่ปรากฏในนวนิยายไทยที่เขียนและตีพิมพ์เผยแพร่ตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2447-2562

สรุป

จากการศึกษาตัวบทเอกสารโปลานบทส่ข่วญสำนวนทองถิ่นอีสาน ทำให้ทราบถึงวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษา ที่มีการเปลี่ยนรูปพยัญชนะ สระ และวรรณยุกต์ ในลักษณะต่าง ๆ ดังนี้

1. การเปลี่ยนแปลงรูปพยัญชนะ พบการเปลี่ยนแปลงรูปพยัญชนะ กล่าวคือ รูปพยัญชนะเดียว การเขียนคำในอักษรถิ่นอีสาน เมื่อเปรียบเทียบกับรูปพยัญชนะในภาษาไทย มีการเปลี่ยนรูปพยัญชนะเดียวในลักษณะต่าง ๆ จำนวน 13 รูป ได้แก่ พยัญชนะ ข เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ก ค ฆ, พยัญชนะ ค เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ข ฌ, พยัญชนะ จ เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ฉ, พยัญชนะ ช เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ซ ฉ ส, พยัญชนะ ส เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ซ ษ ศ, พยัญชนะ ถ เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ฒ ท, พยัญชนะ ท เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ถ, พยัญชนะ พ เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ภ ฝ, พยัญชนะ ภ ฝ เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ พ, พยัญชนะ ย เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ญ อย, พยัญชนะ อย เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ย, และพยัญชนะ ล เปลี่ยนเป็นพยัญชนะ ร

รูปพยัญชนะควบกล้ำ ในอักษรธรรมอีสานมีพยัญชนะควบกล้ำที่ไม่แน่นอน จะใช้รูปคำควบกล้ำหรือไม่ก็ได้ ขึ้นอยู่กับผู้เขียนวรรณกรรม ซึ่งคำควบกล้ำที่ปรากฏในอักษรธรรมอีสานนั้นมี 2 รูป คือ พยัญชนะควบกล้ำ ร และ ว ส่วนรูปพยัญชนะควบกล้ำ ล จะไม่มีในเอกสารโปลานบทส่ข่วญอีสานที่ศึกษา หากเมื่อนำมาใช้ในภาษาไทยต้องใช้ให้ถูกต้องตามการเขียนคำภาษาไทย **รูปพยัญชนะสะกด** กลวิธีการเปลี่ยนแปลงพยัญชนะสะกดในอักษรธรรมอีสานมาเป็นภาษาไทยปัจจุบันในมาตราตัวสะกดแม่ กก แม่ กต แม่ กบ และแม่ กน

2. การเปลี่ยนแปลงรูปสระ ในอักษรธรรมอีสานมีการใช้สระเสียงสั้นกับสระเสียงยาวปะปนกันอยู่ หากเทียบกับการใช้สระในภาษาไทยมีการเปลี่ยนแปลงรูปสระในลักษณะต่าง ๆ จำนวน 10 รูป ได้แก่ สระ อะ เปลี่ยนเป็นสระ อา อำ, สระ อิ เปลี่ยนเป็นสระ อี เอ, สระ อี เปลี่ยนเป็นสระ อึ, สระ อุ เปลี่ยนเป็นสระ อู โอะ โอ, สระ โอะ เปลี่ยนเป็นสระ อกุ, สระ อือ เปลี่ยนเป็นสระ อกุ, สระ แอ เปลี่ยนเป็นสระ เอ, อั เปลี่ยนเป็นสระ โอะ, สระ ออ เปลี่ยนเป็นสระ อัว, และสระ เออ เปลี่ยนไปเป็น สระ อือ และ สระ เอื้อ

3. การเปลี่ยนแปลงรูปวรรณยุกต์ ในอักษรธรรมอีสานจะไม่มีรูปวรรณยุกต์ เมื่อปริวรรตถ่ายถอดมาเป็นภาษาไทยปัจจุบันต้องประกอบวรรณยุกต์ตามบริบทของคำให้ถูกต้องตามอักขรวิธีภาษาไทย

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาษาคือวัฒนธรรมอย่างหนึ่งที่อยู่คู่กับสังคมมนุษย์ ควรปลูกจิตสำนึกให้กับเยาวชนได้อนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนผ่านการศึกษาเอกสารโบราณที่บันทึกด้วยอักษรถิ่นอีสานให้มากขึ้น

1.2 การทำความเข้าใจในภาษาถิ่นและภาษาไทยทำให้เห็นพัฒนาการของภาษาไทยได้ในรูปแบบหนึ่ง จึงควรให้ความสำคัญของการศึกษาภาษาถิ่นควบคู่ไปกับภาษาไทย เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันให้กับเยาวชนคนไทยได้มีความรู้ภายใต้กรอบภาษาและวัฒนธรรมเดียวกัน

1.3 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงทางภาษาด้วยการหยิบยกเอาตัวบทเอกสารโบราณที่บันทึกด้วยอักษรถิ่นอีสานมาเป็นกรณีศึกษาจัดเป็นหลักฐานข้อมูลปฐมภูมิที่มีความสำคัญต่อแวดวงวิชาการอย่างหนึ่ง ควรมีการศึกษาเอกสารโบราณฉบับอื่น ๆ เพิ่มเติม

1.4 การศึกษากลวิธีการเปลี่ยนแปลงทางภาษาในบทสวดวิญญูสาณวนอีสานควรนำเอาตัวบทสวดวิญญูสาณวนอีสานที่เป็นเอกสารสิ่งพิมพ์ ซึ่งมีการตีพิมพ์เป็นรูปเล่มด้วยภาษาไทยมาตรฐานมาศึกษาเปรียบเทียบเพื่อให้เห็นถึงกลวิธีการใช้ภาษาในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาตัวบทวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานเรื่องอื่น ๆ มาเป็นข้อมูลในการศึกษาวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงทางภาษา

2.2 ควรศึกษาการเปลี่ยนแปลงของภาษาจากการเปรียบเทียบวรรณกรรมท้องถิ่นอีสานกับวรรณกรรมท้องถิ่นอื่นที่อยู่ในยุคสมัยเดียวกันเพื่อหาความแตกต่างด้านการใช้ภาษา

References

- Ampala, P. (2022). A Semantics Change of [Kin] from the Concept of 'Eating Is Life' in Thai Language. *Payap University Journal*, 32(1), 19-35.
- Buathum, S. (2015). *Soo Kwan Chants between Laos and Isan: Literary Structures and Functions*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Chamniroksan, D. (1983). *Historical Linguistics and Comparative Tai Languages*. Bangkok: Project to Publish Academic Works of Faculty Members of the Thai Language Department.
- Kanittannan, W. (1983). *Historical Linguistics: Evolution of the Thai and English Languages*. Bangkok: Thammasat University Press.

- Kemkan, W., & Chaimano, K. (2020). The Analysis of Changes in the Ancient Vocabularies from the Royal Institute Dictionary from Year 1950 to Year 2011 (B.E. 2493 to B.E. 2554). *Academic MCU Buriram Journal*, 5(1), 163-176.
- Moolma, C. (2011). *Conserving, Perpetuating and Developing the Tradition of Bai Si Sut Khwan for Enhancing the Strength of Isan Community*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Phippayamat, P. (2008). *The Art in Composing Soul-Calling Verses of Mo Sut Chamnian Panthawee*. (Master's Thesis). Mahasarakham University. Mahasarakham.
- Punnotok, T. (2010). *Evolution of the Thai Language and Thai Letters*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Punnotok, T. (2010). *Thai Dialects*. (7th ed.). Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Thanwarachon, R. (2005). *Evolution of the Thai Language*. Bangkok: Thammasat University Press.
- Thongruang, B. (1993). *Soul-Calling Verses in Isan Literature*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Mahasarakham.

การวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการ ภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา*

Research and Development on Enhancing Personnel in Animation through the Integration of Industry and Education

¹เจียง เทรินเฟิง, กระพัน ศรีงาน และ โกวิท วชรินทรางกูร

¹Jiang Renfeng, Krapan Sringan and Kovit Vajarintarangoon

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์

Faculty of Education, Buriram Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: 640427090001@bru.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของบุคลากรในการส่งเสริมด้านแอนิเมชัน 2) พัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน 3) ทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน และ 4) ประเมินผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา กระบวนการวิจัยมี 4 ระยะ คือ ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้บริหารวิสาหกิจแอนิเมชัน จำนวน 60 คน อาจารย์ จำนวน 59 คน นักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาแอนิเมชันที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 189 คน และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาสาขาแอนิเมชัน จำนวน 60 คน รวม 368 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาหลักสูตรแอนิเมชัน จำนวน 10 คน ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากร โดยการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดการเรียนการสอนแอนิเมชัน จำนวน 10 คน ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากร โดย อาจารย์ 1 คน และนักศึกษา จำนวน 30 คน ระยะที่ 4 การประเมินการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากร โดยผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน และนักศึกษา จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ แบบทดสอบ แบบประเมินชิ้นงาน และวัดความพึงพอใจ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความต้องการจำเป็นการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา เรียงจากค่า PNI จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ สถานศึกษาต้องเน้นหลักสูตรภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี สถานศึกษาต้องพัฒนาความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนแอนิเมชันมากขึ้น และต้องมีรายวิชาที่สามารถบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและภาคการศึกษาได้ 2. การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม มีทั้งหมด 4 โมดูล คือ การออกแบบตัวละครแอนิเมชัน การออกแบบภาษากายของแอนิเมชัน การออกแบบแอนิเมชัน 3 มิติ และการสังเคราะห์แอนิเมชันหลังการถ่ายทำ ผลประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้อง โดยรวมอยู่ในระดับมาก 3. ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.21/85.81 ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกสูงกว่าการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 4. ผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม โดยรวม

อยู่ในระดับมากที่สุดด้าน ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการฝึกอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.98)

คำสำคัญ: การวิจัยและพัฒนา; แอนิเมชัน; การบูรณาการ

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the current situation and the needs of personnel to enhance animation personnel; 2) develop an animation personnel training course; 3) experiment with the training course for animation personnel; and 4) evaluate the use of the animation training course by integrating industry and education. The research process consisted of four phases: the first phase was to study the current status and the need for 368 samples. The sample group was composed of 60 animation business managers, 59 lecturers, 189 undergraduate animation students who are studying in the fourth year of school in 2022, 60 graduates in animation, totaling 368, and 10 animation educational specialists; the second phase was the development of a personnel training course by interviewing 10 animation management experts; the third phase was the experimental training of 1 lecturer and 30 students; and the fourth phase was the evaluation of the use of personnel training by 7 experts and 60 students. The research instruments were questionnaires, interviews, a test assessment form and a satisfaction form. Statistical analysis involved frequency, percentage, standard deviation and content analysis.

The findings indicated that: 1. The need to promote animation personnel through the integration of production and education can be ranked based on the PNI values of which the top three were that theoretical-based courses should be more prevalent than practical-based ones, personnel should possess knowledge and understanding of teaching management in animation, and animation course subjects should be applicable during internships. 2. The development of the training course included four modules: animated character design, animation language design, 3D animation design, and post-film animation synthesis. The assessment results were evaluated by experts for accuracy, suitability, and consistency, with the overall evaluation scores being at a high level. 3. The experimental results of the training course were equivalent to 86.21/85.81; the post-training average scores were higher than pre-training scores and statistically significant at the .01 level. 4. The overall performance of the training course was at a very high level, while student satisfaction with the training overall was at the highest level. ($\bar{X} = 4.60$, S.D. = 0.98)

Keywords: Research & Development; Animation; Integration

บทนำ

การบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาเป็นรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากร โดยมีความหมายว่า ภายใต้นโยบายและกฎระเบียบ เชื่อมประสานระหว่างอุตสาหกรรมกับการจัดการศึกษา เกื้อหนุนซึ่งกันและกัน ใช้ประโยชน์จากความพร้อมด้านทรัพยากรและสภาพแวดล้อมทางการศึกษาของทั้งสองฝ่าย ทำความร่วมมือและการบูรณาการในด้านข้อมูลสารสนเทศ ทรัพยากร ผลงาน ร่วมสร้างรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรที่มีความสามารถเฉพาะใหม่ รูปแบบการจัดการศึกษาเช่นนี้ต้องผสมผสานระหว่างการสอนในชั้นเรียนและการฝึกปฏิบัติที่วิสาหกิจ สถานศึกษาต้องฝึกอบรมบุคลากรตามความต้องการของตลาด อุตสาหกรรมและวิสาหกิจต่าง ๆ ในขณะเดียวกัน ทางวิสาหกิจสามารถร่วมมือกับสถานศึกษาในการฝึกอบรมอาจารย์และนักศึกษา เพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติของบุคลากรและร่วมมือกับสถานศึกษาอย่างใกล้ชิดยิ่งขึ้น ด้วยเหตุนี้ สถานศึกษาของจีนได้เปิดรับนักศึกษาเพิ่มมากขึ้นตั้งแต่ทศวรรษที่ 1990 จนถึงปัจจุบัน และพัฒนาอย่างรวดเร็วภายใต้มาตรการนี้ ประเทศจีนจึงมีบุคลากรมากพอในการสนับสนุนยุทธศาสตร์ Made in China 2025 มีข้อริเริ่มโครงการสำคัญคือ หนึ่งแถบหนึ่งเส้นทาง (One Belt One Road) และยุทธศาสตร์อื่น ๆ โดยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจะส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมกับภาคอุตสาหกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดและวิสาหกิจ ถือว่าเป็นการปฏิรูปที่รอบด้านและลึกซึ้ง ครอบคลุมทั้งการจัดแผนการศึกษา กำหนดเนื้อหาการสอนและฝึกอบรมอาจารย์ เป็นต้น การบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาจึงมีลักษณะเด่นไม่ว่าจากมุมมองของการพัฒนาเศรษฐกิจระดับภูมิภาค การพัฒนาของวิสาหกิจหรือสถานศึกษาก็ตาม การบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาจะเป็นรูปแบบความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและวิสาหกิจในอนาคต (The State Council of China, 2017)

เนื่องจากอุตสาหกรรมด้านแอนิเมชันของจีนได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว จึงต้องการบุคลากรมืออาชีพที่มีคุณภาพสูงจำนวนมากขึ้น แต่ปัจจุบันรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรของหลักสูตรแอนิเมชันในมหาวิทยาลัยที่เป็นต้นแบบ ส่วนใหญ่ไม่สามารถตอบสนองความต้องการในการพัฒนาของอุตสาหกรรมแอนิเมชัน ผู้บริหารการศึกษาที่เกี่ยวข้องจำเป็นต้องปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาดงานวิจัยฉบับนี้จะวิเคราะห์ปัญหาที่มีอยู่ในรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของวิชาแอนิเมชัน โดยใช้แนวคิดการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาร่วมมือพัฒนาศูนย์การเรียนรู้แบบบูรณาการรูปแบบการจัดการเรียนการสอนใหม่ เพื่อแสวงหาวิธีการฝึกอบรมผู้มีความสามารถด้านแอนิเมชันของสถาบันอุดมศึกษาที่มีความทันสมัย เน้นการปฏิบัติจริงและเป็นแบบเฉพาะเจาะจง ภายใต้การชี้นำของแนวคิดการศึกษายุคใหม่ สถาบันอุดมศึกษาจำเป็นต้องแสวงหาแนวทางการพัฒนาวิชาที่มุ่งเน้นตลาด เพื่อปรับหลักสูตรให้ทันกับความต้องการของตลาด โดยต้องร่วมมือกับวิสาหกิจอย่างแนบแน่นในการพัฒนาผู้มีความสามารถด้านแอนิเมชัน ดำเนินรูปแบบการจัดการเรียนการสอนแบบบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา เพื่อฝึกอบรมบุคลากรให้ตรงกับความต้องการในการพัฒนาของอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยต้นแบบสามารถปรับเปลี่ยนกลไกการฝึกอบรมผู้มีความสามารถโดยร่วมมือกับวิสาหกิจ ใช้พลังสร้างสรรค์จากสองฝ่ายผลักดันการปฏิรูประบบการจัดการเรียนการสอน และใช้ประโยชน์จากข้อได้เปรียบด้านบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถหลายสาขา ร่วมสร้างรูปแบบการฝึกอบรมผู้มีความสามารถด้านแอนิเมชันอยู่บนพื้นฐานการประสานงานระหว่างสถานศึกษากับวิสาหกิจ อุตสาหกรรมแอนิเมชันในฐานะที่เป็นจุดเติบโตใหม่ของเศรษฐกิจยุคปัจจุบันกำลังกลายเป็นสัญลักษณ์แทนซอฟต์พาวเวอร์ (Soft Power) ของประเทศหรือภูมิภาค โดยลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมถือว่าเป็นทรัพยากรและนวัตกรรมเป็นแกนหลัก รวมผลประโยชน์ทางสังคมและเศรษฐกิจไว้ด้วยกัน ซึ่งเป็นผลเกิดจากการบูรณาการทั้งปัจจัยวัฒนธรรม เศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศหรือภูมิภาค ในขณะเดียวกัน อุตสาหกรรมต้องการบุคลากรที่มีความสามารถเร่งด่วนและมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น

การฝึกอบรมบุคลากรก็ยากขึ้นและลึกซึ้งยิ่งขึ้น ดังนั้น การวิจัยรูปแบบ สภาพปัจจุบัน ปัญหาและแนวทางในการฝึกอบรมผู้มีความสามารถด้านแอนิเมชันบนพื้นฐานการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาจึงมีนัยสำคัญเชิงปฏิบัติและเชิงทฤษฎี (Feng et al. 2021) ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลทำให้อุตสาหกรรมต้องการผู้มีความสามารถสูงขึ้น ทางสถาบันอุดมศึกษาจึงต้องเร่งปรับเปลี่ยนแนวคิดและรูปแบบการฝึกอบรม เพราะจะเป็นตัวเร่งการพัฒนาสังคมยุคใหม่ ในแผนปฏิรูปและพัฒนาศึกษาระยะกลางและระยะยาวแห่งชาติ ปี ค.ศ. 2010-2020 ได้เสนอว่าสถานศึกษาควรเปลี่ยนแปลงแนวคิดการฝึกอบรมผู้มีความสามารถให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมที่แท้จริง (The Central People's Government of China, 2010)

ในปี ค.ศ. 2013 สี จิ้นผิง เลขาธิการพรรคคอมมิวนิสต์จีน ได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการฝึกอบรมผู้มีความสามารถในสถาบันอุดมศึกษาว่า ต้องบ่มเพาะบุคลากรที่มีคุณภาพสูง และมีความสามารถทางเทคนิคหลายร้อยล้านคน ในการประชุมเต็มคณะครั้งที่ 3 ของคณะกรรมการกลางพรรคคอมมิวนิสต์จีนชุดที่ 18 ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญในการเร่งสร้างระบบการศึกษาสมัยใหม่ที่เน้นการบูรณาการระหว่างภาคอุตสาหกรรมและภาคการศึกษา จัดความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับวิสาหกิจ เพื่อผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพสูงและมีความสามารถทางเทคนิค เมื่อสังคมเกิดการเปลี่ยนแปลง ความคาดหวังที่มีต่อการฝึกอบรมบุคลากรของสถาบันอุดมศึกษา ด้านหนึ่งสถานศึกษาต้องพัฒนาบุคลากรโดยเน้นความสามารถที่พวกเขามีอยู่ อีกด้านหนึ่งต้องตอบสนองความต้องการของสังคม การที่เศรษฐกิจตลาดได้พัฒนาอย่างรวดเร็ว ส่งผลต่อการปรับปรุงและยกระดับโครงสร้างของอุตสาหกรรม พร้อมกับการพัฒนาของเทคโนโลยีใหม่ ๆ กระตุ้นให้สถาบันอุดมศึกษาต้องเปลี่ยนแนวคิดการจัดการศึกษาและปรับปรุงรูปแบบการฝึกอบรมผู้มีความสามารถทางการปฏิบัติ จากพัฒนาการของสถาบันอุดมศึกษาจะเห็นได้ว่าการที่ดำเนินการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาเป็นทางเลือกเชิงยุทธศาสตร์ที่สำคัญสำหรับข้อตกลงความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและวิสาหกิจ ในปี ค.ศ. 2013 กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศข้อเสนอว่าด้วยการปฏิรูปด้านการศึกษาอย่างรอบด้าน โดยระบุว่าถ้าสถาบันอุดมศึกษาคิดจะสร้างระบบการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาที่สมบูรณ์แบบจำเป็น ต้องปฏิรูประบบการจัดการศึกษาก่อน (The Ministry of Education of China, 2013)

อุตสาหกรรมแอนิเมชันได้กลายเป็นรูปแบบใหม่ของการพัฒนาเศรษฐกิจอุตสาหกรรม แต่ตลาดภายในของจีนยังไม่สมบูรณ์แบบมีปัญา เช่น โครงสร้างบุคลากรไม่เหมาะสม มีกลุ่มเป้าหมายที่จำกัด และขาดแคลนผลงานสร้างสรรค์ เป็นต้น ซึ่งปัญหาเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของอุตสาหกรรมแอนิเมชัน จากข้อเสนอของกระทรวงศึกษาธิการ สถาบันอุดมศึกษาจึงได้ให้ความสำคัญกับการส่งเสริมบุคลากรเชิงนวัตกรรมการจัดทำหลักสูตรก็ต้องเน้นการสร้างนวัตกรรม ไม่เพียงแต่สามารถใช้ประโยชน์จากทรัพยากรทางการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษา แต่ยังตอบสนองความต้องการในการพัฒนาตลาดแอนิเมชันซึ่งมีการเติบโตและสร้างมูลค่าในตลาดสูงขึ้นของจีน และผลักดันให้สาขาต่าง ๆ ร่วมกันดัดแปลงและสร้างสรรค์งานแอนิเมชันใหม่ที่มีคุณภาพสูงยิ่งขึ้น (Yan, and Xiaoyan, 2018) สถาบันอุดมศึกษาในมณฑลเหอเป่ย์จะรับประกันคุณภาพของผู้มีความสามารถภายใต้การบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาด้วยวิธีการ ส่วนสำคัญของรูปแบบการฝึกอบรมผู้มีความสามารถ เพื่อที่จะได้อบรมบุคลากรให้ตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรม ซึ่งยังต้องใช้เวลาและต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง แนวทางที่สำคัญและมีประสิทธิภาพที่สุดสำหรับการพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาในมณฑลเหอเป่ย์ คือ การกระชับความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับวิสาหกิจ และจัดการศึกษาโดยบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา ดังนั้น เมื่อเผชิญกับความต้องการด้านคุณภาพของบุคลากรที่นับวันจะสูงยิ่งขึ้น การพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมผู้มีความสามารถ

บนพื้นฐานการบูรณาการของภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาในวิทยาลัยอาชีวศึกษาจึงกลายเป็นประเด็นปัญหาที่ต้องดำเนินการเร่งด่วน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประเด็นเกี่ยวกับการวิจัยและพัฒนาการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาของสถาบันอุดมศึกษาในมณฑลเหอเป่ย์ สาธารณรัฐประชาชนจีน โดยเน้นทำความเข้าใจสภาพปัจจุบันปัญหาที่มีอยู่ของหลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน พร้อมเสนอแนวทางแก้ไข หวังว่าจะเป็นข้อมูลอ้างอิงสำหรับการพัฒนารอบใหม่ของสถาบันอุดมศึกษามณฑลเหอเป่ย์ในอนาคตต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของบุคลากรในการส่งเสริมด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา
2. เพื่อพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา
3. เพื่อทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา
4. เพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development: R&D) โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยเป็น 4 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการ โดยสอบถามความคิดเห็นจากภาคอุตสาหกรรมและสถาบันอุดมศึกษาของมณฑลเหอเป่ย์ 20 แห่ง กลุ่มตัวอย่าง ได้โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi Stage Random Sampling) สำหรับตอบแบบสอบถาม ประกอบด้วย ผู้บริหารวิสาหกิจแอนิเมชัน จำนวน 60 คน อาจารย์ จำนวน 59 คน นักศึกษาระดับปริญญาตรีสาขาแอนิเมชันที่กำลังศึกษาชั้นปีที่ 4 ปีการศึกษา 2565 จำนวน 189 คน และบัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาสาขาแอนิเมชันและมีประสบการณ์ในการทำงานด้านแอนิเมชันอย่างน้อยหนึ่งปี จำนวน 60 คน รวมทั้งสิ้น จำนวน 368 คน สำหรับการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษาหลักสูตรแอนิเมชัน จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ระยะที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มเป้าหมาย ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิ ด้านการจัดการเรียนการสอนแอนิเมชัน จำนวน 10 คน โดยมีวุฒิทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปริญญาโทขึ้นไป และมีประสบการณ์ในการสอนด้านแอนิเมชันหรือการจัดทำหลักสูตรการฝึกอบรม ไม่น้อยกว่า 10 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบประเมินความเหมาะสม และความสอดคล้องของร่างหลักสูตรฝึกอบรม จำนวน 4 ด้าน 15 ข้อ มีความตรงตั้งแต่ 0.67-1.00 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 3 การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของหลักสูตรการฝึกอบรม กลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย อาจารย์ 1 คนและนักศึกษา จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่

แบบทดสอบก่อนและหลังฝึกอบรม จำนวน 40 ข้อ มีความยากง่าย ตั้งแต่ 0.28-0.71 และค่าอำนาจจำแนก ตั้งแต่ 0.25-0.67 ความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.89 แบบประเมินชิ้นงาน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ระยะที่ 4 การประเมินการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม โดยใช้แบบประเมินความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน ที่มีวุฒิทางการศึกษาดั้งแต่ระดับปริญญาโท ทางการสอนแอนิเมชัน และมีประสบการณ์การสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี จำนวน 10 ข้อ มีความสอดคล้องระหว่าง 0.67-1.00 และนักศึกษา จำนวน 60 คน โดยใช้แบบวัดความพึงพอใจ จำนวน 10 ข้อ มีความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.89 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การศึกษาสภาพปัจจุบันและความต้องการของบุคลากรในการส่งเสริมด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา ดังนี้

1.1 ความต้องการจำเป็นการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของมณฑลเหอเป่ย์ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 6 แห่ง เรียงจากค่า PNI จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ สถานศึกษาต้องเน้นหลักสูตรภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี สถานศึกษาต้องพัฒนาความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนแอนิเมชันมากขึ้น และต้องมีรายวิชาที่สามารถบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและภาคการศึกษาได้

1.2 การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันในสถาบันอุดมศึกษาของมณฑลเหอเป่ย์ ผลปรากฏจากการสัมภาษณ์เชิงลึก พบว่า การพัฒนารูปแบบการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันที่เป็นรูปธรรมในการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา รัฐบาลมีการส่งเสริมและให้ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและวิสาหกิจน้อย เว้นแต่ว่า วิสาหกิจขนาดใหญ่ขอความช่วยเหลือในการรับสมัครบุคลากรเฉพาะสาขาวิชาใดจากรัฐบาลสาขาวิชาที่จัดตั้งไม่ได้ตอบสนองความต้องการของตลาด มีการจัดตั้งสาขาวิชาตามกระแส ไม่ได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด หลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาของนักศึกษา เน้นสอนแต่ภาคทฤษฎี ส่วนภาคปฏิบัติที่ฝึกให้เกิดความชำนาญมีน้อยมาก ทำให้นักศึกษารู้สึกไม่มีความสุขในการเรียน หลักสูตรภาคปฏิบัติไม่ค่อยได้รับความสนใจและมีประสิทธิผลน้อยมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ให้ความสนใจกับหลักสูตรภาคทฤษฎีมากเกินไป และให้ความสำคัญหลักสูตรภาคปฏิบัติน้อยที่มีต่อการพัฒนาของนักศึกษา ปัญหาการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและวิสาหกิจไม่เข้มแข็ง โครงสร้างหลักสูตรไม่เหมาะสม การจัดการเรียนการสอนไม่เน้นประสิทธิผลจริง ขาดแคลนอาจารย์ที่จัดการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง

จากการศึกษาข้างต้นดังกล่าว การพัฒนาบุคลากรด้านแอนิเมชันจำเป็นจะต้องพัฒนาความรู้ความเข้าใจ หลักการ ทฤษฎี ทักษะการปฏิบัติจริง ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรมเพื่อผลิตบุคลากรด้านแอนิเมชันได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงความต้องการของตลาดแรงงาน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา ผู้วิจัยได้ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ให้สอดคล้องกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมด้านแอนิเมชัน โดยผสมผสานลักษณะ

ทางเทคนิคที่ทันสมัย ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดเนื้อหาของชุดฝึกอบรม จำนวน 4 โมดูล ประกอบด้วย การออกแบบตัวละครแอนิเมชัน การออกแบบภาษาท้องถิ่นของแอนิเมชัน การออกแบบแอนิเมชัน 3 มิติ และการสังเคราะห์แอนิเมชันหลังการถ่ายทำ ใช้เวลาในการฝึกอบรม จำนวน 4 สัปดาห์ ที่ครอบคลุมประเด็นสำคัญในกระบวนการผลิตแอนิเมชัน จากการอธิบายกรณีตัวอย่างจริงและวิเคราะห์ประสบการณ์ในการผลิตแอนิเมชันทำให้เกิดการเรียนรู้ที่มีความสุข รวมทั้งการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการแอนิเมชันจริง ส่งผลให้นักศึกษาได้เรียนรู้เทคนิคการผลิตที่สอดคล้องกับการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมแอนิเมชันอย่างแท้จริง สามารถพัฒนาตนเองด้วยชุดฝึกอบรม และสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างสถาบันอุดมศึกษากับสถานประกอบการวิสาหกิจภาคอุตสาหกรรมแอนิเมชัน สามารถเรียนรู้หลักเกณฑ์การผลิตของอุตสาหกรรมแอนิเมชันผ่านชุดฝึกอบรม ซึ่งจะส่งเสริมและสนับสนุนการปฏิบัติงานในภาคอุตสาหกรรมวิสาหกิจแอนิเมชันในอนาคต ตลอดจนการนำความรู้ที่ทันสมัยมาจัดการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการพัฒนาสาขาวิชาแอนิเมชันของสถาบันอุดมศึกษาและการปรับปรุงคุณภาพการฝึกอบรมบุคลากร ในขณะเดียวกัน หากบุคลากรที่มีศักยภาพสูงได้เข้ามาในภาคอุตสาหกรรมแอนิเมชันมากขึ้น จะช่วยส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาด้านแอนิเมชันที่ดีทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคการศึกษา ดังนั้น อาจารย์จากมหาวิทยาลัย อาจารย์จากภาคอุตสาหกรรมแอนิเมชันและนักศึกษา ควรร่วมมือกันในการจัดการเรียนการสอน เพื่อยกระดับอัตราการจ้างงาน ส่งเสริมการพัฒนาของสาขาวิชาและภาคอุตสาหกรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการวิจัยพบว่า การทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา ดังปรากฏในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของกระบวนการและผลลัพธ์การฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน จำนวน 30 คน

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
กระบวนการ (80)	68.97	5.86	86.21
หลังการฝึกอบรม (30)	25.74	1.48	85.81

จากตาราง 1 พบว่า ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของกระบวนการ เท่ากับ 68.97 และ 5.86 คิดเป็นร้อยละ 86.21 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของคะแนนหลังการฝึกอบรม เท่ากับ 25.74 และ 1.48 คิดเป็นร้อยละ 85.81 ชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 86.21/85.81

จากการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมด้านแอนิเมชันจำนวน 30 คน คะแนนเต็ม 30 คะแนน ปรากฏดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน จำนวน 30 คน

การทดสอบ	$\bar{X}$	S.D.	t	P-value
ก่อนฝึกอบรม	19.10	4.96	12.12	0.00
หลังฝึกอบรม	25.74	1.48		

จากตาราง 4.5 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนก่อนการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน เท่ากับ 19.10 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 4.96 ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันเท่ากับ 25.74 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.48 นั่นคือ ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนและหลังการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 4 ผลการวิจัยพบว่า การประเมินผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของผลการประเมินการใช้ชุดฝึกอบรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน โดยใช้แบบประเมินมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ด้านความเหมาะสม ด้านความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ พบว่า ด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และด้านความเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ผลการทดสอบก่อนและหลังการฝึกอบรมสำหรับนักศึกษา จำนวน 60 คน แบบทดสอบ จำนวน 40 ข้อ 40 คะแนน พบว่า ค่าเฉลี่ยก่อนการฝึกอบรม เท่ากับ 25.59 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 2.58 ค่าเฉลี่ยหลังการฝึกอบรม เท่ากับ 35.35 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 1.98 ค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการฝึกอบรมแตกต่างกันอย่างมีนัยยะสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และมีผลการประเมินความพึงพอใจของนักศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เท่ากับ 0.98

องค์ความรู้ใหม่

กระบวนการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา (ACDIA Model) ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์หลักสูตรฝึกอบรม (Analysis) ให้สอดคล้องกับนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ มหาวิทยาลัย ภาคอุตสาหกรรม และตรงกับความต้องการของผู้เรียน 2) สร้างหลักสูตร (Create) ให้มีความแปลกใหม่ ทันเทคโนโลยี และสร้างสรรค์ทันสมัย 3) พัฒนาคุณภาพ (Develop) โดยผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์ด้านแอนิเมชัน มีการทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มเป้าหมายเพื่อนำผลทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพมาปรับปรุงแก้ไข 4) นำไปฝึกอบรม (Implement) เน้นการฝึกปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี ประเมินการปฏิบัติ ประเมินชิ้นงาน และการสะท้อนผลงาน และ 5) ประเมินคุณค่า (Assessment) จากตัวแทนผู้สอน ผู้เรียน และผู้ประกอบการ ทั้งเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยสรุป การดำเนินการดังกล่าวจะต้องทำเป็นกระบวนการอย่างต่อเนื่อง เป็นระบบ เน้นการปฏิบัติจริง มีการประเมินอย่างหลากหลาย ทั้งกระบวนการและผลลัพธ์ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ นำสู่การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป ดังแสดงในภาพประกอบที่ 1

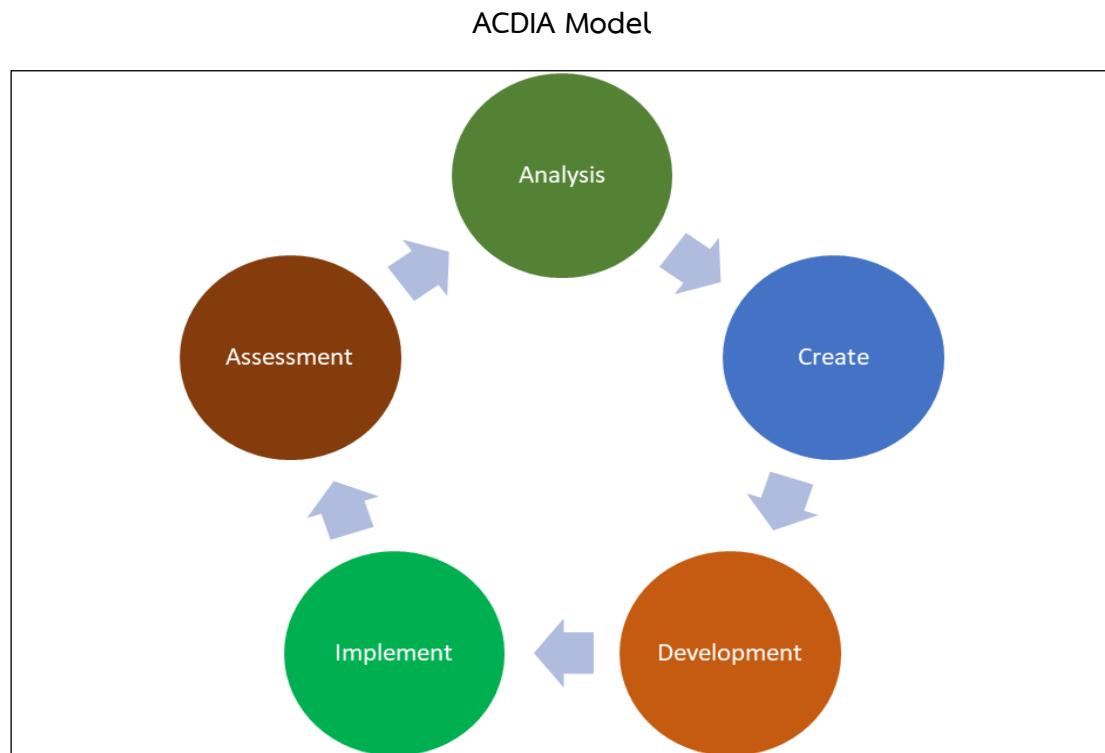

Figure 1: Enhancing Animation Personnel through the Integration of Production and Education

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ความต้องการจำเป็นการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชัน โดยบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาของมณฑลเหอเป่ย์ เรียงจากค่า PNI จากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก คือ สถานศึกษามีหลักสูตรเชิงทฤษฎีมากกว่าหลักสูตรภาคปฏิบัติในหลักสูตรแอนิเมชัน บุคลากรมีความรู้ความเข้าใจการจัดการเรียนการสอนด้านแอนิเมชัน และรายวิชาแอนิเมชันสามารถนำความรู้และทักษะมาใช้ได้ในระหว่างการฝึกงาน และแนวทางการพัฒนารูปแบบการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันที่เป็นรูปธรรมในการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา รัฐบาลมีการส่งเสริมและให้ความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและวิสาหกิจน้อย เว้นแต่ว่า วิสาหกิจขนาดใหญ่จะขอความช่วยเหลือในการรับสมัครบุคลากรเฉพาะสาขาวิชาใดจากรัฐบาลสาขาวิชาที่จัดตั้งไม่ได้ตอบสนองความต้องการของตลาด มีการจัดตั้งสาขาวิชาตามกระแส ไม่ได้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด หลักสูตรไม่สอดคล้องกับความต้องการในการพัฒนาของนักศึกษา เน้นสอนแต่ภาคทฤษฎี ส่วนภาคปฏิบัติที่ฝึกให้เกิดความชำนาญมีน้อยมาก ปัญหาการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาความร่วมมือระหว่างสถาบันอุดมศึกษาและวิสาหกิจไม่ได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง โครงสร้างหลักสูตรไม่เหมาะสมการจัดการเรียนการสอนไม่เน้นประสิทธิภาพจริง ขาดแคลนอาจารย์ที่จัดการเรียนการสอนได้อย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ จาง ลี (Li, 2022) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันภายใต้บริบทการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา โดยเสนอว่าควรปรับรูปแบบการฝึกอบรมตามความต้องการของอุตสาหกรรม เน้นการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติของผู้เรียนเป็นสำคัญ และจัดทำความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและวิสาหกิจ ซึ่งเป็นแนวทางในการพัฒนาและสร้างนวัตกรรมรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน สอดคล้องกับ หลิว ช่าง (Chang, 2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการฝึกอบรม

บุคลากรด้านการออกแบบแอนิเมชันจากมุมมองการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา โดยศึกษาสภาพปัญหาและวิธีการฝึกอบรมบุคลากรด้านการออกแบบแอนิเมชัน โดยเสนอว่าควรส่งเสริมการสอนภาคปฏิบัติ สร้างความร่วมมือระหว่างสถานศึกษาและวิชาชีพ สร้างนวัตกรรมรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรเป็นต้น ส่วน หวัง เสี่ยวถิง (Xiaoting, 2018) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันภายใต้บริบทการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา โดยวิเคราะห์สภาพปัจจุบันและปัญหาที่มีอยู่ โดยเสนอว่าควรสร้างสรรค์รูปแบบการฝึกอบรมที่ตอบสนองความต้องการของอุตสาหกรรม เน้นการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานจริงของผู้เรียน และร่วมมือกับวิชาชีพ และสอดคล้องกับ หวัง ลี (Li, 2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติการสร้างนวัตกรรมรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน โดยเสนอว่าสถานศึกษาควรสำรวจความต้องการของอุตสาหกรรม และปรับหลักสูตรภาคปฏิบัติ เพื่อผลิตบุคลากรที่ตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงาน

การส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันจำเป็นจะต้องพัฒนาความรู้ความเข้าใจ หลักการ ทฤษฎี ทักษะ การปฏิบัติจริง ตลอดจนสร้างเจตคติที่ดีให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย สร้างความเข้าใจและความร่วมมือระหว่างภาคการศึกษาและภาคอุตสาหกรรมเพื่อผลิตบุคลากรด้านแอนิเมชันได้อย่างมีประสิทธิภาพและตรงความต้องการของตลาดแรงงาน

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน โดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม มีทั้งหมด 4 โมดูล คือ การออกแบบตัวละครแอนิเมชัน การออกแบบภาษากายของแอนิเมชัน การออกแบบแอนิเมชัน 3 มิติ และการสังเคราะห์แอนิเมชันหลังการถ่ายทำ ผลประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้อง โดยรวมอยู่ในระดับมาก

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน โดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.21/85.81 ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกสูงกว่าการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ที่เป็นเช่นนี้ อาจเป็นเพราะว่าหลักสูตรได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาจากสภาพความต้องการ และสอดคล้องกับภาคอุตสาหกรรมกับการศึกษา ผ่านการตรวจสอบโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีคุณวุฒิและประสบการณ์สอนด้านแอนิเมชันตรวจสอบด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้อง ทำให้หลักสูตรอบรมมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และนำไปใช้ในการพัฒนาบุคลากรได้เป็นอย่างดี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ หวง ไห่ (Hai, 2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชันในวิทยาลัยอาชีวศึกษาจากมุมมองการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา โดยเน้นบทบาทของการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา โดยได้เสนอแนวทางการสร้างนวัตกรรมรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคลากรด้านแอนิเมชันในวิทยาลัยอาชีวศึกษาชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพของบุคลากรด้านแอนิเมชันได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับจาง อวี และ หลิว ถิง (Yu, and Ting, 2022) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านการออกแบบแอนิเมชันโดยอยู่บนพื้นฐานการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา ได้วิเคราะห์ปัญหาที่มีอยู่ และเสนอรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านการออกแบบแอนิเมชันโดยอยู่บนพื้นฐานการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานจริงและการสร้างนวัตกรรมของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ผลการประเมินการใช้ชุดฝึกอบรมโดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 7 คน โดยรวมด้านความเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.85 ด้านความเป็นไปได้ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และด้านความเป็นประโยชน์มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.79 ด้วยเหตุผลดังกล่าวผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุง แก้ไข

ชุดฝึกอบรมจากการทดลองใช้ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ที่กำหนดแล้วนำไปใช้ทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง ชุดฝึกอบรมมีความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์กับนักศึกษาซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของหวง ไห่ (Hai, 2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านแอนิเมชัน ในวิทยาลัยอาชีวศึกษาจากมุมมองการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา โดยเน้นบทบาทของการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาในการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชันในวิทยาลัยอาชีวศึกษา โดยได้เสนอแนวทางการสร้างนวัตกรรมรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากร เพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคลากรด้านแอนิเมชันในวิทยาลัยอาชีวศึกษา ชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณภาพของบุคลากรด้านแอนิเมชันได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับจาง อวี๋ และหลิว ถึง (Yu, and Ting, 2022) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านการออกแบบแอนิเมชันโดยอยู่บนพื้นฐานการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา ได้วิเคราะห์ปัญหาที่มีอยู่ และเสนอรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรด้านการออกแบบแอนิเมชัน โดยอยู่บนพื้นฐานการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานจริงและการสร้างนวัตกรรมของบุคลากรได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ จ้าว หยาน และหวัง เสี่ยวหยาน (Yan, and Xiaoyan, 2018) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการสร้างระบบการสอนภาคปฏิบัติของสาขาวิชาแอนิเมชันภาคใต้บริบทการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และยังได้เสนอแนวทางการสร้างระบบการสอนภาคปฏิบัติของสาขาวิชาแอนิเมชัน เพื่อพัฒนาความสามารถในการปฏิบัติงานจริงและการสร้างนวัตกรรมของบุคลากร และให้การสนับสนุนด้านบุคลากรต่อการพัฒนาของอุตสาหกรรมแอนิเมชัน และสอดคล้องกับ หยาง หมิง (Ming, 2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรในกระบวนการพัฒนาของการศึกษาระดับอุดมศึกษาในประเทศจีน โดยได้ทำการศึกษาอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับแนวคิด ความหมาย และวิธีการสร้างรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากร โดยเสนอว่าควรปรับปรุงรูปแบบการฝึกอบรมตามความต้องการของบุคลากร ถือการพัฒนาความสามารถเป็นหลัก และเน้นการจัดการสอนภาคปฏิบัติ

คะแนนความพึงพอใจของนักศึกษาในการฝึกอบรมเกมแอนิเมชัน โดยรวมค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 อยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อเรียงลำดับจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อยสามลำดับแรก คือ เนื้อหาในการฝึกอบรมตรงกับวัตถุประสงค์ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.69 รองลงมา คือ การนำความรู้ที่ได้จากการฝึกอบรมไปใช้ในการปฏิบัติงานได้จริง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.66 และการเรียงลำดับเนื้อหาได้ครบถ้วน ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ตามลำดับ ซึ่งผลเป็นเช่นนี้ด้วยเหตุว่า ชุดฝึกอบรมได้ผ่านการทดลองใช้และปรับปรุงจนเกิดประสิทธิภาพสามารถพัฒนานักศึกษาได้อย่างน่าพอใจซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ หวัง เสี่ยวถึง (Xiaoting, 2019) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติการพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของบุคลากรด้านเกมแอนิเมชัน โดยวิเคราะห์ความต้องการด้านบุคลากรของอุตสาหกรรมเกมแอนิเมชัน และแนวทางการพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมที่ตอบโจทย์ เพื่อพัฒนาความสามารถในการสร้างนวัตกรรมของบุคลากรด้านเกมแอนิเมชัน พบว่าผลการใช้ชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพส่งผลต่อการพัฒนาความสามารถของบุคลากรด้านแอนิเมชันได้เป็นอย่างดี และสอดคล้องกับ หลี่ หนิง (Ning, 2020) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการปฏิบัติการฝึกอบรมบุคลากรด้านเกมแอนิเมชันโดยบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา โดยได้ศึกษาผลการปฏิบัติการฝึกอบรมบุคลากรของสาขาวิชาเกมแอนิเมชันในสถาบันอุดมศึกษาแห่งหนึ่ง เพื่อแสวงหาแนวทางการพัฒนาคุณภาพการฝึกอบรมบุคลากรด้านเกมแอนิเมชัน พบว่าผลการใช้ชุดฝึกอบรมมีประสิทธิภาพ สามารถพัฒนาบุคลากรด้านเกมแอนิเมชันให้มีความรู้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในภาคอุตสาหกรรมได้เป็นอย่างดีสอดคล้องกับ หลิว เซิน (Cheng, 2021) ได้ศึกษาเกี่ยวกับรูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรเชิงนวัตกรรม ใช้วิธีการวิจัยเชิงประจักษ์ในการประเมินและวิเคราะห์ผลการปฏิบัติ

รูปแบบการฝึกอบรมบุคลากรเชิงนวัตกรรม และเสนอแนวทางการปรับปรุงรูปแบบการฝึกอบรม พบว่าบุคลากรมีความรู้ความสามารถด้านแอนิเมชันสูงขึ้น นำไปประยุกต์ใช้ในภาคอุตสาหกรรมได้

สรุป

การพัฒนาบุคลากรด้านแอนิเมชันโดยการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและการศึกษา ต้องศึกษาความต้องการจำเป็นการส่งเสริมบุคลากรด้านแอนิเมชัน สถานศึกษาต้องเน้นหลักสูตรภาคปฏิบัติมากกว่าภาคทฤษฎี ต้องพัฒนาความรู้และทักษะด้านการจัดการเรียนการสอนแอนิเมชัน และต้องมีรายวิชาที่สามารถบูรณาการภาคอุตสาหกรรมและภาคการศึกษาได้ การพัฒนาหลักสูตรการฝึกอบรม มีทั้งหมด 4 โมดูล คือ การออกแบบตัวละครแอนิเมชัน การออกแบบภาษากายของแอนิเมชัน การออกแบบแอนิเมชัน 3 มิติ และการสังเคราะห์แอนิเมชันหลังการถ่ายทำ ผลประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิด้านความถูกต้อง ความเหมาะสม และความสอดคล้องโดยรวมอยู่ในระดับมาก ผลการทดลองใช้หลักสูตรการฝึกอบรม มีประสิทธิภาพเท่ากับ 86.21/85.81 ค่าเฉลี่ยของคะแนนหลังการฝึกอบรมสูงกว่าก่อนการฝึกสูงกว่าการฝึกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลการใช้หลักสูตรการฝึกอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน ความพึงพอใจของนักศึกษาต่อการฝึกอบรม โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ข้อเสนอแนะสำหรับสถาบันอุดมศึกษา ควรสำรวจความต้องการของตลาดและส่งเสริมการสอนภาคปฏิบัติ เพื่อพัฒนาความสามารถอย่างรอบด้านของผู้เรียน และผลิตบุคลากรที่โดดเด่นมากขึ้นให้กับอุตสาหกรรมแอนิเมชัน

1.2 ข้อเสนอแนะสำหรับคณะหรือสาขา การจัดการเรียนการสอนหลักสูตรแอนิเมชันควรมีการบูรณาการระหว่างภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ผู้สอนควรใช้วิธีการสอนที่หลากหลาย ใช้กรณีศึกษาจากภาคอุตสาหกรรมแอนิเมชันเป็นเนื้อหาการสอน ปรับปรุงกิจกรรมการสอนอย่างยืดหยุ่น และส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเอง เน้นการปฏิบัติจริง เพื่อพัฒนาคุณภาพของบุคลากร และเพิ่มประสิทธิภาพและประสิทธิผลของการสอนต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 ควรศึกษารูปแบบการพัฒนาบุคลากรด้านแอนิเมชันกับการบูรณาการภาคอุตสาหกรรมในระดับการศึกษาอื่น ทั้งภาครัฐและเอกชน

2.2 ควรศึกษาวิจัยการส่งเสริมบุคลากรโดยการพัฒนาหลักสูตรการเรียนรู้ผ่านแพลตฟอร์มที่ผู้สนใจสามารถเข้าถึงได้ง่าย

2.3 ควรศึกษาปัจจัยการเสริมสร้างความร่วมมือและการแลกเปลี่ยนด้านเกมแอนิเมชันระหว่างภาคการศึกษาและภาคเอกชนในธุรกิจด้านแอนิเมชัน

References

- Chang, L. (2021). Research on Color Composition Teaching Innovation in Colleges and Universities from the Perspective of Applied Talent Training. *Journal of Qiqihar Teachers college*, 12(1), 114-127.
- Feng, X. et al. (2021). Talent Training System for Safety Engineering under Background of Professional Certification. *Chinese Journal of Safety Science*, 31(5), 45-51.
- Hai, H. (2021). Research on the Development of Characteristic Cultural Industries from the Perspective of Innovation Clusters. *Media*, 2(4), 16-29.
- Li, W. (2020). A Survey on the Current Competence of Undergraduate Internship Nursing Students and Analysis of Influencing Factors. *Health Vocational Education*, 42(5), 133-136.
- Li, Z. (2022). Research on the Reform of the Curriculum Outline Design of Assembly Language and Microcomputer Technology Based on the Goal Orientation of Ideological and Political Education. *China Science and Technology Economic News Database Education*, 2(4), 3-4.
- Ming, Y. (2021). Research and Exploration on Practical Teaching of Information Majors Based on the Integration of Industry and Education. *Modern Education Forum*, 4(5), 43-55.
- Ning, L. (2020). Teaching Design and Practice of Ideological and Political Education from the Perspective of Art Majors-Taking the Course Research on Traditional Chinese Mural Painting as an Example. *Education Research*, 4(7), 92-103.
- The Central People's Government of China. (2010). *National Medium and Long-Term Education Reform and Development Plan Outline of the State Council of China (2010-2020)*. Retrieved May 3, 2023, from https://www.gov.cn/jrzg/201007/29/content_1667143.htm
- The Ministry of Education of China. (2013). *Opinions on Deepening Comprehensive Reform in the Education Sector*. Retrieved June 3, 2023, from http://www.moe.gov.cn/srcsite/A27/zhggs_other/201301/t20130129_148072.html
- The State Council of China. (2017). *Several Opinions on Deepening the Integration of Industry and Education*. Retrieved May 2, 2023, from https://www.gov.cn/zhengce/content/2017-12/19/content_5248564.htm
- Xiaoting, W. (2018). On the Five Elements of Curriculum Design in Higher Vocational Education-Taking the Course of Warehouse Management as an Example. *China Vocational and Technical Education*, 5(8), 10-23.
- Yu, Z., & Ting, L. (2022). Innovative Analysis of the Talent Training Model for Higher Vocational Animation Design Majors from the Perspective of Integration of Industry and Education. *Journal of Beijing Printing University*, 29(S2), 215-227.

- Yan, Z., & Xiaoyan, W. (2018). Research on Vertical Specialization and Value Appreciation Capability of China's Animation Industry from the Perspective of Value Chain. *Statistics and Information Forum*, 33(11), 4-18.

การเปลี่ยนผ่านช่วงเวลาของเมืองเชียงใหม่*

The Transition of Time in Chiang Mai

¹อมร ทองพยงค์ และ ฉลองเดช คูพานุมัต¹Amorn Thongpayong and Chalongdej Kuphanumat

คณะจิตรศิลป์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

Faculty of Fine Arts, Chiang Mai University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Amorn.t@cmu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ผ่านลักษณะรูปแบบการใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา 2) สร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยโดยการสังเคราะห์องค์ความรู้สู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์รูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิมเป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ศิลปะ โดยมีการสืบค้นข้อมูลประวัติความเป็นมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2510-2565) ผ่านการศึกษาภาคเอกสารการลงพื้นที่เพื่อสำรวจทางกายภาพและการสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างโดยมีพื้นที่ทำการวิจัยคืออำเภอเมือง โดยนำข้อมูลมาสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นและสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยผ่านโครงสร้างอาคารสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

พบว่า 1. บริบทการเปลี่ยนแปลงทางรูปแบบและสภาพแวดล้อมของโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ซึ่งผู้ศึกษาได้รวบรวมข้อมูลเพื่อเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของเมืองที่ค่อย ๆ เกิดการเปลี่ยนแปลงโดยการมองผ่านโครงสร้างในอดีตมาสู่ปัจจุบันการเรียนรู้และปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างมีความเข้าใจในพื้นฐานของวัฒนธรรมที่หลากหลายของเมือง การเรียนรู้ประวัติศาสตร์เหล่านี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันที่ส่งผลต่อไปยังอนาคตที่กำลังจะเกิดขึ้นในภายหน้าอย่างมีความเข้าใจ 2. การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยในชุด “ช่วงเวลา” มีขั้นตอนและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันกับรูปทรงของสถาปัตยกรรมเก่าโดยคัดสรรคัมมูมมอมเพื่อตรงตามความต้องการในด้านองค์ประกอบที่เหมาะสมเพื่อที่จะสะท้อนแนวความคิดผ่านศิลปะภาพพิมพ์ออกมาให้ส่งผลต่อความรู้สึก และนำผลงานภาพพิมพ์มาสร้างองค์ประกอบชิ้นใหม่ในสื่อดิจิทัลและภาพเคลื่อนไหว (Media Art) กราฟฟิตี (Graffiti) ให้เกิดความน่าสนใจมากขึ้นในการเผยแพร่ต่อประชาชนทั่วไปเพื่อที่จะได้เข้าถึงสาระของงานที่จะนำเสนอจนไปถึงการตระหนักต่อคุณค่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เปลี่ยนบริบทและความเข้าใจต่อวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา

คำสำคัญ: ศิลปะร่วมสมัย; ศิลปะจัดวาง; สตรีทอาร์ต; กราฟฟิตี; สถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

Abstract

This research aimed at the following: 1) to study the cultural context of Chiang Mai's local architecture through the changing patterns of its use over time; and 2) to create contemporary art by synthesizing this knowledge into the creation of printmaking artworks in

*Received January 25, 2024; Revised March 5, 2024; Accepted March 11, 2024

different formats. This study was a creative art research that investigated the history of Chiang Mai from the past to the present. Data were collected through documentary research, physical surveys, and structured interviews. The research area was Chiang Mai City District. The data was used to synthesize knowledge about the local architecture of Chiang Mai and create contemporary artworks based on the structure of the local architecture.

The findings were found as follows: 1) The changing context of the form and environment of Chiang Mai's local architecture includes the cultural changes in the city's way of life, which has gradually changed over time. This was done by examining the structures from the past to the present. The study found that learning and adapting to the present culture can be done with an understanding of the diverse cultural foundations of Chiang Mai. Learning about this history will help us understand the changing forms of society and culture in the present, which will have an impact on the future; and 2) The creation of contemporary artworks in "Time Series" involved studying the shapes of old architecture and selecting perspectives that met the requirements of the composition. This was done in order to reflect the concept through printmaking in a way that would evoke emotions. The prints were then recomposed in digital media and animation (media art), and other media such as street art and graffiti, all of which were used to interest the general public. This was done in order to convey the message of the work and to raise awareness of the value of local architecture, the changing context and understanding of the way of life over time.

Keywords: Contemporary Art; Installation Art; Street Art; Graffiti; Vernacular Architecture

บทนำ

เมืองเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางภาคเหนือของประเทศไทยเป็นสถานที่ซึ่งมีวัฒนธรรมที่เก่าแก่และศาสนาที่หลากหลายที่ตั้งภูมิศาสตร์เป็นเมืองที่อยู่พื้นที่ราบลุ่มท่ามกลางสภาพแวดล้อมธรรมชาติมีภูเขาล้อมรอบมีป่าต้นน้ำและป่าไม้หลากหลายประเภทอันแสดงถึงความอุดมสมบูรณ์มีภูมิอากาศค่อนข้างเย็นตลอดทั้งปีจึงทำให้เหมาะแก่การตั้งถิ่นฐาน มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศเพื่อนบ้าน ด้านระบบสาธารณูปโภคและการคมนาคมมีความสะดวกทั้งทางบกและทางอากาศองค์ประกอบเหล่านี้ทำให้เป็นเมืองที่มีผู้คนมากมายเข้ามาตั้งถิ่นฐานตลอดถึงการประกอบอาชีพที่หลากหลายตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และยังเป็นเมืองใหญ่อันดับต้น ๆ ของประเทศมีความสะดวกสบายทางการเดินทาง โดยสังเกตได้จากการมีสายการบินตรงในระดับนานาชาติเชื่อมต่อระหว่างประเทศที่เป็นหัวเมืองใหญ่ ๆ ของโลกทำให้เป็นจุดหมายของผู้คนทั่วโลกที่หลงใหลเข้ามาในหลากหลายบริบททำให้เกิดวัฒนธรรมหลอมรวมซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อม ซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้ล้วนแฝงเข้ามาสู่เมืองเชียงใหม่อย่างไม่รู้ตัว จึงเป็นองค์ประกอบที่ทำให้เชียงใหม่มีความพิเศษและแตกต่างในรูปแบบของวัฒนธรรมที่เปลี่ยนผ่านเมืองเชียงใหม่ไปอย่างรวดเร็วซึ่งสังเกตได้จากวัฒนธรรมที่แสดงออกผ่านการดำเนินชีวิตประจำวัน ของผู้คนในเชียงใหม่อย่าง เช่น อาหารดนตรี แฟชั่นและศิลปะ

การศึกษาบริบทของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาเอกสารและภาคสนาม ในอำเภอเมืองเชียงใหม่เพื่อให้ทราบถึงประวัติศาสตร์และพัฒนาการเปลี่ยนแปลง ทั้งด้านรูปแบบ

สถาปัตยกรรม และการดำเนินชีวิตแบบสังคมเมืองที่เปลี่ยนไปจนเป็นปัจจัยให้โครงสร้างทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเหล่านี้เปลี่ยนแปลงบริบทไปตามรูปแบบวัฒนธรรมที่หมุนเวียนเข้ามาสู่เมืองเชียงใหม่ในรูปแบบต่าง ๆ จนเกิดเป็นประวัติศาสตร์ท้องถิ่นของชุมชนในระดับที่ซับซ้อนและมีผลต่อการดำรงอยู่ของแต่ละชุมชนจึงเป็นองค์ประกอบให้สถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของเมืองเชียงใหม่ถูกปรับเปลี่ยนบริบทมาจนถึงปัจจุบัน (Noenhaad, 2019) จากที่มาและความสำคัญของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เปลี่ยนแปลงตามรูปแบบวัฒนธรรมดังที่กล่าวมาแล้วนั้นทำให้ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของเมืองเชียงใหม่โดยนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย ที่จะได้เข้าถึงการตระหนักรู้ต่อคุณค่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เปลี่ยนบริบทและความเข้าใจต่อวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา

ผลงานศิลปะร่วมสมัยที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการนำเอาประเด็นเหล่านี้มาเป็นแรงบันดาลใจเพื่อให้สังคมได้เกิดการเรียนรู้ต่อคุณค่า และประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม โดยการมองผ่านโครงสร้างในอดีตมาสู่การเรียนรู้ และปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างมีความเข้าใจในพื้นฐานของวัฒนธรรมที่หลากหลายของเมืองเชียงใหม่ โดยหวังว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เหล่านี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันที่ส่งผลต่อไปยังอนาคตที่กำลังจะเกิดขึ้นในภายหน้าอย่างมีความเข้าใจ การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยชุดนี้เปรียบเสมือนการบันทึกช่วงเวลาในปัจจุบันที่กำลังดำเนินอยู่เป็นการบอกเล่าถึงสถานะปัจจุบันของวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ผ่านโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ผ่านลักษณะรูปแบบการใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลา
2. เพื่อการสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้สู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะภาพพิมพ์ในรูปแบบใหม่ผ่านโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเป็นการดำเนินการเชิงสร้างสรรค์โดยมีการกำหนดของเขตเนื้อหาขอบเขตพื้นที่ทางกายภาพเพื่อเก็บข้อมูลนำมาวิเคราะห์ร่วมกับข้อมูลทางเอกสาร กลุ่มตัวอย่างเพื่อนำไปสู่กระบวนการสร้างสรรค์งานศิลปะ ผู้ศึกษาได้กำหนดการดำเนินงานโดยทำการศึกษามรดกสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับประวัติความเป็นมา ลักษณะและรูปแบบ ตลอดจนองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรม และหน้าที่ประโยชน์ใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมการอยู่อาศัยในรูปแบบของสังคมเมืองในเขตเมืองเชียงใหม่ โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับอาคารสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยโดยมีขอบเขตพื้นที่คือเทศบาลนครเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ และใช้วิธีการศึกษาในรูปแบบงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ศิลปะ (Art Creative Research) ใช้วิธีการศึกษาในรูปแบบสหวิทยาการ (interdisciplinary research) และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาและเสนอผลงานสร้างสรรค์ศิลปะ

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาเรือนพื้นถิ่นภาคเหนือประเภทต่าง ๆ ศึกษาภาคเอกสาร และภาคสนาม ศึกษาเกี่ยวองค์ประกอบต่าง ๆ ของอาคารพื้นถิ่นทั้งรูปแบบประวัติ และวัฒนธรรมการดำรงชีวิตของเมืองเชียงใหม่ที่เปลี่ยนแปลงเพื่อศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ผ่านลักษณะรูปแบบการใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาโดยมีกระบวนการดังต่อไปนี้

1) ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร (Population) ประชากรในการศึกษาค้างครั้งนี้คือ อาครพื้นที่เมืองเชียงใหม่ประเภทต่าง ๆ รูปแบบต่าง ๆ กลุ่มตัวอย่าง (Sample) และวิธีการเลือกตัวอย่าง (Sampling) ในการศึกษาค้างนี้มี 2 กลุ่ม คือ เรือนพื้นถิ่นประเภทเรือนค้าขายที่ยังพบเห็นได้ในถนนเส้นหลัก ๆ ของเมืองเชียงใหม่ เช่น ถนนช้างม่อการเลือกตัวอย่าง (Sampling) ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการเลือกจากรูปแบบอาคารที่ถูกปรับเปลี่ยนตามวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตเป็นตัวอย่างสำหรับการศึกษาค้างนี้ และเรือนพื้นถิ่นประเภทเรือนอยู่อาศัยที่ค่อนข้างสมบูรณ์และยังไม่ได้ปรับเปลี่ยนบริบทในเขตตัวเมืองเชียงใหม่เพื่อเก็บข้อมูลซึ่งได้มาด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่าง (Sampling) แบบจงใจ (Purposive Sampling) จนกว่าจะได้ข้อมูลครบถ้วนเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ได้แก่ การสำรวจทางกายภาพเป็นการบันทึก, สำรวร้งวัด (Measure Work) บันทึกข้อมูลด้านรูปแบบรวมทั้งองค์ประกอบของสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องโดยการบันทึกข้อมูลด้วยแบบบันทึกข้อมูล (Field Records) ภาพนิ่งและการเขียนลายเส้นประกอบ

2) การสังเกตการณ์อย่างไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) เป็นการสังเกต และพิจารณาแบบของรายละเอียดต่าง ๆ ขององค์ประกอบในการสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในแต่ละหลัง โดยใช้แบบบันทึกการสังเกตแบบมีโครงสร้าง (Structure Observation)

3) แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างโดยใช้การสัมภาษณ์รายบุคคลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth-interview) โดยกำหนดหัวข้อในการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาเป็นคำถามปลายเปิดแบ่งออกเป็นประเด็นคำถามที่เกี่ยวข้องกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่อยู่ในเมืองเชียงใหม่ในปัจจุบัน แบ่งเป็น 2 ส่วนดังต่อไปนี้ ส่วนที่ 1 ประวัติ, อายุของโครงสร้าง, ความเป็นมา ส่วนที่ 2 การปรับเปลี่ยนรูปแบบตามวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

4) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) การรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ความรู้ในด้านอื่นหรือที่คล้ายกันเพื่อเปรียบเทียบความเป็นมาโดยการสนทนาแบบกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูล หรือช่วยกันทบทวนความจำเริ่มจากผู้นำชม ผู้ที่มีความชำนาญในท้องถิ่น ปราชญ์ชาวบ้าน ผู้ที่มีความรู้ หรือสนใจเกี่ยวกับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นซึ่งจะเป็นกลุ่มตัวอย่าง (Sample) ที่คัดเลือกด้วยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบจงใจ (Purposive Sampling) ในประเด็นการสนทนาเกี่ยวกับวิถีการดำรงชีวิต วัฒนธรรม รูปแบบชุมชนในทั้งในอดีตและปัจจุบัน

5) การเก็บรวบรวมข้อมูลจะมีรูปแบบการจัดเก็บรวบรวมข้อมูลสองทาง

5.1 การเก็บข้อมูลภาคเอกสาร (Documentary Research) โดยค้นคว้าศึกษาจากหนังสือบทความวิชาการ เอกสาร และงานวิจัย ศึกษาข้อมูลในส่วนประวัติศาสตร์ท้องถิ่น และประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรมภาคเหนือรูปแบบต่าง ๆ วิถีชีวิต วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นของเมืองเชียงใหม่ โดยใช้สำนักหอสมุดมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ในการเก็บข้อมูลซึ่งมีประโยชน์ต่อการเก็บข้อมูลภาคสนามจนไปถึงการวิเคราะห์ข้อมูล

5.2 การเก็บข้อมูลภาคสนาม (Field Survey) การเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นเป็นการสำรวจและบันทึกรายละเอียดในรูปแบบและส่วนต่าง ๆ ของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น นอกจากนั้นยังมีด้านอื่น ๆ เช่น รูปแบบวิถีชีวิต ชุมชน และวัฒนธรรมอื่น ๆ ที่มีส่วนร่วมซึ่งเป็นส่วนของข้อมูลทางมนุษยวิทยา สังคมศาสตร์ โดยศึกษาจากพื้นที่คือ เมืองเชียงใหม่ ซึ่งใช้วิธีการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม (Non-Participant Observation) โดยการศึกษาแบบทางกายภาพ คือโครงสร้างและวัสดุในการก่อสร้างและสัมภาษณ์โดยใช้แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) รวมทั้งการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) โดยได้ทำการบันทึกข้อมูล การถ่ายรูปเครื่องบันทึกเสียง และสเก็ตภาพร่าง ตามที่ผู้ศึกษามีเจตนาในการมีส่วนร่วมกับชุมชนในพื้นที่

6) การวิเคราะห์และประมวล โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภาคเอกสาร และภาคสนาม โดยนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดระเบียบ ประมวล และวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ตามวัตถุประสงค์ การศึกษาซึ่งแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ

6.1 วิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคม วัฒนธรรม และสถานะที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมอย่างรวดเร็วของเมืองเชียงใหม่ในระยะเวลาที่ผ่านมา

6.2 วิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างอาคารพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ที่เปลี่ยนแปลงบริบทในปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ จากขั้นตอนในการศึกษาขั้นตอนแรกการสังเคราะห์ (Synthesis) มาสู่ขั้นตอนการสร้างสรรค์ภายใต้แรงบันดาลใจจากรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ถึงการดำเนินชีวิตในปัจจุบันที่กำลังเปลี่ยนไปตามช่วงเวลา รูปแบบ สังคม วัฒนธรรม มาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะร่วมสมัย (Contemporary Art) ด้วยการใช้เทคนิคทางศิลปะภาพพิมพ์ (Printmaking) สื่อดิจิทัลและภาพเคลื่อนไหว (Media Art) และศิลปะการจัดวาง (Installation Art) มาใช้ในการนำเสนอในรูปแบบการจัดแสดงผลงานนิทรรศการศิลปะ (Art Exhibition) เพื่อสะท้อนถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเมืองเชียงใหม่ที่ปรับเปลี่ยนไปตามวิถีการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

1) ผลงานศิลปะชุด “ช่วงเวลา” (Transition) เป็นศิลปะภาพพิมพ์เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก (Intaglio Printmaking) จำนวน 9 ชิ้นงาน โดยการสร้างสรรค์ประกอบเป็นผลงานภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphics) 1 ชิ้นงาน การแสดงออกผ่านโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ที่ยังคงสถานะอยู่ภายใต้ที่ตั้งที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมไป โดยมีการเล่าผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ ที่ผ่านมามาตั้งแต่อดีต โดยอาศัยข้อมูลภาพถ่ายเก่าของสภาพแวดล้อมบริเวณนั้นผ่านช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวโครงสร้างที่ถูกปรับเปลี่ยนและลดทอนความสำคัญไปจนถึงขั้นสุดท้าย คือช่วงเวลาในปัจจุบันโดยมีขนาดผลงานแต่ละชิ้นอยู่ที่ 78x108 cm หลังจากที่ได้แสดงออกผ่านผลงานในรูปแบบภาพพิมพ์ทั้ง 9 ชิ้น ผ่าน 9 ช่วงเวลาจึงได้มีการนำผลงานภาพพิมพ์เหล่านั้นมาสร้างสรรค์ต่อยอดด้วยเทคนิคการสร้างภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphics) เพื่อให้ช่วงเวลาทั้ง 9 ช่วงเวลาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปเรื่อย ๆ และใส่เสียงที่เกี่ยวข้องกับเวลานั้นตอบสนองกับแนวคิดและให้ผู้เข้าชมได้เข้าถึงการสื่อความหมายได้ง่ายขึ้น

2) การออกแบบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยชุดช่วงเวลา (Transition)

จากแนวคิดการสร้างผลงานสู่การออกแบบการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัย โดยการตีความเนื้อหาสู่รูปแบบที่ต้องการแสดงออกเพื่อที่จะสื่อสารถึงเนื้อหาที่จะนำเสนอให้ได้มากที่สุด การนำเสนอจึงเป็นการนำเสนอผ่านรูปแบบเหมือนจริง (Realistic) ผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ ที่ได้กำหนดขึ้น 9 ช่วงเวลาโดยเริ่มย้อนไปตั้งแต่อดีตโดยได้อาศัยภาพถ่ายเก่าของคุณ บุญเสริม สาตราภัย เป็นข้อมูลในการนำเสนอเพื่อให้ใกล้เคียงกับความเป็นจริงมากที่สุดโดยเรียงลำดับจากช่วงเวลานั้นมาจนถึงขั้นสุดท้ายคือ ช่วงเวลาปัจจุบัน การสร้างสรรค์ในครั้งนี้ไม่ใช่แค่เพียงกระบวนการสร้างสรรค์ (Process) ทางศิลปะแต่ยังสอดคล้องกับการตีความทางแนวคิด (Concept) ซึ่งเป็นกระบวนการทางเทคนิคของศิลปะภาพพิมพ์ในการสร้างสรรค์ต้องมีจำนวนในการพิมพ์ที่มากกว่าหนึ่งครั้งความหมายถึงการทำซ้ำไปซ้ำมาซึ่งเป็นลักษณะทางกายภาพของกระบวนการนี้อยู่แล้วซึ่งเปรียบเสมือนกับการเดินทางผ่านกาลเวลาซ้ำไปซ้ำมาสอดคล้องไปถึงแนวความคิดและรูปแบบในการแสดงออกผ่านรูปทรงทางสถาปัตยกรรม หากแต่ในครั้งนี้นักพิมพ์ในแต่ละครั้งยังให้ความหมายถึงการบันทึกช่วงเวลาในแต่ละช่วงเวลาที่มีการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในขณะที่โครงของสถาปัตยกรรมจะยังคงอยู่ในตำแหน่งเดิมและปรับเปลี่ยนรูปแบบไปตามแนวคิดของแต่ละช่วงเวลา

การสร้างสรรค์ในครั้งนี้ยังมีการใช้รูปแบบอื่น ๆ ทางศิลปะเข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอ เช่น รูปแบบศิลปะแนวสตรีท (Street Arts) มาใช้ในส่วนการนำเสนอรูปแบบสภาพแวดล้อมในช่วงเวลาปัจจุบัน

ที่โครงสร้างเหล่านี้กำลังเผชิญอยู่โดยได้มีการเชิญศิลปิน คุณ สัญชัย ชัยนันท์ ที่สร้างสรรค์ผลงานในแนวทางนี้ มาร่วมบอกกล่าวถึงมุมมอง และวิธีคิดที่มีต่อการสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบนี้ซึ่งเป็นหนึ่งในรูปแบบศิลปะที่สะท้อนออกมาผ่านพื้นที่เมืองโดยศิลปินท่านนี้ได้สร้างสรรค์ผลงานผ่านแนวคิดต่าง ๆ ภายในเมืองเชียงใหม่ และเมืองอื่น ๆ มาอย่างแพร่หลายการใช้รูปแบบ และแนวความคิดเหล่านี้มีส่วนร่วมต่อการนำเสนอผลงานจะทำให้ผลงานที่ได้มีมุมมองแง่คิดที่มีความใกล้เคียงกับรูปแบบเรื่องราวที่จะนำเสนอถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคม เชียงใหม่ได้หลากหลาย และชัดเจนมากมากขึ้นโดยในชั้นสุดท้ายได้มีการใช้กระบวนการเทคนิคทางศิลปะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี (Media Arts) เข้ามามีส่วนร่วมในการนำเสนอโดยการนำผลงานศิลปะภาพพิมพ์ที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นทั้ง 9 ชิ้นมาสร้างสรรค์เป็นภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphics) และได้มีการใส่เสียงเพิ่มเติมให้เข้ากันในแต่ละช่วงเวลาเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์ในทุกมิติ เพื่อที่จะง่ายต่อการรับชม และตีความของผู้ชม โดยรูปแบบของภาพเคลื่อนไหวในชั้นสุดท้ายจะค่อย ๆ เปลี่ยนภาพไปวนตั้งแต่ช่วงเวลาอดีตมาถึงปัจจุบัน การใช้เทคโนโลยีมาเป็นรูปแบบในการนำเสนอเพื่อที่จะสร้างความสมบูรณ์ในมิติต่าง ๆ และเกิดองค์ความรู้ใหม่ในการตอบสนองแนวความคิดที่จะนำเสนอไปสู่กลุ่มคนได้ง่าย และกว้างขวางมากขึ้นโดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1) ชื่อผลงาน “เมื่อวาน” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก ขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm ผลงานงานชิ้นแรกนี้เป็นการพาเล่าย้อนอดีตไปถึงตอนที่โครงสร้างนี้ถูกสร้างขึ้นใหม่ภายใต้สภาพแวดล้อมที่ยังคงว่างเปล่า ยังไม่มีโครงสร้างอื่นเข้ามาอยู่ในบริเวณโดยรอบถ่ายทอดในพื้นที่สีดำคล้ายกับเวลาในช่วงกลางคืนเพื่อต้องการแสดงออกทางอารมณ์ให้รู้สึกถึงความเจียบงยังไม่มีเทคโนโลยีที่มนุษย์ต้องใช้ หรือพึ่งพาในการดำรงชีวิตมากนัก

2.2) ชื่อผลงาน “วันก่อน ๆ 1” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึกขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm ผลงานงานชิ้นนี้เป็นการเล่าย้อนอดีตตอนที่เริ่มมีโครงสร้างอื่น ๆ เพิ่มเข้ามาในสภาพแวดล้อมโดยเป็นการอาศัยข้อมูลจากภาพถ่ายเก่าของ คุณบุญเสริม สาตราภัย ที่ถ่ายภาพนี้ไว้ซึ่งสถานที่ที่เป็นบริเวณย่านวัดเกตไ้เมื่อปี พ.ศ.2510 ที่เริ่มมีเสาไฟฟ้าซีเมนต์เพิ่มเข้ามา พูดถึงการพัฒนาโครงสร้างของช่วงเวลานั้นเพื่อแสดงถึงการอยู่รวมตัวกันเป็นชุมชนโดยยังคงใช้พื้นหลังและบรรยากาศสีดำคล้ายกับเวลาในช่วงกลางคืนเพื่อต้องการถึงช่วงเวลาในอดีต

2.3) ชื่อผลงาน “วันก่อน ๆ 2” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึกขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm ผลงานชิ้นนี้มีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มเติมจากผลงานชิ้นที่สองคือการพูดถึงการเปลี่ยนแปลงของการใช้วัสดุที่เปลี่ยนไป เป็นช่วงที่มีความนิยมใช้วัสดุสังเคราะห์มาใช้ในการสร้างโครงสร้างต่าง ๆ เนื่องจากหลายปัจจัยทั้งจากความคงทนแข็งแรงของวัสดุสังเคราะห์อย่างปูนซีเมนต์ และอิฐบล็อกหรือการลดลงของวัสดุธรรมชาติอย่าง ไม้ ที่มีอายุการใช้งานสั้น และต้องดูแลรักษามากกว่าแต่อาจเหมาะสมกับสภาพอากาศ อีกทั้งยังมีการเปลี่ยนแปลงภาพรวมจากสองชิ้นที่ผ่านมามีเห็นได้ชัดคือเริ่มมีการใช้สีเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อถึงการเริ่มต้นของเทคโนโลยีที่เข้ามามีส่วนในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ในอนาคตมาจนถึงปัจจุบันนี้

2.4) ชื่อผลงาน “วันก่อน ๆ 3” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก ขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm ผลงานชิ้นที่4 นี้เป็นการเล่าเรื่องต่อจากผลงานชิ้นที่แล้วเช่น เป็นการพูดถึงการจัดการพื้นที่ที่มีความต้องการมากขึ้นของพื้นที่ในเมืองเพื่อแสดงให้เห็นถึงการพัฒนาของเมืองเพื่อรองรับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เปลี่ยนไปจากเดิมซึ่งบางครั้งการเจริญเติบโตขึ้นนั้นอาจต้องมีพื้นที่ที่ทับถมโครงสร้างเพื่อเป็นการจัดการความเป็นส่วนตัวของเจ้าของบ้านเองหรือการจัดการความเป็นระเบียบเรียบร้อยของ

หน่วยงานรัฐผู้ดูแลพื้นที่ ทั้งหมดเป็นการแสดงถึงการเปลี่ยนรูปแบบวิถีการดำรงชีวิตของมนุษย์ให้มีระบบมากขึ้นสำหรับการอยู่ร่วมกันเป็นสังคมเมืองในช่วงเวลานั้น

2.5) ชื่อผลงาน “วันก่อน ๆ 4” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก ขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm การแสดงออกของผลงานชิ้นนี้เป็นการพูดถึงการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญครั้งหนึ่งของมนุษย์ที่สามารถมีการติดต่อสื่อสารผ่านกันได้ในที่ห่างไกลในช่วงเวลาไม่กี่วินาทีนั่นคือ “โทรศัพท์” การติดต่อสื่อสารกันก่อนหน้านี้ต้องใช้จดหมายซึ่งใช้เวลานาน การเริ่มมีโทรศัพท์สาธารณะจึงถือเป็นยุคหนึ่งที่เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ในชุมชนจะมีสิ่งของสาธารณะที่ต้องใช้ร่วมกับรูปแบบวิถีชีวิตของคนในยุคนี้ได้เปลี่ยนไปอีกครั้ง

2.6) ชื่อผลงาน “วันก่อน ๆ 5” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก ขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm ผลงานในชิ้นนี้เป็นการกล่าวถึงช่วงเวลาที่เป็นการแข่งขันการพัฒนาเทคโนโลยี และการขายทำให้เครื่องใช้ไฟฟ้ามีรูปแบบใหม่ ๆ ที่ทันสมัยมากกว่าสีสันสวยงามกว่าจนทำให้คนพากันเปลี่ยนรูปแบบในการดำเนินชีวิตและการตกแต่งที่พักอาศัยให้ดูทันสมัยขึ้น

2.7) ชื่อผลงาน “วันก่อน ๆ 6” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก ขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm ความเปลี่ยนแปลงของผลงานในชิ้นนี้คือการเริ่มมีการเปลี่ยนผ่านกาลเวลาและการใช้สอย ความเสื่อมของสภาพสิ่งของสาธารณะต่าง ๆ หรือการเปลี่ยนแปลงการใช้โทรศัพท์สาธารณะน้อยลงเนื่องจากเริ่มมีโทรศัพท์บ้านส่วนตัวหรือโทรศัพท์มือถือส่วนตัว การเปลี่ยนแปลงอีกหนึ่งอย่างที่สำคัญที่ปรากฏในผลงานชิ้นนี้คือวัฒนธรรมสตรีทอาร์ต (Street arts) ที่เริ่มปรากฏขึ้นในรูปแบบของการระบายที่สิ่งที่ยากจะบอกต่อสังคมต่อผู้มีอำนาจหรือผู้บริหารสังคมนั้นอย่างตรงไปตรงมาในพื้นที่สาธารณะ

2.8) ชื่อผลงาน “วันก่อน ๆ 7” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก ขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm เป็นการเล่าต่อจากผลงานชิ้นก่อนหน้านี้ เป็นเรื่องของ การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการแสดงออกของวัฒนธรรมสตรีทอาร์ต (Street arts) ที่เริ่มมีการพัฒนา และจริงจังก้าวขึ้นสังเกตได้จากตัวงานที่มีการพัฒนาขึ้นไปมาก และมีความหลากหลายเนื้อหาสาระมีรูปแบบของงานศิลปะมากขึ้นโดยเนื้อหาที่พูดถึงมากที่สุดยังคงเป็นประเด็นในการบริหารของผู้มีอำนาจในแต่ละระดับที่มีหน้าที่ดูแลในการบริหารสังคมนั้น ๆ ความบิดเบี้ยวหรือความไม่เท่าเทียมกันในสิทธิความเป็นมนุษย์รวมถึงปัญหาทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นพิษ ทั้งอากาศ ทั้งน้ำ ซึ่งเกิดมาจากอุตสาหกรรมหลากหลายประเภทที่สร้างขึ้นมารองรับการเจริญเติบโตของเมือง ซึ่งบางแห่งอาจไม่มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมในการที่จะใช้ทุนในการบำบัดหรือกำจัดของเสียก่อนปล่อยกับสู่เมือง

2.9) ชื่อผลงาน “วันก่อน ๆ 8” เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก ขนาดผลงาน 59.5 x 89.5 cm ขนาดรวมกรอบ 79 x 109 cm ชิ้นนี้เป็นเรื่องการพูดถึงช่วงเวลาในปัจจุบันที่กำลังดำเนินอยู่ภายใต้สถานการณ์ความไม่ปกติต่าง ๆ ทั้งโรคติดต่อที่สร้างหายนะให้กับมนุษย์มากที่สุดจนมีผลกระทบต่อระบบในการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกรูปแบบ การขาดแคลนอาหารเนื่องจากวัตถุดิบอาหารมีราคาสูงขึ้นสืบเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพอากาศซึ่งเป็นผลมาจากกระบวนการอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นมาเพื่อรองรับการดำเนินชีวิตของผู้คนในสังคมปัจจุบัน

2.10) ชื่อผลงาน “เปลี่ยนผ่าน” เทคนิคภาพเคลื่อนไหวดิจิทัลเวลา 11.59 นาที ขนาดผลงานปรับเปลี่ยนตามรูปแบบการฉายผลงาน ผลงานชิ้นนี้เป็นการสร้างสรรค์ด้วยเทคนิคกระบวนการที่แตกต่างไปจากผลงานก่อนหน้านี้เป็นการทำงานด้วยกระบวนการทางเทคโนโลยี โดยอาศัยการใช้ภาพพิมพ์ที่สร้างขึ้นก่อนทั้ง 9 ช่วงเวลาที่เล่าในรูปแบบภาพนิ่งมาสร้างใหม่ในรูปแบบภาพเคลื่อนไหว โดยที่ต้องการสื่อความหมายเดิมทำให้เกิดความต่อเนื่อง กระบวนการนี้ยังสามารถใส่เสียงประกอบในบริบทหรือช่วงเวลาต่าง ๆ จึงทำให้มิติ

ในการรับชมผลงานชุดนี้มีความสมบูรณ์มากขึ้น และมีความแปลกใหม่ในรูปแบบของภาพพิมพ์ร่องลึกที่นำมาสร้างเป็นภาพเคลื่อนไหวโดยมุ่งหวังในการเข้าถึงแนวคิดที่จะนำเสนอให้มากที่สุด

Picture 1: Prototype structural sketches of all 9 works.

Picture 2: Sketches and sizes of all 9 works.

Picture 3: A QR code showing an animation of the Moment series.

Picture 4: Pictures of all 9 prints of art, arranged in order from pieces 1-9.

Picture 5: Exhibition installation complete.

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 บริบททางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นผ่านลักษณะรูปแบบการใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาพบว่าตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเชียงใหม่เป็นหัวเมืองใหญ่ทางภาคเหนือของประเทศไทย การเติบโตของจังหวัดเป็นไปอย่างรวดเร็วในทุกมิติ จนบางครั้งเองประชากรชาวเชียงใหม่จึงแทบไม่ทันรู้สึกถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในช่วงหลายสิบปีที่ผ่านมาซึ่งในอดีตเป็นเมืองที่เต็มไปด้วยประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมที่มีอัตลักษณ์เฉพาะเกิดจากการผสมผสานของวัฒนธรรมในอดีตทั้งล้านนา พม่า สยาม จึงก่อเกิดเป็นวัฒนธรรมที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นเฉพาะตน ในปัจจุบันยังคงเป็นเมืองที่ได้รับ การส่งผ่านวัฒนธรรมที่หลากหลายทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมของอาหาร การแต่งกาย ศิลปะ ดนตรี การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้เป็นผลมาจากการดำเนินชีวิตของสังคมเชียงใหม่ที่เปลี่ยนไปตามกาล วิวัฒนาการของโลกในทุก ๆ ด้าน ซึ่งวัฒนธรรมต่าง ๆ ที่หลั่งไหลเข้ามาทั้งทางตรงและทางอ้อมอย่างรวดเร็ว การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตรูปแบบสังคมเมืองเหล่านี้ได้ส่งผลต่อปรากฏการณ์ของ การเปลี่ยนแปลงการดำรงชีวิตของชาวเชียงใหม่ สิ่งหนึ่งที่ปรากฏให้เห็นคือ โครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น ในรูปแบบเก่าที่มีให้พบเห็นอยู่ทั่วทั้งตัวเมืองและรอบนอก บ้างถูกปรับเปลี่ยนบริบทการใช้สอยไปตาม วัฒนธรรมการดำเนินชีวิตหรือรูปแบบโครงสร้างเศรษฐกิจในรูปแบบใหม่ บ้างถูกปล่อยร้างและเสื่อมโทรม ไปตามกาลเวลาเป็นเพียงสัญลักษณ์ของวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตในรูปแบบดั้งเดิมของเมืองเชียงใหม่ที่คงอยู่ และเปลี่ยนแปลงไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างสรรค์ศิลปะภาพพิมพ์โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้สู่การสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะภาพพิมพ์ในรูปแบบใหม่ ผ่านโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ จากการวิเคราะห์ในการศึกษา ส่วนแรกมาทำการสังเคราะห์พบว่าการแสดงถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมและรูปแบบโครงสร้าง ทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ที่ยังคงสภาพในพื้นที่บริเวณย่านวัดเกตซึ่งมีการเปลี่ยนไปตามช่วงเวลาทั้งที่ เกิดจากการจัดการสภาพแวดล้อมของเมืองโดยหน่วยงานภาครัฐและการเปลี่ยนแปลงวิถีการดำเนินชีวิต ของผู้คนผ่านช่วงเวลาต่าง ๆ (The Fine Arts Department, 1977) จึงสร้างสรรค์ความแตกต่างของช่วงเวลานั้น ๆ ผ่านผลงานศิลปะภาพพิมพ์เทคนิคภาพพิมพ์ร่องลึก จำนวน 9 ชิ้นงาน โดยการสร้างสรรค์ประกอบเป็น

ผลงานภาพเคลื่อนไหว (Motion Graphics) 1 ชิ้นงาน มีการแสดงออกผ่านโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ที่ยังคงสถานะอยู่ภายใต้ที่ตั้งที่เปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมไป โดยมีการเล่าผ่านช่วงเวลาที่ผ่านมาตั้งแต่อดีตโดยอาศัยข้อมูลภาพถ่ายเก่าของสภาพแวดล้อมบริเวณนั้นผ่านช่วงเวลามาใส่เสียงที่เกี่ยวข้องกับช่วงเวลานั้น ตอบสนองกับแนวคิดและให้ผู้เข้าชมได้เข้าถึงการสื่อความหมายได้ง่ายขึ้น การแสดงถึงสถานะการเปลี่ยนแปลงรูปแบบโครงสร้างทางสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ในปัจจุบันที่กำลังเผชิญอยู่กับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบไม่ได้หมายถึงแค่รูปแบบทางกายภาพของโครงสร้างสถาปัตยกรรมหากแต่ยังรวมไปถึงรูปแบบทางการใช้สอยที่ถูกปรับเปลี่ยนไปซึ่งอาจเกิดจากการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมในการดำรงชีวิตที่เปลี่ยนไปตามช่วงเวลา ไปจนถึงการปรับเปลี่ยนหมุนเวียนเข้ามาของวัฒนธรรมที่หล่อหลอมเข้ามาสู่เมืองเชียงใหม่ตลอดเวลาจึงทำให้สถานะของโครงสร้างเหล่านี้ที่กำลังดำรงอยู่ในปัจจุบันได้ปรับเปลี่ยนไป

องค์ความรู้ใหม่

Picture 6: The New Body of Knowledge

จากการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยที่สื่อถึงช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ โดยการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าได้เป็นองค์ความรู้ใหม่ดังนี้

1) เวลาเปรียบเสมือนตัวเชื่อมโยงตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเป็นตัวบันทึกเรื่องราวการเปลี่ยนผ่านที่ถูกผสมผสานผ่านวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นและที่ผ่านเข้ามาในเมืองเชียงใหม่ โดยมีวัฒนธรรมของแต่ละช่วงเวลาเข้ามาปรับเปลี่ยนทั้งวิถีชีวิตความเป็นอยู่สภาพแวดล้อม เช่น แฟชั่น ดนตรี และอาหาร โครงสร้างที่ถูกใช้สอยก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาคำนึงค่านิยมของแต่ละยุคสมัยช่วงเวลาที่ไม่เคยหยุดนิ่งก่อให้เกิดวัฒนธรรมที่ผสมผสานและยังจะยังคงดำเนินต่อไปในอนาคต

2) การสร้างผลงานภาพพิมพ์ที่มีความแตกต่างของช่วงเวลาทั้ง 9 ชิ้น นั้นเปรียบเสมือนเครื่องบันทึกเวลาที่ย่อช่วงเวลาหลายสิบปีมาอยู่ในห้องนิทรรศการเดียว ทำให้ผู้ที่เข้าชมสามารถเข้าถึงสิ่งที่ต้องการ

จะสื่อสารได้มากที่สุด และในงานชิ้นที่ 10 แสดงออกในรูปแบบของ (Media art) ที่มีทั้งภาพเคลื่อนไหวและเสียงประกอบทำให้มีประสิทธิภาพในการสื่อสารองค์ความรู้ให้เข้ากับยุคสมัยอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 บริบทการเปลี่ยนแปลงของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ ผู้ศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตของเมืองโดยนำมาสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยทำให้เข้าถึงการตระหนักรู้ต่อคุณค่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เปลี่ยนบริบท และความเข้าใจต่อวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาผลงานศิลปะร่วมสมัยที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยการนำเอาประเด็นเหล่านี้มาเป็นแรงบันดาลใจเพื่อเป็นทางออกทางหนึ่งที่จะทำให้สังคมได้เกิดการเรียนรู้ต่อคุณค่าและประวัติศาสตร์ทางวัฒนธรรม โดยการมองผ่านโครงสร้างในอดีตมาสู่การเรียนรู้และปรับตัวเข้าสู่วัฒนธรรมในปัจจุบันได้อย่างมีความเข้าใจในพื้นฐานของวัฒนธรรมที่หลากหลายของเมืองเชียงใหม่ ทั้งนี้เป็นเพราะว่าการเรียนรู้ประวัติศาสตร์เหล่านี้จะช่วยให้เราเข้าใจถึงการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของสังคมและวัฒนธรรมในปัจจุบันที่ส่งผลต่อไปยังอนาคตที่กำลังจะเกิดขึ้นในภายหน้าอย่างมีความเข้าใจในธรรมชาติของสถาปัตยกรรมที่ผ่านช่วงเวลา และบันทึกเรื่องราววัฒนธรรมของแต่ละช่วงไว้อย่างสอดคล้องกับแนวความคิดของ ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) นักปรัชญาชาวเยอรมัน ที่ได้พูดถึงเรื่องภาวะและเวลาไว้ว่า ภาวะไม่ได้เป็นเพียงสิ่งนามธรรมที่อยู่เหนือมนุษย์ แต่เป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการดำรงอยู่ และการดำรงอยู่ของมนุษย์นั้นเดินทางอยู่ในเวลาที่เป็นกลางรวมตั้งแต่เป็น "อดีต" "ปัจจุบัน" และ "อนาคต" ที่เชื่อมโยงกัน (Thaveeprungsriporn, 2014)

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยในชุด “ช่วงเวลา” มีขั้นตอนและกระบวนการที่เกี่ยวข้องกันกับเทคนิคศิลปะภาพพิมพ์เป็นหลัก ภายใต้การสร้างสรรค์ผลงานในรูปแบบย่อยของเทคนิคภาพพิมพ์หลากหลายเทคนิค ในส่วนการสร้างแม่พิมพ์ทั้งแบบที่ไม่มีการกัดกรด และแบบที่กัดกรดด้วยรายละเอียดและจำนวนของชิ้นงาน จึงทำให้ต้องมีการวางแผนงานที่ต้องละเอียด ส่วนของขั้นตอนในการสร้างสรรค์ในรูปแบบภาพเคลื่อนไหวนั้นเป็นขั้นตอนที่ต้องใช้ตัวงานภาพพิมพ์มาเป็นตัวหลักในการขึ้นสร้างจึงต้องรอให้กระบวนการสร้างภาพพิมพ์เสร็จจนครบตามจำนวนที่ต้องการทั้ง 9 ชิ้นก่อน จึงจะนำมาบันทึกเป็นไฟล์ดิจิทัลซึ่งกระบวนการนี้ทำให้ไม่สามารถสร้างงานควบคู่กันไปได้ ในส่วนของตัวเทคนิคในการสร้างภาพเคลื่อนไหวมีปัญหาในเรื่องความพอดีต่อจำนวนเวลาในการกำหนดช่วงเวลาที่ดีกับการรับชมทั้งโดยรวมและในแต่ละช่วงในการที่จะใช้เทคนิคในการเปลี่ยนภาพหรือการเพิ่มเสียงเข้าไปในแต่ละช่วง ทั้งนี้เป็นเพราะต้องการให้เกิดความพอดีในความรู้สึกของผู้รับชมจึงได้เกิดผลต่อความรู้สึกถึงช่วงเวลาเปลี่ยนแปลงไปในช่วงที่เข้าชมผลงานในระยะเวลาสั้นที่ต้องการจะนำเสนอมากที่สุด ตามทฤษฎีสัญญาวิทยาที่ศึกษากระบวนการสื่อความหมายโดยพิจารณาธรรมชาติของการสื่อความหมายและขั้นตอนการทำงานเพื่อทำความเข้าใจว่าความหมายถูกสื่อความหมายออกมาได้อย่างไรเป็นศาสตร์ที่ต้องศึกษาเกี่ยวข้องกับสัญลักษณ์ที่ปรากฏอยู่ในความคิดของมนุษย์อันถือเป็นทุกสิ่งทุกอย่างที่อยู่รอบตัวของเรา (Washinsuntorn, 2013)

สรุป

เมืองเชียงใหม่เป็นเมืองที่มีผู้คนมากมายเข้ามาตั้งถิ่นฐานตลอดถึงการประกอบอาชีพที่หลากหลาย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันทำให้เกิดวัฒนธรรมหลอมรวม ซึ่งเกิดจากวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ ไม่ว่าจะเป็นทางตรงหรือทางอ้อมทำให้เชียงใหม่มีความพิเศษและแตกต่างในรูปแบบของวัฒนธรรมที่หลากหลายทำให้

ผู้ศึกษาสนใจที่จะศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่เพื่อเป็นสัญลักษณ์แทนการบอกเล่าถึงการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การดำเนินชีวิตของเมืองเชียงใหม่ และนำมาเป็นแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยในรูปแบบนิทรรศกาลที่สอดแทรกแนวคิดและเพิ่มประสบการณ์การเปลี่ยนผ่านของเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปในช่วงเวลาสั้น ๆ ซึ่งสามารถเข้าถึงการตระหนักรู้ต่อคุณค่าสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นที่เปลี่ยนบริบทและความเข้าใจต่อวัฒนธรรมการดำเนินชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลา

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบริบททางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ผ่านลักษณะรูปแบบการใช้สอยที่เปลี่ยนแปลงตามช่วงเวลาเพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยผ่านโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ โดยได้แบ่งข้อเสนอแนะออกเป็นสองหัวข้อดังต่อไปนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

การศึกษาในด้านเนื้อหาและข้อมูลผ่านการสังเคราะห์มาสู่การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยโดยการเลือกใช้ศิลปะภาพพิมพ์ในการทำวิจัยครั้งนี้มีการเล่าผ่านสู่เรื่องราวที่ต้องการนำเสนอโดยระหว่างการสร้างสรรคมีปัจจัยและปัญหาที่พบระหว่างกระบวนการจึงทำให้เกิดการทดลองและหาความเป็นไปได้มากที่สุด เพื่อความสมบูรณ์ของตัวผลงานและแนวคิดที่ต้องการนำเสนอทั้งมิติของความเป็นศิลปะภาพพิมพ์ที่เชื่อมโยงมาสู่เนื้อหาด้านบริบททางวัฒนธรรมของสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเชียงใหม่ผ่านรูปแบบการใช้สอย ซึ่งในที่นี้ได้เชื่อมโยงการทำซ้ำของศิลปะภาพพิมพ์สู่ช่วงเวลาในการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนผ่านโครงสร้างสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นในช่วงเวลาต่าง ๆ อันเป็นกระบวนการที่สำคัญเพื่อที่จะบันทึกประวัติศาสตร์หนึ่งของชุมชนไว้เพื่อเป็นองค์ความรู้ต่อไป

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาข้อมูลด้านเนื้อหาที่มีข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ของท้องถิ่น และชุมชนในแต่ละช่วงเวลามีอยู่อย่างจำกัด และความหลากหลายทางด้านข้อมูลทั้งในฝั่งของบทความและหนังสือต่าง ๆ รวมไปถึงการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากตัวประชากรในพื้นที่เพื่อที่จะได้เข้าถึงข้อมูลซึ่งในบางครั้งอาจมีความบิดเบือนจากกาลเวลาจึงทำให้ผู้ศึกษาเองต้องมีการใช้ข้อมูลในภาคอื่น ๆ เพื่อการประกอบการยืนยันถึงข้อเท็จจริงของข้อมูลที่ได้รับให้มากที่สุดเพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นแนวคิดในการสร้างงานศิลปะได้อย่างตรงประเด็นที่สุด

References

- Chansuebsri, S. (2016). *Lecture Documents on Vernacular Thai Architect*. Retrieved September 29, 2022, from <https://issuu.com/suebpongchans/docs/vernarchbook5> 8 #google_vignette
- Khrueraya, Th. et al. (2015). *Local Lanna Vernacular Houses*. (Research Report). Bangkok: Nanthakar Graphic Printing.
- Liawrungruang, W. (2000). *Chiang Mai Architecture*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Noenhaad, A. (2019). *Old House in the City*. Chiang Mai: Wanida Printing.
- _____. (2020). *Slap Old Story*. Chiang Mai: Wanida Printing.
- Ongsakul, S. (2003). *Community History in Chiang Mai*. (Research Report). Chiang Mai: Chiang Mai University.

- Thaveeprungsriporn, P. D. (2014). *Kum Khan Kid*. Bangkok: Lailson Publishing.
- The Fine Arts Department. (1977). *Northern Architecture Type of Residence*. Bangkok: The Fine Arts Department.
- Valliphodom, S. (2000). *Thai House*. Bangkok: Muang Boran Press.
- Washinsuntorn, J. N. (2013). *Semiology and Signification, Theoretical Enhancement Presentation Resources for Communication Arts, Faculty of Management Science*. Chiang Mai: Rajabhat Chiang Mai University.

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์
โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับความคิดเป็นภาพ*
Development of Science Process Skills and Learning Achievement in 6th Year
Elementary School Students on the Unit of Rocks, Stone Cycle, and Fossils
Using Problem-Based Learning and Visual Thinking

¹คุณานนต์ ยาทองไชย, ²หรรษกร วรธนสาร และ ³อรุณรัตน์ คำแหงพล

¹Kunanon Yathongchai, ²Hassakorn Wattanasarn and ³Arunrat Khamhaengpol

^{1,3}คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

²คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

^{1,3}Faculty of Education, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

²Faculty of Science and Technology, Sakon Nakhon Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: boy.frank.0840@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) สร้างแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 2) เปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน 3) เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก่อนและหลังเรียน 4) ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ งานวิจัยในครั้งนี้เป็นงานวิจัยเชิงทดลอง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 20 คน ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2565 โรงเรียนบ้านตองโขบ โดยการจัดกลุ่มแบบกลุ่ม เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ 2) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ 3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติทดสอบค่าทีแบบกลุ่มที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.80/81.00 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ 2) ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 3) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 4) ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X}$ = 4.48)

คำสำคัญ: การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน; การคิดเป็นภาพ; ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์; ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

Abstract

The purposes of this research were to: 1) construct lesson plans on the unit of rock, stone cycle and fossil using problem based learning and visual thinking to obtain the efficiency of 80/80, 2) compare students' science process skills of before and after the intervention, 3) compare students' learning achievement before and after the intervention, and 4) investigate the students' satisfaction toward the learning management of problem based learning and visual thinking. This study was an experimental research. The samples, selected through a cluster random sampling, were 20 students of prathomsuksa 6 in the first semester of the academic year 2022 at Ban Thong Khobe school. The research instruments included: 1) lesson plans of problem based learning and visual thinking, 2) a science process skills test, 3) a learning achievement test, and 4) a satisfaction questionnaire. The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation, and t-test for dependent samples.

The research results found that: 1) the lesson plans of problem based learning and visual thinking of the prathomsuksa 6 students had an efficiency 83.80/81.00, which met the specified criteria of 80/80, 2) the students' science process skills after the intervention of problem based learning and visual thinking were higher than those of before at the .01 level of significance, 3) the students' learning achievement after learning was higher than that of before at the .01 level of significance, and 4) the students' satisfaction toward the leaning management of problem based learning and visual thinking was at high level ($\bar{X} = 4.48$).

Keywords: Problem Based Learning; Visual Thinking; Science Process Skills; Learning Achievement

บทนำ

ในปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเกี่ยวข้องในการดำรงชีวิต มีและบทบาทที่สำคัญในสังคมปัจจุบัน วิทยาศาสตร์นำไปสู่การพัฒนาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเตรียมความพร้อมของคนและสังคมในประเทศที่สามารถปรับตัว รองรับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม โดยการให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนและสังคมไทย ให้มีคุณภาพ มุ่งสร้างคนให้มีความรู้ควบคู่ไปกับการพัฒนาเทคโนโลยี สำหรับการศึกษาไทยในยุคไทยแลนด์ 4.0 เป็นการศึกษาที่ช่วยสร้างเด็กและเยาวชนไทยให้มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะในการประยุกต์ให้เข้าถึงเทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ ๆ ซึ่งถือว่าเป็นการยกระดับคุณภาพการศึกษาของชาติ ทั้งด้านการพัฒนาเด็กต้องพัฒนาทั้งด้านความรู้ และทักษะการเรียนรู้ที่ดีที่สุด คือ การเรียนรู้จากปัญหาจริงที่เกิดขึ้น จากผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ผลการทดสอบแสดงให้เห็นถึงสภาพปัญหา และผลการจัดการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ โรงเรียนบ้านตองโขบสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน สกลนคร เขต 1 มีผลการทดสอบระดับชาติด้านพื้นฐาน (O-NET) ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 รายวิชา วิทยาศาสตร์ ปีการศึกษา 2559-2560 คะแนนเฉลี่ยในรายวิชาวิทยาศาสตร์ร้อยละ 27.25 ซึ่งมีค่าเฉลี่ยที่ต่ำกว่าระดับประเทศร้อยละ 38.78 (National Institute of

Educational Testing Service, 2020) ซึ่งเป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ต่า นักเรียนขาดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ช่วยให้การเสาะหาความรู้ หรือการแก้ปัญหา ที่ประกอบด้วยทักษะย่อย 14 ทักษะ เป็นทักษะที่จำเป็นที่ครูควรฝึกให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติ จนเป็นนิสัยแต่การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันยังมีการฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ค่อนข้างน้อย ไม่สามารถสร้างองค์ความรู้ ความคิดแปลกใหม่ให้เกิดขึ้นได้ดังนั้นจึงจำเป็นต้องเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ ในรูปแบบใหม่ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานสามารถใช้เป็นแนวทางในการประเมิน และพัฒนา การเรียนรู้ทักษะในรายวิชาวิทยาศาสตร์ของผู้เรียน (Waichompu, Plianbumroong, and Nawsuwan, 2019) โดยการเตรียมความพร้อมและให้ความรู้พื้นฐานเรื่องความฉลาดทางอารมณ์และการเรียนรู้ตามขั้นตอนของการ จัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานโดยขั้นนำเข้าสู่บทเรียนผู้สอนจัดกิจกรรมกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน เพื่อเชื่อมโยงสู่เรื่องที่จะอ่านเช่นให้ดูภาพที่สัมพันธ์กับเรื่องที่อ่านเกมการศึกษาการใช้คำถามเพลงเป็นต้นขั้น กิจกรรมพัฒนาความฉลาดทางอารมณ์และการอ่านวิเคราะห์ (Saphuksri, and Uamcharoen, 2012)

การเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (PBL) เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษา ค้นคว้า เพื่อแก้ไข ปัญหาโดยมีผู้สอนเป็นผู้คอยให้คำแนะนำ และนำมาใช้ร่วมกับการเรียนแบบร่วมมือ การเรียนแบบร่วมมือเป็นการ เรียนแบบกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์เดียวกัน (Na Nongkhai, and Keawkirya, 2016) อย่างไรก็ตามการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานที่มีการเชื่อมโยงเรื่องกับการคิด ที่ถูกต้องการทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์กันในห้องเรียนซึ่งมีหลากหลายวิธีหนึ่งในวิธีที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียนรู้และทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์นั้นคือ การคิดเป็นภาพ (Visual Thinking) การคิดเป็นภาพ เป็นการจัดระเบียบความคิดและการสื่อสารโดยอาศัยภาพ ซึ่งภาพประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้การฟัง และการคิด เป็นภาพ ยังเป็นการจัดระเบียบความคิดและการสื่อสารโดยอาศัยภาพ ซึ่งภาพประเภทต่าง ๆ มีส่วนช่วยให้การฟัง และการทำ ความเข้าใจหน่วยที่ฟังมีประสิทธิภาพมากขึ้น ภาพยังช่วยสร้างองค์ความรู้จากนามธรรมเป็นรูปธรรม ข้อมูลจากการมองเห็นภาพสามารถช่วยเสริมและสร้างความหมายผ่านหน่วยที่ฟัง การใช้กลวิธีการคิดเป็นภาพนั้น ผู้เรียนจะต้องแปลความหมายจากภาพ บทความ หรือสิ่งที่มองเห็นด้วยความเข้าใจและสามารถเชื่อมข้อมูล จากภาพ หรือแปลความหมายจากความคิด ความรู้สึก ความเข้าใจ ออกมาด้วยการสร้างภาพ หรือสร้างหน่วยรวร ผ่านการแสดงภาพ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้อื่นเข้าใจความเข้าใจเรื่องที่ฟังให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น (Sutanan, 2022)

จากเหตุผลที่กล่าวข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาและเห็นความสำคัญในการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหา เป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ มาใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนเพื่อพัฒนาทักษะกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ให้เกิดความเหมาะสมกับผู้เรียน และช่วยให้ผู้เรียนมีพัฒนาการ ทางความรู้ ความคิด และการทำงานเป็นทีม รวมถึงทักษะกระบวนการต่าง ๆ และช่วยให้ผู้เรียนพัฒนาตนเองได้ อย่างเต็มความสามารถ และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ นำความรู้ และทักษะต่าง ๆ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อไป ประกอบอาชีพของผู้เรียนต่อไปในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาและหาประสิทธิภาพแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80
2. เพื่อศึกษาและเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ เรื่อง หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์

3. เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ

4. ศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหา เอกสาร แนวคิดทฤษฎี

ศึกษาหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ฉบับปรับปรุง พุทธศักราช 2560) กลุ่มสาระวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ศึกษาความหมาย แนวคิด ทฤษฎี ขั้นตอนและประโยชน์ การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน การคิดเป็นภาพ ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความพึงพอใจ ประสิทธิภาพเครื่องมือ และเอกสารงานวิจัยทั้งในและต่างประเทศ นำข้อมูลที่ได้ศึกษามาออกแบบแผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาภาคสนาม

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 แผน แผนละ 2-3 ชั่วโมง รวมทั้งหมด 11 ชั่วโมง (ไม่รวมการสอบแบบทดสอบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ) สถานที่จัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่โรงเรียนบ้านตองโขบ อำเภอ โคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบ้านตองโขบ อำเภอ โคกศรีสุพรรณ จังหวัดสกลนคร ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 20 คน ได้มาจากเทคนิคการการสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่ม โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและการหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 5 แผนการเรียนรู้ 1) องค์ประกอบของหิน 2 ชั่วโมง 2) กระบวนการเกิดหิน 2 ชั่วโมง 3) วัฏจักรหิน 2 ชั่วโมง 4) หินและแร่ 2 ชั่วโมง 5) ซากดึกดำบรรพ์ 3 ชั่วโมง และ รวม 11 ชั่วโมง นำแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขจากคำแนะนำของอาจารย์ที่ปรึกษาแล้วมาเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 คน เพื่อประเมินความสอดคล้องระหว่างแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ผ่านเกณฑ์ทุกแผนการจัดการเรียนรู้ มีค่าเท่ากับ 1.00 ซึ่งมีความเที่ยงตรง ใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ จากนั้นจัดพิมพ์แผนการจัดการเรียนรู้ที่สมบูรณ์พร้อมนำไปใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2) แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ เป็นแบบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จะประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนนำหรือคำถาม (Stem) กับตอนเลือก (Choice) ในตอนเลือกนี้จะประกอบไปด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง จำนวน 40 ข้อ นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์กับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ตรวจสอบความเหมาะสมของทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับลักษณะพฤติกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00

โดยเกณฑ์การตัดสินค่า IOC มีค่า 0.50 ขึ้นแล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) ซึ่งเป็นนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลการทดสอบของนักเรียนมาวิเคราะห์หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ คือ มีค่าความยาก (p) ตั้งแต่ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ค่าความยาก (p) ตั้งแต่ 0.32-0.82 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.33-0.77 คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ไว้ 30 ข้อ วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.75

3) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เป็นแบบแบบปรนัย 4 ตัวเลือก จะประกอบด้วย 2 ตอน คือ ตอนนำหรือคำถาม กับตอนเลือก ในตอนเลือกนี้จะประกอบไปด้วยตัวเลือกที่เป็นคำตอบถูกและตัวเลือกที่เป็นตัวลวง จำนวน 40 ข้อ นำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน พิจารณาความสอดคล้องของแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์กับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ พิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างคำถามกับลักษณะพฤติกรรมในแผนการจัดการเรียนรู้ พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.67-1.00 โดยเกณฑ์การตัดสินค่า IOC มีค่า 0.50 ขึ้นแล้วนำไปทดลองใช้ (Try Out) ซึ่งเป็นนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง นำผลการทดสอบของนักเรียนมาวิเคราะห์หาค่าความยาก (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ คือ มีค่าความยาก (p) ตั้งแต่ 0.20-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.20 ขึ้นไป ผลการวิเคราะห์พบว่าแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นได้ค่าความยาก (p) ตั้งแต่ 0.23-0.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ตั้งแต่ 0.24-0.88 คัดเลือกข้อสอบที่ผ่านเกณฑ์ไว้ 30 ข้อ วิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์-ริชาร์ดสัน ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบทั้งฉบับเท่ากับ 0.74

4) แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ซึ่งเป็นข้อคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 20 ข้อ แบ่งเป็น 4 ด้าน ด้านละ 5 ข้อ ดังนี้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ด้านการวัดและประเมินผล ด้านสื่อและอุปกรณ์ และด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ นำผลคะแนนมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องผ่านเกณฑ์ จำนวน 20 ข้อ ซึ่งมีค่าอยู่ระหว่าง 0.67-1.00

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล

1) จัดทำหนังสือขออนุญาตการวิจัยในมนุษย์จากคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร เลขที่รับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 134/2566

2) ผู้วิจัยเสนอคำร้องต่อสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนครทำหนังสือขออนุญาตและขอความอนุเคราะห์ เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ไปยังโรงเรียนบ้านตองโขบ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร เขต 1

3) ผู้วิจัยชี้แจงที่มาและวัตถุประสงค์ของการวิจัย อธิบายให้นักเรียนกลุ่มตัวอย่างเข้าใจเกี่ยวกับวิธีการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ

4) นำแบบทดสอบวัดการคิดวิเคราะห์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน มาทำการทดสอบก่อนเรียน (Pre-Test) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

5) ดำเนินการสอนโดยใช้แผนการจัดการเรียนรู้ที่สร้างขึ้นจำนวน 5 แผน 11 ชั่วโมง ซึ่งในแผนมีทั้งใบความรู้ ใบกิจกรรม ใบงาน และแบบฝึกหัด

6) เมื่อจัดการเรียนรู้เสร็จแล้ว ทำการทดสอบหลังการเรียนรู้ (Post-Test) โดยใช้แบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และแบบสอบถามความพึงพอใจ

7) ตรวจสอบผลการทดสอบ และแบบสอบถามความพึงพอใจ แล้วนำคะแนนที่ได้ไปวิเคราะห์และแปลผล โดยใช้วิธีการทางสถิติ เพื่อทดสอบสมมติฐาน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1) วิเคราะห์หาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ 80/80 โดยหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2

2) วิเคราะห์การศึกษาและเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

3) วิเคราะห์เปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ก่อนเรียนและหลังเรียน โดยใช้สถิติการทดสอบค่าทีชนิดกลุ่มตัวอย่างที่ไม่เป็นอิสระต่อกัน

4) วิเคราะห์ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ด้วยแบบประเมินความพึงพอใจ โดยการหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และ การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการพัฒนาและหาประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ให้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 โดยหาค่าประสิทธิภาพ E_1/E_2 การหาค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) ซึ่งหาได้จากค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการทำกิจกรรม ชิ้นงาน และแบบทดสอบก่อนและหลังเรียนประจำแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 5 แผน และการหา ค่าประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) โดยหาได้จากค่าร้อยละของคะแนนเฉลี่ยของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง ที่ได้จากการทำแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ

กระบวนการ/ผลลัพธ์	จำนวนนักเรียน	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ
ประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1)	20	150	125.70	2.17	83.80
ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2)	20	60	48.60	5.85	81.00

จากตารางที่ 1 พบว่า คะแนนเฉลี่ยจากการทำกิจกรรมระหว่างเรียนจำนวน 5 แผน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 125.70 จากคะแนนเต็ม 150 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 83.80 คะแนนเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบวัดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เท่ากับ 48.56 จากคะแนนเต็ม 60 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.00 แสดงให้เห็นว่า แผนการจัดการเรียนรู้ มีประสิทธิภาพ 83.80/81.00 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ก่อนเรียนและหลังเรียน

การคิดวิเคราะห์	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	20	30	12.45	2.52	19.08**
หลังเรียน	20	30	24.25	3.40	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01 ; df 19 = 2.53)

จากตารางที่ 2 พบว่า คะแนนความสามารถในด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 12.45 และ 24.25 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 19.08 เมื่อพิจารณาค่า t จากตารางค่าวิกฤตการแจกแจง t (Mc Millan and Schumacher, 1997) ที่ N = 19 ได้เท่ากับ 2.53 แสดงว่าค่าคำนวณมากกว่าค่า t จากตาราง แสดงว่านักเรียนมีทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ก่อนเรียนและหลังเรียน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาศึกษาปีที่ 6 ก่อนเรียนและหลังเรียน หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ก่อนเรียนและหลังเรียน

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	t
ก่อนเรียน	20	30	11.30	4.00	14.71**
หลังเรียน	20	30	24.35	3.03	

** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (ค่าวิกฤตของ t ที่ระดับ .01 ; df 19 = 2.53)

จากตารางที่ 3 พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 11.30 และ 24.35 ตามลำดับ จากคะแนนเต็ม 30 คะแนน ผลการวิเคราะห์ค่า t ปรากฏว่า ค่า t จากการคำนวณมีค่าเท่ากับ 14.71 เมื่อพิจารณาค่า t จากตารางค่าวิกฤตการแจกแจง t (Mc Millan and Schumacher, 1997) ที่ N = 19 ได้เท่ากับ 2.53 แสดงว่าค่า t คำนวณมากกว่าค่า t จากตาราง แสดงว่านักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

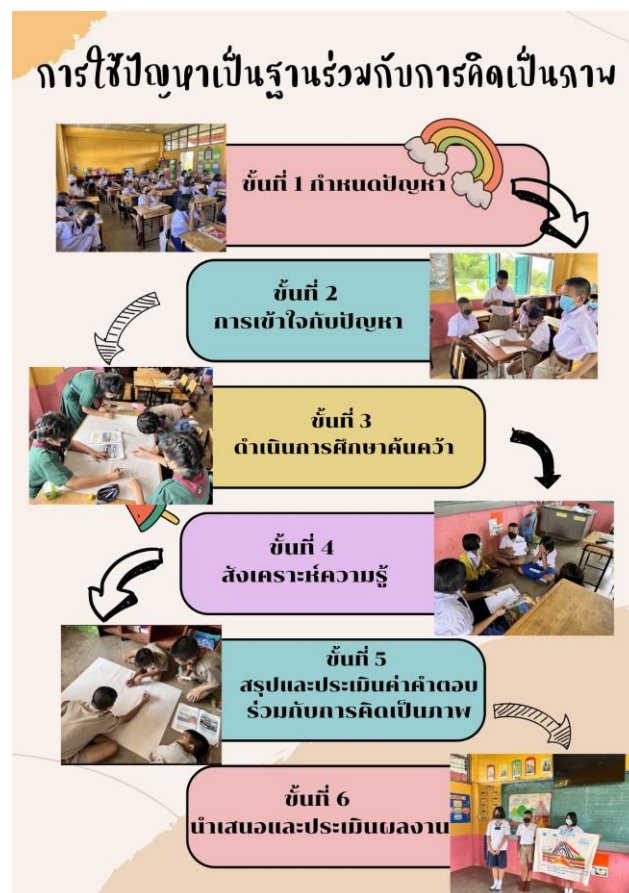
วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ

รายการประเมิน	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้	4.38	0.60	มาก
2. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้	4.55	0.58	มากที่สุด
3. ด้านสื่อและอุปกรณ์	4.46	0.58	มาก
4. ด้านการวัดและประเมินผล	4.54	0.59	มากที่สุด
เฉลี่ย	4.48	0.59	มาก

จากตารางที่ 4 พบว่า ผลการศึกษาความพึงพอใจของนักเรียนที่เรียนด้วยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ พบว่า โดยภาพรวมนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.48 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ 1) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 2) ด้านการวัดและประเมินผล ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 3) ด้านสื่อและอุปกรณ์ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 และ 4) ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ ได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38

องค์ความรู้ใหม่

Picture 1: New Knowledge for Developing Learning Achievement and Scientific Process Skills through Problem-Based Learning Combined with Visual Thinking

การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ทำให้นักเรียนได้แสวงหาความรู้ด้วยตนเอง โดยผ่านสถานการณ์ปัญหาที่กำหนด มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนได้มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในกลุ่ม ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติกิจกรรมตามที่ได้รับมอบหมาย โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้มีการใช้คิดเป็นภาพเข้ามาประกอบ ทำให้ผู้เรียนมีความสนใจในการเรียน อีกทั้งยังได้เรียนรู้อย่างสนุกสนาน มีความสุข ในการเรียน ทำให้เข้าใจเนื้อหาวิชาได้ดีมากยิ่งขึ้น ซึ่งรูปแบบของการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ สรุปเป็นองค์ความรู้ในการจัดการเรียนรู้ไว้ 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1 กำหนดปัญหา ผู้สอนจะต้องแนะนำแนวทางวิธีการเรียนรู้ยกตัวอย่างปัญหากระตุ้นให้ผู้เรียนสนใจ และมองเห็นปัญหา สามารถกำหนดปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้อยากเรียนได้ และเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบโดยกำหนดสิ่งที่เป็นปัญหาที่ผู้เรียนอยากรู้อยากเรียนและเกิดความสนใจที่จะค้นหาคำตอบ

ขั้นที่ 2 ทำความเข้าใจกับปัญหา ผู้เรียนจะต้องทำความเข้าใจกับปัญหาที่ต้องการเรียนรู้ ซึ่งผู้เรียนจะต้องสามารถอธิบายสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับปัญหาได้

ขั้นที่ 3 ดำเนินการศึกษาค้นคว้า ผู้เรียนกำหนดสิ่งที่ต้องเรียนดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง ด้วยวิธีการหลากหลายโดยมีจุดเน้นตามกรอบแนวคิดการคิดออกมาเป็นภาพได้เหมาะสม

ขั้นที่ 4 สังเคราะห์ความรู้ เป็นขั้นที่ผู้เรียนในกลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันอภิปรายผลและสังเคราะห์ความรู้ เพื่อกำหนดแนวคิดและวิธีการหาคำตอบว่ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด

ขั้นที่ 5 สรุปและประเมินค่าของคำตอบร่วมกับการคิดเป็นภาพ สรุปผลงานของกลุ่มตนเอง และประเมินผลงานว่าข้อมูลที่ศึกษาค้นคว้ามีความเหมาะสมหรือไม่เพียงใด โดยพยายามตรวจสอบแนวคิดภายในกลุ่มของตนเองอย่างอิสระทุกกลุ่มช่วยกันสรุปองค์ความรู้ในภาพรวมของปัญหาอีกครั้ง

ขั้นที่ 6 นำเสนอและประเมินผลงาน ผู้เรียนนำข้อมูลที่ได้มาจัดระบบองค์ความรู้และนำเสนอเป็นผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย ผู้เรียนทุกกลุ่มรวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาร่วมกันประเมินผลงาน

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ผู้วิจัยนำเสนอผลการอภิปรายดังนี้

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 1 ประสิทธิภาพของแผนการจัดการเรียนรู้ เรื่อง หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ โดยใช้การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ด้วยแผนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 5 แผน มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.80/81.00 สูงกว่าเกณฑ์ 80/80 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เพราะแผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ที่ผู้วิจัยได้ออกแบบสร้างขึ้น ได้ผ่านกระบวนการดำเนินการสร้างถูกต้องตามขั้นตอนดำเนินการอย่างเป็นระบบและมีวิธีการที่เหมาะสมโดยเริ่มจากการเลือกและเรียบเรียงเนื้อหาที่เรียนในหน่วยการเรียนรู้ ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรเนื้อหา ตัวชี้วัด และการวัดผล ประเมินผล ตลอดจนศึกษาคู่มือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เอกสารที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผ่านกระบวนการตรวจสอบ แก้ไขจากอาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญ ด้านเนื้อหา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลก่อนนำไปใช้กับผู้เรียนและในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ นักเรียนได้ลงมือฝึกปฏิบัติ ฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ผ่านกระบวนการทางด้านวิทยาศาสตร์ทั้ง 14 ทักษะ ในแต่ละด้านอย่างเป็นระบบ นักเรียนเชื่อมโยงความรู้ใหม่กับความรู้เดิม สามารถจัดลำดับความคิด และลำดับขั้นตอนในการศึกษาอย่างเป็นระบบ นักเรียนสามารถสรุป

ความรู้ในเรื่องต่าง ๆ ออกมาได้ และเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้แผนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ จำนวน 5 แผน มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ 80/80 สอดคล้องกับงานวิจัย Biewchan, and Chumsukon (2022) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการศึกษาผลสัมฤทธิ์หลังการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมโนทัศน์ (Concept Attainment Model) ร่วมกับเทคนิคการคิดเป็นภาพ (Visual Thinking) รายวิชา ส15101 สังคมศึกษา ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนบ้านกระพี้จำนวน 9 คน พบว่านักเรียนมีคะแนนการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 8 คน คิดเป็นร้อยละ 88.89 คะแนนเฉลี่ย 65.44 คะแนน คิดเป็นร้อยละ 81.8 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ นักเรียนร้อยละ 70 มีคะแนนผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ขึ้นไป และนักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านเกณฑ์ทั้งหมด 7 คน คิดเป็นร้อยละ 77.77 มีคะแนนเฉลี่ย 21.11 คิดเป็นร้อยละ 70.36 ซึ่งผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ นักเรียนร้อยละ 70 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srisawat (2022) ได้ทำการศึกษาการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารโดยใช้ภาระงานเป็นฐาน สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรีพบว่ารูปแบบการจัดการเรียนรู้มีชื่อว่า "ITPIPA" Model มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและแผนการจัดการเรียนรู้มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 80/80 และผลการใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ผู้เรียนมีคะแนนทักษะการใช้ภาษาไทยเพื่อการสื่อสารหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และมีความพึงพอใจต่อรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในระดับมาก

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้การจัดการแบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ เรื่อง หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ พบว่า มีคะแนนในด้านทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ ก่อนเรียนและหลังเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 12.45 และ 24.25 คะแนน กระบวนการทางวิทยาศาสตร์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 สอดคล้องตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ การจัดการแบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ใช้วิธีการที่เหมาะสมกับวัยของผู้เรียนในการกระตุ้นความคิดอย่างมีเหตุผล แต่ละกิจกรรมช่วยฝึกให้ผู้เรียนเกิดความสามารถในการคิดเป็นภาพ โดยผู้เรียนมีการพัฒนาความสามารถในการรวบรวมข้อมูลเด่นชัดที่สุดเนื่องด้วยผู้เรียนเข้าใจกับปัญหาที่กำลังเรียนอยู่อย่างชัดเจน โดยฝึกให้ผู้เรียนอาศัยความรู้จากประสบการณ์ของตนเอง ใช้ปัญหาเป็นตัวกระตุ้น (สิ่งเร้า) ให้เกิดการเรียนรู้ ก่อให้เกิดการชี้นำตนเอง เพื่อค้นหาคำตอบมีการใช้กระบวนการคิดอย่างรอบคอบผ่านการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลกับสถานการณ์ ปัญหา รวมถึงมีการสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการศึกษาค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายเพียงพอและมีความน่าเชื่อถือจนกระทั่งสามารถแยกแยะข้อมูลได้ว่าข้อมูลใดเป็นความคิดเห็นหรือข้อมูลใดเป็นข้อเท็จจริง นำไปสู่การเชื่อมโยงความรู้ และจัดความคิดให้เป็นระเบียบโดยใช้การคิดเป็นภาพเข้าประยุกต์ใช้ทำให้ผู้เรียนสามารถตัดสินใจเลือกคำตอบได้อย่างถูกต้อง ซึ่งสอดคล้องกับ Jaitam (2021) ได้ศึกษาการพัฒนากระบวนการสอนวิทยาศาสตร์โดยใช้วัฏจักรการเรียนรู้ 7 ขั้น (7E) ร่วมกับวิธีสอนแบบปฏิบัติการ เรื่องธาตุอาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชเพื่อส่งเสริมการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์และทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนสีชมพูศึกษา องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2562 จำนวน 32 คน ผลการศึกษพบว่า นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์ และผู้เรียนมีคะแนนทักษะการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Sontiluk, Pansuppawat, and Khamhaengpol (2023) ได้ศึกษาการพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 เรื่อง การเคลื่อนที่แนวตรง โดยการจัดการเรียนรู้แบบร่วมมือเทคนิคแบบแบ่งกลุ่มผลสัมฤทธิ์ร่วมกับผังมโนทัศน์ พบว่าทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 3 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนโดยใช้การจัดการแบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ เรื่อง หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ พบว่า นักเรียนมีคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน เฉลี่ยเท่ากับ 11.30 และ 24.35 คะแนน แสดงว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้การเรียนรู้ผ่านกระบวนการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ โดยมีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ดังนี้ 1) กำหนดปัญหา 2) ทำความเข้าใจกับปัญหา 3) ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล 4) สังเคราะห์ความรู้ 5) ขึ้นสรุปและประเมินค่าของคำตอบร่วมกับการคิดเป็นภาพ และ 6) นำเสนอข้อมูลและประเมินผลงาน รูปแบบการจัดการเรียนรู้ดังกล่าวช่วยกระตุ้นความสนใจของผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ลงมือแก้ปัญหา และปฏิบัติด้วยตนเอง จะทำให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะในการคิดหลายรูปแบบ เช่น การคิดวิเคราะห์ การคิดสังเคราะห์ การคิดสร้างสรรค์ รวมถึงการมีการใช้วิธีการคิดเป็นภาพเข้ามาช่วยในการวิเคราะห์ และนำเสนอข้อมูลให้เข้าใจเนื้อหาได้ง่าย สอดคล้องกับงาน Kongkachart, and Niyom, (2018) ได้ทำวิจัยเรื่อง ผลการจัดการเรียนรู้แบบโพร์แมทที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและเจตคติต่อวิชาคณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบโพร์แมทหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Silaporn (2020) ได้ศึกษาผลการจัดการเรียนรู้แบบเอสเอสซีเอสที่มีต่อความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 พบว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้แบบเอสเอสซีเอสมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าเกณฑ์ร้อยละ 70 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ที่ 4 ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยใช้การจัดการแบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ เรื่อง หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์ โดยเฉลี่ยพบว่า อยู่ในระดับ มาก ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 พบว่า ค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.48 ที่เป็นเช่นนี้ เนื่องจากมีการวัดและประเมินผลที่สอดคล้องกับจุดประสงค์ มีการวัดและประเมินผลอย่างหลากหลายและเป็นไปตามสภาพจริง มีการประเมินพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม ทำให้นักเรียนทราบพัฒนาการ และผลการเรียนรู้ของตนเอง ตลอดจนกิจกรรมการเรียนรู้หรือภาระงาน เหมาะสมกับการวัดและประเมินผลหรือการปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มและในชั้นเรียนส่วนความพึงพอใจของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สอดคล้องกับงานวิจัย Racho, Wongschalee, and Pansuppawat (2022) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 เรื่อง ร่างกายของเรา โดยการจัดการเรียนรู้แบบโครงงานร่วมกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของนักเรียน มีค่าเฉลี่ยรวมเท่ากับ 4.01 อยู่ในระดับมาก

สรุป

การพัฒนาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์และผลสัมฤทธิ์นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 หน่วย หิน วัฏจักรหิน และซากดึกดำบรรพ์โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ 80/80 มีประสิทธิภาพเท่ากับ 83.80/81.00 เป็นไปตามเกณฑ์ 80/80 ที่กำหนดไว้ นอกจากนี้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ นักเรียนทำกิจกรรมร่วมกันและสมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ทำให้ทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โดยการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และนักเรียนมีความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก วิธีการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ เป็นการจัดการเรียนรู้ที่จะช่วยให้กิจกรรมเป็นที่น่าสนใจ ในการทำกิจกรรมนักเรียนจะได้เข้าใจกับปัญหา การวางแผนงาน การแก้ปัญหาในการปฏิบัติกิจกรรม โดยกิจกรรมจะมีการส่งเสริมให้เกิดทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ อีกทั้งในด้านการใช้สื่อการสอนและบรรยากาศในการเรียนรู้ มีการใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัย ที่เหมาะสมมาประกอบการสอน บรรยากาศการเรียนการสอนในชั้นเรียนเป็นบรรยากาศที่อบอุ่น มีความเป็นกันเอง สมาชิกในกลุ่มช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดการอยากเรียนมากยิ่งขึ้น เข้าใจในบทเรียน และเสริมสร้างสมรรถภาพทางการเรียนรู้ของผู้เรียนจากนั้นให้ผู้เรียนเขียนคิดออกมาเป็นภาพบรรยายสรุปเนื้อหาใจความได้ง่าย ซึ่งเป็นการสรุปความรู้ที่ได้จากการเรียนอีกรอบหนึ่งมีการแข่งขันกัน เพื่อประเมินความสำเร็จของกลุ่ม มีการให้รางวัลซึ่งเป็นสิ่งกระตุ้นให้ผู้เรียนอยากเรียนรู้อยากได้รางวัลจึงทำให้ผู้เรียน เกิดความสนใจ และตั้งใจทำกิจกรรมส่งผลให้ตนเองและสมาชิกในกลุ่มประสบผลสำเร็จ และเรียนรู้อย่างมีความสุข

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ผู้สอนควรเตรียมความพร้อม จัดเตรียมสื่อการเรียนการสอน จัดเตรียมข้อมูล จัดเตรียมสภาพแวดล้อม คำถามกระตุ้นความสนใจของผู้เรียนเพื่อส่งผลต่อการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เต็มตามศักยภาพ ทำความเข้าใจการทำงานเป็นกลุ่มก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการสอนจริงเพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกัน และบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

1.2 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 และ ข้อที่ 3 พบว่า ก่อนดำเนินการเรียนการสอน ครูควรให้นักเรียนได้ศึกษากิจกรรมล่วงหน้ามาก่อน และแนะนำให้นักเรียนเข้าใจกับเนื้อหา พร้อมการเตรียมพร้อมกับการทำงานเป็นกลุ่ม มีความรับผิดชอบหน้าที่ รู้จักยอมรับฟังความคิดเห็นซึ่งกันและกัน

1.3 ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 4 พบว่า ครูควรอธิบายขั้นตอนที่ใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียนทั้งห้องได้เข้าใจก่อนที่จะลงมือปฏิบัติการสอนจริงเพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน ซึ่งจะส่งผลให้กิจกรรมการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและบรรลุจุดประสงค์ที่ตั้งไว้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ

2.1 จากการวิจัยในครั้งนี้เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐานร่วมกับการคิดเป็นภาพ ในหน่วยการเรียนรู้อื่น ๆ และนักเรียนระดับชั้นอื่น ๆ

2.2 จากการประเมินความพึงพอใจ พบว่า ด้านเนื้อหาสาระการเรียนรู้ มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดเท่ากับ 4.38 ซึ่งในงานวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาด้านเนื้อหาสาระให้เพิ่มมากขึ้น ซึ่งต้องศึกษาเนื้อหาให้มีความเหมาะสมในการจัดการเรียนการสอน

References

- Biewchan, J., & Chumsukon, M. (2022). A Study of Moral Reasoning by Concept Attainment Model with Visual Thinking Technique in S15101 Social Studies of Grade 5 Students at Ban Ka Pee School. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*, 16(3), 171-183.

- Jaitam, J. (2021). The Development of Science Teaching Process using the 7-Step Learning Cycle (7E) in Combination with Practical Teaching Method on the Necessary Nutrients for Plant Growth to Promote Scientific Thinking and Creative Problem-Solving Skills of Matthayomsuksa 5 Students. *Sisaket Rajabhat University Journal*, 15(2), 81-94.
- Kongkachart, C., & Niyom, S. (2018). The Effects of Learning Management by Using 4 MAT on Achievement and Attitude towards Mathematics of Matthayomsuksa 1 Students. *Journal of Graduate Studies in Northern Rajabhat Universities*, 8(15), 123-136.
- McMillan, J. H., & Schumacher, S. (1997). *Research in Education*. New York: Longman.
- Na Nongkhai, L., & Keawkiriya, T. (2016). A Development of the Learning Method of Problem-Based Learning with Cooperative Learning on Cloud Computing by Google Apps. *Romphruek Journal*, 34(3), 11-34.
- National Institute of Educational Testing Service. (2020). *Educational Test Report Basic National Level (O-NET), Prathomsuksa 6, Academic Year 2020*. Retrieved December 20, 2023, from http://www.newonetresult.niets.or.th/AnnouncementWeb/PDF/SummaryONETP6_2563.pdf
- Racho, P., Wongchalee, P., & Pansuppawat, T. (2022). Development of Science Process Skills and Learning Achievement of Prathomsuksa 6 Students on the Topic of My Body by Using Project Based Learning and Philosophy of Sufficiency Economy. *Rajabhat Maha Sarakham University Journal*, 16(2), 77-88.
- Saphuksri, S., & Uamcharoen, S. (2012). The Development of Emotional Intelligence and Critical Reading Skill of the Third Grade Students Taught by Problem-Based Learning. *Silpakorn Educational Research Journal*, 4(2), 177-190.
- Silaporn, T. (2020). The Effect of SSCS Learning Management on Mathematical Problem-Solving Ability and Learning Achievement of the Fourth Secondary School Students. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 15(1), 89-102.
- Sontiluk, P., Pansuppawat, T., & Khamhaengpol, A. (2023). Development of Science Process Skills of Mathayomsuksa 4 Students on the Topic of Linear Motion Using Student Teams Achievement Division Technique Combined with Concept Mapping. *Journal of Graduate School Sakon Nakhon Rajabhat University*, 20(88), 10-18.
- Srisawat, S. (2022). Development of Learning Management Model to Promote Thai for Communicative Skills by the Task-Based Learning Approach for Undergraduate Students. *Social Sciences Research and Academic Journal*, 17(3), 97-112.
- Sutanan, P. (2022). The Development of Learning Activity Using Visual Thinking Process to Enhance English Listening and Speaking Skills of Mathayom 2 Students. *Journal of Organizational Innovation & Culture*, 13(2), 98-112.
- Waichompu, N., Plianbumroong, D., & Nawsuwan, K. (2019). Active Learning: Problem-Based Learning in the 21st Century. *Journal of Yala Rajabhat University*, 14(1), 149-159.

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้ เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร*

Human Capital Development Model for Becoming a Learning Organization Using the Delphi Technique Rajamangala University of Technology Phra Nakhon

¹พันธุ์ชิต ธรรมพิชัย, ชัยวิชิต เชียรชนะ และ สยาม แกมขุนทด

¹Punchid Tumpichai, Chaiwichit Chianchana and Siam Khamkhunthot

ภาควิชาบริหารเทคนิคศึกษา คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ

Department of Technical Education Management, Faculty of Technical Education,

King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Punchid.t@rmutp.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย 2) เพื่อพัฒนารูปแบบทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย โดยใช้รูปแบบการวิจัยเชิงผานวิธี ซึ่งประกอบด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพและการวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่คณบดี และรองคณบดี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร จำนวน 20 คน โดยการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา เครื่องมือการวิจัย ได้แก่แบบสัมภาษณ์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่ามัธยฐาน และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์

ผลการวิจัย พบว่า การศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ประกอบด้วย การสังเคราะห์เนื้อหาจากแนวคิด ทฤษฎี แล้วนำมากำหนดประเด็นในการสัมภาษณ์ให้ครอบคลุมทฤษฎีโดยใช้เทคนิคเดลฟาย จากแบบสัมภาษณ์ตามทฤษฎี Delphi Technique จำนวน 3 รอบ ดังนี้ (รอบที่ 1) ศึกษาความคิดเห็นโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึกลักษณะปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็นจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ให้ได้ขั้นต่ำ 17 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (รอบที่ 2) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม รอบที่ 1 มาวิเคราะห์เพื่อหาค่า (Rating Scale Questionnaire) โดยคัดเลือกข้อความที่มีค่ามัธยฐานตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์น้อยกว่า 1.50 (รอบที่ 3) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม รอบที่ 2 มาวิเคราะห์ เพื่อหาค่า (Rating Scale Questionnaire) โดยคัดเลือกข้อความที่มีค่ามัธยฐาน ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.00 ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

คำสำคัญ: รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์; เทคนิคเดลฟาย; ทุนมนุษย์

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the components the human capital development model for becoming a learning organization using the Delphi technique; and 2) to develop the human capital development model for becoming a learning organization using the Delphi technique. The study employed a quantitative research method, including both quantitative and qualitative methods. A sample group included 20 deans and deputy deans at Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, who were selected via purposive sampling. The research tool was a research form. The statistics used were median and interquartile range.

The study found that the components of human capital development toward becoming a learning organization were identified by synthesizing concepts and theories to establish key points for interviews using the Delphi technique. The study was conducted in three rounds as follows: 1) Gathering opinions through open-ended, in-depth interviews with at least 17 out of 20 experts. The interviews were conducted using a semi-structured format; 2) Gathering opinions from the same experts, this round involved using the findings from the first round to develop a rating scale questionnaire. Messages with a median value of 3.50 or higher and an interquartile range of less than 1.50 were selected; and 3) Gathering opinions from the same experts, the round involved using the findings from the second round to develop a rating scale questionnaire. Messages with a median value of 4.50 or higher and an interquartile range of less than 1.00 were selected. As a result, the human capital development model for becoming a learning organization using the Delphi technique at Rajamangala University of Technology Phra Nakhon was obtained.

Keywords: Human Capital Development Model; Delphi Technique; Human Capital

บทนำ

การศึกษาถือได้ว่าเป็นเครื่องมือและกลไกที่สำคัญในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อให้เป็นกำลังคนที่มีคุณภาพของสังคมและประเทศชาติภายใต้สภาวะการณที่เปลี่ยนแปลงและความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแบบก้าวกระโดด จะเป็นรากฐานสำคัญที่จะทำให้เกิดความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคมและมีบทบาทสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และยืนหยัดในเวทีโลก ดังนั้นการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพ ได้มาตรฐานเป็นที่ยอมรับของทุกภาคส่วนทั้งระดับชาติและระดับสากลจึงเป็นเรื่องสำคัญจำเป็นในการผลิตและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อการพัฒนาประเทศในทุกมิติไปสู่เป้าหมายการเป็นประเทศที่พัฒนาแล้วที่ขับเคลื่อนโดยภูมิปัญญาและนวัตกรรม ด้วยเหตุนี้จึงจำเป็นต้องมีการวางรากฐานการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพอย่างเป็นระบบ

มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เป็นสถาบันอุดมศึกษาในระบบมหาวิทยาลัยของรัฐสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษากระทรวงศึกษาธิการ ได้รับการสถาปนาขึ้นตามพระราชบัญญัติมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล พุทธศักราช 2548 เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2548 มีฐานะเป็นนิติบุคคล เกิดจากการยกฐานะของวิทยาเขตในสังกัดสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล 5 แห่ง คือ วิทยาเขตพณิชยการ

พระนคร วิทยาเขตโชติเวช วิทยาเขตชุมพรเขตรอุดมศักดิ์วิทยาเขต เทเวศร์และวิทยาเขตพระนครเหนือ รวมกันเป็น “มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร” มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประกอบด้วย 9 คณะได้แก่ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน คณะบริหารธุรกิจ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอฯ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ โดยสามารถแบ่งประเภทของบุคลากรสายสนับสนุนได้ 5 ประเภท ได้แก่ ข้าราชการ พนักงานมหาวิทยาลัย พนักงานราชการ ลูกจ้างประจำ และลูกจ้างชั่วคราว จากแผนพัฒนามหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2564 – 2565)

เทคนิคเดลฟาย (Delphi technique) เป็นเทคนิคการวิจัยที่ได้รับการยอมรับและเป็นที่ยอมรับแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นด้านธุรกิจ การเมือง เศรษฐกิจ และการศึกษา สำหรับทางเทคโนโลยีการศึกษาได้มีการนำมาใช้อย่างกว้างขวาง เช่น การวิจัยเกี่ยวกับแนวโน้มของเทคโนโลยีการศึกษา อีกความหมายของเทคนิคเดลฟาย 5 ปี ทิศทางการวิจัยเทคโนโลยีการศึกษาในอนาคต แนวทางการพัฒนาการเรียนการสอนแบบ e-Learning ของประเทศไทย เป็นต้น ซึ่งเทคนิคเดลฟายเป็นวิธีการวินิจฉัยหรือตัดสินใจปัญหาต่าง ๆ อย่างเป็นระบบ โดยไม่มีการเผชิญหน้ากันโดยตรงของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ สอดคล้องกับ Jensen (1996) กล่าวว่า เทคนิคเดลฟายเป็นการจัดทำรายละเอียดรอบคอบ ในการที่จะสอบถามบุคคลด้วยแบบสอบถามในเรื่องต่าง ๆ เพื่อจะได้ให้ข้อมูลและความคิดเห็นกลับมาโดยมุ่งที่จะรวบรวมการพิจารณาการตัดสินใจและสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในเรื่องที่เกี่ยวกับความเป็นไปได้ในอนาคต

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย เป็นการศึกษาบนฐานการบริหารจัดการโดยมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร เป็นฐานในการพัฒนาบุคลากรฝ่ายสนับสนุนที่เหมาะสม ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง เพิ่มความเข้าใจ ทักษะ สมรรถนะเฉพาะด้านความชำนาญ และเกิดประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานมากที่สุด ซึ่งจะส่งผลให้เกิดความก้าวหน้าในสายอาชีพของบุคลากรสายสนับสนุน และเป็นการพัฒนาบุคลากรฝ่ายสนับสนุนสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลให้เป็นที่ยอมรับ และน่าเชื่อถือของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร
2. เพื่อพัฒนารูปแบบทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การดำเนินการวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัย และพัฒนา (Research and Development) โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำไปตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟายประกอบด้วย 3 ขั้นตอน ดังนี้

ผู้วิจัยศึกษา แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบการพัฒนาบุคลากรฝ่ายสนับสนุน โดยกำหนดประเด็นให้ครอบคลุมทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของ (Swomson, and Holton, 2001) ทักษะในการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย เพื่อหาข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารใช้เป็นกรอบ ในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเสนอคณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาปรับปรุงแก้ไข แล้วนำไปตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือ จากผู้เชี่ยวชาญนั้นทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนารูปแบบทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย พัฒนารูปแบบทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร จากแบบสัมภาษณ์เพื่อไปดำเนินการตามทฤษฎี Delphi Technique จำนวน 3 รอบ ดังนี้

รอบที่ 1 ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก ลักษณะปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็น จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ให้ได้ขั้นต่ำ 17 คน (Johnson et al, 1987; Witkin, and Altschuld, 1995; University of Wisconsin Extension, 2009) โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ (Swomson, and Holton, 2001) ทักษะในการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล และ ความต้องการเพื่อพัฒนาบุคลากรฝ่ายสนับสนุน ว่าเหมาะสมหรือเห็นด้วยหรือไม่ นำแบบสัมภาษณ์ให้ผู้เชี่ยวชาญเพื่อตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงของเนื้อหาและทำการปรับปรุงและแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตาม คำแนะนำ

รอบที่ 2 ส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม 20 คน ให้ได้ขั้นต่ำ 17 คน โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม รอบที่ 1 มาวิเคราะห์คำตอบในรอบแรก เพื่อลงคะแนนแบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale Questionnaire) โดยผู้วิจัยคัดเลือกข้อที่มีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) น้อยกว่า 1.50 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

รอบที่ 3 ส่งแบบสอบถามให้ผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม 20 คน ให้ได้ขั้นต่ำ 17 คน พร้อมทั้งระบุตำแหน่งของผู้เชี่ยวชาญ เพื่อให้ทราบคำตอบของกลุ่มและคำตอบของผู้เชี่ยวชาญว่ามีความสอดคล้องกันเพียงใดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาทบทวนคำตอบของตนเองอีกครั้ง ถ้าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่ม และยืนยันคำตอบเดิมให้ผู้เชี่ยวชาญเขียนอธิบายเหตุผลประกอบ โดยคัดเลือกข้อความที่ค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) น้อยกว่า 1.00 ตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร พบว่า รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล ได้จากการสัมภาษณ์คณบดี และรองคณบดี จำนวน 20 คน จาก 9 คณะ ได้แก่คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน คณะบริหารธุรกิจ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอฯ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ทำให้ได้ความต้องการเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล โดยผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง นำไปตรวจสอบความสมบูรณ์ของเครื่องมือ จากผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ได้รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ทั้ง 4 ด้าน ประกอบด้วย

1) ด้านความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี 2) ด้านระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล 3) ด้านระบบงานบริการอิเล็กทรอนิกส์ และ 4) ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อพัฒนารูปแบบทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร พบว่า รูปแบบทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟายได้จากแบบสัมภาษณ์เพื่อดำเนินการตามทฤษฎี Delphi Technique จำนวน 3 รอบ ดังนี้ (รอบที่ 1) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญโดยใช้แบบสอบถามสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) ลักษณะปลายเปิดให้แสดงความคิดเห็น จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญ 20 คน ให้ได้ขั้นต่ำ 17 คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับทฤษฎีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อพัฒนาบุคลากรฝ่ายสนับสนุนว่าเหมาะสม หรือ เห็นด้วยหรือไม่ นำแบบสัมภาษณ์ ให้ผู้เชี่ยวชาญช่วยตรวจสอบความถูกต้องและเที่ยงตรงของเนื้อหาและทำการปรับปรุงและแก้ไขแบบสัมภาษณ์ตามคำแนะนำ (รอบที่ 2) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม 20 คน ให้ได้ขั้นต่ำ 17 คน โดยนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม รอบที่ 1 มาวิเคราะห์คำตอบในรอบแรกมาลงคะแนน แบบสอบถามประมาณค่า (Rating Scale Questionnaire) โดยผู้วิจัยคัดเลือกข้อความที่มีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 3.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) 1.50 ลงมาตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (รอบที่ 3) ศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญกลุ่มเดิม 20 คน ให้ได้ขั้นต่ำ 17 คน เพื่อให้ทราบคำตอบของกลุ่มและคำตอบของผู้เชี่ยวชาญที่มีความสอดคล้องกันเพียงใดเพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้พิจารณาทบทวนคำตอบของตนเองอีกครั้ง ถ้าผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นแตกต่างจากกลุ่ม และยืนยันคำตอบเดิมให้ผู้เชี่ยวชาญเขียนอธิบายเหตุผลประกอบ โดยคัดเลือกข้อความที่มีค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile range) น้อยกว่า 1.00 ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ได้จากศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 46 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี จำนวน 9 ข้อ 2) ด้านระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล จำนวน 9 ข้อ 3) ด้านระบบงานบริการ อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 8 ข้อ 4) ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล จำนวน 9 ข้อ และ 5) ด้านวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จำนวน 11 ข้อ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Montha (2018) ที่พบว่า คุณภาพ การศึกษาของโรงเรียนได้รับอิทธิพลรวมสูงสุดจากตัวแปรด้านครู รองลงมาคือ ด้านการบริหารการศึกษา ด้านผู้บริหาร ด้านการจัดการเรียนรู้และการวิจัย ด้านความสัมพันธ์และความร่วมมือของชุมชน

ตารางที่ 1 ผลจากการวิเคราะห์ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ตามทฤษฎีเดลฟาย (Delphi technique) เพื่อหาค่ามัธยฐาน (Median) และส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ (Quartile Deviation) เมื่อส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ (Quartile Deviation) คือ Q และค่ามัธยฐาน (Median) ดังนี้

ลำดับ	ข้อความคำถาม Delphi 1	Delphi 2			Delphi 3		
		Med	Q	ผล	Med	Q	ผล
1. ด้านความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี							
1.1	การมีทักษะในเรื่องของเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่จะนำไปใช้ในการทำงาน	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
1.2	การใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อการจัดเก็บข้อมูลและการประมวลผลข้อมูลเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการปฏิบัติงาน	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน

ลำดับ	ข้อความคำถาม Delphi 1	Delphi 2			Delphi 3		
		Med	Q	ผล	Med	Q	ผล
1.3	การทำคู่มือปฏิบัติงานของตนเองขึ้นมาเพื่อเวลาที่ตนเองไม่มาคนที่อยู่จะได้สามารถทำงานต่อได้โดยดูจากคู่มือที่มี	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
1.4	การมีสมรรถนะที่จำเป็นด้านเทคโนโลยีดิจิทัล(Digital Literacy)	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
1.5	การใช้เทคโนโลยีเพื่อเข้ามาช่วยอาจารย์ผู้สอน	4.50	0.50	ผ่าน	4.50	0.50	ผ่าน
1.6	การใช้ Google classroom ได้คล่อง หรือโปรแกรมอื่น ๆ ในลักษณะใกล้เคียงกันได้	5.00	0.13	ผ่าน	5.00	0.13	ผ่าน
1.7	การสร้าง QR Code เพื่อใช้แทนข้อความที่เยาะ ๆ หรือตอบแบบประเมินได้	4.50	0.50	ผ่าน	4.50	0.50	ผ่าน
1.8	การนำโปรแกรมเฉพาะทางเข้ามาช่วยในของงานที่รับผิดชอบ	4.50	1.00	ผ่าน	4.50	1.00	ผ่าน
1.9	การอบรมเพื่อพัฒนาความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยีของตนเองอยู่เสมอ	4.50	0.50	ผ่าน	4.50	0.50	ผ่าน
2. ด้านระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล							
2.1	การมีทรัพยากรที่เพียงพอ และเหมาะสม	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
2.2	การเข้าถึงระบบอินเทอร์เน็ตที่เร็วขึ้น	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
2.3	การมีห้องสมุดที่มีข้อมูลสำหรับบุคลากรสายสนับสนุน เช่น หนังสือเกี่ยวกับกฎระเบียบสารบัญ และคู่มือหนังสือในการจัดเก็บสารบัญ	4.50	0.50	ผ่าน	4.50	0.50	ผ่าน
2.4	การนำระบบออนไลน์เข้ามาใช้ในการให้บริการเพื่อให้เข้าถึงได้ง่ายช่วยลดขั้นตอนในการให้บริการ	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
2.5	การรวบรวมองค์ความรู้ที่มีอยู่ในองค์กรที่กระจัดกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสารต่าง ๆ มารวมไว้ที่ส่วนกลาง	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
2.6	การใช้ Google form ในการสมัครเรียน	4.50	0.50	ผ่าน	4.50	0.50	ผ่าน
2.7	การคงสภาพ และเรียนรู้เทคโนโลยี เพราะเทคโนโลยีไม่มีวันตาย เช่นกันการ Upskill และ Reskill	4.50	0.50	ผ่าน	4.50	0.50	ผ่าน
2.8	การจัดอบรมเรื่องระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัลให้กับบุคลากร	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
2.9	การพัฒนาบุคลากรสายวิชาการ สายสนับสนุน สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล	5.00	1.00	ผ่าน	5.00	1.00	ผ่าน
3. ด้านระบบงานบริการอิเล็กทรอนิกส์							
3.1	การพัฒนาบบอิเล็กทรอนิกส์	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
3.2	การพัฒนาบบการให้บริการให้เพิ่มมากขึ้นในทุกช่องทาง	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
3.3	การนำระบบงานบริการอิเล็กทรอนิกส์มาใช้กับบุคลากรสายสนับสนุนในเรื่องของการลา การสาย การขออนุญาตประชุม	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
3.4	การให้บริการอิเล็กทรอนิกส์ควรมีการใช้งานที่ง่ายผู้ใช้สามารถเข้าใช้งานระบบได้ตลอดเวลา	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
3.5	การให้บริการสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์มีการแจ้งเตือนเมื่อมีหนังสือเข้ามาใหม่ผ่านระบบจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ (Email) ส่วนตัว	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน

ลำดับ	ข้อความคำถาม Delphi 1	Delphi 2			Delphi 3		
		Med	Q	ผล	Med	Q	ผล
3.6	การใช้เทคโนโลยีเพื่อการบริหารจัดการอย่างเป็นรูปธรรม เช่น e-Meeting E-DOK การเรียนการสอนที่ผ่านระบบออนไลน์ บุคลากรสายสนับสนุนจะต้องให้บริการ และซัพพอร์ตอาจารย์ผู้สอนได้	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
3.7	การมี database(ดาต้าเบส)ตัวเดียวกันทุกคน โดยที่มีหน่วยงานกลางเป็นคนควบคุมแล้วแจก Username และ Password ให้ไปตามคณะ	5.00	1.00	ผ่าน	5.00	1.00	ผ่าน
3.8	การนำ Paperless เข้ามาใช้เพื่อลดการใช้กระดาษในการทำงาน	5.00	1.00	ผ่าน	5.00	1.00	ผ่าน
4. ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล							
4.1	การมีทักษะและความเชี่ยวชาญในการใช้ภาษาอังกฤษอย่างถูกต้อง	4.50	1.00	ผ่าน	4.50	1.00	ผ่าน
4.2	การนำโปรแกรมหรือซอฟต์แวร์เข้ามาช่วยในการพัฒนาการใช้ภาษาอังกฤษของบุคลากร	5.00	0.75	ผ่าน	5.00	0.75	ผ่าน
4.3	การสอบวัดระดับภาษาอังกฤษของบุคลากรเพื่อนำไปแบ่งกลุ่มเพื่อนำไปจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ	4.50	0.63	ผ่าน	4.50	0.63	ผ่าน
4.4	การมีข้อสอบวัดความรู้ทางด้านภาษาอังกฤษที่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน	4.50	0.63	ผ่าน	4.50	0.63	ผ่าน
4.5	การพัฒนาภาษาอังกฤษด้วยอาจารย์ชาวต่างชาติมาช่วยในการพูดคุยภาษาอังกฤษในชีวิตประจำวันละ 1 ชั่วโมง	5.00	1.00	ผ่าน	5.00	1.00	ผ่าน
4.6	การมีความรู้ภาษาอังกฤษขั้นพื้นฐานในการออกเอกสารภาษาอังกฤษให้นักศึกษาต่างชาติได้	4.50	1.00	ผ่าน	4.50	1.00	ผ่าน
4.7	การให้บุคลากรทางสายวิชาการสาขาภาษาอังกฤษเพื่อการสื่อสาร และบุคลากรกลุ่มวิชาภาษาต่างประเทศ เข้ามาฝึกอบรมพัฒนาองค์ความรู้ให้กับบุคลากรสายสนับสนุน	5.00	1.00	ผ่าน	5.00	1.00	ผ่าน
4.8	ความจำเป็นอย่างยิ่งที่บุคลากรสายสนับสนุนควรมีความรู้ด้านการใช้ภาษาอังกฤษ	4.50	0.50	ผ่าน	4.50	0.50	ผ่าน
4.9	การกำหนดตัวบ่งชี้ที่วัดความรู้ ความสามารถ การทดสอบ การพูด การเขียน และหลักทฤษฎีภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัลทุกปี	5.00	1.00	ผ่าน	5.00	1.00	ผ่าน
5. ด้านวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล							
5.1	การมีปฏิสัมพันธ์ร่วมแรงร่วมใจในการทำงาน ควรมีสกิลในการทำงานหลายด้าน มีส่วนร่วมในการทำงานซึ่งกันและกัน บุคลากรสายสนับสนุนไม่ควรที่จะทำงานด้านเดียว ควรที่จะนำเทคโนโลยีเข้ามามีใช้ในการสืบค้นหาข้อมูล	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.2	การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.3	การมีคุณธรรมและจริยธรรม	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.4	การมีจิตสำนึกในการรักองค์กร	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.5	การพัฒนาความรู้ทางวิชาการ	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน

ลำดับ	ข้อความคำถาม Delphi 1	Delphi 2			Delphi 3		
		Med	Q	ผล	Med	Q	ผล
5.6	การมีคุณภาพชีวิตทางกาย และจิตใจ เช่นสวัสดิการให้กับเจ้าหน้าที่สายสนับสนุน	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.7	การใช้ soft skill , mind set ในการทำงานที่ดีตัวบ่งชี้การบริการที่ดี ยิ้มแย้มแจ่มใส ตัวบ่งชี้สามารถทำงานเป็นทีมได้	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.8	การทำงานเป็นทีม	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.9	การสื่อสาร	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.10	การมีจิตอาสา เห็นควรให้บุคลากรสายสนับสนุนหนึ่งคนต้องทำงานได้มากกว่าหนึ่งงานสิ่งที่จะทำให้บุคลากรสายสนับสนุนมีคุณภาพมากขึ้นก็คือการเรียนรู้งานที่ไม่ใช่งานของตนเอง การเรียนรู้งานของคนอื่น มีการเปลี่ยนหน้าที่รับผิดชอบ มีการหมุนเวียนเปลี่ยนงานกันทุนมนุษย์ที่มีคุณภาพจะสามารถอยู่ได้	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน
5.11	การมีจิตใจ ทัศนคติ และวิสัยทัศน์	5.00	0.50	ผ่าน	5.00	0.50	ผ่าน

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ตามทฤษฎีเดลฟาย(Delphi technique) เพื่อหาค่ามัธยฐาน (Median) และส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ (Quartile Deviation) ของแต่ละข้อโดยคัดเลือกข้อความที่ค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ (Quartile Deviation) น้อยกว่า 1.00 ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 46 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี จำนวน 9 ข้อ 2) ด้านระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล จำนวน 9 ข้อ 3) ด้านระบบงานบริการ อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 8 ข้อ 4) ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล จำนวน 9 ข้อ และ 5) ด้านวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จำนวน 11 ข้อ

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้จากการวิจัยในครั้งนี้ ได้ทราบถึงองค์ประกอบรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ด้วย 5 G Model คือ ความรู้ที่ดี (Good knowledge) การบริการที่ดี (Good Service side) การบริการงานดิจิทัลที่ดี (Good Service work digital) การใช้ภาษาที่ดี (Good Language use) วัฒนธรรมองค์กรที่ดี (Good corporate culture) จากการวิจัยสรุปการวิเคราะห์รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลที่ได้นำไปประยุกต์ใช้ ทำให้ได้ประโยชน์ กับ ผู้บริหารมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนครได้รูปแบบการพัฒนาบุคลากรฝ่ายสนับสนุนสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล (Cheng, 1993) ซึ่งสอดคล้องกับหลักการบริหารจัดการสถานศึกษาโดยใช้มหาวิทยาลัยเป็นฐานที่ต้องอาศัยทรัพยากรและบุคลากรที่ตนมีอยู่ดำเนินการพัฒนาในลักษณะพึ่งตนเองในสถานที่ปฏิบัติงานจริงเกิดการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง และการเรียนรู้ระหว่างปฏิบัติงาน ที่จะทำให้บุคลากรสายสนับสนุนได้รับการพัฒนางานที่ทำส่งผลให้มีสมรรถนะที่เป็นประโยชน์ต่อมหาวิทยาลัย และช่วยทำให้เห็นแนวทางหรือกรอบความคิดการพัฒนาสิ่งใหม่ ๆ เพื่อตอบสนองเป้าหมายใหม่ วัตถุประสงค์ใหม่ สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล สรุปได้ดังรูปภาพที่ 1

Picture 1: Developing Human Capital into a Learning Organization in the Digital Age
Rajamangala University of Technology Phra Nakhon Using the 5 G Model

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระ ผู้วิจัยมีประเด็นการอภิปรายผลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังนี้

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี 2) ด้านระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล 3) ด้านระบบงานบริการอิเล็กทรอนิกส์ และ 4) ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล ซึ่งได้มาจากการสัมภาษณ์คณบดี และรองคณบดี จำนวน 20 คน จาก 9 คณะ ได้แก่ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม คณะเทคโนโลยีคหกรรมศาสตร์ คณะเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน คณะบริหารธุรกิจ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี คณะวิศวกรรมศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์ คณะอุตสาหกรรมสิ่งทอฯ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ทั้งนี้เพราะได้จากแผนพัฒนา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2564 เป็นการจัดทำแผนระยะ 5 ปี ทำให้ทราบถึงปัญหาสำหรับ บุคลากรสายสนับสนุน ได้แก่ บุคลากรสายสนับสนุนมีความรู้ไม่เพียงพอในการทำงานที่ซับซ้อน หรือทำงานที่เกี่ยวข้องกับนโยบายใหม่ ๆ ขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยีใหม่ ๆ รวมทั้งยังมีขีดจำกัดในการสื่อสาร ด้วยภาษาอังกฤษอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ Baumgart, and Kaluge (1987) ให้ความหมาย ความเป็นเลิศ ว่าเป็นรูปแบบของความเป็นเลิศ หรือสิ่งที่ดีกว่าหรือเหนือกว่าปกติธรรมดา และ Corad, and Blackburn (1985) ที่กล่าวว่าความเป็นเลิศกับคำว่า “คุณภาพ” สามารถใช้แทนกันได้ โดยทั้งสองคำ

ต่างคำนึงถึงมิติของรูปแบบโดยไม่เพียงแต่คำนึงถึงผลสำเร็จเท่านั้นแต่ยังคำนึงถึงลักษณะที่ทำให้เกิดผลสำเร็จด้วยทั้งคุณภาพและการวางแผนกลยุทธ์การมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เหมาะสม

จากผลการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การวิเคราะห์ และประเมินความเหมาะสมของรูปแบบทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ตามทฤษฎีเดลฟาย (Delphi technique) เพื่อหาค่ามัธยฐาน (Median) และส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ (Quartile Deviation) ของแต่ละข้อโดยคัดเลือกข้อความที่ค่ามัธยฐาน (Median) ตั้งแต่ 4.50 ขึ้นไป และมีค่าส่วนเบี่ยงเบนควอไทล์ (Quartile Deviation) น้อยกว่า 1.00 ทำให้ได้รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ประกอบด้วย 5 ด้าน จำนวน 46 ข้อ ได้แก่ 1) ด้านความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี จำนวน 9 ข้อ 2) ด้านระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล จำนวน 9 ข้อ 3) ด้านระบบงานบริการ อิเล็กทรอนิกส์ จำนวน 8 ข้อ 4) ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล จำนวน 9 ข้อ และ 5) ด้านวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล จำนวน 11 ข้อ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Keeves (1988) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของรูปแบบมีลักษณะเป็นข้อความที่แสดงถึงสิ่งที่ต้องการจะให้เกิดผลในแต่ละกิจกรรมหรือวิธีการในรูปแบบ โดยสามารถตรวจวัดและประเมินผลได้

สรุป

รูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย โดยการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำข้อสรุปที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสารใช้เป็นกรอบในการสร้างแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง 4 ด้าน ประกอบด้วย ด้านความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล ด้านระบบงานบริการอิเล็กทรอนิกส์ และ ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล และเพื่อพัฒนารูปแบบทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร โดยดำเนินการตามทฤษฎี Delphi Technique จำนวน 3 รอบ ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ซึ่งเป็นข้อค้นพบที่ได้จากศึกษาเรื่องรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้การประยุกต์ใช้เทคนิคเดลฟาย ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ ด้านความรู้และทักษะการใช้เทคโนโลยี ด้านระบบบริการทรัพยากรการเรียนรู้สารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล ด้านระบบงานบริการอิเล็กทรอนิกส์ ด้านการใช้ภาษาอังกฤษสารสนเทศระบบนิเวศดิจิทัล และด้านวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ผู้บริหารคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ควรกำหนดเป็นนโยบายในการพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนสู่ความเป็นเลิศ เพื่อการสร้างรูปแบบการพัฒนาบุคลากรสายสนับสนุนคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม ให้เหมาะสมกับบริบทของตนเอง และควรให้บุคลากรสายสนับสนุนมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาบุคลากร อันเป็นการสร้างความคิดสร้างสรรค์หรือนวัตกรรมใหม่ ๆ ในคณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม

1.2 ควรส่งเสริมบุคลากรสายสนับสนุนให้มีการนำเครื่องมือ อุปกรณ์ หรือนำเทคโนโลยีที่ทันสมัย มาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติงานในหน่วยงาน มีการสร้างแรงจูงใจ และสวัสดิการให้กับบุคลากรสายสนับสนุน ทุกประเภทเพื่อเป็นการสร้างขวัญและกำลังใจให้แก่บุคลากรทาง การศึกษาทุกท่าน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรนำรูปแบบการพัฒนาทุนมนุษย์สู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้โดยใช้เทคนิคเคลฟาย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร ไปทดลองใช้กับอีก 8 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล เพื่อศึกษา ซึ่งจะทำให้ได้ข้อค้นพบใหม่ ๆ มาพัฒนาปรับปรุงในแต่ละด้าน รวมถึงพัฒนาไปสู่ตัวแปรย่อยในแต่ละด้านด้วย

References

- Baumgart, N., & Kaluge, L. (1987). *Quality in Higher Education: Inputs*. in Baumgart, N. (ed.) *Equity, Quality and Cost in Higher Education*. Bangkok: UNESCO Principal Regional Office for Asia and the Pacific.
- Cheng, Y. C. (1993). Profiles of Organizational Culture and Effective School. *School Effectiveness and School Improvement*, 4, 85-110.
- Conrad, C. F., & Blackburn, R. T. (1985). *Program Quality in Higher Education: A Review and Critique of Literature and Research*. in Smart, J. C. (ed). *Higher Education: Handbook of Theory and Research*, Vol. 1, (283-308). New York: Agathon.
- Jensen, C. (1996). *Delphi in Depth: Power Techniques from the Experts Berkeley*. Berkeley, CA: McGraw-Hill.
- Johnson, D., Meller, L., & Summers, G. (1987). *Needs Assessment: Theory and Methods*. Ames, IA: Iowa State University Press.
- Keeves, P. J. (1988). *Model and Model Building Education Research, Methodology and Measurement: An International Handbook*. Oxford: Pegamon Press.
- Montha, K. (2018). *Factors Effecting the Quality of School under the Office of Bangkok Primary Education Service Area*. (Doctoral Dissertation). Siam University. Bangkok.

กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน
สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง*
Strategies for Smart School Administration in Private Schools under the
Office of the Private Education Commission in the Central Region

¹ชลชัย ศรีเชียง, พิชญาภา ยืนยาว, นภาพรณ ยอดสิน และ ธีรวิธ ธาดาตันติโชค

¹Chonlachai Sreechiang, Pitchayapa Yuenyaw, Napaporn Yodsin
and Theerawoot Thadatontichok

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม

Nakhon Pathom Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: armzonic@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน 2) พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน และ 3) ทดลองและประเมินการใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน โดยใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง จำนวน 127 แห่ง ประกอบด้วย ผู้อำนวยการสถานศึกษาแต่ละ 1 คน และครูผู้สอนแต่ละ 2 คน รวม จำนวน 381 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์ แบบสอบถาม แบบบันทึกผล สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1) สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลางจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านเศรษฐกิจ มีสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.18$) และเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบ พบว่า สถานศึกษาอัจฉริยะ มีสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.25$) และจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านบุคลากร มีสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) และเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบ พบว่า ด้านผู้บริหารอัจฉริยะ มีสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.32$) 2) กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 13 กลยุทธ์รอง และ 51 วิธีดำเนินการ และ 3) การทดลองและประเมินการใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง มีความถูกต้อง มีความเหมาะสม มีความเป็นไปได้และนำไปใช้ได้จริง และผลการทดลองใช้กลยุทธ์มีประสิทธิภาพและสามารถนำไปปฏิบัติได้ทุกกลยุทธ์

คำสำคัญ: กลยุทธ์การบริหาร; สถานศึกษาอัจฉริยะ; ผู้บริหารอัจฉริยะ; ครูอัจฉริยะ; นักเรียนอัจฉริยะ

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the current conditions of smart school administration in private schools; 2) to develop the strategies for smart school administration in private schools; and 3) to experiment and evaluate the use of strategies for smart school administration in private schools. The study employed a mixed-method research design. The sample group consisted of 381 participants, including one director and two teachers from each of the 127 private schools under the Office of the Private Education Commission in the Central Region. The tools used included an interview form, a questionnaire, and a recording form. The statistical methods employed were percentage, mean, and standard deviation.

From the study, the following results were found: 1) The current conditions of smart school administration in private schools under the Office of the Private Education Commission in the Central Region revealed that the external environment was, overall, at a high level ($\bar{X} = 4.13$). When each aspect was examined, the economic aspect showed the highest level of current conditions ($\bar{X} = 4.18$). Similarly, when each component was analyzed, smart schools demonstrated the highest level of current conditions ($\bar{X} = 4.25$). The internal environment was also found to be at a high level ($\bar{X} = 4.19$). When each aspect was examined, the personnel aspect showed the highest level of current conditions ($\bar{X} = 4.32$). Similarly, when each component was analyzed, smart administrators demonstrated the highest level of current conditions ($\bar{X} = 4.32$). The smart school administration in private schools under the Office of the Private Education Commission in the Central Region consists of 5 main strategies, 13 secondary strategies, and 51 methods; and 3) From evaluating the strategies for smart school administration in private schools, they were found to exhibit accuracy, propriety, feasibility, and utility. The outcomes of implementing these strategies revealed that they are effective and can be successfully implemented.

Keywords: Administration Strategies; Smart Schools; Smart Administrators; Smart Teachers; Smart Students

บทนำ

อุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศ (ICT) บทบาทเพิ่มขึ้นต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ ประชาชนมีโอกาสในการสร้างรายได้และคุณภาพชีวิตดีขึ้น และเทคโนโลยีสารสนเทศมีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม สำหรับปัจจุบัน รัฐบาลได้ตระหนักถึงอิทธิพลของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งเป็นทั้งโอกาสและความท้าทายของประเทศไทยที่จะปรับปรุงทิศทางการดำเนินงานของประเทศด้วยการใช้ประโยชน์สูงสุดจากเทคโนโลยีดิจิทัล หากประเทศไทยสามารถปรับเปลี่ยนตนเองให้สามารถใช้ประโยชน์จากโอกาสเหล่านั้น โดยการพัฒนาศักยภาพของคนในประเทศ เทคโนโลยีดิจิทัลจะเป็นเครื่องมือในการสร้างศักยภาพของทุกคน ยกกระดับคนไปสู่สังคมฐานความรู้ ให้มีความสามารถขยับไปสู่การผลิตที่ใช้เทคโนโลยีหรือรู้จักใช้เทคโนโลยี และข้อมูลข่าวสารในการประกอบอาชีพมากขึ้น สำหรับคนทั่วไป

เทคโนโลยีดิจิทัลจะช่วยให้เข้าถึงข่าวสาร สามารถพัฒนาตนเองให้เป็นคนฉลาด รู้เท่าทันสื่อ เท่าทันโลกด้วย (Ministry of Information and Communication Technology, 2016)

ในยุคดิจิทัลที่ขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีได้แทรกซึมในทุกแง่มุมของชีวิตมนุษย์ ผลกระทบที่เปลี่ยนแปลงไปนี้เห็นได้ชัดเป็นพิเศษในการศึกษา การเกิดขึ้นของ "โรงเรียนอัจฉริยะ (smart school)" ถือได้ว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์ที่สำคัญในภูมิทัศน์การศึกษา ซึ่งจะพลิกโฉมวิธีการถ่ายทอดและดูดซับความรู้ของทั้งครูและนักเรียน สถานศึกษาที่ก้าวล้ำเหล่านี้เปรียบเสมือนแสงสว่างแห่งโลกเทคโนโลยี โครงสร้างพื้นฐานที่ล้ำสมัยเป็นสิ่งยืนยันถึงความมุ่งมั่นที่ไม่เปลี่ยนแปลงในการยกระดับประสบการณ์การจัดการเรียนการสอน การนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในห้องเรียนเพื่อส่งเสริมการนำเอาห้องเรียนอัจฉริยะ (smart classroom) มาใช้ในวงกว้างขึ้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเสริมสร้างโครงสร้างพื้นฐานเสริมสร้างการฝึกอบรมให้กับผู้สอน และกำหนดนโยบายและกรอบการเงินที่เหมาะสม การดำเนินการเหล่านี้จะเพิ่มประสิทธิภาพศักยภาพของเทคโนโลยีอัจฉริยะในการยกระดับคุณภาพการศึกษาและปลูกฝังความรู้ด้านดิจิทัลในกลุ่มนักเรียนและเตรียมความพร้อมให้นักเรียนรับมือกับความท้าทายของยุคดิจิทัล ด้วยการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยี ผู้สอนสามารถนำนักเรียนเข้าสู่ประสบการณ์การเรียนรู้แบบโต้ตอบและปรับแต่งให้เข้ากับแต่ละบุคคล ส่งผลให้เกิดทักษะการคิดวิเคราะห์ ความคิดสร้างสรรค์ และทักษะการแก้ปัญหา (Mehta, n.d.)

ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมีกลยุทธ์และแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษาเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงที่ท้าทายในโลกแห่งยุคคริสต์ศตวรรษที่ 21 อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการมีมุมมองที่มุ่งอนาคต การสร้างความร่วมมือจากทุกฝ่ายทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในการจัดการ ของสถานศึกษา โดยผู้บริหารสถานศึกษาพึงต้องแสดงบทบาทผู้นำในเวทีทางการศึกษาของสถานศึกษา เพื่อการ สร้างการยอมรับทั้งในชุมชนสถานศึกษา และชุมชนที่กว้างออกไปในท้องถิ่นที่ตั้งของสถานศึกษา ทั้งนี้กลยุทธ์ในการออกแบบเพื่อการดำเนินการของสถานศึกษานั้นไม่มีรูปแบบตายตัวแต่เป็นไปตามบริบทของสิ่งแวดล้อมของ แต่ละสถานศึกษาที่มีประวัติศาสตร์ ประสบการณ์ กฎเกณฑ์ และวัฒนธรรมที่แตกต่างกันไป (Phuwichit, 2023)

จากสภาพปัญหาและความต้องการดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับงานวิจัยต่าง ๆ จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยมีความสนใจในการทำวิจัยเรื่อง กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง เพื่อเป็นแนวทางในการนำข้อมูลกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ไปใช้ในการพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและให้เกิดความยั่งยืนในสถานศึกษา

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง
2. เพื่อพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง
3. เพื่อทดลองและประเมินการใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนการดำเนินงานวิจัยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

1.1 ศึกษาองค์ประกอบการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะ เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย โดยการศึกษาค้นคว้าทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับ “กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน” จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (semi-structured interview form) ซึ่งมีลักษณะเป็นคำถามแบบปลายเปิด (open-ended question) เกี่ยวกับองค์ประกอบและกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอนวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ อาจารย์ผู้สอนระดับมหาวิทยาลัย นักวิชาการหรือศึกษานิเทศก์ และ ผู้เชี่ยวชาญด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล โดยมีประสบการณ์การทำงานในตำแหน่งอย่างน้อย 2 ปี

1.2 ศึกษาสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน ผู้วิจัยรวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อกำหนดประเด็นคำถามจากทฤษฎี และวรรณกรรม ที่เกี่ยวข้องรวมถึงข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก และนำมาสร้างเป็นเครื่องมือในลักษณะแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพส่วนบุคคล เป็นแบบเลือกตอบ (Checklist) 2) แบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน เป็นมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยแบ่งเป็น 5 ด้าน ได้แก่ สถานศึกษาอัจฉริยะ (smart school) ห้องเรียนอัจฉริยะ (smart classroom) ผู้บริหารอัจฉริยะ (smart directors) ครูอัจฉริยะ (smart teachers) และ นักเรียนอัจฉริยะ (smart students) 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน ซึ่งมีผู้ให้ข้อมูลได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา 1 คน และครูผู้สอน 2 คน โรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง จำนวน 127 โรงเรียน รวมจำนวน 381 คน และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ได้แก่ ความถี่ (frequency) ร้อยละ (percentage) ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ขั้นตอนที่ 2 พัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง โดย

2.1 ผู้วิจัยนำผลการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจากค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันมาจัดทำตารางวิเคราะห์ SWOT และ TOWS Matrix เป็นรายคู่ โดยพิจารณาผลการวิเคราะห์กลุ่ม ค่าความต้องการจำเป็นจากค่าเฉลี่ยของสภาพปัจจุบันในการพัฒนา โดยกำหนดให้กลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยต่ำเป็นจุดอ่อนของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายในหรือเป็นภาวะคุกคามของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก และกำหนดให้กลุ่มที่มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นจุดแข็ง ของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน หรือเป็นโอกาสของการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอก

2.2 จัดทำร่างกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ประกอบไปด้วยนิยามเชิงปฏิบัติ กลยุทธ์หลัก กลยุทธ์รอง และวิธีดำเนินการ โดยส่งให้กับผู้เชี่ยวชาญก่อนการประชุม

2.3 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาเพื่อหาฉันทามติในประเด็นและรายการที่ยังไม่มีฉันทามติ จำนวน 12 คน ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษา ครูผู้สอนวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ อาจารย์ผู้สอนระดับมหาวิทยาลัย นักวิชาการหรือศึกษานิเทศก์

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองและประเมินการใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง โดยเลือกสถานศึกษาที่ทดลองใช้กลยุทธ์ โดยทดลองใช้กับโรงเรียนที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับดีจำนวน 1 โรงเรียน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลคือ ผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาในสถานศึกษา ได้แก่ 1) ผู้จัดการสถานศึกษา 2) ผู้อำนวยการสถานศึกษา 3) รองผู้อำนวยการสถานศึกษา 4) ผู้ช่วยผู้อำนวยการสถานศึกษา 5) ครู รวมจำนวนทั้งหมด 9 คน โดยใช้วิธีเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (purposive sampling) เครื่องมือที่ใช้คือ แบบประเมินความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้ และนำไปใช้ได้จริง ของกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง

1.1 สภาพปัจจุบันจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.61) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = 0.63) รองลงมา คือ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.57) ด้านเทคโนโลยี ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.65) และด้านการเมืองและกฎหมาย ($\bar{X} = 3.99$, S.D. = 0.70) ตามลำดับ โดยเมื่อพิจารณาด้านเศรษฐกิจรายข้อ พบว่า สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย การวางแผน การดำเนินงาน และการพัฒนาสู่การเป็นสถานศึกษาอัจฉริยะสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.36$, S.D. = 0.75) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย และการพัฒนาตนเองรู้เท่าทันต่อความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลกและสภาพเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.68) และสถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย การวางแผน การดำเนินงาน และการพัฒนาห้องเรียนอัจฉริยะสอดคล้องกับสภาพเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล ($\bar{X} = 3.97$, S.D. = 0.79) มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันลำดับสุดท้าย

จากนั้นเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบ พบว่า สถานศึกษาอัจฉริยะ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.25$, S.D. = 0.62) รองลงมา คือ ผู้บริหารอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.22$, S.D. = 0.68) ครูอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.64) นักเรียนอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.71) และห้องเรียนอัจฉริยะ อยู่ในลำดับต่ำสุด ($\bar{X} = 3.96$, S.D. = 0.70) โดยเมื่อพิจารณาด้านสถานศึกษาอัจฉริยะรายข้อพบว่า สถานศึกษาส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรทุกคนสามารถเข้าถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีอัจฉริยะภายในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันลำดับสูงสุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.74) รองลงมา คือ สถานศึกษากำหนดวิสัยทัศน์และการวางแผนนโยบายที่ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ความสามารถ ทักษะ และทัศนคติที่ดีของบุคลากรในยุคดิจิทัล ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.70) และสถานศึกษากำหนดรูปแบบและนโยบายในการพัฒนาไปสู่สถานศึกษาอัจฉริยะอย่างชัดเจน ($\bar{X} = 4.11$, S.D. = 0.83) มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันลำดับสุดท้าย

1.2 สภาพปัจจุบันจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$, S.D. = 0.61) และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.55) รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ ($\bar{X} = 4.30$, S.D. = 0.58) และผลผลิตและบริการ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.70) มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันลำดับสุดท้าย โดยเมื่อพิจารณาด้านบุคลากรรายข้อพบว่า ครูเป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณ คุณธรรม จริยธรรม และเป็นแบบอย่างที่ดี มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันลำดับสูงสุด ($\bar{X} = 4.54$, S.D. = 0.57) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษา

เป็นผู้แสวงหาความรู้และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.66) และครูสามารถสร้างและออกแบบนวัตกรรมผ่านการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.08$, S.D. = 0.70) ตามลำดับ

จากนั้นเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบพบว่า ด้านผู้บริหารอัจฉริยะ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด ($\bar{X} = 4.32$, S.D. = 0.64) รองลงมา คือ ด้านครูอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.24$, S.D. = 0.61) ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.17$, S.D. = 0.67) ด้านห้องเรียนอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.13$, S.D. = 0.73) และด้านนักเรียนอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.10$, S.D. = 0.69) ตามลำดับ เมื่อพิจารณาด้านผู้บริหารอัจฉริยะรายข้อพบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้แสวงหาความรู้และมีการพัฒนาตนเองอยู่เสมอ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันลำดับสูงสุด ($\bar{X} = 4.49$, S.D. = 0.66) รองลงมา คือ ผู้บริหารสถานศึกษารู้จักขอบเขตความสามารถของตนรวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาของบุคลากรภายในสถานศึกษา ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = 0.66) และผู้บริหารสถานศึกษารู้จักการบริหารจัดการเชิงรุกโดยมุ่งแสวงหาโอกาสในการพัฒนาสถานศึกษาอัจฉริยะ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.86) มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันลำดับสุดท้าย

วัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง

2.1 กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 13 กลยุทธ์รอง 51 วิธีดำเนินการ ได้แก่ กลยุทธ์ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ (Smart school) กลยุทธ์ด้านห้องเรียนอัจฉริยะ (Smart classroom) กลยุทธ์ด้านผู้บริหารอัจฉริยะ (Smart directors) กลยุทธ์ด้านครูอัจฉริยะ (Smart teachers) และกลยุทธ์ด้านนักเรียนอัจฉริยะ (Smart students)

2.2 ผลจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ (workshop) กลุ่มผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง พบว่า ผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 12 คน ให้การรับรองว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 13 กลยุทธ์รอง 51 วิธีดำเนินการ มีความถูกต้อง ความเหมาะสม ความเป็นไปได้และการนำไปใช้ได้จริง

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลจากการนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง จากการวิจัยไปปฏิบัติ พบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ทั้ง 5 กลยุทธ์ มีความถูกต้อง ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 5.00$, S.D. = 0.00) มีความเป็นไปได้ ($\bar{X} = 4.83$, S.D. = 0.02) และสามารถนำไปใช้ได้จริง ($\bar{X} = 4.81$, S.D. = 0.02) ซึ่งมีกลยุทธ์หลักที่ 1 ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ (smart school) กลยุทธ์รองที่ 2 พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะในยุคดิจิทัล ที่ต้องใช้รอบเวลาในการพัฒนาและประเมินผลการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง

ตารางสอนการใช้งานระบบ

โรงเรียนอนุบาลยอไม้งาม

วันที่ URL: <http://ymng.sisacloud.com>

วัน	เวลา	หัวข้อการใช้งานระบบ	อาจารย์/เจ้าหน้าที่/ผู้รับผิดชอบ	ฝ่าย
09.00 - 12.00		Overview การทำงานทั้งระบบ	ประชุมครูทั้งโรงเรียน	ครูทั้งโรงเรียน
		ถ่ายรูปนักเรียน (อนุบาล)	ครูประจำชั้นเตรียมนักเรียนมาห้องถ่ายรูป	ครูประจำชั้นแต่ละห้อง
13.00 - 16.00		ถ่ายรูปนักเรียน	ครูประจำชั้นเตรียมนักเรียนมาห้องถ่ายรูป	ครูประจำชั้นแต่ละห้อง
		1.ระบบจัดการสิทธิ์ใช้งาน (Admin)		Admin ฝ่ายบริหาร
		2.ระบบจัดการข้อมูลสถานศึกษา		Admin ฝ่ายบริหาร
		3.ระบบบุคลากร		ฝ่ายบุคลากร
		4.ระบบรับสมัครนักศึกษา		ฝ่ายรับสมัครนักเรียน
		5.ระบบทะเบียนนักศึกษา		ฝ่ายทะเบียนนักเรียน
		6.ระบบทะเบียน - วัดผล		Admin ฝ่ายทะเบียนวัดผล
		7.ระบบงานวิชาการ		Admin ฝ่ายวิชาการ
09.00 - 12.00		ติดตามงานฝ่ายทะเบียน - วัดผล		Admin ฝ่ายทะเบียนวัดผล
		ติดตามงานฝ่ายวิชาการ		Admin ฝ่ายวิชาการ
		8.ระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน (พฤติกรรม)		Admin ฝ่ายกิจการนักเรียน
		9. ทำบัตรเรียน ผู้ปกครอง		ฝ่ายทำบัตรนักเรียน
13.00 - 16.00		10.ระบบงานสารบรรณอิเล็กทรอนิกส์		Admin ฝ่ายบริหาร
		11.ระบบข่าวสาร/ปฏิทิน		Admin ฝ่ายบริหาร
		12.ระบบการเงิน		ฝ่ายการเงิน
09.00 - 12.00		ติดตามงานระบบการเงิน		ฝ่ายการเงิน
		ติดตามงานฝ่ายวิชาการ		Admin ฝ่ายวิชาการ
13.00 - 16.00		13. ระบบนักเรียน - ผู้ปกครอง (App)		ฝ่ายกิจการนักเรียน
		14. ระบบครูที่ปรึกษา		ครูที่ปรึกษา
		15. ระบบครูผู้สอน		ครูผู้สอน

** ตารางเวลา และหัวข้อการอบรมอาจปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสม

Figure 1: Class Schedule for the Usage of Yodmai-ngam Kindergarten School System

Figure 2: The Use of Smart Technology in Classroom Teaching and Learning Management

จากรูปภาพที่ 1 และ 2 เป็นตัวอย่างของการนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ไปปฏิบัติ

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยทำให้ได้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 13 กลยุทธ์รอง 51 วิธีดำเนินการ ได้แก่ 1) กลยุทธ์ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ 2) กลยุทธ์ด้านห้องเรียนอัจฉริยะ 3) กลยุทธ์ด้านผู้บริหารอัจฉริยะ 4) กลยุทธ์ด้านครูอัจฉริยะ และ 5) กลยุทธ์ด้านนักเรียนอัจฉริยะ ซึ่งสามารถใช้ในการกำหนดแนวทางและเป้าหมายในการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน เพื่อพัฒนาสถานศึกษาให้ก้าวทันต่อเทคโนโลยีดิจิทัลและการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วตลอดเวลาของสังคมโลกในปัจจุบันและอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีรายละเอียด ดังรูปภาพที่ 3

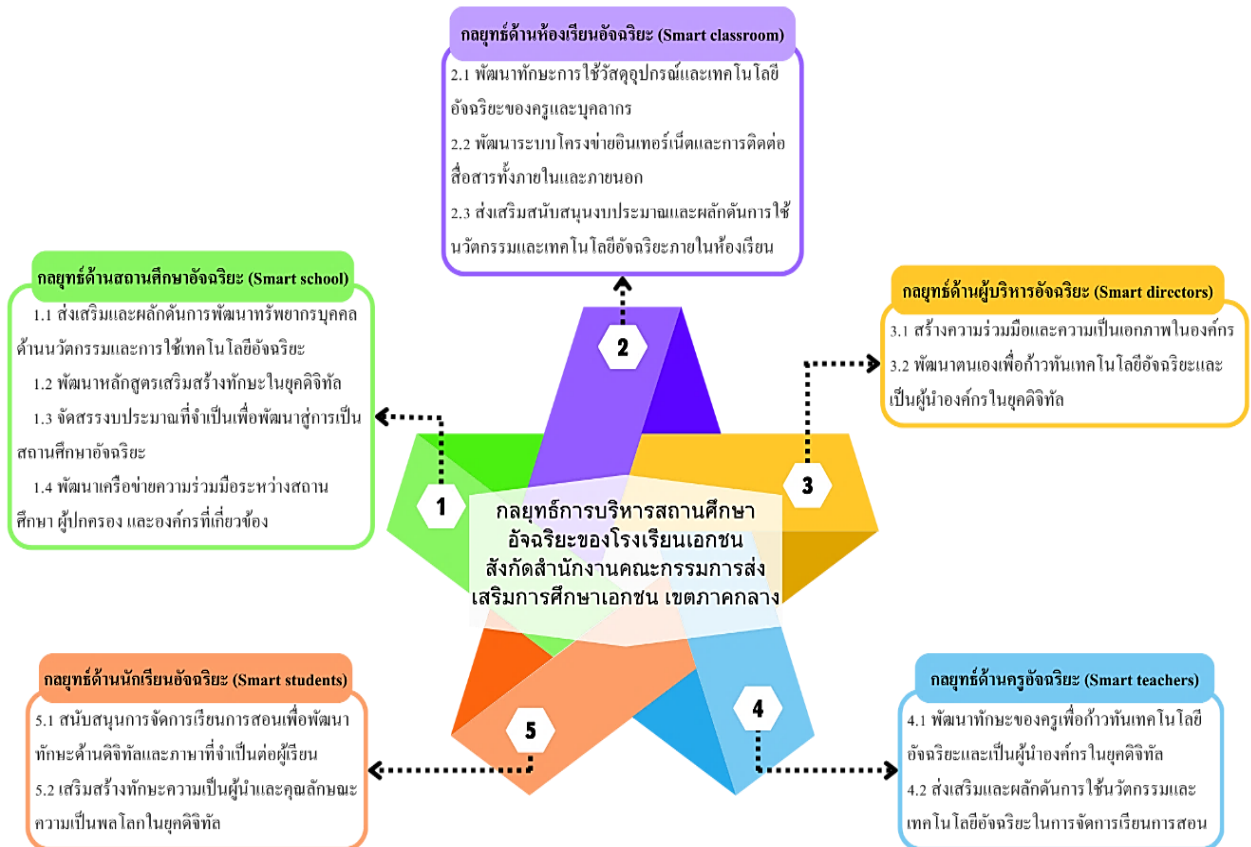

Figure 3: Smart School Administration's Strategies of Private Schools

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง พบว่า

สภาพปัจจุบันจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกจำแนกตามองค์ประกอบ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบ พบว่า สถานศึกษาอัจฉริยะ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุดรองลงมา คือ ผู้บริหารอัจฉริยะ ครูอัจฉริยะ นักเรียนอัจฉริยะ และห้องเรียนอัจฉริยะ อยู่ในลำดับต่ำสุดตามลำดับ เนื่องจากการพัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัลเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้สังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาและมีการแข่งขันที่สูงขึ้น สถานศึกษาในฐานะผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนามนุษย์สู่การเป็นพลโลก และตอบสนองต่อความต้องการของสังคมดิจิทัล จึงต้องมีการกำหนดวิสัยทัศน์ นโยบาย

การวางแผน การดำเนินงาน การพัฒนาหลักสูตร และการพัฒนาด้านอื่น ๆ สู่การเป็นสถานศึกษาอัจฉริยะ ที่สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี สภาพสังคม และสภาพเศรษฐกิจในยุคดิจิทัล ซึ่ง Kongtan, Unkong, Santi, and Gunma (2021) ได้วิเคราะห์องค์ประกอบการบริหารโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐาน มีจำนวน 4 องค์ประกอบหลัก คือ 1) ปัจจัยนำเข้า ได้แก่ ปัจจัยที่โรงเรียนมีและสามารถนำมาใช้ในการบริหารโรงเรียน โดยประกอบด้วย ด้านผู้บริหาร ด้านครู ด้านงบประมาณ ด้านสื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ ด้านการบริหารจัดการ 2) กระบวนการ ได้แก่ กิจกรรมหรือขั้นตอนที่โรงเรียนดำเนินการเพื่อบรรลุเป้าหมาย โดยประกอบด้วย การวางแผน การใช้งาน นวัตกรรมและเทคโนโลยีสารสนเทศ การตรวจสอบการปรับปรุงพัฒนา 3) ผลผลิต ได้แก่ ผลลัพธ์ที่ได้จากการดำเนินงานของโรงเรียน โดยประกอบด้วย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน คุณลักษณะของนักเรียน ในศตวรรษที่ 21 ระเบียบวินัยความรับผิดชอบ การเรียนรู้ของนักเรียน และ 4) ผลลัพธ์ ได้แก่ ผลที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของโรงเรียน โดยประกอบด้วย ผลลัพธ์ด้านการบริหาร ผลลัพธ์ด้านครู ผลลัพธ์ด้านนักเรียน ซึ่งองค์ประกอบหลักที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ ด้านกระบวนการ รองลงมาคือ ด้านปัจจัยนำเข้า และค่าเฉลี่ยต่ำสุดคือ ด้านผลลัพธ์

สภาพปัจจุบันจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายด้านพบว่า ด้านผู้บริหารอัจฉริยะ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านครูอัจฉริยะ ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ ด้านห้องเรียนอัจฉริยะ และด้านนักเรียนอัจฉริยะตามลำดับ และสอดคล้องกับ Sukwong (2021) ที่ศึกษาแนวทางการส่งเสริมภาวะผู้นำเชิงเทคโนโลยีของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 29 ประกอบด้วย ผู้บริหารจะต้องมีบทบาทสำคัญในการ ผลักดันหรือสร้างแรงบันดาลใจให้กับบุคลากรให้สามารถเข้าใจในวิสัยทัศน์ด้านเทคโนโลยี ที่สื่อสารออกไป กระตุ้นให้ครูมีความตื่นตัวและเห็นความสำคัญในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดการเรียนการสอน มีการแลกเปลี่ยนสัมมนาแนวคิดในการพัฒนา โดยใช้เครือข่ายทางการบริหารระหว่างสถานศึกษา กำหนดแนวทางหรือแนวปฏิบัติให้ครูหรือบุคลากรด้านการวัดและประเมินผลการจัดการเรียนรู้ให้มีสมรรถนะ ที่ต้องการได้สามารถพัฒนาระบบการประเมินการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานรูปแบบใหม่ และต้องนำ ความรู้และทักษะมาถ่ายทอดให้ครูและบุคลากรมีความรู้ด้านการวัดและประเมินผลโดยใช้เทคโนโลยี และผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องเป็นต้นแบบของการใช้เทคโนโลยีอย่างมีจริยธรรม โดยการออกข้อบังคับ ความปลอดภัยในการใช้เทคโนโลยีไม่ให้เกิดพฤติกรรมเสี่ยงในด้านการใช้เทคโนโลยีในสถานศึกษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ประกอบด้วยกลยุทธ์หลัก 5 กลยุทธ์ กลยุทธ์รอง 13 กลยุทธ์ ซึ่งได้นำมาอภิปราย ดังนี้

กลยุทธ์ที่ 1 ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ (Smart school) เนื่องจากสถานศึกษาในยุคดิจิทัลมีบทบาท สำคัญในการพัฒนามนุษย์และสังคม จำเป็นต้องส่งเสริมและผลักดันการพัฒนาทรัพยากรบุคคลด้านนวัตกรรม และเทคโนโลยีอัจฉริยะ พัฒนาหลักสูตรเสริมสร้างทักษะในยุคดิจิทัล และพัฒนาสู่การเป็นสถานศึกษาอัจฉริยะ ผ่านการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างสถานศึกษา ผู้ปกครอง และองค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อผลักดันและ สนับสนุนการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับความต้องการของสังคม ซึ่ง Poothian (2017) กล่าวถึง การบริหารจัดการภายในสถานศึกษาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ ดังนี้ 1) แผนงาน สถานศึกษาต้องมีแผนพัฒนาด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร ระยะกลาง (3-5 ปี) เพื่อกำหนดเป้าหมายและแนวทางการดำเนินงานชัดเจน 2) งบประมาณ สถานศึกษา ควรจัดสรรงบประมาณด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการเรียนการสอนอย่างเพียงพอ เพื่อให้

สามารถจัดหาอุปกรณ์และเครื่องมือเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ 3) เครือข่าย สถานศึกษาควรส่งเสริมและประสานเครือข่ายจากชุมชน องค์กรภาครัฐ และเอกชนให้เข้ามามีส่วนร่วมสนับสนุนด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เพื่อให้เกิดประโยชน์ร่วมกันทั้งสถานศึกษาและเครือข่าย 4) ระบบติดตามและประเมินผล สถานศึกษาต้องมีระบบติดตามและประเมินผลการดำเนินงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างเป็นระบบ เพื่อให้สามารถปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น 5) ระบบสารสนเทศ สถานศึกษาต้องมีระบบงานข้อมูลสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันตามมาตรฐานของกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อให้สามารถจัดเก็บและประมวลผลข้อมูลสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ 6) บุคลากร สถานศึกษาต้องมีบุคลากรรับผิดชอบงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารโดยตรง เพื่อให้สามารถบริหารจัดการและดูแลระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

กลยุทธ์ที่ 2 ห้องเรียนอัจฉริยะ (Smart classroom) เทคโนโลยีอัจฉริยะช่วยพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านสื่ออุปกรณ์ดิจิทัล เทคโนโลยี และนวัตกรรมใหม่ ๆ ผสมผสานเข้ากับบทเรียน และแบบเรียนต่าง ๆ สนับสนุนการเรียนรู้ การสื่อสาร และการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและครูผู้สอน สถานศึกษาควรสนับสนุนงบประมาณและผลักดันการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอัจฉริยะภายในห้องเรียน พัฒนาทักษะการใช้และดูแลแล้วสื่อดิจิทัลและเทคโนโลยีอัจฉริยะให้กับครูและบุคลากร พัฒนาระบบโครงข่ายอินเทอร์เน็ตและการติดต่อสื่อสารทั้งภายในและภายนอกเพื่อให้ครู บุคลากร และผู้เรียนสามารถเข้าถึงข้อมูลต่าง ๆ เช่น ระบบงานทะเบียน สื่อการเรียนการสอน สื่อการเรียนรู้ บทเรียน และรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านการประชาสัมพันธ์และการกระจายข่าวสาร ได้จากทุกที่ตลอดเวลา สอดคล้องกับ Thongpeaw (2023) ที่กล่าวถึง การดำเนินงานด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต อินเทอร์เน็ตไร้สายภายในสถานศึกษา และเปิดให้บุคลากรทางการศึกษา เช่น ผู้บริหาร ครู ครูอัตราจ้าง และนักเรียนเข้าถึงและใช้ได้อย่างทั่วถึงส่งผลให้เกิดการบริหารงานทุกหน่วยงาน และการจัดการเรียนการสอนทุกระดับชั้นโดยมีซอฟต์แวร์ที่จำเป็นสำหรับใช้ในสถานศึกษาที่ไม่ละเมิดสิทธิ์ ไร้ใช้ห้องปฏิบัติการคอมพิวเตอร์ที่สถานศึกษาได้จัดไว้ตามความต้องการของครูผู้สอนและนักเรียน ซึ่งมีการบำรุงรักษาเครือข่ายการสื่อสารทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

กลยุทธ์ที่ 3 ผู้บริหารอัจฉริยะ (Smart directors) ผู้บริหารที่ประสบความสำเร็จจะต้องฉลาดและสามารถนำองค์กรให้ก้าวทันโลกยุคใหม่ โดยให้ความสำคัญกับความร่วมมือและความเป็นเอกภาพในองค์กร กระจายอำนาจและจัดสรรภาระงานอย่างเหมาะสม พัฒนาคณะผู้บริหารให้ก้าวทันเทคโนโลยีอัจฉริยะ พัฒนาทักษะด้านดิจิทัล และสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่สนับสนุนการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Pakotang (2022) ที่กล่าวว่า การบริหารจัดการสถานศึกษาในยุคดิจิทัลนี้ ผู้บริหารสถานศึกษาจำเป็นต้องมี ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยีการสื่อสารและเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ เพื่อให้สามารถ ที่จะเลือกใช้กับการบริหารสถานศึกษาได้อย่างเหมาะสม คำนึงค่าและเพียงพอต่อการใช้งาน โดยเฉพาะผู้บริหารสถานศึกษาในโครงการประชารัฐของกระทรวงศึกษาธิการที่ร่วมมือกับภาคเอกชนในการพัฒนาการศึกษาของชาติ ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องแสดงศักยภาพ ทางด้านการบริหารจัดการและจัดสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้มีความทันสมัยเหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ซึ่งนอกจากจะมีผลต่อภาพลักษณ์ของสถานศึกษาในชุมชนแล้วยังจะทำให้สถานศึกษาเป็นที่ไว้วางใจของชุมชนในการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพได้อย่างยั่งยืน

กลยุทธ์ที่ 4 ครูอัจฉริยะ (Smart teachers) เนื่องจากความก้าวหน้าและการพัฒนาทางเทคโนโลยีอัจฉริยะต่าง ๆ ในปัจจุบันอย่างรวดเร็ว และเทคโนโลยีอัจฉริยะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ครูในฐานะผู้ให้ความรู้และมีหน้าที่หลักในด้านการจัดการเรียนการสอนจึงต้องมีความรู้ความสามารถ

ในส่วนภาระงานหรือวิชาที่ตนรับผิดชอบ สามารถพัฒนาการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีทักษะด้านเทคโนโลยีดิจิทัล มีทักษะด้านการสื่อสาร สามารถสร้างการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพให้กับนักเรียนได้ โดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอัจฉริยะในการจัดการเรียนการสอน สอดคล้องกับ Saifah (2021) ที่กล่าวถึง การเปลี่ยนแปลงในสังคมยุคดิจิทัลที่มีผลต่อการผลิตครูประถมศึกษา ประกอบด้วย การเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ คุณภาพการดูแลเลี้ยงดูและสัมพันธภาพภายในครอบครัว บรรทัดฐานของต้นแบบทางสังคม คุณภาพครูประถมศึกษา และนโยบายที่เกี่ยวข้อง สำหรับคุณสมบัติของครูประถมศึกษาในสังคมยุคดิจิทัล ได้แก่ ความรู้แกนสำหรับครูประถมศึกษาในสังคมยุคดิจิทัล ความสามารถในการเป็นครูประจำชั้น ความสามารถทางเทคโนโลยี ทักษะที่จำเป็นสำหรับครูประถมศึกษาในสังคมยุคดิจิทัล การมีจิตวิญญาณความเป็นครูประถมศึกษา และความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นด้วยจิตบริการ

กลยุทธ์ที่ 5 นักเรียนอัจฉริยะ (Smart students) ยุคดิจิทัลขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีที่พัฒนาอย่างรวดเร็ว องค์ความรู้ใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย การติดต่อสื่อสารไร้พรมแดนสภาพเศรษฐกิจสังคมวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมล้วนเปลี่ยนแปลง นักเรียนในฐานะผู้สร้างอนาคต จำเป็นต้องมี ทักษะดิจิทัลเพื่อเข้าถึงข้อมูลความรู้ สื่อสาร ทำงานร่วมกับผู้อื่น แก้ปัญหา คิดวิเคราะห์ ทักษะภาษาเพื่อสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจความหลากหลายทางวัฒนธรรม โดยสถานศึกษา มีบทบาทสำคัญในการ พัฒนาทักษะ เหล่านี้ให้กับนักเรียน ผ่านการจัดการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การคิดวิเคราะห์ การแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีอย่างมีประสิทธิภาพ การส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์ ไหวพริบ การปลูกฝัง คุณลักษณะความเป็นพลโลก สอดคล้องกับ Sa-u (2021) กล่าวว่า ในศตวรรษที่ 21 โลกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีใหม่ ๆ เกิดขึ้นตลอดเวลา การทำงานและการดำเนินชีวิตจึงจำเป็นต้องอาศัยทักษะใหม่ ๆ มากกว่าความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะ การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 มีลักษณะที่แตกต่างจากการเรียนรู้ในอดีตตรงที่มุ่งเน้นไปที่ทักษะที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจึงไม่ได้เป็นเพียงผู้ถ่ายทอดความรู้อีกต่อไป แต่เป็นผู้ที่ออกแบบการเรียนรู้และอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนศึกษาและค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง คุณภาพของระบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ต้องเป็นการเรียนรู้ที่มุ่งเน้นไปที่สิ่งที่สำคัญ 4 ประการ ได้แก่ ทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง ทักษะแห่งการเปลี่ยนแปลงและภาวะผู้นำ และความเป็นพลเมือง ผู้เรียนจะต้องมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิตโดยเฉพาะทักษะแห่งศตวรรษที่ 21 ควบคู่ไปกับทักษะอื่น ๆ ที่จำเป็น ซึ่งมีความสำคัญอย่างยิ่งในการรับมือและเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงในยุคโลกพลวัตได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังช่วยเตรียมความพร้อมให้ผู้เรียนรู้จักคิด เรียนรู้ ทำงาน แก้ปัญหา สื่อสารและร่วมกันทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพไปตลอดชีวิต

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า การนำกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง มาทดลองใช้กับสถานศึกษาเอกชนที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกในระดับดี โดยผู้วิจัยได้ประสานผู้จัดการสถานศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน และครูในสถานศึกษาถึงความสำคัญของเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ส่งผลให้เกิดกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่แตกต่างไปจากเดิม สามารถยกระดับสภาพแวดล้อมการจัดกิจกรรมและการเรียนรู้ ที่มุ่งเน้นพัฒนานักเรียนให้มีทักษะความสามารถที่จำเป็นสู่การเป็นพลโลกที่รู้เท่าทันและสามารถดำรงอยู่ได้ในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงยุคดิจิทัล อีกทั้งยังเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการภายในของสถานศึกษาผ่านการประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางเทคโนโลยีดิจิทัลด้านข้อมูล ประเมินผล และจัดเก็บ ซึ่งสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ตลอดเวลาในรูปแบบฐานข้อมูลออนไลน์ โดยผู้บริหารสถานศึกษาเล็งเห็นถึงความสำคัญ มอบหมายและนำกลยุทธ์กำหนดเป็นนโยบายและแผนพัฒนาการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางให้ครูและบุคลากรที่เกี่ยวข้องได้วางแผนหรือออกแบบในการนำกลยุทธ์ไปกำหนดเป็นโครงการ และกิจกรรม

ได้ครบทุกกลยุทธ์ สอดคล้องกับ Kositpimanvech, and Kositpimanvach (2023) ที่ได้สรุปว่า สถานศึกษาในยุคดิจิทัลจะต้องมีหลักยึดหยุ่นได้ครอบคลุมความรู้ ทักษะเชื่อมโยงสหวิทยาการในศตวรรษที่ 21 การเรียนรู้เชิงนวัตกรรมประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการสืบค้นข้อมูลอย่างไร้ขีดจำกัด ประเมินผลในรูปแบบใหม่ที่เป็นทักษะมีความหลากหลายพัฒนาสื่อและเทคโนโลยี สืบค้นจากแหล่งข้อมูลขนาดใหญ่ไร้ขีดจำกัดด้านบุคลากร มีวิสัยทัศน์ด้าน ICT จัดหาสื่อเทคโนโลยีสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยสถานศึกษาเอกชนยุคดิจิทัลมีองค์ประกอบคือ 1) การสร้างสรรค์ สร้างเนื้อหาการใช้ดิจิทัลที่หลากหลายสร้างสรรค์กับดิจิทัล 2) การเข้าถึงแหล่งเรียนรู้โดยคอมพิวเตอร์ฐานข้อมูลออนไลน์การใช้ Application ต่าง ๆ 3) การสื่อสารสามารถประยุกต์การสื่อสารที่หลากหลายภาพวิดีโอ เสียงสื่อสังคมออนไลน์ 4) ความเข้าใจบริบทหรือประเมินสื่อดิจิทัล 5) การใช้ คือความสามารถใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลรวมถึงอุปกรณ์ดิจิทัลที่เหมาะสม ซึ่งหลังทดลองใช้กลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง แล้วพบว่า 1) ผู้บริหาร ครู และบุคลากรในสถานศึกษามีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาตนเองยอมรับ และให้ความสำคัญกับทักษะทางด้านเทคโนโลยีดิจิทัลเพิ่มขึ้น 2) นักเรียนมีการรู้ดิจิทัล ทักษะภาษา และคุณลักษณะการเป็นพลโลกในยุคดิจิทัลเพิ่มขึ้น 3) สถานศึกษามีวิสัยทัศน์ในการพัฒนาที่ทันสมัยเห็นความสำคัญของการพัฒนาสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน ผ่านการจัดสรรงบประมาณอย่างคุ้มค่า 4) สถานศึกษามีการจัดเก็บข้อมูลงานทะเบียนและวัดผลในรูปแบบออนไลน์อย่างมีระเบียบแบบแผน และบุคลากรที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงได้ทุกที่ตลอดเวลา

สรุป

สภาพปัจจุบันของการบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง จากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายนอกโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านเศรษฐกิจ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านสังคมและวัฒนธรรม ด้านเทคโนโลยี และด้านการเมืองและกฎหมาย ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาตามองค์ประกอบพบว่า สถานศึกษาอัจฉริยะ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด รองลงมา คือ ผู้บริหารอัจฉริยะ ครูอัจฉริยะ นักเรียนอัจฉริยะ และห้องเรียนอัจฉริยะ อยู่ในลำดับต่ำสุด และจากการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมภายใน โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านบุคลากร มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านการบริหารจัดการ และผลผลิตและบริการ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันลำดับสุดท้าย และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านผู้บริหารอัจฉริยะ มีค่าเฉลี่ยสภาพปัจจุบันสูงที่สุด รองลงมา คือ ด้านครูอัจฉริยะ ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ ด้านห้องเรียนอัจฉริยะ และด้านนักเรียนอัจฉริยะ ตามลำดับ สามารถพัฒนาเป็นกลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง ประกอบด้วย 5 กลยุทธ์หลัก 13 กลยุทธ์รอง 51 วิธีดำเนินการ ได้แก่ กลยุทธ์ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ (Smart school) กลยุทธ์ด้านห้องเรียนอัจฉริยะ (Smart classroom) กลยุทธ์ด้านผู้บริหารอัจฉริยะ (Smart directors) กลยุทธ์ด้านครูอัจฉริยะ (Smart teachers) และกลยุทธ์ด้านนักเรียนอัจฉริยะ (Smart students)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

จากการพัฒนากลยุทธ์การบริหารสถานศึกษาอัจฉริยะของโรงเรียนเอกชน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการศึกษาเอกชน เขตภาคกลาง และนำไปทดลองใช้มีข้อเสนอแนะเพื่อนำไปใช้สำหรับสถานศึกษา 2 กรณี คือ กลยุทธ์ที่สถานศึกษาควรนำไปปฏิบัติได้ทันที และกลยุทธ์ที่สถานศึกษาควรนำไปกำหนดเป็นนโยบายและพัฒนาเร่งด่วน ดังนี้

1.1 กลยุทธ์ที่สถานศึกษาควรนำไปปฏิบัติได้ทันที คือ กลยุทธ์ที่ 3 ผู้บริหารอัจฉริยะ (Smart directors) เนื่องจากในการดำเนินงานของสถานศึกษานั้น ผู้บริหารถือเป็นปัจจัยสำคัญที่เป็นตัวกำหนดทิศทางของสถานศึกษา และกลยุทธ์ที่ 4 ครูอัจฉริยะ (Smart teachers) เนื่องจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนภายในสถานศึกษาเป็นหน้าที่หลักของครูผู้สอน จึงควรสนับสนุนให้ครูสร้างนวัตกรรมทางการจัดการเรียนการสอน

1.2 กลยุทธ์ที่สถานศึกษาควรนำไปกำหนดเป็นนโยบายและพัฒนาเร่งด่วน คือ กลยุทธ์ที่ 1 ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะ (Smart school) เนื่องจากปัจจุบันเทคโนโลยีอัจฉริยะ และโลกในยุคดิจิทัลมีความก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วตลอดเวลาสถานศึกษาในฐานะองค์กรแห่งการเรียนรู้ จึงควรกำหนดแนวนโยบายพัฒนาบุคลากรด้านนวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีอัจฉริยะ กลยุทธ์ที่ 2 ห้องเรียนอัจฉริยะ (Smart classroom) เนื่องด้วยความก้าวหน้าและความพร้อมทางด้านเทคโนโลยีอัจฉริยะในปัจจุบัน การนำเทคโนโลยีอัจฉริยะมาใช้ในการจัดการศึกษาจะช่วยให้การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพมากขึ้น และกลยุทธ์ที่ 5 นักเรียนอัจฉริยะ (Smart students) เนื่องด้วยความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วตลอดเวลาของสังคมและเทคโนโลยีอัจฉริยะในยุคดิจิทัล สถานศึกษาในฐานะผู้ผลิตบุคลากรที่จะก้าวเข้าสู่การเป็นพลโลกในยุคดิจิทัล สถานศึกษาจึงควรกำหนดแนวทางนโยบายและพัฒนาหลักสูตรส่งเสริมพัฒนาทักษะด้านดิจิทัล ทักษะด้านภาษา ทักษะการใช้ชีวิต และทักษะอาชีพในยุคดิจิทัล

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 จากกลยุทธ์ด้านผู้บริหารและครูอัจฉริยะควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษาที่มุ่งเน้นการเสริมสร้างนวัตกรรมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้

2.2 จากกลยุทธ์ด้านสถานศึกษาอัจฉริยะควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการบริหารเชิงพาณิชย์ศึกษาของโรงเรียนเอกชนที่มุ่งเน้นการตอบโจทย์ความต้องการของสังคม ผู้ปกครอง และผู้เรียนในยุคดิจิทัลซึ่งเป็นผู้รับบริการ

2.3 ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาสถานศึกษาในโลกเสมือนสู่ประสบการณ์ในการเรียนรู้เชิงลึก และเพิ่มโอกาสด้านภาษาเพื่อเตรียมพร้อมรับความเปลี่ยนแปลงสู่สังคมโลกไร้พรมแดนที่เทคโนโลยีอัจฉริยะมีบทบาทมากขึ้นตลอดเวลา

References

- Kongtan, N., Unkong, T., Santi, B., & Gunma, N. (2021). The Compositions of Provincial Kindergarten School Administration by Innovation and Information Technology-Based Instruction. *Academic Journal Uttaradit Rajabhat University*, 16(1), 67-68.
- Kositpimanvech, C., & Kositpimanvach, E. (2023). Private Educational Institutions in the Digital Age. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 6(5), 586-593.

- Mehta, A. C. (n.d.). *Smart Schools in India: A Closer Look at Government, Government-Aided, and Other Schools*. Retrieved December 1, 2023, from <https://educationforallinindia.com/smart-schools-in-india-udiseplus-2021-22/>
- Ministry of Information and Communication Technology. (2016). *Digital Development Plan for Economy and Society*. Bangkok: Government Complex Commemorating His Majesty the King's 80th Birthday Anniversary (5 December 2007).
- Pakotang, J. (2022). *Leadership in the Digital Age for Professional School Administrators* (Vol. 2). Sakon Nakhon: Somsak Publishing.
- Phuwichit, C. (2023). *Principal Strategy Be Ready for Changes*. Retrieved January 15, 2024, from <https://www.nidtep.go.th/2017/publish/doc/20230317-1.pdf>
- Poothian, J. (2017). *The Implementation of Information Technology for Education Standards Affecting Academic Administration of Schools under The Office of Samutprakan Primary Educational Service Area 1*. (Master's Thesis). Rajabhat Rajanagarindra University. Songkha.
- Saifah, Y. (2021). Trends in Elementary School Teacher Preparation of Thailand Responding to Needs of Employers and Changes in Digital Society. *Journal of Education, Prince of Songkla University, Pattani Campus*, 32(3), 71-85.
- Sa-u, N. (2021). Learning Development in Digital Era: Framework toward SDGs. *Electronic Journal of Open and Distance Innovative Learning*, 11(2), 22.
- Sukwong, T. (2021). A Study of Technological Leadership of School Administrator in the Digital Era under the Secondary Educational Service Area Office 29. *Journal of Educational Administration and Leadership Sakon Nakhon Rajabhat University*, 9(34), 32-42.
- Thongpeaw, T. (2023). *Implementation of Information and Education Communication Technology Standards under the Rajaprajanugroh School Group the Office of Special Education Administration Group 8*. (Master's Thesis). Hatyai University. Songkha.

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิด
สร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตสัตตบงกช
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี*

The Relationship between Transformational Leadership and the
Enhancement of Teachers' Creative thinking by School Administrators
in Sattabongkoch School Group under the Secondary Educational Service
Area Office Pathum Thani

¹จุฑามาศ ปักเคทอง, สุดารัตน์ สารสว่าง และ มีชัย ออสุวรรณ

¹Juthamat Pakkethang, Sudarat Sarnswang and Meechai Orsuwan

คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Faculty of Education, Kasetsart University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Juthamat.pa@ku.th

บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้านี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 2) ระดับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี กลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ครู จำนวน 207 คน จากการสุ่มอย่างง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ สร้างโดยผู้วิจัยมีความเชื่อมั่น .95 สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

ผลการวิจัยพบว่า 1) ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.57) 2) ระดับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.51) 3) ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง ($r = .83$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง; การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์; ผู้บริหารสถานศึกษา

Abstract

The purposes of this research were : 1) to study the level of the transformational leadership of school administrators in Sattabongkoch School Group under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani; 2) to study the level of the Enhancement of Teachers' Creative Thinking by school administrators in Sattabongkoch School Group under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani; 3) to study the Relationship between transformational leadership and the enhancement of teachers' creative thinking by school administrators in Sattabongkoch school group under the secondary educational service area office Pathum Thani. The sample was 207 teachers. This tool was a 5 rating scales questionnaire constructed by the researcher with reliability value at 0.95 The statistics used for data analysis were percentage, mean, standard deviation and Pearson' Product Moment Correlation Coefficient.

The results were found that: 1) The level of the transformational leadership of school administrators in Sattabongkoch School Group under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani Overall, it's at a high level ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.57) ; 2) The level of the Enhancement of Teachers' Creative Thinking by school administrators in Sattabongkoch School Group under the Secondary Educational Service Area Office Pathum Thani Overall, it's at a highest level ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.51). 3) The Relationship between transformational leadership and the enhancement of teachers' creative thinking by school administrators in Sattabongkoch school group under the secondary educational service area office Pathum Thani was a statistically significant at a high level of positive correlation ($r = .83$) statistically significant at the .01 level.

Keywords: Transformational Leadership; Enhancing Creativity; School Administrators

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 - 2570) ให้ความสำคัญกับการประยุกต์ใช้องค์ความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีสมัยใหม่ และความคิดสร้างสรรค์ ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ ในการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ เศรษฐกิจหมุนเวียน เศรษฐกิจสีเขียว ซึ่งเป็นหนึ่งในหลักการและแนวคิด 4 ประการ ในการกำหนดทิศทางของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 13 เพื่อให้ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้ว (Office of the National Economic and Social Development Council, 2023)

ความคิดสร้างสรรค์ เป็นความสามารถทางสมองที่สามารถคิดได้อย่างเอกลัคนัย นำไปสู่การเกิดสิ่งใหม่ หรือการประดิษฐ์คิดค้นทฤษฎีหลักการที่มาจากความคิดดัดแปลง ปูรังแต่ง และการผสมผสาน ความคิดจินตนาการควบคู่ไปพร้อมกับความพยายามที่จะสร้างความคิดหรือจินตนาการที่เป็นไปได้และเป็นประโยชน์ (Office of the Civil Service Commission, 2016) ความคิดสร้างสรรค์มีความสำคัญและจำเป็นต่อการส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติ สถาบันการศึกษาควรที่จะส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับผู้เรียน ผู้ที่เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคต จากการประชุมการวิจัยทางการศึกษาระดับชาติ

ครั้งที่ 16 ปี 2564 กล่าวถึงนักเรียนในปัจจุบันมีระบบความคิดและกระบวนการทางสารสนเทศที่แตกต่างจากคนรุ่นก่อน ทำให้เกิดปัญหาความแตกต่างกันด้านการเรียนรู้ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน ฉะนั้นครูผู้ทำหน้าที่หลักในการสอนนักเรียนจะต้องคำนึงถึงการแก้ปัญหาเชิงนวัตกรรม ใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบนวัตกรรมการสอนรูปแบบใหม่ ทำให้การเรียนรู้เป็นเรื่องสนุก ด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย (Sarrattha, 2010)

ในยุคที่สังคมให้ความสำคัญต่อความคิดสร้างสรรค์และการพัฒนานวัตกรรมเป็นอย่างมากนั้น ผู้บริหารควรหาแนวทางส่งเสริมให้ครูใช้ความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเป็นขั้นแรก เพราะนวัตกรรมจะเกิดขึ้นเมื่อมีการใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ความคิดสร้างสรรค์จะทำให้เกิดการปรับเปลี่ยนการทำงานด้วยวิธีการใหม่ ๆ ทำให้สถานศึกษามีความพร้อมที่จะขับเคลื่อนและสร้างความเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็ว ตอบโจทย์ความต้องการของสังคม ก้าวทันโลกปัจจุบันที่มีความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ผู้นำทางการศึกษาจึงควรมีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อที่จะจูงใจผู้ตาม สร้างแรงบันดาลใจ กระตุ้นการใช้ความคิดเพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายมากกว่าที่คาดหวัง เห็นความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคลและหาแนวทางที่จะพัฒนาส่งเสริม เพื่อพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานให้มีศักยภาพมากขึ้น (Bass, and Avolio, 1994) ซึ่งจากการศึกษาวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีความสัมพันธ์ทางบวกค่อนข้างสูง (Khongphet, 2022) และพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสร้างแรงจูงใจตามคุณลักษณะงานกับความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเท่ากับ 0.601 (Wisutthakorn, 2014) จะเห็นว่าแรงจูงใจมีความสัมพันธ์กับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงและความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงาน และจากการศึกษาวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำเพื่อส่งเสริมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน จะมีการวางแผนการทำงานโดยใช้ทักษะทางด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงจินตนาการ จูงใจผู้ร่วมงานให้เกิดความสามัคคี มีวิสัยทัศน์ที่ดี เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความสามารถในการทำงานที่สร้างสรรค์และท้าทาย มีการสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจที่ดี การทำงานมีความยืดหยุ่น สร้างบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมการคิดนอกกรอบ ใช้วิธีการแบบใหม่เพื่อพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานอยู่เสมอ ทำให้บุคลากรเกิดการพัฒนาศักยภาพของเองให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ (Mairattanachaicharn, 2022) สอดคล้องกับ บทบาทผู้นำในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ประกอบด้วยบทบาทเชิงกลยุทธ์ 3 ระดับ ได้แก่ บุคคล กลุ่ม และวัฒนธรรม แต่ละระดับจะมีหลักการปฏิบัติ 3 ประการที่เป็นวัฏจักรอย่างต่อเนื่องเพื่อเสริมคุณค่าซึ่งกันและกัน (Robinson, 2011)

จากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา โดยนำแนวคิดภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Bass, and Avolio (1994) และแนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของ Robinson (2011) มาใช้เป็นกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติงานและพัฒนาตนเองของผู้บริหารสถานศึกษา ให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูผู้ที่เป็นคนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของประเทศไทยให้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขต สัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

2. เพื่อศึกษาระดับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา ในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Method) โดยศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตสตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยดำเนินการตามลำดับดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี ดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Bass, and Avolio (1994) แนวทางการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์โดยผู้นำ ของ Robinson (2011) เพื่อกำหนดกรอบแนวคิด วัตถุประสงค์ ประชากร และเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2. ร่างแบบสอบถามให้ครอบคลุมเนื้อหา ตามกรอบภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของ Bass, and Avolio (1994) ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์

ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นชาวปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล และแนวทางการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของ Robinson (2011) 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ประกอบด้วย การให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างสรรค์งาน การกระตุ้นจินตนาการของทุกคนในการทำงาน และการจัดหาโอกาสการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ระดับกลุ่ม ประกอบด้วย การส่งเสริมใช้แนวทางที่หลากหลายในการทำงาน การอำนวยความสะดวกในการทำงานร่วมกัน และการอำนวยความสะดวกเรื่องเวลาในการทำงานของบุคลากร และระดับวัฒนธรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การให้มีความยืดหยุ่น การส่งเสริมวัฒนธรรมการเสนอแนะความคิดเห็นที่หลากหลายในการทำงาน และการสร้างพื้นที่ทำงานอย่างสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 2 การเก็บข้อมูลด้วยแบบสอบถามเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา ผู้วิจัยได้สร้างขึ้นจำนวน 1 ฉบับ เป็นแบบสอบถามที่มีลักษณะเป็นแบบสำรวจรายการ (Check Lists Questionnaires)

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่

1. ประชากรที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ ครูในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ทั้งหมด 6 โรงเรียน จำนวน 510 คน

2. กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของ Krejcie and Morgan ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 226 คน จากโรงเรียนจำนวน 6 โรงเรียน โดยการสุ่มอย่างง่ายตามสัดส่วนครูแต่ละโรงเรียน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้การศึกษา ดังนี้

1. การสร้างแบบสอบถาม ประกอบด้วย 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ประสบการณ์การทำงาน และขนาดของโรงเรียน แบบสอบถามเป็นแบบกำหนดให้เลือก (Forced Choice)

ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นเข้าปัญหา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ

ตอนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับระดับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ระดับกลุ่ม และระดับวัฒนธรรม เป็นแบบสอบถามลักษณะมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ใช้เกณฑ์ในการแปลความหมายค่าเฉลี่ยของ SriSa-at (2002)

2. การหาประสิทธิภาพเครื่องมือ โดยผ่านการตรวจสอบความตรงตามเนื้อหาของเครื่องมือจากผู้เชี่ยวชาญ 5 คน ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการวิจัยการศึกษาจำนวน 2 คน ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการบริหารการศึกษาจำนวน 1 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 1 คน และผู้เชี่ยวชาญด้านการส่งเสริมกระบวนการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) การพัฒนาองค์กรนวัตกรรม 1 คน จากข้อคำถามจำนวน 40 ข้อ ได้ค่าความตรงเชิงเนื้อหาอยู่ระหว่าง 0.67-1.00 มีการทดลองใช้เครื่องมือ (Tryout) ที่โรงเรียนจอมสุรางค์อุปถัมภ์ ซึ่งเป็นโรงเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ได้ค่าความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.95

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลตามขั้นตอนดังนี้

จัดทำหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บข้อมูลจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์และส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนในสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ระหว่างวันที่ 5 มกราคม 2567 ถึง วันที่ 26 มกราคม 2567 และดำเนินการเก็บข้อมูลครู จำนวน 226 คน ได้รับแบบสอบถามกลับคืนมา จำนวน 207 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 91 โดยผู้วิจัยทำการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนนั้นมีความสมบูรณ์ทุกฉบับ และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ทางสถิติ

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับการตอบกลับมาและบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์เพื่อวิเคราะห์ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติ jamovi

2. ทำการวิเคราะห์ค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และ ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Correlation Coefficient) ของ Pearson

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผล และนำเสนอผลการศึกษาวิจัย ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.57) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดคือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ อยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.52$, S.D. = 0.53) รองลงมาคือ การสร้างแรงบันดาลใจ อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = 0.67) และต่ำที่สุดคือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.75)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ศึกษาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยการหาค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.51) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ระดับ

บุคคล ($\bar{X} = 4.53$, S.D. = 0.50) รองลงมาคือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ระดับกลุ่ม ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.55) และต่ำที่สุดคือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ระดับวัฒนธรรม ($\bar{X} = 4.48$, S.D. = 0.55)

วัตถุประสงค์ที่ 3 ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (correlation coefficient) ของ Pearson ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของครูของผู้บริหารสถานศึกษา

(n=207)

	การมี อิทธิพล อย่างมี อุดมการณ์	การสร้าง แรงบันดาลใจ	การ กระตุ้น เชาวน์ ปัญญา	การ คำนึงถึง ความเป็น ปัจเจก บุคคล	ภาวะผู้นำ การ เปลี่ยนแปลง	ระดับ ความสัมพันธ์
บุคคล	0.67***	0.66***	0.65***	0.62***	0.73***	สูง
กลุ่ม	0.74***	0.77***	0.74***	0.75***	0.84***	สูง
วัฒนธรรม	0.73***	0.75***	0.73***	0.71***	0.81***	สูง
การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครู	0.75***	0.77***	0.74***	0.73***	0.83***	สูง

*** มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

จากตารางที่ 1 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวก ในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ($r = .83$, $p < .01$) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุดเป็นอันดับแรก คือ การสร้างแรงบันดาลใจกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูในระดับกลุ่ม ($r = .77$, $p < .01$) รองลงมา คือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูในระดับกลุ่ม ($r = .75$, $p < .01$) และต่ำที่สุดคือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูในระดับบุคคล ($r = .62$, $p < .01$)

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษา “ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี” พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษามีความสัมพันธ์กันเชิงบวก แสดงให้เห็นว่า ผู้บริหารสถานศึกษาที่มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงที่ประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ด้านการสร้างแรงบันดาลใจ ด้านการกระตุ้นเชาวน์ปัญญา และด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล อยู่ในระดับสูง การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูทั้ง 3 ระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล ประกอบด้วย การให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างสรรคงาน การกระตุ้นจินตนาการของทุกคนในการทำงาน และการจัดหาโอกาสการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ระดับกลุ่ม ประกอบด้วย การส่งเสริมใช้แนวทางที่หลากหลายในการทำงาน การอำนวยความสะดวก

ในการทำงานร่วมกัน และการอำนวยความสะดวกเรื่องเวลาในการทำงานของบุคลากร และระดับวัฒนธรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การให้มีความยืดหยุ่น การส่งเสริมวัฒนธรรมการเสนอแนะความคิดเห็นที่หลากหลายในการทำงาน และการสร้างพื้นที่ทำงานอย่างสร้างสรรค์ย่อมอยู่ในระดับสูงเช่นเดียวกัน เป็นแนวทางในการพัฒนาผู้บริหารสถานศึกษา ในฐานะผู้นำและมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมสนับสนุนครูหรือบุคลากรทางการศึกษาในการเรียนรู้ที่จะคิดและออกแบบอย่างสร้างสรรค์ให้มีภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลงและปฏิบัติตนที่เป็นการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูผู้ที่เป็นคนสำคัญในการพัฒนาการศึกษาของประเทศให้ดีขึ้น ดังรูปภาพที่ 1

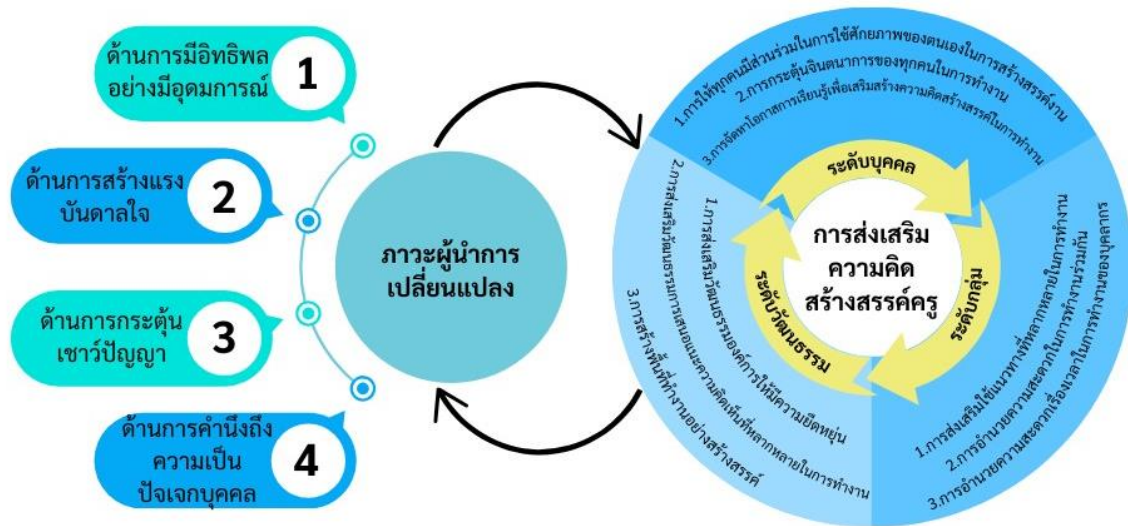

Figure 1: The New Body Knowledge

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาในโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียน สามารถจูงใจผู้ร่วมงานให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายมากกว่าที่คาดหวัง เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับครู ประพฤติตนให้เกิดประโยชน์ เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม หลีกเลี่ยงการใช้อำนาจในการสั่งการ ทำให้ครูเกิดความเคารพยกย่องในความรู้ความสามารถในการบริหารงาน ตระหนักในวิสัยทัศน์ และความสำคัญของเป้าหมายสร้างความเป็นหนึ่งเดียวกันเพื่อให้งานบรรลุเป้าหมาย สร้างแรงบันดาลใจให้กับครูในการปฏิบัติงานด้วยการกระตุ้นจิตวิญญาณของทีมนำชีวิตชีวา กระตือรือร้น กล้าแสดงออก สร้างทัศนคติที่ดีและคิดในเชิงบวก กระตุ้นความคิดให้มีการตระหนักถึงปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในองค์กร มีการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ โดยใช้กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบและสร้างสรรค์ เพื่อให้ผู้ร่วมงานรู้สึกว่าการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นคือความท้าทายและสร้างโอกาสในการเรียนรู้หรือการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน และให้ความสำคัญกับความเป็นปัจเจกบุคคล โดยการดูแลเอาใจใส่ ทำให้ผู้ตามรู้สึกเป็นคนสำคัญในองค์กรงานหรืองาน คำนึงถึงและยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล พร้อมทั้งสนับสนุนและช่วยเหลือเพื่อให้ก้าวหน้าในหน้าที่การงาน หาแนวทางที่จะพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานให้มีศักยภาพมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Bass and Avolio (1994) ที่ได้กล่าวถึง ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เป็นคุณลักษณะของผู้นำกระบวนการที่ผู้นำมีอิทธิพลต่อผู้ร่วมงานและผู้ตาม โดยการสร้างความตระหนักในการกิจและวิสัยทัศน์ของส่วนรวมและ

องค์กร มีการพัฒนาความสามารถของเพื่อนร่วมงาน แสวงหาสิ่งที่จะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่ม มองมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง มีการจูงใจผู้ตามให้ทำมากกว่าที่วางแผนไว้แต่แรกและมักคิดว่าเป็นไปไม่ได้ ทำทลายความคาดหวังซึ่งมักจะนำไปสู่ประสิทธิภาพที่ดีขึ้น สอดคล้องกับ งานวิจัยของ Seetisarn (2022) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับความเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มเครือข่ายแก่งหลวงบุรีพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในกลุ่มเครือข่ายแก่งหลวงบุรีพา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสระบุรี เขต 2 โดยรวมอยู่ในระดับมาก รายด้านพบว่าการสร้างแรงบันดาลใจมีค่าเฉลี่ยสูงสุด

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 2 พบว่า ระดับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของครูโรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีในภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ระดับบุคคล เป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ทั้งนี้เป็นเพราะผู้บริหารเห็นถึงความสำคัญของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้กับครู โดยการให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างสรรค์งาน จัดหาโอกาสการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นการคิดและจินตนาการ เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ส่งเสริมการทำงานเป็นทีม การเสนอแนะความคิดเห็นและใช้แนวทางที่หลากหลายในการทำงาน การอำนวยความสะดวกในเรื่องเวลาและการทำงานร่วมกัน นำไปสู่การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรให้มีความยืดหยุ่น และการให้พื้นที่ทำงานอย่างสร้างสรรค์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Songmuang, Pitsuwan, Tohtayong, and Almustofa (2019) ได้ศึกษาการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับครูเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับครูเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่องค์กรแห่งนวัตกรรม ประกอบด้วย 4 แนวทางการดำเนินงาน คือ 1) การกระตุ้นการศึกษาค้นคว้า มีเป้าหมายที่ท้าทายในการนำความรู้ความสามารถมาใช้ 2) การทำงานเป็นทีมและลดการสั่งการ 3) การวางแผนงาน การมอบหมายงานและโครงสร้างที่ยืดหยุ่น ซึ่งจะมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการลงมือปฏิบัติของครูด้วยแนวทางใหม่ ๆ และ 4) การสร้างช่องทางที่หลากหลายในการรับฟังและนำเสนอความสำเร็จของครู เพื่อสร้างความภูมิใจจากผลงานของครูและนำไปสู่การกำหนดแนวทางการทำงานใหม่ ๆ ของสถานศึกษา ทั้งนี้ Lao (2020) กล่าวว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนสังกัด สพฐ. มีความสัมพันธ์ด้านการนิเทศครูที่ค่อนข้างต่ำ ไม่ต้องการเข้าไปแทรกแซงการจัดการเรียนการสอนของครู โดยมองว่าการจัดการเรียนการสอนและพื้นที่ในห้องเรียนเป็นอำนาจอิสระของครู โดยจะมุ่งส่งเสริมให้ครูได้สังเกตการณ์และเรียนรู้ทักษะการเรียนการสอนจากเพื่อนครูด้วยกันเองหรือจากวิทยากรภายนอกมากกว่า ส่งผลให้ผู้อำนวยการยังไม่ค่อยมีบทบาทในการช่วยครูระบุดจุดที่ต้องพัฒนาในทางวิชาการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อ 3 พบว่า ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา โรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกในระดับสูง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือการสร้างแรงบันดาลใจมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ระดับกลุ่ม ทั้งนี้เป็นเพราะ ผู้บริหารโรงเรียนที่มีความสามารถในการให้กำลังใจและจูงใจผู้ตาม ให้ปฏิบัติงานบรรลุเป้าหมายได้มากกว่าที่คาดหวัง ทำให้ครูทุกคนมีโอกาสใช้ศักยภาพของตนเองในการสร้างสรรค์งาน ได้รับการกระตุ้นความคิด และจินตนาการที่สร้างสรรค์ ให้มีความสำคัญกับบุคคลหาแนวทางที่จะพัฒนาความสามารถของผู้ร่วมงานให้มีศักยภาพมากขึ้น ทำให้มีการจัดหาโอกาสการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน รวมทั้งสร้างแรงบันดาลใจให้กับผู้ร่วมงาน จึงเกิดการส่งเสริมใช้แนวทางที่หลากหลายในการทำงาน มีการอำนวยความสะดวกในเรื่องเวลาและการทำงานร่วมกัน มีการ

สร้างความตระหนักในวิสัยทัศน์ และความสำคัญของเป้าหมาย นำไปสู่การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์การให้มีความยืดหยุ่น การเสนอแนะความคิดเห็นที่หลากหลาย และการสร้างพื้นที่ทำงานอย่างสร้างสรรค์เพื่อให้บรรลุเป้าหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของ Khongnuntipat (2015) ได้ศึกษา กลยุทธ์การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์บุคลากรทางการศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา พบว่า ผู้บริหารควรสนับสนุนความคิดสร้างสรรค์ในงานของบุคลากร เตรียมสภาพแวดล้อมในองค์การให้เอื้อต่อการทำงาน เป็นผู้นำในการคิดริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ กระตุ้นและส่งเสริมการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากร โดยการให้กำลังใจ ให้คำชมเชย เพื่อให้ลูกน้องได้เสนอความคิด เกิดความกระตือรือร้น มีพลังที่จะคิดสร้างสรรค์ผลงานต่อไป และงานวิจัยของ Mairattanachaicharn (2022) ได้ศึกษา ภาวะผู้นำเพื่อส่งเสริมทางด้านความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน ผลการวิจัยพบว่า ผู้นำจะมีการวางแผนการทำงานโดยใช้ทักษะทางด้านความคิดสร้างสรรค์เชิงจินตนาการ ใจให้ผู้ร่วมงานให้เกิดความสามัคคี มีวิสัยทัศน์ที่ดี เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานแสดงความสามารถในการทำงานที่สร้างสรรค์และท้าทาย มีการสร้างแรงบันดาลใจและแรงจูงใจที่ดี การทำงานมีความยืดหยุ่น สร้างบรรยากาศการทำงานที่ส่งเสริมการคิดนอกกรอบ ใช้วิธีการแบบใหม่เพื่อพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการทำงานอยู่เสมอ ทำให้บุคลากรเกิดการพัฒนาศักยภาพของเองให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khongphet (2022) ได้ศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง ผลการวิจัยพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของครูสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาชลบุรี ระยอง มีความสัมพันธ์ทางบวกค่อนข้างสูง และงานวิจัยของ Wisutthakorn (2014) ได้ศึกษา การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์เพื่อสร้างผลการปฏิบัติงานเชิงนวัตกรรมของบุคลากรสายสนับสนุนการสอนมหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างการสร้างแรงบันดาลใจตามคุณลักษณะงานกับความคิดสร้างสรรค์ในการปฏิบัติงานเท่ากับ 0.601

สรุป

โรงเรียนกลุ่มสหวิทยาเขตสัตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีระดับภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ รองลงมาคือ การสร้างแรงบันดาลใจ และต่ำที่สุดคือ การคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล ทั้งนี้มีระดับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ระดับบุคคล รองลงมาคือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ระดับกลุ่ม และต่ำที่สุดคือ การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ระดับวัฒนธรรม และพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ด้านที่มีความสัมพันธ์สูงสุด คือการสร้างแรงบันดาลใจกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูระดับกลุ่ม

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง ด้านการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคลเป็นด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้บริหารควรมีการมอบหมายงานให้ครูโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและความถนัดของครูแต่ละคนให้มากขึ้น และการแสดงให้เห็นถึงการให้ความสำคัญกับผู้ใต้บังคับบัญชาทุกคนโดยเท่าเทียมกัน

1.2 การส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูในระดับวัฒนธรรม เป็นระดับมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ผู้บริหารสถานศึกษาควรมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้าง กระบวนการทำงานในโรงเรียนให้มีความยืดหยุ่น ส่งเสริมวัฒนธรรมการเสนอแนะความคิดเห็นที่หลากหลายในการทำงาน และส่งเสริมการสร้างพื้นที่ในโรงเรียนให้เหมาะสมกับการสร้างสรรค์งาน

1.3 ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงกับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ครูของผู้บริหารสถานศึกษา สหวิทยาเขตสตตบงกช สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี มีความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูงอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นผู้บริหารให้ความสำคัญกับการพัฒนาตนเองให้มีภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถบริหารงานและอย่างสร้างสรรค์ และสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ศึกษาภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงแนวทางการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล กับการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์กับบุคลากรในองค์กรที่มีบริบทต่างกัน

2.2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของบุคลากรในระดับวัฒนธรรม

References

- Bass, B. M., & Avolio, (1994). *Improving Organization Effectiveness through Transformational Leadership*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Diaowanit, W. (2021). *The 16th International Conference on Educational Research. Educational innovation: Dare to Change, Be Creative, Raise Education Standards*. August 26th-27th 2021. (pp. 1-9).
- Khongnuntipat, P. (2015). *Strategies to Development Creative Thinking of Educational Personnel in the Office of Secondary Educational Service Area*. (Doctoral Dissertation). Naresuan University. Phitsanulok.
- Khongphet, A. (2022). *The Relationship between Transformational Leadership and Work Motivation of Teachers under the Secondary Educational Service Area Office Chonburi Rayong*. Chonburi: Faculty of Education Burapha University.
- Lao, R. (2021). *The Challenges in Delivering Quality Education in Thailand: Rules, Resources, and Leadership*. Bangkok: The Asia Foundation.
- Mairattanachaicharn, Th. (2022). *Leadership for Promote Creativity at the Work of Civil Servants Ministry of Public Health*. (Master's Thesis). Srinakharinwirot University. Bangkok.
- Office of the Civil Service Commission. (2016). *Creative Thinking*. Retrieved November 13, 2023, from <https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/document/ocsc-2017-eb13.pdf>
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *The Thirteenth National Economic and Social Development Plan (2023-2027)*. Bangkok: Office of the Prime Minister Bangkok, Thailand.
- Robinson, K. (2011). *Out of Our Minds: Learning to Be Creative*. New Jersey: John Wiley & Sons.

- Sarrattha, W. (2010). *School: Management towards a Learning Organization*. (5th ed.). Bangkok: Thipwisut Printing House.
- Seetisarn, P. (2022). *The Relationship between Transformational Leadership of School Administrators and Learning Organization of Schools in Klaeng Burapha Cluster under the Rayong Primary Education Service Area Office 2*. (Master's Thesis). Faculty of Education, Burapha University. Chonburi.
- Songmuang, J., Pitsuwan, W., Tohtayong, A., & Almustofa, I. (2019). Fostering Teachers' Creativity to Drive Educational Institution to Innovative Organization. *Phranakhon Rajabhat Research Journal (Humanities and Social Sciences)*, 14(2), 434-444.
- SriSa-at, B. (2002). *Preliminary Research*. (7th ed.) Bangkok: Suri Wiriyaarn.
- Wisutthakorn, Ph. (2014). *Development of Creative Thinking to Create Innovative Work Performance Results of Teaching Support Staff of Kanchanaburi Rajabhat University*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.

การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้
ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา
ปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1*

Development of an Activity Kit for Mathematical Problem-Solving Using the
CIPPA Learning Model Combined with the KWDL Technique for 2nd Year
Primary School Students under the Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary
Educational Service Area Office 1

¹นภาพร เนียมสุข และ สุภัทรา คงเรือง

¹Napaporn Niamsuk and Supatthara Kongruang

ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

Master of Education, Phra Nakhon Si Ayutthaya Rajabhat University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Napapornploy1540@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยในครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ ซิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล 2) เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล 2.1) เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมฯ 2.2) เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมฯ 2.3) เพื่อศึกษาความคงทนในการเรียนรู้หลังการใช้ชุดกิจกรรมฯ การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยและพัฒนา เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน 2) ชุดกิจกรรม 3) แบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหา กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/1 โรงเรียนวัดโตนดเตี้ย รวม 19 คน ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบ t-test

ผลการวิจัยพบว่า 1) ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ ซิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) คู่มือสำหรับการใช้ชุดกิจกรรม (2) ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ (3) แผนการจัดกิจกรรม และผลการตรวจสอบหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรม พบว่า ชุดกิจกรรมมีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.75/81.32 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 2) ผลการใช้ชุดกิจกรรม พบว่า 1) ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่ามีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 2) ผลการศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการ

*Received October 27, 2023; Revised December 8, 2023; Accepted December 19, 2023

เรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่า ความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ทุกชุด กิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 89.40 และ 2.3) ผลการศึกษาคงทนในการเรียนรู้หลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หลังเรียนผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ คิดเป็นคะแนนร้อยละ 79.47 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เช่นเดียวกัน

คำสำคัญ: ชุดกิจกรรม; การแก้ปัญหาคณิตศาสตร์; รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล; เทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล; ผลสัมฤทธิ์

Abstract

The research article aimed to achieve the following objectives: 1) to investigate the components and evaluate the efficiency of an activity kit for mathematical problem-solving using the CIPPA learning model combined with the KWDL technique; 2) to examine the outcomes of using the activity kit for mathematical problem-solving; 2.1) to compare students' learning achievement between the pretest and posttest after using the activity kit; 2.2) to evaluate students' mathematical problem-solving skills based on the posttest; and 2.3) to study the learning retention after using the activity kit. The study employed a research and development method. The tools used in the study included: 1) a learning achievement test, 2) an activity kit, and 3) a form for evaluating problem-solving skills. The sample group consisted of 19 primary school students from classroom 1 at Wat Ton Det School, selected using multi-stage random sampling. The data were analyzed using mean, standard deviation, and t-test.

From the study, the following results were found: 1) An activity kit for mathematical problem-solving using the CIPPA learning model combined with the KWDL technique consists of three components: (1) a manual for using the activity kit, (2) an activity kit for mathematical problem-solving, and (3) learning management plans. The efficiency of the activity kit was found to be 90.75/81.32, which exceeds the set criteria of 75/75; 2) From using the activity kit, the following outcomes were observed: (2.1) a comparison of students' learning achievement between the pretest and posttest showed that posttest scores were significantly higher than pretest scores, with statistical significance at the 0.05 level; (2.2) an evaluation of students' mathematical problem-solving skills based on the posttest revealed an achievement rate of 89.40%; and (2.3) The learning retention observed 2 weeks after using the activity kit revealed a learning achievement rate of 79.47%, which exceeds the set criteria with statistical significance at the 0.05 level.

Keywords: Activity Kit; Mathematical Problem-Solving; CIPPA Learning Model; KWDL Technique; Achievements

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566 – 2570) กล่าวว่า การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพทรัพยากรมนุษย์ ในประเด็นเป้าหมาย คนไทยเป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพ พร้อมสำหรับวิถีชีวิตในศตวรรษที่ 21 และสังคมไทยมีสภาพแวดล้อมที่เอื้อและสนับสนุนต่อการพัฒนาคนตลอดช่วงชีวิต เนื่องจากในปัจจุบันชาตกำลังคนทั้งในเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณโดยเฉพาะความสามารถในการทำงานทักษะในการใช้ชีวิต การแก้ปัญหา รวมถึงทักษะในการทำงานและประสานงานร่วมกับผู้อื่น (National Economic and Social Development Council, 2017) ซึ่งสอดคล้องกับ Office of the Secretary of the National Strategy Committee (2017) กล่าวว่า การพัฒนาทักษะความสามารถการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับทักษะในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ความสามารถในการแก้ปัญหาที่ซับซ้อน มีความคิดสร้างสรรค์ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นมีความหลากหลายทางความคิด ความสามารถในการใช้เทคโนโลยี และได้รับการพัฒนาเต็มศักยภาพตามความสามารถ ความสนใจและความถนัด รวมถึงการวางพื้นฐานการเรียนรู้เพื่อการวางแผนชีวิตที่เหมาะสมในแต่ละช่วงวัย ตลอดจนการพัฒนาทักษะการเรียนรู้ที่เชื่อมต่อกับโลกการทำงานและทักษะอาชีพที่ตรงกับความต้องการของประเทศ มีทักษะชีวิตสามารถอยู่ร่วมและทำงานกับผู้อื่นได้ภายใต้สังคมที่หลากหลายทางวัฒนธรรม นอกจากนี้ การเตรียมพร้อมและการเสริมสร้างศักยภาพของมนุษย์ มุ่งเน้นการยกระดับคุณภาพของประเทศโดยพัฒนาคนตามช่วงวัยเพื่อให้เติบโตอย่างมีคุณภาพ การพัฒนาทักษะตามความต้องการในตลาดแรงงานและทักษะที่จำเป็นต่อการดำเนินชีวิตในศตวรรษที่ 21 ของคนในแต่ละช่วงวัยตามความเหมาะสม ตลอดจนการยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Basic Education Core Curriculum 2008; Revised Edition, 2017)

จากรายงานผลการประเมิน PISA 2018 พบว่า ด้านการอ่าน คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ นักเรียนไทย มีคะแนนด้านคณิตศาสตร์ 419 คะแนน ซึ่งมีคะแนนต่ำกว่าค่าเฉลี่ย OECD 489 คะแนน เมื่อเปรียบเทียบกับผลการประเมิน PISA 2015 ด้านคณิตศาสตร์ มีคะแนนเฉลี่ย 415 คะแนนพบว่า มีคะแนนเพิ่มขึ้น 4 คะแนน โดยประเทศไทยนักเรียนร้อยละ 47 มีความสามารถทางคณิตศาสตร์ตั้งแต่ระดับ 2 ขึ้นไป คือ นักเรียนสามารถตีความ แปลความ และรู้สถานการณ์ในบริบทที่ไม่ซับซ้อนที่ต้องการตัวอ้างอิงไม่เกินสอง สามารถสกัดสาระสำคัญจากแหล่งข้อมูลแหล่งเดียวและสามารถใช้รูปแบบการนำเสนออย่างง่าย ๆ เพียงขั้นเดียวเท่านั้น ซึ่งระดับ 2 ถือว่าเป็นระดับพื้นฐานที่ควรจะมี เป็นระดับที่แสดงว่านักเรียนพอจะใช้ประโยชน์จากคณิตศาสตร์ในชีวิตได้ในระดับเริ่มต้นเท่านั้น ยังมีนักเรียนร้อยละ 25 มีความสามารถทางคณิตศาสตร์ไม่ถึงระดับ 1 และนักเรียนร้อยละ 28 ที่มีความสามารถทางคณิตศาสตร์ที่ระดับ 1 เท่านั้น จะเห็นได้ว่าจากคะแนนเฉลี่ยยังมีนักเรียนมากกว่าร้อยละ 50 ขึ้นไป ที่คะแนนน้อยกว่าระดับ 2 ซึ่งเป็นคะแนนที่ต่ำกว่าระดับพื้นฐาน (Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST), 2021) ดังนั้นจากการสังเคราะห์เกี่ยวกับปัญหาด้านคุณภาพของผู้เรียน พบว่า ผู้เรียนมีปัญหาด้านคุณภาพที่ค่อนข้างต่ำจึงจำเป็นต้องเร่งพัฒนาการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีคุณภาพเทียบเท่าระดับสากล

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้จัดทำรายงานผล การทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินัยพื้นฐาน (O-NET) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2563 มีนักเรียนประสงค์เข้ารับการทดสอบ จำนวน 2,540 คน มีคะแนนเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์เท่ากับ 30.95 และในปีการศึกษา 2564 มีนักเรียนประสงค์เข้ารับการทดสอบ จำนวน 2,287 คน มีคะแนนเฉลี่ยในวิชาคณิตศาสตร์เท่ากับ 38.17 พบว่าในปีการศึกษา 2564 มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าปีการศึกษา 2563 แต่ยังคงต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยร้อยละ 50 อีกทั้งยังมีผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการจัดการศึกษาของสถานศึกษา จำนวน 176 แห่ง พบว่า ด้านคณิตศาสตร์ จำนวนสถานศึกษาที่มีคะแนนเฉลี่ยสูงกว่าระดับประเทศ จำนวน 53 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 30.11 นอกจากนั้น

นักเรียนส่วนใหญ่มีผลการประเมินคุณภาพผู้เรียน (NT) ปีการศึกษา 2563 อยู่ในระดับพอใช้เท่านั้น ซึ่งยังคงต้องได้รับการพัฒนาอย่างเร่งด่วนโดยแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ปีงบประมาณ 2565 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 มีนโยบายด้านการพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน คือ พัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะและทักษะด้านคณิตศาสตร์ การคิดขั้นสูง นวัตกรรม เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการเลือกศึกษาต่อเพื่อการมีงานทำ อีกทั้งยังส่งเสริมการจัดการศึกษาให้ผู้เรียน มีความรู้ มีทักษะการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นของโลกในศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน ดังนั้น ผู้เรียนจะต้องได้รับการพัฒนาศักยภาพตามที่นโยบายของเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เพื่อจะได้เป็นบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีทักษะที่จำเป็นในการดำรงชีวิต (Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1, 2022)

จากการสัมภาษณ์ครูผู้สอนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ จำนวน 3 ด้าน พบว่า ด้านการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนจำตัวเลขไม่ได้ อ่านหนังสือไม่ได้ จึงส่งผลโดยตรง โดยเฉพาะเรื่องโจทย์ปัญหาเมื่อผู้เรียนอ่านหนังสือไม่ได้จึงไม่สามารถเข้าใจ โจทย์ได้ รวมถึงบางเนื้อหาของโจทย์มีความซับซ้อนหลายขั้นตอน ผู้เรียนจึงไม่สามารถวิเคราะห์และแก้ไขโจทย์ ปัญหาได้ เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจเนื้อหา ส่วนมากจะปิดกั้นไม่เปิดใจที่จะเรียนรู้ จึงส่งผลต่อด้าน การจัดบรรยากาศ ในชั้นเรียนที่ผู้เรียนไม่มีปฏิสัมพันธ์กับครูผู้สอน ส่วนด้านสื่อและอุปกรณ์มีจำนวน ไม่เพียงพอต่อจำนวนผู้เรียน อีกทั้งครูมีเวลาไม่เพียงพอในการศึกษาและสร้างสื่อการเรียนการสอน (Khong Sue, 2022) ซึ่งสอดคล้องกับ ปัญหาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 กล่าวว่า คณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ต้องให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติเพื่อฝึก ทักษะ ปัญหาที่พบ ด้านการจัดการเรียนการสอน คือ ผู้เรียนแต่ละคนมีพื้นฐานและการรับรู้ที่แตกต่างกัน เมื่อผู้เรียนไม่เข้าใจในเนื้อหา จึงไม่สามารถนำความรู้ไปต่อยอดในเรื่องต่อไปได้ รวมถึงผู้เรียนยังไม่รู้จักการนำ วิธีการคิด ไปปรับประยุกต์ให้เข้าสถานการณ์ต่าง ๆ นอกเหนือจากวิธีที่ครูสอน ซึ่งส่งผลให้บรรยากาศในชั้นเรียน กลายเป็นครูเป็นศูนย์กลาง และปัญหาที่สำคัญมาก ๆ คือ การแก้โจทย์ปัญหา ผู้เรียนส่วนมากไม่สามารถวิเคราะห์ โจทย์ปัญหาได้ว่าควรจะใช้วิธีการใดในการแก้โจทย์ปัญหาด้านสื่อและอุปกรณ์ ผู้เรียนไม่สามารถเข้าถึงสื่อได้ ทุกคน เนื่องจากมีจำนวนไม่เพียงพอ (Suklai, 2022) จากการสังเคราะห์ปัญหาด้านการจัดการเรียนการสอนวิชา คณิตศาสตร์ พบว่า ผู้เรียนควรได้รับการแก้ปัญหอย่างเร่งด่วนตั้งแต่การปูพื้นฐานและพัฒนาทักษะด้านการ แก้ไขโจทย์ปัญหาเป็นการผสมผสานทั้งเรื่องของการอ่านและการคิดคำนวณ เพื่อให้เกิดทักษะและการนำไปปรับใช้ ในชีวิตประจำวัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Srisung (2020) พบว่า ผู้เรียนมีส่วนใหญ่ ไม่สามารถแก้โจทย์ ปัญหาได้ เนื่องจากมีปัญหาด้านการอ่านโจทย์ไม่เข้าใจ วิเคราะห์โจทย์ไม่เป็นจึงได้พัฒนาแบบฝึกทักษะ คณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า แบบฝึกทักษะ เป็นเครื่องมือที่ช่วยพัฒนาความสามารถในการแก้ปัญหให้แก่ผู้เรียน เนื่องจากผู้เรียนเกิดประสบการณ์โดยตรง ในการได้ลงมือแก้โจทย์ปัญหา และยังส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ส่วนงานวิจัยของ Phusamart (2020) กล่าวว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดทักษะการคิดวิเคราะห์ในการแก้โจทย์ปัญหา วิธีสอนเน้นการ ท่องจำมากกว่าการเข้าใจจึงทำให้ผู้เรียนมีความไม่เข้าใจสะสม กลายเป็นความไม่เข้าใจที่ซับซ้อน จึงได้ศึกษา การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้มีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา และส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับวิจัยของ Moohuana (2018) กล่าวว่า ผู้เรียนส่วนใหญ่ขาดความสนใจเพราะคิดว่าวิชาคณิตศาสตร์เป็นวิชาที่ยากไม่เป็นประโยชน์ในการ เรียน รวมถึงไม่ชอบกิจกรรมที่ครูผู้สอนจัดให้ ส่งผลให้การพัฒนากิจกรรมทางคณิตศาสตร์ของผู้เรียนไม่ประสบ ผลสำเร็จเท่าที่ควร จึงได้พัฒนาการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบซิปปา กลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ เรื่องเงิน

สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 พบว่า การจัดการเรียนรู้แบบซิปปา เป็นรูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ อีกทั้งผู้เรียนยังมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ได้ฝึกฝนทักษะกระบวนการต่าง ๆ ของการจัดกิจกรรมตามรูปแบบซิปปาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งแต่ละขั้นตอนช่วยให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่งส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา พบว่า การจัดการเรียนการสอนในปัจจุบันมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้พัฒนาทักษะเพื่อนำไปปรับใช้ในศตวรรษที่ 21 ของคนทุกช่วงวัย ตลอดจนยกระดับคุณภาพการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาวิจัย เรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล
2. เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล
 - 2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล
 - 2.2 เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล
 - 2.3 เพื่อศึกษาความคงทนในการเรียนรู้หลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิ้ลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research and Development) ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1. นักเรียนชั้นเรียนประถมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวน 176 โรงเรียน มีนักเรียน จำนวน 3,631 คน มีห้องเรียนจำนวน 201 ห้อง (Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1, 2022)
2. ผู้วิจัยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi - Stage Random Sampling) ขั้นตอนแรกเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (purposive sampling) จากสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาพระนครศรีอยุธยาเขต 1 อำเภออุทัยจำนวน 26 โรงเรียน มีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 501 คน เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนวัดโดนดเดี่ยว ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 จำนวนนักเรียนทั้งหมด 43 คน จากนั้นใช้การเลือกสุ่มอย่างง่าย (simple random sampling) (Panarat, 2021) ด้วยวิธีการจับสลากได้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2/1 จำนวน 19 คน

ขั้นตอนที่ 2 การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แบ่งออกเป็น 3 ระยะ มีรายละเอียดดังนี้

ระยะที่ 1 การสร้างและหาคุณภาพของชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 3 ชุด แผนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ประกอบการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 จำนวน 12 แผน และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล จากเอกสาร ตำรา บทความทางวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จากนั้นนำมาสังเคราะห์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบ

2. สร้างชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล จำนวน 3 ชุด ซึ่งใช้เวลาในการจัดการเรียนรู้ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 24 ชั่วโมง ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล

ชุดกิจกรรมชุดที่	เรื่อง	จำนวน (ชั่วโมง)
1	โจทย์ปัญหาการบวก ลบระคน	8
2	โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณระคน	8
3	โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาระคน	8
รวม		24

3. ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการหาคุณภาพของชุดกิจกรรม โดยนำชุดกิจกรรมที่สร้างขึ้น พร้อมทั้งแบบประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแบบของลิเคอร์ท (Likert) มีการให้ค่าประเมิน 5 ระดับ ไปให้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน โดยผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรม แสดงดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการประเมินความเหมาะสมของชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

ชุดกิจกรรมชุดที่	เรื่อง	ค่าเฉลี่ย ความเหมาะสม	แปลผล
1	โจทย์ปัญหาการบวก ลบระคน	4.46	เหมาะสมมาก
2	โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณระคน	4.54	เหมาะสมมากที่สุด
3	โจทย์ปัญหาการบวก ลบ คูณ หาระคน	4.6	เหมาะสมมากที่สุด
ผลรวมความเหมาะสมทั้งหมด		4.53	เหมาะสมมากที่สุด

ระยะที่ 2 การประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 มีรายละเอียดดังนี้

1. ทดลองใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล ทั้ง 3 ชุด กับกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดลองให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อ แล้วดำเนินการทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้ทั้ง 12 แผน เพื่อประเมินผลการเรียนรู้จากการเก็บคะแนนการทำแบบประเมินความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ เมื่อสิ้นสุดการทดลองตามแผนการจัดการเรียนรู้ ให้นักเรียนทำแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน จำนวน 20 ข้อฉบับเดิม เพื่อนำคะแนนที่นักเรียนทำได้ไปหาประสิทธิภาพ

ระยะที่ 3 การศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2

1. ผู้วิจัยทำการทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนการทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ยังไม่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์

2. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล จำนวน 12 แผน แต่ละแผนการจัดการเรียนรู้ใช้เวลา 2 ชั่วโมง รวมระยะเวลาทั้งหมด 24 ชั่วโมง

3. ทำการทดสอบนักเรียนกลุ่มตัวอย่างหลังการทดลอง โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ฉบับเดียวกับการทดสอบวัดก่อนการทดลอง

4. ทำการทดสอบเพื่อศึกษาความคงทนในการเรียนรู้โดยใช้แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิชาคณิตศาสตร์ฉบับเดียวกันกับการทดสอบวัดก่อนการทดลองและหลังการทดลอง โดยทิ้งระยะเวลาหลังการจัดการเรียนรู้ 2 สัปดาห์

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง รวมระยะเวลา 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2566 โดยการวิจัยครั้งนี้เป็นการทดลองในห้องเรียนตามสภาพจริง มีการวัดความรู้อย่างก่อนและหลังทดลองของกลุ่มตัวอย่าง รวมทั้งมีการบันทึกข้อมูลระหว่างการจัดกิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้สถิติดังนี้ ค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation: S.D.) ค่าร้อยละ ค่า t-test dependent และค่า One sample t-test

ผลการวิจัย

การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 สามารถสรุปผลได้ ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 3 ชุด เวลาในการจัดการเรียนรู้ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 24 ชั่วโมง โดยมีองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) คู่มือสำหรับการใช้ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย สารการเรียนรู้ ระยะเวลา คำชี้แจงประกอบการใช้ชุดกิจกรรม และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (2) ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหา

ทางคณิตศาสตร์ประกอบด้วย ใบความรู้/แบบฝึกทักษะ และแบบฝึกทักษะ (3) แผนการจัดกิจกรรม ผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มาบูรณาการการจัดการเรียนรู้เป็นแผนการสอนสำหรับครู โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นที่ 1 การสะท้อนกลับความรู้เดิม ขั้นที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติและแก้โจทย์ปัญหา ขั้นที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นที่ 5 การแสดงผลงาน และขั้นที่ 6 การสรุปและขยายความรู้ และชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีค่าประสิทธิภาพของกระบวนการ (E_1) เท่ากับ 90.75 และประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_2) เท่ากับ 81.32 แสดงให้เห็นว่าชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีประสิทธิภาพของกระบวนการและประสิทธิภาพของผลลัพธ์ (E_1/E_2) มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 รายละเอียดแสดงดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล

	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
ระหว่างเรียน	19	120	2,069	108.89	90.75
หลังเรียน	19	20	309	16.26	81.32

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาผลการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล

2.1 เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียน - หลังเรียน จากการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีค่าเฉลี่ยก่อนเรียน เท่ากับ 7.58 และมีค่าเฉลี่ยหลังเรียน เท่ากับ 16.26 โดยค่า t - test มีค่าเท่ากับ 16.21 และมีค่า Sig. เท่ากับ .000 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่เรียนรู้อ่านชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีผลการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล

การทดลอง	N	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	df	t-test	Sig
ก่อนเรียน	19	20	7.58	3.29	18	16.21	.000
หลังเรียน	19	20	16.26	2.05			

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 เพื่อศึกษาความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนทุกชุดกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 89.40 แสดงดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผลความสามารถในการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล

ความสามารถในการแก้ปัญหา	N	คะแนนเต็ม	คะแนนรวม	ค่าเฉลี่ย	ร้อยละ
1. ขั้นทำความเข้าใจโจทย์	19	132	2,444	128.63	97.45
2. ขั้นวางแผนแก้ปัญหา	19	132	2,266	119.26	90.35
3. ขั้นดำเนินการแก้ปัญหา	19	72	1,133	59.63	82.82
4. ขั้นตรวจสอบ (จากการสอบถามที่มาของคำตอบในแต่ละขั้นตอนของนักเรียน)	19	72	1,190	62.63	86.99
ผลรวมความสามารถในการแก้ปัญหา	19	408	7,033	92.53	89.40

2.3 เพื่อศึกษาความคงทนในการเรียนรู้หลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ จากการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 15.89 คะแนนเฉลี่ยคิดเป็นคะแนนร้อยละ 79.47 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนด โดยค่า t-test มีค่าเท่ากับ 2.50 และมีค่า Sig. เท่ากับ .022 ซึ่งมีค่าน้อยกว่าค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงว่านักเรียนที่เรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีความคงทนในการเรียนรู้อย่างมีค่านัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แสดงดังตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ผลความคงทนในการเรียนรู้หลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล (เทียบกับเกณฑ์ที่กำหนด คือ ร้อยละ 75 หรือ 15 คะแนนจาก 20 คะแนน)

การทดลอง	N	เกณฑ์	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	df	t-test	Sig
หลังเรียนผ่านไป แล้ว 2 สัปดาห์	19	15	15.89	1.56	79.47	18	2.50	0.022

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือ การบูรณาการจัดการเรียนรู้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นที่ 1 การสะท้อนกลับความรู้เดิม คือ การทบทวนความรู้เดิมของผู้เรียน เพื่อเตรียมพร้อมให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงระหว่างความรู้เดิมและความรู้ใหม่

ขั้นที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ใหม่ คือ การให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้ใหม่จากแหล่งข้อมูลที่ครูผู้สอนเตรียมไว้ให้

ขั้นที่ 3 การปฏิบัติและแก้โจทย์ปัญหา คือ ดำเนินการแก้โจทย์ปัญหาตามแบบแผนที่วางไว้ โดยใช้ข้อมูลจากสิ่งที่โจทย์บอกให้ทราบ และสิ่งที่โจทย์ต้องการทราบ

ขั้นที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ คือ กระบวนการกลุ่มโดยให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มโดยละความสามารถและร่วมกันวิเคราะห์โจทย์ปัญหาและร่วมกันหาคำตอบ

ขั้นที่ 5 การแสดงผลงาน คือ การให้ผู้เรียนได้สร้างผลงานการสร้างองค์ความรู้ของกลุ่มตนเองเพื่อต่อยอดหรือตรวจสอบความเข้าใจของกลุ่มตนเองและกลุ่มของผู้อื่น

ขั้นที่ 6 การสรุปและขยายความรู้ คือ การสรุปและขยายความรู้เป็นขั้นตอนที่ช่วยให้ผู้เรียนจัดระเบียบความรู้ที่ได้รับจากการเรียนรู้ ช่วยให้ผู้เรียนสามารถจดจำสิ่งที่เรียนรู้ได้ง่าย

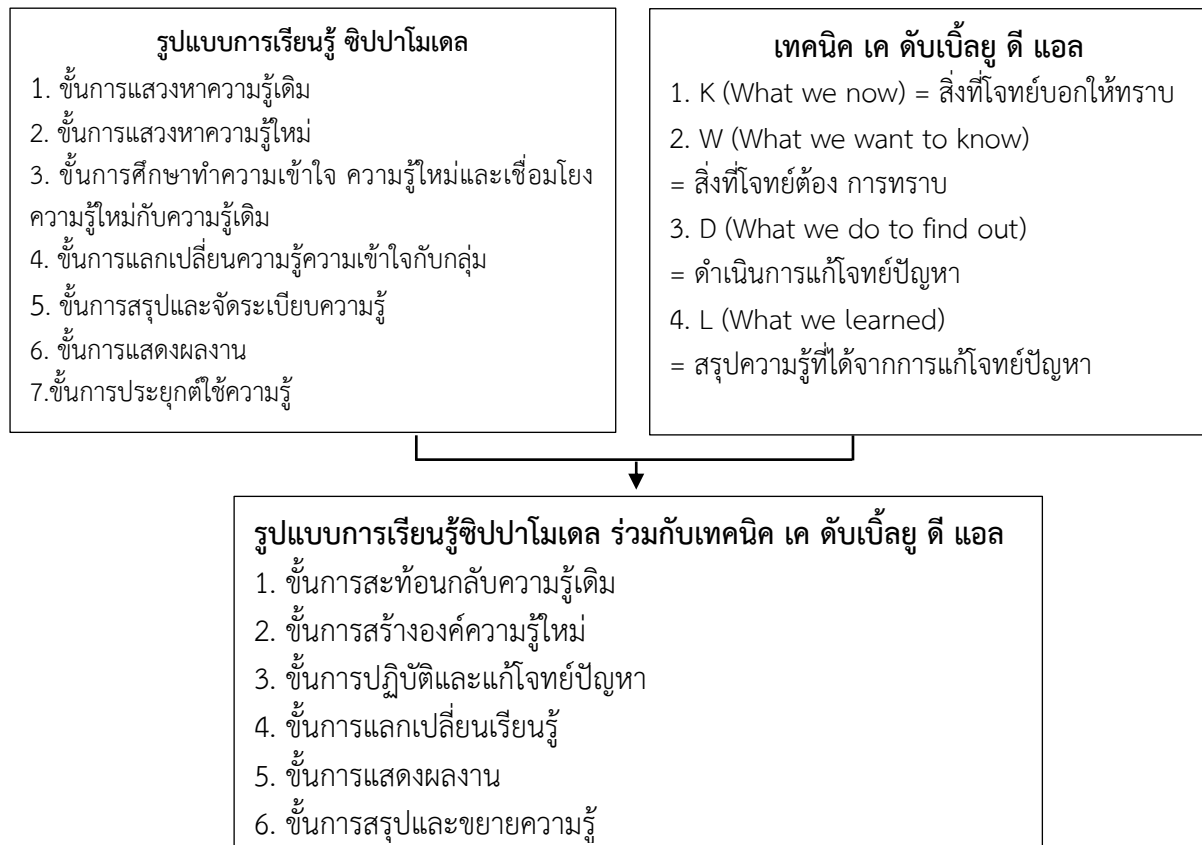

Figure 1: The Diagram for Integrating the SIPPA Model Learning Management Approach with the KWDL Technique

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอลสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 ได้ตั้งวัตถุประสงค์โดยมีประเด็นสำคัญในการอภิปรายผล ดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 เพื่อศึกษาองค์ประกอบและหาประสิทธิภาพชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ ซิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 จำนวน 3 ชุดเวลาในการจัดการเรียนรู้ 4 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 6 ชั่วโมง ใช้เวลาทั้งสิ้น 24 ชั่วโมง โดยมีองค์ประกอบองค์ประกอบ 3 องค์ประกอบ ดังนี้ (1) คู่มือสำหรับการใช้ชุดกิจกรรม ประกอบด้วย สารการเรียนรู้ระยะเวลา คำชี้แจงประกอบการใช้ชุดกิจกรรม และการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ (2) ชุดกิจกรรม

การแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ประกอบด้วย ใบความรู้/แบบฝึกทักษะ และแบบฝึกทักษะ (3) แผนการจัดกิจกรรม ผลการสังเคราะห์เกี่ยวกับรูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มาบูรณาการการจัดการเรียนรู้เป็นแผนการสอนสำหรับครู โดยมีกระบวนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ได้แก่ ขั้นที่ 1 การสะท้อนกลับความรู้เดิม ขั้นที่ 2 การสร้างองค์ความรู้ใหม่ ขั้นที่ 3 การปฏิบัติและแก้โจทย์ปัญหา ขั้นที่ 4 การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ขั้นที่ 5 การแสดงผลงาน และขั้นที่ 6 การสรุปและขยายความรู้ และผลการหาประสิทธิภาพของชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล จำนวน 3 ชุด พบว่า มีความเหมาะสมในระดับมากที่สุด เนื่องจากชุดกิจกรรมที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพเท่ากับ 90.75/81.32 สูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75 แสดงให้เห็นว่านักเรียนที่เรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีความรู้ความเข้าใจในการแก้โจทย์ปัญหาเป็นอย่างดี เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ ชิปปาโมเดลร่วมกับเทคนิคเค ดับเบิลยู ดี แอล มีขั้นตอนการสอนที่เป็นขั้นเป็นตอน มีการให้นักเรียนได้เรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติ และมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน จึงทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่คงทน ซึ่งสอดคล้องกับ Pramot (2018) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่กับเกม เพื่อส่งเสริมผลการเรียนรู้และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ทางคณิตศาสตร์สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 พบว่า ชุดกิจกรรมการเรียนรู้คณิตศาสตร์ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบร่วมมือควบคู่กับเกม เรื่อง การบวก การลบ และการคูณทศนิยม สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ 75/75

จากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ผลการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล

2.1 ผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนและหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่า คะแนนผลสัมฤทธิ์ ก่อนเรียน-หลังเรียน ที่ใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีคะแนนหลังเรียนสูงกว่าคะแนนก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 16.26 เนื่องจากการจัดการเรียนรู้มีขั้นตอนที่เหมาะสมกับกระบวนการเรียนรู้ มีกระบวนการทำงานเป็นเพื่อให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันซึ่งสอดคล้องกับ Buarikan (2016) กล่าวว่า การจัดการเรียนรู้ด้วยรูปแบบการสอนแบบชิปปา ช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยตนเองโดยใช้หลักกระบวนการกลุ่ม และทักษะกระบวนการเพื่อให้นักเรียนหาแนวคิดในการแก้ปัญหา ซึ่งมีครูเป็นผู้กำหนดปัญหาที่น่าสนใจ และกระตุ้นให้นักเรียนหาแนวทางการแก้ปัญหา รวมถึงเทคนิคเค ดับเบิลยู ดี แอล เป็นเทคนิคในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาความสามารถ และช่วยให้ผู้เรียนได้พัฒนาสติปัญญา พัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล และพัฒนาทักษะความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ และส่งเสริมการคิดเชิงวิเคราะห์ เชิงสังเคราะห์อย่างเป็นกระบวนการช่วยให้ผู้เรียนสามารถแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์ได้อย่างถูกต้องมากยิ่งขึ้น (Phusamart, 2020)

2.2 ผลการศึกษาศาสนาความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของนักเรียนหลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่า นักเรียนที่ใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีความสามารถในการแก้ปัญหาคณิตศาสตร์ของทุกชุดกิจกรรมคิดเป็นร้อยละ 89.40 เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีขั้นตอนช่วยให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้วยตนเอง ได้แลกเปลี่ยนกับผู้อื่น รวมถึงได้ลงมือปฏิบัติ ทำซ้ำ ๆ จนเกิดความเข้าใจและสามารถแก้โจทย์

ปัญหาได้ซึ่งสอดคล้องกับ Phusamart (2020) กล่าวว่า การพัฒนาความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหาคณิตศาสตร์โดยใช้กิจกรรมการเรียนรู้เทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้มีความสามารถในการแก้โจทย์ปัญหา และส่งผลให้ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน

2.3 ผลการศึกษาความคงทนในการเรียนรู้หลังการใช้ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล พบว่า ค่าเฉลี่ยและค่าร้อยละของคะแนนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์ โดยการทดสอบหลังเรียนและหลังเรียนผ่านไปแล้ว 2 สัปดาห์ ไม่แตกต่างกันและมีความคงทนในการเรียนรู้ ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหา เนื่องจากชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีกิจกรรมที่ให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและทบทวนความรู้อย่างสม่ำเสมอ จนทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง ย่อมส่งผลให้ความคงทนในการเรียนรู้ของผู้เรียนยังคงอยู่ รวมถึงกิจกรรมในชุดไม่ยากจนเกินไป เพื่อให้ผู้เรียนมีแรงจูงใจในการเกิดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Tipraksa (2017) กล่าวว่า การคงไว้ซึ่งผลการเรียนหรือความสามารถในการระลึกได้ต่อสิ่งเร้าที่เคยเรียนมาหรือเคยมีประสบการณ์รับรู้มาแล้ว หลังจากที่ได้ทอดทิ้งไว้ระยะเวลาหนึ่งก็คือความคงทนในการจำ และในการประเมินผล ของการเรียนรู้มีการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น หรือเกิดการเปลี่ยนแปลงไปมาน้อยเพียงใด ถ้าเราประเมินผลทันทีที่ผู้เรียนทำสิ่งนั้นที่เราต้องการได้สำเร็จ ผลที่ได้คือผลของการเรียนรู้ แต่ถ้าเราคอยให้เวลาผ่านไประยะหนึ่งอาจเป็น 2 นาที 5 นาที หรือหลาย ๆ วัน ค่อยประเมินผล การเปลี่ยนแปลงที่ได้คือผลการเรียนรู้ของการคงทนในการจำ

สรุป

การพัฒนาชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพระนครศรีอยุธยา เขต 1 เป็นการบูรณาการรูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดลและเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล เพื่อนำมาสร้างชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์ เพื่อส่งเสริมผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความสามารถในการแก้ปัญหานักเรียนให้สูงขึ้น ชุดกิจกรรมการเรียนรู้จะเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เนื่องจากมีกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้อย่างเต็มศักยภาพ โดยผู้เรียนสามารถเรียนรู้ด้วยตนเองผ่านชุดกิจกรรม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง ช่วยให้ผู้เรียนเกิดทักษะกระบวนการคิดเป็นขั้นเป็นตอน มีการวางแผนการแก้ปัญหาที่ดี อีกทั้งกิจกรรมการเรียนการสอนยังช่วยให้ผู้เรียนมีทักษะกระบวนการในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ช่วยกระตุ้นการคิดวิเคราะห์ การมีปฏิสัมพันธ์แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ซิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล มีขั้นตอนการจัดการเรียนรู้ 6 ขั้นตอน ดังนั้นครูที่จะนำไปใช้ควรศึกษาขั้นตอนอย่างละเอียด และจัดเตรียมสื่อการเรียนรู้ให้ครบตามที่กำหนดไว้ เพื่อให้ให้นักเรียนสามารถปฏิบัติกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามขั้นตอน และเกิดประสิทธิภาพในการใช้ชุดกิจกรรมที่เป็นประโยชน์สูงสุด

1.2 การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในบางขั้นตอน นักเรียนอาจใช้เวลาทำกิจกรรมมากกว่าที่กำหนดไว้ ดังนั้นครูผู้สอนอาจจะยืดหยุ่นเวลาได้ตามความเหมาะสม เพื่อให้ผู้เรียนได้ทำกิจกรรมอย่างเต็มศักยภาพ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรมีการปรับในส่วนของคุณลักษณะขั้นการวิเคราะห์สิ่งที่โจทย์บอกให้ทราบและสิ่งที่โจทย์ถาม ใช้การทำสัญลักษณ์ เช่น การขีดเส้นใต้ การวงกลมล้อมรอบข้อความ

2.2 ควรมีการพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้ โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล กับเนื้อหาสาระคณิตศาสตร์และกลุ่มสาระอื่น ๆ เพื่อพัฒนาทักษะการเรียนรู้ และเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในการเรียนรู้มากยิ่งขึ้น

2.3 ควรมีการศึกษาความพึงพอใจในการเรียนรู้ของผู้เรียนที่เรียนรู้ผ่านชุดกิจกรรมการแก้ปัญหาทางคณิตศาสตร์โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ชิปปาโมเดล ร่วมกับเทคนิค เค ดับเบิลยู ดี แอล

References

- Buarikan, Ch. (2016). *Learning Management Using CIPPA Model on Permutation for Mathayomsuksa 5 Students*. (Master's Thesis). Burapha University. Chonburi.
- Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST). (2021). *PISA 2018 Assessment Results: Reading, Mathematics, and Science*. Bangkok: Institute for the Promotion of Teaching Science and Technology (IPST).
- Kongsuea, P. (2022). Teacher. Wat Tanod Tia School. *Interview*, July 7.
- Moohuana, P. (2018). *The Development of Mathematics Learning Activity on the Topic of Money Using CIPPA Instruction Model for Suksa 4*. (Master's Thesis). Maha Sarakham Rajabhat University. Maha Sarakham.
- National Economic and Social Development Council. (2017). *National Economic and Social Development Plan No. 12 (2017-2021)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council, Office of the Prime Minister.
- _____. (2022). *Draft of the National Economic and Social Development Plan No. 13*. (Revised Version Based on the Results of Listening to Opinions from the Public). Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council Office of the Prime Minister.
- Office of the Basic Education Commission. (2017). *Basic Education Core Curriculum 2008*. (Revised Edition 2017). Bangkok: Agricultural Cooperatives Association of Thailand Limited.
- Office of the Education Council Secretariat. (2022). *Situation of Thai Education on the World Stage in 2021*. Nonthaburi: 21 Century.
- Office of the Secretary of the National Strategy Committee. (2017). *National Strategy for 20 Years (2018-2037)*. Bangkok: Office of the Secretary of the National Strategy Committee, Office of the National Economic and Social Development Board.
- Panarat, Y. (2021). *Statistics for Educational Research*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1. *Student Information according to the System DMC Academic Year 2022*. Retrieved May 4, 2022, from <https://sites.google.com/view/aya1-info>

- _____. (2022). *Education Quality Development Plan, Fiscal Year 2022 Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1.
- _____. (2022). *Action Plan for Fiscal Year 2022 Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1*. Phra Nakhon Si Ayutthaya: Phra Nakhon Si Ayutthaya Primary Educational Service Area Office 1.
- Phusamart, B. (2020). *The Development of Ability to Solve Mathematical Problems by Using Learning Activities KWDL Technique of Grade 5 Students*. (Master's Thesis). Maha Sarakham Rajabhat University. Maha Sarakham.
- Pramot, P. (2018). *Development of Mathematical Learning Activity Packages by Using Cooperative Learning Coupled with Games to Enhance Learning Outcome and Desirable Mathematical Characteristics for Prathomsuksa 5 Students*. (Master's Thesis). Chiang Mai Rajabhat University. Chiang Mai.
- Srisung, Y. (2020). *Development of Mathematics Skill Exercises Using KWDL Technique to Enhance Problem Solving Ability on Percentage for Prathomsuksa 5 Students*. (Master's Thesis). Maha Sarakham Rajabhat University. Maha Sarakham.
- Suklai, S. (2022). Teacher. Wat Tanod Tia School. *Interview*, July 7.
- Tipraksa, W. (2017). *A Study of Understanding and Learning Retention on Parabola for Grade 9 Students by Using Learning Activities through GeoGebra*. (Master's Thesis). Ubon Ratchathani University. Ubon Ratchathani.

การพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร*

The Development of Urban Wisdom under Bowon Framework by Buddhist Peaceful Means of Wat Sarod Community, Bangkok Metropolis

¹อำไพ กุลบุตรดี และ พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ

¹Ampai Kunbuddee and Phrakrupalad Adisak Vajirapañño

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: ampaitaet4@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนวัดสารอด 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธธรรมที่เอื้อต่อรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนวัดสารอด และ 3) เพื่อพัฒนา และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนวัดสารอด เป็นงานวิจัยแบบอริยสังฆโมเดล การวิจัยเชิงคุณภาพ ลงพื้นที่ เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คำถามสัมภาษณ์เชิงลึก การจัดประชุมสัมมนาวิชาการ จัดสนทนากลุ่มเฉพาะ การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วม ผู้ให้ข้อมูลหลัก รวม 39 รูป/คน ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ 13 รูป แขนงนำชุมชนวัดสารอด 25 คน หน่วยงานภาครัฐ 1 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาภูมิปัญญาวัดสารอด คือ ชุมชนไม่ให้ความสนใจภูมิปัญญาชุมชน ผู้นำภูมิปัญญาไม่การถ่ายทอดภูมิปัญญา เทคโนโลยี การบริโภคที่เปลี่ยนไป ขาดการประชาสัมพันธ์และประสานงาน ขาดประสบการณ์ ขาดความร่วมมือ เสียสละ ภูมิปัญญาไม่มีเอกลักษณ์และสูญหาย 2. พุทธธรรมที่เอื้อ คือ อริยสัง 4 หลักอปริหานิยธรรม การประชุม ร่วมแสดงความคิดเห็น การระดมสมอง กำหนดเป้าหมาย ส่งเสริมสนับสนุน ร่วมมือ เสียสละ ปฏิบัติตามแผนงาน 3. ผลการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบวร ได้รูปแบบ “KHA Model” มีองค์ประกอบ 4 ประการ ได้แก่ 1. K=Knowledge ความรู้ถูก 2. H=Highlight ปลูกให้เด่น 3. A=Activity เน้นกิจกรรม 4. I=Impressionประทับใจ เกิดองค์ความรู้ใหม่ 4 ด้าน 1) แหล่งเรียนรู้ 2) ชูอัตลักษณ์ จดจำมีคุณค่าและมูลค่า 3) สมัครสมานสามัคคี 4) สำราญสุข อยู่ดีกินดี

คำสำคัญ: การพัฒนา; ภูมิปัญญา; บวร; พุทธสันติวิธี; วัดสารอด

Abstract

The research article pursued the following objectives: 1) to examine the context, problems, needs, as well as concepts and theories about the development of community wisdom under the Bowon framework by Buddhist peaceful means, at Wat Sarod community;

*Received October 27, 2023; Revised December 8, 2023; Accepted December 19, 2023

2) to examine the Buddhaddhamma that is conducive to the model for the development of community wisdom under the Bowon framework by Buddhist peaceful means, at Wat Sarod community; and 3) to develop and present the model for the development of community wisdom under the Bowon framework by Buddhist peaceful means, at Wat Sarod community. The study employed an action research based on Ariyasacca (the Four Noble Truths). The qualitative method was used through field study. The tools used were in-depth interview, seminar, focus group discussion, and both participant and non-participant observation. Key informants included 39 key informants, consisting of 13 monks, 25 leaders of Wat Sarod community, and 1 representative of government sector.

From the study, the following results were found: 1) Problems of community wisdom at Wat Sarod include people in the community lack interest in community wisdom, the failure of community leaders to pass on community wisdom to the new generations, changes in technology and consumption, a lack of public relations and coordination, a lack of experience and sacrifice, and the lack of identity in community wisdom. 2) The Buddhaddhamma conducive to the development of community wisdom at Wat Sarod community include Ariyasacca (the four noble truths) and Aparihāṇīyadhamma (seven conditions of welfare). This involves meeting, sharing views and brainstorming, defining goals, promoting and encouraging collaboration, sacrificing, and implementing the work plan. 3) The development of urban wisdom under Bowon framework by Buddhist peaceful means at Wat Sarod community in Bangkok has resulted in a "KHA model" (meaning egg) with the following four components (1) The first egg "K" refers to Knowledge, (2) The second egg "H" refers to Highlight, (3) The third egg "A" refers to Activity, and (4) The fourth egg "I" refers to Impression. This development has led to a new body of knowledge in four areas (1) Learning resources, (2) Highlighting identity, (3) Solidarity, and (4) Happiness, including the ability to eat and live well.

Keywords: Development; Local Wisdom; Bowon; Buddhist Peaceful Means; Wat Sarod

บทนำ

วัดสารอด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางของชุมชน เป็นชุมชนใหญ่ที่รวมชุมชนย่อย 28 ชุมชน ในปัจจุบันชุมชนเมืองได้รับเอาความรู้และเทคโนโลยีจากต่างชาติเข้ามา ภูมิปัญญาชุมชนไม่มีเอกลักษณ์และสูญหายอยู่ในระดับวิกฤติ ด้วยเหตุนี้ชุมชนจึงนึกถึงความสำคัญของภูมิปัญญาชุมชนอันดีที่เคยสืบทอดกันมา ภูมิปัญญาชุมชน หมายถึงถึงทุกสิ่งทุกอย่างที่ชุมชนคิดค้นขึ้นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขพัฒนาแก้ปัญหาเป็นทั้งสติปัญญาและองค์ความรู้ของชุมชน ภูมิปัญญาเหล่านี้ยังเป็นเครื่องชี้วัดความเจริญและพัฒนาการของคนในชาติไทย สอดคล้องกับ Boonnam, and Nawakitphaitoon (2022) ซึ่งกล่าวไว้ในวารสาร เรื่อง การปลูกฝังให้ชุมชน เด็กและเยาวชนมีความรัก ความหวงแหนและภาคภูมิใจในอัตลักษณ์ของวัฒนธรรมท้องถิ่น การนำทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเพิ่มคุณค่า และมูลค่าให้กับสินค้าและบริการ การบูรณาการ การดำเนินงานศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาที่มีความสอดคล้องกับ

กรอบทิศทางการพัฒนาประเทศตามยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ทำให้ทุกฝ่ายทุกส่วนอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติ

รูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอด ผู้วิจัยได้มีการพัฒนาผู้นำชุมชนให้เกิดการตระหนักรู้ เกิดความเข้าใจ เสริมสร้างการเรียนรู้มีคุณธรรม จริยธรรม สร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน จัดกิจกรรม สาธารณประโยชน์ การจัดระเบียบสังคม นำคนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการพัฒนา ภูมิปัญญาชุมชนให้เกิดขึ้น เป็นนวัตกรรมหนึ่งในการนำมาเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ เชื่อมโยงกับภูมิปัญญา ชุมชน ให้เป็นชุมชนแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน เพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจนำไปสู่ทักษะอาชีพ การพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนภายใต้กรอบ บวร ซึ่งหมายถึง บ้าน วัด โรงเรียน/ราชการ บุคคลในชุมชนให้มีส่วน ร่วมในการจัดการศึกษาโดยนำประสบการณ์ ความรอบรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาชุมชนของบุคคล มาใช้ เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษา และหลักปฏิบัติในพระพุทธศาสนา

บทความวิจัยนี้ผู้วิจัยจะนำเสนอการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธี ที่ได้สูญหายไปจากชุมชนวัดสารอดควรมีรูปแบบอย่างไรให้เกิดการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเพื่อเสริมสร้าง ชุมชนสันติสุข ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเจาะจง คือ ชุมชนวัดสารอด เขตราชบุรีบูรณะ กรุงเทพมหานคร โดยผู้วิจัยจะศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา กระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเพื่อเสริมสร้าง ชุมชนสันติสุข ศึกษาวิเคราะห์กระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเพื่อเสริมสร้างชุมชนสันติสุขตาม แนวคิดทางพระพุทธศาสนา และเพื่อนำเสนอการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธี: ศึกษาเฉพาะกรณี ชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร จึงมีความสอดคล้องกับบริบทด้านพื้นที่ที่ส่งเสริม การเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ส่งเสริมการเรียนรู้ ภายใต้การอนุรักษ์ การสืบทอดภูมิปัญญาชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น และแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบ การพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธีของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์พุทธธรรมที่เอื้อต่อรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบวร โดยพุทธสันติวิธีของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อพัฒนา และนำเสนอรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบวรโดยพุทธสันติวิธี ของชุมชนวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 ทำการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิด ทฤษฎี (Documentary Study) โดยผู้วิจัยศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ บริบท ความเป็นมา ความหมาย คุณค่า และความสำคัญ ในปัจจัยของความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนของวัดสารอดโดย พุทธสันติวิธี และศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สภาพปัญหาของการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมือง โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญคือบวร 3 กลุ่มหลัก ได้แก่ 1) “บ้าน” แกนนำชุมชน 2) “วัด” คณะสงฆ์เขตราชบุรีบูรณะ ได้แก่ เจ้าคณะเขตและเจ้าคณะแขวง เจ้าอาวาสและผู้ช่วยในเขตราชบุรีบูรณะ กองงานเลขานุการวัดสารอดและกลุ่มเจ้าหน้าที่ประจำวัด จิตอาสา อุบาสิกาวัดสารอด และ 3) กลุ่ม “ราชการ” หน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ สำนักงานเขตและสภาวัฒนธรรมเขตราชบุรีบูรณะ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดสารอด รวบรวมข้อมูลและ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหาและบริบทอื่น ๆ นำข้อมูลมาตรวจสอบความถูกต้องและ เชื่อถือได้ โดยเฉพาะข้อมูลจากผลงานวิจัยที่ผ่านมา ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน

วัดสารอด และแนวคิด ทฤษฎีการพัฒนาศักยภาพมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ มุ่งเน้นการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนที่ยังไม่มั่นคง มีกระบวนการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน 4 ขั้นตอน คือ 1) การวางแผนหาแนวทางการพัฒนา 2) การปฏิบัติการ จัดกิจกรรมภูมิปัญญาชุมชน 3) การประเมินผลจากผู้เข้าร่วมงาน 4) การสะท้อนผลการจัดกิจกรรมพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสอดคล้องกับพื้นที่และผลกระทบของสถานการณ์เพื่อเสริมสร้างภูมิปัญญาชุมชนเมืองอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 ทำการศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการลงพื้นที่เพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมกับ “บวร” ประธานชุมชนวัดสารอด เพื่อเก็บข้อมูลพื้นฐานบริบทพื้นที่ซึ่งเป็นพื้นที่แบบอย่างความสำเร็จในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด ต่อมาได้เป็นแนวคิดการกาพัฒนาภูมิปัญญาในฐานะเป็นเครื่องมือการพัฒนาสำคัญกับการมีส่วนร่วมของชุมชน

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) หรือกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยใช้วิธีเลือกข้อมูลสำคัญแบบเจาะจงทั้งหมดจำนวน 39 รูป/คน เป็นกลุ่มเดียวกันที่ใช้สัมภาษณ์เชิงลึกและประชุมกลุ่มย่อยที่ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) ประกอบด้วย ประกอบด้วย พระภิกษุสงฆ์ 13 รูป แกนนำชุมชนวัดสารอด 25 คน หน่วยงานภาครัฐ 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญที่เป็นนักวิชาการและวิทยากร ด้านการพัฒนามนุษย์ในองค์กร ด้านการจิตใจโดยใช้หลักพุทธธรรม ด้านการพัฒนาผู้นำภูมิปัญญาชุมชน ซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จทางภูมิปัญญาชุมชนโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยใช้เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เพื่อค้นหาประเด็นในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดและผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือเชิงคุณภาพ สร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์แบบมีส่วนร่วมด้วยและแบบไม่มีส่วนร่วมด้วย ใช้การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการเพื่อข้อมูลในด้านทัศนคติ ค่านิยมของชุมชน เพื่อวิเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี และถอดแบบอย่างของความสำเร็จที่เกี่ยวข้องกับประเด็นวิจัยและพัฒนา การควบคุมคุณภาพเครื่องมือใช้การตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) (Cohen, and Manion, 1994 as cited in Lincharearn, 2015) ได้แก่ บุคคล เวลา สถานที่ และนำเอาข้อมูลที่ได้จากการศึกษาขั้นตอนที่ 1 - ขั้นตอนที่ 3 มาบูรณาการตามหลักพุทธสันติวิธีกับศาสตร์สมัยใหม่ ให้เหมาะสมกับสภาพปัญหาและความต้องการในด้านของการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนโดยพุทธสันติวิธีของ วัดสารอด ซึ่งผู้วิจัยร่างแนวทางการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนที่เกิดจากการสังเคราะห์เอกสาร ตรวจสอบคุณภาพรูปแบบด้วยการให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ความสามารถ มีความเชี่ยวชาญซึ่งมีบทบาทสำคัญในด้านความสำเร็จด้านการพัฒนาภูมิปัญญาตามแนวทางสมัยใหม่ และการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนตามแนวทางพุทธศาสนามาเป็นแกนได้พิจารณาแสดงความคิดเห็นรับรองความเหมาะสมในการจัดประชุมเสวนาวิพากษ์นำเสนอการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด และประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) และนำไปดำเนินการทดลองใช้นำร่องกับพื้นที่วัดสารอด ศึกษาและติดตามผลการปฏิบัติการในพื้นที่ด้วยการกำหนดประเด็นในการศึกษาเพื่อการติดตาม รักษา และพัฒนาต่อยอดการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด ด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม การถ่ายภาพกิจกรรม สอบถามความคิดเห็น ความพึงพอใจ และการนำไปขยายผลต่อยอดงานวิจัยอันจะนำไปสืบสานภูมิปัญญาชุมชนให้เป็น อัตลักษณ์อย่างแท้จริง

ขั้นตอนที่ 5 ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลจากการจัดเวทีแบบออนไลน์ผ่าน ZOOM เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบันทึกวิดีโอ บันทึกเสียง จัดบันทึก การสังเกตแบบมีส่วนร่วม และภาพถ่ายกิจกรรม การจัดประชุมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในประเด็นผลกระทบที่เกิดขึ้น จากการดำเนินการ

พัฒนาภูมิปัญญาชุมชนบนพื้นที่เป้าหมาย ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยโดยสังเกตแบบมีส่วนร่วม ด้วยการเข้าไปร่วมทำกิจกรรมภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดเพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์และการสังเคราะห์ข้อมูล โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ด้วยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล ลดทอนข้อมูล และจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนในยุคปัจจุบัน ตลอดจนทั้งแนวคิดพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมเพื่อเป็นช่องทางในการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่จากนั้นได้เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นสำหรับงานวิจัยเรื่องการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด เพื่อติดตาม รักษา และพัฒนาต่อยอดการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน เพื่อให้ความมั่นคงในระดับชุมชนเมืองมาเป็นฐานในการเสริมสร้างความมั่นคงแห่งชาติ ให้คนในชุมชนเป็นสังคมที่เกื้อกูล ส่งเสริมช่วยเหลือกัน สมัคสมานสามัคคี โดยความศรัทธาของชาวพุทธศาสนานั้นย่อมเชื่อว่าสักการะ เคารพ นอบน้อม บูชาพระตถาคตด้วยการบูชาที่ประเสริฐสุด

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยสามารถตอบคำถามวิจัย/และปัญหาที่ต้องการทราบได้ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า

1) **บริบทของภูมิปัญญาชุมชนเมืองวัดสารอด กรุงเทพมหานคร** พบว่า บริบทด้านภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอด Khundet (2023) ได้ให้ข้อมูลด้านความเป็นมาของภูมิปัญญาชุมชนในอดีต อาทิเช่น การค้าขายทางเรือ การทำสวนหมาก ส้มบางมด สวนมะพร้าว การจักสานตะกร้า ไม้กวาด การใช้สมุนไพร การนวดตอกเส้น การสักการะหลวงพ่อรอดด้วยไข่ต้ม การทำบายศรี อาหาร ถือน้ำ 8 นุ่งขาวห่มสไบตักบาตรทุกวันพระ การศึกษาพระปริยัติธรรม การรักษาศีลปฏิบัติธรรม ในอดีตนิยมเดินทางและค้าขายด้วยเรือ สินค้าส่วนใหญ่เป็นอาหาร ขนมหวาน อาทิ กล้วยบวชชี ขนมกรก หอยทอด ก๋วยเตี๋ยว เมื่อมีงานประจำปี พ่อค้าแม่ค้าจะเข้ามาขายในวัดสารอดและขายดีมาก เนื่องจากมีฝีมือในการประกอบอาหารที่มีชื่อเสียงคือขนมเบื้องทอดลงเรือ ปัจจุบันการใช้เรือในการค้าขายน้อยลงมาก วัดสารอดเป็นสถานที่เอื้อต่อการเดินทางทางเรือเพราะติดกับคลอง เป็นศูนย์รวมจิตใจและแหล่งเรียนรู้จัดงานทำกิจกรรมต่าง ๆ ภูมิปัญญาของคนในชุมชนมีความสามารถหลากหลาย แต่ยังไม่ได้นำพัฒนาต่อยอด นอกจากนั้น บริบทการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนส่งผลต่อการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงแก่วัดสารอด จึงเป็นศูนย์กลางจัดภูมิปัญญาของชุมชนเพื่อหลอมรวมบวรให้เป็นหนึ่งเดียว เสริมสร้างความสามัคคี เป็นสำนักปฏิบัติธรรมประจำกรุงเทพมหานครแห่งที่ 61 สร้างความน่าเลื่อมใสใฝ่ใจผู้พัฒนาปัญญาชุมชนวัดสารอด บริบทการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอด เรื่อง อาหาร ขนม และงานประดิษฐ์ OTOP ที่มีความโดดเด่นของสินค้าและมีเอกลักษณ์เฉพาะ คือการทำบายศรีจากผ้า การสานกระเป๋ามาจากเส้นพลาสติก และมีปราชญ์ชุมชนหรือบุคคลตัวอย่างของชุมชนด้านสุขภาพ คือ คุณพรทิพย์ มาชื่น ชุมชนอนามัย 58 และบุคคลตัวอย่างคุณณณมล เจริญพฤกษาปัญญา ชุมชนราษฎร์บูรณะ 39 จึงกล่าวได้ว่า ในอดีตที่ผ่านมาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดแทบไม่มีใครรู้จัก ขาดการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไม่มีความโดดเด่นด้าน อัตลักษณ์ ปัจจุบันชาวชุมชนได้รับการกระตุ้นให้สนใจด้านภูมิปัญญาชุมชนโดยเลือกสรรหาของดีแต่ละชุมชนออกมา และพัฒนาเรื่องการประชาสัมพันธ์ให้ข้อมูลข่าวสารผ่านการสื่อสารออนไลน์ให้มากขึ้น ชุมชนต้องการพื้นที่วางขายสินค้าแสดงผลงานภูมิปัญญาชุมชน เพื่อกระตุ้นเศรษฐกิจ

ให้เติบโตขึ้นสร้างอาชีพและรายได้ให้กับชุมชน ผู้นำชุมชนได้เข้ามาบิณฑบาต การมีส่วนร่วมของพลังบวรเพื่อการขับเคลื่อนการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองให้เกิดการพัฒนาสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน

2) สภาพปัญหา พบว่า สภาพปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองวัดสารอด Phra Kampanat Sukwattano (2023) ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) ภูมิปัญญาชุมชนไม่มีการสร้างอัตลักษณ์ให้โดดเด่น 2) ไม่สามารถสร้างสรรค์พัฒนาภูมิปัญญาที่มีอยู่ให้เป็นภูมิปัญญาที่หล่อหลอมคนในชุมชนอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข 3) ขาดการร่วมมือกันที่จะยกระดับภูมิปัญญาชุมชนให้สร้างรายได้ เกิดเศรษฐกิจที่ดีของชุมชน 4) ขาดกิจกรรมสร้างสรรค์ที่สามารถสร้างองค์ความรู้แนวทางการดำเนินชีวิตอันดีงาม 5) ขาดการร่วมมือกันในชุมชนด้านพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน 6) ภูมิปัญญาไม่ได้รับการสืบสานต่อแก่คนรุ่นหลัง 7) ไม่มีการจัดงานเพื่อส่งเสริมการอนุรักษ์ภูมิปัญญา 8) ขาดการสร้างความรู้ความเข้าใจและพัฒนาต่อยอดให้ภูมิปัญญาเกิดคุณค่าต่อคนในชุมชน 9) คนในชุมชนไม่ได้เห็นว่าภูมิปัญญาที่มีประโยชน์จึงไม่ยอมเข้าร่วมกิจกรรม 10) ขาดการประชาสัมพันธ์ ความต้องการจำเป็น ได้แก่การประชาสัมพันธ์ การเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียงความสามัคคีปองดองมีส่วนร่วมกัน ประธานชุมชนทุกชุมชนวัดสารอดได้มีบทบาทในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน จัดระบบการประสานงานให้เป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว

3) ความต้องการในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร พบว่า Phra Kampanat Sukwattano (2023) ได้ให้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การจัดงานเที่ยววัดประจำปี ทำให้เห็นถึงความต้องการจำเป็นในการพัฒนาด้านภูมิปัญญาชุมชน ได้นำเสนอของดีหรือสินค้าที่โดดเด่นของชุมชน เช่น การสานตะกร้า การปลูกหมาก ศิลปะการทำอาหาร ทำให้ครอบครัวมีรายได้มากขึ้น การเข้ามามีส่วนร่วมของบวร เป็นต้น คนในชุมชนได้แสดงฝีมือและประสบการณ์ด้านภูมิปัญญา ความจำเป็นในการขับเคลื่อนการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอด คือ ด้านระบบบริหารจัดการ การสรรหาบุคลากร การจัดตั้งองค์การดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อให้เห็นเป็นรูปธรรม การเข้าร่วมประชุมในการทำงานอย่างพร้อมเพรียงกันของประธานชุมชนทั้ง 28 ชุมชน ความร่วมมือร่วมใจกันรู้สึกว่าคนในชุมชนเป็นเจ้าของผลงานด้านภูมิปัญญาจัดงานแสดงผลงานและการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนย่อมทำได้สำเร็จได้

จึงกล่าวได้ว่า ความต้องการจำเป็นเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนวัดสารอด คือ 1) การประชาสัมพันธ์ให้ชาวชุมชนได้รับทราบการพัฒนาด้านภูมิปัญญาอย่างทั่วถึง 2) การเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียงของชุมชนวัดสารอด เพื่อปรึกษาหารือแนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน 3) ต้องการพื้นที่ขายของหรือแสดงสินค้าด้านภูมิปัญญาชุมชนเมื่อมีการจัดงานประจำปี 4) ประธานชุมชนทุกชุมชนได้มีบทบาทในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน 5) จัดระบบการประสานงานที่ดีเพื่อความสะดวกรวดเร็ว

4) แนวคิด ทฤษฎีและถอดแบบอย่างของความสำเร็จที่เกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนชุมชนเมือง

การพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนชุมชนเมือง ควรมีรูปแบบการพัฒนาที่ชัดเจนและมีเอกลักษณ์ เพื่อพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนชุมชนสืบสานต่อ ในปัจจุบันยังขาดรูปแบบการพัฒนาที่เป็นระบบ หลักการ แนวทางเป็นแม่แบบที่นำไปเป็นต้นแบบหรือเป็นแนวทางในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนชุมชนเมือง

แนวคิดหลักการ “บวร : บ้าน วัด ราชการ” สอดคล้องกับ Nakhonsawan PAO (2023) ซึ่งกล่าวไว้ในบทความเรื่อง ความร่วมมือพลังบวร 7 โครงการ แผนการขับเคลื่อนความร่วมมือพลังบวร (บ้าน วัด ราชการ) เสริมสร้างสังคมสุขภาวะ โดยใช้กลไกหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) จังหวัดนครสวรรค์ ปีงบประมาณ พ.ศ.2565 – 2567 ใน 3 โครงการ 3 แผนงาน มีการเสวนาความร่วมมือพลังบวร 7 โครงการ ได้แก่ 1. โครงการเสริมสร้างสังคมสุขภาวะด้วยพลังบวรโดยใช้กลไกหน่วยอบรมประชาชนประจำตำบล (อ.ป.ต.) 2. โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข (สร้างสัปปายะด้วยวิถี 5 ส) 3. โครงการสร้างความปรองดอง

สมานฉันท์โดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาหมู่บ้านรักษาศีล 5 4. โครงการชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงขับเคลื่อนด้วยพลังบวร 5. โครงการส่งเสริมสัมมาชีพชุมชน 6. โครงการศึกษาสงเคราะห์เพื่อชุมชน 7. โครงการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชน ในการขับเคลื่อนพลังบวร นำความรู้ลงไปพื้นที่ชุมชนต่าง ๆ เช่นการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร, การไปพัฒนาศูนย์การเรียนรู้, สายพันธุ์ข้าวที่ต้องอนุรักษ์ไว้ สามารถไปกระตุ้นหนุนเสริม เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีมูลค่า ไปกระตุ้นหนุนเสริม ภูมิปัญญาท้องถิ่นบางอย่างที่ไปขัดขวางการสร้างนวัตกรรม การใช้หลัก “บวร” มีบทบาทเป็นพลังขับเคลื่อนในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เพื่อความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน ของชุมชนคุณธรรมน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจะอำนวยความสะดวกให้แก่หน่วยงานทุกภาคส่วนยั่งยืนตลอดไป

ถอดแบบอย่างความสำเร็จในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน Kongsema, and Wongwatthanaphong (2023) ซึ่งกล่าวไว้ในวารสาร เรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตและขยายพันธุ์ข้าวชุมชนตำบลจั่วราย อำเภอดะพานหิน จังหวัดพิจิตร ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตและขยายพันธุ์ข้าวชุมชนตำบลจั่วราย อำเภอดะพานหิน จังหวัดพิจิตร พบว่าปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชนกลุ่มผลิตและขยายพันธุ์ข้าวชุมชนตำบลจั่วราย อำเภอดะพานหิน จังหวัดพิจิตร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านภูมิปัญญาท้องถิ่น รองลงมา คือ ด้านการเป็นผู้ประกอบการ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านภาวะผู้นำ และด้านการสนับสนุนจากภาครัฐ ตามลำดับ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าภาครัฐมุ่งพัฒนาปัจจัยสนับสนุนต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับสภาพชุมชน โดยอาศัยภูมิปัญญาและทรัพยากรที่มีอยู่เป็นสำคัญ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าปัจจัยต่าง ๆ เหล่านี้มีส่งผลความสัมพันธ์ เพราะการที่กลุ่มมีผู้นำที่ดีเยี่ยมไปด้วยภาวะผู้นำและเสียสละ ความสามัคคีของสมาชิก และการเข้ามาของภาครัฐในการอบรมให้ความรู้ด้านวิชาการเกษตร โดยการยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วัตถุประสงค์ที่ 2 หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองภายใต้กรอบบวรของชุมชนวัดสารอด จึงต้องมีหลักการ วิธีการและข้อปฏิบัติที่เอื้อต่อการพัฒนาภูมิปัญญานำไปสู่สันติสุข โดยนำเอาหลักอปริหานิยธรรม สำหรับชุมชนหมั่นประชุมกันย่อมมีแต่ความเจริญ หลักธรรมดังกล่าวมี 7 ประการ ได้แก่ 1) หมั่นประชุม 2) พร้อมเพรียงกันประชุม 3) ไม่บัญญัติสิ่งที่ไม่ได้บัญญัติไว้และไม่ล้มล้างสิ่งที่บัญญัติไว้แล้ว 4) ให้ความเคารพนับถือผู้ใหญ่ 5) ไม่ข่มเหงล่วงเกินสตรีให้ความคุ้มครองปกป้อง 6) ให้ความเคารพสักการบูชาสถานที่สำคัญ 7) จัดให้ความอารักขา คุ้มครองป้องกันแก่ผู้มีศีล ดังนั้นการประชุมพร้อมเพรียงกันซึ่งเป็นหลักพุทธสันติวิธีมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการออกแบบรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองภายใต้กรอบบวรของชุมชนวัดสารอด เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเชิงกายภาพ พหุภาพ จิตภาพ ปัญญาภาพเป็นการพัฒนาตามกรอบภาวนา 4 เริ่มต้นค้นหาสภาพปัญหาสาเหตุ ค้นหาแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน

จึงกล่าวได้ว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองภายใต้กรอบบวรของชุมชนวัดสารอด คือ หลักอปริหานิยธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดโดยเน้นการประชุมร่วมแสดงความคิดเห็น การระดมสมอง กำหนดเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมสนับสนุน ให้ความร่วมมือ เสียสละ และร่วมดำเนินการปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ รับผิดชอบ นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก ร่วมพิจารณาคิดกลยุทธ์ต่าง ๆ ทำให้เกิดการสืบสานภูมิปัญญาชุมชนชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยทำให้ได้รูปแบบไขโมเดล “KHA Model” มีองค์ประกอบย่อย 4 ประการ ได้แก่ 1) K=Knowledge ความรู้ถูก มีความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชุมชนที่ถูกต้อง จัดทำคู่มือให้คนในชุมชนได้เรียนรู้

ตระหนักเห็นคุณค่าของภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษรักษาหวงแหนและสานต่อภูมิปัญญาชุมชนด้วยความภาคภูมิใจ ซึ่งมีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน 2) H=Highlight **ปลูกให้เด่น** ร่วมมือสร้างคุณค่าความสำคัญของภูมิปัญญาชุมชนให้ได้รับการฟื้นฟูให้โดดเด่นขึ้นมา โดยความร่วมมือกันของพลังบรรดาด้วยการประชุมหารือวางแผน การประชาสัมพันธ์ให้ภูมิปัญญาโดดเด่น รวมทั้งการนำเสนอในเวทีวิชาการ จัดงานแสดงผลงาน OTOP นิทรรศการนำเอาภูมิปัญญาที่เลือกเฟ้นแล้วมาสร้างปฏึกากรรม ภาพวาด หรือเชิงสัญลักษณ์ต่าง ๆ ปรีศนาธรรม จนเกิดความโดดเด่นกลายเป็นอัตลักษณ์ที่น่าจดจำ 3) A=Activity **เน้นกิจกรรม** มุ่งเน้นการทำกิจกรรมต่าง ๆ ให้เป็นที่รู้จักเพื่อนำเสนอภูมิปัญญา เน้นการออกแบบจัดกิจกรรมให้มีกลิ่นไอภูมิปัญญาที่เป็นรูปธรรมเป็น อัตลักษณ์ที่สำคัญของชุมชน 4) I=Impression **ทำให้ประทับใจ** ภูมิปัญญาชุมชนทำให้ชุมชนเกิดความรู้สึกประทับใจและได้แรงบันดาลใจ กระตุ้นพลังแห่งศรัทธา วิริยะ สติ สมาธิ ปัญญา แก่ผู้คนที่เข้ามาสัมผัสเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนนำพาชีวิตกินดี อยู่ดี และความสุข มีความมั่นคง มั่งคั่ง เกิดเศรษฐกิจพอเพียงอย่างยั่งยืน ที่เกิดจากภูมิปัญญาชุมชนของตนเอง

องค์ความใหม่

จากการศึกษาการพัฒนาประเพณีชุมชนเมืองภายใต้กรอบบรรดาพุทธสันติวิธีของชุมชน วัดสารอด กรุงเทพมหานคร ตามองค์ประกอบ 4 ประการ ของ KHAI Model (ไขโมเดล) ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่เกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอด แบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ แหล่งเรียนรู้ ชูอัตลักษณ์ สัมครสมาน สำราญสุข ได้แก่

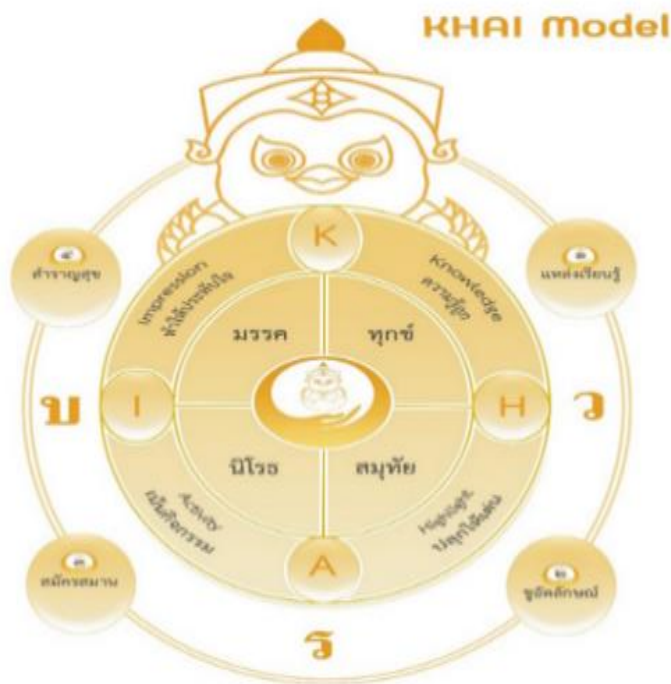

Figure 1: KHAI Model

1) แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาในชุมชนถูกรวบรวมไว้ มีพิพธภัณฑ์ในการจัดเก็บของสำคัญเพื่อให้ชนรุ่นหลังได้เข้ามาเรียนรู้ที่วัดสารอดเก็บรักษาพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาชุมชนเอาไว้อย่างชัดเจน ความรู้ภูมิปัญญาชุมชนดั้งเดิมอันทรงคุณค่าที่จะอยู่เคียงคู่ชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

2) ชูอัตลักษณ์ นำเอาภูมิปัญญาชุมชนที่โดดเด่นมาเชิดชูให้เป็นอัตลักษณ์เกิดการจดจำจนทำให้เกิดการกล่าวขานถึงคุณค่าและมูลค่าของชุมชน พัฒนาต่อยอดและนำเสนอในเวทีวิชาการและสื่อสาธารณะ

นำเสนอนิทรรศการ สอดคล้องกับ Chuenchit, Maneekard, and DOUNGKEAW (2023) ซึ่งกล่าวไว้ในบทความวิจัย เรื่อง การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการจัดการเรียนรู้ตามอัธยาศัยของกลุ่มชาติพันธุ์มุนบนพื้นที่สูง จังหวัดเชียงราย

3) สมัครสมาน ชุมชนทั้งบวรมีความสมัครสามัคคีได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเพื่อรักษาพัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาชุมชนให้เกิดประโยชน์สูงสุด

4) สำราญสุข ภูมิปัญญาชุมชนสามารถเสริมสร้างความสุขแก่คนในชุมชนทั้งบวร ทำให้ชาวชุมชนอยู่ดีกินดีมีความสุข สร้างอาชีพ มีรายได้ มีความสุขที่ได้นำเอาภูมิปัญญาชุมชนมาการดำเนินชีวิตที่สร้างสรรค์เป็นทางสว่างในการดำเนินชีวิตแก่คนในชุมชน เกิดพลังศรัทธาและปัญญา

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า จากบริบท สภาพปัญหาและความจำเป็นในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองของวัดสารอดนั้น ไม่มีทฤษฎีของการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในด้านการปฏิบัติงานร่วมกันช่วยเหลือชุมชนได้โดยตรง ทั้งนี้เป็นเพราะยังไม่มีกรรวบรวมสืบค้นภูมิปัญญาชุมชนทั้ง 28 ชุมชน และยังไม่มีการจัดตั้งคณะทำงานด้านชุมชนเพราะเป็นการรวมตัวของชุมชนใหม่จึงต้องมีกระบวนการประสานงานกันระหว่างบวร กำหนดเป้าหมายการทำงานร่วมกัน สอดคล้องกับ Layim et al. (2022) ซึ่งกล่าวไว้ในวารสารเรื่อง ภูมิปัญญาอาหารท้องถิ่นจังหวัดชัยนาท: การพัฒนาสำหรับชัยนาทองค์การบริหารส่วนจังหวัดชัยนาท ได้ส่งเสริมและแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพของเกษตรกร ผู้ประกอบการร้านอาหาร พ่อค้าแม่ค้า ผู้ประกอบ ธุรกิจรายย่อยและประชาชนทั่วไปที่อยู่ในจังหวัดชัยนาท เรื่องอาหารในพื้นที่ จังหวัดชัยนาท ด้วยการใช้นวัตกรรมและความคิดสร้างสรรค์ในการแปรรูปผลผลิตทางการเกษตรหรือวัตถุดิบท้องถิ่น รังสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์อาหารที่มีมาตรฐาน ทั้งอาหารคาว อาหารหวานอาหารว่าง และเครื่องดื่ม การยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของผลิตภัณฑ์อาหารของจังหวัดชัยนาทให้มีศักยภาพ พัฒนาศักยภาพและความสามารถของประชาชนหรือผู้เกี่ยวข้องให้สามารถแปรรูปอาหารด้วยวัตถุดิบที่มาจากท้องถิ่น ตอบโจทย์ผู้บริโภคตลาดใหม่ ในยุค (New Normal) อาหารจากภูมิปัญญาท้องถิ่นจังหวัดชัยนาทนั้นเป็นส่วนสำคัญในการสร้างอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสำหรับชัยนาท เกิดความยั่งยืนและความมั่นคงทางอาหารได้เป็นอย่างดี เป็นการมีส่วนร่วมกันของคนในจังหวัด ภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดสามารถหลอมรวมบวรให้เป็นหนึ่งเดียว เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ส่งเสริม สนับสนุน เสียสละ พบปัญหาคนในชุมชนไม่ทราบว่าจะไรคือภูมิปัญญาของชุมชนที่มีความเป็นอัตลักษณ์ที่ชัดเจน ขาดศรัทธาต่อวัด คนไม่สนใจเข้าร่วมพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน ชาวชุมชนต้องการให้มีการประชาสัมพันธ์เพื่อให้สามารถการรับรู้ข้อมูลข่าวสารได้ชัดเจน มีพื้นที่ขายของ และให้ผู้นำชุมชนได้มีบทบาทให้มีการประสานงานระหว่างบวร สอดคล้อง Maprasert, Adulbutra, and Maitreesophon (2023) ซึ่งกล่าวไว้ในวารสารเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาล ตำบลบางเก่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน ในภาพรวม ด้านผลประโยชน์จากการเข้าร่วม ด้านความผูกพันกับท้องถิ่น ด้านความเข้มแข็งเครือข่ายชุมชน มีความสัมพันธ์เชิงเหตุ-ผลกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชุมชนในเขตเทศบาลตำบลบางเก่า อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดเพชรบุรี การประชุมกลุ่มย่อยอย่างไม่เป็นทางการหรือการพบปะพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินงานของโครงการ โดยมีบุคคล 4 ฝ่ายที่มีส่วนสำคัญในการมีส่วนร่วมคือ ประชาชนท้องถิ่น ผู้นำท้องถิ่น เจ้าหน้าที่รัฐ และบุคคลภายนอก การดำเนินการหรือกระทำกิจกรรมร่วมกัน มีความเกี่ยวข้องกันทั้งทางด้านจิตใจ ความรู้สึก ความคิดของแต่ละ

บุคคลที่มีต่อกิจกรรมของกลุ่มเป็นแรงกระตุ้นที่จะช่วยทำให้เกิดความสำเร็จ เกิดความรับผิดชอบร่วมกัน เกี่ยวข้องในการดำเนินงานส่งเสริม ร่วมกันคิด ร่วมกันตัดสินใจ ร่วมกันแก้ปัญหา

จากผลการวิเคราะห์ดังกล่าว วัดสารอดเป็นศูนย์กลางรวมใจชุมชนให้เป็นหนึ่งเดียว คนในชุมชน ให้ความสำคัญมีความผูกพันกับวัดมากขึ้น ทั้งนี้ หากวัดมีผู้นำหรือเจ้าอาวาสที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล พัฒนาวัด ในด้านต่าง ๆ มีภาวะผู้นำก็สามารถหลอมรวมชาวชุมชนให้เกิดความเป็นหนึ่งเดียวเกิดพลังขับเคลื่อนจากบวร การประชาสัมพันธ์ยังไม่หลากหลายช่องทาง พบผลการศึกษาร่วมมือของทุกภาคส่วนโดยใช้กลไก ทางศาสนาเป็นเครื่องมือในการสานสัมพันธ์ร่วมมือจัดทำแผนงาน วางนโยบาย ตั้งเป้าหมาย และโครงการ กิจกรรมยกระดับทุนทางภูมิปัญญาชุมชนเมืองด้วย “บวร”

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อรูปแบบการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน ภายใต้กรอบบวรของชุมชนวัดสารอด ด้วยหลักอริยสัจ 4 ค้นหาสภาพปัญหาสาเหตุ หาแนวทางการพัฒนา ภูมิปัญญาชุมชน ประชุมแสดงความคิดเห็น กำหนดเป้าหมายร่วมกัน เสียสละและดำเนินการปฏิบัติตามแผน กำหนดไว้ นึกถึงประโยชน์ส่วนรวมเป็นหลัก คิดกลยุทธ์ต่าง ๆ สอดคล้องกับ Chaiwan, Phrapalad Sura Yanatharo, Prhakrusadhukitkosol, and Chusrisuk (2023) ซึ่งกล่าวไว้ในวารสารเรื่องพุทธสันติวิธี เพื่อแก้ไขความขัดแย้งสังคมในปัจจุบัน เพื่อให้เกิดความสันติสุขสงบ การนำเอาหลักอริยสัจ 4 มาเป็นฐาน ในการพัฒนาภูมิปัญญา ค้นหาปัญหา สาเหตุ อุปสรรคการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมือง กำหนดเป้าหมาย ได้ทราบความต้องการจำเป็นในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมือง นำเอามรรคมีองค์ 8 ในกรอบอริยสัจ 4 และ หลักอภิธานิธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดโดยเน้นการประชุมร่วมแสดง ความคิดเห็น การระดมสมอง กำหนดเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมสนับสนุน ให้ความร่วมมือ เสียสละ และร่วม ดำเนินการปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองภายใต้กรอบบวรของชุมชน วัดสารอด กรุงเทพมหานคร การพัฒนาตาม “KHAI Model” มีองค์ประกอบย่อย 4 ประการ ได้แก่ ไข่ฟอง ที่ 1 K=Knowledge ความรู้ถูก ไข่ฟองที่ 2 H=Highlight ปลุกให้เด่น ไข่ฟองที่ 3 A=Activity เน้นกิจกรรม ไข่ฟองที่ 4 I=Impression ทำให้ประทับใจ จากการพัฒนาดังกล่าวทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ 4 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) แหล่งเรียนรู้ ภูมิปัญญาต่าง ๆ ในชุมชนถูกรวบรวมไว้กลายเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาชุมชนเก็บรักษา พัฒนาต่อยอดภูมิปัญญาชุมชนเอาไว้อย่างชัดเจน 2) ข้ออัตลักษณ์นำเอาภูมิปัญญาชุมชนที่โดดเด่นมาเชิดชู ให้เป็นอัตลักษณ์ทำให้เกิดการจดจำอัตลักษณ์ของภูมิปัญญาชุมชนจนทำให้เกิดการกล่าวขาน 3) สมัครสมาน ชุมชนทั้งบวรมีความสมัครสมานสามัคคีมีส่วนร่วมในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน 4) สำราญสุข ภูมิปัญญาชุมชน มีคุณค่าสามารถเสริมสร้างความสุขแก่คนในชุมชนทั้งบวร ทำให้ชาวชุมชนอยู่ดีกินดีมีความสุข มีอาชีพ มีรายได้ นำมาเพิ่มมูลค่าและคุณค่าให้เกิดขึ้นในชุมชนได้ การนำหลักทฤษฎีของการพัฒนาสอดคล้องกับ Jenjai (2023) ซึ่งกล่าวไว้ในวารสารเรื่อง การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนจากทุนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมชุมชนเมืองเก่าสบสม- หาดไคร้ ตำบลเวียง อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย การพัฒนาตุ่งที่มีลวดลายเป็นเอกลักษณ์ของชุมชน โดยการพัฒนาลวดลายเป็นรูปปลาปักที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่โดดเด่นของชุมชน องค์ความรู้ ที่ได้รับ คือ การพัฒนาผลิตภัณฑ์จากทุนภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ยั่งยืนต้องอาศัยหลักการ 4 ประการ 1) การสร้างการมีส่วนร่วม 2) การสร้างความตระหนักรู้ในคุณค่าของภูมิปัญญา 3) การพัฒนา คุณค่าสู่มูลค่า และ 4) ทักษะการผลิตผลิตภัณฑ์ชุมชน

จากผลการพัฒนาดังกล่าว เป็นการกำเนิดไข่มุเตลที่สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชน เมื่อนำเอา ไข่มุเตลลงสู่การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดก็ส่งผลให้เกิดประโยชน์มากมายแก่ชุมชน กล่าวคือ ชุมชนวัดสารอดสามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง อยู่ร่วมกันด้วยความรัก

ความสามัคคีปรองดอง ส่งผลให้ภูมิปัญญาของชุมชนได้รับการสืบทอดสืบทอดต่อชนรุ่นหลัง ทั้งสร้างความประทับใจเมื่อได้มาสัมผัสภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ ภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดได้มีการฟื้นฟูและพัฒนาทุกคนยินดีและศรัทธามากขึ้น เกิดความร่วมมืออันดีของบรรดาชาวชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของและภาคภูมิใจ ส่งผลให้เกิดเครือข่ายที่เข้มแข็งและให้ความร่วมมือของพลังบวรทำให้ภูมิปัญญาชุมชนมีความยั่งยืน ชาวชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของไขโมเดลพร้อมที่จะนำไปขับเคลื่อนพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสอดรับกับอัตลักษณ์ของชุมชนและสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้แก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติต่อไป

สรุป

การสืบสานและพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดมีความจำเป็นอย่างยิ่ง ด้วยเป็นชุมชนขนาดใหญ่ หากได้รับการพัฒนาภูมิปัญญาดั้งเดิมเอาไว้จะทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ชุมชนวัดสารอดเป็นชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมาใหม่ ในปี พ.ศ. 2565 รวมชาวชุมชนได้ 28 ชุมชน โดยมีวัดสารอดเป็นศูนย์กลางการพัฒนาชุมชนวัดสารอด ความร่วมมือของพลัง “บวร” ภายใต้แนวคิด “ราษฎร์บูรณะศิลปบวร โมเดล” เกิดจุดเด่นที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) กายสะอาด สถานที่วัดสะอาดสัปปายะ 2) ศิลสะอาด มีข้อปฏิบัติตามหลักศีล 5 3) จิตใจสะอาด มีความสุขใจ มีสำนักปฏิบัติธรรมประจำกรุงเทพมหานคร แห่งที่ 61 4) ปัญญาสะอาด มีความรู้ความเข้าใจ หลักการดำเนินชีวิตตามแนวคิดทางพระพุทธศาสนา บริบทเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอด มีการค้าขายทางเรือ การทำสวน การจักสานตะกร้า งานประดิษฐ์ การใช้สมุนไพร การนวดตอกเส้น การสักการะหลวงพ่อรอดด้วยไข่ต้ม การทำบายศรี อาหาร นุ่งขาวห่มสไบตักบาตรทุกวันพระ การศึกษา พระปริยัติธรรม การรักษาศีล และการปฏิบัติธรรม วัดสารอดเป็นแหล่งเรียนรู้ การจัดงานหรือจัดกิจกรรม คนในชุมชนมีภูมิปัญญาความสามารถหลากหลายแต่ยังไม่ได้นำวิถีชีวิตนั้นมาพัฒนาต่อยอด สภาพปัญหาเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน การสำรวจภูมิปัญญาชุมชนยังไม่ครอบคลุมทุกชุมชน ยังหาความเป็นอัตลักษณ์โดดเด่นที่ชัดเจนไม่ได้ คนในชุมชนอยากออกมาแสดงความรู้ภูมิปัญญาแต่ไม่มีพื้นที่ให้แสดง เพราะไม่มีศูนย์กลางให้เข้ามามีส่วนร่วม หรือจัดกิจกรรมให้ได้แสดงออกทางภูมิปัญญาชุมชน ขาดการประชาสัมพันธ์ การประสานงาน การจัดทำระบบบริหารจัดการ การสรรหาบุคลากร การดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาภูมิปัญญาของชุมชนวัดสารอดย่อมทำได้สำเร็จได้ คือ 1) การประชาสัมพันธ์ ให้รับทราบข้อมูลข่าวสารทั่วถึง 2) การเข้าร่วมประชุมกันอย่างพร้อมเพรียง 3) ต้องการพื้นที่ขายของหรือแสดงสินค้า ด้านภูมิปัญญาชุมชน 4) ประธานชุมชนวัดสารอดได้มีบทบาทในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน 5) จัดระบบการประสานงานที่ดีระหว่างวัดสารอดกับชุมชน แนวทางการพัฒนา ภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอด ได้แก่ 1) การพัฒนาการประชาสัมพันธ์ด้านสื่อสารทั้งออนไลน์ และออฟไลน์ 2) การติดต่อประสานงานระดับผู้นำบวรมีส่วนร่วมในการวางแผน บริหารจัดการ เพื่อให้การทำงานเป็นไปตามแผนและบรรลุเป้าหมาย 3) จัดตั้งคณะทำงานพัฒนาภูมิปัญญาชุมชน “บวร” เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาส่งผลให้เศรษฐกิจชุมชนดีขึ้น มีวัฒนธรรมหล่อหลอมรวมใจเกิดความรักสามัคคีปรองดอง นำเอามรรค มืองค์ 8 ในกรอบจริยสัง 4 โดยการประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการพัฒนา และหลักการบริหารนิยธรรม เป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอด โดยเน้นการประชุมร่วมแสดงความคิดเห็น การระดมสมอง กำหนดเป้าหมายร่วมกัน ส่งเสริมสนับสนุน ให้ความร่วมมือ เสียสละ และร่วมดำเนินการปฏิบัติตามแผนงานที่วางไว้ รับผิดชอบ นึกถึงประโยชน์ส่วนรวม การพัฒนาดังกล่าวเป็นการกำเนิดไขโมเดล “KHAI Model” มืองค์ประกอบย่อย 4 ประการ ได้แก่ ไขฟองที่ 1 K=Knowledge ความรู้ถูก ไขฟองที่ 2 H=Highlight ปลุกให้เด่น ไขฟองที่ 3 A=Activity เน้นกิจกรรม ไขฟองที่ 4 I=Impression ทำให้ประทับใจ สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนเมื่อนำเอาไขโมเดลลงสู่การขับเคลื่อนเพื่อพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดส่งผลให้เกิดประโยชน์มากมายแก่ชุมชนวัดสารอด

สามารถแลกเปลี่ยนเรียนรู้ พัฒนาภูมิปัญญาอย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้เนื่องจากไฮโมเดลเป็นการพัฒนาขึ้นภายใต้กรอบบรรทัดฐานที่เน้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาซึ่งชาวชุมชนรู้สึกเป็นเจ้าของโมเดลและพร้อมที่จะดำเนินการนำเอาไฮโมเดลไปขับเคลื่อนพัฒนาภูมิปัญญาให้เกิดความเจริญรุ่งเรืองสอดคล้องกับอัตลักษณ์ของชุมชนและสร้างประโยชน์เกื้อกูลให้แก่ชุมชน สังคม ประเทศชาติต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า วัดสารอดมีความพร้อมด้านชุมชน มีความเข้มแข็งของพลังบวรจึงควรจัดตั้งเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ด้านภูมิปัญญาชุมชนเมือง เพื่อสร้างความยั่งยืนและเป็นอัตลักษณ์ ชุมชนได้สืบสานภูมิปัญญาโดยมีกองทุนสนับสนุนมีสหกรณ์ของชุมชนเพื่อดำเนินงานภูมิปัญญาชุมชนวัดสารอดโดยนำ KHAI Model เป็นเครื่องมือในการพัฒนากิจกรรม มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองเพื่อประโยชน์ในการช่วยเหลือ เสียสละ สร้างความสมัครสมานสามัคคี ก่อให้เกิดรายได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การนำหลัก อริยสัจ 4 และหลักอภิปธานียธรรม เป็นธรรมเพื่อความเจริญมีการประชุมกันพร้อมเพรียงกันทำกิจกรรมที่ได้วางแผนไว้ให้สำเร็จ เคารพสักการะบูชา หลวงพ่อรอดอันช่วยกันดูแลรักษาภูมิปัญญาชุมชนไว้ เพื่อการพัฒนา 4 ประการ คือ การพัฒนาเชิงกายภาพ การพัฒนาเชิงพลศึกษา การพัฒนาเชิงจิตภาพ การพัฒนาเชิงปัญญาภาพ นำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนภายใต้กรอบบรรทัดฐานการร่วมกับทฤษฎีของการพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพมนุษย์ที่เป็นศาสตร์สมัยใหม่ สร้างขึ้นเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมสร้างสันติภาพ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองโดยพุทธสันติวิธีของวัดสารอด ด้วยการพัฒนาตามองค์ประกอบ 4 ประการ ของ KHAI Model (ไฮ โมเดล) การนำไปใช้ในการขับเคลื่อนการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนให้เกิดขึ้นแก่ชุมชนเมือง เช่น โรงเรียนวัดสารอดสืบสานให้คนรุ่นใหม่ต่อไป สอดคล้องเหมาะสมในการที่ภาครัฐหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในพื้นที่นำ KHAI Model ไปใช้ในการจัดทำแผนกลยุทธ์ และแผนปฏิบัติการในการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองที่สอดคล้องยุทธศาสตร์ชาติ แผนระดับชาติ และทิศทางการพัฒนาในระดับสากลกับยุทธศาสตร์กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ พ.ศ.2560-2564 เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนเมืองให้ชุมชนเข้มแข็งอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน นำการพัฒนาภูมิปัญญาชุมชนยกระดับสู่การพัฒนาให้วัดสารอดเป็นผู้นำสร้างระบบการพัฒนา ขับเคลื่อนสังคมชุมชนสร้างความสงบสุข สามารถนำนวัตกรรม KHAI Model มาพัฒนาภูมิปัญญาด้านการปฏิบัติภาวนา เพื่อได้เจาะกระเปาะไขของตนเอง ปรับบทรสพหุพอรอด มีการพัฒนาต่อยอดโดยการนำเอาสัญลักษณ์ไฮโมเดลไปจัดทำเครื่องนอนสำหรับผู้มาปฏิบัติธรรม ในการมาปฏิบัติธรรมและเป็นปริศนาธรรม วัดสารอดยังได้ร่วมมือกับสำนักงานเขตรัฐบาลบูรณะพัฒนาภูมิปัญญาสัมมาชีพชุมชนได้พัฒนาเมนูอาหารที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชน เช่น ขนมบ้าบิ่นกลี้นไข่ ขนมบ้าบิ่นฮ่อไข่ ขนมบ้าบิ่นจีไข่ พานบายศรีต่าง ๆ เช่น พานบายศรีรูปพญานาค พานบายศรีอิฐฐาน และพานพระแม่ธรณีแบบโบราณ เป็นการส่งเสริม สืบสาน รักษาไว้ให้ยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ผู้วิจัยเสนอแนะประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไป ในส่วนที่ผู้วิจัยยังไม่ได้ศึกษา หรือเห็นว่าควรมีการศึกษาวิจัยและพัฒนาให้เกิดความสมบูรณ์ขึ้นไปอีก ดังนี้

2.1 ควรมีการศึกษาวิจัยประเด็น “การพัฒนาภูมิปัญญาเพื่อสันติภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี”

2.2 ควรมีการศึกษาวิจัยประเด็น “กระบวนการมีส่วนร่วมพัฒนาภูมิปัญญาเข้มแข็งเพื่อเสริมสร้างสันติภาพชุมชนอย่างยั่งยืนโดยพุทธสันติวิธี”

References

- Boonnam, J., & Nawakitphaitoon, N. (2022). Innovation of Cultural Knowledge and Local Wisdom Management for Community Development in Nakhon Si Thammarat Province. *Journal of Buddhistic Sociology*, 7(2), 103-114.
- Chaiwan, C., Phrapalad Sura Yanatharo, Phrakrusadhukitkosol, & Chusrisuk, W. (2023). Buddhist Peaceful Means for Resolving Current Social Conflicts. *Mahachulagajasara Journal*, 14(2), 11-21.
- Chuenchit, T., Maneekard, I., & Doungeaw, N. (2023). Development of Local Wisdom Learning Resources for Informal Learning Management of the Khmu Ethnic Group in the Highlands of Chiang Rai Province. *Journal of BSRU-Research and Development Institute*, 8(2), 47-60.
- Jenjai, N. (2023). Community Product Development from Cultural Wisdom Capital, the Old Town Sob Som-Hat Krai Community, Wiang Sub-District, Chiang Khong District, Chiang Rai Province. *Journal of SaengkhomKham Buddhist Studies*, 8(3), 559-579.
- Khundet, W. (2023). Sarod Temple Official. *Interview*. November, 25.
- Kongsema, S., & Wongwatthanaphong, K. (2023). Factors Affecting the Success in Operating the Community Enterprise of Community Rice Production and Propagation Group, Ngio Rai Sub-District, Taphan Hin District, Phichit Province. *Journal of Modern Learning Development*, 8(12), 202-215.
- Layim, T. et al. (2022). Local Food Wisdom of Chai Nat Province: Development of Samrub Chai Nat. *Journal of Home Economics*, 65(2), 58-73.
- Maprasert, P., Adulbutra, S., & Maitreesophon, B. (2023). Public Participation in Community Development in Bangkao Sub-District, Municipality Cha-Am District, Phetchaburi Province. *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 6(5), 267-285.
- Nakhonsawan PAO. (2023). *Palang Bowon Cooperation 7 Projects*. Retrieved June 19, 2024, from <https://www.nakhonsawanpao.go.th/performance/view/547>
- Pakkret city Municipality. (2022). *Local Wisdom*. Retrieved October 23, 2022, from https://www.pakkretcity.go.th/index.php?option=com_content&view=article&id=2873
- Phra Kampanat Sukwattano. (2023). Representative of the Monks of Wat Sarod. *Interview*. November, 25.

คำกริยาแสดงอาการ : ภาพสะท้อนมโนทัศน์กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป ภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย*

Action Verbs: Reflection of the Concept of the Pwo Karen in the Western Thailand

¹ศิวาพร พิรอด และ รัชนิญญา กลิ่นน้ำหอม

¹Siwaporn Pirod and Ratchaneeya Klinnamkom

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: siwaporn.pirod@gmail.com

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) วิเคราะห์คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก และ 2) วิเคราะห์มโนทัศน์ที่สะท้อนจากคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตกตามแนว อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลภาษากะเหรี่ยงโปจากผู้พูดภาษากะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก 3 พื้นที่ ประกอบด้วย ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ตำบลห้วยคลม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และ ตำบลสองพี่น้อง อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป วิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา

ผลการศึกษาพบว่า 1) คำกริยาภาษากะเหรี่ยงโป 7 ชุดคำ ตามเกณฑ์มิติความแตกต่างทางความหมาย ประกอบด้วย “ทำให้ขาด” “เอาไปหรือเอามาจากที่” “เอามือหรือไม้ฟาดหรือเข่นลงไป” “ทำให้ร้อนหรือ สุกด้วยไฟ” “ทำให้สะอาดโดยใช้น้ำ” “ทำให้ของเหลวหรือสิ่งที่อยู่ในของเหลวเดือดหรือสุก” และ “ทำให้ สิ้นแสง” 2) คำกริยาแสดงอาการสะท้อนมโนทัศน์ที่เป็นอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป 2 ประการ คือ คนกะเหรี่ยงโปมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และ คนกะเหรี่ยงโปมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ

คำสำคัญ: กะเหรี่ยงโป; คำกริยาแสดงอาการ; มโนทัศน์

Abstract

The objectives of this study were to investigate the action verbs of the Pwo Karen language in the western region and to examine the concepts reflected in the words expressing the western Pwo Karen language using an ethnosemantics approach. The data were collected by using Pwo Karen language from Pwo Karen speakers in the 3 western regions consisting of Lai Wo Sangkhlaburi Kanchanaburi, Huay Khum Suan Phueng Ratchaburi and Song Phi Nong Kaeng Krachan Phetchaburi, for a total of 30 people. The tool used in the research was the form for recording the action verbs of the Pwo Karen language. The obtained data were analyzed descriptively.

*Received October 27, 2023; Revised December 8, 2023; Accepted December 19, 2023

The findings show that: 1) There are 7 sets of Pwo Karen verbs according to the different dimensions of contrast, including "to cut", "to take ", "to hit", "to burn", "to wash " "to boil" and "to extinguish"; and 2) The action verbs reflect the two identity concepts of the Pwo Karen ethnic group, such as the Pwo Karen people who live in a simple way and the Pwo Karen people who live a life in harmony with nature.

Keywords: Pwo Karen; Action Verbs; Concept

บทนำ

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงในประเทศไทยถูกแบ่งออกเป็น 4 กลุ่มย่อย ดังนี้ 1) กะเหรี่ยงสะกอ 2) กะเหรี่ยงโป 3) กะเหรี่ยงคะยา และ 4) กะเหรี่ยงตองสุ/ตองตู หรือปาโอ/พะโอ โดยกะเหรี่ยงสองกลุ่มแรกเป็นกะเหรี่ยงกลุ่มใหญ่ในประเทศไทยและกระจายตัวอยู่บริเวณภาคเหนือฝั่งตะวันตกลงไปถึงภาคตะวันตกและบางส่วนของภาคกลาง ในขณะที่สองกลุ่มหลังมีจำนวนประชากรไม่มาก โดยอาศัยอยู่บริเวณจังหวัดแม่ฮ่องสอน (Rattanakul, and Burusphat 1995) นักวิชาการด้านมานุษยวิทยาอธิบายลักษณะของชาวกะเหรี่ยงว่าเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่รักสันโดษ ไม่ชอบสมาคมกับคนทั่วไป ใช้ชีวิตในชนบท มีชุมชนขนาดเล็กและทำมาหากินในลักษณะเพื่อการยังชีพ อาชีพส่วนใหญ่จึงเป็นการเกษตรทั้งปลูกพืช ปลูกข้าวไร่ และเลี้ยงสัตว์ (Srisavasdi, 2002)

Karen Thai Cultural Center (2021) ได้กล่าวถึงคำสอนของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงจากบันทึกปริศนาคำเตือนจากบรรพบุรุษชาวกะเหรี่ยงให้ลูกหลานเฝ้าระวังอันตราย 4 อย่างจะคืบคลานเข้ามาสร้างความเปลี่ยนแปลงจนเป็นเหตุให้ต้องเดือดร้อน วุ่นวาย ในชุมชนชาวกะเหรี่ยง คือ จงระวังงูใหญ่เลื้อยผ่านหมู่บ้าน จงระวังต้นเสาออกดอก จงระวังคนเสียงดังเข้าหมู่บ้าน จงระวังมามีเขาเข้าหมู่บ้าน ปริศนา 4 อย่างที่บรรพชนได้เคยกล่าวเตือนไว้ด้วยความห่วงใยนั้น ปัจจุบัน คือ สัญลักษณ์ของความเจริญทางด้านวัตถุ ซึ่งสิ่งดังกล่าวได้เกิดขึ้นและกำลังคืบคลานผ่านยุคสมัยของโลกยุคใหม่ด้วยความรวดเร็วซึ่ง **งูใหญ่** หมายถึง ถนนที่ตัดผ่านหมู่บ้านอันเป็นเหตุแห่งความหลากหลายของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม **ต้นเสาออกดอก** หมายถึง เสาไฟฟ้าที่จะนำมาซึ่งความทันสมัยอื่น ๆ อันเป็นเหตุแห่งความสุขสบายจนอาจหลงลืมวิถีชีวิตเดิม **คนเสียงดัง** หมายถึง รถขายสินค้าต่าง ๆ ที่จะชักนำให้เกิดการใช้จ่ายอย่างฟุ่มเฟือย **มามีเขา** หมายถึง รถจักรยานยนต์เสียงดังที่คอยสร้างความวุ่นวาย จากปริศนาคำเตือนดังกล่าวสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิตของคนกะเหรี่ยงที่อยู่อย่างสงบ มีความผูกพันกับธรรมชาติ และเป็นกลุ่มสังคมปิดที่ระมัดระวังความเจริญภายนอกที่จะนำความวุ่นวายมาสู่ชุมชน

การศึกษาวิถีชีวิต มุมมองความคิดของกลุ่มชาติพันธุ์ สามารถศึกษาได้หลายแนวทาง นอกจากศึกษาตามแนวมานุษยวิทยาหรือแนววัฒนธรรมศึกษาแล้ว ยังสามารถศึกษาได้ตามแนวทางของนักภาษาศาสตร์ในมุมมองด้านภาษา นักภาษาศาสตร์ที่สนใจศึกษาระบบวิธีคิด มโนทัศน์ หรือการมองโลกผ่านมนุษย์ผ่านภาษาได้เสนอแนวทางในการศึกษา เรียกว่า “อรรถศาสตร์ชาติพันธุ์” Prasithrathsint (2012) กล่าวว่า วิธีการทางอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์นี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์ “คำ” เพราะคำเป็นตัวแทนของมโนทัศน์ในระบบปริชานและสิ่งที่อยู่ในโลก หากศึกษาคำก็จะทำให้เข้าใจถึงมโนทัศน์ และระบบมโนทัศน์ของมนุษย์ได้ ดังนั้น การศึกษาตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ เป็นวิธีที่จะเปิดเผยถึงระบบความรู้ ความคิด ค่านิยม และทัศนคติของคนในวัฒนธรรม แล้วนำความรู้ที่นั่นมาตีแผ่อย่างเป็นระบบ

ที่ผ่านมาได้มีผลงานวิจัยที่นำแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาซึ่งแสดงผลการวิจัยที่น่าสนใจและแสดงให้เห็นว่าคำสะท้อนมโนทัศน์ของผู้ใช้ภาษาได้ เช่น Panyaathisin (2009) ศึกษาคำเรียกการทำอาหารในภาษาไทยถิ่นเหนือตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ Nawalertpreecha (2009) ศึกษาระบบคำเรียกญาติภาษาส่วย (กูย-กวย) ของผู้พูดที่มีอายุต่างกันในจังหวัดศรีสะเกษ Hengsuwan (2014) ศึกษาระบบคำเรียกผีและมโนทัศน์เรื่องผีในภาษาเอเซียตะวันออกเฉียงใต้ตามแนวอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ผลการศึกษาของงานวิจัยเหล่านี้ทำให้เห็นมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ที่สะท้อนผ่านระบบคำในภาษานั้น ๆ

จากการลงพื้นที่ชุมชนชาวกะเหรี่ยงโป พบข้อมูลภาษาที่น่าสนใจ เช่น คำว่า “ล้าง” เป็นคำกริยาที่จัดอยู่ในหมวดคำการทำให้สะอาดหรือบริสุทธิ์ (Panmeta, 2015) ในภาษาไทยคำว่า “ล้าง” ใช้ได้กับทั้งอวัยวะส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย เช่น ล้างมือ ล้างหน้า วัตถุและสิ่งของเครื่องใช้ เช่น ล้างรถ ล้างจาน รวมถึงสิ่งที่ไม่ใช่สิ่งของเครื่องใช้ เช่น ล้างผัก ล้างผลไม้ เป็นต้น ในขณะที่ภาษากะเหรี่ยงโป คำที่มีความหมายเกี่ยวกับการทำให้สะอาด มีการใช้แตกต่างจากภาษาไทย กล่าวคือ คำว่า [sir⁴⁵jer⁴⁵] ความหมายคือ ล้าง ใช้กับอวัยวะทุกส่วนของร่างกายยกเว้นใบหน้า เช่น nə²¹sir⁴⁵jer⁴⁵ kʰen⁴⁵ ‘ฉันทาล้างเท้า’ ซึ่งถ้าต้องการสื่อถึงการล้างหน้า ภาษากะเหรี่ยงโปจะใช้คำว่า [phle³⁴mi²¹] เช่น nə²¹pʰle⁴⁵mi²¹se⁴⁵ ‘ฉันทาล้างหน้า’ ซึ่งน่าสนใจว่าการใช้คำ ‘ล้าง’ ดังกล่าวอาจแสดงมุมมองที่มีต่อใบหน้าและเท้าต่างกัน โดยอาจมีความสำคัญต่างกัน น่าสนใจว่าหากนำแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษาการใช้คำ โดยเฉพาะคำกริยาพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน จะช่วยให้เห็นมโนทัศน์ของชาวกะเหรี่ยงเพิ่มมากขึ้น อันจะนำไปสู่ความเข้าใจวิถีและวัฒนธรรมของชาวกะเหรี่ยงโปมากยิ่งขึ้นและทำให้คนต่างชาติพันธุ์และต่างวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจและสงบสันติต่อไป

จากการศึกษาข้อมูลงานวิจัยพบว่าที่ผ่านมามีงานวิจัยที่ใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เพื่อศึกษามโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงไม่มากนัก เช่น Chuamaharwan (1998) ศึกษาคำเรียกสีและการรับรู้สีของผู้พูดภาษาไทยถิ่น ลัวะ ม้ง และ กะเหรี่ยง ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายและพะเยา Siriphan (2011) ศึกษาคำเรียกสีและทัศนคติที่มีต่อสีของผู้พูดชาวไทย กะเหรี่ยงโปว์ มอญ และขมุ ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี Chanyeam, and Prasithrathsint (2018) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบความหมายของกลุ่มคำกริยา “ตัด” กับระบบปริخانของผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษากะเหรี่ยงสะกอเหนือ : การทดสอบสมมติฐานภาษาสัมผัส

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการศึกษามโนทัศน์ผ่านมุมมองของอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ยังไม่ปรากฏงานวิจัยที่ศึกษาคำกริยาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาคำกริยาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปในภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทย ซึ่งเป็นภูมิภาคที่มีกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น โดยจะมุ่งเน้นที่การศึกษาคำกริยาแสดงอาการ เนื่องจากคำกริยาเป็นคำแสดงอาการที่ทำให้เห็นพฤติกรรมที่ผู้พูดแสดงออกมา และสามารถสะท้อนความคิดของผู้ใช้ภาษาได้

บทความวิจัยนี้จะนำเสนอผลการนำแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มาใช้เป็นแนวทางในการศึกษามุมมอง ความคิด หรือมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป โดยศึกษาผ่านคำกริยาแสดงอาการ เพื่อจะทำให้เห็นมุมมองมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก อันจะนำไปสู่ความเข้าใจวิถีและวัฒนธรรมของชาว กะเหรี่ยงโปมากยิ่งขึ้นและทำให้คนต่างชาติพันธุ์และต่างวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจและสงบสันติต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. วิเคราะห์คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก
2. วิเคราะห์หมโนทัศน์ที่สะท้อนจากคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study)

ศึกษาภาคเอกสารเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป คำกริยาแสดงอาการ และแนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ โดยศึกษาจากเอกสาร หนังสือ บทความวิชาการ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study)

การศึกษภาคสนาม เก็บข้อมูลในตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ตำบลห้วยคลุ่ม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และ ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี โดยเก็บข้อมูลคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป นอกจากนี้ยังเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต ประเพณี ความเชื่อ และข้อมูลเชิงวัฒนธรรมต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลประกอบการศึกษาวิเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Information)

กลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้พูดภาษากะเหรี่ยงโปตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 10 คน ตำบลห้วยคลุ่ม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี จำนวน 10 คน และ ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี จำนวน 10 คน จากการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป ทำให้เชื่อได้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปในจังหวัดกาญจนบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดเพชรบุรี เป็นกลุ่มเดียวกัน โดยผู้วิจัยเลือกชุมชนที่มีชาวกะเหรี่ยงโปอาศัยอยู่หนาแน่น และยังคงรักษาเอกลักษณ์ทางภาษา วัฒนธรรมของตนได้เป็นอย่างดี รวมถึงเป็นพื้นที่ที่ยังคงรักษาคำศัพท์เดิมในภาษากะเหรี่ยงโปไว้ได้ดี โดยกำหนดคุณสมบัติของผู้บอกภาษาดังนี้

1. ผู้บอกภาษาต้องเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป และมีภูมิลำเนาอยู่ในชุมชนกะเหรี่ยงโปมาแต่กำเนิด และไม่เคยย้ายภูมิลำเนามาก่อน
2. ผู้บอกภาษาต้องอยู่ในครอบครัวที่มีเชื้อสายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป กล่าวคือ มีบิดามารดา และบรรพบุรุษเป็นกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปทั้งหมด
3. ผู้บอกภาษาต้องเป็นผู้ใช้ภาษากะเหรี่ยงโปสื่อสารในชีวิตประจำวัน และรู้คำศัพท์เกี่ยวกับคำกริยาแสดงอาการเป็นอย่างดี
4. ผู้บอกภาษาเป็นเพศหญิงและเพศชายที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไป จังหวัดละ 10 คน รวม 30 คน
5. ผู้บอกภาษาต้องเต็มใจและมีเวลาเพียงพอสำหรับการให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเดินทางไปเก็บข้อมูลจากผู้บอกภาษา ณ จุดเก็บข้อมูลที่กำหนดไว้ด้วยตนเอง ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการวิจัย เพื่อความสะดวกในการเก็บข้อมูล และเพื่อให้สามารถเก็บข้อมูลได้ครบถ้วนถูกต้อง โดยรวบรวมคำกริยาแสดงอาการ ซึ่งในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้คำนิยามของคำกริยาแสดงอาการของ Panmeta (2015) ที่กล่าวไว้ว่า กริยาที่แสดงอาการอาจจะแสดงอาการที่เคลื่อนที่ หรืออาการที่อยู่กับที่ คำกริยาแสดงอาการปรากฏร่วมกับหน่วยนามที่หมายถึงผู้ทำกริยานั้น ๆ และต้องมีหน่วยนามที่หมายถึงผู้รับการกระทำ หรือถูกทำให้เปลี่ยนสภาพปรากฏร่วมด้วย เช่น “ครูตินักเรียน” ครู เป็นผู้กระทำกริยา ตี เป็นคำกริยาแสดงอาการ นักเรียน เป็นผู้ได้รับผลการกระทำจากกริยา ตี หรือ

“เขาสับหมู” เขา เป็นผู้กระทำกริยา สับ เป็นคำกริยาแสดงอาการ หมู ถูกทำให้เปลี่ยนสภาพจากกริยา สับ ซึ่งสอดคล้องกับ Payne (1997) ที่ให้คำจำกัดความของ Action-processes verb ไว้ว่า เป็นคำกริยาที่ผู้กระทำกริยามีความตั้งใจกระทำกริยานั้น และมีผู้ได้รับผลการกระทำที่ชัดเจน โดยผู้วิจัยใช้ชุดคำศัพท์จากแหล่งข้อมูล ดังนี้ ชุดคำศัพท์พื้นฐานของ มอร์ริส สวาเดช ซึ่งเป็นชุดคำศัพท์พื้นฐานที่รู้จักกันอย่างแพร่หลาย ชุดคำศัพท์พื้นฐานของ เจมส์ มาทิสอฟฟ์ ซึ่งเป็นชุดคำศัพท์พื้นฐานที่เหมาะสมสำหรับภาษาในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และชุดคำจากบทความเรื่อง “A View on Proto-Karen Phonology and Lexicon” ซึ่งเป็นชุดคำที่ใช้เพื่อศึกษาระบบเสียงและระบบคำของภาษากะเหรี่ยงดั้งเดิม (Proto-Karen)

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล

การรวบรวมข้อมูลคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป มีขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยขออนุญาตผู้บอกภาษาเพื่อบันทึกเสียงการสนทนา
2. ผู้บอกภาษาดูบัตรภาพแล้วถามว่า “เห็นอะไรจากภาพนี้บ้าง” “คนในภาพกำลังทำอะไร” พุดออกมาตามที่ผู้บอกภาษาเห็นโดยไม่มีการชี้นำจากผู้วิจัย
3. ผู้บอกภาษาพูดเป็นประโยคเพื่อดูความสัมพันธ์ทางวากยสัมพันธ์ด้วย เช่น ครูตีเด็ก และ คนตีหมา เพื่อสังเกตการปรากฏร่วมกับคำอื่น ๆ
4. หากผู้บอกภาษาไม่เข้าใจบัตรภาพที่ผู้วิจัยให้ดู ผู้วิจัยจะแสดงอาการหรือท่าทางเพิ่มเติม
5. ผู้วิจัยสังเกตว่าเมื่อดูบัตรภาพแล้วผู้บอกภาษาพูดถึงสิ่งใดบ้างในภาพ พุดถึงสิ่งใดก่อนและหลัง และจดบันทึกเป็นข้อมูล
6. ผู้วิจัยบันทึกประโยคที่ผู้พูดภาษาพุดออกมาในแบบบันทึกและบัตรคำ โดยใช้สัทอักษรระบบเสียงภาษากะเหรี่ยงโป

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. นำคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปที่ได้จากการเก็บข้อมูลภาคสนามมาถ่ายเสียงโดยใช้สัทอักษรระบบเสียงภาษากะเหรี่ยงโป โดยเลือกคำกริยาแสดงอาการที่มีมิติในการใช้ที่แตกต่างกันมาศึกษาวิเคราะห์จำนวน 7 กลุ่มคำ
2. ผู้วิจัยนำเอาคำกริยาแสดงอาการมาศึกษาความหมายของแต่ละคำอย่างละเอียด โดยพิจารณาความหมายทั้งจากพจนานุกรม และจากผู้บอกภาษาเพื่อวิเคราะห์ว่าคำกริยาแสดงอาการมีมิติทางความหมายความแตกต่างกันอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้ได้คำจำกัดความ หรือความหมายของคำกริยาแสดงอาการแต่ละคำอย่างชัดเจน
3. นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาหาความแตกต่าง โดยพิจารณาว่าคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป นั้น สามารถจำแนกออกจากกันด้วยอะไรบ้าง เช่น อุปกรณ์ที่ใช้ ความมีชีวิตหรือไม่มีชีวิตของสิ่งที่ถูกกระทำ ขนาดของวัตถุ เนื้อสัมผัสของวัตถุ เป็นต้น
4. ระบุนิยามของคำกริยาแสดงอาการ เพื่อให้เห็นภาพรวมของคำกริยาแสดงอาการ
5. วิเคราะห์และสรุปมโนทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นจากการใช้คำกริยาแสดงอาการ ในขั้นตอนนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ข้อมูลของคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป โดยวิเคราะห์จากองค์ประกอบและมิติทางความหมายของคำกริยาแสดงอาการ เพื่อทำความเข้าใจมโนทัศน์ของผู้พูดภาษากะเหรี่ยงโปในภูมิภาคตะวันตก

ขั้นตอนที่ 7 สรุป ผลการศึกษาวิจัย และการนำเสนอผลการศึกษาวิจัย (Descriptive Presentation)

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ได้นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมในภาคเอกสารและภาคสนามมาจัดระเบียบประมวลและวิเคราะห์เนื้อหา ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา และนำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัย

จากการเก็บข้อมูลคำกริยาภาษากะเหรี่ยงโปในตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ตำบลห้วยคลุ้ม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และ ตำบลสองพี่น้อง อำเภอกำแพงกระเจาน จังหวัดเพชรบุรี ผู้วิจัยนำข้อมูลภาษาเหล่านี้มาศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย ดังรายละเอียดต่อไปนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 วิเคราะห์คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก

1. คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก

พบคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปที่ปรากฏทั้ง 3 พื้นที่ 7 ชุดคำ ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป

ชุดคำกริยาแสดงอาการ	คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป		
	เพชรบุรี	ราชบุรี	กาญจนบุรี
ชุดที่ 1 ทำให้ขาด	t ^h əj ⁴⁵ deŋ ⁴⁵ buʔ ³⁴ k ^h e ³⁴ k ^h ɔk ⁵¹ kok ²¹ p ^h iʔ ²¹ jiʔ ⁴⁵ xeŋ ⁴⁵ kloŋ ⁴⁵	t ^h e j ⁴⁵ deŋ ⁴⁵ buʔ ³⁴ k ^h e ³⁴ k ^h ok ⁵¹ kɔʔ ²¹ p ^h iʔ ²¹ jiʔ ⁴⁵ x ^h eŋ ⁴⁵	t ^h e j ⁴⁵ dɔŋ ⁴⁵ buʔ ³⁴ k ^h e ³⁴ k ^h ɔk ⁵¹ kɔʔ ²¹ p ^h iʔ ²¹ jiʔ ⁴⁵ xeŋ ⁴⁵
ชุดที่ 2 เอาไปหรือเอามาจากที่	weŋ ⁵¹ c ^h u ²¹ weŋ ⁵¹ t ^h əŋ ⁵¹ tɔŋ ²¹ k ^h əj ⁴⁵ weŋ ⁴⁵ loŋ ³⁴ weŋ ⁵¹ ma ²¹ weŋ ⁵¹ ki ⁵¹	weŋ ⁵¹ c ^h u ²¹ weŋ ⁵¹ thəŋ ⁵¹ tɔŋ ²¹ k ^h əj ⁴⁵ weŋ ⁴⁵ loŋ ³⁴ weŋ ⁵¹ ma ²¹ weŋ ⁵¹ ki ⁵¹	weŋ ⁵¹ c ^h u ²¹ weŋ ⁵¹ t ^h əʔ ⁵¹ tɔŋ ²¹ k ^h əj ⁴⁵ weŋ ³⁴ loŋ ³⁴ weŋ ³⁴ ma ²¹
ชุดที่ 3 เอามือหรือไม้ฟาดหรือเขนลงไป	duʔ ⁴⁵ de ²¹ naj ⁴⁵	duʔ ⁴⁵ de ²¹ naj ⁴⁵	duʔ ⁴⁵ de ²¹ naj ⁴⁵ juŋ ⁵¹

ชุดคำกริยาแสดง อาการ	คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป		
	เพชรบุรี	ราชบุรี	กาญจนบุรี
ชุดที่ 4 ทำให้ร้อนหรือ สุกด้วยไฟ	ɾeŋ ⁵¹ bəŋ ²¹ kʰuŋ ³⁴ cʰɔk ²¹ se ⁴⁵	ɾeŋ ⁵¹ bəŋ ²¹ kʰuŋ ³⁴ cʰɔk ²¹ ɾeŋ ³² kʰe ³⁴	ɾəŋ ³⁴ bəŋ ²¹ kʰuŋ ³⁴ duaj ⁴⁵ ɾəŋ ³² kʰe ³⁴
ชุดที่ 5 ทำให้สะอาด โดยใช้น้ำ	siɾ ⁴⁵ jeɾ ⁴⁵ pʰle ⁴⁵ mi ²¹ ɾeŋ ⁵¹ luŋ ³⁴ tiɟ ⁵¹ ɾeŋ ³⁴ pʰliɾ ⁴⁵ cʰoŋ ⁵¹ cʰu ⁴⁵	siɾ ⁴⁵ jeɾ ⁴⁵ pʰle ⁴⁵ mi ²¹ ɾeŋ ⁵¹ luŋ ³⁴ tiɟ ⁵¹ ɾeŋ ³⁴ pʰliɾ ⁴⁵ cʰuŋ ³⁴ ɾeŋ ³⁴ cʰu ⁴⁵	ɾəŋ ³⁴ siɾ ⁴⁵ jeɾ ⁴⁵ pʰle ⁴⁵ mi ²¹ ɾəŋ ³⁴ luŋ ³⁴ tiɟ ⁵¹ ɾəŋ ³⁴ pʰliɾ ⁴⁵ cʰə ⁵¹ cʰu ⁴⁵
ชุดที่ 6 ทำให้องเหลว หรือสิ่งที่อยู่ใน ของเหลวเดือดหรือสุก	ɾeŋ ³⁴ kʰuj ³⁴ ɾeŋ ³⁴ pʰɔŋ ⁵¹ doŋ ²¹	ɾeŋ ³⁴ kʰuj ³⁴ ɾeŋ ³⁴ pʰɔŋ ⁵¹ doŋ ²¹	ɾəŋ ³⁴ ɾəŋ ³⁴ kʰuj ³⁴ ɾəŋ ³⁴ pʰɔŋ ⁵¹ doŋ ²¹
ชุดที่ 7 ทำให้สิ้นแสง	me ²¹ pʰəj ⁵¹ mi ³⁴ kʰe ⁴⁵ b əj ²¹ cʰuŋ ⁵¹ pʰəj ⁵¹ mi ³⁴	me ²¹ pʰəj ⁵¹ mi ³⁴ kʰe ⁴⁵ b əj ²¹ cʰuŋ ⁵¹ pʰəj ⁵¹ mi ³⁴	me ²¹ pʰəj ⁵¹ mi ³⁴ kʰe ⁴⁵ b əj ²¹ cʰuŋ ⁵¹ pʰəj ⁵¹ mi ³⁴

จากตารางข้างต้นคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปทั้ง 3 พื้นที่มีความใกล้เคียงกัน อาจจะมี ความแตกต่างกันบ้างในเรื่องเสียง เช่น กะเหรี่ยงโปเพชรบุรีออกเสียง “tʰəj⁴⁵” ในขณะที่กะเหรี่ยงโปราชบุรีและกาญจนบุรีออกเสียง “tʰ əj⁴⁵” หรือ กะเหรี่ยงโปกาญจนบุรีออกเสียง “ɾəŋ³⁴ bəŋ²¹” ในขณะที่กะเหรี่ยงโปราชบุรี และเพชรบุรีออกเสียง “ɾeŋ⁵¹ bəŋ²¹” และในแต่ละพื้นที่ผู้บอกภาษาอาจใช้คำกริยาแสดงอาการไม่เหมือนกัน

จากการวิเคราะห์คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปที่ปรากฏร่วมกันทั้ง 3 พื้นที่ พบว่าคำกริยาแสดงอาการแต่ละชุดคำแตกต่างกันโดยมิติแห่งความแตกต่างทางความหมาย ดังนี้ ชุดที่ 1 ทำให้ขาด มิติเครื่องมือที่ใช้ตัด มิติการลงน้ำหนัก มิติผลของการตัด มิติวัตถุประสงค์ในการตัด ชุดที่ 2 เอาไปหรือเอามาจากที่ มิติเครื่องมือที่ใช้เก็บ มิติตำแหน่งของวัตถุที่ถูกเก็บ มิติวัตถุประสงค์ของการเก็บ ชุดที่ 3 เอามือหรือไม้ฟาดหรือเข่นลงไป มิติอุปกรณ์ที่ใช้ มิติน้ำหนักที่ใช้ วัตถุประสงค์ ชุดที่ 4 ทำให้ร้อนหรือสุกด้วยไฟ มิติวัตถุประสงค์ของการทำให้สุกหรือไหม้ ชุดที่ 5 ทำให้สะอาดโดยใช้น้ำ มิติวัตถุที่ถูกทำให้สะอาดโดยใช้น้ำ ชุดที่ 6 ทำให้ของเหลวหรือสิ่งที่อยู่ในของเหลวเดือดหรือสุก มิติวัตถุประสงค์ของการต้ม ชุดที่ 7 ทำให้สิ้นแสง มิติลักษณะของสิ่งที่ถูกดับ มิติวิธีดับไฟ

วัตถุประสงค์ที่ 2 มโนทัศน์ที่สะท้อนจากคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตกเมื่อนำข้อมูลคำกริยาแสดงอาการที่พบมาวิเคราะห์ตามแนววรรรศาสตร์ชาติพันธุ์ ทำให้เห็นวิถีชีวิตที่แสดงความเป็นกะเหรี่ยงโปที่โดดเด่นของชาวกะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยสะท้อนผ่านการใช้ภาษาดังนี้

2.1 คนกะเหรี่ยงโปมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย

จากชุดคำกริยาแสดงอาการที่พบ พบว่า ชุดคำกริยาแสดงอาการ “เอาไปหรือเอามาจากที่” สามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่าคนกะเหรี่ยงโปมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย ใช้ชีวิตแบบพอเพียง เห็นได้จากตัวอย่างจากการนำข้อมูลที่ได้มาหามิติความแตกต่างทางความหมายตามตารางที่ 2

ตารางที่ 2 มิติแห่งความแตกต่างทางความหมายของชุดคำ “เอาไปหรือเอามาจากที่”

มิติแห่งความแตกต่าง	มิติเครื่องมือที่ใช้เก็บ		มิติตำแหน่งของวัตถุที่ถูกเก็บ		มิติวัตถุประสงค์ของการเก็บ				
คำศัพท์	อรรถลักษณะ								
	ใช้มือ	ใช้อุปกรณ์	บนพื้น	บนที่สูง	เพื่อเป็นอาหาร	เพื่อเอาไป	เพื่อเก็บเข้าที่	เพื่อเก็บผ้า	เพื่อหยิบขึ้น
เวญ ⁵¹ c ^h u ²¹	+	-	-	+	+	-	-	-	-
เวญ ⁵¹ thoŋ ⁵¹	+	-	+	-	-	-	-	-	+
เวญ ⁵¹ ki ⁵¹	+	-	-	+	-	-	+	-	-
toŋ ²¹	-	+	-	+	+	-	-	-	-
k ^h əj ⁵¹	+	-	-	+	+	-	-	-	-
เวญ ⁵¹ loŋ ⁵¹	+	-	-	+	-	-	-	+	-
เวญ ⁵¹ me ³⁴ ni ³⁴	+	-	+	-	-	+	-	-	-

เมื่อได้มิติแห่งความแตกต่างทางความหมายแล้ว นำคำแต่ละคำมาระบุอรรถลักษณะ หรือองค์ประกอบทางความหมาย เพื่อแสดงความหมายที่แตกต่างกัน ทำให้ทราบและเข้าใจระบบการจำแนกคำอย่างเป็นระบบ

องค์ประกอบทางความหมาย “เอาไปหรือเอามาจากที่”

เวญ ⁵¹ c ^h u ²¹	เวญ ⁵¹ t ^h əŋ ⁵¹	k ^h əj ⁵¹
ใช้มือ บนที่สูง เป็นอาหาร	ใช้มือ บนพื้น เพื่อหยิบขึ้น	ใช้มือ บนพื้น เพื่อเป็นอาหาร

tɔŋ^{21} $\left[\begin{array}{c} \text{ใช้อุปกรณ์} \\ \text{บนที่สูง} \\ \text{เพื่อเป็นอาหาร} \end{array} \right]$	$\text{ɾeŋ}^{51} \text{lon}^{51}$ $\left[\begin{array}{c} \text{ใช้มือ} \\ \text{บนที่สูง} \\ \text{เพื่อเก็บผ้า} \end{array} \right]$	$\text{ɾeŋ}^{51} \text{ma}^{34} \text{ni}^{34}$ $\left[\begin{array}{c} \text{ใช้มือ} \\ \text{บนพื้น} \\ \text{เพื่อนำไปใช้ประโยชน์} \end{array} \right]$
$\text{ɾeŋ}^{51} \text{ki}^{51}$ $\left[\begin{array}{c} \text{ใช้มือ} \\ \text{บนที่สูง} \\ \text{เพื่อเก็บเข้าที่} \end{array} \right]$		

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำกริยาแสดงอาการ “เอาไปหรือเอามาจากที่” พบว่าภาษากะเหรี่ยงมีคำกริยาแสดงอาการ “เอาไปหรือเอามาจากที่” ทั้งสิ้น 7 คำ ซึ่งแต่ละคำแตกต่างกันตามมิติแห่งความแตกต่าง 3 ประการ ได้แก่ มิติเครื่องมือที่ใช้เก็บ มิติตำแหน่งของวัตถุที่ถูกเก็บ และมิติวัตถุประสงค์ของการเก็บ จะเห็นได้ว่าในมิติเครื่องมือที่ใช้เก็บ มีเพียงคำเดียวที่ใช้อุปกรณ์ในการ “เอาไปหรือเอามาจากที่” คือคำว่า “ tɔŋ^{21} ” ส่วนคำที่เหลือเป็นการ “เอาไปหรือเอามาจากที่” โดยใช้มือทั้งสิ้น เช่น

$\text{nə}^{21} \text{tɔŋ}^{21} \text{k}^{\text{h}}\text{u}^{21} \text{se}^{45}$	(โดยใช้ไม้สอย)
ฉัน เก็บ มะม่วง	
$\text{yə}^{21} \text{ɾeŋ}^{51} \text{c}^{\text{h}}\text{u}^{21} \text{c}^{\text{h}}\text{ə}^{34} \text{ke}^{34}$	(โดยใช้มือ)
เธอ เก็บ พริก	
$\text{nə}^{21} \text{ɾeŋ}^{51} \text{t}^{\text{h}}\text{əŋ}^{51} \text{ka}^{21} \text{pew}^{34}$	(โดยใช้มือ)
ฉัน เก็บ กระเป๋	

แสดงให้เห็นว่าการใช้คำในภาษากะเหรี่ยงโปสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของชาวกะเหรี่ยงโปว่ามีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย การเก็บเกี่ยวพืชผลทางการเกษตรส่วนมากเก็บโดยการใช่มือ ไม่ต้องใช้อุปกรณ์ทุนแรงเพื่อให้เก็บเกี่ยวได้จำนวนมาก เก็บแค่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตและแลกเปลี่ยนกับเพื่อนบ้านเท่านั้น ส่วนการ “เอาไปหรือเอามาจากที่” ที่ใช้คำว่า “ tɔŋ^{21} ” ใช้ในการเก็บวัตถุที่อยู่สูงไม่สามารถใช้มือได้

นอกจากนั้นคำกริยาแสดงการกระทำซึ่งมีความแตกต่างกันด้วยมิติวัตถุประสงค์ของการเก็บสะท้อนให้เห็นว่า การกระทำของชาวกะเหรี่ยงจะต้องมีเหตุผลว่าทำไปเพื่ออะไร เช่น เก็บพืชผักเพื่อเป็นอาหารเพื่อแลกเปลี่ยน ก็จะเก็บเกี่ยวมาแต่พอดี ไม่เก็บมากเกินไปจนความจำเป็นเหลือกินเหลือใช้ สอดคล้องกับคำบอกเล่าของชาวกะเหรี่ยงว่าชาวกะเหรี่ยงมีความเชื่อหลายประการเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบพอมีพอกินและรักษาธรรมชาติไว้ เพื่อเป็นแหล่งทำกินอย่างยั่งยืน เช่น ไม้ไผ่ตัดได้ไม่เกินกอละ 2 ต้น หน่อไม้เก็บได้ไม่เกินกอละ 2 หน่อ ถ้าเก็บเกินจะเป็นบาปและเป็นผลร้ายต่อผู้เก็บ (Chuchat, 2000)

2.2 คนกะเหรี่ยงโปมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ

ชุดคำกริยาแสดงอาการ “ทำให้สิ้นแสง” เป็นชุดคำหนึ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นได้ว่าคนกะเหรี่ยงโปมีวิถีชีวิตที่มีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ เห็นได้จากตัวอย่างจากการนำข้อมูลที่ได้มาหามิติความแตกต่างทางความหมายตามตารางดังนี้

ตารางที่ 3 มิติแห่งความแตกต่างและอรรถลักษณะของคำกริยา “ทำให้สั่นแสง”

มิติแห่งความแตกต่าง	มิติลักษณะของสิ่งที่ถูกดับ			มิติวิธีดับไฟ	
คำศัพท์	อรรถลักษณะ		ไฟฟ้า	ใช้ลมพัด	ใช้น้ำ
	ธรรมชาติ				
me ²¹ p ^{həj} ⁵¹ mi ³⁴	+	-	+	-	-
k ^{hə} ⁴⁵ bəj ²¹ mi ³⁴	-	+	-	-	+
ch ^{uŋ} ⁵¹ p ^{həj} ⁵¹ mi ³⁴	+	-	-	+	-

องค์ประกอบทางความหมาย “ทำให้สั่นแสง”

me²¹ p^{həj}⁵¹ mi³⁴
 $\left[\begin{array}{c} \text{ธรรมชาติ} \\ \text{ใช้ลม} \end{array} \right]$

k^{hə}⁴⁵ bəj²¹ mi³⁴
 $\left[\begin{array}{c} \text{ไฟฟ้า} \\ \text{ใช้แรงคน} \end{array} \right]$

ch^{uŋ}⁵¹ p^{həj}⁵¹ mi³⁴
 $\left[\begin{array}{c} \text{ธรรมชาติ} \\ \text{ใช้น้ำ} \end{array} \right]$

จากการวิเคราะห์องค์ประกอบทางความหมายของคำกริยาแสดงอาการ “ทำให้สั่นแสง” จะเห็นได้ว่าภาษากะเหรี่ยงมีคำกริยาแสดงอาการ “ทำให้สั่นแสง” ทั้งสิ้น 3 คำ ซึ่งแต่ละคำแตกต่างกันตามมิติแห่งความแตกต่าง 2 ประการ ได้แก่ มิติลักษณะของสิ่งที่ถูกดับ และมิติวิธีดับไฟ คำกริยาของภาษากะเหรี่ยงไปแยกแสงที่เป็นธรรมชาติ ในที่นี้หมายถึงแสงที่เป็นเปลวเพลิง ออกจากสิ่งที่ไม่ใช่ธรรมชาติ ได้แก่ แสงที่เกิดจากไฟฟ้า ดังนั้นการทำให้แสงที่เป็นธรรมชาติดับกับการทำให้แสงที่เป็นไฟฟ้าดับ จะใช้คำกริยาที่แตกต่างกัน กล่าวคือ การทำให้แสงที่เป็นธรรมชาติดับจะใช้คำว่า me²¹ p^{həj}⁵¹ mi³⁴ หรือ ch^{uŋ}⁵¹ p^{həj}⁵¹ mi³⁴ ขึ้นอยู่กับว่าดับด้วยวิธีใด ในขณะที่การทำให้แสงที่เป็นไฟฟ้าดับจะใช้คำว่า k^{hə}⁴⁵ bəj²¹ mi³⁴ เช่น

ne²¹ k^{hə}⁴⁵ bəj²¹ mi³⁴

ฉัน

ดับไฟ

(ไฟฟ้า)

ne²¹ ch^{uŋ}⁵¹ p^{həj}⁵¹ mi³⁴ de²¹ ti^j⁵¹

ฉัน

ดับไฟ

ด้วย

น้ำ

(ไฟธรรมชาติ)

นอกจากนี้ความผูกพันกับธรรมชาติดังอยู่ในคำสอน ดังที่ วิศิษฎา ธนศิริกุล เด็กหญิงชาวกะเหรี่ยงโปที่ตำบลไล่โว่ อำเภอสงขลาบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ได้ให้ข้อมูลว่า ผู้เฒ่าผู้แก่จะมีข้อห้ามที่คอยเตือนลูกหลาน เช่น ไม้ตะเคียนไม่ควรนำมาทำพื้นบ้าน จะทำให้อยู่ไม่ร่มเย็นเป็นสุข หรือ คนที่เกิดในแต่ละปีนักษัตรจะมีขวัญประจำตัวไม้ เช่น คนที่เกิดปีมะโรงจะมีขวัญอยู่ที่ต้นจ๊วและต้นไผ่ ดังนั้นคนที่เกิดในปีนักษัตรนั้นๆ จะต้องปกปักรักษาต้นไม้เหล่านั้นไว้ ห้ามตัดหรือทำลาย ในขณะที่ชาวกะเหรี่ยงในจังหวัดเพชรบุรี ให้ข้อมูลว่าในอดีตเมื่อมีเด็กเกิดใหม่ พ่อแม่จะนำรกของลูกผูกไว้กับต้นไม้ เด็กคนนั้นจะต้องดูแลรักษาต้นไม้ต้นนั้นไว้ ห้ามตัดหรือทำลาย ซึ่งคำสอน และวิถีปฏิบัติเหล่านี้ถือเป็นกุศโลบายให้ลูกหลานชาวกะเหรี่ยงโปรักและหวงแหนต้นไม้ มองต้นไม้และธรรมชาติรอบ ๆ ตัวเปรียบเสมือนชีวิตของตนเอง

องค์ความใหม่

จากผลการวิจัยสามารถสนับสนุนแนวคิดที่ว่าการศึกษาภาษาจะทำให้เข้าใจมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ ได้ ซึ่งในการวิจัยนี้ผู้วิจัยเลือกศึกษาคำกริยาแสดงอาการ และพบว่าคำกริยาแสดงอาการ 7 ชุดคำ สามารถสะท้อนมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตกได้ ดังแผนภูมิต่อไปนี้

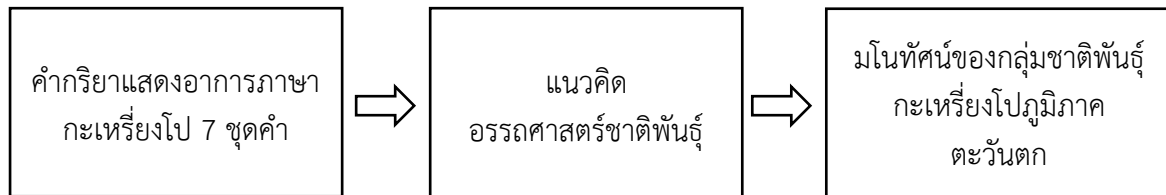

Figure 1: The New Body of Knowledge

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยศึกษามโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตก โดยใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ผู้วิจัยเลือกศึกษาผ่านชุดคำกริยาแสดงอาการ เนื่องจากคำกริยาแสดงอาการเป็นคำแสดงอาการที่ทำให้เห็นพฤติกรรมที่ผู้พูดแสดงออกมา และสามารถสะท้อนความคิดของผู้ใช้ภาษาได้ ทั้งนี้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์มีหลักการสำคัญว่าการศึกษาภาษาสามารถทำให้เข้าถึงระบบความรู้ ความคิด และมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ใดกลุ่มหนึ่งได้ ดังนั้นหากเราต้องการเข้าใจวิถีคิด การมองโลก มโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ใดก็ตาม นอกเหนือจากการสังเกตหรือมองผ่านมุมมองของนักวิชาการด้านมานุษยวิทยา เราสามารถเรียนรู้ได้ผ่านมุมมองทางภาษา โดยใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ แล้วนำความรู้ที่นั่นมาตีแผ่อย่างเป็นระบบ อันจะนำไปสู่ความเข้าใจวิถีและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์มากยิ่งขึ้นและทำให้คนต่างชาติพันธุ์และต่างวัฒนธรรมอยู่ร่วมกันได้อย่างเข้าใจและสงบสันติต่อไป

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปที่ปรากฏทั้ง 3 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัด เพชรบุรี จังหวัดราชบุรี และจังหวัดกาญจนบุรี จำนวน 7 ชุดคำ จากการศึกษาวิจัยทำให้เห็นความเหมือนและความแตกต่างของคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปในแต่ละพื้นที่ในภูมิภาคตะวันตกทั้งในด้านระบบเสียง จำนวนคำกริยาแสดงอาการที่พบในแต่ละชุดคำว่าเหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร คำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปทั้ง 3 พื้นที่ที่มีความใกล้เคียงกัน อาจจะมีแตกต่างกันบ้างในเรื่องเสียง ทั้งนี้อาจเกิดการแปรของภาษาจากปัจจัยเรื่องอายุและเพศของผู้บอกภาษา สอดคล้องกับแนวคิดภาษาศาสตร์สังคมที่ Prasithrathsint (2013) ได้กล่าวไว้ว่า ภาษาศาสตร์สังคมศึกษาภาษาในแง่ที่สัมพันธ์กับสังคม โดยเอาบริบททางสังคม เช่น อายุ เพศ ถิ่นที่อยู่อาศัย เข้ามาพิจารณาในการอธิบายปรากฏการณ์ต่าง ๆ ในภาษา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าการใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์ ทำให้เห็นมโนทัศน์และวิถีชีวิตที่แสดงความเป็นกะเหรี่ยงโปภูมิภาคตะวันตกของประเทศไทยสะท้อนผ่านการใช้ภาษา สอดคล้องกับงานวิจัยที่ใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ชาติพันธุ์เพื่อศึกษามโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น Chuamaharwan (1998) ศึกษาคำเรียกสีและการรับรู้สีของผู้พูดภาษาไทย ลื้อ ม้ง และ กะเหรี่ยง ในพื้นที่จังหวัดเชียงรายและพะเยา Siriphan (2011) ศึกษาคำเรียกสีและทัศนคติที่มีต่อสีของผู้พูดชาวไทย กะเหรี่ยงโปว์ มอญ และขมุ ในอำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี Chanyeam, and Prasithrathsint (2018) ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างระบบความหมายของกลุ่มคำกริยา “ตัด” กับระบบปริธานของผู้พูดภาษาไทยและผู้พูดภาษากะเหรี่ยง

สะกอเหนือ : การทดสอบสมมติฐานภาษาสัมผัส ซึ่งงานวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ของกลุ่มชาติพันธุ์โดยศึกษาผ่านการใช้ภาษา

สรุป

การศึกษาคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปใน ตำบลไล่โว่ อำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี ตำบลห้วยคลุ้ม อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี และ ตำบลสองพี่น้อง อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี พบคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโปที่ปรากฏร่วมกันทั้ง 3 พื้นที่ 7 ชุดคำ ซึ่งคำกริยาแสดงอาการนี้ทำให้เห็นวิถีความเป็นกะเหรี่ยงโปที่ชัดเจน 2 ประการ คือ 1. คนกะเหรี่ยงโปมีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และ 2. คนกะเหรี่ยงโปมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ ทำให้เห็นได้ว่าการศึกษาภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ใดชาติพันธุ์หนึ่งทำให้เรามองเห็นมโนทัศน์ ความคิด วิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ได้ ซึ่งจากผลการศึกษาคำกริยาแสดงอาการภาษากะเหรี่ยงโป ตามแนววรรณศาสตร์ชาติพันธุ์ ทำให้มองเห็นความเป็นกะเหรี่ยงโปที่สอดคล้องกับมุมมองของนักวิชาการ และนักมานุษยวิทยาที่ได้กล่าวไว้ว่ากลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปไว้ว่ามีความผูกพันกับธรรมชาติและวิถีชีวิตที่เรียบง่าย นอกจากนี้ผู้วิจัยพบว่าถึงแม้สภาพแวดล้อมในแต่ละพื้นที่จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้าง ไม่ว่าจะเป็นความใกล้ไกลกับชุมชนเมือง ความสะดวกในการคมนาคมขนส่ง หรือการมีปฏิสัมพันธ์กับคนนอกกลุ่มชาติพันธุ์ แต่สิ่งที่กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปทุกพื้นที่ยังคงเหมือนกัน คือ ความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย และวิถีชีวิตที่ผูกพันกับธรรมชาติ นั้นแสดงว่าถึงแม้เวลาจะผ่านไป วิถีชีวิตของคนกะเหรี่ยงโปอาจจะเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามกาลเวลาแต่ความเป็นชาวกะเหรี่ยงโปยังคงชัดเจนเสมอ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

สถานการณ์การใช้ภาษากะเหรี่ยงโปในปัจจุบันเริ่มมีการใช้น้อยลง ด้วยปัจจัยทางสังคมต่าง ๆ เพื่อเป็นการกระตุ้นสำนึกอัตลักษณ์ทางภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโป ควรสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับภาครัฐ เอกชน ชุมชนผู้เป็นเจ้าของภาษา กระตุ้นการสร้างความร่วมมือในการอนุรักษ์ภาษากะเหรี่ยงโป ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายภาษาแห่งชาติที่ให้ความสำคัญกับภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรทำวิจัยชุดคำอื่นๆ ในภาษากะเหรี่ยงโป นอกเหนือจากคำกริยาแสดงอาการ เพื่อให้เข้าใจมโนทัศน์ ความคิด และวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยงโปมากยิ่งขึ้น

References

- Aemdit, C. (2008). *The Relationship Between the System of 'Hit' Verbs and the Cognitive System of Thai and Khmu Speakers: A Test of the Whorfian Hypothesis*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Chanyeam, C., & Prasithrathsint, A. (2018). The Relationship between the Semantic System of "Cutting Terms" and the Cognition of Thai Speakers and Northern Swaw Karen Speakers: A Test of Linguistic Relativity Hypothesis. *Journal of Graduate Studies Valaya Alongkorn Rajabhat University*, 12(2), 25-34.

- Chuamaharwan, S. (1998). *Color Terms and Color Perception of Tai Lue, Lua, Hmong, and Karen Speakers in Chiang Rai and Phayao Provinces*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Chuchat, C. (2000). Using Local Wisdom to Conserve Forests and Ecosystems to Solve the Problem Drought in Northern Thailand. *Journal of the National Research Council of Thailand*, 32(1), 93-114.
- Hengsuwan, M. (2014). *An Ethnosemantic Study of the Terminology and Conceptual System of Ghosts and Spirits in Southeast Asian Languages*. (Doctoral Dissertation). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Karen Thai Cultural Center. (2016). *Thai People of Karen Descent*. Retrieved March 20, 2023, from https://www.Laiwo.Go.Th/Dnm_File/Travel/15247_Detail.Pdf
- Panmeta, N. (2012). *Klangkham*. (6th ed.). Bangkok: Amarin.
- _____. (2015). *Thai Grammar*. (7th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Panyaathisin, K. (2009). *An Ethnosemantic Study of Cooking Terms in Northern Thai*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Payne, T. E. (1997). *Describing Morphosyntax: A Guide for Field Linguists*. New York: Cambridge University Press.
- Prasithrathsint, A. (2012). *Key Figures and Key Ideas in Ethnosemantics: Access to Culture through Language*. Bangkok: Chulalongkorn University.
- _____. (2013). *Sociolinguistics*. (5th ed.). Bangkok: Chulalongkorn University.
- Rattanakul, S., & Burusphat, S. (1995). *Encyclopedia of Ethnic Groups in Thailand: Sgaw Karen*. Research Institute for Languages and Cultures of Asia, Mahidol University. Nakornpathom.
- Siriphan, N. (2011). *Color Terms and Attitude toward Color of Thai, Pwo Karen, Mon and Khmu in Amphoe Si Sawat Kanchanaburi Province*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Nakornpathom.
- Srisavasdi, B. (2002). *Hill Tribes in Thailand*. Bangkok: Odeonstore.

กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธี ของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี*

The Process of Promoting Respect for Human Dignity to Enhance a Peaceful Organization according to Buddhist Peaceful Means in Thaklong Municipality Pathumthani Province

¹รภัสศา ธนวุฒินาตุล และ อุทัย สติมัน

¹Rapassa Thanavutthanadul and Uthai Satiman

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: rapassa2@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) ศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ 2) ศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อ การพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 3) พัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน โดยการทดลอง นำร่องแบบ Exploratory sequential design เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้วิธีการ คัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 28 คน สันทนากลุ่มเฉพาะ ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 9 ท่าน โดยการทดลอง นำร่องเจ้าหน้าที่ของรัฐ จำนวน 23 คน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลก่อนและหลังการทดลอง ได้แก่ แบบประเมิน ความพึงพอใจ การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา และพรรณนาความตามประเด็น ที่กำหนด สรุปผลแบบพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพปัญหาของ กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี มีปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กร ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ให้บริการไม่เคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ 2. หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรี ความเป็นมนุษย์ได้แก่หลัก สังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดีและ มีความสุข เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันโดยอาศัย ธรรม 4 ประการ ได้แก่ “ทาน” คือ การให้ อภัย การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน “ปิยวาจา” คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่หยาบคายก้าวร้าว เหมาะแก่ กาลเทศะ “อตถจริยา” คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ “สมานัตตตา” คือ การเป็นคนสมอดัน เสมอปลาย มีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล ก่อให้เกิดความไว้วางใจในองค์กร ทำให้องค์กรเกิดสันติสุข 3. การสร้างกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้าง องค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีด้วยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยบูรณาการ แนวคิดศาสตร์สมัยใหม่ได้แก่ทฤษฎี Kohlberg เป็นหลักการที่มนุษย์ใช้ในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่

*Received June 17, 2024; Revised September 12, 2024; Accepted September 15, 2024

กระทำสิ่งใด แนวคิด The PLUS Decision Making Model เป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรม โดยพิจารณาจากอักษรย่อ 4 รายการใน PLUS แนวคิดในการเรียนรู้ของ Bloom's Taxonomy เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดพฤติกรรมจนเป็นวิถีชีวิตของการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ร่วมกับ หลักสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดี เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันได้เป็นองค์ประกอบของ “RESPECT Model”

คำสำคัญ: กระบวนการ; ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์; องค์กร; พุทธสันติวิธี

Abstract

The research article had the following objectives: 1) to investigate the context, problems, needs, and concepts related to respect for human dignity according to modern science; 2) to explore Buddhist peaceful means conducive to the development of respect for human dignity; and 3) to develop and present the process for promoting respect for human dignity to enhance a peaceful organization according to Buddhist peaceful means. The study employed a mixed-method research design, with a pilot experiment conducted using an exploratory sequential design. Qualitative data were collected through in-depth interviews with 28 key informants selected through purposive sampling, as well as focus group discussions with 9 experts. The pilot experiment involved 23 government officials. The tools used to evaluate pretest and posttest results included a satisfaction survey and participant observation. The collected data were analyzed using content analysis and presented descriptively based on the identified key points.

The study revealed the following results: 1) there are two key problems in the process of promoting respect for human dignity to enhance a peaceful organization according to Buddhist peaceful principles: (a) personnel within the organization do not respect human dignity, and (b) personnel responsible for providing services do not respect the human dignity of those seeking services. 2) The Buddhist peaceful means conducive to the development of respect for human dignity include *Sanṅgahavatthu* (Four Bases of Social Solidarity), which aim to create a good and happy society where people respect human dignity. This can be achieved by applying the four principles of dhamma: *dāna*, which refers to forgiveness, sacrifice, and sharing; *piyavācā*, which refers to polite, pleasant, truthful, and timely speech; *atthacariyā*, which refers to useful conduct; and *samānattatā*, which refers to an impartial and stable mind. Together, these principles foster trust within the organization and contribute to creating a peaceful environment. 3) The process for promoting respect for human dignity to enhance a peaceful organization according to Buddhist peaceful means includes participatory training that integrates the following modern scientific concepts: Kohlberg's theory, which explains the principles human beings use to decide whether to take an action; the PLUS Decision-Making Model, which emphasizes ethical decision-making by considering the four elements represented by the acronym PLUS; and Bloom's Taxonomy, which focuses on development

that leads to behavior becoming a lifestyle. Together with *Sanġahavatthu* principles, these concepts contribute to creating a good society where people respect one another, forming the basis of a model called the ‘Respect Model’.

Keywords: Process; Human Dignity; Organization; Buddhist Peaceful Means

บทนำ

ท่ามกลางกระแสแห่งความเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ทุกองค์กรต่างต้องรับมือและแสวงหากระบวนการเพื่อฟันฝ่ากับปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ เพื่อความอยู่รอดความท้าทายที่เกิดขึ้นเป็นโจทย์สำคัญสำหรับผู้บริหารและพนักงานทุกภาคส่วนเพราะการนำพาองค์กรให้สามารถเผชิญกับภาวะการเปลี่ยนแปลงต้องอาศัยกระบวนการที่เอื้อยคมจากผู้บริหารผนวกกับแรงกายแรงใจของพนักงานในการขับเคลื่อนให้องค์กรไปต่อได้การบริหารด้วยการถือคนเป็นศูนย์กลาง Human Centered (Industry Network, 2015) เป็นกระบวนการหนึ่งที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างยิ่งเพราะเป็นการคิดภายใต้มุมมองของการตระหนักรู้ถึงการเคารพในคุณค่าและศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในประเทศไทยนั้นเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมีพระราชประสงค์ให้คนไทยมีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน จึงได้ทรงประกาศใช้ “พระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. 124” และ “พระราชบัญญัติลักษณะเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124” ถือเป็นการเลิกระบบทาสและระบบไพร่ในสยามประเทศ โดยในส่วนของทาสนั้น “พระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. 124” ให้ลูกทาสทุกคนเป็นไทตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2448 ส่วนทาสประเภทอื่นที่มีใช้ทาสในเรือนเบี้ย ทรงให้ลดค่าตัวเดือนละ 4 บาท นับตั้งแต่เดือนเมษายน พ.ศ. 2448 เป็นต้นไป นอกจากนี้ยังมีบทบัญญัติป้องกันมิให้คนที่เป้นไทแล้วกลับไปเป็นทาสอีก ทำให้วันที่ 1 เมษายนเป็นที่รู้จักกันใน ‘วันเลิกทาส’ (The Standard Team, 2021) คุณค่าของความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เป็นสิ่งที่จับต้องยากและอะไรคือ “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ (Human Dignity)” และ “คุณค่าของความเป็นมนุษย์ (The Value of Human-Being)” เป็นการยากที่จะหากฎเกณฑ์หรือนิยามกำหนดได้ไม่ง่าย การเรียนรู้ถึงคุณค่าของความเป็นมนุษย์ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นการเรียนรู้ในเชิงปรัชญา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติในมาตรา 4 วรรคแรก “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิเสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง” รัฐธรรมนูญให้ความคุ้มครอง “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” โดยแยกออกจากสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคอย่างเด่นชัดกล่าวคือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์มีสถานะเป็นตัวของตัวเองโดยแท้ มิใช่สิทธิ เสรีภาพ ความเสมอภาค แนวความคิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้เป็นที่ยอมรับในสากลว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ถือเป็นรากฐานให้แก่สิทธิมนุษยชนหรือสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ไปจนกระทั่ง สิทธิ และเสรีภาพจึงอาจกล่าวได้ว่า ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นฐานหรือกรอบที่ต้องคำนึงถึงเมื่อมีการกระทำใด ๆ โดยอ้างสิทธิและเสรีภาพซึ่งอาจกระทบกับคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของบุคคลบุคคลอื่น อย่างไรก็ตามการจะกำหนดมาตรวัดให้แก่การกระทำใด ๆ ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่นั้นเป็นเรื่องไม่่ง่ายนัก เพราะนิยามว่า “ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์” และ “คุณค่าของความเป็นมนุษย์” ซึ่งมีความเป็นนามธรรมและยากที่จะกำหนดมาตรวัดที่แน่นอนตายตัวได้ ดังนั้นหากจะพิจารณาว่าการกระทำใดเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์หรือไม่ จึงต้องพิจารณาว่าการกระทำนั้นเป็นการกระทำที่กระทบต่อคุณค่าความเป็นมนุษย์หรือไม่ กล่าวคือกระทำให้ผู้อื่นรู้สึกด้อยค่าหรือ เป็นการปฏิบัติต่อผู้อื่นในฐานะที่ไม่ใช่มนุษย์หรือเยี่ยงไม่ใช่มนุษย์ เช่นการทดลองยาในมนุษย์โดยปราศจากความสมัครใจหรือ การนำคนไปใช้แรงงานในเยี่ยงทาส เป็นต้น ทั้งนี้ต้องพิจารณาเป็นรายกรณีไป (Lertpaiboon, 2019) ประเทศไทย

ได้กำหนดให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในปัจจุบันมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ แบบที่ 1 รูปแบบทั่วไป ซึ่งประกอบไปด้วย องค์การบริหารส่วนจังหวัด หรือ อบจ. เทศบาล และ องค์การบริหารส่วนตำบลหรือ อบต. แบบที่ 2 รูปแบบพิเศษ ประกอบด้วย กรุงเทพมหานคร และเมืองพัทยา ปัจจุบันนี้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั่วประเทศมีจำนวนทั้งสิ้น 7,850 แห่ง และในจังหวัดปทุมธานีมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 65 แห่ง แบ่งตามประเภทและอำนาจบริหารจัดการภายในท้องที่ ได้เป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 1 แห่ง เทศบาลนคร 1 แห่ง เทศบาลเมือง 9 แห่ง เทศบาลตำบล 17 แห่ง และองค์การบริหารส่วนตำบล 37 แห่ง (Tanchai, n.d.) และเทศบาลเมืองท่าโขลงเป็นหน่วยราชการส่วนท้องถิ่นที่มีสถานะเป็นนิติบุคคล โดยมีการกิจสำคัญ คือ งานพัฒนาท้องถิ่นและงานการให้บริการประชาชน จากการวิเคราะห์ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา ทำให้ผู้วิจัยได้ทราบว่า สภาพสังคมในองค์กรโดยทั่วไปนั้นดูเสมือนหนึ่งว่าจะเป็นองค์กรที่มีความสุขสงบ บุคลากรในองค์กรมีความสุขภาพ อ่อนน้อม ถ่อมตน ประณีประนอม อยู่ร่วมกันในองค์กรอย่างมีความสุข ปราศจากการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ที่รุนแรง แต่ในทางตรงกันข้ามวัฒนธรรมของสังคมไทยไม่เอื้อต่อการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เช่น วัฒนธรรมที่เด็กต้องเคารพผู้ใหญ่ ผู้น้อยเกรงใจผู้ใหญ่และผู้อาวุโสกว่า คนที่มีฐานะร่ำรวยตำแหน่งการงานสูงมักมีอำนาจและเป็นอภิสิทธิ์ชน เป็นสังคมอุปถัมภ์ค้ำจุน นิยมในยศถาบรรดาศักดิ์และศักดินา ปัญหาการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จึงเป็นปัญหาที่ซ่อนเร้นอยู่ภายใต้ความสุขสงบ ความเกรงใจ การอุปถัมภ์ค้ำจุน การยอมรับความมั่นคงในหน้าที่การงานด้วยการมอบตนถวายตัวแบบทาสนิยม รับใช้ทั้งในเชิงการเมืองและสังคมอย่างต่อเนื่องและยาวนาน แม้ระบบทาสเรือนเบี้ยในสังคมไทยได้ถูกยกเลิกไปตั้งแต่สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปแล้วนั้นแต่ในองค์กรยังมีพฤติกรรมของอำนาจนิยมที่แฝงตัวอยู่ในบริบทของวัฒนธรรมทางสังคม เทศบาลเมืองท่าโขลงเป็นองค์กรขนาดใหญ่ที่ใช้ทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้ขับเคลื่อนในการกิจที่มีภาคประชาชนเป็นส่วนร่วมซึ่งการให้บริการกับประชาชนในด้านต่าง ๆ นั้นมีการกระหอบกระทั้งหรือ ขอร้องเรียน ร้องทุกข์ ในด้านการบริการในเรื่องการใช้สายตาดูหมิ่น ดูแคลน จนเกิดเป็นการลดคุณค่าของบุคคลลง หรือการใช้คำพูดที่ย่ำยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น การใช้คำพูดหุ้เกียรติของผู้อื่น และการใช้สายตาดูหมิ่นศักดิ์ศรีของบุคคลอื่นอยู่ นอกจากนั้น แม้แต่ตัวบุคลากรภายในองค์กรเองก็ยิ่งปรากฏเหตุการณ์การใช้คำพูดที่ย่ำยศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์จนทำให้เกิดความขัดแย้งไม่ลงรอยกันซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านทางสื่อหนังสือพิมพ์ และสื่อสังคมออนไลน์ (Thairath Online, 2014) โดยสรุปแล้วภายในองค์กรพบสภาพปัญหาอยู่สองประเด็นในด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ในการให้บริการและติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ไม่เคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องการที่จะศึกษากระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี โดยใช้หลักสังคหวัตถุ 4 ซึ่งเป็นหลักธรรมที่ใช้ยึดเหนี่ยวจิตใจบุคคลให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างปกติสุข สามารถใช้เป็น วิธีการในการดำเนินชีวิตภายใต้ความรับผิดชอบในสังคมทั้งในระดับบุคคล และธุรกิจองค์กรโดยมี ความสอดคล้องกับบริบทของสังคมภายใต้พื้นฐานการสงเคราะห์เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มี 4 ประการ ได้แก่ ทาน ปิยวาจา อตถจริยา สมานัตตตา (ThaiTripitakas: 11/140/167) เพื่อสร้างกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันกับบุคลากรในองค์กรถึงสาระสำคัญของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ส่งเสริมให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่สิ่งที่ดีกว่าเกิดการบูรณาการสาระสำคัญของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ทั้งของตนเองและผู้อื่น ใช้ความมุ่งมั่นในการปรับกระบวนการทัศน ทัศนคติ ของบุคลากรในองค์กรให้เกิดความพร้อม เกิดการยอมรับความมีตัวตนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเองอย่างจริงจัง ต่อเนื่อง และเป็นรูปธรรม โน้มน้าว เชิญชวน สร้างความตระหนักให้บุคลากรในองค์กรมีความตื่นตัวต่อการปฏิบัติต่อเพื่อนมนุษย์ด้วยกันด้วยความเคารพ ปฏิบัติหน้าที่

อย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ ไม่เลือกปฏิบัติ ไม่ลดคุณค่าของบุคคลลง ไม่ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น ไม่หลบลี้หนีภัยหรือเกียติของบุคคลอื่น ไม่เหยียดหยามศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น โดยใช้ความรู้สึกหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือเหตุผลของความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ สภาพร่างกาย สถานะของบุคคลหรือฐานะทางเศรษฐกิจสังคมเป็นเครื่องตัดสิน (Tempet, 2007)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่
2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกและอรรถกถา ฉบับภาษาไทย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ตลอดจนเอกสารชั้นทุติยภูมิ งานวิจัย ตำรา หนังสือแนวคิดทฤษฎีทั้งตะวันตกและตะวันออก

ขั้นตอนที่ 2 การวิจัยในภาคสนาม (Field Study) ได้ลงพื้นที่ศึกษา ณ เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี โดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม พบปะพูดคุยกับผู้มีส่วนได้เสีย และ ประชาชนผู้มารับบริการ รวมถึงพนักงานในองค์กรของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการสัมภาษณ์เชิงลึก และ แบบเฉพาะเจาะจง จากกลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิโดยผู้วิจัยเลือกเจาะจงบุคคลผู้มีส่วนร่วมต่อความต้องการในการเสริมสร้างองค์กรสันติสุขของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี 28 คน ดังนี้ ผู้บริหารหรือผู้นำในองค์กรของรัฐซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านการบริหารองค์กร ด้านสันติวิธีจำนวน 5 ท่าน ประชาชนผู้มารับบริการของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี (รวมถึงบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย) จำนวน 5 คน เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการประชาชน จำนวน 5 คน ผู้ทรงคุณวุฒิด้านศาสนา และพุทธสันติวิธี จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบกระบวนการและพัฒนาหลักสูตร จำนวน 5 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการอบรม โค้ช วิทยากร จำนวน 4 คน ซึ่งข้อคำถามการสัมภาษณ์นั้นได้ผ่านกระบวนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือโดยตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) มีการวิเคราะห์ความตรงทางด้านเนื้อหา(Content Validity) ด้วยการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง(Index of Consistence:IOC) เชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน และเครื่องมือวิจัยได้รับรองจริยธรรมการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใบรับรองที่ ว. 118/2567

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการวิจัย

1) การสัมภาษณ์ (In-depth Interviews) ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกทั้งผู้ที่มีส่วนได้เสียและพนักงานของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี ตลอดจนผู้เชี่ยวชาญและผู้ทรงคุณวุฒิที่กำหนดไว้แล้วบันทึกข้อมูล

2) การจัดประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group Discussion) ผู้วิจัยได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิที่เกี่ยวข้องจำนวน 9 ท่านร่วมให้ความคิดเห็นและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงได้เชิญผู้ที่มีประสบการณ์ในการจัดกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และให้ข้อคิดเห็นเพิ่มเติมในการจัดกระบวนการ

ฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแล้วบันทึก โดยผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือพื้นฐานในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ กล้องถ่ายภาพ เครื่องบันทึกเสียง จดบันทึก หลังจากได้ข้อมูลและข้อแนะนำแล้วจึงนำมาสร้างกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี

3) วิจัยและติดตามผลการปฏิบัติ/ทดลอง/ฝึกอบรม ผู้วิจัยได้นำเครื่องมือลงไปฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการกับกลุ่มเป้าหมายจำนวน 23 คน ณ เทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี พร้อมทั้งได้ติดตามประเมินผลการนำกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการไปพัฒนาโดยการสังเกต การสะท้อนคิด สอบถามความพึงพอใจ และผู้วิจัยได้ติดตามผลการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเป้าหมายด้วยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมาย และสนทนาสอบถามกลุ่มประชาชนที่มาขอรับบริการจากเทศบาลเมืองท่าโขลงและได้นำไปขยายผลต่อยอดงานวิจัยเพื่อสร้างความยั่งยืน หลังการจัดกิจกรรมฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเสร็จสิ้น

ขั้นตอนที่ 5 การรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยใช้การคัดแยกข้อมูลสำคัญตามเนื้อหาสำคัญของงานวิจัย โดย 1) การเก็บข้อมูลเชิงเอกสารนั้นผู้วิจัยได้แยกเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับ ผู้มีส่วนได้เสียของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี ด้านการจัดกระบวนการ และ ด้านพุทธสันติวิธี โดยใช้คอมพิวเตอร์และสมุดบันทึกเป็นเครื่องมือสำคัญ 2) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยใช้แบบบันทึกสนทนา เครื่องบันทึกเสียง กล้องบันทึกภาพและวีดีโอเป็นเครื่องมือสำคัญ 3) การจัดทำกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องบันทึกเสียง แบบบันทึกภาคสนาม เครื่องบันทึกภาพและวีดีโอ ตลอดจนการเก็บข้อมูลด้วยระบบ Live Streaming เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลโดยทั้งหมดได้รับความยินยอมจาก ผู้มีส่วนได้เสียและพนักงานของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี และ ผู้ที่เกี่ยวข้องในงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำหลักการวิเคราะห์ SOAR ซึ่งเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ปัจจัยซึ่งเป็นในเชิงบวกทั้งหมด (Positive Factors) ที่มีผลต่อการ พัฒนาและเน้นที่ “อะไร” และ “อย่างไร” ที่ทำให้ไปสู่ความสำเร็จในเรื่องนั้น โดยการวิเคราะห์ทั้งจุด แข็ง (Strength) โอกาส (Opportunity) รวมถึงแรงบันดาลใจ (Aspiration) และกำหนดผลลัพธ์ที่ ต้องการในอนาคต (Result) ทำให้เห็นว่าการพัฒนากระบวนการจะดำเนินไปในรูปแบบใด จากนั้นเมื่อได้ข้อมูลสำคัญทั้งจากพื้นที่และการสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว จึงใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างข้อมูลที่มาจากหลายแหล่ง รวมถึงหลักพุทธสันติวิธี และแนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการวิจัยวิจัย และ การนำเสนอผลการวิจัยวิจัย (Presentation of the Research Results) ผู้วิจัยได้เชื่อมโยงข้อมูลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แนวคิดทฤษฎี หลักพุทธสันติวิธี และผลที่ได้จากการทดลองการจัดกระบวนการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเป็นผลการศึกษาวิจัย จากนั้นจึงได้นำเสนอต่อคณะกรรมการในรูปแบบการเขียนเชิงพรรณนาและใช้สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (Power Point) เป็นเครื่องมือสำคัญในการนำเสนอ

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัญหาของกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี มีปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ในการให้บริการและติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ ทำให้องค์กรเกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความไม่มีสันติสุข

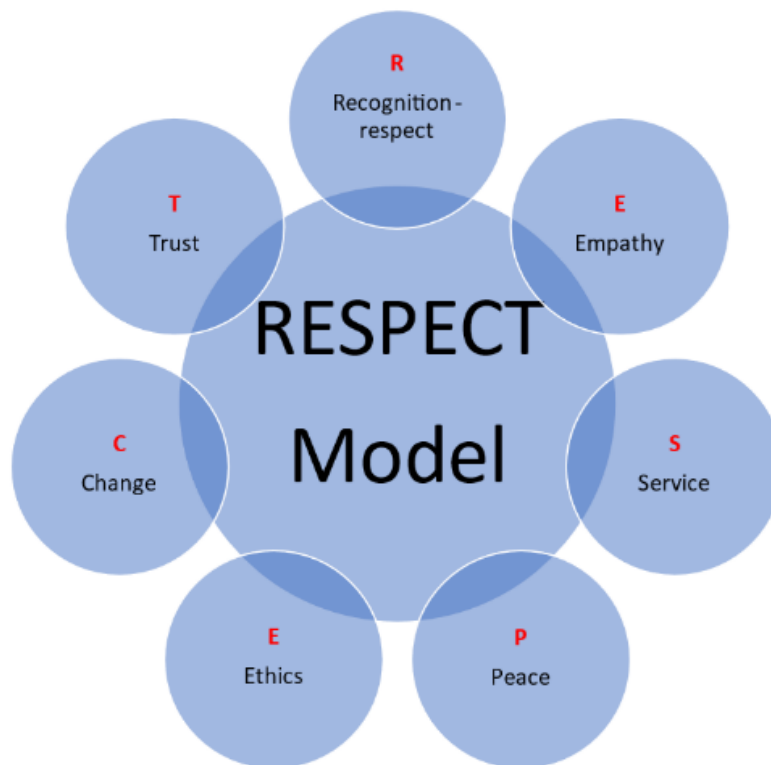
วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัดปทุมธานี นั้น สอดคล้องกับหลัก “สังคหัตถ์ 4” ซึ่งถือได้ว่าเป็นหลักธรรมที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยว ยึดโยง จิตใจของมนุษย์ และสร้างความสมานสามัคคีให้เกิดกับบุคลากรในองค์กร, สังคหัตถ์ 4 ยังเป็นหลักของการสงเคราะห์ซึ่งกันและกัน หากองค์กรใดที่สมาชิกในองค์กรส่วนใหญ่ยึดถือหลัก สังคหัตถ์ 4 องค์กรนั้นย่อมดำเนินไปอย่างสงบสุข มีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีมิตรไมตรี มีความสมานฉันท์ หรือมองในภาพรวมคือ มีสันติภาพ สันติสุข ร่วมกันของทุกคนในองค์กรอันประกอบด้วย 1) ทาน คือ การรู้จักให้ รู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ช่วยเหลือด้วยการแบ่งปันสิ่งของให้แก่ผู้อื่นที่ควรให้ ตลอดจนให้ ปัญญา และศิลปวิทยาธรรมไปถึงการให้อภัยแก่ผู้อื่น ทำให้สังคมอยู่กันอย่างมีความสุข เพราะการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน 2) ปิยวาจา คือ การพูดจาแต่สิ่งที่ดีเป็นประโยชน์ ปราศรด้วยถ้อยคำสุภาพอ่อนหวาน ไพเราะ เป็นที่รัก พูดด้วยถ้อยคำที่น่าฟัง ชี้แจงในสิ่งที่เป็นประโยชน์ ให้กำลังใจ ทำให้เกิดความพอใจแก่ผู้ได้ ยินได้ฟัง ก่อให้เกิดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน 3) อตถจริยา คือ การบำเพ็ญให้เป็นประโยชน์แก่ ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้อื่น เป็นการปฏิบัติสิ่งที่เป็นประโยชน์ซึ่งกันและกัน มีน้ำใจช่วยเหลือผู้อื่นโดยไม่หวัง ผลตอบแทน ด้วยกำลังความคิด กำลังกาย และกำลังทรัพย์ การทำตนให้เป็นประโยชน์เท่าที่จะทำได้ เช่น ส่งเสริมจริยธรรม ส่งเสริมให้ผู้อื่นได้รับสิ่งที่ดี การช่วยเหลือผู้อื่นจะทำให้หมู่คณะ และสังคม และประเทศชาติมีความก้าวหน้า ได้รับความสำเร็จในสิ่งต่าง ๆ เป็นอย่างดี 4) สมานัตตตา คือ การปฏิบัติตนเสมอต้นเสมอปลาย การทำตัวให้เข้ากันได้ เป็นเพื่อนร่วมทุกข์ร่วมสุขกัน ไม่เอาเปรียบ ร่วมเผชิญ และแก้ปัญหาเพื่อประโยชน์สุขร่วมกัน ไม่ถือเราถือเขา รู้จักผูกมิตรกับผู้อื่น เช่น ในยามที่ตนตกทุกข์ได้ยาก ก็ไม่ทอดทิ้งยังช่วยเหลือ ย่อมเกิดความสุข และความสามัคคีในหมู่คณะ นอกจากหลักสังคหัตถ์ 4 ที่ผู้วิจัยได้ใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจงแล้วยังมีหลักที่สอดคล้องกันในประเด็นของการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือ อตตาทาเวชิต์เสยย (ชนะตนได้คือประเสริฐสุด) การควบคุมตนเองจากภาวะยั่วของกิเลสได้และไม่ได้ตอบคู่กรณีหรือผู้กระทำแม้แต่น้อย พร้อมระงับกิเลสภายในไปพร้อมกับการแผ่เมตตาให้อภัยด้วยนั้นถือว่าเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ซึ่งสะท้อนให้เห็นมุมมองว่า ศักดิ์ศรีของมนุษย์ไม่ได้ถูกลดทอนด้วยคำตำหนิหรือพรสวาทของใคร ศักดิ์ศรีของมนุษย์อยู่ที่ความอดทนอดกลั้นต่อคำตำหนิหรือปัญหากระทบกระทั่งจิตใจของตน และต่อสู้จนประสบความสำเร็จ การยอมถูกรังแกโดยไม่ตอบโต้หรือแก้แค้น และยอมจบปัญหาด้วยดีไม่ได้หมายถึงการสูญเสียศักดิ์ศรี แต่กลับเป็นการเพิ่มศักดิ์ศรีในตน เพราะสามารถฆ่ากิเลสภายในคือ โทสะได้ จากหลักการนี้จึงวิเคราะห์ได้ว่า การไม่ยอมแพ้ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งหรือทะเลาะวิวาทจึงไม่ใช่วิธีการกระทำเพื่อรักษาศักดิ์ศรี แต่การยอมรับผิด และให้อภัย ต่างหากคือสิ่งที่บ่งบอกถึงความมีศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์และเป็นชัยชนะที่ยิ่งใหญ่ (Panyapa, 2011)

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโดยการนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่น่าสนใจในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลงจังหวัดปทุมธานีนั้นสามารถอภิปรายผลการวิจัยตามองค์ประกอบของ RESPECT Model ได้ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 : Recognition and respect of human dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน องค์ประกอบที่ 2 : Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก องค์ประกอบที่ 3 : “Service-minded attitude” มีใจรักในการบริการประชาชน องค์ประกอบที่ 4 : Peace/Just Peace from the inside out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก องค์ประกอบที่ 5 : Ethics Role Model of Human Dignity: เป็นต้นแบบ

ด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ องค์ประกอบที่ 6 : Change for the better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่าองค์ประกอบที่ 7 : Trust จะได้รับความไว้วางใจเมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด (สังฆวาจา)

องค์ความรู้ใหม่

ผู้วิจัยได้สรุปองค์ความรู้วิจัยที่ได้รับ ด้วยโมเดลที่เรียกว่า Respect Model โดยมีรายละเอียดดังนี้

Picture 1: RESPECT Model

R: Recognition and Respect of Human Dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน การสร้างทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน นับเป็นพื้นฐานสำคัญที่สังคมต้องร่วมกันสร้างและตระหนักรู้ว่าไม่ควรปฏิบัติต่อผู้อื่นโดยที่ ทำให้พวกเขามีคุณค่าที่ต่ำลง ลดคุณค่าของบุคคลลง ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น หลบหลู่เกียรติของบุคคลอื่น เหยียดหยามศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น ซึ่งสอดคล้องกับ “สังคหวัตถุธรรม” ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดีและมีความสุข เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน

E: Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก คือการใช้ทักษะ Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก เพื่อที่จะไม่กระทำการ การ เหยียดหยามศักดิ์ศรีของบุคคลอื่น ย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น หลบหลู่เกียรติของบุคคลอื่น หรือลดคุณค่าของบุคคลอื่นลง ซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 ด้าน อตถจริยา ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น จะเห็นว่ามีทั้งกายกรรม วาจากรรม มโนกรรม ประพฤติสิ่งที่เป็นประโยชน์ด้วยกันด้วยวาจา คือ พูดในทางที่เสริมสร้างความสามัคคีเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน แนะนำชี้แจงแสดงเหตุผล การกระทำบางอย่างต้องคิดใจเขาใจเรา

S: Service-Minded Attitude มีใจรักในการบริการประชาชน คือ การสร้างทัศนคติที่จะทำให้คนมีใจรักในการให้บริการ ซึ่งรวมถึง การปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม ปราศจากอคติ และไม่เลือกปฏิบัติ โดยการใช้ความรู้สึกหรือความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือเหตุผลของความแตกต่างทางเชื้อชาติ ศาสนา เพศ อายุ สภาพร่างกาย สถานะของบุคคลหรือฐานะทางเศรษฐกิจสังคม การมีใจรักในการบริการประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับหลักสังคหวัตถุ 4 ด้าน ทาน การให้ ที่เป็นลักษณะการเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ให้ของแก่เพื่อนมนุษย์ ที่ควรแก่การให้ การให้ด้วยจิตคิดอนุเคราะห์ การสงเคราะห์ ช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน ด้วยอหยาศัยไมตรี โอบอ้อมอารีต่อกัน

P: Peace/Just Peace from the Inside Out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก คือ ความสุขสงบภายในใจของตัวมนุษย์ ที่จะส่งออกไปเป็นความสุขสงบสู่สังคมภายนอก ก่อนที่เราจะเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นได้นั้นเราจะต้องเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตัวเองก่อน การที่จะมีภาวะนี้ได้ นั้นต้องอาศัย Peace/Just Peace from the inside out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก โดยการสร้างกระบวนการเพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการเกิดความเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของตนเอง จนส่งออกไปเป็นเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่น

E: Ethics Role Model of Human Dignity เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ คือการตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมจะต้องเป็นแบบอย่าง (Model) ของคนที่มีคุณธรรมจริยธรรมด้านการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ และแสดงบทบาทหน้าที่ของตนในการเป็นตัวจักรสำคัญอย่างสอดคล้องเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร โดยยึดถือมาตรฐานทางจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

C: Change for the Better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่า คือการปรับวิธีคิด เปลี่ยนทัศนคติ และมุมมอง เช่นเรื่องการเมืองคนไม่เท่ากันในสังคมไทยโดยเฉพาะผู้ที่อยู่ในสถานะที่เหนือกว่าหรือมีอำนาจมากกว่า อย่าง เจ้าหน้าที่ของรัฐกับประชาชน รวมถึงปัญหาที่ฝังอยู่ในวิธีคิดที่มากับวัฒนธรรมแบบชายเป็นใหญ่ หรือความสัมพันธ์เชิงอำนาจ ไปสู่มุมมองแบบใหม่ในสิ่งที่ดีกว่า

T: Trust จะได้รับความไว้วางใจเมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด (สัจจะวาจา) กระบวนการขั้นสุดท้ายของ “RESPECT” Model ที่ผู้เข้ารับการฝึกอบรมต้องทำสัญญาใจร่วมกันตั้งปณิธานร่วมกัน (Trust) ผ่านการมีส่วนร่วมในกิจกรรม จะนำความรู้ที่ได้รับไป พัฒนา ผลักดัน โน้มน้าวใจ เพื่อนร่วมงาน กระตุ้นให้เกิดพฤติกรรมเชิงบวก เพื่อมุ่งหวังให้การเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ เป็นวิถีชีวิต สามารถสร้างสังคมวัฒนธรรมองค์กร โดยยึดถือมาตรฐานทางจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์เป็นสำคัญ

อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 ศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่ พบว่า สภาพปัญหาของ กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี มีปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ในการให้บริการและติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ ทำให้องค์กรเกิดความขัดแย้งจนนำไปสู่ความไม่มีสันติสุขในองค์กร ทั้งนี้เป็นเพราะ 1) ขนบธรรมเนียม ประเพณี และ วัฒนธรรมของสังคมไทย มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งสอดคล้องกับข้อคิดเห็นของสัมพันธ์ วารีและ ภัสสร ลิมานนท์ ที่ได้ให้ข้อคิดเห็นไว้ว่า วัฒนธรรมของสังคมไทยนั้นให้ความสำคัญกับความเป็นมนุษย์และความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์เป็นอย่างมากจนส่งผลต่อ การดำรงชีวิตที่จะได้รับผลพวง

ความคิด ความเชื่อ จากสถาบันทางศาสนาที่เน้นไปยังลักษณะของความเป็นจิตวิญญาณและความเป็นมนุษย์อย่างชัดเจน ซึ่งในบางพื้นที่สิทธิทางวัฒนธรรมก็ยังคงถูกใช้เป็นเครื่องมือเพื่อสร้างความชอบธรรมในการอ้างไว้ซึ่งวัฒนธรรมบางอย่างที่ดูจะเป็นการลดทอนสิทธิของผู้อื่นได้เช่นกัน (Waree, 2021) แต่สิ่งที่เราเห็นได้ชัดที่สุดของประเด็นนี้คือคำพูดที่พูดกันอยู่ติดปากของสังคมไทยว่า “ผู้ชายต้องเป็นช้างเท้าหน้า” “ผู้ชายคือหัวหน้าครอบครัว” สังคมไทยมีค่านิยมที่ยกย่องชายให้เป็นใหญ่ในครอบครัว (Limanon, 2024) 2) ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นเรื่องใหม่สำหรับสังคมไทย 3) คนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจเรื่องของศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ 4) มนุษย์ทุกคนมีจิตสำนึกไม่เท่ากัน 5) การเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนไม่เท่าเทียมกัน การขาดการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันทำให้ขาดความเป็นธรรมเกิดการเลือกปฏิบัติหรือ “discrimination” การเลือกปฏิบัติทุกรูปแบบเกิดขึ้นบนพื้นฐานของการมีอคติบนแนวคิดเรื่องอัตลักษณ์ (identity) นำมาซึ่งความแตกแยก ความเกลียดชัง และแม้กระทั่งการลดทอนความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นเพียงเพราะมีอัตลักษณ์ที่แตกต่าง (Office of the National Human Rights Commission, 2016) 6) การขาดความเป็นธรรม 7) ไม่ได้ได้รับการปฏิบัติจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกันอย่างมีศักดิ์ศรี 8) การเมืองการปกครอง 9) ความเหลื่อมล้ำของสังคม สังคมไทยมีความเหลื่อมล้ำมาก ความเหลื่อมล้ำมีหลาย (Social Information and Indicators Development Division Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) เช่น ความเหลื่อมล้ำในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำด้านโอกาสทางการศึกษา ความเหลื่อมล้ำการเข้าถึงสวัสดิการภาครัฐ 10) ภาวะเศรษฐกิจถดถอยและความยากจนรัฐไม่สามารถจัดการการใช้ทรัพยากรได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืนเกิดการแย่งชิงทรัพยากร (Social Information and Indicators Development Division Office of the National Economic and Social Development Council, 2023) นำไปสู่การละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เกิดภาวะเศรษฐกิจถดถอย เกิดความยากจน 11) ระบบความยุติธรรมที่ไม่เป็นธรรม 12) ระบบการให้บริการของรัฐ 13) การศึกษา 14) การสื่อสาร โซเชียลมีเดียและเว็บไซต์ต่าง ๆ มีอิทธิพลอย่างสูงต่อชีวิตประจำวัน เนื้อหาในสื่อเหล่านั้นสามารถแพร่กระจายไปอย่างรวดเร็ว โดยสรุปจากการศึกษาบริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็นและศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ตามศาสตร์สมัยใหม่นั้นมีความสอดคล้องกับ Terpet (2007) ได้ศึกษาศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ : ศึกษากรณีการคุ้มครองตามกฎหมายระหว่างประเทศ และ ตามกฎหมายภายใน พบว่า คำว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์แม้จะยังไม่มีคำนิยามที่แน่นอนแต่ในความรู้สึกและความเข้าใจของบุคคลทั่วไปสามารถรับรู้และเข้าใจได้ตรงกันว่าศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์คือคุณค่าอันมีอยู่ในตัวตนของมนุษย์ทุกคน ซึ่งคุณค่านี้เป็นสิ่งที่สำคัญเพราะเป็นคุณค่าที่ต้องได้รับการเคารพนับถือจากเพื่อนมนุษย์ด้วยกัน และเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมหรือการกระทำของมนุษย์ได้ โดยหากมนุษย์ประพฤติหรือปฏิบัติต่อผู้อื่นด้วยความหยาบศักดิ์ศรี หรือไม่เคารพในตัวตนของผู้อื่นก็ถือได้ว่าการกระทำนั้นเป็นการไม่เคารพในคุณค่าของผู้อื่นอันอาจกระทบต่อสิทธิเสรีภาพบางประการของผู้ถูกรกระทำได้ หากการกระทำนั้นพิจารณาได้ว่าเป็นการลดคุณค่าของผู้อื่นลง หรือหยาบเกียรติ หรือย่ำยีศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นแล้ว ก็ถือได้ว่าการกระทำนั้นเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นแล้ว ซึ่งมีอาจกระทำได้ แต่การกระทำอย่างไรจึงจะถือได้ว่าเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นนั้นคงจะต้องวัดจากความรู้สึกโดยทั่วไปของมนุษย์ว่า การกระทำนั้นสมควรที่มนุษย์จะประพฤติปฏิบัติต่อกันหรือไม่ หรือหากปฏิบัติไปแล้ว การกระทำนั้นทำให้ผู้ถูกรกระทำรู้สึกได้ถึง的不เคารพในคุณค่าในตัวตนของความเป็นมนุษย์หรือไม่ ซึ่งล้วนแต่เป็นสิ่งที่ละเอียดอ่อน แต่ก็ไม่ยากจนเกินไปนักในการที่จะวิเคราะห์ว่าการกระทำใดของบุคคลบุคคลหนึ่งซึ่งกระทำต่อผู้อื่นนั้นจะเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นหรือไม่ซึ่งศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เป็นสิ่งที่อาจจะอธิบายได้โดยรูปธรรม โดยวิเคราะห์และพิจารณาจากการ

กระทำบางอย่างของมนุษย์ซึ่งกระทำต่อบุคคลอื่น แต่ทั้งนี้ คงต้องพิจารณาควบคู่ไปกับ ความรู้สึกทางด้านจิตใจด้วย เพราะการกระทำบางอย่างแม้ไม่เกิดความเสียหายต่อร่างกาย แต่สำหรับจิตใจแล้ว รู้สึกถูกข่มขู่ ภัยรุม หรือถูกย่ำยีจิตใจอย่างร้ายแรง อันนี้ถือว่าเป็นการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้อื่นแล้ว

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์พบว่าหลัก “สังคหัตถุธรรม” ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดีและมีความสุข เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันโดยอาศัยธรรม 4 ประการ ได้แก่ “ทาน” คือ การให้อภัย การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน “ปิยวาจา” คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่หยาบคายก้าวร้าว เหมาะแก่ กาลเทศะ “อตัลจริยา” คือ การประพฤติในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ “สมานัตตตา” คือ การเป็นคนเสมอต้น เสมอปลาย มีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล ก่อให้เกิดความไว้วางใจในองค์กร ทำให้องค์กรเกิดสันติสุข ทั้งนี้เป็นเพราะการจัดตั้งและดำเนินภารกิจขององค์กรให้บังเกิดสัมฤทธิ์ผล จำเป็นต้อง อาศัยสามัคคีธรรมเป็นรากฐานอันมั่นคง อย่างไรก็ตาม การจะประดับประดองสามัคคีธรรมให้บังเกิด อยู่เสมอไม่บกพร่อง ย่อมเป็นเรื่องยาก หากสมาชิกในหน่วยงานนั้น ๆ ปราศจาก “สังคหัตถุธรรม” เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของกันและกันไว้ด้วยดี (National Center for Geriatric Medicine, 2020) สอดคล้องกับแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยของ Phra Athikan Nathawor Khunwaro Thawornsak (2022) ได้ศึกษาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ในพระพุทธศาสนาพบว่า หลักธรรมในพระพุทธศาสนาถือเป็นหลักธรรมที่ผู้คนในสังคมจำต้องปฏิบัติตามให้ได้ หากหวังให้ชีวิตตนคนอื่น และสังคมส่วนรวมเกิดความสงบสุขร่มเย็น หลักการภาคทฤษฎีใน พระพุทธศาสนาซึ่งเมื่อนำไปปฏิบัติจึงจะทำให้เกิดผล คือ การบรรลุการใช้สิทธิมนุษยชนอย่างสูงสุด เกิดมีความเห็นใจกัน ความเป็นมิตรกัน และช่วยเหลือกัน ซึ่งภาวะดังกล่าวนี้ คือ เหตุแห่งการเกิดสันติ สุขในโลกมนุษย์ กล่าวคือ ภาวะแห่งการดำเนินชีวิตใช้ปัญญาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต โดยมีจิตใจที่ เอื้ออาทรต่อผู้อื่นทั่วไป รวมทั้งประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามแก่คนทั่วไปเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดีควรประพฤติปฏิบัติตาม ปัญญาที่รู้สภาพความเป็นจริง จิตใจที่เปี่ยมด้วยคุณธรรมไม่หวั่นไหว และมีความ เมตตา กรุณาต่อผู้อื่นนี้ จึงถือได้ว่าเป็นลักษณะการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่สมบูรณ์ในทัศนะพระพุทธศาสนา

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีการพัฒนาโดยการนำหลักพุทธสันติวิธีมาบูรณาการกับศาสตร์สมัยใหม่ที่น่าสนใจในการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลงจังหวัดปทุมธานีนั้น สามารถอภิปรายผลการวิจัยตามองค์ประกอบของ RESPECT Model ได้ดังนี้ องค์ประกอบที่ 1 : Recognition and Respect of Human Dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน องค์ประกอบที่ 2 : Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก องค์ประกอบที่ 3 : “Service-Minded Attitude” มีใจรักในการบริการประชาชน องค์ประกอบที่ 4 : Peace/Just Peace from the Inside Out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก องค์ประกอบที่ 5 : Ethics Role Model of Human Dignity: เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ องค์ประกอบที่ 6 : Change for the Better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่าองค์ประกอบที่ 7 : Trust จะได้รับความไว้วางใจเมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด (สัจจะวาจา) สอดคล้องกับ Artidcharoenchai (2015) ได้ศึกษาองค์กรแห่งความสุขของโรงเรียนศรีบุญยานนท์ พบว่า ด้านคุณธรรม (Happy Soul) เป็นด้านที่มีค่ามัชฌิมเลขคณิตสูงที่สุดเพราะบุคลากรในโรงเรียนให้ความสำคัญกับการมีคุณธรรมที่ดีซึ่งการทำงานในองค์กรเกิดจากความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจเป็นน้ำหนึ่ง

ใจเดียวกันและบุคลากรในองค์กรมีการให้อภัยอย่างจริงจังต่อผู้ที่สำนึกผิด ยอมรับ และขอโทษในความผิดที่ทำ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้องค์กรเกิดความสุข

สรุป

กระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี มีปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ให้บริการไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ ซึ่งผู้วิจัยได้นำหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ได้แก่หลัก สังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดีและมีความสุข เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันโดยอาศัย ธรรม 4 ประการ ได้แก่ “ทาน” คือ การให้อภัย การเสียสละ การเอื้อเฟื้อ แบ่งปัน “ปิยวาจา” คือ การสื่อสารด้วยถ้อยคำไพเราะอ่อนหวาน จริงใจ ไม่หยาบคายก้าวร้าว เหมาะแก่กาลเทศะ “อิตถจริยา” คือ การประพฤติในสิ่งที่ เป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น และ “สมานัตตตา” คือ การเป็นคนเสมอต้นเสมอปลาย มีจิตใจหนักแน่นไม่โลเล ก่อให้เกิดความไว้วางใจในองค์กรทำให้องค์กรเกิดสันติสุข นำมาประกอบเพื่อสร้างกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี ด้วยการสร้างหลักสูตรฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมโดยบูรณาการแนวคิดศาสตร์สมัยใหม่ ได้แก่ ทฤษฎี Kohlberg เป็นหลักการที่มนุษย์ใช้ในการตัดสินใจที่จะกระทำหรือไม่กระทำสิ่งใด แนวคิด The PLUS Decision Making Model เป็นการตัดสินใจเชิงจริยธรรม โดยพิจารณาจากอักษรย่อ 4 รายการใน PLUS แนวคิดในการเรียนรู้ของ Bloom’s Taxonomy เป็นการพัฒนาเพื่อให้เกิดพฤติกรรมจนเป็นวิถีชีวิตของการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ดี ร่วมกับหลักสังคหวัตถุ 4 ที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวน้ำใจของมนุษย์ในสังคมให้เป็นสังคมที่ดี เคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกันได้เป็นองค์ประกอบของ “RESPECT Model” องค์ประกอบที่ 1 R: Recognition and Respect of Human Dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน องค์ประกอบที่ 2 E: Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก องค์ประกอบที่ 3 S: Service-minded Attitude มีใจรักในการบริการประชาชน องค์ประกอบที่ 4 P: Peace/Just Peace from the Inside Out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก องค์ประกอบที่ 5 E: Ethics Role Model of Human Dignity เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ องค์ประกอบที่ 6 C: Change for the Better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่า องค์ประกอบที่ 7 T: Trust จะได้รับความไว้วางใจเมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด สัจจะวาจา

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่าควรใช้แนวทางในการจัดกิจกรรมให้ความรู้ด้วยการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตร “RESPECT Model” ให้แก่เจ้าหน้าที่ของรัฐในองค์กรและเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีหน้าที่ในการให้บริการประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาใน 2 ประเด็นหลักคือ 1) บุคลากรภายในองค์กรไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ซึ่งกันและกัน 2) บุคลากรในองค์กรผู้มีหน้าที่ในการให้บริการและติดต่อสัมพันธ์โดยตรงกับประชาชน ไม่เคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของประชาชนผู้มารับบริการ

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่าหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อกระบวนการส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธีของเทศบาลเมืองท่าโขลง จังหวัด

ปทุมธานี นั้นสอดคล้องกับหลัก “สังคหวัตถุ 4” ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรดำเนินการจัดให้มีกิจกรรม เพื่อการสร้างสรรค์สังคมให้อุดมด้วยสติและปัญญา ช่วยพัฒนาชีวิตและสังคมให้อุดมด้วยสันติสุข โดยใช้หลักธรรม “สังคหวัตถุ 4” เป็นพื้นฐานในการจัดกิจกรรม อันเป็นปณิธานของสันติศึกษา แห่งมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต่อไป

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 พบว่า RESPECT Model ซึ่งประกอบไปด้วย 7 องค์ประกอบ 1 : Recognition and Respect of Human Dignity มีทัศนคติที่ดีในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นคน 2 : Empathy-Compassion and Self-Empathy ความร่วมรู้สึก 3 : “Service-Minded Attitude” มีใจรักในการบริการประชาชน 4 : Peace/Just Peace from the Inside Out สร้างสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก 5 : Ethics Role Model of Human Dignity เป็นต้นแบบด้านคุณธรรมจริยธรรมในการเคารพศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ 6 : Change for the Better เปลี่ยนเพื่อสิ่งที่ดีกว่า 7 : Trust จะได้รับความไว้วางใจ เมื่อการกระทำเป็นไปตามคำพูด (สัจจะวาจา) นั้นเป็นกระบวนการที่สามารถส่งเสริมการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขได้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษางานวิจัยที่ต่อยอดจากงานวิจัยกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุขโดยพุทธสันติวิธี แขนงอื่น ๆ อาทิเช่น ด้านสิทธิมนุษยชน ด้านกระบวนการยุติธรรม ด้านสิทธิและเสรีภาพ เป็นต้น

2.2 ควรส่งเสริมการขยายพื้นที่การวิจัยไปยังองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่น ๆ เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ศึกษานำไปต่อยอดขยายผลและเพิ่มเครือข่าย “RESPECT Model” ต่อไป

2.3 นำกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธีไปใช้ในการสร้างวัฒนธรรมองค์กรเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืน

2.4 นำกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธีไปขยายผลกับ กลุ่มเป้าหมายอื่น ๆ เช่น องค์กรภาครัฐ กระทรวง ทบวง กรม องค์กรภาคเอกชน

2.5 นำกระบวนการพัฒนาการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เพื่อเสริมสร้างองค์กรสันติสุข โดยพุทธสันติวิธีไปคนหาคานิยมหลัก ขององค์กรเพื่อการเติบโตอย่างยั่งยืนเกิดสันติสุขในองค์กรต่อไป

References

- Artidcharoenchai, D. (2015). *Happy Workplace in Sriboonyanon School*. (Master's Thesis). Silpakorn University. Bangkok.
- Industry Network. (2015). *Strategy, Articles for the General Public, Knowledge Base*. Retrieved February 24, 2024, from <https://www.ftpi.or.th/2015/2084>
- Lertpaitoon, S. (2019). *Compilation of Academic Articles in Celebration of the 60th Birthday of Professor Dr. Somkit Lertpaitoon*. Bangkok: October Printing House.
- Limanon, P. (2024). The Role of Men in Contemporary Thai Family Issues. *Journal of the Psychiatrist Association of Thailand*, 43(3), 258-265.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.
- National Center for Geriatric Medicine. (2020). *Dharma Teachings*. Retrieved February 21, 2024, from https://www.si.mahidol.ac.th/th/siacg/page_detail.asp?id=1

- Office of the National Human Rights Commission. (2016). *Documents from a Seminar Project to Disseminate Knowledge on “Law on Equality and Non-Discrimination”*. Bangkok: Office of the National Human Rights Commission.
- Panyapa, R. (2011). *Buddhist Virtues in Socio-Economic Development*. Bangkok: 21 Century Company.
- Phra Athikan Nathawor Khunwaro (Thawornsak). (2022). *Respect for Human Dignity in Buddhism*. (Master’s Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Social Information and Indicators Development Division Office of the National Economic and Social Development Council. (2023). *Report on Analysis of the Situation of Poverty and Inequality in Thailand 2022*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Tanchai, W. (N.D.). *Decentralization of Responsibilities to Modern Local Administrative Organizations*. Retrieved March 26, 2023, from <http://www.local.moi.go.th/webst/botfam1.htm>
- Termpet, T. (2007). *Human Dignity: Studying the Case of Protection according to International Law and National Law*. (Master’s Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Thairath Online. (2014). Angered by Complaints about Slamming a Door, Man Fires Six Shots, Killing Municipality Worker. Retrieved March 31, 2023, from <https://www.thairath.co.th/news/local/central/394415?optimize=a>
- The Standard Team. (2021). *April 1, 1905-King Chulalongkorn (Rama V) Officially Abolishes Slavery in Thailand*. Retrieved February 24, 2024, from <https://thestandard.co/onthisday01042448/>
- Waree, S. (2021). *Cultural Rights*. Retrieved March 8, 2024, from <https://www.sac.or.th/portal/th/article/detail/278>

การจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน สำหรับการเจริญจิตภาวนา โดยใช้พลังบวรเป็นฐานตามแนวพุทธสันติวิธี*

Wat Mai (Yai Paen)'s Landscape Architecture Setting as a Tool to Create
Delightful Place for Mind Meditation Development Using Baworn-Power Based
on Buddhist Peaceful Means

ปิยนันท์ เรืองฐิติชัยกุล

Piyanan Reungthitichaiikul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: 6401105046@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์บริบท สภาพปัญหา 2. เพื่อศึกษาหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรม 3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอกระบวนการ เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการในรูปแบบบวรวิจัยโมเดล ภายใต้กรอบการดำเนินงานวิจัย 9 ขั้นตอน โดยมีเครื่องมือวิจัยคือการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม กลุ่มประชากรจำนวน 40 รูป/คน ประกอบด้วย 1. กลุ่มผู้เชี่ยวชาญด้านภูมิสถาปัตย์ 5 ท่าน 2. กลุ่มผู้แทนพระภิกษุสงฆ์วัดใหม่ (ยายแป้น) 5 รูป 3. กลุ่มผู้แทนชุมชน 10 ท่าน 4. กลุ่มผู้แทนหน่วยงานของรัฐและโรงเรียนในพื้นที่ 5 ท่าน 5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านการจัดวางภูมิสถาปัตย์ 5 รูป 6. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนา 5 รูป 7. กลุ่มผู้แทนผู้นำปฏิบัติธรรม 5 ท่าน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ปัญหาและความต้องการจำเป็นของชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) คือ ปัญหาการไม่มีพื้นที่สีเขียว ปัญหาฝุ่น PM2.5 ปัญหาการขาดแคลนที่จอดรถ ดังนั้น การจัดวางภูมิสถาปัตย์ของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน จะทำให้เกิดสุขภาวะภายในที่ดี 2. หลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการจัดวางภูมิสถาปัตย์ คือ สปปายะ 4 ประกอบด้วย 1) อาวาสสปปายะ การออกแบบการจัดวางภูมิสถาปัตย์ที่ตอบโจทยความต้องการ 2) บุคคลสปปายะ สะท้อนจากการมีส่วนร่วมของพลังบวร 3) โภชนสปปายะ การช่วยเหลือแบ่งปันกันด้านอาหารภายในชุมชน 4) อุตสปปายะ การออกแบบภูมิสถาปัตย์ให้มีช่องให้ลมพัดผ่าน 3. พัฒนาและนำเสนอ แบบการจัดวางภูมิสถาปัตย์ของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน องค์ความรู้ที่ได้ คือ “ROMANEE Model” 1) Relax ผ่อนคลาย 2) Organizing จัดระเบียบ 3) Mindfulness การมีสติ 4) Architecture สถาปัตยกรรม 5) Naturopathy ธรรมชาติบำบัด 6) Empowerment พลังบวร และ 7) Environment สิ่งแวดล้อม

คำสำคัญ: พลัง “บวร”; วัดใหม่ (ยายแป้น); รมณีสถาน

*Received April 30, 2024; Revised June 5, 2024; Accepted June 12, 2024

Abstract

This research article consisted of the following objectives: 1) to investigate the context, problems; 2) to analyze the Buddhist peaceful means conducive to the development processes; and 3) to develop and present the process. This study employed action research method under the 9-steps research framework. The research tools were in-depth interview and participatory observation. Key informants consisted of 40 persons, namely: 1) key informants on landscape architecture 5 persons; 2) representatives of monks at Wat Mai (Yai Paen) 5 persons; 3) representatives of resident 10 persons; 4) representatives of government agencies within the area 5 persons; 5) key informants landscape architecture 5 persons; 6) key informants on Buddhism 5 persons; and 7) representatives of practitioner 5 persons.

According to the findings of the study: 1) The problems and necessities of Wat Mai (Yai Paen) are the lack of green spaces, PM2.5 dust pollution, and the lack of parking spaces. Therefore, there is a need for landscape architecture at Wat Mai (Yai Paen) to improved well – being; 2) the Buddhist peaceful means conducive to landscape architecture include *Sappāya* (four suitable things) : 1. *āvāsa - sappāya*, which refers to landscape architecture responds to the requirements; 2. *puggala - sappāya*, which refers to the involvement of Boworn-power; 3. *bhojana - sappāya*, which refers to helping and sharing food within the community; and 4. *utu - sappāya*, which refers to landscape architecture that was designed to provide a passage for wind to blow. 3) The development of landscape architecture. A body of knowledge obtained is “ROMANEE Model” with the following details: “R” stands for Relax, “O” stands for Organizing, “M” stands for Mindfulness, “A” stands for Architecture, “N” stands for Naturopathy, “E” stands for Empowerment, and “E” stands for Environment.

Keywords: Boworn Power; Wat Mai (Yai Paen); Delightful Place

บทนำ

ปัจจุบันภาวะโลกร้อนกำลังเกิดขึ้นเร็วกว่าครั้งใด ๆ ในประวัติศาสตร์ ภาวะที่โลกมีอุณหภูมิสูงขึ้น 1.5-2 องศาเซลเซียส จะส่งผลถึงวัฏจักรของน้ำทั่วโลก เกิดการเปลี่ยนแปลงของปริมาณฝนช่วงมรสุมและความรุนแรงของเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับน้ำ ความแห้งแล้งจะทวีคูณขึ้นเรื่อย ๆ เราสามารถแก้ไขภาวะโลกร้อนได้โดยการจำกัดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สะสมและลดให้ปริมาณสุทธิเหลือศูนย์ องค์การอนามัยโลกระบุว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและมลพิษทางอากาศ เป็นสาเหตุหลักที่นำไปสู่ปัญหาสุขภาพ ประเทศไทยมีอัตราการเกิดมะเร็งที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง คนไทยเสียชีวิตจากฝุ่น PM 2.5 ประมาณ 70,000 คนต่อปี และป่วยเป็นมะเร็งปอดเพิ่มขึ้นวันละ 42 คน ปัญหาสิ่งแวดล้อมในเมือง (กรุงเทพมหานคร) ประกอบไปด้วยปัญหาอากาศเสีย ส่วนใหญ่เป็นผลมาจากควันและไอเสียรถยนต์ เสียงเป็นพิษเช่น เสียงที่เกิดจากจราจรที่หนาแน่น ปัญหาคุณภาพน้ำเสื่อมโทรม ปัญหาขยะมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล ปัญหาชุมชนแออัด ปัญหามลพิษ (Visual Pollution) หรือเรียกว่า มลภาวะทางสายตา ทำให้ภูมิทัศน์เมือง (Urban Landscape) ไม่มีความสวยงาม ไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย การเพิ่ม “ป่าในเมือง” ซึ่งเป็นประเด็นหลักใน SDG-11 การทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย และยั่งยืน จะช่วยส่งเสริมให้เกิดสุขภาพและความเป็นอยู่ที่ดี

ตาม SDG-3 ป่าในเมือง เป็นองค์ประกอบที่ว่าด้วยการจัดการต้นไม้ โดยคำนึงถึงปัจจัยด้านสังคม คุณภาพชีวิตของประชาชนที่อาศัยในเขตเมือง โดยผ่านการมีส่วนร่วมของประชาชนที่อยู่อาศัย

วัดใหม่ (ยายแป้น) ตั้งอยู่ที่แขวงบางขุนนนท์ เขตบางกอกน้อย กรุงเทพมหานคร เป็นวัดราษฎร์ สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย ก่อตั้งขึ้นเมื่อปีพุทธศักราช 2390 (รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว) สันนิษฐานว่า ยายแป้น เป็นผู้บริจาคที่ดินโดยมีจารึกอยู่บนระฆังใบเก่าที่สร้างไว้ในปีพุทธศักราช 2392 ปัจจุบันพระเมธีวชิรบัณฑิต (หรรษา ธมฺมหาโส), ศ.ดร. เจ้าอาวาสวัดใหม่ (ยายแป้น) มีความตั้งใจที่จะพัฒนาวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน เป็นป่าในเมืองเพื่อสร้างชุมชนสีเขียว ให้เป็นที่พึงพอใจ ของคนในชุมชน เป็นที่สัปปายะเหมาะแก่การปฏิบัติธรรม ช่วงระหว่างเดือนมิถุนายน 2566 ถึงมีนาคม 2567 โดยการสังเกตสัมภาษณ์พบว่าชุมชนมีปัญหาเรื่อง 1. ปัญหาต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้น 2. ต้องการที่จอดรถในบริเวณของวัดเพิ่มขึ้น 3. ต้องการมีพื้นที่สีเขียวมากขึ้น 4. ต้องการสถานที่ร่มรื่น เพื่อคลายความเครียด 5. ต้องการสถานที่สัปปายะมีอาคารปฏิบัติธรรม อาคารที่พักสำหรับผู้ปฏิบัติธรรม 6. ต้องการสวนป่าที่เป็นธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษากระบวนการการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน โดยพุทธสันติวิธี ที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยใช้หลักสัปปายะ 4 คือ อาวาสสัปปายะ, บุคคลสัปปายะ, โภชนสัปปายะ และอุตุสัปปายะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ บริบท สภาพปัญหา ความต้องการจำเป็น ที่เกี่ยวกับการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถานสำหรับการเจริญจิตตภาวนา โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ตามแนวพุทธสันติวิธี
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์ หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถานสำหรับการเจริญจิตตภาวนา โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ตามแนวพุทธสันติวิธี
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอแบบแปลนการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถานสำหรับการเจริญจิตตภาวนา โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ตามแนวพุทธสันติวิธี

วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แบบอริยสัจจโมเดล ภายใต้กรอบการวิจัยตามบันได 9 ขั้น โดยทำการวิจัยในพื้นที่ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ซึ่งผู้วิจัยเห็นว่า การจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน โดยใช้การมีส่วนร่วมของพลังบวรจะเป็นแนวทางในการเสริมสร้างความต่อเนื่องในการพัฒนาพื้นที่อย่างยั่งยืน โดยการใช้เครื่องมือต่าง ๆ และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนในการดำเนินการวิจัยไว้ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและทฤษฎีการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรม (Documentary Study) ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชุมชน แนวคิดทฤษฎีการมีส่วนร่วม ถอดแบบการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมให้เป็นรมณีสถาน ศึกษาหลักพุทธธรรมจากพระไตรปิฎก ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย นอกจากนี้ยังเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสังเกตการณ์ จากการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ภายในวัดและชุมชน รวมถึงบริบทอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำข้อมูลที่ได้ศึกษาและรวบรวมทั้งหมดมาบูรณาการร่วมกัน เพื่อนำมาปรับใช้ให้สอดคล้องกับการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรม ให้เป็นรมณีสถาน

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อทำการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามที่ได้ระบุไว้ในขอบเขตงานวิจัย ลงพื้นที่สังเกตแบบมีส่วนร่วมและ

แบบไม่มีส่วนร่วม พูดคุยอย่างเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ สอบถามสภาพปัญหา ความเป็นมาของชุมชน อุปสรรคของการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของพลังบวร

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ผู้วิจัยเลือกบุคคลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposeful Selection) และได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกจำนวน 40 รูป/คน โดยแยกออกเป็น 7 กลุ่ม ประกอบด้วย 1. ด้านภูมิสถาปัตย์ จำนวน 5 ท่าน 2. ด้านพระพุทธศาสนา พระวัดใหม่ (ยายแป้น) จำนวน 5 รูป 3. ด้านชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) จำนวน 10 ท่าน 4. ด้านราชการ/โรงเรียน จำนวน 5 ท่าน 5. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลการจัดวางภูมิสถาปัตย์ ด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป 6. กลุ่มผู้ให้ข้อมูลด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 5 รูป/คน 7. กลุ่มผู้แทนผู้มาปฏิบัติธรรม จำนวน 5 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือและวิธีการที่ใช้ในการศึกษา ผู้วิจัยใช้เครื่องมือในการวิจัย ได้แก่ 1. แบบสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นปัญหาและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จของการจัดวางภูมิสถาปัตย์ 2. แบบสังเกตผ่านการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผ่านการวางแผนและดำเนินการตามแผน ผ่านกิจกรรมการปฏิบัติจริง (Action Research) ในพื้นที่ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการพัฒนาการจัดวางภูมิสถาปัตย์วัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน โดย 1. ปรับปรุงทางเดินรถภายในวัด 2. ออกแบบทางเข้าวัด 3. สำนักงานวัดใหม่ (ยายแป้น) 4. ประชาสัมพันธ์ร่วมกับพลังบวร งานทำบุญยกโบสถ์ 5. ร่วมออกโรงทานกับพลังบวร 6. แจกต้นไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว 7. แจกพืชผักสวนครัว/กล้าพันธุ์ไม้ดอกให้กับชุมชน

ขั้นตอนที่ 5 ทีมงานผู้ออกแบบภูมิสถาปัตย์ ลงวัดพื้นที่ในแต่ละเฟสของวัดใหม่ (ยายแป้น) เพื่อสามารถออกแบบรมณีสถานได้ถูกต้องแม่นยำ ง่ายต่อผู้รับเหมารับงานได้อย่างต่อเนื่อง นักออกแบบภูมิสถาปัตย์ ได้เข้าพบพระเมธีวัชรบัณฑิต และได้ร่วมเดินทางไปร้าน OYARD เพื่อศึกษาแนวทางการออกแบบรมณีสถาน

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง คำแนะนำจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และการดำเนินการออกแบบการจัดวางภูมิสถาปัตย์ โดยการจัดหมวดหมู่ข้อมูล คัดแยกข้อมูลที่สอดคล้อง ลดทอนข้อมูลที่ซ้ำซ้อน และจัดทำข้อมูลสรุป เกี่ยวกับการจัดวางภูมิสถาปัตย์ให้เป็นรมณีสถาน และนำเสนอเรื่องปลูกต้นไม้ ปลูกธรรมะให้คนในชุมชน

ขั้นตอนที่ 7 สรุปผลการศึกษาวิจัย และนำเสนอแบบการจัดวางภูมิสถาปัตย์ ให้กับเจ้าอาวาสวัดใหม่ (ยายแป้น) และรับฟังความคิดเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้แทนชุมชน และร่วมกันสรุปเป็นการนำเสนอองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปเผยแพร่ต่อไป

ผลการวิจัย

การจัดวางภูมิสถาปัตย์ของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถานสำหรับการเจริญจิตตภาวนา โดยใช้พลังบวรเป็นฐาน ตามแนวพุทธสันติวิธี

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการวิจัย บริบท สภาพปัญหา ความต้องการของชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) ด้านการจัดวางภูมิสถาปัตย์ของวัดให้เป็นรมณีสถานสำหรับการเจริญจิตตภาวนา จากการลงพื้นที่และได้สัมภาษณ์พลังบวร สรุปปัญหา (Paint Point) ได้ ดังนี้ คนในชุมชนต้องการมีรายได้เพิ่มขึ้นจากกิจกรรมของวัด การมีรายได้เพิ่มขึ้น จากการขายสินค้าให้นักท่องเที่ยวที่สนใจมาเที่ยวที่วัด หรือจากคนที่จะมาปฏิบัติธรรม

เพิ่มขึ้น ชาวบ้านรอบชุมชนต้องการที่จอดรถในบริเวณของวัดเพิ่มขึ้น ต้องการมีพื้นที่สีเขียวเพิ่มมากขึ้น ต้องการสถานที่ที่เป็นมุมพักผ่อน มุมสงบ เพื่อคลายความเครียด ต้องการสถานที่สัปปายะ มีอาคารปฏิบัติธรรม อาคารที่พักสำหรับปฏิบัติธรรม ชาย-หญิง ในส่วนของพระสงฆ์วัดใหม่ (ยายแป้น) ก็เข้าใจว่าชาวบ้าน มีปัญหาเรื่อง ที่จอดรถ รอคอยแก้ไขเพื่อหาทางออกร่วมกัน วัดเข้าหาชุมชน ช่วยชุมชน ชุมชนก็ช่วยวัด วัดกับบ้านเป็นของ คู่กัน วัดและชุมชนไม่ทิ้งกัน วัดเข้าไปเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงในชุมชน วัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยเพื่อช่วยบรรเทาทุกข์ ให้ชุมชน สำหรับการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมคำนึงถึงพื้นที่ ให้มีอาคารที่สะดวกสบาย มีห้องน้ำ พื้นที่ขบฉัน เติงจกรรมปฏิบัติสติปัญญา 4 พระสงฆ์วัดใหม่ (ยายแป้น) มีทัศนคติที่เป็นบวกต่อโครงการงานวิจัยนี้ เห็นความ ตั้งใจของเจ้าอาวาสที่จะปรับเปลี่ยนวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นอาวาสสัปปายะ และโครงการที่ส่งพระสงฆ์ ไปอบรมพระวิปัสสนาจารย์ พระนักเทศน์ เพื่อให้เกิดบุคคลสัปปายะ ต้องการให้วัดใหม่ (ยายแป้น) ขอขึ้นทะเบียนสำนักปฏิบัติธรรมกรุงเทพมหานคร เป็นสำนักวิปัสสนากรรมฐาน ตามแนวสติปัญญา 4 เพื่อเป็น สถานที่คลายทุกข์ ให้เกิดความสงบภายใน การจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมเพื่อพัฒนาคุณภาพทางใจ ต้องคำนึงถึง พระพุทธรูป พระธรรม พระสงฆ์ นึกถึงบรรยากาศที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ ทำคลอดพระธรรม พระสงฆ์ การเห็นสภาวะไตรลักษณ์จากใบไม้ต้นไม้ ต้นไม้ในสมัยพระพุทธกาล ต้นโพธิ์เป็นสัญลักษณ์ของการตื่นรู้ เบิกบาน ให้ทำการออกแบบการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมที่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งวัด เริ่มตั้งแต่ปากทางเข้าวัด มีจุดนำสายตา พัฒนาพื้นที่ทั้ง 5 ไร่ ทำอย่างไรให้ชุมชนเข้ามาในวัดแล้วมีความรู้สึก Sense of Belonging เกิดการพัฒนาจิตวิญญาณ ผู้วิจัยจึงได้นำความต้องการเหล่านั้นมาประกอบลงในแบบการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น)

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน คือ 1. ถิ่นรมณีย คือ ที่ตั้งต้นของพระพุทธศาสนา ซึ่งมีบันทึกไว้ในพระไตรปิฎก อย่างน้อย 4 แห่งจาก 4 พระสูตร คือ ปาสราสีสูตร, มหาสังกาสสูตร, โพธิราชกุมารสูตร และสคารวสูตร ดังที่ ตรัสว่า ที่อุรุเวลาเสนานิคม เป็นที่รมณียหนอ (รมณีย วัต ภูมิภาโค) มีไพรสมถ์ร่มรื่น น้ำเย็นปาน หวังมีแม่น้ำ ไหลผ่านเย็นชื่นใจ ชายฝั่งทำน้ำก็ราบเรียบ ทั้งโคจรคามก็มีอยู่โดยรอบ เป็นสถานที่เหมาะจริงหนอที่จะบำเพ็ญ เพียร 2. สัปปายะ 4 อาวาสสัปปายะ โดยการออกแบบการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมภายในวัดให้เหมาะสม เพิ่มพื้นที่ สีเขียว มีมุมพักผ่อน มุมสงบ การออกแบบตำแหน่งที่ตั้งอาคารปฏิบัติธรรม อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ชาย-หญิง ที่จอดรถภายในอาคาร บุคคลสัปปายะ การร่วมมือสามัคคีกันของพลังบวร การช่วยเหลือเกื้อกูล แบ่งปัน การช่วยกันพัฒนาวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นที่สัปปายะ สงบเย็น ควรแก่การพัฒนาทางด้านจิตใจ โภชนสัปปายะ มีอาหารที่เกื้อกูลกัน ชุมชนเกื้อกูลกัน วัดก็เกื้อกูลชุมชน มีการแบ่งปันอาหารที่บิณฑบาตได้ ให้แก่ผู้ยากไร้ หรือให้แก่คนภายในชุมชน เป็นการสร้างความสามัคคีภายในชุมชน อุตุสัปปายะ การออกแบบ ธรรมชาติแวดล้อมที่เหมาะสมแก่การเจริญจิตตภาวนา เมื่อมีทั้งต้นไม้ สายน้ำ ความเย็นสบาย เมื่อจิตใจผ่อนคลาย ก็ทำให้พร้อมจะรับธรรมะต่าง ๆ ที่จะมีธรรมชาติเป็นผู้แสดงธรรม 3. วรโรปสูตร พระพุทธองค์ทรงตรัสว่า ชนเหล่าใดปลูกสวนอันน่านรื่นรมย์ ปลูกป่า สร้างสะพาน ขุดสระน้ำ บ่อน้ำและให้ที่พักอาศัย บุญย่อมเจริญ แก่ชนเหล่านั้น ทั้งกลางวัน และกลางคืนตลอดกาลทุกเมื่อ ชนเหล่านั้นดำรงอยู่ในธรรม สมบูรณ์ด้วยศีลแล้ว ย่อมไปสู่สวรรค์อย่างแน่นอน

วัตถุประสงค์ที่ 3 กระบวนการพัฒนาการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมให้เป็นรมณีสถาน เริ่มที่การมีส่วนร่วม ของพลังบวร การมี Sense of Belonging ความเป็นเจ้าของสวนป่าวัดใหม่ (ยายแป้น) การมีจิตอาสา ช่วยเหลือแบ่งปัน ความเข้มแข็งของชุมชนสมัครสมานสามัคคีกัน เกิดจากการที่ชุมชนต่างมาร่วมกันทำบุญ ยกโบสถ์ อยากรเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน พอใจกับการจัดวาง ภูมิสถาปัตยกรรมที่มีสภาวะน่าสบาย เป็นการออกแบบที่ยั่งยืน คำนึงถึงการประหยัดพลังงาน โดยมีการใช้พลังงาน

โซล่าเซลล์ และการบำบัดน้ำ จากการดำเนินการวิจัยทำให้ได้ “ROMANEE Model” ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

R: Relax ผ่อนคลาย การออกแบบให้มีมุมสงบ ทำให้รู้สึกผ่อนคลายความตึงเครียด จิตใจสดชื่นเบิกบาน

O: Organizing จัดระเบียบ การบริหารจัดการเริ่มตั้งแต่การออกแบบการจัดวางตำแหน่งต้นไม้ การจัดระเบียบ การไหลผ่านของน้ำภายในสวน การจัดระบบการบำบัดน้ำ การดูแลรักษาต้นไม้ การดูแลความสะอาด การดูแล ด้านความปลอดภัยภายในสวน

M: Mindfulness การมีสติ การออกแบบส่งผลดีต่อการพัฒนาจิตใจ ทำให้ เกิดสภาวะที่ดี

A: Architecture สถาปัตยกรรมโดยใช้หลัก Biophilic Design คือ ต้องการให้ล้อมรอบไปด้วยธรรมชาติ มีการใช้ซ้ำและยั่งยืน สนับสนุนปฏิสัมพันธ์ทางบวกของมนุษย์และธรรมชาติ ความรับผิดชอบของมนุษย์ต่อธรรมชาติ

N: Naturopathy ธรรมชาติบำบัดช่วยให้รู้สึกสมองปลอดโปร่ง เสี่ยงกริ่ง เสี่ยงจากธรรมชาติ ช่วยสนับสนุนการทำสมาธิ สร้างแรงบันดาลใจ และชักจูงอารมณ์ให้เกิดความคิดสร้างสรรค์

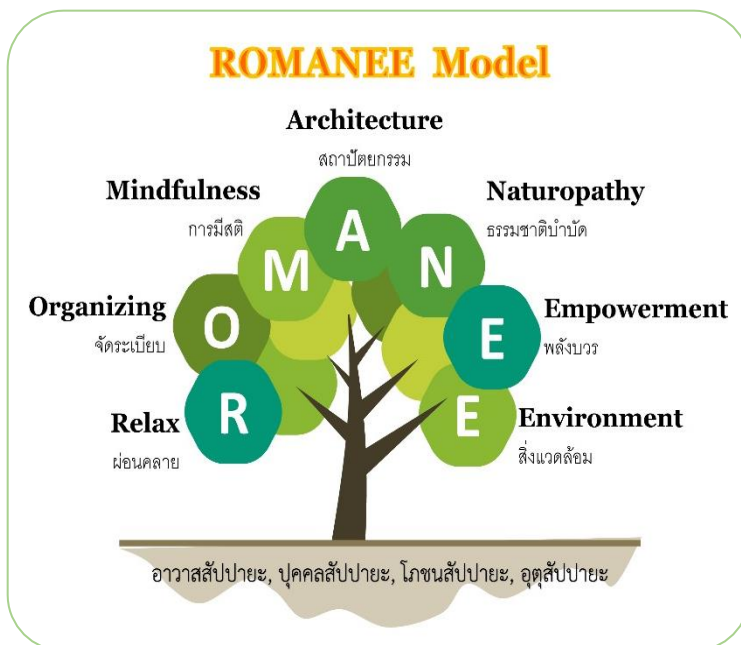
E: Empowerment ปลั่งบวร ให้ความสำคัญกับทุกคน โดยเน้นการมีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์มณีสถาน วัดใหม่ (ยายแป้น)

E: Environment การบริหารสิ่งแวดล้อม เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน

ตอบโจทย์ SDG₅ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว ช่วยลดปัญหา PM2.5, SDG₅ 15 การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก SDG₅ 17 ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

การจัดวางภูมิสถาปัตย์ของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นมณีสถานสำหรับการเจริญจิตตภาวนา โดยใช้ปลั่งบวรเป็นฐาน ตามแนวพุทธสันติวิธีตามองค์ประกอบของมณีสถานโมเดล “ROMANEE Model” ส่งผลให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ที่ตอบโจทย์เป้าหมายของการพัฒนาครอบคลุมด้านกายภาพ พหุติภาพ จิตตภาพ และปัญญาภาพ

R = Relax ผ่อนคลาย
O = Organizing จัดระเบียบ
M = Mindfulness การมีสติ
A = Architecture สถาปัตยกรรม
N = Naturopathy ธรรมชาติบำบัด
E = Empowerment ปลั่งบวร
E = Environment สิ่งแวดล้อม

Image 1: Ramani Model for Mental Development and Meditation

ด้านกายภาพ ได้แก่ 1.1 อวาสสัปปายะ มีการปรับปรุงถนน เทคอนกรีต เพื่อทำทางเข้าออกภายในวัด เพื่อความสะดวก และความปลอดภัย สร้างสำนักงานสถานที่ติดต่อ เพื่อความสะดวกแก่ผู้ประสงค์จะมาทำบุญที่วัด การออกแบบเน้นที่ความมณีสถานเพื่อตอบโจทย์ความต้องการพื้นที่สีเขียว มุมพักผ่อน มุมสงบ

สถานที่ปฏิบัติธรรม และอาคารจอดรถ 1.2 โภชนาสปายะ จากการออกแบบจะมีร้านค้าแฟ อาคารปฏิบัติธรรมมีโรงอาหารรองรับผู้ปฏิบัติธรรม 1.3 อุตุสปปายะ จากการออกแบบ จะมีช่องให้ลมพัดผ่านจากคลองบางกอกน้อย เข้าสู่สวนป่า เพื่อให้อากาศถ่ายเทได้ดี มีการใช้ละอองน้ำเพื่อเพิ่มความเย็นภายในสวน

ด้านพฤติกรรม พบว่า พระสงฆ์ สามเณรของวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้ความร่วมมือในการพัฒนาตนเพื่อให้เป็นบุคคลสปปายะ เพื่อการเจริญจิตตภาวนาของญาติโยมที่จะหลังไหลเข้ามายังวัดใหม่ (ยายแป้น) พลังบวรคนในชุมชน วัด ราชการ ได้เข้ามาช่วยกันจัดกฐินสามัคคี งานวันลอยกระทง งานปีใหม่ และงานวันเด็ก เป็นต้น มีการช่วยเหลือแบ่งปันกันภายในชุมชน เก็บขยะมาขายแล้วนำเงินเข้าวัด ผลลัพธ์จากการสร้างสำนักงานทำการของวัด ทำให้มีบุคคลสปปายะจากทั่วสารทิศ ซึ่งเป็นทั้งนิสิตเก่าและปัจจุบัน รวมทั้งประชาชนทั่วไปที่ทราบข่าวการยกโบสถ์จากสื่อต่าง ๆ ต่างพากันมาทำบุญยกโบสถ์ และขนทรายเข้าวัดเป็นจำนวนมาก

ด้านจิตตภาพ การออกแบบกิจกรรมเพื่อการพัฒนาจิตใจ ของคนในชุมชนในห้วงกวมด้วยคุณธรรม การฝึกสติ สมาธิ การมีสุขภาพจิตที่ดี คนในชุมชนมีการมาทำบุญร่วมกัน นำอาหารมาถวายพระ และมีการแบ่งปันอาหารให้กัน มีการหยอกล้อ สร้างรอยยิ้มภายในชุมชน พระสงฆ์และคนในชุมชนทำวัตร สวดมนต์ เจริญจิตตภาวนาร่วมกัน ส่วนการออกแบบการจัดวางภูมิสถาปัตย์ จะมีมุมพักผ่อนที่นั่งริมคลองบางกอกน้อย เพื่อให้คนในชุมชนรวมถึงผู้มาเยือน ได้ผ่อนคลาย ลดความตึงเครียด ด้านอาคารปฏิบัติธรรมและกิจกรรมสำหรับการเจริญจิตตภาวนา ก็ได้ทำการออกแบบไว้เรียบร้อยแล้ว

ด้านปัญญาภาพ การออกแบบจะนำต้นพระศรีมหาโพธิ์ มาปลูกตรงกลางสวน และมีน้ำตกล้อมรอบ เพื่อให้ธรรมชาติเป็นผู้สอนธรรมให้กับผู้มาเยือน ให้ได้พิจารณาธรรมจากต้นไม้ ได้ฝึกสติ ได้ใช้ปัญญาในการแก้ไขปัญหา และดำเนินชีวิตที่สงบเย็น คนในชุมชน ได้รับการอบรมเรื่องการฝึกสติ ด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในชุมชน ให้ได้ใช้ปัญญาเพื่อจัดการความขัดแย้งของคนภายในชุมชน การอบรมเพื่อสร้างครอบครัวเข้มแข็ง การอบรมเรื่องการดูแลขยะและสิ่งแวดล้อมภายในชุมชน การอบรมเรื่องการเป็นจิตอาสาเพื่อสาธารณประโยชน์

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ชุมชนมีปัญหาเรื่องที่ดินจอดรถ จะมีการจอดรถแบบไม่เป็นระเบียบ ทำให้การจราจรเข้ามาที่วัดลำบาก ไม่สามารถสวนทางกันได้ ส่วนลานปูนภายในวัดก็มีรถมาจอดเต็มทุกวัน ซึ่งเป็นปัญหาของชุมชนเมืองทั่วไป และมองว่าวัดควรจะเป็นที่จอดรถให้กับชุมชน คนในชุมชนมีปัญหาด้านเศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม ต้องการมีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้น ปัจจุบันวัดใหม่ (ยายแป้น) มีโครงการการพัฒนาต่อเนื่องจาก Wat Next วัดที่สามารถเอื้ออำนวยให้พุทธศาสนิกชน เข้าถึงปัญญา (Wisdom) การตื่นรู้ (Awareness) และมุ่งสู่ความจริงของชีวิต (Truth) ที่งานของผู้วิจัยเป็นทีม Wat Next Ep.2 ทำงานร่วมกันทั้งด้านสิ่งแวดล้อม ครอบครัว และผลิตภัณฑ์ชุมชน โดยใช้พลังบวรเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เกิดสันติภาพภายในชุมชน การรวมพลังของบ้าน วัด โรงเรียน และราชการ ช่วยกันขับเคลื่อนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีทิศทางพัฒนาทั้ง 4 ภาว คือ กายภาพ พฤติภาพ จิตตภาพ และปัญญาภาพ ซึ่งสอดคล้องกับ Phrakhruchayapattanathorn (Nai Sundaro), Sukhuprakarn, and Kanlayapatthanakul (2023) การวางแผนผังของวัดฝ่ายอรัญวาสีในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า ควรใช้แนวทางสปปายะ 7 ซึ่งหมายถึงการสร้างวัดในลักษณะที่เอื้อสภาวะที่เกื้อหนุนต่อการปฏิบัติธรรม สมควรแก่การเจริญภาวนา ควรแบ่งเขตพื้นที่ เขตพุทธาวาส เขตสังฆาวาส เขตอุบาสกอุบาสิกา มีศาลาปฏิบัติธรรม ลานปฏิบัติธรรม อาคารที่พัก ห้องน้ำห้องสุขา เป็นต้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phrakhrupalad Sampipatthanadhammajan (Niran Sirirat), Phramaha Chit Tongkratok, and Koomkrong (2022)

ผลการวิจัยพบว่า การส่งเสริมความสำเร็จในการปฏิบัติวิปัสสนาด้วยสปปายะวิธี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Khamfad, Luengworawattana, and Magod – in (2021) ที่กล่าวว่า คำว่า “บวร” ไม่ใช่เพียงคำประกอบที่ใช้เรียกสถานที่ต่าง ๆ เท่านั้น แต่หมายถึงสังคมที่เกื้อกูลกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความเจริญที่แท้จริงของสังคมจึงจะเกิดขึ้นอย่างยั่งยืน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ Phramaha Sangiam Suwajo (Maneewong), Phrakhrupipithpariyattikit, and Phoowachanathipong (2019) รูปแบบการพัฒนาวัดสร้างสุขด้วยสปปายะตามแนวพุทธจิตวิทยา พัฒนาด้านสภาพแวดล้อมภายในวัด, ด้านกิจกรรมบุญสร้างสุข, สร้างกิจกรรมชุมชนสร้างสุข

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า หลักพุทธธรรมที่เอื้อต่อการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมนิยสถาน คือ หลักสปปายะ 4 อาวาสสปปายะ มีการออกแบบการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมที่เป็นระบบ ระบุตำแหน่งอาคารปฏิบัติธรรม อาคารที่พักผู้ปฏิบัติธรรม ที่จอดรถภายในอาคารที่พัก อาคารสำนักงาน ตำแหน่งต้นไม้ใหญ่ น้ำตก ระบบบำบัดน้ำเสียภายในสวน ปุคคัลสปปายะ การมีส่วนร่วมของพลังบวร การสมัครสมานสามัคคีกัน ช่วยกันพัฒนาวัดให้เป็นอารามที่เอื้อต่อการพัฒนาทางด้านจิตใจของคนในชุมชน โภชนสปปายะ มีอาหารเกื้อกูลกันภายในชุมชน ช่วยเหลือแบ่งปันกัน อุตุสปปายะ การออกแบบที่ธรรมชาติเป็นผู้นำให้ธรรมชาติได้สอนธรรมให้กับผู้ที่เข้ามาในสวนรมณีสถานวัดใหม่ (ยายแป้น) อากาศถ่ายเทดี เย็นสบาย ซึ่งสอดคล้องกับ Phramaha Thanakorn Kittipanyo (Sroisri), Sukprakarn, and Namsena (2022) ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบภูมิสถาปัตยกรรมของวัดในพระพุทธศาสนา ลักษณะทางกายภาพของวัดในสมัยพุทธกาลนั้น มีรูปแบบตรงกับหลักสปปายะ เน้นความร่มรื่นเป็นหลัก มีเสนาสนะที่เหมาะสมและพอเพียง เน้นพื้นที่ทางธรรม หรือการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน เพื่อมุ่งเน้นการบรรลุผลนิพพาน ภูมิสถาปัตยกรรมของวัดที่ส่งเสริมการท่องเที่ยววิถีพุทธ วัดในสังคมไทยถือได้ว่าเป็นทรัพยากรและศิลปะทางศาสนาที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Phraatikan Ratthanathorn Nadhadhammo (Tappavon), Phrasrisombhot (Waranyu Sonchun), and Namsena (2023) ผลการวิจัยพบว่า ควรออกแบบภูมิทัศน์ของวัดเพื่อส่งเสริมการปฏิบัติธรรม ตามพระวินัยให้มีความเพียบพร้อมด้วยสปปายะ 7

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่าหลังจากบูรณาการศาสตร์สมัยใหม่ Biophilic Design และหลักสปปายะ 4 ได้กระบวนการพัฒนาผ่านการมีส่วนร่วมของพลังบวร ความเป็นเจ้าของสวนป่าวัดใหม่ (ยายแป้น) การมีจิตอาสาช่วยเหลือแบ่งปัน ความเข้มแข็งของชุมชนสมัครสมานสามัคคีกัน เกิดจากการที่คนในชุมชนต่างมาร่วมกันทำบุญกบิลล์ อยากเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้เป็นรมณีสถาน พอใจกับการจัดวางภูมิสถาปัตยกรรมที่มีสภาวะน่าสบาย เป็นการออกแบบอย่างยั่งยืน คำนึงถึงการประหยัดพลังงาน โดยมีการใช้พลังงานโซล่าเซลล์ และการบำบัดน้ำ การออกแบบประกอบด้วย ROMANEE Model เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของชุมชน ตอบโจทย์ SDG₅ 13 Climate Action การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว ช่วงลดปัญหา PM2.5, SDG₅ 15 Life On Land การใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศทางบก SDG₅ 17 Partnerships For The Goals ความร่วมมือเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้พลังบวรร่วมมือกันพัฒนารมณีสถานวัดใหม่ (ยายแป้น) สอดคล้องกับ Phrakhrupalad Wanchart Vichato (Yoddamner), and Phramaha Hai Dhammamedhi (Saechua) (2024) วิจัยเรื่องรมณีสถาน การบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดในทางพระพุทธศาสนา การใช้หลักการวางแผน การจัดองค์การ การจัดคนเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมบริหารจัดการสาธารณูปการของวัดให้เป็นรมณีสถาน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Tapuling, Kotsupho, and Phrakhrusiripariyatyanusath (2022) ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการพัฒนาวัด ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อมภายในวัด และปัจจัย

ด้านการสร้างเครือข่ายสนับสนุนได้แก่ พลังบวร การพัฒนาทางกายภาพ ความสะอาด ร่มรื่น การพัฒนาทางสังคม วัดเป็นสถานที่สำคัญในการทำกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา และแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ด้านจิตวิญญาณ เป็นแหล่งพัฒนาด้านจิตใจ เป็นรมณีสถาน เหมาะแก่การพัฒนาจิตใจและปัญญา

สรุป

ชุมชนวัดใหม่ (ยายแป้น) เป็นชุมชนที่พร้อมจะรับการพัฒนา คุณค่าที่จะได้รับจากงานวิจัยมีดังนี้ คือ คุณค่าต่อบุคคล ด้านจิตใจ เกิดสันติสุขภาวะขึ้นภายในจิตใจ เมื่อได้อยู่ในพื้นที่ที่เต็มไปด้วยต้นไม้ สายน้ำ ความร่มเย็น ทำให้จิตใจสบายผ่อนคลาย มีมุมสงบ ลดความตึงเครียด การได้อยู่ในพื้นที่สีเขียว ที่ช่วยลดฝุ่น PM2.5 ดีต่อสุขภาพร่างกาย ได้สูดอากาศที่ดี ด้านคุณภาพชีวิต เมื่อมีสุขภาพจิตที่ดี สุขภาพกายที่ดี ก็จะมีกำลังที่จะทำประโยชน์ตน และประโยชน์ต่อผู้อื่น คุณค่าต่อครอบครัว ครอบครัวเข้มแข็ง พ่อแม่ลูก สามารถมาเดินเล่นในสวนรมณีสถานร่วมกัน มาทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกัน เกิดความรัก ความเข้าใจกันภายในครอบครัว คุณค่าต่อชุมชน สวนรมณีสถานที่คนในชุมชนทุกคนเป็นเจ้าของช่วยกันดูแลรักษาสภาพแวดล้อมให้ดีและยั่งยืน สร้างประโยชน์ ทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันอย่างสงบ สันติสุข คุณค่าต่อสังคมและประเทศชาติ สนับสนุนนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ของกรุงเทพมหานคร และสนับสนุนนโยบายของ SDGs คุณค่าต่อพระพุทธศาสนา รมณีสถานที่ตั้งต้นของพระพุทธศาสนา สวนรมณีสถานวัดใหม่ (ยายแป้น) จะเป็นโอเอซิสทางใจ ทั้งคนในชุมชน และกับบุคคลทั่วไป ที่จะได้มาเจริญสติ มาสานต่อธรรมของพระพุทธเจ้า มาพบปะ แลกเปลี่ยน ศึกษา และพัฒนาตนจนบรรลุมรรคผลนิพพาน

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเชิงนโยบาย เสนอให้กำหนดเป็นนโยบายหลักที่สำคัญของวัดใหม่ (ยายแป้น) ที่จะสร้างวัดให้เป็นรมณีสถาน พัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ เพื่อให้เป็นวัดแห่งปัญญา (Wisdom) วัดแห่งการตื่นรู้ (Awareness) วัดที่มุ่งสู่ความจริงของชีวิต (Truth) ข้อเสนอแนะจากการวิจัยเชิงปฏิบัติ เสนอให้ตั้งศูนย์เรียนรู้ รมณีสถานเพื่อการตื่นรู้ขึ้นที่วัดใหม่ (ยายแป้น) กำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ส่งเสริมการพัฒนาจิตใจ เพื่อช่วยสังคมทั้งในชุมชนและบุคคลทั่วไป ตั้งศูนย์วิปัสสนากรรมฐาน ลงทะเบียนกับสำนักงานพระพุทธศาสนา กรมการศาสนา เพื่อขยายการเรียนรู้และการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ทำงานร่วมกับเครือข่ายต่าง ๆ เช่น มูลนิธิปลูกต้นไม้ปลูกธรรมะ สวนโมกข์กรุงเทพ มูลนิธิสถาบันราชพฤกษ์ วัดต่าง ๆ ที่สนใจจะสร้างรมณีสถานเพื่อการตื่นรู้

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับ 1. กระบวนการพัฒนาการอาบป่าในเมือง โดยใช้พลังบวร 2. กระบวนการศึกษาเรื่องต้นไม้สอนธรรม โดยใช้พลังบวร 3. กระบวนการศึกษาเรื่อง Biophilic Design กับการนำธรรมชาติ เข้าไปใช้ในการออกแบบภายในอาคารผู้ปฏิบัติธรรมชายและหญิง เพื่อการเชื่อมต่อกับสวนรมณีสถานวัดใหม่ (ยายแป้น) ให้สมบูรณ์ทั้งบริเวณพื้นที่โดยรอบและภายในอาคาร

References

- Kellert, S., & Calabrese, E. (2023). *The Practice of Biophilic Design*. Retrieved July 2, 2023, from <https://www.biophilic-design.com/>
- Khamfad, P., Luengworawattana, P., & Magod-in. (2021). Buddhist Principles and the Power Concept of “Bowon” (Ban, Temple, School) to Promote the Conservation of the Chedi Bucha Canal. *13th National Academic Conference (Nokhon Pathom Rajabhat University): Conservation of the Natural Environment and Local Arts*. Nokhon Pathom: Nokhon Pathom Rajabhat University.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tipitakas*. Bangkok: MCU Press.
- Phra Brahmagunabhorn (P.A. Payutto). (2016). *Introduction to Buddhism: Life Is Beautiful, Society Is Good, Nature is Romanee*. (2nd ed.). Bangkok: Plitham Publishing House.
- Phraatikan Ratthanathorn Nadhadhammo (Tappavon), Phrasrisombhot (Waranyo Sonchun), & Namsena, S. (2023). Landscape Design Model of Temples to Promote Dhamma Practice. *The Journal of Research and Academics*, 6(6), 41-54.
- Phrakhruchayapattanathorn (Nai Sundaro), Sukhuprakarn S., & Kanlayapatthanakul W. (2023). Planning of Aranyavasi Temples in Thai Society. *The Journal of Research and Academics*, 6(1), 1-14.
- Phrakhrupalad Panyaworawat, & Koomkrong, S. (2022). *Open the Door to Bang Khun Non, Yin Yol Wat Mai (Yai Paen)*. Bangkok: Prayoonsanthai Publishing House.
- Phrakhrupalad Sampipatthanadhammajan (Niran Sirirat), Phramaha Chit Tongkratok, & Koomkrong, V. (2022). A Successful Encouragement in the Vipassana Meditation Practice according to the Sappaya Principle. *Journal of Arts Management, Foundation of Globalization Fairness*, 6(4), 1908-1922.
- Phrakhrupalad Wanchart Vichato (Yoddamnern), & Phramaka Hai Dhammamedhi (Saechua) (2024). SANCTUARY: The Management of the Construction for Temple in Buddhism. *The Journal of Research and Academics*, 7(1), 337-352.
- Phramaha Sangiam Suwajo (Maneewong), Phrakhrupipithpariyattikit, & Phoowachanathipong, K. (2019). Model of Happiness Monastery Development by Suppaya Based on Buddhist Psychology. *Journal of MCU Nakhondhat*, 6(6), 2822-2841.
- Phramaha Thanakorn Kittipanyo (Sroisri), Sukprakarn, S., & Namsena, S. (2022). Landscape Architecture of Temples Promotion the Buddhist Tourism in Phetchabun Province. *The Journal of Research and Academics*, 5(4), 29-31.
- Tapuling, C., Kotsupho, P., & Phrakhrusiripariyatanusath (2022). A Model of Temple Development according to Buddhist Ecology: A Case Study of Temples Promoting Environmental Management at an Excellent Level. *Journal of Graduate studies Review MCU Phrae Campus*, 8(2), 150-168.

United Nations Thailand. (2023). *The Causes and Effects of Climate Change*. Retrieved June 10, 2023, from <http://Thailand.un.org/th/174652-สาเหตุและผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ>

World Commission on Environment and Development. (2023). *Our Common Future*. Retrieved July 13, 2023, from <http://www.un-documents.net/our-common-future.pdf>

สันตินวัตกรรมการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย*

Peace Innovation for Development of Peaceful Practices in Early Childhood Caregivers

¹ชญาพร บุญหนา และ ชันทอง วัฒนประดิษฐ์

¹Chadaporn Boonhna and Khantong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Dhammatrooper@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาบริบท และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย 2) เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ศาสตร์สมัยใหม่และหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย 3) เพื่อพัฒนาและนำเสนอสันตินวัตกรรมการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมวิธี ทดลองนำร่องแบบ Exploratory Sequential Design เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก 22 รูป/คน ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก จิตวิทยาเด็ก ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนา และสันติวิธี สันทนากลุ่มเฉพาะผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 7 คน ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยการทดลองนำร่องกลุ่มผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 17 คน เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลก่อนและหลังการทดลอง ได้แก่ แบบประเมินการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสะท้อนความรู้สึกด้วยเทคนิค AAR ใช้สถิติวิเคราะห์เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยด้วยค่า t-test และวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วสรุปผลแบบพรรณนาโวหาร

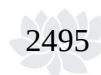
ผลการวิจัยพบว่า 1) ปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ปัญหาพ่อแม่ ผู้ดูแลเด็กที่ไม่พร้อมขาดความเข้าใจในการดูแลเด็กปฐมวัย ทำให้เกิดปัญหาคุณภาพของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ได้แก่ องค์ความรู้ในการดูแลเด็กไม่เพียงพอ, ไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็ก และการบริหารจัดการสภาวะอารมณ์ตัวเอง 2) ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยต้นแบบ มีหลักธรรมที่นำไปพัฒนาให้เกิดสันติวิถี คือ พรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา 3) พัฒนาและนำเสนอสันตินวัตกรรมการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย คือ การใช้หลักสูตร ประกอบด้วย 4 โมดูลของการฝึกปฏิบัติและติดตามผล เพื่อสร้างให้เกิดการตระหนักรู้ ผลการทดลองพบว่า ค่าเฉลี่ยสมรรถนะของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย หลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ค่า t-test = 3.34 ที่ระดับ .05 ผู้เข้าอบรมพึงพอใจในการอบรมและนำความรู้ไปใช้ในการทำงานได้เป็นอย่างดี หลักสูตรนี้เกิดองค์ความรู้ใหม่จากงานวิจัย คือ “CARE” Model

คำสำคัญ: ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย; สันตินวัตกรรม; สันติวิถี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate context and the needs for the development of peaceful practices in early childhood caregivers; 2) to

*Received June 11, 2024; Revised July 18, 2024; Accepted July 22, 2024

analyze concepts of modern science and the Buddhist peaceful means conducive to the development of peaceful practices in early childhood caregivers; and 3) to develop and present peace innovation for the development of peaceful practices in early childhood caregivers. The study employed a mixed-method research design, incorporating an exploratory sequential approach. Qualitative data were collected through in-depth interviews with 22 participants, including child specialists, child psychologists, experts in Buddhism and peaceful means, as well as focus group discussions with 7 participants. Quantitative data were gathered via a pilot experiment involving 17 early childhood caregivers. The tools used for the pretest and posttest included a participant observation form and an after-action review approach. The data were analyzed using t-tests and content analysis and were presented descriptively.

From the study, the following results were found: 1) Factors affecting the development of peaceful practices in early childhood caregivers include parental issues, such as a lack of readiness and understanding of early childhood caregiving. These challenges lead to quality problems among early childhood caregivers, such as insufficient knowledge in providing care to children, a lack of understanding of children's nature, and poor emotional self-management; 2) A model early childhood caregiver should embody the Buddhist principle of peaceful practices, specifically the *Brahmavihāra* (the four sublime states of mind), which include *mettā* (loving-kindness), *karuṇā* (compassion), *muditā* (empathetic joy), and *upekkhā* (equanimity); and 3) The development of peace innovation for peaceful practices in early childhood caregivers involved the implementation of a training with four practice modules and a follow-up process to foster awareness. The study found that the posttest scores of early childhood caregivers were significantly higher than the pretest scores, with a t-test value of 3.34 at a 0.05 level of statistical significance. Participants reported a high level of satisfaction with the training and effectively applied the knowledge in their work. This training resulted in the development of a new framework, referred to as the 'CARE' model.

Keywords: Early Childhood Caregivers; Peace Innovation; Peaceful Practices

บทนำ

เด็กปฐมวัย เป็นก้าวแรกแห่งชีวิตที่มีความสำคัญในการพัฒนามนุษย์ องค์การยูนิเซฟ ให้ความสำคัญ เด็กปฐมวัย นับแต่ช่วงเวลาอายุในครรภ์จนถึงอายุ 6 ปี ซึ่งสถานการณ์เด็กปฐมวัยในประเทศไทยในมุมมองขององค์กรโลกให้เป็นหนึ่งในเรื่องที่ไม่ได้รับการเล็งดูหรือการกระตุ้นการเรียนรู้ที่เหมาะสม การใช้ความรุนแรงในการลงโทษเด็ก ซึ่งในช่วงวัยนี้ควรได้รับการดูแลเอาใจใส่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการพัฒนาในอนาคต (UNICEF, 2023) เด็กปฐมวัยจึงเป็นทรัพยากรสำคัญในฐานะกำลังพลในการพัฒนาชาติและโลก ด้วยยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว สลับซับซ้อน เทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในวิถีชีวิตเกือบทุกด้าน เด็กจะเติบโตไปใช้ชีวิตในโลกยุคใหม่แบบนี้ได้ ย่อมต้องมีคุณลักษณะแบบใหม่ที่เปลี่ยนแปลงจากยุคเก่าไปด้วย เพราะอนาคตของประเทศชาติจึงขึ้นอยู่กับคุณภาพของเด็ก ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจึงมีบทบาทที่สำคัญมากในการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์ของชาติ ให้เติบโตและแข็งแรงทั้งกายใจ มีความพร้อมในการออกไปใช้ชีวิต พึ่งพาตนเองได้ และอยู่ในสังคมปัจจุบันได้อย่างมีความสุข ดังนั้น ถ้าสามารถสนับสนุน ส่งเสริม และ

พัฒนาผู้ดูแลเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพทั้งกาย วาจา ใจ ได้ก็จะช่วยให้เด็กมีการพัฒนาการที่ดีขึ้น คุณภาพชีวิตของเด็กดีขึ้น ประเทศชาติก็จะสามารถขับเคลื่อนไปได้อย่างรวดเร็ว

ในการดูแลเด็กปฐมวัย ท่ามกลางโลกที่ผันผวนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเป็นสิ่งที่ท้าทายของผู้ดูแลเด็กเป็นอย่างยิ่ง เมื่อเด็กและครอบครัวไทยต้องเผชิญกับ 3 วิกฤตคือวิกฤตโควิด-19 วิกฤตความเหลื่อมล้ำและการพัฒนา และวิกฤตสังคมการเมือง หากสภาวะใจไม่แข็งแรงพอ ผลกระทบก็จะเกิดขึ้นกับตัวผู้ดูแลและส่งผลต่อเด็กอย่างแน่นอน โดยเฉพาะเด็กในวัยแรกเกิดถึง 6 ปี เปรียบดังรากแก้วของชีวิตมนุษย์ ที่จะต้องได้รับการดูแลเป็นอย่างดีที่สุด ผู้ดูแลเด็กในทุก ๆ มิติ อาทิ พ่อแม่ พี่เลี้ยงเด็ก ครูพี่เลี้ยง ผู้ที่มีอาชีพผู้ดูแลเด็กทุกหน่วยงาน รวมถึงญาติพี่น้องฯ ก็จะต้องให้ความสำคัญในการดูแลเด็กเป็นอย่างยิ่ง โดยเริ่มจากการเตรียมความพร้อมในทุก ๆ ด้าน ทั้งทักษะด้านวิชาชีพหรือทักษะการดูแลเด็ก (Hard Skill) ทักษะความสามารถเชิงสมรรถนะ ทักษะด้านอารมณ์ อุนิสัย ความคิด (Soft Skill) รวมไปถึงมุมมองและแนวคิดที่ดีในการดูแลเด็กด้วย สำหรับปัญหาความรุนแรงในเด็กในประเทศไทย ไตรมาส 1 ปีงบประมาณ 2565 พบว่ามีจำนวนความรุนแรงในครอบครัวสูงขึ้นถึง 667 ราย หากเปรียบเทียบในช่วงไตรมาส ที่ 1 ของ 5 ปีที่ผ่านมา (ปีงบประมาณ 2561-2565) พบว่า ความรุนแรงในครอบครัว ปี 2565 สูงสุด เท่ากับ 29% ผู้ถูกกระทำความรุนแรงส่วนใหญ่แล้วเป็นเด็กและสตรี จากข้อมูลสำนักงานตำรวจแห่งชาติเปิดเผยว่า 16 ปีที่ผ่านมา มีการใช้ความรุนแรงกับเด็กมากกว่า 1,300 ราย และยังพบจำนวนเด็กที่ถูกกระทำความรุนแรงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (Kritpittayabun, 2023)

มีผลการศึกษาที่สะท้อนถึงปัญหาการดูแลเด็กปฐมวัยของผู้ดูแลเด็กในศูนย์เด็กเล็ก พบปัญหาจากครอบครัว ผู้ปกครองเด็กไม่มีความรู้ความเข้าใจแลใส่ใจในพัฒนาการเด็ก มาตรฐานของศูนย์เด็กเล็กคุณภาพไม่เท่ากัน ผู้ดูแลเด็กจึงมีความสำคัญในการส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย จิตใจ วินัย อารมณ์ สังคม และสติปัญญาให้สมวัย และเป็นไปตามมาตรฐานศูนย์เด็กเล็ก (Phromreungrit et al. 2020) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการปลูกฝังคุณธรรมและความเป็นพลเมืองที่ดี ผู้ดูแลเด็กปัจจุบันจึงมีบทบาทต้องดูแลพูกเอาใจใส่ดังเสมือนพ่อแม่ของเด็ก การพัฒนาศักยภาพของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจึงเป็นเรื่องสำคัญและจำเป็นในฐานะเป็นผู้เสริมสร้างต้นทุนชีวิต (Life Assets) ให้แก่เด็กโดยผ่านจากการเลี้ยงดูของผู้ดูแล ที่มีความรักและผูกพันด้วยการแสดงออก (Sa-nguanphong et al. 2022) อย่างไรก็ตาม มีผลการศึกษาที่สะท้อนถึงปัญหาของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ทั้งในเรื่องการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม ไม่เป็นแบบอย่างแก่เด็ก ขาดความรักและอดทนในวิชาชีพ จึงทำให้เกิดความบกพร่องในการดูแลเอาใจใส่เด็ก ขาดคุณธรรมจริยธรรม ครูผู้ดูแลเด็กบางคน ขาดความ รับผิดชอบ มีระเบียบวินัยต่อการปฏิบัติหน้าที่น้อย ไม่ค่อยมีส่วนร่วมในการทำงานร่วมกับบุคคลอื่นใน หน่วยงาน เป็นต้น และได้นำเสนอให้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือ พรหมวิหาร ๔ มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการปฏิบัติงานของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย (Laongthong et al. 2021) ซึ่งถือว่าเป็นแนวคิดที่สำคัญในการบ่มเพาะสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ที่จะส่งมอบต่อสันติวิธีให้กับเด็กปฐมวัยทั้งพฤติกรรมและทัศนคติในการดำเนินชีวิต กล่าวคือ มีสันติวิธีที่แสดงออกผ่านการกระทำ การสื่อสาร และความคิดที่ประกอบด้วยเมตตา กรุณา มุทิตา และอุเบกขา เป็นสายธารบ่มเพาะให้เด็กได้เห็นและเป็นแบบอย่าง อีกทั้งยังทำให้ผู้ดูแลเด็กได้ตระหนักถึงคุณค่าแท้ของอาชีพในฐานะผู้ดูแลเด็กที่เปรียบเสมือนบุคคลในครอบครัวที่รักและปรารถนาดีต่อเด็กอย่างจริงใจ

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยซึ่งทำงานในองค์กรภาคเอกชนด้านการให้บริการผู้ดูแลเด็กปฐมวัยมาเป็นเวลานาน โดยเฉพาะการให้คำปรึกษาผู้ดูแลเด็กและพ่อแม่ พบว่า จากการพูดคุยและสอบถามสิ่งที่พ่อแม่ ผู้ปกครองคาดหวังในตัวของเด็ก คือ อยากให้เด็กเติบโตขึ้นมาเป็นคนดี มีความสุข สามารถดูแลและพึ่งพาตนเองได้ ไม่เป็นภาระต่อครอบครัวและสังคม แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดูแลเด็กในปัจจุบัน

ส่วนหนึ่งมาจากการขาดองค์ความรู้หรือทักษะการดูแลที่ไม่มากพอ ปัญหาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการใช้ชีวิต การบริหารจัดการอารมณ์ตนเอง ซึ่งก็จะส่งผลกระทบต่อเด็กที่ดูแล ดังนั้นนอกจากความรู้ ทักษะ ในการดูแลเด็กที่ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยจะต้องมีแล้ว การพัฒนามนุษย์แต่ละคนให้เข้าถึงจุดหมายแห่งสันติ โดยเกิด ปัญหาที่รู้เข้าใจสิ่งทั้งหลายตามความเป็นจริงก็สำคัญ แต่การที่ชีวิตจะเข้าถึงสันติได้ จะต้องมีการพัฒนา ทั้งด้านพฤติกรรมในการดำเนินชีวิต ทั้งด้านจิตใจ และที่สำคัญที่สุดคือปัญหาที่จะเข้าถึงความจริงของโลกและ ชีวิตได้

จากความเป็นมาและสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น รวมทั้งจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษา สันตินวัตกรรมการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนา สันติภายในที่เอื้อต่อการดำรงชีวิตและการทำงานที่มีคุณค่าได้อย่างสัมฤทธิ์ผล และมีความสุขไม่เกิดความทุกข์ อันจะส่งของปัญหาต่าง ๆ ทั้งในเด็กและในชีวิต การศึกษาวิจัยนี้จึงได้นำแนวคิดเรื่องสันตินวัตกรรมการพัฒนา สันติวิถีโดยใช้ไตรสิกขา ที่มีปัจจัยประกอบไปด้วยพรหมวิหาร 4 ผสานกับศาสตร์สมัยใหม่ เป็นการสร้างสันติ นวัตกรรม โดยใช้พื้นที่ศึกษาทดลองนำร่องกับกลุ่มศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร เพื่อต้องการพัฒนาบุคลากรให้เป็นผู้ที่มีคุณภาพและมีความสุขในการทำงานภายใต้ภาวะที่มีความท้าทาย หลากหลายประการมาทำการวิจัยเป็นต้นแบบในการสร้างสันตินวัตกรรมครั้งนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบท และความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย
2. เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด ศาสตร์สมัยใหม่และหลักพุทธสันติวิธีที่เอื้อต่อการพัฒนาสันติวิถีของ ผู้ดูแลเด็กปฐมวัย
3. เพื่อพัฒนาและนำเสนอสันตินวัตกรรมการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยเชิงผสมผสาน (Mixed Methods Research Design) โดยมีวิธีการดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง สังเคราะห์แนวคิด ทฤษฎี เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แนวคิดศาสตร์สมัยใหม่แนวคิดการดูแลเด็กและ จิตวิทยาในปฐมวัย แนวคิดทฤษฎีการสื่อสารเชิงบวก แนวคิดการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ และหลักพุทธสันติวิธีในการ พัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กด้วยหลักธรรมพรหมวิหาร 4 เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดและเครื่องมือ วิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured Interview) การประเมิน ก่อนและหลังการทดลอง ด้วยแบบประเมินสมรรถนะของสันติวิถีผู้ดูแลเด็ก (Pre-test and Post-test) กระบวนการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ หากคุณภาพเครื่องมือโดยตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) มีการ วิเคราะห์ความตรงทางด้านเนื้อหา (Content Validity) ด้วยการคำนวณหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Consistence : IOC) เชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่าน งานวิจัยนี้ได้รับรองจริยธรรมการวิจัย จากสถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ใบรับรองที่ ว. 129/2567

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล การเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ผู้เชี่ยวชาญ ด้านเด็ก จิตวิทยาเด็ก ผู้เชี่ยวชาญด้านพระพุทธศาสนาและสันติวิธี โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (Purpose sampling) ทำการสัมภาษณ์เชิงลึก 22 รูป/คน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อนำมาสรุป ในการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย

ขั้นตอนที่ 4 การวิจัยเชิงปริมาณ ก่อนนำไปใช้ในการทดลองนำร่อง ได้มีการออกแบบและปรับปรุงหลักสูตรโดยสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญแตกต่างกันจำนวน 7 คน ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านเด็ก ด้านการศึกษาตลอดชีวิต ด้านวิทยาการกระบวนการด้านพระพุทธศาสนาและด้านสันติวิธี

ขั้นตอนที่ 5 การทดลองกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน จำนวน 17 คน โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง เกณฑ์ในการคัดเลือก คือ เป็นผู้ประกอบอาชีพผู้ดูแลเด็กปฐมวัยอย่างน้อย 2 ปี มีความยินดีเข้าร่วมกิจกรรมได้ตลอดการทดลอง เครื่องมือที่ใช้ประเมินผลก่อนและหลังการทดลองด้วยแบบวัดสันตินวัตกรรมการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย แบบประเมินการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม การสะท้อนความรู้สึกและการสรุปถอดบทเรียนสะท้อนคิด ผ่านกระดานบอร์ดออนไลน์ Padlet

ขั้นตอนที่ 6 วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผล วิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการตรวจสอบข้อมูลสามเส้าด้านวิธีรวบรวมข้อมูล (Method triangulation) เป็นการตรวจสอบโดยพิจารณาจากการใช้วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลที่แตกต่างกันเพื่อรวบรวมข้อมูลเรื่องเดียวกัน การแปรผลข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ วิเคราะห์ด้วยสถิติแบบบรรยาย (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และ ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) วิเคราะห์ด้วยสถิติอนุมาน (Inferential Statistics) ใช้การทดสอบค่าที (t-test) แบบ Dependent Samples เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างของคะแนนแบบวัดสันตินวัตกรรมการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ดำเนินการสรุปผลข้อมูลโดยรายงานผลการวิจัยทดลองด้วยสถิติวิเคราะห์ t-test อธิบายเชิงคุณภาพประกอบนำเสนอสรุปข้อมูลแบบอุปนัยวิธีและนำเสนอข้อมูลด้วยพรรณนาโวหาร

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพบริบท ความต้องการจำเป็นในการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย มีกระบวนการในการพัฒนา 4 ด้าน คือ 1) การพัฒนาความรู้ในการดูแลเด็ก เนื่องจากสังคมไทยยังขาดแหล่งข้อมูลในการให้ความรู้กับผู้ดูแลเด็ก แหล่งความรู้ที่เข้าถึงได้ก็มีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง ดังนั้นการดูแลเด็กของผู้ดูแลเด็กในปัจจุบันจึงจำเป็นต้องดูแลกันในรูปแบบเดิม ๆ ที่ส่งต่อกันมารุ่นสู่รุ่น จึงทำให้เกิดปัญหาและความรุนแรงในเด็กเกิดขึ้น ต้องเข้าใจธรรมชาติของเด็ก หากไม่เข้าใจจะส่งผลกระทบต่อตัวเด็กโดยตรงผ่านการเลี้ยงดู ทั้งการดูแลทางกาย วาจา จากการสื่อสารที่ไม่เหมาะสม และส่งผลกระทบต่อจิตใจ สุดท้ายเกิดเป็นปมในใจติดตัวเด็กไปจนเติบโตเป็นผู้ใหญ่และเป็นปัญหาในสังคมท้ายที่สุด 2) เข้าใจพ่อแม่ผู้ปกครอง สื่อสารอย่างสันติ นอกจากการดูแลเด็กสิ่งที่ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยต้องเผชิญคือ พ่อ แม่ ผู้ปกครอง ดังนั้นในการทำความเข้าใจความแตกต่างในแต่ละครอบครัวจึงเป็นสิ่งสำคัญ เมื่อเข้าใจความแตกต่างแต่ละครอบครัว เช่น ลักษณะนิสัย ท่าทาง เข้าใจถึงความเป็นบุคคลนั้น ๆ ก็จะทำให้ในการสื่อสารง่ายมากขึ้น สื่อสารด้วยความเข้าใจก็จะไม่นำไปสู่ความขัดแย้ง และส่งผลต่อการดูแลเด็ก 3) ทักษะการบริหารจัดการสภาวะอารมณ์ตัวเอง สืบเนื่องมาจากการที่ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยไม่เข้าใจภาพรวมในการดูแลเด็ก ไม่สามารถแยกได้ว่าแบบไหนคือธรรมชาติตามวัย แบบไหนคือพฤติกรรมที่ต้องแก้ไข ไม่เข้าใจความแตกต่างของผู้ปกครองแต่ละครอบครัว จึงส่งผลกระทบต่อสภาวะอารมณ์ ที่ไม่สามารถรับมือกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้ ถ้าหากไม่มีสติมากพอในการยังยั้งจิตใจจะส่งผลต่อตัวเด็กโดยตรง 4) เกิดสันติวิถี เมื่อผู้ดูแลเด็กรู้และเข้าใจธรรมชาติของเด็ก เข้าใจความแตกต่างของพ่อแม่ ผู้ปกครอง สามารถนำองค์ความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการดูแลเด็กและการสื่อสารกับเด็ก พ่อแม่ ผู้ปกครองและเพื่อนร่วมงานได้อย่างสันติและเป็นวิถีในการดำเนินชีวิตที่ดีมากขึ้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 แนวคิด ทฤษฎีศาสตร์สมัยใหม่และแนวคิดตามหลักพุทธสันติวิธีของการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย แนวทางการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยตามหลักพุทธสันติวิธี พบว่าหลักพรหมวิหาร 4 สามารถนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กได้อย่างแท้จริง โดยนำเสนอในสองมิติ คือ การพัฒนาผู้ดูแลเด็กจากด้านใน คือ เรื่องของสันติภายในการดำเนินชีวิต และมิติของความรู้ที่เกี่ยวข้องในการดูแลเด็กปฐมวัยและการสื่อสารอย่างสันติกับเด็กพ่อแม่และผู้ปกครอง ดังนี้

การเสริมสร้างพลังแห่งความรักความเมตตาด้วยพรหมวิหาร 4

เมตตา คือปรารถนาดีต่อคนทั้งโลก เมตตา คือปรารถนาดีต่อคนทั้งโลก เมตตาเป็นความรักที่บริสุทธิ์ รักไม่มีข้อยกเว้น ไม่มีเงื่อนไข มีความรู้สึกอยากจะเข้าไปช่วยเหลือในยามที่เด็กเจอปัญหาในสถานการณ์ปกติ เราก็ต้องมีความรักและการดูแลเด็กปฐมวัย ไม่ว่าเด็กจะน่ารักหรือไม่น่ารัก มาจากหลากหลายบ้าน ร้อยพ่อพันแม่ก็ตาม แต่อย่ารักเกินไป ถึงแม้ว่าเราจะได้เงินแต่ก็ต้องรู้สึกรังเกียจที่เราเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญได้ช่วยเด็ก ก็คือมีจิตที่เมตตาอยากให้เขาได้เติบโตไปเป็นเด็กที่ดีมีความสุข

กรุณา คือสงสารอยากช่วยเหลือให้พ้นทุกข์ ใช้ในสถานการณ์ที่เด็กตกต่ำ หรือมีปัญหาที่จะต้องเข้าไปช่วยเหลือ คอยสอดส่องสงสารดูแล ช่วยเหลือยามเกิดทุกข์ เช่น เด็กร้องไห้ งอแง เจ็บป่วย ก็ต้องเข้าไปช่วยเหลือ ใช้ในสถานการณ์ที่เขาตกต่ำ การมีปัญหาลึก ๆ น้อย ๆ ที่ต้องเข้าไปช่วยเหลือ

มุทิตา คือพลอยยินดีปรีดา ไม่ริษยาตาร้อน ถ้าเด็กพึ่งพาตัวเองได้เด็กประสบความสำเร็จเป็นคนที่ไม่โอ้อวด เป็นคุณธรรมสำหรับการป้องกันความอิจฉาเห็นเขาได้ดีและมีความสุข เห็นคนอื่นประสบความสำเร็จก็มีความสุข ใช้สถานการณ์ที่เขาประสบความสำเร็จ จะเป็นตัวถ่วง ถ้าใช้เกินขอบเขตเด็กจะเหลิง ขมออย่างมีคุณภาพชมที่การกระทำไม่ใช่แค่ผลลัพธ์

อุเบกขา คือวางใจเป็นกลางไม่เลือกข้างใคร วางใจ อยู่ในความนิ่ง คอยสอดส่องแต่ยังไม่ต้องเอาตัวเองเข้าไปช่วยเหลือ เปิดพื้นที่ให้เขาได้เรียนรู้ ทดลอง พึ่งพาตัวเอง จนเขาตั้งตัวได้ มีอุเบกขา (เป็นกลาง-ไม่แทรกแซงชีวิตลูก) ผู้ดูแลเด็กก็เช่นกัน ควรมีความสงบนิ่งภายใน ไม่ว่าดีร้ายมากระทบ สามารถวางให้อยู่ในความสงบนิ่งได้ การวางท่าทีของตัวเอง ไม่ร้อนรน อยู่ในความนิ่ง ข้างในอาจจะร้อน คือมีกิเลสอยู่แต่คนที่ฝึกมาดีแล้วที่มีเมตตาเป็นฐานก็จะยิ่งให้มีสติและใช้ปัญญาแก้ปัญหา ถ้าเราวางอุเบกขาได้ รู้ว่าอะไรที่เราทำไม่ได้แต่ฝืนทำก็ทำให้เราทุกข์

วัตถุประสงค์ที่ 3 การพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ในศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน เขตคลองเตย กรุงเทพมหานคร ได้รูปแบบการพัฒนาซึ่งประกอบด้วย 4 Module ได้แก่ Module 1 ปูฐานใจสู่ฐานกาย Nanny (Inner) Peace Module 2 เปิดประตูสู่ธรรมชาติของเด็ก Module 3 เข้าใจพ่อแม่ ผู้ปกครองสื่อสารอย่างสันติ Module 4 ตัดปิกสันติวิธีกับการนำไปประยุกต์ใช้ โดยการคัดเลือกจากการสมัครจำนวน 17 คน ใช้การอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 2 วัน และการปฏิบัติการเสริมสร้างทักษะด้วยตนเองของผู้ดูแลเด็ก การวัดและประเมินผลหลักสูตรสันติวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ใช้การวัดและการประเมินผลทั้ง 2 มิติ คือ การประเมินระหว่างการอบรม (Formative Assessment) และ การประเมินภาพรวม (Summative Assessment) ผลการอบรมแสดงตามตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยพฤติกรรมการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยก่อน-หลังการทดลอง

n = 17

สมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
พฤติกรรมการพัฒนาสันติวิธี	4.35	0.44	4.73	0.33	3.34	.002

*p < 0.05

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยรายด้านสมรรถนะการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยรายด้านก่อน-หลังการทดลอง

n = 17

ผลการพัฒนาสมรรถนะ	ก่อนทดลอง		หลังทดลอง		t	Sig.
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.		
1) ตระหนักรู้คุณค่าในตนเอง	4.35	0.44	4.73	0.30	3.34	.004
2) เข้าใจธรรมชาติและสันติวิธีในการดูแลเด็ก	4.32	0.50	4.67	0.32	2.46	.026
3) สื่อสารด้วยเมตตาสร้างพลังสันติสุข	4.38	0.45	4.75	0.30	3.01	.008

*p < 0.05

จากตารางแสดงให้เห็นว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยก่อนทดลองใช้หลักสูตรอบรมระหว่างก่อนทดลองและหลังทดลองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยรวมหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลอง และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยคะแนนสมรรถนะการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย แต่ละด้านหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยก่อนเรียน ผู้ดูแลเด็กปฐมวัยยังไม่เข้าใจถึงการรู้คุณค่าในตนเอง ไม่เข้าใจว่าสันติวิธีจะเกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กปฐมวัยอย่างไร และการสื่อสารด้วยเมตตาจะช่วยให้เกิดความสันติลดความขัดแย้งได้มากน้อยแค่ไหน เมื่อผู้เรียนได้เข้าร่วมตามกระบวนการที่ออกแบบไว้ ทำให้เกิดการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเอง รักตนเองมากขึ้น รวมไปถึงเห็นคุณค่าในอาชีพที่เลี้ยงเด็ก เพราะพี่เลี้ยงเด็กคือต้นน้ำ เป็นหนึ่งองค์ประกอบในการพัฒนา ปลุกฝังให้เด็กสามารถเติบโตเป็นเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพในสังคมได้ ผู้ดูแลเด็กเข้าใจในธรรมชาติของเด็กแต่ละช่วงวัยมากยิ่งขึ้น สามารถแยกแยะได้ว่าพฤติกรรมของเด็กที่เกิดขึ้นเป็นธรรมชาติตามวัยหรือเป็นพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม สันติวิธีในการดูแลเด็กจะเกิดขึ้นได้เมื่อเราเข้าใจในตัวของเด็กนั่นเอง สุดท้ายการสื่อสารด้วยเมตตาจึงเกิดขึ้น สืบเนื่องมาจากการเข้าใจในตัวเด็ก และเข้าใจถึงลักษณะความแตกต่างของพ่อแม่ ผู้ปกครอง เมื่อได้เรียนรู้และได้วิธีการในการรับมือและสื่อสารเชิงบวกก็สามารถสื่อสารได้อย่างมีเมตตามากขึ้น มีพลังในการสื่อสารที่นำไปสู่สันติสุข

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัยครั้งนี้ทำให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ เรียกว่า โมเดล CARE ตามรูปภาพที่ปรากฏ ดังนี้

Picture 1: โมเดล CARE for Peace Nanny

จากแผนภาพรูปแบบโมเดล ประกอบไปด้วย

C- Cultivate self-love to pass on love to children with mindfulness คือ มีสติรักตน เพื่อส่งต่อความรักให้เด็ก เน้นในเรื่องของการฝึกสติภายในใจให้เกิดความสงบอยู่กับตนเอง รู้ตนเอง ก่อนเข้าสู่กระบวนการใช้ชีวิต

A- Acknowledge and understand children's nature คือ เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เรียนรู้ในโลกของเด็ก เด็กแต่ละคนต่างกัน การเลี้ยงดูต่างกันนำไปสู่พฤติกรรมที่แตกต่างกัน

R- Respectfully communicate with children, parents, and colleagues คือ สื่อสารอย่างสันติทั้งต่อเด็ก ผู้ปกครอง และเพื่อนร่วมงาน เรียนรู้ในเรื่องของพ่อแม่แต่ละแบบที่แตกต่างกัน ดังนั้นเด็กแต่ละคนจึงมีความต่างกันโดยสิ้นเชิง

E- Encourage and nurture seeds of peace and joy in children คือ การนำพาเมล็ดพันธุ์แห่งสันติสู่เด็กอย่างมีความสุข คือการติดปีกสันติวิธี เป็นการนำความรู้ทั้งหมดมาประมวลอีกครั้งและให้เครื่องมือในการนำไปพัฒนาตนเองได้ด้วยตนเอง

สรุปสิ่งที่ได้จากองค์ความรู้ คือ

1) หลักการและแนวทางในการจัดอบรมต้องกระตุ้นการมีส่วนร่วม วิธีนี้จะช่วยสร้างบรรยากาศการอบรมและดึงดูดความสนใจได้ดี กิจกรรมกลุ่มย่อยจะช่วยละลายพฤติกรรมและเสริมทักษะการทำงานร่วมกันรวมทั้งกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้กันอยู่เสมอ นอกเหนือจากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและกิจกรรมสนทนาการแล้ว การกำหนดโจทย์ท้าทายความสามารถ กระตุ้นความคิดจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมอบรมได้พัฒนาทักษะเดิมให้เก่งขึ้นไปอีก

2) การนำหลักพุทธสันติวิธีและแนวคิดทฤษฎีสมัยใหม่สามารถนำมาบูรณาการผสมกลมกลืนและนำมาใช้เพื่อออกแบบกิจกรรมตอบสนองความต้องการจำเป็นได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตารางที่ 3 สรุปความเชื่อมโยงกิจกรรมกับโมเดล CARE for Peace Nanny

การพัฒนา สันติวิธี	ชื่อองค์ประกอบ	พุทธสันติวิธี	ผลที่ได้รับ
C	มีสติรักตนเพื่อส่งต่อความรักให้เด็ก	-พรหมวิหาร กับการมีสติรู้ตน	ตระหนักรู้ให้คุณค่าตัวเองและผู้อื่น
A	เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เรียนรู้ในโลกของเด็กที่มี ความแตกต่าง	-พรหมวิหาร กับการเข้าใจ เด็ก	ช่วยให้เด็กสามารถมีพัฒนาการได้อย่าง เหมาะสม เข้าใจธรรมชาติและมีสันติวิธีใน การดูแล
R	สื่อสารอย่างสันติทั้งต่อเด็ก ผู้ปกครอง และเพื่อน ร่วมงาน	-พรหมวิหาร กับ การสื่อสารอย่าง สันติ	เข้าใจผู้ปกครอง สื่อสารด้วยเมตตาพลังสันติ สุขทำให้เกิดความร่วมมือในการดูแล พัฒนาการของเด็ก
E	นำพาเมล็ดพันธุ์แห่งสันติสู่ เด็กอย่างมีความสุข	-พรหมวิหาร กับการสันติวิธี	นำความรู้และความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ใน การทำงานและการดำเนินชีวิตประจำวัน

อภิปรายผลงานวิจัย

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า ในการดูแลเด็กส่วนใหญ่เกิดจากผู้ดูแลที่ขาดองค์ความรู้ หรือมีความรู้ที่ไม่เพียงพอ ไม่เข้าใจในเรื่องของการสื่อสารกับพ่อแม่และผู้ปกครอง จึงนำไปสู่การดูแลที่ไม่ถูกวิธี รวมถึงการบริหารจัดการสภาวะอารมณ์ ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้การพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยต้นแบบในพื้นที่นาร่องประสบความสำเร็จ คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง การเห็นคุณค่าในอาชีพ ผู้ดูแลเด็กเป็นอันดับแรก นำไปสู่การรับมือและบริหารสภาวะอารมณ์ของตนเองในการดูแลเด็กเมื่อเข้าใจธรรมชาติของเด็กปฐมวัยและเข้าใจพ่อแม่ผู้ปกครอง และเกิดสันติสุขทั้งภายในและภายนอกได้อย่างยั่งยืน สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Jitwarin et al. (2023) พบว่า การบริหารจัดการสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเอกชนที่ดีในต่างประเทศมีปัจจัย แห่งความสำเร็จร่วมกันอยู่ทั้งหมด 15 องค์ประกอบ ดังนี้ โดยในด้าน การส่งเสริม การมีส่วนร่วมของครอบครัวและชุมชน มีการสื่อสาร การสร้างความสัมพันธ์และมีกิจกรรมร่วมกันกับผู้ปกครองและชุมชน โดยมีรายละเอียดดังนี้ ทำการสื่อสารกับผู้ปกครอง โดยจัดทำคู่มือเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับพ่อแม่ เพื่อให้ความรู้และแนะนำแนวทางในการสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กในทุกด้าน ซึ่งมีการอธิบายผลลัพธ์ที่สำคัญในแต่ละชั้น แนวทางการจัดหลักสูตรเรียนรู้ธรรมชาติของเด็ก แนวทางการช่วยเหลือบุตรหลานในการทำบ้าน แนวทางที่พ่อแม่จะสนับสนุนการเรียนรู้ การแบ่งปันข้อมูลกับครู โดยในการสร้างการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง นอกจากนี้ ผู้ดูแลเด็กจะต้องมีองค์ความรู้ ทักษะที่ถูกต้องในการดูแลและพัฒนาเด็กแต่ละด้าน สอดคล้องกับ Janngarm, and Promsakha Na Sakonnakhon (2023) การส่งเสริมพัฒนาการและสร้างวินัยเชิงบวกโดยครอบครัวมีส่วนร่วม (Preschool Parenting Program) เพื่อให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ ที่ดี ส่งผลให้เด็กเติบโต ขึ้นเป็นผู้ใหญ่ที่สามารถใช้ชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า การพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ได้นำหลักพรหมวิหาร 4 มาเป็นแนวทางในการพัฒนา เด็กเป็นกลุ่มที่เปราะบาง ผู้ดูแลเด็กต้องมีจิตที่เมตตา มีความกรุณา อยากรจะช่วยเหลือในยามที่เด็กเป็นทุกข์ ช่วยเหลือตนเองไม่ได้ มีความมุกตลกขบขันขมยินดีในเชิงสร้างสรรค์ กรณีที่เด็กสามารถดูแลตนเองได้หรือประสบความสำเร็จในเรื่องต่าง ๆ และมีความอุเบกขา ไม่ใช่เพียงแคว้งเฉย

แต่คือการวางใจ ให้เด็กได้เริ่มที่จะทดลอง เริ่มเรียนรู้ด้วยตนเองได้ ผู้ดูแลเพียงแค่ออภัยอยู่ใกล้ ๆ ไม่ให้เกิดอันตรายกับเด็ก พรหมวิหาร 4 จึงเป็นแก่นที่ผู้ดูแลเด็กพึงมีเป็นพื้นฐาน เพราะการดูแลเด็กต้องมีใจรักมาก่อน ไม่ใช่รักเพียงแค່ภายนอก รักที่รายได้ที่ ได้รับ แต่ต้องรักในทุกสิ่งที่เป็นเด็ก ซึ่งเด็กแต่ละคนก็ไม่เหมือนกัน พ่อแม่ผู้ปกครองก็แตกต่างกัน การนำหลักพรหมวิหาร 4 มาใช้ในการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ให้ประสบความสำเร็จ สอดคล้องกับงานวิจัยของ La-onghong et al. (2021) การดูแลเด็กจะต้องมีหลักพรหมวิหาร 4 เป็นที่ตั้ง ได้แก่ 1) ด้านเมตตา ครูผู้ดูแลเด็กควรมีความโอบอ้อมอารีต่อเด็กนักเรียนต่อเพื่อนร่วมงาน ตลอดจนผู้ปกครองของนักเรียนทุกคน 2) ด้านกรุณา ครูผู้ดูแลเด็กควรให้ความช่วยเหลือเด็กนักเรียนทุกคน ให้คำปรึกษาแก่เพื่อน ร่วมงานรวมทั้งผู้ปกครองเด็กนักเรียนด้วยความเต็มใจ 3) ด้านมุทิตา ครูผู้ดูแลเด็กควรมีความยินดีและเต็มใจให้บริการแก่เพื่อนร่วมงานและ ผู้ปกครองทุกคน 4) ด้านอุเบกขา ครูผู้ดูแลเด็กควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กนักเรียนและ ผู้ปกครองรวมทั้งเพื่อนร่วมงาน

ผลการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยด้วยการจัดกิจกรรมเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ จำนวน 2 วัน เนื้อหาอบรมมี 4 โมดูล โดยมีหลักพรหมวิหาร 4 เป็นกระบวนการในการเสริมสร้างและพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยสู่การพัฒนาใจและนำไปสู่การดูแลเด็กปฐมวัย โดยผู้ดูแลเด็กปฐมวัยที่ประกอบอาชีพนั้น พบว่า ควรพัฒนาให้เกิดความตระหนักถึงความเมตตา กรุณา เป็นฐาน โดยเริ่มจากตนเอง สอดคล้องกับงานวิจัยของ Chumnanvech et al. (2022) พบว่า การพัฒนาเมตตา กรุณา ต่อตนเองประกอบด้วย 3 องค์ประกอบคือ 1) ให้ตนเองมีความสุข คือการส่งผ่านความรู้สึกอันอบอุ่นและเข้าใจตนเอง เมื่อเผชิญกับความทุกข์ ความล้มเหลว หรือรู้สึกถึงความไม่เพียงพอ แทนที่จะรู้สึกกลัวโทษละเลยตนเอง เมื่อเจอสถานการณ์ต่าง ๆ หากพบกับประสบการณ์ที่เจ็บปวด ชีวิตเผชิญกับความผิดหวังจะรู้สึกอ่อนโยนต่อตนเองแทนที่จะเกรี้ยวกราด ทำให้สามารถยอมรับความเป็นจริงที่เกิดขึ้นได้ 2) ความรู้สึกถึงความเท่าเทียมในความเป็นมนุษย์ คือ ความรู้สึกว่าตนเองสามารถมีทั้งสุข และทุกข์ เหมือนเช่นบุคคลอื่น ๆ เข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้นในชีวิตเป็นผลมาจากการมีอยู่ของสิ่งต่าง ๆ รอบตัว การเข้าใจเช่นนี้สิ่งที่เกิดขึ้นเกิดความเมตตา กรุณาและเข้าใจสิ่งที่เกิดขึ้น 3) การมีสติ คือ การรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของตนเองอย่างเป็นกลาง สังเกตสิ่งที่เกิดขึ้นในใจของตนเองอย่างไม่มีการตัดสิน และเฝ้าระวัง รับรู้ สังเกตปฏิกิริยาทางด้านลบได้ก็จะถูกขจัดออกไป ดังนั้น ความเมตตา กรุณาต่อตนเองเป็นแนวคิดที่ก่อให้เกิดความสุขทางปัญญา ตามความหมายของความเมตตา กรุณาต่อตนเองซึ่งเป็นการรับรู้ที่ก่อให้เกิดความปรารถนาที่จะบรรเทาความทุกข์ด้วยความเข้าใจและยอมรับความทุกข์ที่เกิดขึ้น (Thammarongpreechachai, 2021)

สรุป

สันติวัฒนธรรมการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ทำให้เห็นบริบทของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ผู้ดูแลเด็กที่ไม่ขาดความเข้าใจในการดูแลเด็กปฐมวัย ทำให้เกิดปัญหาคุณภาพของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย ได้แก่ องค์ความรู้ในการดูแลเด็กไม่เพียงพอ ไม่เข้าใจธรรมชาติของเด็ก และการบริหารจัดการสภาวะอารมณ์ตัวเอง ควรมีการพัฒนาสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัยและพัฒนาทักษะความรู้เพิ่มเติม ในการดูแลเด็กชี้ให้เห็นถึงรากฐานของครอบครัวที่ต้องเข้มแข็ง ผู้ดูแลเด็กต้องมีความเข้าใจในธรรมชาติของเด็ก เข้าใจสภาวะของผู้ปกครองแต่ละครอบครัว จึงจะนำไปสู่การดูแลที่มีประสิทธิภาพ และการบริหารจัดการสภาวะอารมณ์ภายในใจจะเกิดขึ้นไม่ได้ถ้าหากขาดความเข้าใจในแต่ละบุคคล จึงต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจ และหลักธรรมที่เสริมสร้างสันติวิธีของผู้ดูแลเด็กปฐมวัย คือ พรหมวิหาร 4 เป็นแก่นในการดูแลเด็กปฐมวัย ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาใจของผู้ดูแลเด็กให้เกิดความสันติสุขจากภายในสู่ภายนอก และงานวิจัยนี้ได้ออกแบบความรู้ใหม่นั้น คือ “CARE Model” for Peace Nanny

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลการวิจัยนี้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยที่ต้องการพัฒนาสันติภายในได้ในทุกมิติ อาทิ พ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก ครูผู้ดูแลเด็ก ทั้งภาครัฐและเอกชนหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กควรนำผลการวิจัยนี้ไปถอดบทเรียน และศึกษาต่อยอดในกระบวนการเพื่อขยายผลองค์ความรู้ให้กับบุคลากรที่มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลเด็กปฐมวัย ได้นำไปเผยแพร่ความรู้ให้กับผู้ดูแลเด็กปฐมวัยได้พัฒนาความรู้อย่างต่อเนื่อง (Continuing Professional Development) ให้เป็นหลักสูตรใช้ในการอบรมผู้ดูแลเด็กปฐมวัย เพื่อให้ตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาจิตใจเป็นหลัก การสื่อสารกับเด็กและผู้ปกครอง เพื่อลดความขัดแย้งและลดความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในเด็ก

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษางานวิจัยที่ต่อยอดจากงานวิจัยนี้โดยพัฒนาโมเดลการพัฒนาสันติวิถีของผู้ดูแลด้านการบริการสุขภาพ ในแขนงอื่น ๆ อาทิเช่น กลุ่มผู้ดูแลเด็กในมิติอื่น ๆ เช่น พ่อแม่ผู้ปกครอง พี่เลี้ยงเด็ก ตามบ้าน ผู้ดูแลเด็กในหน่วยงานที่มีสวัสดิการสำหรับพนักงาน หรือกลุ่มอื่น ๆ เช่น การดูแลผู้สูงอายุ การดูแลผู้พิการหรือผู้ทุพพลภาพ หรือหน่วยงานเอกชนที่มีธุรกิจด้านการบริการสุขภาพ

2.2 ควรส่งเสริมการขยายพื้นที่วิจัยไปยังศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียน ในทุก ๆ จังหวัด เพื่อให้ผลการวิจัยที่ได้ศึกษานำไปต่อยอดขยายผลและเพิ่มเครือข่ายทั่วประเทศ

References

- Chumnanvech, K. et al. (2022). A Study and Development of Self-Compassion of Rajabhat Univesity Students with the Use of Integrated Group Psychological Couseling. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*, 11(3), 3090-3103.
- Janngarm, R., & Promsakha Na Sakonnakhon, R. (2023). Effects of Preschool Parenting Program on Knowledge and Caring Skills of Parent for Promoting Development and Emotional Quotient of Early Childhood in Banphaeng District, Nakhonphanom Province. *Journal of Environmental and Community Health*, 8(3), 302-312.
- Jitwarin, L., et al. (2023). Best Practices in the Management of Private Early Childhood Care Centers in Foreign Countries. *Mahidol University's Integrated Social Science Journal*, 10(1), 105-109.
- Kritpittayabun, K. (2023). *Revealing Statistics for 16 Years, There Has Been More than 1,300 Cases of Violence Against Children and Continued Abuse*. Retrieved June 25, 2023, from <https://shorturl.asia/FSziA>
- La-onghthong, K. et al. (2021). An Applications of Buddhism's Four Brahmavihara to the Administration for Child Development Center in Kaset Wisai District, Roi Et Province, *Journal of Mani Chettha Ram Wat Chommani*, 2(1), 22-33.
- Phromreungrit, K. et al. (2020). Caregiving for Early Childhood in Child Development Center: Role of Caretaker. *Christian University Journal*, 25(2), 109-118.

- Sa-nguanphong, Y. et al. (2022), Competency for Raising Early Childhood through Eat-Hold-Play-Tell and Caregiver Participation in Na Siew Subdistrict, Mueang Chaiyaphum District, Chaiyaphum Province. *Regional Health Promotion Center 9 Journal*, 16(3), 816-833.
- Thammarongpreechachai, P. (2021). Wisdom of Happiness through Self-Compassion. *Journal of Liberal Arts, Maejo University*, 9(2), 224-237.
- UNICEF. (2023). *Early Childhood Development*. Retrieved December 2, 2023, from <https://citly.me/OTRto>

การออกแบบและการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรรูปแบบใหม่ เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน*

Design and Development of a New Housing Estate Model for a Sustainable and Happy Society

ใจสวรรค์ อนันตโสภณ

Jaisawan Anantasopon

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Jaisawan25@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและการดำเนินการโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. เพื่อออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรโดยใช้นวัตกรรม เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน 3. นำเสนอรูปแบบนวัตกรรมโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ประธานโครงการหมู่บ้านจัดสรร คณะกรรมการโครงการหมู่บ้านจัดสรร ผู้อาศัยในโครงการหมู่บ้านจัดสรร จำนวนทั้งหมด 25 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์เชิงลึก และ ชุดปฏิบัติการ การออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. โครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยามีปัญหาหลายด้านที่ต้องการการปรับปรุง เช่น คุณลักษณะของบ้านที่ไม่เหมาะสมกับการใช้งาน ทำเลที่ตั้งที่ไม่สะดวกสำหรับการเดินทาง และสภาพแวดล้อมที่ต้องการการดูแลเพิ่มเติม เช่น การจัดการขยะและการรักษาความสะอาด อีกทั้งยังมีความต้องการในการปรับปรุงด้านการบริการของโครงการเพื่อให้เป็นไปตามความต้องการของชุมชนได้อย่างเหมาะสมมากขึ้น และในด้านความปลอดภัยและการพักผ่อนหย่อนใจของชุมชนนั้นก็มีปัญหาบางประการ เช่น ความปลอดภัยในพื้นที่ชุมชนที่ต้องการการดูแลเพิ่มเติม และพื้นที่เพื่อการพักผ่อนที่ไม่เพียงพอ ทั้งนี้ต้องการการวางแผนและปรับปรุงเพื่อให้สภาพแวดล้อมและการใช้งานด้านนี้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น 2. ในการออกแบบและพัฒนาโครงการเพื่อสร้างสังคมที่ยั่งยืน มีการวางแผนกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น การวางแผนพื้นที่และการออกแบบพื้นที่ส่วนกลางที่เหมาะสมกับการใช้งานของชุมชน การจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมและการพักผ่อน เพื่อสันทนาการและกระตุ้นความคิดสร้างสรรค์ อีกทั้งยังมีการใช้เทคโนโลยีเข้ามาช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการบริหารจัดการและพัฒนาพื้นที่เช่น การใช้ IoT และระบบอินเทอร์เน็ตในการเชื่อมโยงหมู่บ้านกับหน่วยงานราชการ 3. รูปแบบนวัตกรรมของโครงการนี้มุ่งเน้นที่จะสร้างสังคมที่มีความยั่งยืน โดยการจัดการทรัพยากรและการพัฒนาที่ยั่งยืน เช่น การใช้พลังงานทดแทนและเทคโนโลยีใหม่เพื่อลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม และการสร้างความร่วมมือของชุมชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาตนเอง เพื่อให้สามารถดำเนินชีวิตและทำงานได้ดีขึ้นในอนาคต

*Received July 9, 2024; Revised December 23, 2024; Accepted December 29, 2024

คำสำคัญ: โครงการหมู่บ้านจัดสรร; สังคม; ความยั่งยืน

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate problems and the operation of a prototype housing estate in Ayutthaya province; 2) to design and develop a housing estate for a sustainable and happy society; and 3) to present a new housing estate model for a sustainable and happy society. The study employed a qualitative research method incorporating action research. The key informants included the chairpersons of housing estates, housing estate project committees, and residents, totaling 25 participants. Data collection tools consisted of in-depth interviews and an action kit. The study focused on the design and development of a new housing estate model for a sustainable and happy society. The data obtained were analyzed using content analysis.

From the study, the following results were found: 1) A prototype housing estate in Ayutthaya province faces several issues that require improvement. These include the design of houses, which are not suitable for practical use, inconvenient transportation access due to the location, and an environment needing better care, such as improved waste management and cleanliness. Additionally, the project's services need enhancement to better meet the community's requirements. In terms of safety and community recreation, there are concerns such as the need for increased safety measures and a lack of sufficient recreational spaces. Furthermore, there is a need to plan environmental improvements to ensure more efficient utilization of resources. 2) In designing and developing a housing estate for a sustainable society, careful planning of various activities is essential. These include spatial planning and the design of common areas suitable for community use, as well as organizing cultural and recreational activities to foster enjoyment and inspire creativity. Additionally, technology can be utilized to enhance the efficiency of area management and development, such as integrating IoT and internet systems to connect villages with government officials. 3) The innovation model of this project aims to create a sustainable society through effective resource management and sustainable development. This includes the use of renewable energy and new technologies to reduce environmental impact, as well as fostering community cooperation to address problems and promote self-development for improving both personal and professional life in the future.

Keywords: Housing Estate; Society; Sustainability

บทนำ

การดำรงชีวิตของมนุษย์นั้นมีปัจจัยที่สำคัญด้วยกันอยู่หลายประการ ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค และที่อยู่อาศัย ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นคือ “ปัจจัย 4” การที่มนุษย์จะมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้นั้น จำเป็นที่จะต้องได้รับการตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ทั้งการ

รับประทานอาหารที่ดีมีคุณประโยชน์ต่อร่างกาย การมีเสื้อผ้าอาภรณ์สวมใส่ การได้รับการรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ด้วยยาที่มีสรรพคุณเหมาะสม โดยจัดการที่พึงให้ผู้อยู่อาศัยให้ความรู้สึกถึงความเป็นบ้าน รวมถึงความรู้สึกเป็นเจ้าของ ความมั่นคงปลอดภัย และความเป็นส่วนตัว ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมยังต้องคำนึงถึงโครงสร้างทางกายภาพของที่อยู่ อาศัยที่มีสุขภาวะ เอื้อต่อสุขภาพทางกาย รวมถึงปกป้องผู้อยู่อาศัยจาก ความชื้นที่มากเกินไป สร้างอุณหภูมิในบ้านที่พอเหมาะและอยู่สบายถูกสุขอนามัย และให้แสงสว่างที่เหมาะสม มีพื้นที่เพียงพอ มีการเชื่อมต่อ กับเชื้อเพลิงหรือไฟฟ้าอย่างปลอดภัย และปกป้องผู้อยู่อาศัยจากสารพิษ หรือของเสีย อันตรายจากการบาดเจ็บเชื้อรา และแมลงต่าง ๆ นอกจากนี้ ที่อยู่อาศัยจะเสริมสร้างสุขภาวะของผู้อยู่อาศัยหรือไม่นั้น ยังขึ้นอยู่กับ ปัจจัยที่นอกเหนือไปจากโครงสร้างทางกายภาพ โดยขึ้นอยู่กับชุมชน ท้องถิ่นที่ช่วยทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ทางสังคมที่สนับสนุนสุขภาวะ ท้ายที่สุด ที่อยู่อาศัยที่เหมาะสมต้องได้รับการพัฒนาอยู่บน พื้นฐานและเงื่อนไขของ สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่ส่งผลโดยตรง และขอบเขตที่ให้การเข้าถึง บริการต่าง ๆ แก่ผู้อยู่อาศัย พื้นที่สีเขียว และทางเลือกในการใช้บริการขนส่งสาธารณะ เช่นเดียวกับการปกป้องผู้อยู่อาศัยจาก ภัยพิบัติ และ ผลกระทบจากภัยพิบัติในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภัยที่เกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์

บ้านถือเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การเลือกและการตัดสินใจซื้อที่อยู่อาศัยของผู้บริโภค จึงถือเป็นสิ่งสำคัญ จากสถานการณ์เศรษฐกิจในปัจจุบันที่มีการชะลอตัว ทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ต้องคำนึงถึงปัจจัยหลายด้าน เช่น ราคา คุณภาพ ท่าเลที่ตั้ง ส่วนประสมทางการตลาดอื่น ๆ ความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และที่สำคัญคือเข้าใจพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคได้อย่างตรงจุด ก้าวทันสภาพการทางเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา และให้ธุรกิจได้เปรียบทางการแข่งขันต่อคู่แข่ง นอกจากการที่ที่อยู่อาศัยจะเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความจำเป็นต่อการดำรงชีวิตแล้ว ยังเป็นเครื่องชี้วัดคุณภาพของชีวิต การออม การลงทุนระยะยาว และสะท้อนสภาพโดยรวมของเศรษฐกิจ (Sahametapat, and Mohprasit, 2021) การที่มีที่อยู่อาศัยเป็นของตนเองนับว่าเป็นปัจจัยขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนต้องการ เพราะนอกจากจะช่วยให้ครอบครัวมีความมั่นคงในการอยู่อาศัยและยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของตนให้สูงขึ้นด้วย จึงทำให้เกิดเป็นธุรกิจรับสร้างที่อยู่อาศัย เรียกว่าธุรกิจบ้านจัดสรรมากมายในประเทศไทย การจะดำเนินธุรกิจบ้านจัดสรรให้ประสบความสำเร็จนั้น จะต้องให้ความสำคัญกับการทำตลาดที่เหมาะสมเพื่อให้ได้กลุ่มลูกค้าเป้าหมายที่ชัดเจน ซึ่งจะต้องเกิดจากการวางแผนทางการตลาดที่เหมาะสม เพื่อให้สามารถที่จะผลิตบ้านจัดสรรได้ตรงตามความต้องการของลูกค้าที่สนใจหาซื้อบ้าน (Thookhammee, 2016) ปัจจุบันโครงการบ้านจัดสรรมีการพัฒนารูปแบบของที่อยู่อาศัยให้เกิดขึ้นหลากหลาย รวมถึงการนำเอาเทคโนโลยีใหม่ ๆ เข้ามาช่วยในการก่อสร้างบ้านให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค เช่น การสร้างบ้านเสร็จทันเวลาพร้อมเข้าอยู่ได้ทันที หรือผู้บริโภคสามารถเลือกวัสดุในการก่อสร้างได้เองตามใจชอบ หรือเลือกที่จะตกแต่งภายในด้วยการเลือกเฟอร์นิเจอร์เอง และผู้ประกอบการที่มีชื่อเสียงสามารถสร้างความไว้วางใจแก่ผู้บริโภคทำให้ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อบ้านจัดสรรได้อย่างตรงตามความต้องการ (Sricharoen, 2015) ผู้ประกอบการธุรกิจบ้านจัดสรรแต่ละแห่งต้องนำกลยุทธ์ต่าง ๆ มาใช้ในการดึงดูดลูกค้าให้ได้ ด้านสาธารณูปโภคผู้บริโภคส่วนใหญ่ต้องการเลือกระบบความปลอดภัย และปัจจัยที่มีผลต่อการเลือกซื้อเพราะการคมนาคมสะดวกและรวดเร็ว (Aemsa-ad, 2015) นอกจากนั้นยังพบว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่ให้ความสำคัญกับการออกแบบ (Design) บ้านที่ทันสมัยตอบสนองกิจกรรมในครอบครัวและรูปแบบการดำเนินชีวิตของผู้บริโภค (Hadjri, Faith, and McManus, 2015)

จากการพัฒนาความคิดเรื่องที่อยู่อาศัยที่เปลี่ยนไปตาม สถานการณ์โลกดังกล่าว หลายประเทศจึงเริ่มให้ความสำคัญ หรือกระทั่ง พัฒนาต่อยอดจากนโยบายเดิมของตน เพื่อปรับปรุงสภาพแวดล้อม ที่อยู่อาศัย

นับเป็นหนึ่งในหัวใจสำคัญของพัฒนาคุณภาพ ชีวิตและสุขภาพของประชาชนในประเทศของชนหมู่บ้าน แบบบอนุรักษสิ่งแวดล้อมจะมีเงื่อนไขที่ทำได้ยาก แต่เราก็อาจใช้แนวคิดการแบ่งปัน ทำอะไรร่วมกันบางอย่าง มาใช้ร่วมกับเพื่อนบ้านในชุมชนทั่วไปของเราได้ในหลายรูปแบบ ถ้าประชาชนมีความรู้ตื่นตัวเรื่องระบบ นิเวศ/สิ่งแวดล้อมมากขึ้น ก็จะสามารถผลักดันการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ลดการทำลายระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อม การบริโภคแบบทุนนิยมอุตสาหกรรม สร้างปัญหาวิกฤตสภาพแวดล้อมเสื่อมโทรม และภูมิอากาศแปรปรวน ขนาดหนัก หมู่บ้านแบบอนุรักษระบบนิเวศคือคำตอบ ควรได้รับการดูแลให้มีความยั่งยืนทางระบบนิเวศ หมู่บ้านแบบอนุรักษระบบนิเวศ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นพื้นที่ที่มีการพัฒนาอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยวเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็ว โครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อรองรับผู้ที่ต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มขึ้น มีความสำคัญมากเนื่องจากเป็นจุดศูนย์กลางการเชื่อมต่อและการขนส่งไปยังภาคเหนือและภาคอีสาน โดยมีการพัฒนาที่พื้นที่นี้เป็นมากมาย เช่น โครงการทางพิเศษอุดรรัถยา-พระนครศรีอยุธยา และโครงการรถไฟความเร็วสูงอยุธยา-ออีชี เพื่อส่งเสริมการเดินทางและการขนส่งสินค้า และยังมีการขยายตัวของนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่เป็นที่ตั้งของหลาย ๆ โรงงานในตลาดอสังหาริมทรัพย์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความต้องการที่อยู่อาศัยในพื้นที่นี้อย่างสำคัญ โดยมีโครงการหมู่บ้านจัดสรรให้เหมาะสมกับรูปแบบการดำเนินชีวิตและนิเวศวิทยาวัฒนธรรมของประชากรในพื้นที่นั้น ๆ ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาที่มีอยู่ในระบบนิเวศ/สิ่งแวดล้อม และการดำเนินชีวิตอย่างยั่งยืนของประชาชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการของผู้ซื้อบ้านและผู้อาศัยในโครงการหมู่บ้านจัดสรร และศึกษาชุมชนต่าง ๆ ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งผู้วิจัยได้สนใจศึกษาถึงการออกแบบโครงการหมู่บ้านจัดสรร โครงการบ้านจัดสรรเติบโตและเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว แต่กลับพบได้น้อยมากที่จะพูดถึงปัจจัยพื้นฐานการใช้พื้นที่ในส่วนของการหมู่บ้านจัดสรรจะคำนึงถึงและให้ความสำคัญของการสร้างความสงบสุขภายในชุมชน เช่น ด้านกายภาพ ด้านจิตใจ ด้านสังคมและการมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยลงพื้นที่สำรวจโครงการหมู่บ้านจัดสรร และชุมชนในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ตลอดจนได้ศึกษาเอกสาร วารสาร และสิ่งตีพิมพ์ที่พบปัญหาและความต้องการของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในโครงการหมู่บ้านจัดสรรและในชุมชน ที่หลากหลายและแตกต่างกันไปตามสภาพพื้นที่และการออกแบบโครงการหมู่บ้านจัดสรรที่มีความแตกต่างกัน ดังนั้นจึงเป็นที่มาและความสำคัญของปัญหาในการศึกษา “การออกแบบและการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรแบบเชิงนิเวศสังคมอย่างยั่งยืน” ของผู้วิจัยครั้งนี้ ผลจากการศึกษาวิจัย จะก่อให้เกิดการสร้างความสัมพันธ์อย่างมีคุณภาพระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ และระหว่างมนุษย์ด้วยกัน โดยถือว่า เป้าหมายสูงสุด คือการสร้างสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาสภาพปัญหาและการดำเนินการโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. ออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรโดยใช้นวัตกรรม เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน
3. นำเสนอรูปแบบนวัตกรรมโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง “การออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน” การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ในการเก็บข้อมูล มีกระบวนการวิจัย 5 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ เกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย เป็นการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกและการสนทนากลุ่มกับประธานโครงการหมู่บ้านจัดสรร คณะกรรมการสภาโครงการหมู่บ้านจัดสรร ผู้อาศัยในโครงการหมู่บ้านจัดสรร ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อย่างมีโครงสร้าง เกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 4 การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน นำผลการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มเฉพาะ มาแยกตามวัตถุประสงค์ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืนอย่างไร โดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และแนวทางการสร้างต้นแบบการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน

ขั้นตอนที่ 4 การสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อสร้างความสมบูรณ์ของข้อมูล สรุปเป็นชุดความรู้ประกอบการอบรมสัมมนาให้กับประธานโครงการหมู่บ้านจัดสรร คณะกรรมการสภาโครงการหมู่บ้านจัดสรร ผู้อาศัยในโครงการหมู่บ้านจัดสรร สรุปการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน ในประเด็นต่าง ๆ ได้แก่ นิเวศวิทยาวัฒนธรรม การพัฒนาเชิงพื้นที่ การจัดการทางสังคม การออกแบบภูมิสถาปัตยกรรม เทคโนโลยี และเมืองสีเขียว

ขั้นตอนที่ 5 สรุปผล และรายงานผลการวิจัย สรุปและนำเสนอผลการศึกษา โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ ของปัญหา รูปแบบ และแนวทางการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน ในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้ เน้นการนำผลการศึกษามาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ผู้ประกอบการ ชุมชน ประชาชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาและการดำเนินการโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

1. การดำเนินการโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 ด้านคุณลักษณะของบ้าน เนื่องจากผู้อยู่อาศัยมักมีการเปรียบเทียบสิ่งที่ได้รับจากคุณลักษณะของบ้านในเรื่องของพื้นที่ใช้สอยของบ้านเหมาะสมกับขนาดครอบครัว การออกแบบที่สวยงาม วัสดุและอุปกรณ์รวมถึงคุณภาพในการก่อสร้าง

1.2 ด้านทำเลที่ตั้ง เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม ความปลอดภัย และใกล้สิ่งอำนวยความสะดวกทำเลที่สามารถเข้าถึงโรงเรียนที่มีคุณภาพ ระยะทางที่เกี่ยวกับการเดินทางไปโรงเรียน การจ้างงาน ศูนย์การแพทย์ และการเข้าถึงการคมนาคมขนส่งสาธารณะ ชุมชน ห้างสรรพสินค้า

1.3 ด้านสภาพแวดล้อม สิ่งที่ผู้บริโภครู้สึกว่าสำคัญ คือ มาตรฐานความปลอดภัย ประกอบกับภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมที่สงบร่มรื่น มีลักษณะชุมชนที่น่าอยู่ และบ้านมีวิวที่ดี

1.4 ด้านการบริการของทางโครงการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแก้ไขปัญหารวดเร็วและถูกต้อง การให้บริการอย่างเป็นมิตร สามารถติดต่อได้ง่ายและสะดวก

2. สภาพปัญหาและการดำเนินการโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบ ในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.1 ด้านความปลอดภัย ปัญหาที่พบในหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบ ได้แก่ การรักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอ การตรวจสอบทางเข้าออกที่หละหลวม พนักงานรักษาความปลอดภัยขาดความเข้มงวด รวมถึงกล้องวงจรปิดและสภาพถนนที่ไม่ได้มาตรฐาน

2.2 ด้านพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่สาธารณะประเภท สวนสาธารณะหรือสนามกีฬา ไม่เพียงพอหรือไม่เป็นไปตามกฎหมาย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย และลดโอกาสสร้างความสัมพันธ์ในชุมชน

2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม สภาพแวดล้อมในโครงการมักตั้งอยู่ในพื้นที่ห่างไกลหรือเป็นที่รกร้าง ซึ่งส่งผลให้ผู้บริโภคขาดความตระหนักด้านสิ่งแวดล้อม โครงการจำเป็นต้องเน้นการจัดการทรัพยากรเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้อยู่อาศัย

2.4 ด้านพื้นที่ศาสนสถาน ควรจัดให้มีพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางศาสนาและวัฒนธรรม เช่น การประกอบพิธีกรรมและกิจกรรมในวันสำคัญทางศาสนา เพื่อส่งเสริมคุณค่าทางจิตใจและการมีส่วนร่วมในชุมชน

2.5 ด้านพื้นที่การเรียนรู้ การส่งเสริมการรับรู้ด้านสิ่งแวดล้อมและการพัฒนาที่ยั่งยืนควรเป็นส่วนสำคัญในโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อให้ผู้ประกอบการและผู้อยู่อาศัยตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อส่วนรวม

2.6 ด้านอัคคีภัย ระบบความปลอดภัยด้านอัคคีภัย เช่น สายไฟ อุปกรณ์ดับเพลิง ระบบฉีดน้ำอัตโนมัติ และทางหนีไฟ ต้องเป็นไปตามมาตรฐานและได้รับการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ

2.7 ด้านเทคโนโลยี การนำระบบ IoT (Internet of Things) เช่น ระบบกล้องวงจรปิด กลอนประตูดิจิทัล และเครื่องตรวจจับควัน มาใช้ในโครงการช่วยเสริมความปลอดภัยและเพิ่มความสะดวกสบายให้ผู้อยู่อาศัย

2.8 ด้านพื้นที่สีเขียว พื้นที่สีเขียวในโครงการควรมีความหลากหลายและตอบสนองความต้องการของชุมชน เช่น สวนสาธารณะ สนามกีฬา และพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ เพื่อเพิ่มคุณภาพชีวิตและสร้างทัศนียภาพที่สวยงาม

2.9 ด้านอื่น ๆ โครงการควรพัฒนากิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพ วัฒนธรรม และการท่องเที่ยว รวมถึงการพัฒนาศูนย์ด้านความปลอดภัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อรองรับความต้องการของชุมชนอย่างรอบด้าน

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลศึกษาการออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญต้องการให้มีกิจกรรมการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรในหลากหลายด้าน รวมทั้งหมด 8 ด้าน ซึ่งครอบคลุมทุกแง่มุมในการสร้างชุมชนที่ดีและยั่งยืน

1. การวางผังบริเวณโครงการหมู่บ้าน ซึ่งรวมถึงการกำหนดตำแหน่งของสิ่งก่อสร้างต่าง ๆ อย่าง เช่น บ้าน อาคาร ถนน แหล่งน้ำ และพื้นที่สีเขียว การวางผังนี้มีความสำคัญในการกำหนดแนวเส้น Grid line และค่าระดับของตัวบ้าน เพื่อให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจตรงกันและสามารถก่อสร้างได้ตามแบบ

2. การออกแบบพื้นที่ส่วนกลาง ซึ่งประกอบด้วยการจัดสรรพื้นที่เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การจัดการขยะ พื้นที่ศาสนสถาน พื้นที่การเรียนรู้ และการป้องกันอัคคีภัย รวมถึงการออกแบบและจัดการพื้นที่สีเขียว

ด้วย แนวคิดในการออกแบบได้รับแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตของคนไทยและความต้องการของผู้ใช้งาน เพื่อให้ทุกคนสามารถใช้ประโยชน์จากพื้นที่ส่วนกลางได้อย่างเต็มที่

3. กิจกรรมด้านนันทนาการ ซึ่งรวมถึงกิจกรรมด้านดนตรีและเพลง ศิลปหัตถกรรม กีฬา การตกปลา และการเต้นรำ กิจกรรมเหล่านี้มีความสำคัญในการสร้างความสุขและความสนุกสนานให้กับผู้อยู่อาศัย ช่วยเสริมสร้างสุขภาพทั้งกายและใจ

4. พื้นที่การเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วยห้องสมุด กิจกรรมการท่องอินเทอร์เน็ต และบอร์ดนิทรรศการ การเรียนรู้ไม่จำกัดอยู่แค่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่สามารถเกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลา ทำให้ทุกพื้นที่ในหมู่บ้านกลายเป็นพื้นที่การเรียนรู้ได้

5. ความปลอดภัยในชุมชน มีการจัดตั้งยามรักษาความปลอดภัย การคัดกรองคนเข้าออกหมู่บ้าน การติดตั้งกล้องวงจรปิดครอบคลุมพื้นที่ การมีตู้แดงตำรวจหน้าหมู่บ้าน และกิจกรรมป้องกันอัคคีภัย ทั้งการอบรม การซ้อมดับเพลิง และการซ้อมหนีไฟ เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยรู้ขั้นตอนการปฏิบัติเมื่อเกิดเหตุการณ์เพลิงไหม้

6. ศูนย์ดูแลเด็กเล็ก มีการจัดตั้งศูนย์พัฒนาเด็กก่อนวัยเรียนและเครื่องเล่นสันทนาการเด็กเล็ก เพื่อเสริมสร้างพัฒนาการด้านต่าง ๆ ทั้งร่างกายและจิตใจ รวมถึงทักษะการเข้าสังคม

7. การใช้เทคโนโลยีในหมู่บ้าน มีการติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตครอบคลุมพื้นที่หมู่บ้านและการเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ตกับหน่วยงานราชการ เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่มความปลอดภัยให้กับผู้อยู่อาศัย

8. พื้นที่สีเขียว มีการสร้างพื้นที่ป่าหรือต้นไม้ในหมู่บ้าน พื้นที่เพาะปลูก และพื้นที่แหล่งน้ำ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี ลดมลภาวะด้านสิ่งแวดล้อม และเป็นแหล่งอาหารและแหล่งพักผ่อนหย่อนใจให้กับประชาชน

จากการพัฒนากิจกรรมในแต่ละด้านนี้ ทำให้โครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืนในพื้นที่จังหวัดพระนครศรีอยุธยามีความครบถ้วนทั้งในด้านการออกแบบ การจัดการ และการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อให้ผู้อยู่อาศัยมีคุณภาพชีวิตที่ดีและเป็นสังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน

วัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบนวัตกรรมโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน พบว่า

การพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสร้างสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืนมีความสำคัญและซับซ้อน โดยมีการบริหารจัดการที่ครอบคลุมหลายด้าน เริ่มจากการจัดทำกฎระเบียบต่าง ๆ เพื่อใช้ในหมู่บ้าน ดูแลควบคุมการใช้สิทธิประโยชน์ที่ดิน สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ รวมถึงการแก้ไขข้อขัดแย้งหรือข้อพิพาทที่อาจเกิดขึ้น การวางระบบบำรุงรักษาเชิงป้องกันเพื่อยืดอายุการใช้งานของระบบต่าง ๆ เป็นสิ่งสำคัญที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายในระยะยาวและเพิ่มความมั่นใจให้กับผู้พักอาศัย

ด้านบุคลากรเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร การคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพและการจัดทำรายงานการปฏิบัติงานอย่างมีระบบเป็นการสร้างความมั่นใจให้กับผู้พักอาศัย รวมถึงการจัดการเรื่องการเงินและแรงจูงใจจัดเก็บค่าใช้จ่ายต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้การบริหารจัดการเป็นไปอย่างราบรื่น

การดูแลรักษาความสะอาดพื้นที่สาธารณะ การจัดให้มีการรักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง และการดูแลรักษาสวนและภูมิทัศน์เป็นการสร้างสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่และปลอดภัยสำหรับผู้พักอาศัย นอกจากนี้ การดูแลรักษาสโมสรและสระว่ายน้ำให้สะอาดและพร้อมใช้งานอยู่เสมอเป็นการเพิ่มความความสะดวกสบายและความพึงพอใจให้กับสมาชิกของโครงการ

การพัฒนาพื้นที่ส่วนกลางในโครงการหมู่บ้านจัดสรรเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่ส่งผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้เยี่ยมชม การออกแบบสวนสาธารณะ ระบบรักษาความปลอดภัย ถนนภายในโครงการ สโมสร สระ

ว่ายน้ำ และพื้นที่สนามเด็กเล่นต้องสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมายเพื่อสร้างความพึงพอใจและเพิ่มโอกาสในการตัดสินใจซื้อ

การใช้พลังงานสีเขียว เช่น พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานลม และพลังงานชีวมวล เป็นการลดการใช้เชื้อเพลิงฟอสซิลที่ก่อให้เกิดมลพิษ การใช้พลังงานสีเขียวช่วยลดภาวะโลกร้อนและเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงาน ซึ่งเป็นการใช้พลังงานให้น้อยลงต่อหน่วยผลิตที่เพิ่มขึ้น และลดการสูญเสียในกระบวนการผลิต

การนำเทคโนโลยี Internet of Things (IoT) มาใช้ในโครงการหมู่บ้านจัดสรรเป็นการเชื่อมต่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ผ่านระบบอินเทอร์เน็ต ซึ่งช่วยเพิ่มความสะดวกสบายให้กับผู้ใช้งาน เช่น การควบคุมอุปกรณ์ไฟฟ้าภายในบ้าน การรักษาความปลอดภัย และการจัดการสาธารณูปโภค และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็ง การร่วมมือร่วมใจกันในการคิด ทำ และรับผลประโยชน์จากการพัฒนาชุมชนจะช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและจัดการตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้ใหม่

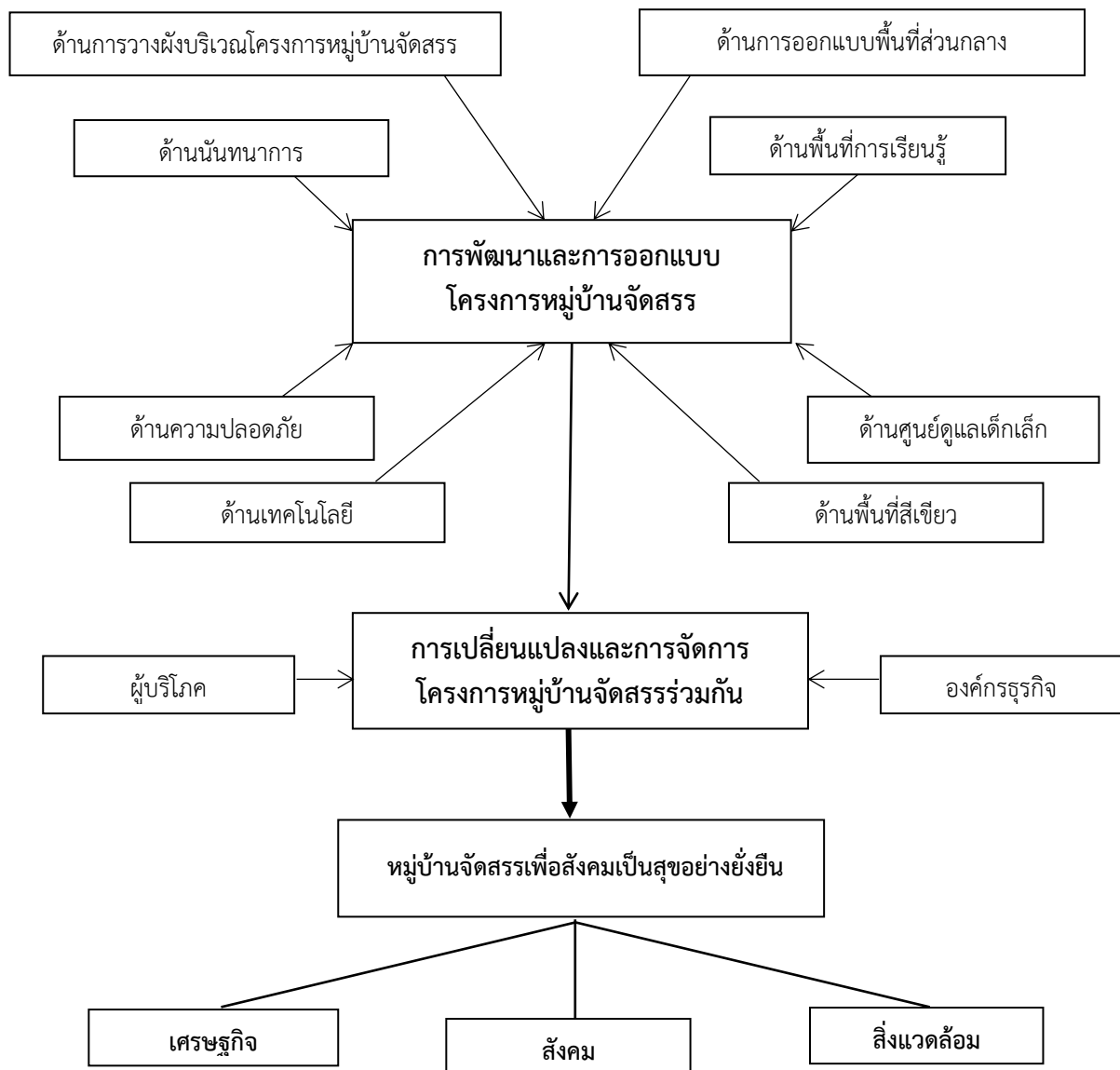

Figure 1: Design and Development of Housing Projects a New Model for a Happy and Sustainable Society

นวัตกรรมโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน จากการศึกษาวิจัย การพัฒนาและออกแบบโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน ทำให้ได้องค์ความรู้ใหม่ จากการศึกษาวิจัย โดยสรุปออกมาเป็น นวัตกรรมโครงการหมู่บ้านจัดสรร ดังนี้

1. การวางแผนบริเวณโครงการเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญ งานวางแผนต้องคำนึงถึงการใช้พื้นที่อย่างคุ้มค่าและเหมาะสมกับความต้องการของลูกค้า รวมถึงการจัดวางพื้นที่บ้าน ถนน แหล่งน้ำ พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ พื้นที่ันทนาการ และพื้นที่สีเขียว การวางแผนที่ดีจะช่วยให้การใช้ชีวิตในหมู่บ้านเป็นไปอย่างสะดวกและมีประสิทธิภาพ

2. การออกแบบพื้นที่ส่วนกลาง ควรเชื่อมโยงกับลักษณะการใช้ประโยชน์ที่ดินและกิจกรรมหลากหลาย เพื่อสร้างบรรยากาศที่มีชีวิตชีวาและสะดวกต่อการเดินทางและการใช้ประโยชน์ พื้นที่ส่วนกลางที่ดีต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เช่น พื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ การจัดการขยะ พื้นที่ศาสนสถาน พื้นที่การเรียนรู้ การป้องกันอัคคีภัย และพื้นที่สีเขียว

3. นันทนาการ เป็นกิจกรรมที่ช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านการใช้เวลาว่างเข้าร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ตามความสนใจ นันทนาการช่วยให้ความเพลิดเพลินและสนุกสนาน พร้อมทั้งเป็นการพักผ่อนและการเรียนรู้ที่เกิดประโยชน์ ได้แก่ ดนตรีและเพลง ศิลปหัตถกรรม กีฬา การตกปลา และการเต้นรำ

4. ด้านพื้นที่การเรียนรู้ ควรมีการปรับเปลี่ยนสภาพแวดล้อมทางกายภาพให้สอดคล้องกับแนวคิดนวัตกรรมการเรียนรู้ (Learning Vision) การสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีจะช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาทักษะต่าง ๆ ได้อย่างรวดเร็วและมีประสิทธิภาพ

5. ด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นปัจจัยสำคัญในการเลือกซื้อบ้านและคอนโด การติดตั้งอุปกรณ์หรือระบบรักษาความปลอดภัย เช่น ยามรักษาความปลอดภัย การคัดกรองคนเข้าออก กล้องวงจรปิด ตู้แดงตำรวจ การป้องกันอัคคีภัย การซ่อมการดับเพลิง และการซ่อมหนีไฟ จะช่วยสร้างความอุ่นใจให้กับผู้อยู่อาศัย

6. ศูนย์ดูแลเด็กเล็ก เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร ศูนย์ดูแลเด็กเล็กทำหน้าที่อบรมเลี้ยงดูเด็กก่อนวัยเรียน ส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาการของเด็กให้เหมาะสมตามวัย โดยมีบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

7. เทคโนโลยีเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการใช้ชีวิตในบ้านอัจฉริยะ การพัฒนาเทคโนโลยีบ้านอัจฉริยะ เช่น ระบบอินเทอร์เน็ตครอบคลุมหมู่บ้าน และการเชื่อมโยงอินเทอร์เน็ตกับหน่วยงานราชการ จะช่วยตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยและทำให้การใช้ชีวิตสะดวกสบายขึ้น

8. พื้นที่สีเขียว ช่วยแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม กรองมลพิษ และเสริมสร้างสุขภาพกายและจิตที่แข็งแรงให้กับคนเมือง การเพิ่มพื้นที่สีเขียวในบริเวณข้างบ้านหรือรอบ ๆ บ้านจะช่วยสร้างบรรยากาศที่ร่มรื่นและสวยงาม พร้อมทั้งช่วยส่งเสริมการท่องเที่ยวและสร้างเอกลักษณ์ให้กับชุมชน

การพัฒนาและออกแบบโครงการหมู่บ้านจัดสรรที่ดีต้องคำนึงถึงทุกด้านดังที่กล่าวมา เพื่อสร้างสังคมที่สุขยั่งยืนและตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยได้อย่างครบถ้วน การร่วมมือกันระหว่างผู้บริหารโครงการ และชุมชนจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกับธรรมชาติและชุมชนอย่างเกื้อกูลกันและมีความสุขในระยะยาว

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 1 สภาพปัญหาและการดำเนินการโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า

1. ปัญหาและการดำเนินการโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

1.1 ด้านคุณลักษณะของบ้าน เนื่องจากผู้อยู่อาศัยมักมีการเปรียบเทียบสิ่งที่ได้รับจากคุณลักษณะของบ้านในเรื่องของพื้นที่ใช้สอยของบ้านเหมาะสมกับขนาดครอบครัว การออกแบบที่สวยงาม วัสดุและอุปกรณ์รวมถึงคุณภาพในการก่อสร้าง

1.2 ด้านทำเลที่ตั้ง เช่น สภาพแวดล้อมทางสังคม ความปลอดภัย และใกล้สิ่งอำนวยความสะดวกทำเลที่สามารถเข้าถึงโรงเรียนที่มีคุณภาพ ระยะทางที่เกี่ยวกับการเดินทางไปโรงเรียน การจ้างงาน ศูนย์การแพทย์ และการเข้าถึงการคมนาคมขนส่งสาธารณะ ชุมชน ห้างสรรพสินค้า

1.3 ด้านสภาพแวดล้อม สิ่งที่มีผู้บริโภครู้สึกให้ความสำคัญ คือ มาตรฐานความปลอดภัย ประกอบกับภูมิทัศน์และสภาพแวดล้อมที่สงบร่มรื่น มีลักษณะชุมชนที่น่าอยู่ และบ้านมีวิวที่ดี

1.4 ด้านการบริการของทางโครงการในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านการแก้ไขปัญหาที่รวดเร็วและถูกต้อง การให้บริการอย่างเป็นมิตร สามารถติดต่อได้ง่ายและสะดวก

การเรียนรู้ในการออกแบบสถาปัตยกรรมเป็นศาสตร์แห่งการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในด้านต่าง ๆ อย่างมีระบบ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของ มนุษย์ สภาพแวดล้อม สังคม เศรษฐกิจ ความเชื่อ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม วิทยาศาสตร์ และ เทคโนโลยี ฯลฯ ดังนั้น การออกแบบสถาปัตยกรรมจึงเปรียบเสมือนการบูรณาการองค์ความรู้ในแขนงต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ทั้งในเชิงกว้างและเชิงลึก โดยผู้ออกแบบได้พยายามสร้างบทบาทของตัวสถาปัตยกรรม ให้มีปฏิสัมพันธ์กับภูมิทัศน์ พื้นที่ว่าง และ รวมไปถึงกิจกรรม บริบท และพฤติกรรมมนุษย์อย่างมีมิติมากขึ้น (Tongaroon, 2010)

2. สภาพปัญหาและการดำเนินการโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2.1 ด้านความปลอดภัยในโครงการหมู่บ้านจัดสรร พบว่าปัญหาหลักในโครงการหมู่บ้านจัดสรรต้นแบบในจังหวัดพระนครศรีอยุธยาคือการรักษาความปลอดภัยไม่เพียงพอ เช่น รปภ.ไม่ใส่ใจหน้าที่ และไม่เข้มงวด รวมถึงกล้องวงจรปิดและถนนในหมู่บ้านมีปัญหา การรักษาความปลอดภัยแบ่งออกเป็น การป้องกันภัยจากภายนอกและภายใน โดยการป้องกันภัยจากภายนอกต้องตรวจสอบบุคคลที่เข้ามาภายในหมู่บ้านอย่างละเอียด ส่วนการป้องกันภัยจากภายในต้องมีการตรวจตราความเรียบร้อยของบ้านทุกหลังและตรวจสอบบุคคลภายนอกที่เข้ามาทำงานในหมู่บ้าน

2.2 ด้านพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจ ปัญหาพื้นที่สาธารณะบริเวณส่วนกลางในหมู่บ้านจัดสรรคือเจ้าของโครงการไม่ปฏิบัติตามกฎหมายที่กำหนดให้มีสวนสาธารณะหรือสนามกีฬาอย่างน้อย 5% ของพื้นที่จัดสรรทั้งหมด การมีพื้นที่สาธารณะส่วนกลางที่เพียงพอและสะดวกแก่การใช้งานจะช่วยส่งเสริมคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย

2.3 ด้านสิ่งแวดล้อม ปัญหาสิ่งแวดล้อมในหมู่บ้านจัดสรรคือผู้บริโภครู้สึกไม่ตระหนักรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ส่วนใหญ่โครงการตั้งอยู่ห่างไกลจากแหล่งชุมชน การจัดการทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมมีความจำเป็นเพื่อให้อากาศบริสุทธิ์ ปราศจากมลพิษ ซึ่งจะส่งผลต่อสุขภาพของผู้อยู่อาศัย ปัจจุบันการอยู่อาศัยที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมกำลังเป็นเทรนด์ที่ได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้คนเริ่มให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อม ซึ่งเอื้อต่อการอยู่อาศัยแบบยั่งยืน โครงการที่อยู่อาศัยที่มีการออกแบบที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้น จึงได้รับความสนใจมากกว่าโครงการที่อยู่อาศัยทั่วไป โดยตอบรับทั้งการออกแบบที่สร้างสรรค์ และสถาปัตยกรรม

ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม สามารถเปลี่ยนสภาพแวดล้อมโดยรอบทั้งภายใน และภายนอกโครงการให้เอื้อต่อการอยู่อาศัยแบบยั่งยืน

2.4 ด้านพื้นที่ศาสนสถาน หมู่บ้านจัดสรรควรมีพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางศาสนาและส่งเสริมวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม เช่น วัด โบสถ์ หรือมัสยิด เพื่อให้ชุมชนมีสถานที่ทำกิจกรรมร่วมกัน และเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ดังนั้น พื้นที่ศาสนสถานในโครงการหมู่บ้านจัดสรร ควรเป็นพื้นที่โล่ง พื้นที่ว่างทั้งหมดที่ควบคุมการพัฒนาเพื่อรักษาสภาพแวดล้อม หรือพื้นที่โล่งว่างบริเวณรอบ ๆ หรือระหว่างอาคารที่มีศักยภาพในการพัฒนาให้เป็นพื้นที่เพื่อประโยชน์ในการรักษาสมดุทางธรรมชาติ เพื่อเสริมสร้างภูมิทัศน์ให้เอื้อต่อการพักผ่อนหย่อนใจและนันทนาการ สำหรับใช้ประโยชน์และทำกิจกรรมร่วมกันของประชาชน ตลอดจนเป็นสถานที่ให้ความสดชื่นต่อคุณภาพชีวิต เป็นปอดของชุมชนเมือง และ/หรือเสริมสร้างสภาพแวดล้อมของเมือง อันจะทำให้ชุมชนเมืองเป็นพื้นที่สีเขียว และมีความร่มรื่นสวยงามตามธรรมชาติ มีพรรณไม้ขึ้นอย่างยั่งยืน เหมาะสำหรับการทำกิจกรรมทางศาสนา หรือศาสนพิธีอื่น ๆ ตามเทศกาลและประเพณี

2.5 ด้านพื้นที่การเรียนรู้ ควรมีการส่งเสริมการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับการจัดการสิ่งแวดล้อมและมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเพิ่มเติมแก่ผู้ประกอบการธุรกิจโครงการหมู่บ้านจัดสรร การมีพื้นที่การเรียนรู้ที่เหมาะสมจะช่วยเสริมสร้างความรู้และความตระหนักในการรักษาสิ่งแวดล้อมของผู้อยู่อาศัย

คำว่า พื้นที่การเรียนรู้ (Learning Space) มีแนวคิดที่เป็นต้นกำเนิดจากศาสตร์ด้านการศึกษาและการสอน ซึ่งหมายถึงสภาพแวดล้อมทางกายภาพหรือเสมือนจริงที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนเกิดขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้มีการพัฒนาไปตามกาลเวลาเพื่อสร้างหรือออกแบบพื้นที่และสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ให้ส่งเสริมแนวทางการศึกษาที่หลากหลายและเป็นพลวัต เมื่อแนวปฏิบัติด้านการศึกษาพัฒนาขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับพื้นที่การเรียนรู้ก็มีการพัฒนาขึ้นตามติดมาด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเกิดขึ้นของเทคโนโลยีดิจิทัลและการเรียนรู้ออนไลน์ ส่งผลให้คำว่า “พื้นที่การเรียนรู้” ขยายไปสู่สภาพแวดล้อมเสมือนจริงที่ผู้เรียนสามารถเข้าถึงเนื้อหาและมีส่วนร่วมในกิจกรรมการทำงานร่วมกัน การเปลี่ยนแปลงนี้สะท้อนให้ผู้คนตระหนักว่าการเรียนรู้ไม่ได้ถูกจำกัดอยู่เพียงสถานที่ทางกายภาพที่เฉพาะเจาะจงเท่านั้น แต่พื้นที่การเรียนรู้สามารถเกิดขึ้นได้ในสภาพแวดล้อมและบริบทที่หลากหลายและแตกต่าง (Chalaysap, 2023)

2.6 ด้านอัคคีภัย ระบบความปลอดภัยด้านอัคคีภัยในหมู่บ้านจัดสรรต้องได้มาตรฐานและมีการบำรุงรักษาอย่างสม่ำเสมอ การลดความเสี่ยงต้องอาศัยความร่วมมือจากสมาชิกหมู่บ้านและมีการจัดทำแผนป้องกันและระงับอัคคีภัยอย่างชัดเจน (Home Buyers Guide, 2015)

2.7 ด้านเทคโนโลยี การนำระบบ IoT มาใช้ในหมู่บ้านจัดสรรเพื่อเพิ่มความปลอดภัยและความสะดวกสบาย เช่น ระบบตรวจจับผู้บุกรุก กล้องวงจรปิดเชื่อมต่อกับ wifi กลอนประตูดิจิทัล และระบบตรวจสอบการเข้าออกโครงการ บ้านอัจฉริยะใช้เทคโนโลยี IoT เพื่อควบคุมอุปกรณ์ต่าง ๆ ภายในบ้านผ่านแอปพลิเคชันบนสมาร์ทโฟน ช่วยอำนวยความสะดวกแก่ผู้อยู่อาศัย

2.8 ด้านพื้นที่สีเขียวในโครงการหมู่บ้านจัดสรร พื้นที่สีเขียว หมายถึง พื้นที่กลางแจ้งและกึ่งกลางแจ้งที่มีขอบเขตที่ดินทั้งหมดหรือ บางส่วนปกคลุมด้วยพืชพรรณที่ปลูกบนดินที่ชุ่มน้ำได้ โดยที่ดินนั้นอาจมีสิ่งปลูกสร้างหรือพื้นผิวแข็ง ไม่ซึมน้ำรวมอยู่หรือไม่ก็ได้หมายรวมถึงพื้นที่สีเขียว ในเขตเมืองและนอกเมืองอาจเป็นที่สาธารณะ หรือเอกชน ส่วนนี้เป็นพื้นที่สีเขียวเพื่อประชาชนเข้าไปใช้บริการเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย ในขณะที่เดียวกันยังมีบทบาทในการช่วยเสริมสร้างทัศนียภาพที่สวยงามให้กับเมือง ใน รูปแบบของสวนสาธารณะ สวนหย่อม สนามกีฬากลางแจ้งลานเมือง สนามเด็กเล่น สวนสัตว์ สวนพฤกษศาสตร์ สวนรุกขชาติ

2.9 ด้านอื่น ๆ เช่น 1) ด้านการพัฒนากิจกรรมและบริการเชิงสุขภาพ มุ่งเน้นกิจกรรมทางพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะการนั่งสมาธิ การใช้สมุนไพร 2) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม มุ่งเน้นการพัฒนากิจกรรมตามประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้วัฒนธรรม 3) ด้านการพัฒนาบุคลากร ได้แก่ พนักงานให้บริการด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ระบบความปลอดภัยด้านอัคคีภัย และระบบความปลอดภัยทั่วไป

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 2 การพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่อสร้างสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน จำเป็นต้องมีการดำเนินกิจกรรมในหลายด้านอย่างเป็นระบบและมีความรอบคอบ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้อยู่อาศัยและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้กับชุมชนอย่างแท้จริง มีดังนี้

1. การวางผังบริเวณโครงการหมู่บ้าน การวางผังพื้นที่บ้าน ถนน แหล่งน้ำ พื้นที่พักผ่อน และพื้นที่สีเขียว ต้องคำนึงถึงกฎหมายและข้อกำหนดเพื่อให้ใช้งานได้สะดวกและปลอดภัย การออกแบบที่เหมาะสมช่วยให้ชุมชนมีพื้นที่ใช้สอยที่ตอบโจทย์และการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ

2. การออกแบบพื้นที่ส่วนกลาง พื้นที่ส่วนกลางควรสนับสนุนกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น ลานกิจกรรม ลานกีฬา และสวนสมุนไพร รวมถึงการจัดการขยะและน้ำเสียที่มีระบบระเบียบ พื้นที่ศาสนสถานและพื้นที่การเรียนรู้ควรได้รับการออกแบบให้เป็นที่ยอมรับและส่งเสริมสุขภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่น

3. กิจกรรมด้านนันทนาการ กิจกรรมหลากหลาย เช่น ดนตรี ศิลปหัตถกรรม กีฬา และการเดินร่ำ ช่วยเสริมสร้างความสุขและความสัมพันธ์ในชุมชน การมีพื้นที่ที่เอื้อต่อกิจกรรมเหล่านี้ช่วยเพิ่มความสุขและคุณภาพชีวิตของผู้อยู่อาศัย

4. กิจกรรมด้านพื้นที่การเรียนรู้ พื้นที่การเรียนรู้ เช่น ห้องสมุดและนิทรรศการ ควรเข้าถึงง่ายและมีสิ่งอำนวยความสะดวกครบครัน เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาตนเองของชุมชนในระยะยาว

5. กิจกรรมด้านความปลอดภัย มาตรการด้านความปลอดภัย เช่น การรักษาความปลอดภัย การป้องกันอัคคีภัย และการติดตั้งกล้องวงจรปิด รวมถึงการซ้อมแผนฉุกเฉิน เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้อยู่อาศัย

6. กิจกรรมด้านศูนย์ดูแลเด็กเล็ก ศูนย์ดูแลเด็กเล็กพร้อมอุปกรณ์นันทนาการเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาเด็ก ทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และทักษะการเข้าสังคม เพื่อส่งเสริมการเติบโตที่สมบูรณ์

7. กิจกรรมด้านเทคโนโลยี การติดตั้งระบบอินเทอร์เน็ตครอบคลุมหมู่บ้านและการใช้ IoT ช่วยเพิ่มความสะดวกสบาย ความปลอดภัย และการเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สถานีตำรวจและโรงพยาบาล

8. กิจกรรมด้านพื้นที่สีเขียว การพัฒนาพื้นที่สีเขียว เช่น สวนสาธารณะและแหล่งน้ำ ช่วยเสริมสร้างคุณภาพชีวิต ลดมลพิษ และรักษาสมาคมระบบนิเวศ ชุมชนจะได้รับประโยชน์ทั้งด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

การพัฒนาที่ครอบคลุมทั้งการออกแบบ การจัดการกิจกรรม และการใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัย เป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างสังคมที่เป็นสุขอย่างยั่งยืนสำหรับโครงการหมู่บ้านจัดสรรในจังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ที่ 3 รูปแบบนวัตกรรมโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน พบว่า

1. การจัดการโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน การจัดการโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมที่สุขยั่งยืนต้องดำเนินงานหลายด้านอย่างมีระบบและประสิทธิภาพ ได้แก่ การบริหารจัดการด้วยกฎระเบียบและการประสานงานกับหน่วยงานราชการ การซ่อมแซมและบำรุงรักษาระบบต่าง ๆ เช่น ไฟฟ้า ประปา ดับเพลิง และบำบัดน้ำเสีย การคัดเลือก

และอบรมบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ การออกบิลและจัดเก็บค่าใช้จ่ายอย่างเป็นระบบ การดูแลรักษาความสะอาดของพื้นที่บริการสาธารณะและส่วนกลาง การรักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง การดูแลสวนและภูมิทัศน์ให้สวยงาม การดูแลสโมสรและสระว่ายน้ำให้พร้อมใช้งาน และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับชุมชนผ่านเจ้าหน้าที่ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ทั้งหมดนี้เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยและสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในระยะยาว สอดคล้องกับงานวิจัยของ Srichan, Thongchua, and Pongborriboon (2011) ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง แนวทางการบริหารจัดการนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดขอนแก่น ผลการศึกษา พบว่า 1. สมาชิกนิติบุคคลมีความรู้ในระดับน้อย เกี่ยวกับพระราชบัญญัติการจัดการจัดสรรที่ดิน พ.ศ. 2543 และการบริหารจัดการของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร ทั้ง 6 ด้าน มีการบริหารงานอย่าง เหมาะสม 2. แนวทางการบริหารจัดการของนิติบุคคลหมู่บ้านจัดสรร 3 ด้าน ดังนี้ (1) การเตรียมการบริหาร ควรตรวจสอบรายการและ เงินค่าบำรุงรักษาสาธารณูปโภค แต่งตั้งคณะกรรมการ และจัดทำ ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน (2) การวางแผนการดำเนินงานและการควบคุม ควรมีการจัดทำ แผนการปฏิบัติงานประจำปี และ (3) การกำหนดบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบของสมาชิกนิติบุคคล และคณะกรรมการนิติบุคคลให้เป็นไปตามระเบียบ

2. การพัฒนาพื้นที่โครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน ดังนี้

ด้วยรูปแบบการลงทุนด้านอสังหาริมทรัพย์นั้นแตกต่างจากรูปแบบการลงทุนอื่น ๆ ในกรณีบ้านจัดสรร (Housing Estate) เป็นรูปแบบปกติของการออกแบบที่อยู่อาศัยที่ใช้ในเมืองใหม่ หรือเป็นโครงการที่มีการจัดสรรแบ่งแปลงที่ดินในการลงทุนปลูกสร้างบ้าน โดยรอบบริเวณโครงการจะมีสภาพแวดล้อมที่ใช้ร่วมกัน ซึ่งประกอบด้วย ถนน สวนสาธารณะภายในหมู่บ้าน สระว่ายน้ำเป็นต้น ดังนั้นรูปแบบการเลือกทำเลที่ตั้งเพื่อจัดสร้างโครงการ จึงมีความแตกต่างกับอสังหาริมทรัพย์รูปแบบอื่น การเลือกทำเลที่ตั้งเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญซึ่งไม่เพียงแต่เป็นหลักของภูมิศาสตร์ หากแต่ยังเกี่ยวเนื่องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยได้ตอบคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ตั้งอยู่ที่ไหนและทำไม ทั้งนี้ การจะตอบคำถามเกี่ยวกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจได้นั้นจะต้องมีองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้อง มีหลักการและทฤษฎีที่สามารถอธิบายข้อค้นพบ และหมายรวมถึงปัจจัยต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการเลือกทำเลที่ตั้ง ด้วยเหตุนี้การเลือกดังกล่าวจึงไม่เพียงแต่เป็นรูปแบบที่มีลักษณะเดียวกันแต่ยังมีความแตกต่างกันภายใต้บริบทต่าง ๆ ซึ่งในความแตกต่างนั้นจะมีปัจจัยหลักที่มีความคล้ายและสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการสร้างกลยุทธ์ได้

การออกแบบพื้นที่ส่วนกลางถือเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญสำหรับการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรรในปัจจุบัน โดยการออกแบบพื้นที่ส่วนกลางของหมู่บ้านจัดสรรที่ตื้นนั้นจะมีผลต่อการตัดสินใจซื้อของผู้เยี่ยมชม ได้แก่ การออกแบบสวนสาธารณะ ระบบรักษาความปลอดภัย ลักษณะถนนภายในโครงการ การบำรุงรักษาและค่าบริการส่วนกลาง การออกแบบสโมสรสระว่ายน้ำ และพื้นที่สนามเด็กเล่น โดยผู้ออกแบบจะต้องออกแบบให้ปัจจัยต่าง ๆ ข้างต้นสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ทำให้เกิดความพึงพอใจซึ่งจะทำให้เพิ่มโอกาสที่จะพิจารณาในการตัดสินใจซื้อโครงการหมู่บ้านจัดสรรได้อย่างมีนัยสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanapongtipakorn (2018) ในเรื่อง “ธุรกิจบ้านจัดสรร: การพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจบนฐานวัฒนธรรม” ได้สรุปผลการศึกษาว่าการจัดการธุรกิจบ้านจัดสรรมีความสำคัญในหลายด้าน เริ่มจากการเลือกทำเลที่ตั้งที่สะดวกต่อการเดินทาง เช่นในจังหวัดนครราชสีมาที่มีเส้นทางคมนาคมที่สะดวก และการขยายเส้นทางถนนวงแหวนรอบเขตตัวเมือง ทำให้โครงการบ้านจัดสรรสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนที่มีรายได้ระดับปานกลางถึงสูง นอกจากนี้ปัญหาการจัดการธุรกิจบ้านจัดสรรบนฐานวัฒนธรรมพบว่ามีความท้าทายในด้านสถาปัตยกรรมและการลงทุน โครงการต้องมีการวางแผนสำหรับระบบบำบัดน้ำเสีย

และการใช้ระบบสาธารณูปโภคที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม โดยผู้ออกแบบจะต้องคำนึงถึงการวางผังสวนและ
สโมสรไว้กลางโครงการ รวมถึงการออกแบบพื้นที่หน้าบ้านให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมและการปฏิสัมพันธ์
ระหว่างผู้อยู่อาศัย และการพัฒนารูปแบบการจัดการธุรกิจบ้านจัดสรรบนฐานวัฒนธรรมยังคงมีความสำคัญ
ในด้านการจัดการบุคลากร การจัดหาเงินทุน การเลือกวัสดุอุปกรณ์ การวางแผนการดำเนินงาน การตลาด
และการปฏิบัติตามหลักจริยธรรม การจัดการที่มีประสิทธิภาพในด้านเหล่านี้จะช่วยสร้างความพึงพอใจให้กับ
ลูกค้าและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กร

3. เมืองสีเขียว พลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ พลังงานชีวมวล เป็นต้น เพื่อออกแบบและ พัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน ดังนี้

การจัดการโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสร้างสังคมที่สุขยั่งยืนโดยใช้พลังงานสีเขียว (Green Energy)
ซึ่งรวมถึงพลังงานลม พลังงานแสงอาทิตย์ และพลังงานชีวมวล มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นพลังงาน
สะอาดที่ไม่ก่อให้เกิดมลพิษและช่วยลดภาวะโลกร้อน การใช้พลังงานสีเขียวมีข้อดีหลายประการ เช่น การลด
ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ การรักษาสุขภาพแวดล้อม การส่งเสริมอุตสาหกรรมพลังงานทดแทน และการพัฒนา
คุณภาพสภาพอากาศ

การพัฒนาเมืองสีเขียวควรร่วมแรงร่วมใจกันระหว่างผู้บริหารเมือง ภาคธุรกิจ และภาคสังคม
โดยแนวคิดใหม่เน้นการพัฒนาสวนสาธารณะที่เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างพื้นที่สีเขียวที่มีมิติ
ทางธรรมชาติและลดมลภาวะ แนวทางนี้เรียกว่า “อุทยานวิถี” (Green Ways) ซึ่งใช้สวนสาธารณะเป็น
แกนกลางและสร้างเส้นทางสีเขียวที่เชื่อมต่อสวนสาธารณะกับพื้นที่สำคัญของเมือง เช่น ลานสวนสาธารณะ
ถนน ทางจักรยาน และทางเดินเท้า การจัดการเมืองแบบนี้จะช่วยเพิ่มความสวยงามและสร้างสังคมที่สุขยั่งยืน
ในระยะยาว

4. เทคโนโลยี และ IOT เป็นต้น เพื่อออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคม เป็นสุขอย่างยั่งยืน ดังนี้

ในยุคปัจจุบันที่เทคโนโลยีมีการพัฒนาอย่างรวดเร็วและไม่มีที่สิ้นสุด ส่งผลให้การดำเนินชีวิตของเรา
เปลี่ยนแปลงไปทิศทางที่ดีขึ้นอย่างก้าวกระโดด ถ้าวางสังเกตการใช้ชีวิตของตนเองจะพบว่าไม่กี่สิบปีที่ผ่านมา
เราใช้ชีวิตในรูปแบบที่มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง จากเมื่อก่อนวิถีชีวิตคนส่วนใหญ่ไม่ได้พึ่งพาเทคโนโลยี
มาก แต่ในทุกวันนี้หันไปทางไหนก็มีเทคโนโลยีเกิดใหม่ขึ้นมาจนบางครั้งทำให้เรารู้สึกว่าเริ่มตามกระแสของโลก
ไม่ทัน

การจัดการโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสร้างสังคมที่สุขยั่งยืนในยุคปัจจุบันจำเป็นต้องมีการใช้
เทคโนโลยีและ IoT เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและความสะดวกสบายให้กับผู้อยู่อาศัย เทคโนโลยี IoT (Internet
of Things) ช่วยเชื่อมต่ออุปกรณ์ต่าง ๆ ผ่านอินเทอร์เน็ต ทำให้สามารถควบคุมและตรวจสอบการทำงานได้
ง่ายขึ้น ตัวอย่างเช่น Smart Home: ใช้เทคโนโลยีเชื่อมต่อระบบอินเทอร์เน็ตกับอุปกรณ์ภายในบ้าน เช่น
หลอดไฟที่เปิดปิดได้ผ่านโทรศัพท์ หรือระบบความปลอดภัยที่ตรวจสอบได้ตลอดเวลา เป็นต้น

นอกจากนี้ การใช้เทคโนโลยีสีเขียว (Green Technology) ซึ่งเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมก็มีความสำคัญ
เช่น การใช้วัสดุที่นำกลับมาใช้ใหม่ได้ การใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด และการผลิตพลังงานสะอาด เช่น
แผงโซลาร์เซลล์และเครื่องกำเนิดไฟฟ้าพลังน้ำ ในปี 2021 เทคโนโลยีสีเขียวมีบทบาทมากขึ้นในการอนุรักษ์
พลังงานและลดการปล่อยมลพิษในอุตสาหกรรม ตัวอย่างเช่น รถยนต์พลังงานไฟฟ้า (Electric Vehicle)
ที่กำลังได้รับความนิยม ทั้งนี้ การใช้เทคโนโลยีและ IoT ในการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร ไม่เพียง
เพิ่มความสะดวกสบายและความปลอดภัยให้กับผู้อยู่อาศัย แต่ยังส่งเสริมการอนุรักษ์พลังงานและเป็นมิตร
ต่อสิ่งแวดล้อม ทำให้เกิดสังคมที่สุขยั่งยืนในระยะยาว

5. การมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านนันทนาการ ด้านกิจกรรมทางศาสนา และด้านกิจกรรมชุมชนเป็นต้น เพื่อออกแบบและพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร เพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน ดังนี้

กระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนถือเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในการจัดการปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน นั้นหมายถึงว่า ประชาชนในชุมชนมีเป้าหมายเดียวกันที่จะแก้ไขปัญหา ตั้งแต่ร่วมกันคิด ร่วมกันทำ และ ร่วมกันรับผลประโยชน์ จึงให้ร่วมมือร่วมแรงร่วมใจกันในการทำงานเพื่อแก้ไขปัญหา และพัฒนาชุมชนของ ตัวเองให้สามารถพึ่งตนเองนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง จัดการตัวเองได้

ประชาชนต้องการแก้ไขปัญหาให้กับชุมชน ในการกำหนดกิจกรรมต่าง ๆ ที่ประสบความสำเร็จ ล้วนเป็นกิจกรรมที่ตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวของชาวบ้านที่มีวัตถุประสงค์เดียวกัน คือ เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน สามารถพึ่งพาตนเองได้ และขณะที่ประชาชนในชุมชนสร้างการมีส่วนร่วม เจ้าหน้าที่ ของรัฐก็มีหน้าที่สนับสนุนคอยช่วยเหลือในฐานะฝ่ายสนับสนุน สามารถสรุปหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ ดังนี้

(1) การเปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของคนในชุมชนเป็นการสร้างโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการให้ ข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริงของชุมชน

(2) กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันช่วยกันคิด ช่วยกันทำในการแก้ไขปัญหาลองผิดลองถูกในชุมชนกันเอง มีอิสระในการคิด

(3) การสร้างให้คนในชุมชนมีเป้าหมายเดียวกันในการแก้ไขปัญหา

(4) มีการปฏิบัติตามข้อตกลงที่ร่วมกันคิดในชุมชนนั้น ๆ ไปในแนวทางเดียวกัน

(5) หลังจากปฏิบัติแล้วนำสิ่งที่ได้หรือปัญหาที่เกิดขึ้นมาพูดคุยกันและมีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ร่วมกันเพื่อให้ได้สิ่งที่ดีที่สุดสำหรับการปฏิบัติของชุมชน

ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ นับตั้งแต่ความรับผิดชอบต่อสังคมขององค์กรธุรกิจ (Corporate Social Responsibility) ได้กลายมาเป็นปัจจัยสำคัญในวาระการดำเนินงานของบริษัท ซึ่งใน ปัจจุบันผู้นำธุรกิจจะเข้าไปมีส่วนร่วมในความรับผิดชอบต่อสังคม เมื่อพวกเขายินดีที่จะบูรณาการความกังวล ทางสังคมและสิ่งแวดล้อมเข้ามาไว้ในกลยุทธ์และการปฏิบัติทางธุรกิจด้วยความสมัครใจ เพื่อที่จะช่วยปรับปรุง ความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์ (Laudal, 2010) ในขณะเดียวกัน ความรับผิดชอบต่อสังคมได้ดึงดูดความสนใจของ นักวิชาการและผู้ปฏิบัติงาน ทำให้มีการศึกษาเชิงประจักษ์จำนวนมากที่มุ่งเน้นศึกษาว่าความรับผิดชอบต่อ สังคม ได้ส่งผลต่อความได้เปรียบในการแข่งขันเชิงธุรกิจอย่างไร สำหรับการศึกษานี้ได้ใช้ความหมายความ รับผิดชอบต่อสังคม ซึ่งเรียงตามวิวัฒนาการของความรับผิดชอบต่อสังคมที่แสดงให้เห็นการเปลี่ยนแปลง ที่สำคัญในแต่ละช่วงเวลา ทั้งนี้ได้รวบรวมความหมายและแนวคิดสำคัญ จากนักการศึกษาหลากหลายท่าน โดยเริ่มจาก Bowen (1953) ที่ Carroll (1999) กล่าวว่า เป็นบิดาของการศึกษาเรื่องความรับผิดชอบต่อสังคม ในยุคปัจจุบัน

สรุป

การจัดการโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสร้างสังคมที่สุขยั่งยืนต้องมีการดำเนินงานอย่างมีระบบและ ประสิทธิภาพ โดยเริ่มจากการบริหารจัดการ จัดทำกฎระเบียบ ควบคุมการใช้สิทธิประโยชน์ที่ดิน สาธารณูปโภค และสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ให้ถูกต้องตามข้อบังคับและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมถึง การประสานงานกับหน่วยงานราชการ การซ่อมแซมและบำรุงรักษา การคัดเลือกบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญ และการจัดการค่าใช้จ่ายอย่างมีประสิทธิภาพ และการดูแลรักษาความสะอาดและความปลอดภัยเป็นสิ่งสำคัญ โดยต้องมีการจัดการความสะอาดพื้นที่สาธารณะ การรักษาความปลอดภัยตลอด 24 ชั่วโมง และการดูแล

รักษาสวนและภูมิทัศน์ นอกจากนี้ การใช้พลังงานสีเขียวและเทคโนโลยี IoT ยังช่วยเพิ่มความสะดวกสบายและความปลอดภัยให้กับผู้อยู่อาศัย รวมทั้งการออกแบบพื้นที่ส่วนกลางให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาชุมชน จะช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองและจัดการตัวเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การจัดการโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสร้างสังคมที่สุขยั่งยืน ต้องมีการวางแผนและบริหารจัดการในหลายด้านอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้อยู่อาศัยได้ดี และสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับชุมชนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ภาครัฐ ควรกำหนดนโยบายในการพัฒนาและออกแบบโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

1.2 ผู้บริโภค และองค์กรธุรกิจหมู่บ้านจัดสรร ควรประสานงานกับหน่วยงานทั้งองค์กรภาครัฐ เอกชน ชุมชน ให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาและออกแบบโครงการหมู่บ้านจัดสรรเพื่อสังคมเป็นสุขอย่างยั่งยืน

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการวิจัย การออกแบบและการพัฒนาโครงการหมู่บ้านจัดสรร แบบเชิงนิเวศสังคมอย่างยั่งยืน ระดับมหภาคต่อไป

References

- Aemsa-ad, Ch. (2015). Consumer Decision-Making for Purchasing Condominium Housing in Bangkok Metropolitan Area. *The 5th National Panyapiwat Academic Conference: "Thai Industry in the Digital Economy Era"* (pp. A182-A189). Nonthaburi: Panyapiwat Institute of Management.
- Bowen, H. R. (1953). *Social Responsibilities of the Businessman*. New York: Harper and Row.
- Carroll, A. B. (1979). A Three-Dimensional Conceptual Model of Corporate Performance. *The Academy of Management Review*, 4(4), 497-505.
- Chalaysap, S. (2023). *Learning Spaces: Areas that Should Not Be Overlooked*. Retrieved February 8, 2024, from <https://siamrath.co.th/c/477079>
- Hadjri, K., Faith, V., & McManus, M. (2015). Designing Dementia Nursing and Residential Care Homes. *Journal of Integrated Care*, 20(5), 322-340.
- Home Buyers Guide. (2015). Fire Prevention in Housing Estates. Retrieved February 8, 2024, from <https://www.home.co.th/hometips/topic-16084>
- Laudal, T. (2010). An Attempt to Determine the CSR Potential of the International Clothing Business. *Journal of Business Ethics*, 96(1), 63-77.
- Sahametapat, T., & Mohprasit, N. (2021). Factors Affecting the Decision to Buy Residential Property in Muang District, Phichit Province. *National Postgraduate Student Colloquium: NPSC, Nation Conference 2021*. N.P.

- Srichan, S., Thongchua, A., & Pongborriboon, Y. (2011). Guidelines to Managing the Establishment of Juristic Person in Housing Project, Muang Khon Kean, *Khon Kaen University Academic Conference 2011: "Development of Thailand's Rural Future: A Stable Foundation for Sustainable National Development"* (416-421). N.P.
- Sricharoen, V. (2015). *Factors Affecting the Decision to Purchase Homes in Housing Estates of Civil Servants and State Enterprise Employees in Nonthaburi*. (Master's Thesis). Bangkok University. Pathum Thani.
- Thookhammee, O. (2016). *Factors Influencing on Buying Decision Process for Single House at the Price of 3-5 Million Baht in Samutprakarn Province*. (Master's Thesis). Stamford International University. Bangkok.
- Tongaroon, N. (2010). The Relationship between Architecture, Landscape, and Open Space: Qualities of Spatial Transformation, Activities, and Context. *Academic Journal of Architecture*, 2010, 105-118.
- Wanapongtipakorn, J. (2018). *Village Construction Business: The Model Business of Development Based on Culture*. (Doctoral Dissertation). Mahasarakham University. Maha Sarakham.

การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี*

Development of a Prototype Health Promotion Temple in Nonthaburi Province

วรุลักษณ์ เลียงมา

Warunluk Leangma

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: Warunluk52@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี 2. เพื่อพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี และ 3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี การวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย การการวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการสัมภาษณ์ จำนวน 19 รูป/คน และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง จำนวน 16 รูป/คน โดยวิธีการใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก และการเตรียมหัวข้อการสนทนากับผู้เกี่ยวข้อง ร่วมกับการสังเกตแบบมีส่วนร่วม ในการนำไปวิเคราะห์ข้อมูล ใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย

ผลการวิจัยพบว่า 1) ผลการศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 5 ร ที่มีต่อการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี มีให้เสนอแนะว่า ควรมีการสร้างสวนสาธารณะหรือสนามกีฬาเล็ก ๆ เพื่อให้ผู้คนสามารถออกกำลังกายได้ในพื้นที่ใกล้เคียง และส่งเสริมสุขภาพและการเชื่อมโยงกับชุมชน การเน้นสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้ และปฏิบัติโยคะหรือการทำสมาธิเพื่อสนับสนุนสุขภาพจิตในชุมชน ส่งเสริมการจัดค่ายสุขภาพเพื่อส่งเสริมการรักษาสุขภาพและสร้างความร่วมมือในชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการออกกำลังกายนำไปสู่การช่วยส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตในชุมชนและช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ อย่างสำคัญ 2) ผลการศึกษาการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ทั้งพระสงฆ์ ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพตนเองและสมาชิกในครอบครัว ด้วยการเลือกอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายมากกว่าให้โทษ เช่น เลือกอาหารที่ถูกกับธาตุของคนในครอบครัว และการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ห่างไกลจากโรคร้ายต่าง ๆ 3) ผลการศึกษาวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า มีแนวทาง 1.ความสะอาดร่มรื่น ส่งเสริมการรักษาสุขภาพแวดล้อม ลดขยะและมลพิษในชุมชน 2.ความสงบร่มรื่น จัดอบรมสร้างจิตสำนึก โดยมีพระสงฆ์เป็นต้นแบบ 3.สุขภาพร่วมสร้าง ส่งเสริมการแยกขยะเพื่อลดมลพิษและโลกร้อน 4.ศิลปะร่วมจิต ใช้อองค์ความรู้สมัยใหม่ในการแก้ปัญหาและปรับตัว 5.ชาวประชาร่วมพัฒนา พัฒนาสุขภาพด้วยจิตใจที่เป็นบวกและการดูแลสุขภาพครอบครัวเพื่อให้สอดคล้องกับ สุขภาวะองค์รวมของชีวิตจะมีสุขภาวะได้ ต้องบริหารใจให้มีภาวะจิตด้านบวก

*Received July 9, 2024; Revised December 23, 2024; Accepted December 29, 2024

คำสำคัญ: การพัฒนา; วัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ; จังหวัดนนทบุรี

Abstract

The research article consisted of the following objectives: 1) to investigate healthcare of temples and communities in Nonthaburi province; 2) to develop a prototype health promotion temple in Nonthaburi province; and 3) to analyze the guidelines for the development of a prototype health promotion temple in Nonthaburi province. The study utilized qualitative research and action research approaches. Data were collected through in-depth interviews with 19 participants, focus group discussions with 16 participants, and participatory observation. The collected data were analyzed using an inductive method.

From the study, the following results were found: 1) The study revealed that activities promoting well-being based on the '5R' principle significantly impact the health care of temples and communities in Nonthaburi province. Suggestions include building small parks or playgrounds to encourage exercise within neighborhoods, promoting health by fostering connections within the community, and establishing learning areas for yoga or meditation to support mental health. Additionally, health camps should be organized to promote health care and strengthen community cooperation, and the environment should be made conducive to exercise. These initiatives collectively contribute to improving both physical and mental health within the communities, significantly enhancing people's quality of life. 2) The development of a prototype health promotion temple in Nonthaburi province involves collaboration among monks, community members, community leaders, and public health officers to promote healthy food consumption and exercise, contributing to improved health care for individuals and their families. Encouraging the consumption of nutritious foods, such as those suitable to an individual's body type or element, and recommending age-appropriate exercises can help prevent diseases and enhance overall well-being. 3) The guidelines for the development of a prototype health promotion temple in Nonthaburi province include the following: cleanliness and a shady environment, of which the environment should be preserved by reducing waste and pollution in the community; tranquility and awareness, of which a peaceful atmosphere should be fostered by raising awareness, with monks serving as role models; collaborative healthcare, of which waste sorting should be promoted to reduce pollution and combat global warming; collaborative art, of which a new knowledge should be applied to solve problems and encourage adaptability; and collaborative development, of which a positive mindset should be cultivated to enhance individual well-being. To achieve happy and holistic well-being, fostering a positive mindset is essential.

Keywords: Development; Prototype Health Promotion Temple; Nonthaburi Province

บทนำ

พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาที่มีบทบาทสำคัญต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของประชาชนไทย ซึ่งส่วนใหญ่กว่า 93.5% นับถือศาสนาพุทธ (The National Statistical Office, 2018) ศาสนานี้ถือเป็นรากฐานอารยธรรมที่ส่งเสริมสันติภาพและความสุขแก่สังคมมาอย่างยาวนาน พระพุทธศาสนาในประเทศไทยมีการเผยแผ่ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 3 ผ่านสมณทูต และได้รับการยอมรับอย่างมั่นคงในยุคกรุงสุโขทัย โดยเฉพาะในลัทธิลังกาวงศ์ที่ได้รับการสนับสนุนจากพ่อขุนรามคำแหงมหาราช ในปัจจุบัน ธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ได้ถูกจัดทำขึ้นเพื่อส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์ โดยมีเป้าหมายให้พระสงฆ์มีคุณภาพชีวิตที่ดี ทั้งทางกาย จิต ปัญญา และสังคม รวมถึงการเป็นผู้นำด้านสุขภาวะของชุมชน ซึ่งเชื่อมโยงระหว่างวัดและชุมชนเพื่อสร้างความมั่นคงและความสุขในระยะยาว (Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto), 2000)

กระทรวงสาธารณสุข ได้พัฒนาวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ โดยใช้หลัก 5 ร. สะอาดร่มรื่น สงบร่มเย็น สุขภาพร่วมสร้าง ศิลปะร่วมจิต (วิญญูณ) และชาวประชาร่วมพัฒนา พร้อมผลักดันให้พระสงฆ์ มีความรอบรู้สุขภาพ ซึ่งในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า พระสงฆ์เป็นผู้มีความสำคัญในการเป็นผู้นำและเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับชุมชนในเรื่องการดูแลสุขภาพตนเอง สิ่งแวดล้อมภายในวัด และขยายผลสู่การพัฒนาสุขภาวะของชุมชน โดยรัฐบาลเห็นความสำคัญของสุขภาพพระสงฆ์ ซึ่งสอดคล้องกับมติมหาเถรสมาคม เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ. 2560 มติที่ 191/2560 และมติสมัชชาสุขภาพแห่งชาติ ครั้งที่ 5 ให้มีการขับเคลื่อนงาน “พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ” โดยดำเนินการวัดส่งเสริมสุขภาพและขับเคลื่อนธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 เพื่อเป็นกรอบและแนวทางการส่งเสริมสุขภาพพระสงฆ์และชุมชนทั่วประเทศ อีกทั้งได้จัดทำโครงการพระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ บูรณาการการส่งเสริมสุขภาพและอนามัยสิ่งแวดล้อม ร่วมกับศิลปวัฒนธรรมในความเป็นวัด โดยใช้หลัก 5 ร. คือ ร. สะอาดร่มรื่น ได้แก่ อาคารสถานที่ บริเวณและสภาพแวดล้อมภายในวัด และการป้องกันควบคุมโรค ร. สงบร่มเย็น ได้แก่ การเทศนา ปฏิบัติธรรม ทำบุญ จัดกิจกรรมและสิ่งแวดล้อมให้เอื้อต่อการส่งเสริมสุขภาพ ร. สุขภาพร่วมสร้าง ได้แก่ กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ บุคลากรในวัด การบริโภคอาหาร การดูแลช่องปาก การออกกำลังกายและมีระบบการดูแลและส่งต่อเมื่อเจ็บป่วย ร. ศิลปะร่วมจิต (วิญญูณ) ได้แก่ ดำรงรักษาสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญา และกิจกรรมที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ร. ชาวประชาร่วมพัฒนา ได้แก่ ประชาชนมีส่วนร่วมเข้าเป็นคณะกรรมการดำเนินงานในการพัฒนาสู่วัดส่งเสริมสุขภาพ ให้สามารถบริหารจัดการสุขภาพได้ด้วยตนเอง เพิ่มความรอบรู้ด้านสุขภาพ สร้างชุมชน ท้องถิ่นและองค์กรรอบรู้ด้านสุขภาพ สู้วัดรอบรู้สุขภาพ (Health Literate Temple) เพื่อให้พระสงฆ์มีความรอบรู้ด้านสุขภาพและขับเคลื่อนการดำเนินงานธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 ทั้งนี้ กรมอนามัยได้ดำเนินการในระดับพื้นที่ ดังนี้ 1) การจัดทำแผนขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ “พระสงฆ์กับการพัฒนาสุขภาวะ” ตามธรรมนูญสุขภาพพระสงฆ์แห่งชาติ พุทธศักราช 2560 2) ขับเคลื่อนการดำเนินงานวัดส่งเสริมสุขภาพสู่วัดรอบรู้ด้านสุขภาพ (Health Literate Temple) 3) จัดทำหลักสูตรและฝึกอบรมพระคิลานุปัฏฐาก (พระอาสาสมัครส่งเสริมสุขภาพประจำวัด-อสม.) หลักสูตร 70 ชั่วโมงและหลักสูตร 35 ชั่วโมง และ 4) การดูแลตรวจคัดกรองสุขภาพพระสงฆ์ตามโครงการ 1 วัด 1 โรงพยาบาล/รพ.สต. เพื่อให้พระสงฆ์ดูแลสุขภาพตนเองได้อย่างถูกต้องตามหลักพระธรรมวินัย พระสงฆ์ที่ป่วยได้รับการดูแลต่อเนื่องและส่งต่อไปรักษายังโรงพยาบาล (Anamai Media, 2019)

วัดในจังหวัดนนทบุรี เช่น วัดโตนด วัดอุทยาน และวัดบางไผ่ ได้รับการพัฒนาให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ โดยใช้หลัก 5 ร. ซึ่งช่วยสร้างการเปลี่ยนแปลงด้านสุขภาวะของชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อย่างไรก็ตาม การขยายผลและการประเมินแนวทางพัฒนาให้ยั่งยืนยังต้องการการศึกษาเพิ่มเติม ผู้วิจัย

จึงมุ่งศึกษาแนวทางการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อสุขภาวะของพระสงฆ์และชุมชน.

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อศึกษาการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี
3. เพื่อวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นการศึกษาการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย

1. รูปแบบการวิจัย

ในการวิจัยนี้ เป็นระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยทำการศึกษาทั้งข้อมูลเอกสาร และข้อมูลภาคสนาม ดังนี้

1.1 วิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาวิจัย โดยศึกษาจากคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท ประกอบด้วยพระไตรปิฎก อรรถกถา คัมภีร์ เอกสารงานวิจัย ในชั้นปฐมภูมิ ทุติยภูมิ ตำรา หนังสือ บทความ วารสาร หนังสือพิมพ์ วิทยานิพนธ์ และผลงานวิจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง แนวคิด ทฤษฎี ในส่วนที่เป็นความหมาย ความเป็นมา รูปแบบและธรรมชาติที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ ทั้งการศึกษาจากโครงการต่าง ๆ รวมถึงจากกระทรวงสาธารณสุข ที่เกี่ยวกับการพัฒนาวัดให้เป็นวัดส่งเสริมสุขภาพ ตามหลัก 5 ร. สะอาดร่มรื่น สงบร่มเย็น สุขภาพร่วมสร้าง ศิลปะร่วมจิต (วิญญูณ) และชาวประชา ร่วมพัฒนา ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุม

1.2 วิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ผู้วิจัยได้กำหนดใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการลงภาคสนามด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากเจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระสงฆ์ และสามเณร ทั้ง 3 วัด เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผู้นำชุมชน และชาวบ้าน อำเภอบางกรวย และอำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี โดยใช้วัตถุประสงค์ และหลัก 5 ร. แล้วนำผลที่ได้มาสังเคราะห์เป็นร่างแนวทางในการพัฒนาวัดต้นแบบ และทำการยืนยันข้อมูลโดยวิธีการจัดสนทนากลุ่ม (Focus Group) ด้วยการนำร่างแนวทางในการพัฒนาวัดต้นแบบมาตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้แนวทางในการพัฒนาวัด

1.3 วิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) ผู้วิจัยนำแนวทางในการพัฒนาวัดที่ได้จากการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ ผู้เกี่ยวข้อง ไปทดลองใช้หรือตรวจสอบในพื้นที่กำหนด ซึ่งประกอบด้วย

1.3.1 ชุดความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 5 ร.

1.3.2 ชุดกิจกรรม โดยจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพ เช่น ด้านความสะอาดร่มรื่น ด้านความสงบร่มเย็น ใช้ชีวิตประจำวัน ด้านสุขภาพร่วมสร้าง ด้านศิลปะร่วมจิต (วิญญูณ) และด้านชาวประชาร่วมพัฒนา

1.3.3 วิเคราะห์องค์ความรู้ การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพ และผลลัพธ์ของชุดกิจกรรมการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ ดังนี้

1) วิเคราะห์บทสัมภาษณ์จากบุคคลที่เลือกสัมภาษณ์ ด้วยวิธีการถอดเทปสัมภาษณ์แล้วนำมาทำการวิเคราะห์วิธีการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพจิตระดับตำบล ตลอดจนการออกภาคสนามเพื่อศึกษาการจัดกิจกรรมการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพจิตแบบ และการสังเกตการณ์ จากการร่วมกิจกรรม เป็นต้น

2) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วิธีวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic induction) โดยนำข้อมูลมาเรียบเรียงพร้อมจำแนกอย่างเป็นระบบแล้วจึงนำมาตีความหมาย เชื่อมโยงความสัมพันธ์และสร้างข้อสรุปจากข้อมูลต่าง ๆ ที่รวบรวมได้ โดยทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูล ทั้งนี้เพื่อจะได้ศึกษาประเด็นต่าง ๆ ได้ลึกซึ้ง เมื่อวิเคราะห์ประเด็นใดแล้วไม่มีความชัดเจนก็จะตามไปเก็บข้อมูลในประเด็นต่าง ๆ เหล่านั้น เพื่อตอบคำถามหลักตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย

2. พื้นที่การวิจัย และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 พื้นที่การวิจัย ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่การศึกษาวิจัย “การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพจิตแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี” เป็น วัดโตนด ตำบลวัดชลอ วัดอุทยาน ตำบลบางขุนกรวย อำเภอบางกรวย และวัดบางไผ่ ตำบลบางรักพัฒนา อำเภอบางบัวทอง จังหวัดนนทบุรี เนื่องจากเป็นวัดที่มีการดำเนินกิจกรรมวัดส่งเสริมสุขภาพจิตตามหลัก 5 ร.

2.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

1) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในการวิจัย จำนวน 19 คน/รูป ประกอบด้วย 1) เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส พระสงฆ์ และเณร วัดโตนด วัดอุทยาน รวมจำนวน 4 รูป 2) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข อำเภอบางกรวย และอำเภอบางบัวทอง รวม จำนวน 6 คน 3) ผู้นำชุมชน วัดโตนด วัดอุทยาน และวัดบางไผ่ จำนวน 3 คน 4) ชาวบ้าน วัดโตนด วัดอุทยาน และวัดบางไผ่ จำนวน 6 คน

2) ผู้ให้ข้อสนทนากลุ่มในการวิจัย จำนวน 16 คน/รูป ประกอบด้วย 1) เจ้าอาวาส ผู้ช่วยเจ้าอาวาส และคณะสงฆ์ผู้เกี่ยวข้อง 2) เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และผู้เกี่ยวข้อง 3) ผู้นำชุมชนในพื้นที่ที่เกี่ยวข้อง 4) ชาวบ้านในพื้นที่ โดยแบ่งกลุ่มการสนทนาออกกลุ่มละ 4 คน/รูป

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ และแบบประเมิน แบบคำถามการสนทนากลุ่มที่ออกแบบมาแล้ว และตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญแบบการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) เพื่อศึกษาเกี่ยวกับ “การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพจิตแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี” โดยแบบสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และ 2) ประเด็นคำถามในการสัมภาษณ์

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลการปฏิบัติการวิจัย

ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา โดยมีวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล ดังนี้

4.1 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ คือ ศึกษาจากคัมภีร์พระไตรปิฎก (ภาษาไทย) ฉบับมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ พ.ศ. 2539

4.2 รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ ตำรา เอกสารงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร บทความ งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับ “การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพจิตแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี” ตลอดจนข้อมูลทางสถิติที่น่าเชื่อถือ และแหล่งข้อมูลที่ยอมรับกันในวงกว้าง

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 ผลการศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า

1) ประวัติวัดในพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า วัดโตนด จะเน้นที่ ชมรมออกกำลังกายวัดโตนด โครงการร่วมกิจกรรมเดินแอโรบิคเพื่อสุขภาพ ศูนย์ฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม เศรษฐกิจ โดยวัดและชุมชนมีโครงสร้างที่เชื่อมโยงกับการดูแลสุขภาพวัดและชุมชน วัดอุทยาน เน้นการส่งเสริม พัฒนาระบบการจัดกิจกรรมทางการศึกษา และการเผยแพร่ความรู้ทางพระพุทธศาสนาและภูมิปัญญาแก่พระภิกษุ สามเณร และประชาชน ตลอดจนการส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม โดยการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี และวัดบางไผ่ การพัฒนาสุขภาวะด้านชีวิต เน้นการพัฒนาเรื่องของความเป็นอยู่ มนุษย์ที่เกิดมาล้วนต้องการความเป็นอยู่ที่ดี ด้านจิตใจ พฤติกรรม และการพัฒนาทางด้านสังคม กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพและพัฒนาด้านจิตใจตลอดทั้งปี เช่น โครงการปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานตามแนวสติปัฏฐาน 4 เพื่ออบรมจิตแก่ประชาชน

2) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะตามหลัก 5 ร พบว่า กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะตามหลัก 5 ร ที่มีต่อการศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี มีให้เสนอแนะว่า ควรมีการสร้างสวนสาธารณะหรือสนามกีฬาเล็ก ๆ เพื่อให้ผู้คนสามารถออกกำลังกายได้ในพื้นที่ใกล้เคียง และส่งเสริมสุขภาพและการเชื่อมโยงกับชุมชน การเน้นสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และปฏิบัติโยคะหรือการทำสมาธิเพื่อสนับสนุนสุขภาพจิตในชุมชน ส่งเสริมการจัดค่ายสุขภาพเพื่อส่งเสริมการรักษาสุขภาพและสร้างความร่วมมือในชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการออกกำลังกาย นำไปสู่การช่วยส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตในชุมชนและช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ อย่างสำคัญ

วัตถุประสงค์ที่ 2 ผลการศึกษาการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า

1) การพัฒนาสุขภาพทางกาย ในการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า ทั้งพระสงฆ์ ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพตนเองและสมาชิกในครอบครัว ด้วยการเลือกอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายมากกว่าให้โทษ เช่น เลือกอาหารที่ถูกกับธาตุของคนในครอบครัว และการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ห่างไกลจากโรคร้ายต่าง ๆ

2) การพัฒนาสุขภาพทางจิตใจ ในการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชนและสังคม โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัดในการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมของวัดในด้านต่าง ๆ เช่น มีหมอ และเจ้าหน้าที่ อสม. จาก รพ.สต. มาตรวจสุขภาพประจำปี มีการรักษาแบบแพทย์แผนไทยมาดูแลให้กับพระภิกษุ และประชาชนทั่วไปในชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้มาออกกำลังกาย สอนปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ที่ศาลาปฏิบัติธรรม ให้ความร่วมมือและอำนวยความสะดวกเรื่องสถานที่ให้กับภาครัฐเวลามีกิจกรรมที่กระทรวงสาธารณสุขจัดขึ้น เพื่อให้ประชาชนในชุมชนได้เข้ามาใช้และเข้าถึงบริการ

3) ความรู้เกี่ยวกับการพัฒนาสุขภาพภาพรวมเพื่อพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ พบว่า ทั้งพระสงฆ์ ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เห็นว่าการดำรงรักษาสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณีและภูมิปัญญา และกิจกรรมที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบได้อย่างสมบูรณ์ เพราะวัดเป็นต้นแบบเป็นแบบอย่างในการดำเนินกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมประเพณี เผยแพร่และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงามมายาวนาน เป็นศูนย์รวมของการเรียนรู้เรื่องศาสนา เรื่องสุขภาพ แหล่งเรียนรู้ เป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์กลางความเชื่อ ของคนในชุมชน ความร่วมมือร่วมใจในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อสังคม

วัตถุประสงค์ที่ 3 ผลการศึกษาการวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า

1) รูปแบบและการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า

- 1) ด้านความสะอาดร่มรื่น เน้นกิจกรรมในการปฏิบัติและร่วมกับการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางการรักษาสภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่สร้างขยะเพิ่มในที่สาธารณะ ไม่สร้างมลพิษในที่สาธารณะที่ชุมชน
- 2) ด้านความสงบร่มรื่น เน้นการสร้างศักยภาพในการสร้างจิตสำนึก ร่วมกับการการจัดอบรมในโครงการต่าง ๆ ที่ลานบุญ ลานธรรม ลานปัญญา ของวัดอยู่เป็นประจำ ต้นแบบที่ดี คือพระสงฆ์ ทั้งในเรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองและสิ่งแวดล้อมภายในวัด โดยเน้นให้พระสงฆ์เป็นต้นแบบ ที่จะให้ประชาชน รู้จักการดูแลตนเอง
- 3) ด้านสุขภาพร่วมสร้าง ลักษณะส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในวัด การดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยการส่งเสริมสุขภาพควรเริ่มจาก การรู้จักแยกขยะในครัวเรือน เพื่อเป็นการลดมลพิษที่เกิดจากการเผากำจัดขยะเผาขยะ และลดโลกร้อน 4) ด้านศิลปะร่วมจิต (วิญญูณ) จะเน้นที่องค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิต
- 5) ด้านชาวประชาร่วมพัฒนา การพัฒนาการดูแลสุขภาพทั้งตนเองและคนในครอบครัวโดยประชาร่วมพัฒนาเพื่อให้สอดคล้องกับ สุขภาวะองค์รวมของชีวิตจะมีสุขภาวะได้ ต้องบริหารใจให้มีภาวะจิตด้านบวก

2) การยืนยันข้อมูลไปสู่แนวทางในการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี มีรายละเอียดพบว่า

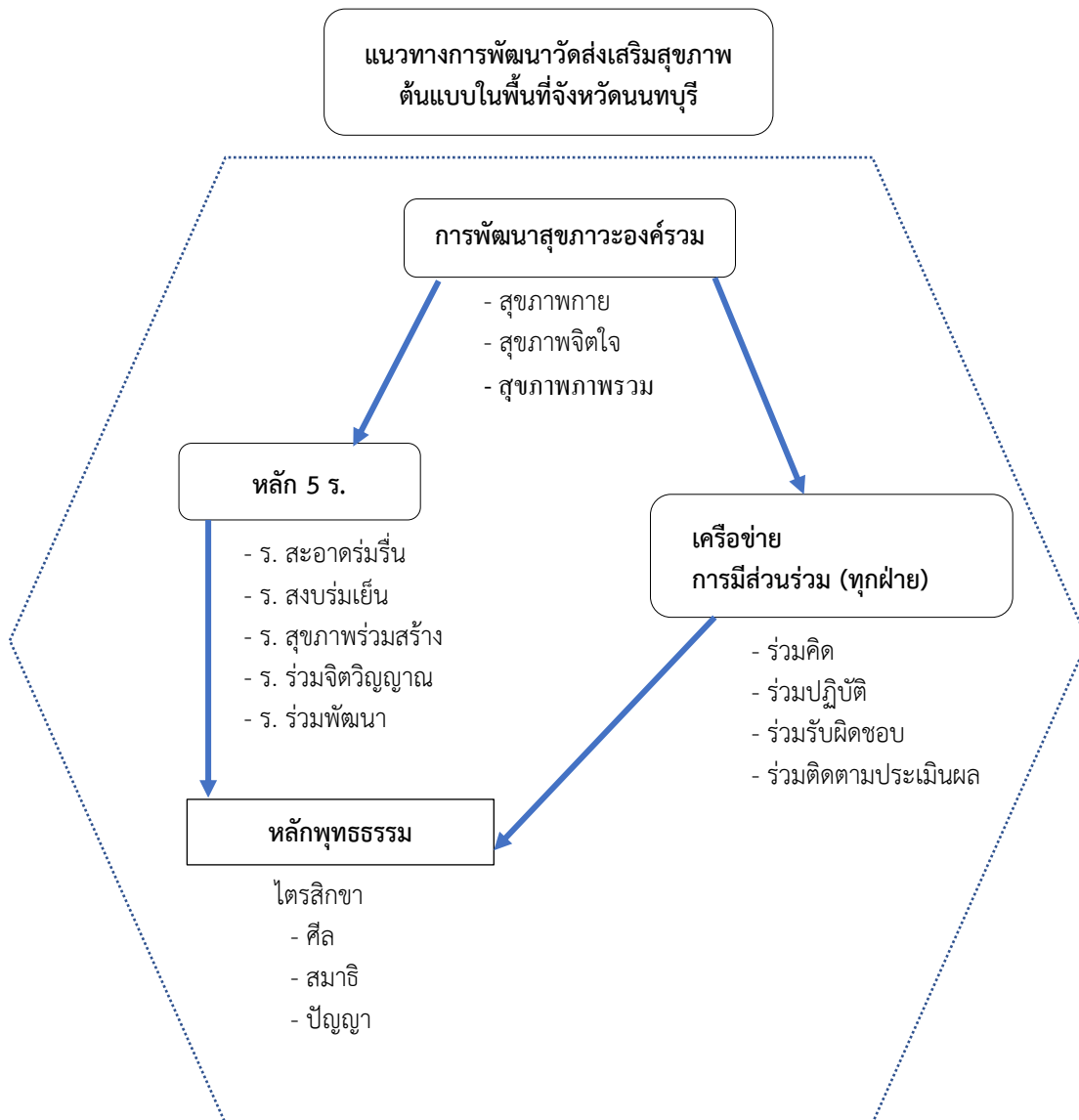
2.1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาวัดและส่งเสริมสุขภาพต้นแบบผ่านการจัดทำพื้นที่สำหรับกิจกรรมทางสุขภาพ โดยเน้นให้วัดเป็นตัวอย่างในการนำหลักการไปใช้สร้างนิสัยที่ดีและพัฒนาวินัยที่ดีในชุมชน การสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมทางสุขภาพและการเรียนรู้เกี่ยวกับพุทธธรรมและวิถีชีวิตที่ดี เช่นการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการออกกำลังกาย การสนับสนุนในการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพในวัด และยกย่องสนับสนุนผลักดันให้สังคมและสิ่งแวดล้อมเป็นที่เอื้อต่อการมีสุขภาพที่ดี และการใช้ธรรมชาติเป็นเครื่องมือในการส่งเสริมสุขภาพและพัฒนานิสัยที่ดีให้กับชุมชนที่ใช้บริการวัดและในสังคมใกล้เคียง

2.2) หลักในการพัฒนาวัดเพื่อส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในจังหวัดนนทบุรี ควรใช้วัดเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาทั้งด้านสังคมและสุขภาพ โดยร่วมมือกับโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพและองค์กรเอกชน เพื่อจัดกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพ และเสริมสร้างสังคมที่มีสุขภาพดี ในขณะเดียวกัน การส่งเสริมสุขภาพต้นแบบควรเน้นกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพและควบคุมปัจจัยเสี่ยง และมุ่งเสริมความรับผิดชอบต่อในการดูแลสุขภาพของตนเองและสังคม การส่งเสริมสุขภาพต้นแบบควรเน้นการทดลองและการปรับปรุงตลอดเวลาเพื่อให้มั่นใจว่ากิจกรรมที่ดำเนินการมีประสิทธิภาพและเหมาะสม

2.3) การพัฒนาวัดเพื่อส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในจังหวัดนนทบุรี ควรให้ความสำคัญกับการสร้างความเข้าใจและการร่วมมือระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อสร้างแผนการดำเนินงานที่มุ่งเน้นการส่งเสริมสุขภาพตามความต้องการของชุมชน การสำรวจและวิเคราะห์สภาพการณ์สุขภาพในพื้นที่ เพื่อนำไปออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตามความต้องการและความเหมาะสม และควรให้ความร่วมมือและการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อให้มั่นใจได้ว่ามีผลสัมฤทธิ์ในการส่งเสริมสุขภาพของประชาชนในพื้นที่นั้น ๆ การเน้นการยกระดับความมุ่งมั่นของรัฐในการดำเนินนโยบายสุขภาพในทุกนโยบายห่วงใยสุขภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การวิจัย เรื่อง “การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี” ผู้วิจัยได้กำหนดองค์ความรู้ในการวิจัยได้ดังต่อไปนี้

Picture 1: The New Body of Knowledge

1) กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 5 ร. ที่มีการศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี มีให้เสนอแนะว่า ควรมีการสร้างสวนสาธารณะหรือสนามกีฬาเล็ก ๆ เพื่อให้ผู้คนสามารถออกกำลังกายได้ในพื้นที่ใกล้เคียง และส่งเสริมสุขภาพและการเชื่อมโยงกับชุมชน การเน้นสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และปฏิบัติโยคะหรือการทำสมาธิเพื่อสนับสนุนสุขภาพจิตในชุมชน ส่งเสริมการจัดค่ายสุขภาพเพื่อส่งเสริมการรักษาสุขภาพและสร้างความร่วมมือในชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการออกกำลังกาย นำไปสู่การช่วยส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตในชุมชนและช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ

2) การให้ความรู้ทางด้านสุขภาพทางกาย 1) พระสงฆ์ ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพตนเองและ

สมาชิกในครอบครัว 2) วัดซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของผู้คนในชุมชนและสังคม โดยมีพระสงฆ์เป็นตัวแทนของวัด ในการปฏิบัติกิจกรรมทางสังคมของวัดในด้านต่าง ๆ 3) การดำรงรักษาสืบสานศิลปะ วัฒนธรรม ประเพณี และ ภูมิปัญญา และกิจกรรมที่เอื้อต่อการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ช่วยพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบได้อย่างสมบูรณ์ เพราะวัดเป็นต้นแบบเป็นแบบอย่างในการดำเนินกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรมประเพณี

3) รูปแบบและการดำเนินกิจกรรมการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ควรมีหลัก คือ 1) การเน้นกิจกรรมในการปฏิบัติและร่วมกับการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางการรักษา สภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่สร้างขยะเพิ่มในที่สาธารณะ ไม่สร้างมลพิษในที่สาธารณะที่ชุมชน 2) การสร้าง ศักยภาพในการสร้างจิตสำนึก ร่วมกับการการจัดอบรมในโครงการต่าง ๆ ที่ลานบุญ ลานธรรม ลานปัญญา ของวัดอยู่เป็นประจำ 3) การดำเนินกิจกรรมเพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ 4) การเน้น ที่องค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การจัดการ และการปรับตัวในการดำเนินชีวิต 5) การพัฒนาการดูแลสุขภาพทั้งตนเองและคนในครอบครัวโดยประชากรร่วมพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับ สุข ภาวะองค์รวมของชีวิตจะมีสุขภาวะได้ ต้องบริหารใจให้มีภาวะจิตด้านบวก

4) แนวทางในการส่งเสริม การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมให้ประชาชนในชุมชนได้มาออกกำลังกาย สอนปฏิบัติธรรมทุกวันอาทิตย์ที่ศาลาปฏิบัติธรรม 2) การรู้จักแยกขยะ การกำจัดขยะในครัวเรือน เพื่อเป็นการลดมลพิษที่เกิดจากการเผากำจัดขยะ และลดโลกร้อน 3) การเลือกอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายมากกว่าให้โทษ และ 4) การดำเนินกิจกรรมสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี เผยแพร่และสืบทอดศิลปวัฒนธรรมและประเพณีอันดีงาม

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า กิจกรรมส่งเสริมสุขภาพตามหลัก 5 ร ที่มีต่อการศึกษาศาสนาของวัดและชุมชนในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี มีให้เสนอแนะว่า ควรมีการสร้างสวนสาธารณะหรือสนามกีฬาเล็ก ๆ เพื่อให้ผู้คนสามารถออกกำลังกายได้ในพื้นที่ใกล้เคียง และส่งเสริมสุขภาพและการเชื่อมโยงกับชุมชน การเน้นสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และปฏิบัติโยคะหรือการทำสมาธิเพื่อสนับสนุนสุขภาพจิตในชุมชน ส่งเสริมการจัดค่ายสุขภาพเพื่อส่งเสริมการรักษาสุขภาพและสร้างความร่วมมือในชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการออกกำลังกาย นำไปสู่การช่วยส่งเสริมสุขภาพทั้งร่างกายและจิตในชุมชนและช่วยเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้คนในพื้นที่นั้น ๆ อย่างสำคัญ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Prakru Suvithanpatthanabandi (2014) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนาแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยเน้นการมีส่วนร่วมของเครือข่าย” พบว่า สภาพปัจจุบันปัญหาของพระสงฆ์ ส่วนใหญ่เจ็บป่วยด้วยโรคกระเพาะอาหาร รองลงมาเป็นความดันโลหิตสูง ปวดหลัง ปวดเอว ไขมันในเลือด และข้อเสื่อม เมื่อเจ็บป่วย พระสงฆ์ส่วนใหญ่ซื้อยาฉันทันเอง มีบางส่วนไปรักษาที่คลินิกเอกชน และโรงพยาบาล พระสงฆ์ส่วนใหญ่มีสิทธิรักษาพยาบาล คือหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า มีพระสงฆ์ร้อยละ 31.88 ยังไม่มีสิทธิใด ๆ มีบ้างเพียงเล็กน้อยที่ทำประกันชีวิต พฤติกรรมในการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ พบว่า ส่วนหนึ่งยังขาดองค์ความรู้ในเรื่องสุขภาพองค์รวม ในมิติต่าง ๆ โดยเฉพาะในด้านร่างกายซึ่งมีการรับประทาน อาหารที่เสี่ยงต่อการเป็นโรคในกลุ่มไม่ติดต่อเรื้อรัง ได้แก่ โรคเบาหวาน ความดันโลหิตสูง ความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ ผลจากการประเมินพบว่าส่วนใหญ่ต้องการมีห้องปฐมพยาบาลไว้ที่วัด และมีผู้ปฏิบัติงานดูแลเวลาอาหาร ต้องการให้องค์การบริหารส่วนท้องถิ่นสนับสนุนงบประมาณในจัดซื้อเวชภัณฑ์ และทำกิจกรรมการพัฒนาสุขภาพ ต้องการได้รับตรวจสุขภาพประจำปีเวลาอาหาร และพระสงฆ์ที่เป็นผู้สูงอายุ ต้องการให้เจ้าหน้าที่สาธารณสุข ได้มาตรวจเยี่ยม และเยี่ยมใช้ที่วัดอย่างต่อเนื่อง และต้องการให้มหาเถร -

สมาคมจัดประชุมพระสังฆาธิการเพื่อพัฒนางานระบบสุขภาพพระสงฆ์ต่อเนื่องทุก 6 เดือน การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยอาศัยการมีส่วนร่วมของเครือข่าย มีการบูรณาการแนวความคิดการดูแลสุขภาพองค์รวมตามหลักการพระพุทธศาสนาเข้ากับหลักการดูแลสุขภาพของกระทรวงสาธารณสุข พร้อมทั้งนำสถานการณ์สภาพปัญหาความต้องการด้านสุขภาพของพระสงฆ์ก่อนการพัฒนาผ่านกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ในจังหวัดขอนแก่น โดยการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ได้แนวทางการดูแลสุขภาพตามระบบการสาธารณสุขว่าสถานบริการสาธารณสุขได้แบ่งการดูแลออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการส่งเสริม การป้องกัน การรักษา และการฟื้นฟูสภาพ โดยทั้งหมดอยู่ในหลักการของการดูแลสุขภาพองค์รวม และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ของภาคีเครือข่ายในการดำเนินงาน มีผลการดำเนินงานการจัดระบบบริการสุขภาพในด้านต่าง ๆ ให้สอดคล้องเหมาะสมกับบริบทของพระสงฆ์ ได้แก่ ปัญหาในส่วนขาดและความต้องการของพระสงฆ์หลังจากที่ได้ดำเนินการตามแผนกระบวนการวิจัยแล้ว ทั้งเวลา 6 เดือน จึงได้ทำการประเมินพฤติกรรมสุขภาพองค์รวมของพระสงฆ์ พบว่า มีคะแนนเฉลี่ยเพิ่มขึ้นจากการดำเนินการจัดระบบบริการสุขภาพในทุกมิติ

ผลการศึกษาการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี ประกอบด้วย ทั้งพระสงฆ์ ประชาชนในชุมชน ผู้นำชุมชน และเจ้าหน้าที่สาธารณสุข มีแนวคิดเกี่ยวกับการบริโภคอาหารและการออกกำลังกายที่มีผลต่อการดูแลสุขภาพตนเองและสมาชิกในครอบครัว ด้วยการเลือกอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายมากกว่าให้โทษ เช่น เลือกอาหารที่ถูกกับธาตุของคนในครอบครัว และการออกกำลังกายที่เหมาะสมกับวัยอย่างสม่ำเสมอเพื่อให้ห่างไกลจากโรคร้ายต่าง ๆ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Ploiplaikaew, Roonkasem, Pacheu, and Pattrra (2013) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชนจังหวัดลพบุรี” พบว่า 1. องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน จังหวัดลพบุรี ได้แก่ 1) คนในชุมชน 2) สิ่งแวดล้อมในชุมชน 3) วัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนา 4) กลวิธีหรือวิธีการพัฒนา 5) กระบวนการพัฒนาชุมชน 6) การสนับสนุนช่วยเหลือจากรัฐบาลและภาคเอกชน 7) การบริหารและการจัดการ 8) นักพัฒนาชุมชน 2. ยุทธศาสตร์การพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน จังหวัดลพบุรี ได้แก่ 1) ยุทธศาสตร์การพัฒนาศักยภาพของอาสาสมัครสาธารณสุข แกนนำชุมชนและเครือข่ายพัฒนาสุขภาพ 2) ยุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมของชุมชน 3) ยุทธศาสตร์การพัฒนาการจัดการสุขภาพของชุมชน 3. แนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน จังหวัดลพบุรี ประกอบด้วย 1) การพัฒนาคน ได้แก่ การอบรมอาสาสมัครสาธารณสุข แกนนำชุมชนและเครือข่ายพัฒนาสุขภาพในการพัฒนาความรู้ การวางแผนและการสร้างความตระหนักในการพัฒนาการศึกษาดูแลสุขภาพชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนา 2) การพัฒนาการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ได้แก่ การจัดทำแผนงาน/โครงการร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่รับผิดชอบชุมชน 3) การจัดการสุขภาพของชุมชน ได้แก่ การจัดทำศูนย์ข้อมูลสุขภาพชุมชน การจัดกิจกรรมดูแลสุขภาพและประเมินผลในชุมชนจากการนำแนวทางการพัฒนาการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชน จังหวัดลพบุรี ไปปรับใช้ที่ชุมชนหมู่ที่ 5 ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี ก่อให้เกิดผลการเปลี่ยนแปลง คือ ผลการประเมินการดูแลสุขภาพตนเองของชุมชนผ่านเกณฑ์การประเมินตามเกณฑ์การประเมินหมู่บ้านจัดการสุขภาพ ระดับดีมาก

ผลการศึกษาการวิเคราะห์แนวทางในการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในพื้นที่จังหวัดนนทบุรี พบว่า 1) ด้านความสะอาดร่มรื่น เน้นกิจกรรมในการปฏิบัติและร่วมกับการแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดแนวทางการรักษาสุขภาพแวดล้อมในชุมชน ไม่สร้างขยะเพิ่มในที่สาธารณะ ไม่สร้างมลพิษในที่สาธารณะที่ชุมชน 2) ด้านความสงบร่มรื่น เน้นการสร้างศักยภาพในการสร้างจิตสำนึก ร่วมกับการการจัดอบรม

ในโครงการต่าง ๆ ที่ลานบุญ ลานธรรม ลานปัญญา ของวัดอยู่เป็นประจำ ต้นแบบที่ดี คือพระสงฆ์ ทั้งในเรื่อง การดูแลสุขภาพตนเองและสิ่งแวดล้อมภายในวัด โดยเน้นให้พระสงฆ์เป็นต้นแบบ ที่จะให้ประชาชน รู้จัก การดูแลตนเอง 3) ด้านสุขภาพร่วมสร้าง ลักษณะส่งเสริมสุขภาพบุคลากรในวัด การดำเนินกิจกรรม เพื่อประโยชน์สุขของบุคคลอื่นอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ โดยการส่งเสริมสุขภาพควรเริ่มจาก การรู้จักแยกขยะ ในครัวเรือน เพื่อเป็นการลดมลพิษที่เกิดจากการเผากำจัดขยะเผาขยะ และลดโลกร้อน 4) ด้านศิลปะร่วมจิต (วิญญาน) จะเน้นที่องค์ความรู้สมัยใหม่ที่จะช่วยในการเรียนรู้ การแก้ไขปัญหา การจัดการ และการปรับตัว ในการดำเนินชีวิต 5) ด้านชาวประชาร่วมพัฒนา การพัฒนาการดูแลสุขภาพทั้งตนเองและคนในครอบครัว โดยประชาร่วมพัฒนา เพื่อให้สอดคล้องกับ สุขภาวะองค์รวมของชีวิตจะมีสุขภาวะได้ ต้องบริหารใจให้มีภาวะ จิตด้านบวก สอดคล้องกับงานวิจัยเรื่อง Phramaha Janya Sutthijano (2001) ได้ศึกษาในเรื่อง “พระพุทธศาสนากับการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม” พบว่าข้อความในพระไตรปิฎกหลายแห่งระบุ พระพุทธเจ้าเป็นผู้มีสุขภาพดีมีพระชนมายุแปดสิบพรรษาสามารถทำงานเผยแผ่ศาสนาวันหนึ่งประมาณ 16-20 ชั่วโมง ใคร ๆ ที่มาเฝ้าพระองค์มักจะกล่าวสรรเสริญหรือถามพระองค์ถึงเรื่องความมีอาพาธน้อยมีพระ โรคเบาบาง ทรงพระกำลังกระปรี้กระเปร่าทรงพระสำราญอยู่เสมอ ๆ

สรุป

ผลการศึกษาการดูแลสุขภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดนนทบุรี พบว่า วัดในพื้นที่มีบทบาทสำคัญ ในการส่งเสริมสุขภาพของชุมชน โดยมีลักษณะเฉพาะและกิจกรรมที่หลากหลาย เช่น วัดโดดเด่นเน้นการจัด กิจกรรมออกกำลังกายและการฟื้นฟูสมรรถภาพทางสังคม วัดอุทยานเน้นการเผยแพร่ความรู้ทางศาสนาและ คุณธรรม และวัดบางไผ่เน้นการพัฒนาสุขภาวะในด้านจิตใจและสังคม เช่น โครงการวิปัสสนากัมมัฏฐาน กิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะในชุมชนตามหลัก 5 ร ได้รับข้อเสนอแนะในการเพิ่มพื้นที่ออกกำลังกาย สนับสนุน กิจกรรมสุขภาพจิต เช่น การทำสมาธิและโยคะ รวมถึงการจัดค่ายสุขภาพเพื่อสร้างความร่วมมือในชุมชน นอกจากนี้ยังเน้นการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการมีสุขภาพดี เช่น การสร้างสวนสาธารณะหรือสนามกีฬา เล็ก ๆ

การพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบในจังหวัดนนทบุรี แบ่งออกเป็นหลายมิติ ได้แก่ การพัฒนา สุขภาพทางกาย โดยการส่งเสริมการบริโภคอาหารที่เหมาะสมและการออกกำลังกายที่สม่ำเสมอ การพัฒนา สุขภาพทางจิตใจ เช่น การส่งเสริมกิจกรรมปฏิบัติธรรม การจัดบริการทางสุขภาพจาก รพ.สต. และการจัด พื้นที่สำหรับกิจกรรมของชุมชน การสืบสานวัฒนธรรมและภูมิปัญญา โดยวัดเป็นศูนย์รวมความรู้และกิจกรรม ที่เชื่อมโยงสุขภาพและวัฒนธรรม แนวทางการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบประกอบด้วย การเน้นความ สะอาด ความสงบร่มรื่น และสุขภาพองค์รวม รวมถึงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน เช่น การจัดการ สิ่งแวดล้อมภายในวัด การสอนแยกขยะ และการพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในวัด ข้อเสนอแนะสำคัญในการพัฒนาวัด ส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ ได้แก่ การสร้างพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับกิจกรรมสุขภาพ การใช้ธรรมะในการส่งเสริม สุขภาพ และการร่วมมือระหว่างวัด โรงพยาบาล และองค์กรต่าง ๆ เพื่อออกแบบกิจกรรมที่ตอบสนอง ความต้องการของชุมชน โดยให้ความสำคัญกับการปรับปรุงกิจกรรมและการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 ควรมีการวางแผน จัดกิจกรรมที่สำคัญเกี่ยวกับการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ รูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลายแนวทาง ควบคู่กับการฝึกให้ตนเองมีความสุขในการดำเนินชีวิต เช่น การส่งเสริมสุขภาพ การให้ข้อมูลข่าวสาร รับฟังความเห็น ร่วมการตัดสินใจ และดำเนินการในการร่วมกิจกรรมผ่านกิจกรรม ร่วมกับทางวัด และพระสงฆ์เป็นสำคัญ ตลอดจนการสื่อสารกับชาวบ้าน คนในชุมชน และประชาชน และแนวทางการแก้ไขปัญหา ควรมาเสนอเป็นการเผยแพร่ เช่น การนำเสนอปัญหาสุขภาพผ่านสื่อ การตระหนักถึงปัญหาของโรค การส่งเสริมการออกกำลังกาย และพัฒนาสุขภาพกาย และสุขภาพจิต เป็นต้น

1.2 สาธารณสุขควรมีการให้ความรู้เรื่องส่งเสริมสุขภาพและการเชื่อมโยงกับชุมชน การเน้นสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และปฏิบัติโยคะหรือการทำสมาธิเพื่อสนับสนุนสุขภาพจิตในชุมชน เพื่อให้ความรู้ การดูแลสุขภาพตนเองและสมาชิกในครอบครัว ด้วยการเลือกอาหารที่มีประโยชน์ต่อร่างกายมากกว่าให้โทษ ตลอดจนส่งเสริมสุขภาพและการเชื่อมโยงกับชุมชน การเน้นสร้างพื้นที่สำหรับการเรียนรู้และปฏิบัติโยคะหรือการทำสมาธิเพื่อสนับสนุนสุขภาพจิตในชุมชน ส่งเสริมการจัดค่ายสุขภาพเพื่อส่งเสริมการรักษาสุขภาพและสร้างความร่วมมือในชุมชน การสร้างสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมสำหรับการออกกำลังกายและจิตใจ

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีศึกษาการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ โดยเจาะจงพื้นที่อื่น ๆ เพื่อให้มีความหลากหลายในการวิจัย ตลอดจนการเตรียมการในการจัดกิจกรรมเชิงรุกที่เหมาะสมกับสถานที่ในการศึกษาการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ และมีการติดตามผลกิจกรรม และการพัฒนาวัดส่งเสริมสุขภาพต้นแบบ ให้มาเป็นรูปธรรมให้ประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

References

- Anamai Media. (2019). *The Ministry of Public Health Adopts the "5Rs Principle" to Establish Health-Promoting Temples and Empower Monks with Health Literacy*. Retrieved March 25, 2023, from <https://multimedia.anamai.moph.go.th/news/news131062/>
- Phramaha Janya Sutthijano. (2001). *Buddhism and Holistic Health Care*. Nonthaburi: Prachatham.
- Ploiplaikaew, S., Roonkasem, N., Pacheu, O., & Pattra, S. (2013). The Self-Health Care Development Model of a Community in Lopburi Province. *Journal of the Royal Thai Army Nurses*, 14(1), 61-70.
- Prakru Suvithanpatthanabandi. (2014). *Model Development of Monk's Holistic Health Care in Khon Kaen Province through the Network Participation*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University Khon Kaen Campus. Khon Kaen.
- Somdet Phra Buddhaghosacariya (P.A. Payutto). (2000). *Visakha Bucha: A Gateway to World Civilization*. Retrieved April 10, 2023, from <https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/340/2#340-heading-9>
- The National Statistical Office. (2018). *Revealing the Survey Results on Social, Cultural, and Mental Health Conditions in 2018*. Retrieved March 25, 2023, from https://www.nso.go.th/nsoweb/view_content/eNt?set_lang=en

การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ ในระบบนิเวศวิทยาชุมชน*

Participation in the Development of Biodiversity Areas in the Community Ecosystem

พระครูอุทัยสุตกิจ ตถณ บริบูรณ์

Phrakru Uthaisutkit Trin Boriboon

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: wadlansak@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน 2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน และ 3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน การวิจัยเป็นการวิจัยเชิงเอกสาร การวิจัยเชิงคุณภาพ และการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การวิจัยเชิงคุณภาพจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 18 รูปหรือคน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 12 รูปหรือคน ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การปฏิบัติการด้วยการจัดเวทีเสวนาแลกเปลี่ยนแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ และรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน และนำมาวิเคราะห์ข้อมูลแบบบรรยายอธิบายและพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศชุมชนของทั้ง 3 ชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมจากกฎหมาย หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) และความร่วมมือระหว่างรัฐกับชุมชน เพื่อจัดการป่าชุมชนอย่างยั่งยืน สร้างความสมดุลระหว่างธรรมชาติและวิถีชีวิตของคนในจังหวัดอุทัยธานี 2. พัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 1. กิจกรรมแหล่งเรียนรู้บริเวณพื้นที่ ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพยั่งยืน กิจกรรมพื้นที่และกิจกรรมการดูแลป่าการป้องกันรักษาป่า การทำแนวเขตป่าชุมชน การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า ศาลาพักร่มลาดตระเวน กิจกรรมในพื้นที่เกี่ยวกับการดูแลป่า การป้องกันรักษาป่า กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพชุมชน แหล่งเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มอาชีพ กิจกรรมร่วมกลุ่มของชุมชน 2. กิจกรรมการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น ประกอบด้วย กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน มุ่งสู่เมืองสีเขียว กิจกรรมตลาดลานร่วมสักส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช กิจกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการป้องกันและบรรเทาไฟป่า กิจกรรมชุมชนกับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น 3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน ด้วยการดำเนินกิจกรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมความหลากหลายสู่พื้นที่ดังนี้

*Received August 28, 2024; Revised December 23, 2024; Accepted December 29, 2024

1. แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน 2. แนวทางการดำเนินกิจกรรม 3. แนวทางการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4. การดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึก 5. กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ 6. กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน 7. การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 7 ขั้นตอนดังกล่าวนับว่าเป็นรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชน

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม; ความหลากหลายทางชีวภาพ; ระบบนิเวศวิทยา

Abstract

The research article aimed to: 1) investigate participation in developing biodiversity areas within the community ecosystem; 2) develop activities and biodiversity areas in the community ecosystem through community participation; and 3) promote participation in the development of biodiversity areas in the community ecosystem. The study employed documentary research, qualitative research, and action research approaches. Qualitative data were collected through focus group discussions with 18 key informants and in-depth interviews with 12 participants. An exchange platform was organized to discuss guidelines for promoting the participation process in area development, as well as a model for enhancing participation in biodiversity areas within the community ecosystem. The collected data were analyzed using explanatory and descriptive methods.

From the study, the following results were found: 1) The development of biodiversity within the community ecosystem across the three communities emphasizes legal participation, collaboration with relevant organizations and Local Administrative Organizations, and cooperation between the government and communities. These efforts aim to sustainably manage community forests and create a balance between nature and the lifestyles of people in Uthai Thani province. 2) The development of activities and biodiversity areas in the community ecosystem through community participation includes: (1) Learning resource activities within the area, such as occupational development, sustainable community career promotion, and forest protection. These activities include community forest boundary marking, forest patrols, building patrol pavilions, forest care and maintenance, and raising awareness about forest conservation; and (2) Activities to manage local biodiversity, including increasing green areas within the community to promote a green city, establishing the 'Rom Sak' market to conserve plant genetics, supporting organic farming, preventing and mitigating forest fires, and conserving local natural resources. 3) To promote participation in the development of biodiversity areas within the community ecosystem, the following activities need to be implemented to foster diversity in the area: (1) guidelines for raising awareness in developing and conserving community forests; (2) guidelines for implementing activities; (3) guidelines for enhancing and developing learning resources; (4) activities to raise awareness;

(5) guidelines for raising awareness in conservation; (6) learning activities for community learning resources; and (7) enhancing community awareness to preserve the area around Huai Kha Khaeng Natural World Heritage Site in Uthai Thani province. These seven steps form a model to encourage participation in the development of biodiversity areas within the community ecosystem.

Keywords: Participation; Biodiversity; Ecosystem

บทนำ

ความหลากหลายทางชีวภาพเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตและความอยู่รอดของมวลมนุษย์ โดยความหลากหลายทางชีวภาพ คือ ความผันแปรแตกต่างกันของสิ่งมีชีวิตทั้งมวลที่มีอยู่ในโลกรวมทั้งการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน ทรัพยากรชีวภาพจัดเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่พึงพิงของมนุษย์โดยให้ปัจจัย 4 การใช้ประโยชน์จากคุณค่าของความหลากหลายทางชีวภาพของมนุษย์ในแต่ละท้องถิ่นอาจแตกต่างกันไปตามขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรมและภูมิปัญญาในแต่ละท้องถิ่นนั้น ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่าชุมชนท้องถิ่นจะมั่นคงอยู่ได้ก็ต่อเมื่อความหลากหลายทางชีวภาพของท้องถิ่นยังคงอยู่

ความหลากหลายทางชีวภาพที่มีความสำคัญ จึงได้มีการนำเอาทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชมาใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวาง เพื่อเป็นปัจจัยในการดำรงชีวิตของมนุษย์ ทั้งโดยตรงและโดยทางอ้อมในชีวิตประจำวันที่ต้องใช้ปัจจัย 4 อันประกอบด้วย อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และยารักษาโรค ถ้ามีการจัดการวางรากฐานของใช้ทรัพยากรจากป่าให้ดีแล้ว ก็จะสามารถใช้ประโยชน์จากป่าควบคู่กับการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าให้สามารถใช้ได้อย่างยั่งยืน จากสถานการณ์ปัจจุบันนอกจากจะต้องให้ความสำคัญกับการรักษาความหลากหลายของทรัพยากรพรรณพืชที่มีอยู่แล้ว ในส่วนของการใช้ประโยชน์จากชนิดพันธุ์ในด้านต่าง ๆ เช่น ในด้านการเกษตร ป่าไม้ การอุตสาหกรรม การแพทย์ และเภสัชกรรม และอื่น ๆ อีกมากมาย โดยปรากฏว่ายังมีการใช้อยู่ไม่น้อยมากไม่เกินร้อยละ 2 ของจำนวนพรรณพืชที่มีอยู่ จึงจำเป็นต้องเร่งศึกษา และหาแนวทางการนำทรัพยากรพรรณพืชมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสูงสุด เพื่อลดปัญหาการบุกรุกเข้าไปใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าอนุรักษ์ แก้ปัญหาการนำทรัพยากรพืชมาใช้มากเกินไป ความจำเป็น ซึ่งอาจทำได้โดยการศึกษาการใช้ประโยชน์พืชทางชีวเคมี (Biochemistry) หรือการสำรวจเพื่อรวบรวมข้อมูลการใช้ประโยชน์พืชในด้านต่าง ๆ ที่เรียกว่า “พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน” (Ethno botany) เช่น การใช้พืชสมุนไพร การใช้พืชเป็นอาหารการใช้พืชทำเครื่องนุ่งห่ม อุตสาหกรรมในครัวเรือน และการสร้างที่อยู่อาศัยของชาวบ้าน ชาวชนบท ชาวเขา เป็นต้น เพื่อเป็น แนวทางในการส่งเสริมการใช้ทรัพยากรพืชที่มีอยู่อย่าง คุ่มค่า ทำให้เห็นคุณค่า ปลุกการมีส่วนร่วมให้เกิด ความรู้สึกหวงแหน และนำไปสู่การอนุรักษ์อย่างยั่งยืนต่อไป (Office of Bioeconomy Development (Public Organization), 2018)

การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนนั้นสามารถดำเนินการได้หลายแนวทาง ทั้งการสร้างตระหนัก ความเข้าใจต่อความหลากหลายทางชีวภาพ ร่วมกันอนุรักษ์ฟื้นฟูใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนผ่านการคุ้มครองและฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต การลดภัยคุกคามและมลพิษ ควบคุม ป้องกัน กำจัดทั้งการแพร่กระจายของชนิดพันธุ์ต่างถิ่นรุกรานและการลดมลพิษต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อที่อยู่อาศัยของสิ่งมีชีวิต การรักษาชนิดพันธุ์สำคัญ รักษาพันธุ์ท้องถิ่นที่สำคัญ ชนิดพันธุ์ที่หายาก ชนิดพันธุ์ที่พบเฉพาะถิ่น และการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน กลุ่มป่าตะวันตกเป็นผืนป่าที่กว้างใหญ่และสำคัญที่สุดของประเทศ บางส่วนมีความสำคัญจนได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดก

โลก ผืนป่าแห่งนี้แหล่งรวมทรัพยากรความหลากหลายทางชีวภาพทั้งพืชและสัตว์ป่านานาชนิด รอบแนวเขตพื้นที่อนุรักษ์แห่งนี้ก็ยังคงมีสภาพของระบบนิเวศป่าไม้ที่สมบูรณ์อยู่มาก นับเป็นที่พึ่งพิงของชุมชนในท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม อย่างไรก็ตามด้วยป่าตะวันตกเป็นผืนป่าขนาดใหญ่ครอบคลุมพื้นที่หลายล้านไร่ การสำรวจรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพที่ผ่านมา ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมพื้นที่ทั้งหมด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระบบนิเวศตามแนวขอบผืนป่า ดังนั้น พื้นที่ชายขอบป่าตะวันตกที่ติดกับชุมชนในจังหวัดอุทัยธานี จึงถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่เป้าหมายของโครงการสำรวจรวบรวมข้อมูลความหลากหลายทางชีวภาพในระดับท้องถิ่น ของสำนักงานปลัดกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในปี 2550 ความหลากหลายชนิดของพรรณพืช สามารถระบุชนิดพืชที่พบในจังหวัดอุทัยธานี 80 วงศ์ 228 สกุล 315 ชนิด ซึ่งถือว่าเป็นพื้นที่ความหลากหลายของพืชพรรณในป่าที่ใกล้ชิดชุมชนมากแห่งหนึ่งของประเทศไทย (Chuchip, n.d.)

จากความสำคัญและปัญหาดังกล่าวโดยแผนพัฒนาแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 ได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาของหมวดหมู่ที่ 11 ไทยสามารถลดความเสี่ยงและผลกระทบจากภัยธรรมชาติ และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านที่ 5 ด้านการสร้างการเติบโตบนคุณภาพชีวิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ในเป้าหมายที่ 3 ใช้ประโยชน์และสร้างการเติบโตบนฐาน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้สมดุลภายในขีดความสามารถของระบบนิเวศ ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจการศึกษาระบบการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน แนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน และเพื่อนำเสนอรูปแบบการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน
2. เพื่อพัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
3. เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งเน้นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเอกสาร การเก็บข้อมูลภาคสนาม ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การประเมิน การพัฒนาพื้นที่ การพัฒนากระบวนการกิจกรรม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ นำมาทำการวิเคราะห์ สรุป และอภิปรายผล โดยจับประเด็นหลักของเรื่อง และจำแนกเหตุการณ์หลัก ๆ ด้วยการแยกเป็นประเด็น ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย หลังจากนั้น คณะผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานแบบพรรณนาเชิงวิเคราะห์ (Analytical Description) พร้อมอ้างอิงคำพูดผู้ให้ข้อมูลสำคัญและนำเสนอรูปภาพประกอบเหตุการณ์ของเรื่องเพื่อยืนยันประเด็นที่พรรณนาวิเคราะห์ตามความเหมาะสม โดยเป็นการนำเสนอผลการวิจัยชุดองค์ความรู้ในการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพประกอบการบรรยายตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบภาพถ่ายพร้อมการบรรยาย จากผลการลงพื้นที่สำรวจผลงานการดำเนินการวิจัยในแต่ละพื้นที่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อหาข้อมูลที่จะนำมาสังเคราะห์ให้ได้ข้อมูลที่ชัดเจน แล้วนำไปสู่การสรุปองค์ความรู้การเรียนรู้การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม แล้วนำข้อมูลไปสู่การจัดทำเวทีในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรม

ถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ ในชุมชนหรือพื้นที่ โดยการจัดกิจกรรมถ่ายทอดความรู้แก่ชุมชนหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และจัดทำประชาพิจารณ์ หลังจากนั้น จึงดำเนินการลงมือปฏิบัติการวิจัยเพื่อพัฒนากิจกรรม แหล่งเรียนรู้ การจัดประชุมเสวนาทางวิชาการ โดยการประเมินผลจากการสอบถามทัศนคติของคนในพื้นที่ เพื่อจัดทำสื่อสิ่งพิมพ์ ผลงานวิจัย วิดีทัศน์นำเสนอ และนวัตกรรม เพื่อเผยแพร่ความรู้สู่สาธารณชน รวมทั้งการจัดทำแผ่นพับโบว์ชัวร์ หนังสือสรุปองค์ความรู้ และการเผยแพร่สู่สื่อสารมวลชน สื่อสารสนเทศ วารสาร และการจัดพิมพ์เอกสารรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน พบว่า

1. กฎหมายเกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ มีกฎหมายหลายฉบับ เป็นเครื่องมือหลักให้ภาครัฐใช้บริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ ทั้งการป้องกัน ปรับปรุง รวมถึงอนุรักษ์และฟื้นฟู ทรัพยากรไม่ปล่อยให้เกิดการใช้ประโยชน์ที่ไม่เหมาะสม ไม่คำนึงถึง ความยั่งยืน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการประสานความร่วมมือให้เกิดการขับเคลื่อนปฏิบัติให้เกิดรูปธรรมในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ กฎหมายหลายฉบับเป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเน้นการป้องกัน ฟื้นฟู และอนุรักษ์ ทรัพยากรให้ยั่งยืน เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ และ พ.ร.บ.สิ่งแวดล้อม ที่กำหนดหน้าที่และสิทธิของบุคคลและชุมชนในการดูแลทรัพยากร

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

สำหรับภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ สามารถจำแนกเป็น 5 ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐ สถาบันการศึกษา องค์กรพัฒนา เอกชน ภาคเอกชน และองค์กรระหว่างประเทศซึ่งมีบทบาทหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแตกต่างกันไปตามภารกิจ ดังนี้

1) หน่วยงานรัฐ หน่วยงานรัฐมีบทบาทในการจัดทำนโยบาย แผน มาตรการและกฎ ระเบียบ และดำเนินการให้เกิดการอนุรักษ์ปกป้องคุ้มครอง ฟื้นฟูและใช้ ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

2) สถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษามีบทบาทในการศึกษาวิจัย จัดการศึกษาโดยบูรณาการจัดทำหลักสูตรการเรียนการสอน จัดทำนโยบายแผนพัฒนาการ ศึกษาของสถาบันการศึกษา

3) องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรพัฒนาเอกชนมีบทบาทในการประสานกับองค์กร ทั้งภาครัฐ และเอกชน ร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน หรือกลุ่มต่างๆ ในการส่งเสริมและ สนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ ความหลากหลายทางชีวภาพอย่าง ยั่งยืน

4) ภาคเอกชน ภาคเอกชนมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุนการอนุรักษ์และใช้ ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน และสร้างความ ตระหนักตลอดจนการให้ความรู้ได้

5) องค์กรระหว่างประเทศ องค์กรระหว่างประเทศมีบทบาทในการส่งเสริมและสนับสนุน การ เชื่อมโยงกับประเทศต่าง ๆ ด้วยความรู้ประสบการณ์และทรัพยากร เพื่อการทำงานด้านการอนุรักษ์ให้ครอบคลุมทุกระดับภูมิภาคและเพื่อปกป้อง ความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วมในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เป็นหน่วยงานการปกครองที่เกิดขึ้นตามหลักการกระจายอำนาจของรัฐ ให้สามารถจัดการปัญหาในพื้นที่ของตนเองได้ โดยคำนึงถึง การเข้าใจ เข้าถึงความต้องการและความ

รวดเร็วในการตอบสนอง และบริการประชาชน ซึ่งมีความเป็นอิสระในการเป็นผู้ให้บริการ ประชาชน บริการสาธารณประโยชน์ในท้องถิ่นของตน

1) หน้าที่และอำนาจของ อปท. ประกอบไปด้วย การจัดบริการสาธารณะและกิจกรรมสาธารณะ การจัดการศึกษาทุกระดับ (รัฐ เอกชน อปท.) การสาธารณสุข การจัดการความหลากหลายทางชีวภาพ การอนุรักษ์ศิลปะ วัฒนธรรม และภูมิปัญญาท้องถิ่น

2) บทบาทของผู้เกี่ยวข้องในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพนั้น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทหน้าที่ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพตามที่กฎหมาย จัดตั้งกำหนด และตามที่ภารกิจที่ได้รับจากการถ่ายโอนจากหน่วยงาน ส่วนกลางและส่วนภูมิภาคเช่น การบำบัดน้ำเสียการกำจัดขยะมูลฝอย การคุ้มครองดูแลและบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย การรักษาความสะอาดของถนน ถนนทาง เป็นต้น

3) ประโยชน์ที่ อปท.จะได้รับ เกิดประโยชน์สุขต่อประชาชนโดยรวม ชุมชนท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการกำหนดประเด็นการพัฒนาที่สอดคล้อง กับการดำรงชีพจากการใช้ประโยชน์จาก ความหลากหลายทางชีวภาพ ประชาชนสามารถใช้ประโยชน์ในทางเศรษฐกิจและการดำรงชีพ จากความหลากหลายทางชีวภาพได้อย่างยั่งยืน ประชาชนได้รับการ ตอบสนองความต้องการ และมีการประเมินผล อย่างสม่ำเสมอ

4. การจัดการป่าชุมชน ระหว่างรัฐกับชุมชน

การอนุรักษ์ป่าในจังหวัดอุทัยธานี จะเริ่มต้นจากความต้องการใช้ประโยชน์จากป่า ก็จริง แต่วันนี้ ภาพความเคลื่อนไหวของชุมชนที่พยายามพลิกฟื้นผืนป่า ให้กลับมาเป็นแหล่งอาหารของชุมชน ทั้งด้าน สภาพแวดล้อม และสภาพเศรษฐกิจที่ดีของชุมชน ได้มีกลไกในการขับเคลื่อนงานอนุรักษ์จากหลายภาคส่วน ที่เข้าใจสภาพปัญหา และสอดคล้องกระบวนการเรียนรู้หลากหลายรูปแบบที่ต้องการจัดการป่าให้กลับคืนสภาพ สมบูรณ์อีกครั้ง หากแต่ความสำเร็จนี้ ต้องสร้างจุดยืนที่ชัดเจนของหลายฝ่าย ที่จับมือลงเรือลำเดียวกันแล้ว ร่วมกันพายเรือไปสู่ธงชัยที่ปักไว้ร่วมกัน ทั้งส่วนนโยบาย โดยชุมชน ขอการสนับสนุนจากผู้ว่าราชการจังหวัด ให้มีคำสั่งถึง นายอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อบต. ดูแลรักษาป่าในเรื่อง การเก็บของป่าไม่ถูกวิธี และการปิดป่า อย่างเคร่งครัด

นอกจากนี้ยังขอสนับสนุนวิทยุสื่อสารจาก นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดให้กับเครือข่ายป่าชุมชน ในทุกพื้นที่ สื่อสารเรื่องของการจัดการ และภัยภายในหมู่บ้านด้วย นอกเหนือจากการดูแลรักษาป่าอย่างเดียว และเขตพื้นที่การศึกษา ให้โรงเรียนในพื้นที่ ที่มีป่าชุมชนได้พานักเรียนเข้าไปเรียนรู้เกี่ยวกับป่าชุมชน ความสำคัญ และระบบนิเวศโดยทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้กับเยาวชนในการอนุรักษ์ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมของคนในชุมชน

การสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการรักษาผืนป่าใหญ่แห่งนี้ คือการปักธงชัยระยะยาว ที่จะตอบสนองความยั่งยืนของผืนป่าในจังหวัดอุทัยธานี ให้ยืนหยัดอยู่คู่ชุมชน อย่างพอเหมาะ พอเพียงกับ สภาพแวดล้อม และบริบทของคนอุทัยธานี ตลอดไป

วัตถุประสงค์ที่ 2 พัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยา โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน พบว่า

กิจกรรมแหล่งเรียนรู้บริเวณพื้นที่ ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพยั่งยืน กิจกรรมพื้นที่และกิจกรรมการดูแลป่าการป้องกันรักษาป่า การทำแนวเขตป่าชุมชน การลาดตระเวนป้องกัน รักษาป่า ศาลาพักร้อนลาดตระเวน กิจกรรมในพื้นที่เกี่ยวกับการดูแลป่า การป้องกันรักษาป่า กิจกรรมการสร้าง

จิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพชุมชน แหล่งเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มอาชีพ กิจกรรมร่วมกลุ่มของชุมชน

กิจกรรมการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น ประกอบด้วยกิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน มุ่งสู่เมืองสีเขียว (Green City) กิจกรรมตลาดลานร่มสักส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุ์กรรมพืช กิจกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการป้องกันและบรรเทาไฟป่า กิจกรรมชุมชนกับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ที่ 3 ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน พบว่า

1.แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ประกอบด้วย การเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจให้ประชาชนเกิดความรู้ความเข้าใจและเกิดความร่วมมือกัน อนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ เช่น การเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ โดยผ่านทางสื่อต่าง ๆ ให้มากขึ้น การจัดอบรมให้แก่ประชาชนเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนอย่าง ต่อเนื่อง และให้หน่วยงานภาครัฐไม่ว่าจะเป็น หน่วยงานด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม จัดกิจกรรมศึกษาดูงานเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชนอื่น ๆ เพื่อเป็นการศึกษาแลกเปลี่ยนทัศนคติจากชุมชนอื่นแล้วนำมาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ตนเองทั้งนี้เพื่อให้เกิดความ ตระหนัก รักและหวงแหนทรัพยากรในพื้นที่ของตนเองและอาจจะเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนตนเองอีกด้วย การสนับสนุนให้ชุมชนจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขึ้นในชุมชน เช่น จัดให้แต่ละหมู่บ้านมีโครงการเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อสร้างหมู่บ้านตัวอย่างในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ขึ้น เพื่อให้หมู่บ้านอื่นได้มาศึกษาดูงาน และเป็นแรงจูงใจที่จะกลับไปพัฒนาหมู่บ้านตัวเอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นการขยายผลไปยังหมู่บ้านอื่น ซึ่งจะเป็นการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมการอนุรักษ์ป่าไม้ในชุมชนได้ อีกทางหนึ่ง

2. แนวทางการดำเนินกิจกรรม ประกอบด้วย การส่งเสริมให้ประชาชน ชุมชน ผู้นำชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมกำหนด วิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ จัดทำแผนงาน โครงการที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล ควรให้ความสำคัญและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ และการปรับตัว เมื่อเครือข่ายมีการทำงานและ มีการรักษาสัมพันธภาพที่สร้างสื่อความหมายร่วมกันแล้วการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้และการปรับตัวเข้าหากันเป็นสิ่งที่เครือข่ายส่วนใหญ่ได้ดำเนินการเพราะการเรียนรู้และการปรับบทบาทเข้าหากันนั้นเป็นทั้งแนวคิดและวิธีการปฏิบัติ

กระบวนการดังกล่าว เป็นกระบวนการเพื่อเสริมสร้างความเข้าใจในความหมายของเครือข่ายที่จะต้องมีการศึกษาเรียนรู้ การประสานความร่วมมือ และการรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน ในที่นี้หมายถึง การพึ่งพาอาศัยทั้งในด้านทุน ความรู้ ประสบการณ์ ที่สำคัญคือ ความร่วมมือ เพราะไม่มีเครือข่ายใดจะมีศักยภาพในการพัฒนาที่สมบูรณ์ ดังนั้น การเรียนรู้และการปรับบทบาทเข้าหากันจึงเป็นกระบวนการทำงานของเครือข่ายทางสังคม

3. แนวทางการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ การเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กรผู้นำชุมชน ซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย ที่กลุ่มตัวอย่างเห็นว่า เป็นตัวแทนของประชาชนและมีความพร้อมสูงในการที่จะเข้ามาพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรป่าไม้ในพื้นที่โดยเริ่มจากการพัฒนาความเป็นผู้นำและความเข้มแข็งของกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชน การประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารและกิจกรรมให้ประชาชนทราบ ซึ่งน่าจะเป็นแนวทางที่ทำให้ประชาชนมีโอกาสได้รับรู้ข่าวสารต่าง ๆ โดย การประสานงานหน่วยงาน

ภาครัฐเพื่อร่วมกันวางแผนและประสานการดำเนินงาน การศึกษารูปแบบวิธีการการดำเนินงานด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ให้ชัดเจน โดยกำหนด แนวทางการจัดการเพื่อใช้เป็นแนวในการดำเนินงานด้าน

4. การดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึก

กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกและการอนุรักษ์จากแหล่งเรียนรู้ในป่าชุมชน การสร้างการรับรู้ การสร้างการรับรู้ในประเด็นที่ต้องการสร้างจิตสำนึก การชี้ให้เห็นคุณค่า ความสำคัญ ความจำเป็น ที่ต้องตระหนัก การกระตุ้นให้เกิดการคิด การโน้มน้าวให้เกิดการยอมรับ การชักนำให้นำไปปฏิบัติ การเชิญชวนให้นำไปเผยแพร่ การตอกย้ำให้มีความต่อเนื่องในความคิดและการปฏิบัติ การเสริมสร้างให้จิตสำนึกมั่นคงแข็งแรง

กิจกรรมการมีส่วนร่วม การเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนบ้านเขาไม้ขนวน ประกอบด้วยการมีส่วนร่วม 6 กระบวนการดังนี้ 1) การให้ข้อมูล การประชาสัมพันธ์ให้ความรู้แก่ประชาชน 2) การเปิดรับความคิดเห็นจากประชาชน มีการจัดเวทีสัมมนา รับฟังความคิดเห็น 3) การปรึกษาหารือ การสร้างเครือข่ายการทำงานร่วมกันของภาครัฐและเอกชนให้มีการพัฒนาจัดการอย่างยั่งยืน 4) การวางแผนร่วมกัน ประสานความร่วมมือกับชุมชน ในการกำหนดมาตรการการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนร่วมกันประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดูแลสภาพความเป็นอยู่ของป่าปลูกใหม่จากกลุ่มประชาชน 5) การร่วมปฏิบัติ เน้นให้ประชาชนและเยาวชนลงมือปฏิบัติด้วยตัวเอง เรียนรู้จากวิถีการดำรงชีวิตของชุมชนเกี่ยวกับการเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการอนุรักษ์ป่าชุมชน 6) ร่วมติดตามตรวจสอบ ลงพื้นที่พัฒนาจริง และเข้าถึงชุมชนอย่างจริงจังจัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวที่ชัดเจนและเหมาะสม

5. กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ แนวทางการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชน ควรมีแนวทางการปฏิบัติ ดังนี้

1) สอดแทรกการปลูกจิตสำนึกในการอนุรักษ์ให้กับคนในชุมชน ในทุกโอกาส โดยให้ความรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อม ให้คนในชุมชนรู้จักธรรมชาติที่อยู่รอบตัวอย่างชัดเจน จนตระหนักและเห็นคุณค่าของสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งผลกระทบจากการกระทำของตนที่ส่งผลต่อสิ่งแวดล้อม

2) ร่วมสร้างความรู้สึกรับผิดชอบ ต่อปัญหาที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

3) แนะนำวิธีการรักษาทรัพยากรธรรมชาติที่จำเป็น และหาวิธีการฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติที่ทดแทนได้ให้กลับมาเพิ่มขึ้นเท่ากับปริมาณที่ต้องการใช้ ด้วยการใช้อย่างฉลาด ใช้อย่างประหยัด และฟื้นฟูธรรมชาติที่เสียหายหรือเสื่อมโทรมให้ดีขึ้น

4) แนะนำแนวทางการปฏิบัติตามหลักการพัฒนาที่ยั่งยืน ด้วยการลดการใช้พลังงาน หรือใช้พลังงานอย่างรู้คุณค่า แสวงหาแหล่งพลังงานใหม่ ๆ ลดการเกิดขยะมูลฝอยที่ไม่จำเป็น หรือจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ

5) จัดเวลาให้มีการศึกษาประเภทของธรรมชาติ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศวิทยา และความสัมพันธ์ความเชื่อมโยงความอยู่รอดระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อม

6) แนะนำแนวทางให้คนในชุมชน วางแผนการดำรงชีวิต อย่างเรียบง่าย ด้วยการไม่ทำลายชีวิตอื่น ๆ ที่อยู่ใต้นธรรมชาติทั้งทางตรงและทางอ้อม

7) โน้มน้าวให้คนในชุมชนกลายเป็นนักอนุรักษ์นิยม เพื่อช่วยเผยแพร่จิตสำนึกไปยังครอบครัวและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ให้เห็นคุณค่าและตระหนักถึงภัยพิบัติที่กำลังเกิดขึ้นต่อธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พร้อมทั้งแนวทางในการแก้ไข ให้ทรัพยากรธรรมชาติสามารถคงอยู่หรือกลับคืนมาได้ดังเดิม

6. กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน

1) เส้นทางศึกษาธรรมชาติ

เป็นอีกช่องทางหนึ่งของการศึกษาธรรมชาติ โดยมีเป้าหมายให้ป่าชุมชนเป็นห้องเรียนทางธรรมชาติ เพื่อการศึกษาเรียนรู้ระบบนิเวศอย่างไม่มีที่สิ้นสุด โดยให้ทุกภาคส่วนของชุมชนมีส่วนร่วมในการคิดและลงมือสร้างเส้นทางเดินศึกษาในป่าธรรมชาติ

2) จัดตั้งองค์กรป่าชุมชน

การนำภูมิปัญญามาใช้ประโยชน์ในการดำรงชีวิตจนการถ่ายทอดประสบผลสำเร็จสามารถถ่ายทอดเชื่อมโยงคุณค่าของอดีตกับปัจจุบันได้อย่างเหมาะสม เพื่อรวบรวมองค์ความรู้ความรู้อจากผู้ที่มีอยู่ในท้องถิ่น ทั้งภูมิปัญญาชาวบ้านจากปราชญ์ชาวบ้านนำไปสู่การถ่ายทอดองค์ความรู้ดังกล่าวสู่ชุมชน เยาวชนรุ่นลูกหลาน ทั้งภายในชุมชนและชุมชนรอบข้างได้เข้ามามีส่วนร่วมในการศึกษาเรียนรู้เพื่อเป็นตัวแทนในการประสานงานระหว่างชุมชน ในท้องถิ่นกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม อีกทั้งการจัดประชุมคณะกรรมการป่าชุมชนและราษฎร เพื่อชี้แจงการดำเนินงานป่าชุมชน ได้รับทราบและเข้าใจในกระบวนการทำงานและร่วมมือกันในการบริหารจัดการป่าอย่างมีส่วนร่วมของคนในชุมชนสืบต่อไป

7. การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติ ห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี

การสร้างจิตสำนึกด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม คือ การมีจิตสำนึก ตระหนัก ให้ความสำคัญ และมีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม รวมทั้ง มีความมุ่งมั่น และทุ่มเทที่จะอนุรักษ์และรักษาสิ่งแวดล้อม สังคม และชุมชนให้น่าอยู่ ตลอดจนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการปฏิบัติงานหรือร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับ สังคม และสิ่งแวดล้อมขององค์กรอย่างเต็มที่เพื่อเกิดประโยชน์ต่อชุมชน สังคม และสิ่งแวดล้อมการมีส่วนร่วม ถูกใช้สร้างเป็นแนวคิดและเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทักษะและสนับสนุนเชิงกระตุ้นให้คนในท้องถิ่นได้ร่วมเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการพัฒนารวมทั้งสร้างความรับผิดชอบในการสนับสนุนต่อการร่วมปฏิบัติในงาน โครงสร้างพื้นฐานที่สำคัญการพัฒนาชุมชน ยังเป็นการวางฐานองค์กร ชุมชน โดยมุ่งเน้นให้องค์กร เป็นผู้สนับสนุนให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมขององค์กรและมุ่งสร้างความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการบริหารตลอดจนความรู้ความเข้าใจการมีส่วนร่วมและความสามัคคีพร้อมใจในหมู่สมาชิกของชุมชนแนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นแนวคิดพื้นฐานของการพัฒนาชุมชนคือการที่ประชาชนมีอำนาจ ในการตัดสินใจในการพัฒนาโดยแสดงศักยภาพที่ตนมีอยู่ในการตัดสินใจในการแก้ปัญหาหรือพัฒนาในด้านต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน

กิจกรรมการมีส่วนร่วม การวางแผนร่วมกันประสานความร่วมมือกับชุมชน การร่วมปฏิบัติ ร่วมติดตามตรวจสอบ ลงพื้นที่พัฒนาจริง และเข้าถึงชุมชนอย่างจริงจังจัดทำแผนปฏิบัติการในการจัดการและอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน ระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวที่ชัดเจนและเหมาะสม ตลอดจนติดตามประเมินผล เพื่อทบทวนและปรับปรุงแผนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป

องค์ความรู้ใหม่

จากผลการศึกษาการมีส่วนร่วม การพัฒนากิจกรรมการมีส่วนร่วม และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนทั้ง 3 ชุมชนที่ประกอบไปด้วย ชุมชนบ้านเขาเขียว ชุมชนบ้านเขาไม้เณวล และชุมชนบ้านซับป่าพลูใหม่ สามารถสรุปเป็นองค์ความรู้ได้ดังต่อไปนี้

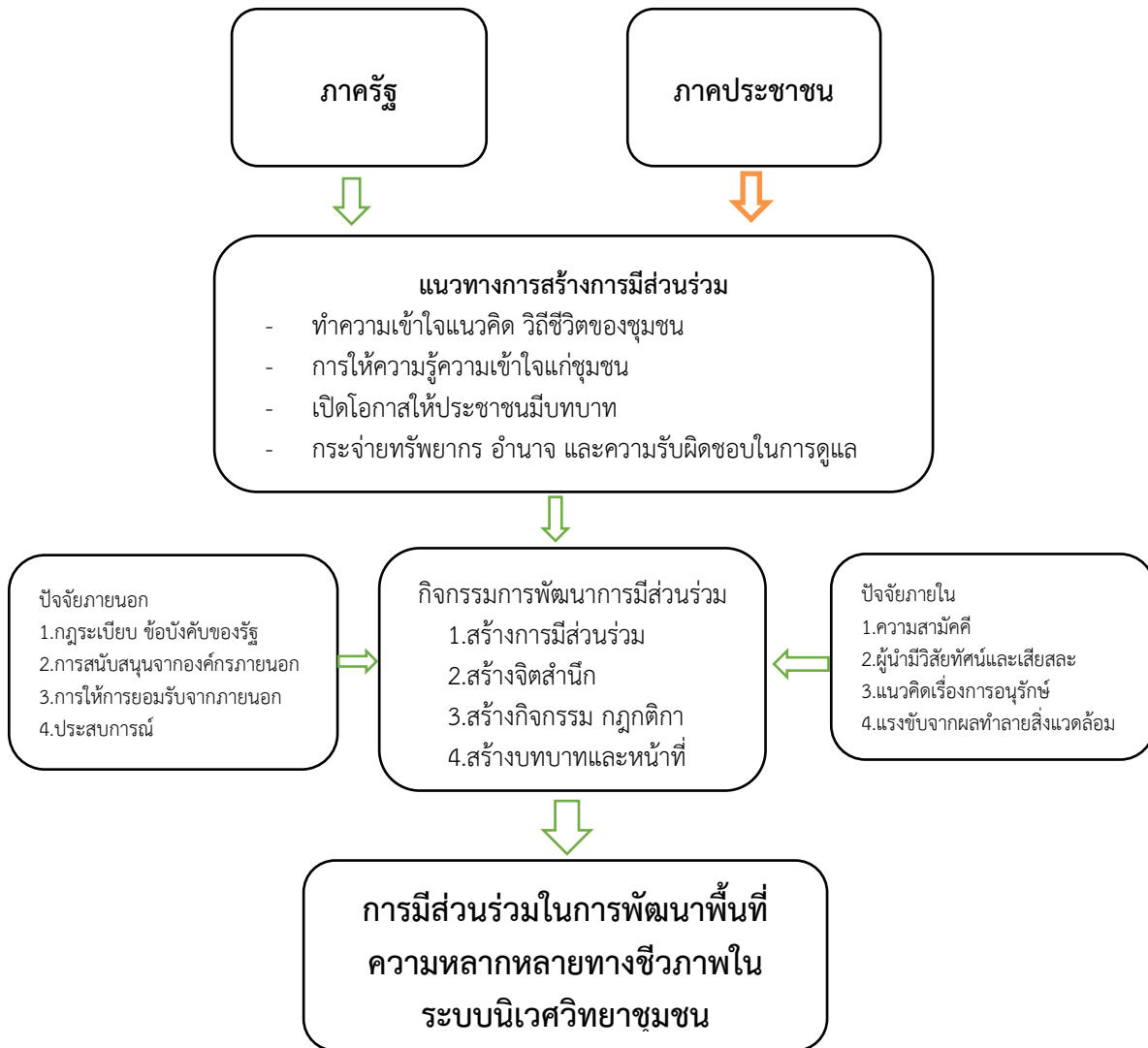

Figure 1: The New Body of Knowledge

จากภาพผู้วิจัยได้ผลการวิจัย และสามารถอธิบายการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน ดังนี้

เริ่มจากภาครัฐ ให้ประชาชนรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดูแลความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศของชุมชน ภาครัฐรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ภาครัฐรับรองสิทธิชุมชน มีการจัดตั้งคณะกรรมการการมีส่วนร่วม บรรจุเรื่องการอนุรักษ์ไว้ในหลักสูตร สนับสนุนเอกชน สื่อมวลชนสถาบันการศึกษาให้ความรู้ประชาชน และปรับปรุงกฎหมายในส่วนของภาครัฐเพื่อการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศของชุมชน

ภาคประชาชน โดยการหาการมีส่วนร่วมพันธมิตร ลดการเผชิญหน้า สร้างองค์กรชาวบ้านและขยายเครือข่ายการทำงานร่วมกันในการพัฒนาพื้นที่ กิจกรรม ความร่วมมือความหลากหลายทางชีวภาพในระบบ

นิเวศ จัดตั้งกลุ่มความร่วมมือ คณะกรรมการการทำงานร่วมกัน ติดตามดำเนินงานของกลุ่ม และเครือข่าย เพื่อพัฒนาให้ต่อเนื่องและยั่งยืน

แนวทางการมีส่วนร่วม โดยการทำความเข้าใจวัฒนธรรม แนวคิด วิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของชุมชน ของประชาชน การให้ความรู้ความเข้าใจในการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศของชุมชน ให้แก่ประชาชน พร้อมกับเปิดโอกาสให้ประชาชนมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ในชุมชนของตน มีส่วนร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ รับชอบในบทบาทหน้าที่ของชุมชน และกระจายทรัพยากร อำนาจหน้าที่ ความรับผิดชอบในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้กับชุมชนและประชาชน บริเวณโดยรอบ

สร้างกิจกรรมการมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในพื้นที่อันประกอบไปด้วย 1. สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน และประชาชน ภาครัฐ ท้องถิ่น ท้องที่ หน่วยงาน ภาคประชาสังคม โรงเรียน และเครือข่ายต่าง ๆ 2. สร้างจิตสำนึกด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจ อบรม เรียนรู้ผ่านสื่อ กิจกรรมของพื้นที่และภาคส่วนของเครือข่าย ความร่วมมือ 3. สร้างกิจกรรมการทำงานร่วมกัน มีกฎระเบียบกติกาในการอยู่ร่วมกัน ในการทำกิจกรรม ร่วมกัน ในการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ร่วมกัน และ 4. สร้างบทบาทหน้าที่ของชุมชน ประชาชน และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง ให้มีบทบาทหน้าที่ที่จะรับผิดชอบร่วมกันในการพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพ ของชุมชน

นอกจากนี้ยังดำเนินการด้วยการนำปัจจัยภายในที่ชุมชนมีความสามัคคีร่วมมือกันเป็นอย่างดี ผู้นำ มีวิสัยทัศน์และเสียสละ ชุมชนมีแนวคิดเรื่องการอนุรักษ์และมีแรงขับเคลื่อนจากผลทำลายทรัพยากรธรรมชาติและ สิ่งแวดล้อมของชุมชน ชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อยู่ร่วมกันใช้ประโยชน์ร่วมกัน มีหน่วยงาน ภาครัฐ กรมป่าไม้ให้การช่วยเหลือสนับสนุน ช่วยดูแล เป็นที่ปรึกษา และปัจจัยภายนอกที่ต้องมีประกอบด้วย คือ กฎระเบียบ ข้อบังคับของรัฐ การสนับสนุนจากองค์กรภายนอก การให้การยอมรับจากภายนอกและ ประสบการณ์ในการดำเนินการที่ผ่านมา เกิดเป็นความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน โดยการจัดตั้งความร่วมมือในด้านต่างๆเช่น แผนงาน งบประมาณ การส่งเสริมในด้านองค์ความรู้ แล้วจัดตั้งคณะกรรมการบริหาร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ในการอนุรักษ์พื้นที่ นำเสนอไปตามขั้นตอนผ่านการพิจารณาจากหน่วยงานภาครัฐ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพิจารณาแล้วจัดทำเป็นโครงการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบ นิเวศวิทยาชุมชน แล้วนำโครงการไปสู่การปฏิบัติภายในชุมชน และหน่วยงานภาครัฐ เพื่อประโยชน์ร่วมกัน อย่างยั่งยืน กิจกรรมจะได้รับความร่วมมือจากหลายภาคส่วนในการดำเนินการและเกิดความชัดเจนและยั่งยืน กิจกรรมการมีส่วนร่วม กิจกรรมการสร้างพลังร่วม กิจกรรมการสร้างจิตสำนึก กิจกรรมการสร้างบทบาท หน้าที่ ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นการพัฒนาการมีส่วนร่วมของพื้นที่ จังหวัดอุทัยธานี ของชุมชนบริเวณรอบพื้นที่ เป็นการสร้างการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนพัฒนาต่อยอดสู่ความ ยั่งยืนของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ของชุมชนด้วยการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยา ชุมชน” ผู้วิจัยได้อภิปรายผลการวิจัยโดยใช้แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลาย ทางชีวภาพ พัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ และส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการ พัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชน รวมทั้งงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นแนวทาง ในการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก รายละเอียดดังต่อไปนี้

1. จากการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนของทั้ง 3 ชุมชน ประกอบไปด้วย กฎหมายเกี่ยวข้องการมีส่วนร่วม หน่วยงานที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วม องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ที่เกี่ยวข้องการมีส่วนร่วม การมีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนระหว่างรัฐกับชุมชนและการสานความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการรักษาผืนป่าใหญ่แห่งนี้ คือการปกป้องชัฏระยะยาว ที่จะตอบสนองความยั่งยืนของผืนป่าในจังหวัดอุทัยธานี ให้ยืนหยัดอยู่คู่ชุมชน อย่างพอเหมาะ พอเพียงกับสภาพแวดล้อม และบริบทของคนอุทัยธานี ตลอดไป สอดคล้องกับ Viruhpintu, Khwanboon, and Yoelao (2016) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพประเภทนกและสัตว์ป่าเพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศกรณีศึกษา ตำบลชมพู อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า นัก จำนวน 117 ชนิด 12 อันดับ 41 วงศ์ และสัตว์ป่า 51 ชนิด ผู้วิจัยทำการคัดเลือกนกและสัตว์ป่าที่น่าสนใจ ได้ 56 ชนิด 2 ไฟลัม 15 อันดับ 33 วงศ์ และแสดงไว้ในคู่มือ “ชมนกตกธรรมชาติ ณ บ้านชมพู” เส้นทางหาของป่าต้นแบบนี้มีศักยภาพในการพัฒนาเป็นเส้นทางท่องเที่ยวเชิงผจญภัย (Adventure Tourism) สำหรับชุมชน ต.ชมพูซึ่งมีส่วนร่วมในการสำรวจสัตว์ป่าพิสูจน์แล้วว่าพื้นที่แห่งนี้มีศักยภาพสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยเฉพาะอย่างยิ่งการดูนก ชุมชนนี้จะได้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่นภายใต้เงื่อนไขของการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพอย่างยั่งยืน ถ้าได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐในด้านการให้ความรู้เรื่อง สิ่งแวดล้อมและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ สอดคล้องกับ Chaiprasart (2016) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความหลากหลายทางชีวภาพและการอนุรักษ์พันธุกรรมของพืชสมุนไพรในเส้นทางศึกษาธรรมชาติ เขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก ผลการวิจัยพบว่า การสำรวจเส้นทางศึกษาธรรมชาติเขื่อนภูมิพล จังหวัดตาก ทั้งหมด 5 เส้นทางประกอบด้วย เส้นทางที่ 1 เส้นทางน้ำตกห้วยแก้ว เส้นทางที่ 2 เส้นทางหลวงพ่ोजेतกษัตริย์ เส้นทางที่ 3 เส้นทางสะพานหินธรรมชาติ เส้นทางที่ 4 เส้นทางเขื่อนน้ำปิง และเส้นทางที่ 5 เส้นทางหินดึกดำบรรพ์ ระยะทางประมาณ 13.6 กิโลเมตร โดยสำรวจ 3 ฤดูกาล พบสมุนไพรทั้งหมดแบ่งออกเป็น 20 วงศ์ 28 ชนิดโดย แบ่งเป็น ไม้พุ่มขนาดเล็ก ไม้ต้น และไม้เถา เมื่อนำปลาไหลเผือก และหนอนตายหยาก มาเพาะเลี้ยงบนสูตรอาหาร เป็นระยะเวลา 2 เดือน และย้ายลงบนสูตรอาหารดัดแปลงเติม BA ความเข้มข้น 1.0 PPM พบว่าสมุนไพรปลาไหลเผือก และหนอนตายหยากมีการเจริญเติบโตได้ดีสามารถเพิ่มจำนวนเพื่อขยายพันธุ์และย้ายออกปลูกในธรรมชาติได้

2. จากการพัฒนากิจกรรมและพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 1. กิจกรรมแหล่งเรียนรู้บริเวณพื้นที่ ประกอบด้วย กิจกรรมพัฒนาอาชีพ และการส่งเสริมอาชีพยั่งยืน กิจกรรมพื้นที่และกิจกรรมการดูแลป่าการป้องกันรักษาป่า การทำแนวเขตป่าชุมชน การลาดตระเวนป้องกันรักษาป่า ศาลาพักรกาดตระเวน กิจกรรมในพื้นที่เกี่ยวกับการดูแลป่า การป้องกันรักษาป่า กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ กิจกรรมการส่งเสริมอาชีพชุมชน แหล่งเรียนรู้ของชุมชน กลุ่มอาชีพ กิจกรรมร่วมกลุ่มของชุมชน 2. กิจกรรมการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพในท้องถิ่น ประกอบด้วย กิจกรรมเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ชุมชน มุ่งสู่เมืองสีเขียว (Green City) กิจกรรมตลาดลานรมสักส่งเสริมการอนุรักษ์พันธุกรรมพืช กิจกรรมการพัฒนาเกษตรอินทรีย์ กิจกรรมการป้องกันและบรรเทาไฟป่า กิจกรรมชุมชนกับการมีส่วนร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่น ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Yasa, and Tangkittipaporn (2014) ได้ศึกษาเกี่ยวกับนโยบายแผนงานและโครงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่ ผลการศึกษาพบว่าเทศบาลนครเชียงใหม่ มี 3 นโยบาย 2 แผนงาน และ 18 โครงการ ผลการประเมินประสิทธิภาพโครงการฯ และพื้นที่สีเขียวประเภทอื่น ๆ โดยรวมอยู่ในระดับพอใช้ ผลการประเมินความพึงพอใจต่อสิ่งบริการสวนสาธารณะโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ปัญหาอุปสรรคที่สำคัญคือ ขาดการประชาสัมพันธ์ สิ่งอำนวยความสะดวกไม่ครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐาน ขาดการบำรุง รักษาวัสดุอุปกรณ์และ

ภูมิทัศน์ ขาดแคลนบุคลากร งบประมาณและเทคโนโลยีองค์ความรู้ แนวทางการพัฒนาคือส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน ตลอดจนการศึกษาวิจัย เพื่อนำผลงานวิจัยนี้ไปวิจัยต่อยอดสู่การพัฒนาแบบยั่งยืน ผลการศึกษาพบว่าพบว่า ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายการพัฒนาพื้นที่สีเขียว จำนวน 3 นโยบาย คือ นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ.2540 -2559 นโยบายการพัฒนาและผลักดันเมืองเชียงใหม่เป็นเมืองสีเขียวอย่างยั่งยืนของเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ.2552 และนโยบายการพัฒนาเทศบาลนครเชียงใหม่ พ.ศ.2555 ส่วนแผนงานการพัฒนาพื้นที่สีเขียว พบว่ามีจำนวน 2 แผนงาน คือ แผนจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2550-2554 และแผนปฏิบัติการ 21 ระดับท้องถิ่น และสำหรับโครงการหรือกิจกรรมพัฒนาพื้นที่สีเขียว พบว่ามีจำนวนทั้งหมด 18 โครงการที่ดำเนินการโดยภาครัฐและภาคเอกชน ประกอบด้วยโครงการนำร่องแนวคิดใหม่สู่การเป็นเมืองสีเขียว เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ และพื้นที่เมืองโดยรอบ, โครงการเพิ่มประสิทธิภาพการอนุรักษ์ต้นไม้ใหญ่ และจัดการพื้นที่สีเขียวเมืองเก่าเชียงใหม่ตามแนวคิดนิเวศประวัติศาสตร์อย่างมีส่วนร่วม, โครงการเมืองสีเขียวเนเธอร์แลนด์-เชียงใหม่, โครงการปรับภูมิทัศน์ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, โครงการปรับปรุงและพัฒนาสวนสาธารณะในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, โครงการจัดทำสวนแนวตั้งในสถานที่ราชการ, โครงการประกวดต้นไม้ใหญ่ในเขตเทศบาลนครเชียงใหม่, โครงการละอ่อนเจียงใหม่ฮั้วใจอนุรักษ์ต้นไม้ในเวียงเก่า, กิจกรรมสำรวจและทำแผนที่ต้นไม้ในโรงเรียน, โครงการแผนที่สีเขียวเทศบาลนครเชียงใหม่, กิจกรรมปลูกต้นไม้เพิ่ม เต็มบริเวณคูเมือง, โครงการตัดแต่งกิ่งไม้/ต้นไม้บริเวณพื้นที่เลียบถนนสายต่างๆ, โครงการส่งเสริมการเกษตรในเขตเมือง, กิจกรรม "เขียวกินได้", โครงการ "เยาวชน หมอต้นไม้อาสา", กิจกรรม "ฟื้นคืนชีวิตต้นไม้ใหญ่กับหมอต้นไม้", กิจกรรม "หน้าบ้าน น่านม" และ กิจกรรม "เขียวออกแบบได้"

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Sonloy (1999) ได้ศึกษาวิจัยถึงการบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวแบบมีส่วนร่วมในบริบทการขยายตัวของเมืองในโครงการสวนกลางมหานคร(บางกระเจ้า) อำเภอบางกระเจ้า จังหวัดสมุทรปราการ ด้วยเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ ผลการศึกษาทางกายภาพพบว่าในปี พ.ศ.2547 พื้นที่โครงการสวนกลางมหานคร มีพื้นที่สีเขียวร้อยละ 71.68 และในปีพ.ศ. 2553 มีพื้นที่สีเขียวเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 74.05 จากนั้นได้ทำการคัดเลือกพื้นที่ที่เป็นสีเขียวแปลงใหญ่ ๆ จากข้อมูลทางกายภาพ ซึ่งจะมีพื้นที่สีเขียวอยู่ใน 3 ตำบล คือ ตำบลบางกะเจ้า ตำบลบางกระสอบ และตำบลทรงคนอง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ ที่เป็นที่ราชพัสดุที่กรมป่าไม้ดูแลรับผิดชอบ และผลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่าตำบลทรงคนอง มีศักยภาพสูงสุดในด้านการมีส่วนร่วมถึงแม้ว่าพื้นที่สีเขียวจะลดลงจากปี พ.ศ.2547 จำนวนร้อยละ 0.83 หากเปรียบเทียบพื้นที่และจำนวนประชากร จำนวนครัวเรือนแล้วจะพบว่า ตำบลทรงคนองมีพื้นที่ทั้งหมด 681.76 ไร่ มีความหนาแน่นของประชากร 12.07 คนต่อไร่ความหนาแน่นของครัวเรือน 3.93 ครัวเรือนต่อไร่ ซึ่งมีความหนาแน่นมากที่สุดแต่ยังสามารถอนุรักษ์พื้นที่สีเขียวโดยการมีส่วนร่วมของชุมชนได้อย่างเข้มแข็ง โดยพบว่าชุมชนรวมกันบริหารจัดการพื้นที่สีเขียวของตำบลในรูปของป่าชุมชนเมืองส่วนป่าเกิดน้อมเกล้า ซึ่งการมีส่วนร่วมเกิดจากทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ ทั้งภาครัฐ ส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน บริษัทห้างร้านและสถานศึกษาได้ร่วมจัดกิจกรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาว โดยมีกรมป่าไม้เป็นหน่วยงานสนับสนุนทางด้านเทคนิควิชาการ และงบประมาณในการบริหารจัดการป่าชุมชน ส่วนชุมชนเองมีความสัมพันธ์ในลักษณะเครือข่ายที่มีผู้นำชุมชนที่เข้มแข็ง มีความเสียสละสูง จริ่งจ้งในการปฏิบัติหน้าที่สามารถพัฒนาและต่อยอดองค์ความรู้ได้อย่างรวดเร็วประกอบกับประชาชนในพื้นที่มีการศึกษาค่อนข้างสูง ซึ่งมีส่วนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ และยังเข้ามามีบทบาทในการร่วมตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ชุมชน มีการตั้งกฎระเบียบขึ้นเองจากภายในชุมชนทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม และยังสามารถขยายเครือข่ายอีก 5 ตำบลในอำเภอบางกระเจ้าให้หันมาสนใจในการอนุรักษ์พื้นที่สีเขียว แต่ปัญหาที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตคือการสืบทอด

เจตนารมณ์ของคนรุ่นถัดไป ซึ่งอาจมีแนวคิดต่างกันอย่างเนื่องจากในปัจจุบันสังคมรอบข้างได้พัฒนาไปสู่ความเป็นเมือง

ผลการศึกษาสอดคล้องกับ Duanglampun et al. (2013) ได้ทำการศึกษาถึงการพัฒนาพื้นที่สีเขียวภายใต้แนวคิดชุมชนนิเวศ กรณีศึกษาเทศบาลเมืองแม่โจ้ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ การจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวและศึกษาศักยภาพของพื้นที่ที่มีความเหมาะสมเพื่อการพัฒนา มีกรอบแนวความคิดในการวิจัยจากการรวบรวมเอกสารและทบทวนวรรณกรรม จนได้ข้อสรุปเพื่อหารูปแบบการจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวที่มีความสอดคล้องกับพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ดังนี้ คือ พื้นที่สีเขียวธรรมชาติ พื้นที่สีเขียวเพื่อการผลิตพื้นที่สีเขียวเพื่อบริการ พื้นที่สีเขียวเพื่อสิ่งแวดล้อม และพื้นที่สีเขียวริมเส้นทางสัญจร โดยการจำแนกขอบเขตพื้นที่ และสร้างสมมูลด้านการใช้ประโยชน์ที่ดินให้เกิดความเหมาะสมแก่สภาพพื้นที่ ซึ่งมีมติในการพิจารณา คือ มติด้านพื้นที่ (Area Base) จะพิจารณาถึงศักยภาพของพื้นที่สีเขียวในแต่ละพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกัน รวมทั้งการนำการวิเคราะห์ศักยภาพเชิงพื้นที่มาใช้ในการประเมินและเลือกพื้นที่ที่มีความเหมาะสม และมีศักยภาพในการพัฒนาเป็นพื้นที่สีเขียวที่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมชุมชนเมืองให้ได้มากที่สุดจากการศึกษาครั้งนี้ ได้ใช้การศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ. 2553 ประกอบกับการสำรวจพื้นที่ทำให้ได้แผนที่แบ่งพื้นที่และจำแนกประเภทของพื้นที่สีเขียวในพื้นที่เทศบาลเมืองแม่โจ้ และจากการศึกษาด้านศักยภาพของพื้นที่สีเขียวแต่ละประเภท ทำให้ทราบว่าจากการจำแนกพื้นที่สีเขียวทั้งหมด 5 ประเภท มีพื้นที่สีเขียว 2 ประเภทที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนา คือ พื้นที่สีเขียวธรรมชาติ และพื้นที่สีเขียวเพื่อการผลิตควรเป็นพื้นที่สีเขียวที่ควรอนุรักษ์ เนื่องจากเป็นพื้นที่ที่มีคุณค่าทางด้านสิ่งแวดล้อมและคุณค่าต่อชุมชนสูงเพื่อรักษาสมมูลด้านสภาพแวดล้อมให้กับชุมชนและช่วยส่งเสริมการเป็นชุมชนนิเวศอย่างยั่งยืน

3. ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนด้วยการดำเนินกิจกรรมเพื่อเป็นการส่งเสริมความหลากหลายสู่พื้นที่ดังนี้ 1. แนวทางการเสริมสร้างจิตสำนึกในการพัฒนาและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชน 2. แนวทางการดำเนินกิจกรรม 3. แนวทางการมีส่วนร่วมในการเสริมสร้างและพัฒนาแหล่งเรียนรู้ 4. การดำเนินกิจกรรมสร้างจิตสำนึก 5. กิจกรรมการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ 6. กิจกรรมเรียนรู้แหล่งเรียนรู้ของชุมชน 7. การเสริมสร้างจิตสำนึกของชุมชนในการอนุรักษ์พื้นที่บริเวณพื้นที่รอบมรดกโลกทางธรรมชาติห้วยขาแข้งจังหวัดอุทัยธานี ทั้ง 7 ขั้นตอนดังกล่าวนับว่าเป็นรูปแบบการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพโดยชุมชน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Wanlayangkoon (2014) ได้ศึกษาถึงกลยุทธ์การสื่อสารการแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมของ ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากลยุทธ์ผลที่ได้รับปัญหาและอุปสรรคตลอดจนแนวโน้มกลยุทธ์การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคม ที่มีต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียของธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารงานทางด้านการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารโดยใช้แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างร่วมกับการศึกษาข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องแล้วนำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยผลการวิจัยพบว่า 1) กลยุทธ์การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารแบ่งออกเป็น 2 ส่วนคือ การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมภายในและภายนอกองค์กร โดยการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมภายในองค์กรมุ่งเน้นไปที่กลยุทธ์การสื่อสารของผู้นำ โดยผู้นำจะต้องมีส่วนร่วมในทุกกิจกรรมต่างๆขององค์กร และมีการปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี (Role Model) เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้บุคลากรในองค์กรประพฤติปฏิบัติตาม ส่วนการสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมภายนอกองค์กรมุ่งเน้นไปที่กลยุทธ์การสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีกับชุมชนและการมีส่วนร่วม กับโครงการภายใต้แนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ซึ่งถือเป็นแนวทางการดำเนินงานหลักของธนาคาร 2) การสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมเป็นตัวช่วยขับเคลื่อนให้กิจกรรมความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคารประสบผลสำเร็จอย่างเป็นรูปธรรมจนได้รับรางวัลจากหน่วยงานภาครัฐต่าง ๆ นอกจากนี้การสื่อสารยังก่อให้เกิดการสร้างเครือข่ายการมีส่วนร่วมเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างธนาคารกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและเป็นการเสริมสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อองค์กร 3) ปัญหาที่พบสำหรับการดำเนินงานสื่อสารความรับผิดชอบต่อสังคมของธนาคาร ได้แก่ งบประมาณช่องทางการสื่อสาร และความรู้ในการสื่อสาร 4) ธนาคารมีแนวโน้มที่จะเพิ่มงบประมาณเพื่อขยายช่องทางการสื่อสารไปยังผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกลุ่มต่าง ๆ โดยให้ความสำคัญกับช่องทางการสื่อสารประเภทสื่อสังคมออนไลน์ (SocialMedia) มากยิ่งขึ้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ Junsontima, and Intachaiwong (2015) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุลและยั่งยืน : ศึกษาเฉพาะกรณีป่าชุมชน บ้านคลองห้วยหวาย อำเภอแม่เปิน จังหวัดนครสวรรค์ ผลการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นหลักสำคัญที่อยู่ภายในหลักสิทธิชุมชนตามหลักรัฐธรรมนูญ ในการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้เกิดความสมดุล และยั่งยืน การมีส่วนร่วมของชุมชน หรือบุคคลในชุมชนเป็นสิ่งสำคัญ การที่ชุมชนจะอยู่รอดได้ต้องอยู่บนฐานการจัดการทรัพยากรธรรมชาติที่สมดุล และยั่งยืน โดยอยู่บนพื้นฐานความรับผิดชอบต่อร่วมกันของสังคม บทความนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวคิด รูปแบบ และปัจจัยที่ส่งผลให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ศึกษาถึงสภาพปัญหาการจัดการทรัพยากร ธรรมชาติของชุมชน และหาแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการ บำรุงรักษาและใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ อย่างสมดุล และยั่งยืน เพื่อนำเสนอแนวทางการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ กรณีป่าชุมชน ที่เหมาะสมในการส่งเสริม และสนับสนุนให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสมดุล และยั่งยืน

สรุป

ผลการวิจัยเรื่องการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศวิทยาชุมชนเน้นย้ำถึงความสำคัญของความร่วมมือจากทุกภาคส่วน โดยเริ่มต้นจากกฎหมายที่กำหนดหน้าที่และสิทธิของบุคคลและชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ เช่น รัฐธรรมนูญ พ.ร.บ.ป่าไม้ และ พ.ร.บ.อุทยานแห่งชาติ ที่ช่วยสนับสนุนการใช้ทรัพยากรอย่างยั่งยืน และการจัดการความหลากหลายทางชีวภาพครอบคลุม 5 ภาคส่วน ได้แก่ หน่วยงานภาครัฐที่ดำเนินนโยบายและแผนการอนุรักษ์ สถาบันการศึกษาที่ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา องค์กรพัฒนาเอกชนที่สร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน ภาคเอกชนที่สนับสนุนทรัพยากร และองค์กรระหว่างประเทศที่ช่วยเชื่อมโยงความร่วมมือระดับภูมิภาคเพื่อรักษาความหลากหลายทางชีวภาพ

ในระดับท้องถิ่น องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) มีบทบาทสำคัญในการจัดการพื้นที่ โดยเน้นการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การให้บริการสาธารณะ และการสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนร่วมกับประชาชน การจัดการป่าชุมชนในจังหวัดอุทัยธานีเป็นตัวอย่างสำคัญที่สะท้อนความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ ผ่านการจัดทำหลักสูตรการเรียนรู้ การสร้างจิตสำนึกในเยาวชน และกิจกรรมที่สนับสนุนการอนุรักษ์ในพื้นที่ และกิจกรรมพัฒนาความหลากหลายทางชีวภาพในพื้นที่ยังมุ่งเน้นการสร้างเส้นทางศึกษาธรรมชาติ การเพิ่มพื้นที่สีเขียว การพัฒนาเกษตรอินทรีย์ การป้องกันไฟป่า และการจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครพิทักษ์ป่า เพื่อเสริมสร้างความรู้และการมีส่วนร่วมในชุมชน นอกจากนี้แนวทางในการเสริมสร้างจิตสำนึกของประชาชน เน้นการสร้างความรู้ความตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติ และสนับสนุนการมีส่วนร่วมในทุกระดับ ตั้งแต่การวางแผน การปฏิบัติ ไปจนถึงการประเมินผล เพื่อปรับแผนการพัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของชุมชน

ทั้งนี้ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการประสานงานจากทุกภาคส่วนและการสร้างจิตสำนึกในชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญที่นำไปสู่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน พร้อมทั้งสร้างสมดุลระหว่างการใช้ทรัพยากรและการรักษาสิ่งแวดล้อมให้ดำรงอยู่คู่กับชุมชนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการพื้นที่ความหลากหลายทางชีวภาพ เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

1.2 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในระดับท้องถิ่น ควรส่งเสริมและสนับสนุนชุมชนในการจัดการกระบวนการกิจกรรมการดูแลทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม เพื่อสร้างพื้นที่สาธารณะเชิงสร้างสรรค์ในชุมชนด้วยกิจกรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของท้องถิ่น โดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมในการจัดการทรัพยากรโดยการมีส่วนร่วมของวัด ชุมชนและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

2.2 การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเพื่อสร้างต้นแบบของชุมชนในการดูแลทรัพยากรธรรมชาติในด้านต่าง ๆ มาเสริมพลังความเข้มแข็งของชุมชนในด้านสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

2.3 การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

References

- Chaiprasart, P. (2016). *Biodiversity and Conservation of Medicinal Plants at Educational Nature Trails in Bhumibhol Dam, Tak Province*. (Research Report). Phitsanulok: Naresuan University.
- Chuchip, K. (n.d.). *Biodiversity: The Foundation of Sustainability for Local Communities in the Western Forest Complex*. Retrieved May 3, 2023, from http://www3.rdi.ku.ac.th/exhibition/52/08-integration/nikhom/integration_00.html
- Duanglampun, Ch. et al. (2013). Development of Green Spaces under the Concept of Ecological Communities: A Case Study of Mae Jo Municipality, San Sai District, Chiang Mai Province. Proceedings of the 2nd National Conference on Forest Ecology Research Network in Thailand: Ecological Knowledge for Restoration. *Proceedings of the 2nd National Conference on Forest Ecology Research Network in Thailand*. (pp. 384-395). Kasetsart University, Faculty of Forestry; Forest Ecology Research Network in Thailand; Mae Jo University; Department of National Parks, Wildlife, and Plant Conservation; Office of the Higher Education Commission.

- Junsontima, K., & Intachaiwong, O. (2015). Management for Participation in Natural Resource by Balance and Sustainability Case Study: Community Ban Khlonghuaiwai, Mae Poen, Nakhon Sawan. *Journal of Thai Ombudsman*, 9(1), 58-79.
- Office of Bioeconomy Development (Public Organization). (2018). *Handbook for Local Biodiversity Management*. Bangkok: Office of Bioeconomy Development (Public Organization).
- Sonloy, N. (1999). *The Management Guideline for Bang Ka Chao Green Area Project in Prapadang District, Samutprakarn Province*. (Master's Thesis). Mahidol University. Nakhon Pathom.
- Viruhpintu, S., Khwanboon, Th., & Yoelao, W. (2016). Biodiversity of Avian and Wildlife for Ecotourism: A Case Study of ChomPhu Sub-District, Noen Maprang District, Phitsanulok Province. *Proceedings of the 3rd National Meeting on Biodiversity Management in Thailand* (pp.23-39).
- Wanlayangkoon, M. (2014). *Corporate Social Responsibility Communication Strategy of Bank for Agriculture and Agricultural Cooperatives*. (Master's Thesis). National Institute of Development Administration. Bangkok.
- Yasa, U., & Tangkittipaporn, J. (2014). Sustainable Development of Green Space in Chiang Mai Municipality. *Journal of Community Development and Life Quality*, 2(3), 233-243.

การพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพ ของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี*

Development of a Construction Model and Utilization of Biodiversity Wisdom in Temples and Communities in Prachin Buri Province

พระครูชลธารโสภิต กงแก้ว

Phrakhru Chonlatarnsophit Kongkaew

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: banhoy1234@gmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี 2) เพื่อศึกษาการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชน ในจังหวัดปราจีนบุรี 3) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีโดยใช้รูปแบบการวิจัยและพัฒนา กล่าวคือ การ พรรณนา และใช้วิธีการแบบสัมภาษณ์เชิงลึก แบบแผนสวนการศึกษาในเชิงเอกสาร และการศึกษาในภาคสนาม ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1) รูปแบบภูมิปัญญาสามารถแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ได้แก่ การจัดการระดับต้น ระดับกลาง และระดับปลาย โดยแต่ละระดับมุ่งเน้นการพัฒนาใน 4 ด้านหลัก คือ การพัฒนารายบุคคล การพัฒนาอาชีพ การพัฒนาชุมชน และการบริหารผลการปฏิบัติงาน ในระดับต้น เน้นการสร้างความรู้ ทักษะพื้นฐาน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ระดับกลางมุ่งเน้นการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ การพัฒนาเทคโนโลยี และการสร้างเครือข่าย ส่วนระดับปลายเน้นการพัฒนานวัตกรรม การขยายตลาด และการสร้างความยั่งยืน รูปแบบนี้ช่วยให้ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยครอบคลุมตั้งแต่การอนุรักษ์ทรัพยากร การพัฒนาผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ไปจนถึงการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ 2) การใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพในวัดและชุมชนของจังหวัดปราจีนบุรี พบว่ารูปแบบการจัดการยังคงแบ่งเป็น 3 ระดับเช่นกัน โดยระดับต้นเน้นการให้ความรู้พื้นฐาน การฝึกอบรม และการส่งเสริมการใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน ระดับกลางมุ่งเน้นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเพิ่มมูลค่า และการขยายตลาด ส่วนระดับปลายเน้นการพัฒนานวัตกรรม การสร้างแบรนด์ และการสร้างความยั่งยืนในระยะยาว รูปแบบนี้ครอบคลุมตั้งแต่การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ การพัฒนาสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์ การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงนิเวศ ไปจนถึงการสร้างเครือข่ายและการร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ส่งผลให้ชุมชนสามารถนำความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ประโยชน์ในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน 3) รูปแบบการสร้างภูมิปัญญาแบ่งเป็น 3 ระดับ คือ ระดับต้น ระดับกลาง และระดับปลาย โดยแต่ละระดับมุ่งพัฒนา 4 ด้านหลัก ได้แก่ การพัฒนารายบุคคล อาชีพ ชุมชน และการบริหารผลการ

*Received August 28, 2024; Revised December 25, 2024; Accepted December 29, 2024

ปฏิบัติงาน ระดับต้นเน้นการสร้างความรู้พื้นฐานและการอนุรักษ์ ระดับกลางเน้นการเพิ่มมูลค่าและสร้างเครือข่าย ส่วนระดับปลายเน้นการพัฒนานวัตกรรมและความยั่งยืน รูปแบบนี้ช่วยให้ชุมชนใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาเศรษฐกิจและคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การพัฒนารูปแบบ; ภูมิปัญญา; ชุมชน; จังหวัดปราจีนบุรี

Abstract

This research aimed to: 1) To study the wisdom derived from the biodiversity of temples and communities in Prachinburi Province. 2) To study the creation and application of wisdom from the biodiversity of temples and communities in Prachinburi Province. 3) To develop a model for creating wisdom from the biodiversity of temples and communities in Prachinburi Province. The research employed a research and development approach, using descriptive research and in-depth interviews. It included both documentary study and field study. Conduct data analysis through content analysis.

The research findings were as follows: 1. The study on the model of creating wisdom from biodiversity found that it can be divided into 3 levels: initial, intermediate, and advanced levels. Each level focuses on developing 4 main areas: individual development, career development, community development, and performance management. The initial level emphasizes building basic knowledge, skills, and natural resource conservation. The intermediate level focuses on adding product value, developing technology, and building networks. The advanced level emphasizes innovation development, market expansion, and sustainability. This model helps communities utilize biodiversity and local wisdom to sustainably develop their economy and quality of life. 2. The utilization of biodiversity-based wisdom in temples and communities of Prachinburi Province is also structured into three levels. The foundational level focuses on providing basic knowledge, training, and promoting the use of herbal remedies in daily life. The intermediate level emphasizes product development, value addition, and market expansion. The advanced level prioritizes innovation, brand creation, and long-term sustainability. This model encompasses a wide range of activities, including conserving natural resources, developing herbal products, promoting health and eco-tourism, and building networks and collaborations with external organizations. These efforts enable communities to effectively leverage biodiversity and local wisdom for sustainable economic development and an improved quality of life. 3. The analysis of the model of creating wisdom from biodiversity revealed 3 levels developing the 4 main areas. The initial level focuses on building basic knowledge and conservation, the intermediate level on adding value and building networks, and the advanced level on developing innovations and sustainability. This model enables communities to utilize biodiversity and local wisdom for sustainable economic and quality of life development.

Keywords: The Development Model; Wisdom; Communities; Prachin Buri Province

บทนำ

ธรรมชาติเป็นแหล่งกำเนิดสิ่งมีชีวิตและทรัพยากรที่มีความจำเป็นอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ ความหลากหลายทางชีวภาพจึงเป็นสิ่งที่สามารถสะท้อนให้เห็นถึงความอุดมสมบูรณ์ ระบบนิเวศที่สมดุล รวมถึงสิ่งแวดล้อมที่ดีได้อย่างยั่งยืน (Kalasaen, and Janpradab, 2024) ซึ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องรักษาธรรมชาติหรือใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืนเพื่อรักษาความสมดุลของธรรมชาติอย่างมั่นคงยั่งยืนที่สุด ในปัจจุบัน การพัฒนาของมนุษย์ส่งผลกระทบต่อความหลากหลายทางชีวภาพในวงกว้าง เช่น การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การสูญพันธุ์ของพืชและสัตว์บางชนิด หรือการสูญเสียแหล่งที่อยู่ของสัตว์ในขณะเดียวกัน การพัฒนาทางเศรษฐกิจและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่ยั่งยืนส่งผลให้เกิดความเสี่ยงต่อการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศท้องถิ่น (Chaisengduean, Ittithumwinit, and Srinet, 2018) ดังนั้น การวิจัยนี้จึงเป็นการตอบสนองต่อความจำเป็นในการหาแนวทางที่ยั่งยืนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการพัฒนาชุมชนและเศรษฐกิจท้องถิ่นให้ยั่งยืน การวิจัยนี้ไม่เพียงแต่ช่วยเสริมสร้างความเข้าใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพเท่านั้น แต่ยังมีส่วนช่วยในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

จังหวัดปราจีนบุรีมีประวัติศาสตร์ยาวนานในการใช้สมุนไพรเพื่อรักษาโรคและดูแลสุขภาพ อันเป็นผลจากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดมา ความอุดมสมบูรณ์ทางทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ โดยเฉพาะในเขตอุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ ทำให้จังหวัดนี้มีความหลากหลายทางชีวภาพสูง วัดและชุมชนในท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์และเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับสมุนไพร อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดกำลังเผชิญกับภัยคุกคามจากการขยายตัวของพื้นที่เมือง การเกษตรที่ไม่ยั่งยืน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพจึงจำเป็นต้องมีมาตรการที่เข้มแข็ง เช่น การส่งเสริมเกษตรกรรมยั่งยืน การเก็บเกี่ยวสมุนไพรอย่างรับผิดชอบ การจัดตั้งเขตอนุรักษ์ธรรมชาติ และการสร้างความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ การศึกษาและการส่งเสริมความรู้ในชุมชนก็เป็นอีกหนึ่งกลไกที่สำคัญในการรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นและส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

จังหวัดปราจีนบุรีเป็นแหล่งอุดมสมบูรณ์ด้วยความหลากหลายทางชีวภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งพืชสมุนไพรและพันธุ์พืชท้องถิ่นที่มีคุณค่าทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาโรคและดูแลสุขภาพได้รับการสืบทอดมาอย่างยาวนาน ครอบคลุมตั้งแต่การเพาะปลูก การเก็บเกี่ยว การแปรรูป ไปจนถึงการประยุกต์ใช้พืชพรรณหลากหลายชนิด การจัดการทรัพยากรธรรมชาติโดยอาศัยภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตอย่างยั่งยืนและสมดุลกับธรรมชาติของชุมชน การศึกษาองค์ความรู้เหล่านี้จะช่วยให้เข้าใจถึงกระบวนการและวิธีการอนุรักษ์ความหลากหลายทางชีวภาพของชุมชน ซึ่งสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาด้านอื่น ๆ ต่อไป อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายทางชีวภาพและภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีกำลังเผชิญกับความท้าทายจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม การขยายตัวของเมือง การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ซึ่งล้วนส่งผลให้องค์ความรู้และทรัพยากรท้องถิ่นเสี่ยงต่อการสูญหาย ด้วยเหตุนี้ การวิจัยเรื่อง "การพัฒนาแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี" จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นการรวบรวม วิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างยั่งยืน ผลการวิจัยนี้จะนำไปสู่การสร้างแบบจำลองที่สามารถประยุกต์ใช้ได้อย่างกว้างขวาง ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในพื้นที่ ให้สามารถปรับตัวและรับมือกับการ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การวิจัยยังมีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของอัตลักษณ์และความภาคภูมิใจของชุมชนปราจีนบุรี

การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ในวงกว้างยังคงเผชิญกับความท้าทายหลายประการ (Namnai et al. 2023) เช่น การยอมรับในสังคมสมัยใหม่ การสืบทอดองค์ความรู้ และการผสมผสานกับวิทยาศาสตร์สมัยใหม่ ในขณะเดียวกัน ก็มีโอกาสในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การวิจัยและพัฒนา การส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาในด้านต่าง ๆ การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการค้นหาแนวทางที่เหมาะสมในการอนุรักษ์ พัฒนา และใช้ประโยชน์จากภูมิปัญญาท้องถิ่นอย่างยั่งยืนในบริบทของสังคมปัจจุบัน จากเหตุผลดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยมีความตระหนักว่า การเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยภูมิปัญญาด้านสมุนไพร มีความสำคัญถึงการวางแผนพัฒนาและนำเสนอภูมิปัญญาด้านสมุนไพรของจังหวัดปราจีนบุรี โดยอาศัยกระบวนการตามแนวทางพระพุทธศาสนา ภูมิปัญญา เป็นแนวทางในการพัฒนา ให้ไปในทิศทางที่เหมาะสม เป็นการบูรณาการอย่างมีความรับผิดชอบ มาจากจิตใจภายใน ก่อให้เกิดผลกระทบต่องานแวดล้อมและระบบนิเวศน้อยที่สุด มีการถ่ายทอดองค์ความรู้ความเข้าใจในเรื่องของเกษตรอินทรีย์ การใช้สมุนไพร พืชผักสวนครัว และไม่ยัยยันในชุมชน ให้แก่ประชาชนท้องถิ่น เพื่อศึกษาภูมิปัญญา การสร้างและการใช้ภูมิปัญญา จากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและ ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี และนำไปพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาในการพัฒนา เพื่อให้ชุมชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดการ กับการบูรณาการการใช้ภูมิปัญญาด้านสมุนไพร เพื่อให้เกิดรูปแบบในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและ ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี
2. เพื่อศึกษาการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี
3. เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง “การพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี” เป็นการวิจัยและวิเคราะห์ (Research & Analysis) โดยใช้การวิจัย (Research) ในการสำรวจ วิเคราะห์ สภาพปัญหาและใช้การพัฒนา (Analysis) เพื่อพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี วิเคราะห์ ประเมินผล สรุปผล ในการเก็บข้อมูล มีกระบวนการวิจัย 6 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาในเชิงเอกสาร (Documentary Study) ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หนังสือ รายงานการวิจัย เอกสารแสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบ เกี่ยวกับ ความหลากหลายทางชีวภาพ แนวคิดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวคิดเกี่ยวกับหมอพื้นบ้าน แนวคิดเกี่ยวกับพืชสมุนไพร แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชน แนวคิดการจัดการความรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างเครื่องมือในการวิจัย (Key Informants) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยเลือกจากผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับสมุนไพร

ไม่น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 19 รูป/คน ประกอบด้วย กลุ่มพระสังฆาธิการและพระสงฆ์ ที่ทำงานหรือมีส่วนร่วมในการการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพ ของวัดและชุมชนใน จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 5 รูป กลุ่มเจ้าหน้าที่และผู้เกี่ยวข้องของกลุ่มสมุนไพรมานางบั้ง จังหวัดปราจีนบุรี จำนวน 6 คน กลุ่มผู้นำชุมชน นักพัฒนา ประชาชนท้องถิ่น ผู้อาวุโส จำนวน 3 คน กลุ่มประชาชนในพื้นที่ 3 คน กลุ่มนักวิชาการทางด้านการพัฒนาสังคม จำนวน 2 คน

ขั้นตอนที่ 3 การเก็บรวบรวมข้อมูล รวบรวมข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี นำผลการสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มเฉพาะ มาแยกตามวัตถุประสงค์ ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยภูมิปัญญาด้านสมุนไพรไทยอย่างไร โดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และเกิดแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี

ขั้นตอนที่ 4 วิเคราะห์ข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร งานวิจัย หนังสือ ตำราทางวิชาการ เอกสารตีพิมพ์ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างชุมชนเข้มแข็งด้วยภูมิปัญญาด้านสมุนไพรไทย การสังเกต การสัมภาษณ์ และการประชุมกลุ่มเฉพาะ มาแยกตามวัตถุประสงค์ ว่าผู้ให้ข้อมูลสำคัญได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีอย่างไร โดยการเชื่อมโยงแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้เห็นชุดความรู้ กระบวนการ และเกิดแนวทางการพัฒนารูปแบบการสร้างและการใช้ภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีที่เหมาะสมที่สุด

ขั้นตอนที่ 5 ประชุมกลุ่มเฉพาะ นำข้อมูลที่จากการศึกษาจัดการประชุมกลุ่มเฉพาะเพื่อนำเสนอผลการวิจัยที่เป็นประโยชน์

ขั้นตอนที่ 6 สรุปผล และรายงานผลการวิจัย สรุปและนำเสนอผลการศึกษา โดยนำมาวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ คือ แนวคิด หลักการ รูปแบบ ความสัมพันธ์ และองค์ประกอบของปัญหา กิจกรรม และแนวทางการพัฒนารูปแบบบรรทัดฐานของกลุ่มสมุนไพรมานางบั้ง ทั้งนี้เน้นการนำผลการศึกษามาเผยแพร่ให้ภาครัฐ ผู้ประกอบการ เกษตรกร กลุ่มเกษตรกร ชุมชน ประชาชนและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้ทราบ และสามารถนำมาประยุกต์ใช้ เพื่อให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนต่อไป

ผลการวิจัย

วัตถุประสงค์ที่ 1 พบว่า ผลการศึกษาภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีสรุปได้ว่าการจัดการภูมิปัญญาและทรัพยากรธรรมชาติในสามระดับหลัก ได้แก่ การจัดการต้นน้ำ การจัดการกลางน้ำ และการจัดการปลายน้ำ ซึ่งครอบคลุมการใช้สมุนไพร การอนุรักษ์พืชพรรณพื้นเมือง และการพัฒนาอาชีพในชุมชน โดยแต่ละระดับมีการจัดการที่มุ่งเน้นการสร้างคามยั่งยืนและเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน ดังนี้

การจัดการต้นน้ำ เน้นไปที่การวางรากฐานที่มั่นคงสำหรับการพัฒนาอาชีพด้านสมุนไพรในชุมชน โดยมีการสำรวจและรวบรวมข้อมูลชนิดของสมุนไพรท้องถิ่นที่มีศักยภาพทางเศรษฐกิจ การจัดการพื้นที่เพาะปลูกสมุนไพรอย่างเหมาะสม รวมถึงการส่งเสริมเกษตรกรอินทรีย์ การจัดการศัตรูพืชแบบผสมผสาน และการพัฒนาระบบการจัดการหลังการเก็บเกี่ยว ทั้งหมดนี้เพื่อรักษาคุณภาพและสารสำคัญในสมุนไพร การสร้าง

เครือข่ายความร่วมมือระหว่างผู้ผลิตสมุนไพรในชุมชน และการส่งเสริมทักษะและความรู้ของสมาชิกในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยสร้างความมั่นคงและยั่งยืนให้กับอาชีพด้านสมุนไพร

การจัดการกลางน้ำ มุ่งเน้นที่การแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรเพื่อเพิ่มมูลค่าให้กับสมุนไพรท้องถิ่น ชุมชนมีการรวบรวมและคัดเลือกสมุนไพรคุณภาพดีจากเกษตรกร มีการแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์หลากหลายประเภท เช่น ชาสมุนไพร ยาหม่อง และเครื่องสำอางสมุนไพร การพัฒนาบรรจุภัณฑ์ การสร้างแบรนด์ และการพัฒนาการตลาดก็เป็นอีกส่วนสำคัญ รวมถึงการพัฒนาทักษะและความรู้ของสมาชิกในชุมชน ผ่านการอบรมและการถ่ายทอดความรู้ ชุมชนยังมีการจัดการด้านโลจิสติกส์และการกระจายสินค้า เพื่อรักษาคุณภาพของผลิตภัณฑ์และลดต้นทุนในการดำเนินงาน

การจัดการปลายน้ำ เน้นการเพิ่มมูลค่าและสร้างความยั่งยืนให้กับการประกอบอาชีพด้านสมุนไพร โดยชุมชนมีการพัฒนาเทคนิคและกระบวนการแปรรูปสมุนไพรให้เป็นผลิตภัณฑ์ที่หลากหลาย มีการสร้างแบรนด์ การพัฒนาระบบการตลาดทั้งออฟไลน์และออนไลน์ การควบคุมคุณภาพและมาตรฐานผลิตภัณฑ์ การจัดการความรู้ และการพัฒนานวัตกรรม มีการจัดการด้านการเงินและการลงทุนที่เหมาะสมเพื่อขยายกิจการและสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนในระยะยาว

การจัดการภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดปราจีนบุรี ครอบคลุมตั้งแต่การวางรากฐาน การพัฒนาผลิตภัณฑ์ ไปจนถึงการจัดการด้านการตลาดและการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสมุนไพรท้องถิ่น ทั้งหมดนี้เป็นการสร้างความยั่งยืนและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนในด้านเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์ที่ 2 พบว่า การศึกษาภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน โดยการจัดการภูมิปัญญานี้แบ่งออกเป็น 3 ระดับหลัก ได้แก่ การจัดการต้นน้ำ การจัดการกลางน้ำ และการจัดการปลายน้ำ ซึ่งแต่ละระดับมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความเข้มแข็งและความมั่นคงให้กับชุมชน

ในระดับต้นน้ำ ชุมชนมุ่งเน้นไปที่การพัฒนารายบุคคล โดยการฝึกอบรมและส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในชีวิตประจำวัน การใช้สมุนไพรในการดูแลสุขภาพ การปลูกสมุนไพรในครัวเรือน รวมถึงการสร้างแหล่งเรียนรู้เพื่อให้คนในชุมชนมีความรู้และทักษะที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างเครือข่ายและการพัฒนาอาชีพที่เกี่ยวข้องกับสมุนไพร เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับชุมชนในระยะยาว

ในระดับกลางน้ำ การจัดการมุ่งเน้นที่การเพิ่มมูลค่าให้กับทรัพยากรธรรมชาติผ่านการแปรรูปและพัฒนาผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างแบรนด์และการทำตลาดอย่างมีประสิทธิภาพ การพัฒนาทักษะเฉพาะทางในด้านการผลิตและการจัดการธุรกิจ นอกจากนี้ ยังมีการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและเชิงนิเวศในชุมชน โดยการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงสมุนไพรและการจัดกิจกรรมที่เน้นการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน

ในระดับปลายน้ำ ชุมชนมุ่งเน้นการพัฒนานวัตกรรมและการใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มคุณภาพของผลิตภัณฑ์สมุนไพร การสร้างแบรนด์ที่แข็งแกร่งและการทำตลาดในระดับที่กว้างขึ้น รวมถึงการสร้างความยั่งยืนในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นผ่านการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังมีการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกเพื่อสนับสนุนการพัฒนาผลิตภัณฑ์และการตลาด รวมถึงการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

การศึกษานี้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน และการสร้างเครือข่ายและความร่วมมือระหว่างชุมชนและหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการใช้ภูมิปัญญาอย่างมีประสิทธิภาพในระยะยาว การใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและการส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพสูงจะช่วยเสริมสร้างเศรษฐกิจชุมชน และรักษาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้คงอยู่สืบไป

วัตถุประสงค์ที่ 3 พบว่า การพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นกระบวนการที่มีความสำคัญและสร้างสรรค์ ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความเชื่อมโยงระหว่างชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติที่พวกเขาพึ่งพาอยู่ โดยการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นให้เกิดประโยชน์ในหลายด้าน เช่น การใช้สมุนไพร การจัดการเชิงพื้นที่ และการพัฒนาทางสังคม การพัฒนารูปแบบการสร้างภูมิปัญญาจากความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นตัวอย่างหนึ่งของการนำความรู้ท้องถิ่นและทรัพยากรธรรมชาติมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ โดยเฉพาะในด้านการใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรและการจัดการเชิงพื้นที่ ซึ่งมีผลกระทบต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของชุมชน

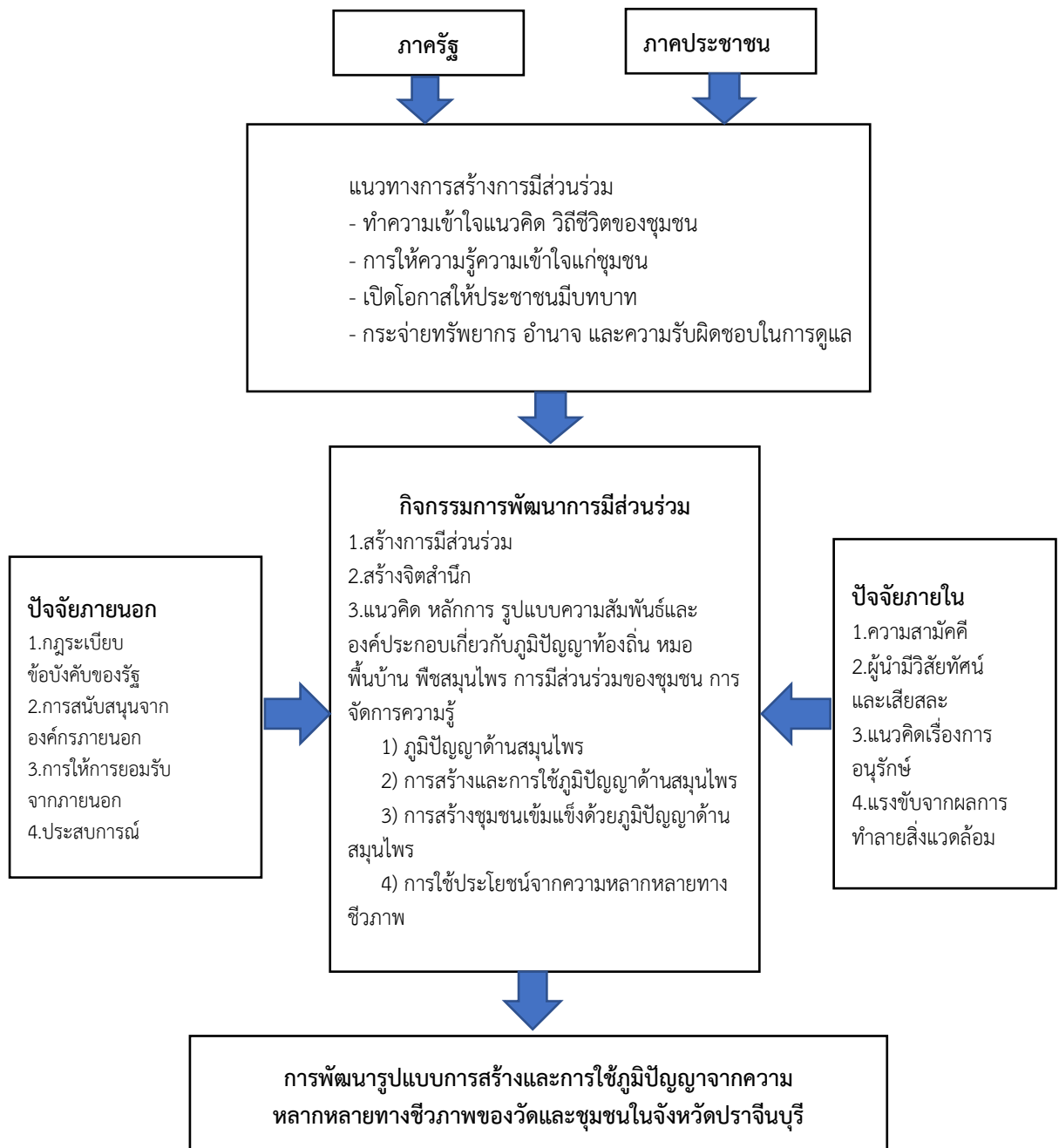
การใช้ภูมิปัญญาเกี่ยวกับสมุนไพรให้เกิดประโยชน์อย่างสร้างสรรค์ในจังหวัดปราจีนบุรีนั้น แบ่งเป็น 5 ด้านหลัก ๆ ได้แก่ การใช้สมุนไพรในการรักษาโรค การบำรุงสุขภาพ การทำอาหาร การผลิตเครื่องสำอาง และดูแลผิวพรรณ และการทำความสะอาดและสุขอนามัย ซึ่งแสดงให้เห็นถึงการนำสมุนไพรมาใช้ในชีวิตประจำวันอย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ ชุมชนได้พัฒนาผลิตภัณฑ์จากสมุนไพรและสร้างรายได้จากการแปรรูปสมุนไพร นอกจากนี้ยังมีการอนุรักษ์พันธุ์สมุนไพรที่หายากและมีความสำคัญ รวมถึงการวิจัยและพัฒนาสมุนไพรร่วมกับสถาบันการศึกษา นอกจากนี้ การจัดการเชิงพื้นที่ในจังหวัดปราจีนบุรีมีการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการพื้นที่ให้เหมาะสมกับสภาพแวดล้อมและวิถีชีวิตของชุมชน การจัดการต้นน้ำ การจัดการป่าชุมชน และการจัดการสวนสมุนไพร เป็นตัวอย่างของการนำความรู้ดั้งเดิมมาใช้ในการพัฒนาอย่างยั่งยืน และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ การวิจัยยังพบว่าชุมชนมีการพัฒนานวัตกรรมในผลิตภัณฑ์สมุนไพร ร่วมมือกับนักวิจัยและมหาวิทยาลัยในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพรที่มีคุณภาพสูง

ภูมิปัญญาทางสังคมด้านสมุนไพรในจังหวัดปราจีนบุรีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญซึ่งถูกนำมาประยุกต์ใช้ในการดูแลสุขภาพและสาธารณสุข เศรษฐกิจ และสังคม การส่งเสริมการปลูกสมุนไพรในชุมชนช่วยสร้างความมั่นคงทางยาและลดการพึ่งพานำเข้าจากต่างประเทศ ขณะที่การพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรและการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เน้นการใช้สมุนไพรยังช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น และสร้างรายได้ให้กับเกษตรกรและชุมชน การใช้ภูมิปัญญาทางสังคมในจังหวัดปราจีนบุรียังมีผลในด้านการพัฒนารายบุคคล โดยชุมชนมีการจัดกิจกรรมการศึกษาและฝึกอบรมเกี่ยวกับการใช้สมุนไพรและภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อพัฒนาทักษะอาชีพและเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว การใช้สมุนไพรช่วยส่งเสริมสุขภาพกายและจิต และสร้างรายได้เสริมให้กับครัวเรือน นอกจากนี้ การพัฒนาอาชีพและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี ยังเน้นการใช้ภูมิปัญญาดั้งเดิมในการปลูกและจัดการสวนสมุนไพรเพื่อสร้างรายได้และพัฒนาอาชีพ การแปรรูปสมุนไพรเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าเพิ่มและการสร้างแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่เน้นการใช้สมุนไพร เป็นตัวอย่างของการใช้ภูมิปัญญาทางสังคมในการพัฒนาอาชีพและชุมชนอย่างสร้างสรรค์

ในด้านการบริหารผลการปฏิบัติงาน ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีมีการวางแผนและจัดการทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น มีการจัดการฝึกอบรมและพัฒนาทักษะที่จำเป็น รวมถึงการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีท้องถิ่นในการผลิตสมุนไพรและส่งเสริมการใช้สมุนไพรในครัวเรือน การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นสิ่งสำคัญในการบริหารงาน โดยมีการจัดประชุมและเสวนาเพื่อรับฟังความคิดเห็น และสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก ทั้งหมดนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของภูมิปัญญาทางสังคม

ในจังหวัดปราจีนบุรีในการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน ทั้งในด้านสุขภาพ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม การใช้ความรู้ท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงและความยั่งยืนในชุมชน และเน้นย้ำถึงการเชื่อมโยงระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติที่พวกเขาพึ่งพาอยู่ ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

องค์ความรู้ใหม่

Picture 1: The New Body of Knowledge

1. **แนวทางการสร้างการมีส่วนร่วม** การสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการพัฒนาและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสามารถเริ่มจากการเข้าใจวิถีชีวิตและความคิดของชุมชน การให้ความรู้ที่ถูกต้อง

และเปิดโอกาสให้ชุมชนมีบทบาทในกระบวนการตัดสินใจ พร้อมทั้งกระจายทรัพยากรและอำนาจการตัดสินใจ เพื่อเสริมสร้างความรับผิดชอบและการดูแลทรัพยากรในระยะยาว

2. กิจกรรมการพัฒนา กิจกรรมที่พัฒนาขึ้นเพื่อเสริมสร้างการมีส่วนร่วม ได้แก่ การจัดกิจกรรม ส่งเสริมการอนุรักษ์และพัฒนา การฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึก และการศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การใช้ สมุนไพรและการเรียนรู้จากหมอฟันบ้าน

3. ปัจจัยภายในและภายนอก ปัจจัยภายในที่สำคัญคือความสามัคคีในชุมชน ผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ และ จิตสำนึกด้านการอนุรักษ์ ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ กฎหมาย การสนับสนุนจากองค์กร และการยอมรับจาก ภายนอก

4. ผลลัพธ์ของการวิจัย การวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนและการผสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ การให้ความรู้ การสนับสนุนจากภายนอก และการสร้างจิตสำนึก ในการอนุรักษ์ทรัพยากร ล้วนเป็นพื้นฐานสำคัญในการสร้างชุมชนที่ยั่งยืนและจัดการทรัพยากรธรรมชาติ อย่างมีประสิทธิภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. การบูรณาการระหว่างภูมิปัญญาท้องถิ่นและความหลากหลายทางชีวภาพ

ความสำเร็จในการบูรณาการภูมิปัญญาท้องถิ่นกับความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดปราจีนบุรี แสดงให้เห็นถึงการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนโดยชุมชน ตัวอย่างที่โดดเด่น ได้แก่ การพัฒนาตำรับยาแผนไทย ที่ผสมผสานสมุนไพรพื้นบ้านและความรู้วิทยาศาสตร์ ส่งผลให้เกิดผลิตภัณฑ์ใหม่ เช่น น้ำมันหอมระเหยและชา สมุนไพร ทั้งยังช่วยอนุรักษ์พันธุ์พืชดั้งเดิม เช่น โครงการธนาคารเมล็ดพันธุ์พืช ซึ่งส่งเสริมความมั่นคง ทางอาหารและยา (Pichaiyut, 2019) อย่างไรก็ตาม ความท้าทายสำคัญอยู่ที่การสร้างสมดุลระหว่างการใช ทรัพยากรและการอนุรักษ์ โดยต้องมีการวางแผนการจัดการที่รัดกุม เช่น การกำหนดโควตาการเก็บเกี่ยวและ การปลูกพืชทดแทน

2. บทบาทของวัดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้และอนุรักษ์

วัดหลายแห่งในจังหวัดปราจีนบุรีมีบทบาทสำคัญในการเป็นแหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การจัดตั้งสวนสมุนไพร การอบรมการใช้สมุนไพรในชีวิตประจำวัน และการรวบรวมตำราโบราณ วัดยังเป็น แหล่งอนุรักษ์พันธุ์พืชและสัตว์ท้องถิ่น โดยบางแห่งได้พัฒนาเป็นศูนย์เรียนรู้ทางธรรมชาติ การสนับสนุนภาครัฐ และความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา เช่น โครงการวัดกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในชุมชน (Sukkasem, 2018) เป็นปัจจัยสำคัญในการเพิ่มศักยภาพวัดในฐานะศูนย์กลางการเรียนรู้

3. การถ่ายทอดความรู้ระหว่างรุ่น

การถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น การระบุพืชสมุนไพรและการทำยาสมุนไพร เป็นส่วนสำคัญในการ รักษาความรู้ดั้งเดิม การใช้เทคโนโลยี เช่น แอปพลิเคชันสมุนไพร และการจัดกิจกรรมเชิงปฏิบัติการช่วยสร้าง แรงจูงใจให้คนรุ่นใหม่สนใจเรียนรู้ ตัวอย่างการวิจัยโดย Mahidol University (2020) ชี้ให้เห็นว่าการบูรณา การดิจิทัลช่วยเพิ่มการเข้าถึงความรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจ

ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรีได้พัฒนาผลิตภัณฑ์ เช่น ยาสมุนไพรและเครื่องสำอาง โดยใช้เทคโนโลยี สมัยใหม่ เช่น การสกัดสารสำคัญเพื่อเพิ่มคุณภาพสินค้า การสร้างแบรนด์และการขายผ่านแพลตฟอร์ม ออนไลน์เป็นช่องทางสำคัญในการเพิ่มรายได้ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น การจัดทัวร์สมุนไพรในชุมชน สร้างอาชีพใหม่และกระจายรายได้ในชุมชน (Wannakit, 2019)

5. ความท้าทายในการอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ความท้าทายหลักคือการรักษาสมดุลระหว่างการอนุรักษ์และการใช้ทรัพยากร การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อพืชสมุนไพร เช่น การลดลงของบางชนิดในพื้นที่เดิม (Chuto, 2021) การวิจัยชี้ให้เห็นถึงความจำเป็นในการพัฒนาเทคโนโลยีเพาะปลูกและการสร้างระบบจัดการทรัพยากรที่มีประสิทธิภาพ เช่น การตั้งเขตอนุรักษ์และการพัฒนาผลิตภัณฑ์จากพันธุ์พืชท้องถิ่นที่ทดแทนได้

6. การสร้างเครือข่ายและความร่วมมือ

การพัฒนาและอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีเน้นการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชน หน่วยงานรัฐ สถาบันการศึกษา และภาคเอกชน เพื่อเสริมความยั่งยืน เช่น การจัดเวทีแลกเปลี่ยนความรู้ หมอพื้นบ้าน การทำงานร่วมกับกรมการแพทย์แผนไทยเพื่อพัฒนามาตรฐานสมุนไพร และความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยในงานวิจัยสมุนไพรเชิงวิทยาศาสตร์ (Kasetsart University, 2021) นอกจากนี้ ยังมีความท้าทาย เช่น ความแตกต่างในเป้าหมายระหว่างภาคีเครือข่ายและทรัพยากรที่จำกัด ซึ่งการพัฒนาภาคการประสานงานที่มีประสิทธิภาพถือเป็นสิ่งสำคัญ (National Science and Technology Development Agency, 2020)

7. การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่

เทคโนโลยีดิจิทัลมีบทบาทสำคัญ เช่น การจัดทำฐานข้อมูลสมุนไพร การใช้ GIS ติดตามพื้นที่สมุนไพร และการพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์ เช่น เว็บไซต์และแอปพลิเคชันสมุนไพร (Department of Local Administration, 2022) นอกจากนี้ การผลิตที่ใช้เทคโนโลยีทันสมัย เช่น นาโนเทคโนโลยีในเครื่องสำอางสมุนไพร ช่วยยกระดับมาตรฐานผลิตภัณฑ์ ทว่า การขาดทักษะและต้นทุนสูงยังคงเป็นข้อจำกัด โดยแนะนำให้จัดอบรมและสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนเพื่อถ่ายทอดเทคโนโลยี (Chulalongkorn University, 2023)

8. ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรม

การฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่นส่งผลต่อการสร้างอัตลักษณ์ เสริมสุขภาวะ และความสัมพันธ์ในชุมชน เช่น การจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและหลักสูตรบูรณาการในโรงเรียน (Social Research Institute, Chiang Mai University, 2019) อย่างไรก็ตาม ยังเผชิญความท้าทาย เช่น การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาและสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์ (Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning, 2022) การวางแผนที่รอบคอบและสร้างกลไกสนับสนุนจะช่วยลดผลกระทบเชิงลบต่อชุมชนและวัฒนธรรม

โดยสรุป ผลกระทบทางสังคมและวัฒนธรรมจากการพัฒนาและใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในจังหวัดปราจีนบุรีมีทั้งด้านบวกและความท้าทาย การเสริมสร้างอัตลักษณ์และความเข้มแข็งของชุมชน การปรับตัวทางวัฒนธรรม และการส่งเสริมสุขภาวะเป็นผลลัพธ์เชิงบวกที่สำคัญ ในขณะเดียวกัน ก็มีความท้าทายในการรักษาสมดุลระหว่างการพัฒนากับการอนุรักษ์คุณค่าดั้งเดิม และการจัดการกับประเด็นทางจริยธรรมและกฎหมายที่เกิดขึ้น การตระหนักถึงผลกระทบเหล่านี้และการวางแผนจัดการอย่างรอบคอบจะช่วยให้การพัฒนาภูมิปัญญาท้องถิ่นเกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคมโดยรวม

สรุป

ผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับภูมิปัญญาด้านสมุนไพรและความหลากหลายทางชีวภาพในจังหวัดปราจีนบุรี แสดงให้เห็นถึงความเชื่อมโยงที่ลึกซึ้งระหว่างชุมชน วัด และโรงพยาบาล ในการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากสมุนไพรท้องถิ่น การวิจัยชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของภูมิปัญญาที่สืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น ในการรักษาโรค พัฒนาผลิตภัณฑ์สมุนไพร และการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ การบูรณาการ

ภูมิปัญญาด้านสมุนไพรเข้ากับการแพทย์แผนไทยและการแพทย์สมัยใหม่ที่โรงพยาบาลเจ้าพระยาอภัยภูเบศร ยังช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการรักษา และสร้างความพึงพอใจให้กับประชาชน การใช้สมุนไพรในชุมชนไม่ได้ เป็นเพียงการรักษาสุขภาพ แต่ยังเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาชุมชนผ่านการสร้างงานและรายได้ การจัดการ เชิงพื้นที่และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในกลุ่มสมุนไพรบ้านดงบัง เป็นตัวอย่างของการใช้ภูมิปัญญา ท้องถิ่นในการฟื้นฟูและรักษาสมดุลของระบบนิเวศท้องถิ่น

การศึกษาเน้นถึงการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์และถ่ายทอดความรู้ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และเวิร์กช็อปที่จัดขึ้นในวัดและชุมชน ซึ่งช่วยส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม อีกทั้งยังสร้าง ความภาคภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่นและรักษามรดกทางวัฒนธรรม สรุปได้ว่า การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ในจังหวัดปราจีนบุรี เป็นกระบวนการที่มีผลกระทบเชิงบวกต่อสุขภาพ เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมของชุมชน การพัฒนารูปแบบการใช้สมุนไพรและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติอย่างสร้างสรรค์ สะท้อนถึงความสามารถ ของชุมชนในการใช้ความรู้ท้องถิ่นในการสร้างความยั่งยืน และส่งเสริมอนาคตที่มั่นคงสำหรับคนรุ่นต่อไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและ ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี ควรนำหลักพุทธธรรมาภิบาลไปใช้ในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของชาวบ้านในชุมชน โดยจัดอบรมให้ความรู้ สนับสนุนกิจกรรมด้านคุณธรรม จริยธรรม การส่งเสริมสุขภาพกาย-ใจ และการพัฒนา ทักษะ ความสามารถในการทำงาน

1.2 หน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้องควรติดตาม ประเมินผลการนำหลักพุทธธรรมาภิบาลไปใช้ ในองค์กรอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เห็นผลลัพธ์ที่ชัดเจนและสามารถปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพ มากยิ่งขึ้น

1.3 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและ ชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี ควรมีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมคุณภาพของชุมชน ภูมิปัญญาและความ หลากหลายทางชีวภาพอย่างจริงจังและต่อเนื่อง โดยบูรณาการร่วมกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนา เช่น หลักพุทธธรรมาภิบาล เพื่อให้ชุมชนมีการพัฒนาที่ยั่งยืนและมีความสุขอย่างแท้จริง

1.4 ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อส่งเสริมกิจกรรมด้านการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชน ตามแนวทางพุทธธรรมาภิบาลอย่างครบถ้วน ทั้งด้านกายภาพ ศีลภาวนา จิตตภาวนา และปัญญาภาวนา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1 ควรมีการศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เพิ่มเติม เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาภูมิปัญญาและความหลากหลายทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัด ปราจีนบุรี ในมิติอื่น ๆ ที่หลากหลายมากขึ้น

2 ควรมีการศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อคุณภาพการพัฒนาภูมิปัญญาและความหลากหลาย ทางชีวภาพของวัดและชุมชนในจังหวัดปราจีนบุรี เช่น ปัจจัยด้านครอบครัว สังคม เศรษฐกิจ การเมือง เป็นต้น นอกเหนือจากปัจจัยด้านการพัฒนาตามหลักพุทธธรรมาภิบาล เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ครบถ้วนรอบด้านมากยิ่งขึ้น และสามารถนำมาใช้ในการวางแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตของคนในชุมชนอย่างยั่งยืน

References

- Chaisengduean, K., Ittithumwinit, S., & Srinet, W. (2018). The Way of Incentive Measures for the Conservation and Sustainable Use of Biodiversity in Thailand. *Journal of Suvarnabhumi Institute of Technology (Humanities and Social Sciences)*, 4(Special), 86-102.
- Chulalongkorn University. (2023). *Nanotechnology and Thai Wisdom*. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chuto, C. (2021). The Impact of Climate Change on Indigenous Herbs. *Journal of Science and Technology*, 15(1), 78-92.
- Department of Local Administration. (2022). *Management of Local Networks*. Bangkok: Department of Local Administration.
- Kalasaen, U., & Janpradab, S. (2024). Legal Measures on Public Participation in the Administration of Cultural Landscapes. *Pañña Panithan Journal*, 9(1), 1-14.
- Kasetsart University. (2021). *Herbal Research and Community Economic Development*. Bangkok: Kasetsart University.
- Mahidol University. (2020). *The Use of Digital Technology for Preserving Local Wisdom Knowledge*. Research Report. Bangkok: Mahidol University.
- Namnai, K. et al. (2023). The Remodeling of the Curriculum according to the Era of Disruption. *Quality of Life and Law Journal*, 19(1), 161-176.
- National Science and Technology Development Agency. (2020). *Digital Database of Thai Herbal Plants*. Bangkok: NSTDA.
- Office of Natural Resources and Environmental Policy and Planning. (2022). *Policies on the Conservation of Thai Intellectual Resources*. Bangkok: ONEP.
- Pichaiyut, S. (2019). Knowledge Management for Herbal Product Development in Prachinburi Province. *Thai Local Wisdom Journal*, 10(2), 23-45.
- Social Research Institute, Chiang Mai University. (2019). *Local Wisdom and Sustainable Development*. Chiang Mai: Chiang Mai University.
- Sukkasem, A. (2018). The Role of Temples in Natural Resource Conservation. *Journal of Local Research and Development*, 5(1), 12-25.
- Wannakit, N. (2019). Promoting Ecotourism in Local Communities. *Journal of Economics and Social Sciences*, 7(3), 31-50.

การขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนบนฐานบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) : กรณีศึกษาวัดสวนแก้ว*

Human Rights Advocacy Based on the Bowon (Homes, Temples, and Schools)
Approach: A Case Study of Wat Suan Kaew

¹กิติภูมิสมชาติ มัทธูจิต และ อุทัย สติมัน

¹Kittiphumsomchard Muttujud and Uthai satiman

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

Graduate School, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: Uthaisati@gmail.com

บทคัดย่อ

แนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยอาศัย 3 สถาบันหลักของสังคมไทยซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน ประกอบด้วย บ้าน คือ สถาบันครอบครัวหรือบ้าน วัด คือ สถาบันศาสนาหมายถึงศาสนสถานเป็นศูนย์กลางทางจิตใจในชุมชน โรงเรียน คือ สถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผน รวมเรียกว่า “บวร” เพื่อเป็นหลักการที่นำมาปรับใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในระดับชุมชนและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้สังคมไทย การขับเคลื่อนการขับเคลื่อนงานส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนผ่านกลไกหลัก “บวร” เพื่อให้เกิดความยั่งยืน ความเชื่อมโยงของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDGs ทั้งหมด 17 เป้าหมายนั้นได้ครอบคลุมประเด็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ไปจนถึงความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ความยุติธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสันติภาพ สะท้อนออกมาจากผลการดำเนินการผ่านกลไกของวัดสวนแก้วผลลัพธ์ในเชิงรูปธรรมใน 2 ประเด็นคือ ด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะ มีการจัดการตั้งแต่การแบ่งคัดแยก ประเภท มีสถานที่รองรับ การซ่อมแซมและสร้างมูลค่าเพิ่ม มีการจัดการสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่บรรยากาศร่มรื่นเป็นพื้นที่สีเขียวเป็นที่ที่มีอากาศที่บริสุทธิ์ ด้านการส่งเสริมอาชีพและการศึกษาของวัดสวนแก้ว ได้ช่วยเหลือผู้ยากจนด้วยการมุ่งเน้นส่งเสริมด้านการศึกษาการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และการพัฒนาทักษะด้านวิชาชีพจนสามารถออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ ปัจจัยความสำเร็จของวัดสวนแก้ว “SMART SDGs MODEL” S ผู้มีส่วนได้เสีย คำนึงผู้มีส่วนได้เสีย M การบริหารจัดการ มีการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ ทักษะคนดี มีทัศนคติที่ดีงาม ความรับผิดชอบ มีรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างที่สุด อดทน อดกลั้น ใช้ขันติธรรมเป็นแนวปฏิบัติ โดยมีขั้นตอนดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ขั้นพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ ขั้นตอนที่ 2 ขั้นพัฒนาการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยศูนย์ปฏิบัติการทางสังคม ขั้นตอนที่ 3 ขั้นพัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ: การขับเคลื่อน; สิทธิมนุษยชน; บวร; ความยั่งยืน

Abstract

The guidelines for sustainable community development focus on the three main institutions of Thai society, which serve as the center of the community: the home (referring to family or household), the temple (a religious institution that provides a place of refuge), and the school (an institution that provides systematic education). These three are collectively referred to as 'Bowon.' Bowon is a principle that can be applied to community development and problem-solving at the community level, contributing to the strengthening of Thai society as a whole. The advocacy of rights, liberty, and human rights based on 'Bowon' aims for sustainability. The interconnectedness of all 17 Sustainable Development Goals (SDGs) addresses issues related to basic human rights, social equality, justice, the economy, the environment, and peace. These goals are reflected in the operations of Wat Suan Kaew, with tangible results in two areas: waste management and environmental management. In terms of waste management, waste is sorted by type, with designated areas for waste storage and efforts to repair or repurpose waste in order to create added value. In terms of environmental management, the environment is managed to create a shady atmosphere with green spaces and clean air. Regarding career and education promotion, Wat Suan Kaew has assisted the poor by promoting education, moral development, and skill development, enabling them to support themselves and their families. The success factor of Wat Suan Kaew is referred to as the 'SMART SDGs' model. 'S' stands for stakeholders, 'M' stands for management, 'A' stands for a positive attitude, 'R' stands for responsibility in work, and 'T' stands for tolerance as a practice. There are three phases of operation: (1) physical space development; (2) learning development in temples and communities through action centers in society; and (3) mental and intellectual development for sustainable development.

Keywords: Advocacy; Human Rights; Bowon; Sustainability

บทนำ

ในอดีตพระภิกษุสงฆ์มีส่วนร่วมในระบบสังคมของไทยเป็นอย่างมาก การศึกษาในแขนงวิชาต่าง ๆ ล้วนแล้วแต่เริ่มจากในวัดโดยมีพระภิกษุเป็นผู้ให้ความรู้ วัดเป็นศูนย์กลางแห่งการศึกษาเรียนรู้ของประชาชน สถานที่ให้การศึกษา ได้แก่ บ้าน วัด วัง ส่วนครูผู้สอนได้แก่พระภิกษุสงฆ์ โดยเฉพาะการจัดการศึกษาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระองค์ทรงจัดการศึกษาให้เป็นระบบโรงเรียน เพื่อให้ประชาชนทั่วไปมีโอกาสส่งบุตรหลานมาเรียนได้มากขึ้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนหลวงขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2414 ครั้นถึง พ.ศ. 2418 ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระสงฆ์สอนหนังสือไทยในพระอารามหลวงทุกอาราม และทรงประกาศตั้งโรงเรียนหลวงสำหรับราษฎรขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2428 โดยจัดตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดและใช้ศาลาวัดเป็นสถานที่เรียน และให้พระสงฆ์เป็นครูสอน โดยเริ่มที่ “โรงเรียนวัดมหรณพาราม” เป็นแห่งแรก การที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้ตั้งโรงเรียนขึ้นในวัดและให้พระสงฆ์เป็นครูสอนนั้น เนื่องจากพระองค์ได้ทอดพระเนตรเห็นในต่างประเทศว่า “เขาจัดการศึกษาในลักษณะที่เป็นบริการของทางศาสนา โดยพวกหมอสอนศาสนาเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการ และใช้ศาสนาเป็นรากฐานของ

การศึกษา เพื่ออบรมบ่มนิสัยเยาวชนให้มีพื้นฐานทางจิตใจใฝ่ประพฤติดุชชอบตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อเติบโตขึ้นก็จะได้เป็นพลเมืองดีมีคุณธรรมประจำใจ” จากพระราชดำรัสนี้ จะเห็นได้ถึงความสัมพันธ์ของ บ้าน วัด และโรงเรียน มีความเกี่ยวเนื่องกันตามหน้าที่ คือ การอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูเด็กและเยาวชนให้เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณธรรมนั้น ไม่ใช่หน้าที่ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง แต่ต้องเกิดจากความร่วมมือของสามเสาหลักของชุมชน ได้แก่ บ้าน วัด และโรงเรียน ที่ต้องทำหน้าที่ร่วมกันอย่างกลมกลืน (Yamsrikaew, 2015)

ปัจจุบันความสัมพันธ์ของ บ้าน วัด และโรงเรียน ได้มีการรื้อฟื้นขึ้นอีกครั้งในชื่อว่า “บวร” สำหรับคำว่า “บวร” มาจากการนำตัวอักษรสามตัวมาเรียงต่อกันจนได้ความหมายที่แสดงถึงลักษณะความสัมพันธ์และโครงสร้างที่ลึกซึ้งของสังคมไทย จากพระราชดำรัสและแนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เมื่อวันที่ 17 กันยายน 2524 โดยตัวอักษร “บ” แทนความหมายของคำว่า บ้าน ซึ่งก็คือที่พักอาศัยหรือครอบครัว ที่ให้ความรักความอบอุ่นผูกพัน แม้จะเป็นหน่วยหรือสถาบันเล็กที่สุดในโครงสร้างของสังคม แต่เป็นจุดเริ่มต้นของสังคมใหญ่ ๆ เป็นพื้นที่เบื้องต้นเล็กที่มีความหมายสำคัญมาก ตัวอักษร “ว” แทนความหมายของคำว่า วัด วัดทำหน้าที่ทั้งทางโลกและทางธรรม คือ สอนหนังสือร่วมงานกับชุมชน และร่วมทำทุกพิธีกรรมที่ชุมชนต้องการตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย เปรียบเสมือนศูนย์กลางทางจิตใจของคนไทยมาแต่ครั้งอดีต เป็นสถาบันที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ อบรมสั่งสอนคนในชุมชนโดยรอบวัดให้ประพฤติถูกทำนองคลองธรรม วัดนอกจากจะเป็นสถานที่ประกอบศาสนกิจของพระสงฆ์แล้ว สำหรับชาวบ้านยังเป็นสถานที่ให้คนในชุมชนพบปะกัน ใครเดือดเนื้อร้อนใจมาปรึกษา กลับจากวัดก็ได้คำสอนดี ๆ กลับไปมากมาย อย่างที่ทราบกันดีว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีเสรีภาพในการนับถือศาสนา ซึ่งทุกศาสนาไม่ว่าจะเป็นอิสลาม คริสต์ ล้วนมีหลักคำสอนให้ผู้คนประพฤติและปฏิบัติดี โดยนัย “ว” จึงหมายรวมถึงศาสนาต่าง ๆ ที่อยู่บนผืนแผ่นดินไทย ส่วนตัวอักษร “ร” แทนความหมายของคำว่า โรงเรียน โรงเรียนคือสถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผน สำหรับเยาวชนซึ่งจะเติบโตขึ้นเป็นผู้ใหญ่ในอนาคต ภาระของโรงเรียนอาจดูเหมือนอยู่บ้างในปัจจุบัน เนื่องจากโรงเรียนต้องดูแลเหล่าลูกศิษย์เหมือนลูกหลานของตนเอง นอกจากนี้โรงเรียนจะต้องให้ความรู้ทางวิชาการอย่างเต็มที่รวมถึงทำให้ศิษย์เป็นคนดีแก่สังคม จากคำจำกัดความและความสัมพันธ์ของสิ่งเหล่านี้อันรวมเรียกว่า “บวร” ที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงแสดงแนวพระราชดำริให้นำไปปฏิบัตินี้มีความสอดคล้องกับวิถีชุมชนของไทยเป็นอย่างดี อันจะก่อให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนของชุมชนและสังคมไทยส่วนรวมมากยิ่งขึ้น (Srasom, 2017)

สิทธิมนุษยชน คือ สิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่เป็นของพวกเราทุกคน ไม่ว่าเราจะเป็นใคร หรืออยู่ที่ไหนบนโลกใบนี้ ไม่ว่าคุณจะมีเชื้ออะไร หรือใช้ชีวิตแบบไหนก็ตาม สิทธิมนุษยชนไม่สามารถถูกพรากไปได้ แต่บางครั้งสิทธิมนุษยชนอาจถูกจำกัด เช่น ถ้าคุณทำผิดกฎหมาย หรือกระทำการที่อาจเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของชาติ ทั้งนี้ สิทธิมนุษยชนนั้นตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณค่าความเป็นมนุษย์ เช่น ความมีศักดิ์ศรี ความยุติธรรม ความเท่าเทียม ความเคารพ และความเป็นอิสระ นอกจากนี้สิทธิมนุษยชนนั้นไม่ได้เป็นเพียงแค่แนวคิดที่เป็นนามธรรมเท่านั้น เพราะสิทธิมนุษยชนคือแนวคิดที่ได้รับการนิยาม และได้รับการคุ้มครองตามกฎหมาย (Amnesty International Thailand, 2018)

สิทธิมนุษยชน เป็นหลักการสากลที่ว่าด้วยการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ คือ สิทธิเสรีภาพที่จำเป็นขั้นพื้นฐานที่คนทุกคนพึงได้รับอย่างเสมอภาคและเป็นธรรมในฐานะที่เกิดมาเป็นมนุษย์ ไม่ว่าจะมีความแตกต่างกันทางเชื้อชาติ ขาดำเนิด ศาสนา วัฒนธรรม ภาษา วิถีชีวิต เพศ รูปลักษณ์ภายนอก อายุ และสติปัญญา หรือมีความไม่เท่าเทียมกันในฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมมากน้อยเพียงใดก็ตาม เนื่องจากแนวคิดเรื่องสิทธิมนุษยชนนั้นเชื่อว่าคนเราเกิดมามีเกียรติ มีคุณค่า และมีความเป็นมนุษย์เหมือนกัน ทุกข์สุข หัวเราะ

และร้องให้เป็นเหมือนกัน โดยไม่แบ่งแยกว่าจะยากดีมีจน หรืออ้วนผอมดำขาว คนทุกคนจึงควรที่จะได้รับสิทธิและเสรีภาพพื้นฐานอย่างเสมอภาคกันในฐานะที่เป็นมนุษย์ เพื่อให้มีความเป็นอยู่ที่สมศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และได้รับโอกาสในการพัฒนาตัวเองอย่างเต็มศักยภาพของตน

การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน ลงสู่ชุมชนผ่านกลไกหลัก "บวร" เป็นสถาบันหลักของสังคมไทยที่มีความเข้มแข็ง และมีการเกื้อหนุนซึ่งกันและกันมาอย่างยาวนาน ซึ่งทำให้สังคมไทยดำรงอยู่อย่างสันติสุขมากยิ่งขึ้น โดยแนวทางการขับเคลื่อนงาน แบ่งออกเป็น 3 มิติ ได้แก่

1. มิติของบ้าน ขับเคลื่อนโดยการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและสิทธิมนุษยชน แก่ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น เครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชน เครือข่ายศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การเคารพลสิทธิในชุมชน รวมทั้งรับรู้ถึงช่องทางการขอรับการช่วยเหลือหากถูกละเมิดสิทธิ

2. มิติของวัด ขับเคลื่อนผ่านผู้นำทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) โดยนำประเด็นความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน สอดประสานกับหลักคำสอนทางศาสนาและนำไปเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ หากเกิดกรณีข้อพิพาทในชุมชน

3. มิติของโรงเรียน ขับเคลื่อนผ่านการอบรมหลักสูตรสิทธิมนุษยชนให้กับบุคลากรทางการศึกษา เพื่อนำหลักการสิทธิมนุษยชนไปจัดการเรียนการสอน โดยบรรจุในการเรียนการสอนเป็นวิชาหลักหรือวิชาเลือก หรือผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน หรือสถานการศึกษาระดับมหาวิทยาลัย แต่โดยส่วนใหญ่ล้วนเป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ความรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม การเคารพลสิทธิในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน แต่ยังไม่มีการแสดงถึงพลังของกลไก "บวร" ที่จะช่วยส่งเสริมด้านสิทธิมนุษยชนให้เห็นอย่างเป็นรูปธรรม

เมื่อกล่าวถึงเป้าหมายในการพัฒนา ปัจจุบันมีแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals : SDGs) คือ เป้าหมายการดำเนินธุรกิจอย่างยั่งยืน จาก "องค์การสหประชาชาติ" (United Nations) เพื่อเป็นแนวคิดธุรกิจหรือการดำเนินธุรกิจในยุคปัจจุบัน โดยมีประเทศต่าง ๆ ทั่วโลกเข้าร่วมลงนาม มีทั้งหมด 17 เป้าหมาย ภายใต้หนึ่งเป้าหมายจะประกอบไปด้วยเป้าหมายย่อย ๆ ที่เรียกว่า เป้าประสงค์ (Targets) ซึ่งมีจำนวนทั้งหมด 169 เป้าประสงค์ และพัฒนา ตัวชี้วัด (Indicators) จำนวน 232 ตัวชี้วัด (ทั้งหมด 244 ตัวชี้วัดแต่มีตัวที่ซ้ำ 12 ตัว) เพื่อติดตามความก้าวหน้าของเป้าหมายดังกล่าว โดยวัตถุประสงค์ของเป้าหมายการพัฒนาอย่างยั่งยืนทั้ง 17 เป้าหมาย คือเพื่อยุติความยากจน ปกป้องโลก และทำให้ทุกคนมีความสุขและความมั่งคั่งอย่างยั่งยืน และเพื่อให้แน่ใจว่าโลกจะดีขึ้นภายในปี 2573 เป้าหมายการพัฒนาทั้ง 17 ข้อ สะท้อน '3 เสาหลักของมิติความยั่งยืน' (Three Pillars of Sustainability) คือ มิติด้านสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม บวกกับอีก 2 มิติ คือ มิติด้านสันติภาพและสถาบัน และมิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา ที่เชื่อมร้อยทุกมิติของความยั่งยืนไว้ด้วยกัน รวมเป็น 5 มิติ องค์การสหประชาชาติ แบ่งเป้าหมาย 17 ข้อ ออกเป็น 5 กลุ่ม (เรียกว่า 5 Ps) ประกอบด้วย People (มิติด้านสังคม) : ครอบคลุมเป้าหมายที่ 1 ถึง เป้าหมายที่ 5 Prosperity (มิติด้านเศรษฐกิจ) : ครอบคลุมเป้าหมายที่ 7 ถึง เป้าหมายที่ 11 Planet (มิติด้านสิ่งแวดล้อม) : ครอบคลุมเป้าหมายที่ 6 เป้าหมายที่ 12 ถึง เป้าหมายที่ 15 Peace (มิติด้านสันติภาพและสถาบัน) : ครอบคลุมเป้าหมายที่ 16 Partnership (มิติด้านหุ้นส่วนการพัฒนา) : ครอบคลุมเป้าหมายที่ 17

สาระสำคัญของ SDGs จำนวน 17 เป้าหมายหลัก ดังนี้

เป้าหมายที่ 1 : ขจัดความยากจนทุกรูปแบบในทุกพื้นที่

เป้าหมายที่ 2 : ยุติความหิวโหย บรรลุความมั่นคงทางอาหารและยกระดับโภชนาการและส่งเสริมเกษตรกรรมที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 3 : สร้างหลักประกันว่าคนมีชีวิตที่มีสุขภาพดีและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีสำหรับทุกคนในทุกวัย

เป้าหมายที่ 4 : สร้างหลักประกันว่าทุกคนมีการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างครอบคลุมและเท่าเทียม และสนับสนุนโอกาสในการเรียนรู้ตลอดชีวิต

เป้าหมายที่ 5 : บรรลุความเท่าเทียมระหว่างเพศ และเสริมอำนาจให้แก่สตรีและเด็กหญิง

เป้าหมายที่ 6 : สร้างหลักประกันว่าจะมีการจัดให้มีน้ำและสุขอนามัยสำหรับทุกคนและมีการบริหารจัดการที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 7 : สร้างหลักประกันให้ทุกคนสามารถเข้าถึงพลังงานสมัยใหม่ที่ยั่งยืนในราคาที่ย่อมเยา

เป้าหมายที่ 8 : ส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจที่ต่อเนื่อง ครอบคลุม และยั่งยืน การจ้างงานเต็มที่มีผลิตภาพ และการมีงานที่เหมาะสมสำหรับทุกคน

เป้าหมายที่ 9 : สร้างโครงสร้างพื้นฐานที่มีความทนทาน ส่งเสริมการพัฒนาอุตสาหกรรมที่ครอบคลุมและยั่งยืน และส่งเสริมนวัตกรรม

เป้าหมายที่ 10 : ลดความไม่เสมอภาคภายในประเทศและระหว่างประเทศ

เป้าหมายที่ 11 : ทำให้เมืองและการตั้งถิ่นฐานของมนุษย์มีความครอบคลุม ปลอดภัย มีภูมิคุ้มกันและยั่งยืน

เป้าหมายที่ 12 : สร้างหลักประกันให้มีรูปแบบการผลิตและการบริโภคที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 13 : ปฏิบัติการอย่างเร่งด่วนเพื่อต่อสู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและผลกระทบที่เกิดขึ้น

เป้าหมายที่ 14 : อนุรักษ์และใช้ประโยชน์จากมหาสมุทร ทะเล และทรัพยากรทางทะเลอย่างยั่งยืน เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

เป้าหมายที่ 15 : ปกป้อง พันธุ์ และสนับสนุนการใช้ระบบนิเวศบนบกอย่างยั่งยืน จัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ต่อสู้การกลายสภาพเป็นทะเลทราย หยุดการเสื่อมโทรมของที่ดินและฟื้นสภาพดิน และหยุดยั้งการสูญเสียดiversityทางชีวภาพ

เป้าหมายที่ 16 : ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนเข้าถึงความยุติธรรม และสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพ รับผิดชอบ และครอบคลุมในทุกระดับ

เป้าหมายที่ 17 : เสริมความเข้มแข็งให้แก่กลไกการดำเนินงานและฟื้นฟูหุ้นส่วนความร่วมมือระดับโลกเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

ความเชื่อมโยงของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDGs ทั้งหมด 17 เป้าหมายนั้น ได้ครอบคลุมประเด็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ไปจนถึงความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ความยุติธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสันติภาพ (We Build the Future, N.D.)

บทความนี้ผู้เขียนมุ่งศึกษาบทบาทหรือการขับเคลื่อนการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนผ่านกลไก บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งที่ทางกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมได้ดำเนินการอยู่ โดยพิจารณาคัดเลือกวัดที่มีการดำเนินกรรมต่าง ๆ ที่มีความโดดเด่นมาเป็นกรณีศึกษาจากนั้นมีการสำรวจเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาเป็นข้อมูลสรุปและลงพื้นที่เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อนำมาสรุป

วิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลเพื่อให้ได้องค์ความรู้ที่เป็นต้นแบบในบริบทของวัดที่เป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนการดำเนินการด้านสิทธิมนุษยชนผ่านกลไก บ้าน วัด โรงเรียน (บวร)

การจัดการขยะและสิ่งแวดล้อมของวัดสวนแก้ว

จากสถานการณ์โลกที่เปลี่ยนแปลงไปในปัจจุบันทั้งทางด้านวัฒนธรรม ศาสนา การใช้ชีวิต ความเป็นอยู่ รวมไปถึงด้านเทคโนโลยีที่มีมากขึ้น โดยใช้เวลาอันรวดเร็วโดยเฉพาะปัจจุบันมีการขยายตัวทางเศรษฐกิจ สังคม ประกอบกับค่านิยมการบริโภคส่งผลให้มีการผลิตสินค้าและบรรจุภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ กัน เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคมากขึ้นทั้งสินค้าและบรรจุภัณฑ์ส่วนใหญ่มีกระบวนการผลิตที่ซับซ้อน ใช้วัสดุที่สลายตัวตามธรรมชาติช้าและยากแก่การกำจัด จะทำให้เกิดวัสดุเหลือใช้จำนวนมาก จึงเป็นเหตุให้ปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นทุกปี รวมไปถึงเศษวัสดุเหลือใช้ภายในครัวเรือนที่เกิดขึ้นหลังจากการบริโภคสินค้าต่าง ๆ จากการจัดเก็บและกำจัดที่ไม่ถูกต้อง ไม่มีประสิทธิภาพ จึงเกิดขยะมูลฝอยตกค้าง ทำให้เป็นแหล่งเพาะพันธุ์ของเชื้อโรค และก่อให้เกิดมลพิษและปนเปื้อนต่อสิ่งแวดล้อมขยะมูลฝอย เป็นปัญหาหนึ่งที่เป็นผลต่อเนื่องจากสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน รวมทั้งการซื้อสินค้าออนไลน์บรรจุภัณฑ์ที่ห่อหุ้มก็เป็นขยะจำนวนมาก เครื่องใช้ไฟฟ้าอุปกรณ์สำนักงานที่หมดอายุต่าง ๆ มากมายในมุมมองของหลายคนมองมันคือขยะ มันคือของที่เหลือใช้ มันต้องทิ้ง มันต้องหาที่ทำลายแต่ในมุมกลับกัน ขยะมันคือกองบุญ

หลักการของพระพระราชธรรมนิเทศ (พยอม กัลยาโณ) (Suan Kaew Foundation, 2023) ในเรื่องขยะ มองเห็นว่า ขยะเป็นสิ่งมีคุณค่า ผู้บริจาคขยะบริจาคของเหลือใช้ให้ทางวัด จะเกิดความภูมิใจว่า ท่านทำบุญไม่ต้องเสียเงินแต่ได้เกิดความยิ่งใหญ่กว่าได้สร้างโบสถ์ สร้างเจดีย์ สร้างวิหาร เพราะว่ามันเป็นมันมีอาคารหลายหลังราคาหลายร้อยล้านเกิดขึ้นด้วยผลงานของขยะที่เราขยันแล้วไม่ขยะแขยง แล้วมันก็กลายเป็นตัวขยายโอกาส ขยายพื้นที่ พื้นที่ดินต่าง ๆ การที่ฟองน้ำหรือที่เราเรียกว่า “ละอองน้ำ” ละอองน้ำหยดเท่าทวีป ทีละนิดทีละหน่อย แต่มันรวมตัวกันแล้วก็สามารถเป็นน้ำแอ่งใหญ่ เป็นตุ่มใหญ่ ไร่พ้ออบ พอกิน พอใช้พ้อทำการเกษตรและอุตสาหกรรมระดับเล็ก ๆ ได้ ฉะนั้น “ขยะ” เป็นของเหลือใช้ ที่ยังคงมีค่าถึงแม้จะมีค่าน้อยเท่ากับละอองน้ำ แต่ถ้าได้มารวมตัวกันที่ใดที่หนึ่ง ละอองของขยะ คือละอองของน้ำ ก็สามารถพลิกผันกลายเป็นการชุบชีวิตใคร คนได้กินได้ใช้ มีงานทำ มีอาชีพ เหมือนอย่างวัดสวนแก้ว ขยะหลายสาย หลายแห่ง หลายจังหวัด หลายภาค เสื้อผ้า ของเหลือใช้ ได้ไหลมาจากรวมตัวกัน ทีละหยด ทีละนิด มารวมกองที่วัดสวนแก้ว ในโครงการร่มโพธิ์แก้วแล้วสามารถพลิกผันสร้างประโยชน์ คุณูปการเป็นประโยชน์มหาศาล เป็นตึก เป็นอาคาร เป็นที่พัก เป็นโรงเพาะชำ เป็นโรงงาน ลองฝึกอาชีพ ทั้งภาคเกษตรกรรม อุตสาหกรรม พาณิชยกรรม ครบวงจร ได้อย่างปาฏิหาริย์ ประดุจดังละอองน้ำที่ไปรวมตัวกันที่ใดที่หนึ่ง แล้วสามารถจะสำรอกเป็นของเป็นแหล่งน้ำไว้ดื่มไว้กินไว้ใช้ ได้อย่างมากมาย ฉะนั้นโครงการร่มโพธิ์แก้ว ที่รับขยะไว้ รียูส รีไซเคิล ก็ได้สร้างงานสร้างอาชีพให้ผู้คนที่ยากไร้ อิ่มเอมเปรมปรีดิ์ ได้มีที่อยู่ ที่พักอาศัย ที่กิน ได้มีงานทำ มีอาชีพ มีพื้นที่ แผ่นดินเป็นที่รองรับการทำงาน เป็นของตน ให้เป็นพื้นที่ไปเก็บพินหนุ่ยกว่าไร่

ปัญหาสิ่งแวดล้อม (ขยะ) การที่คิดทำเรื่องขยะ ได้แรงบันดาลใจ ที่เกิดมาจากเห็นเด็ก ๆ เข้าไปแย่งขยะ กันที่บ้านของเศรษฐี มีวันหนึ่งได้นั่งรถไปบ้านเศรษฐีเขาก็ให้จอดคอยอยู่หน้าบ้าน เผอิญคนใช้ได้หยิบถุงขยะมาเทที่ถึงหน้าบ้าน แล้วก็มีพวกเขาเล็งไปแย่งกัน หนุบหนับ ๆ เมื่อเรามองดูแล้ว ทำให้รู้สึก “เอ! ทำไมถึงต้องให้เด็กมาแย่งกัน แล้วของนั้นอะไร...เปราะ...หรือเปล่า?” ถ้ามีการคัดแยกไปที่ใดที่หนึ่ง หรือศูนย์รวมขยะ (Distribution centers recycling) วัดก็น่าจะทำได้ บวกกับบังเอิญไปต่างประเทศ ไปเห็นอย่างในอิตาลี เขามีถนนเส้นหนึ่ง ให้คนเอาของมาทิ้งของใช้ได้ ส่วนของที่ใช้ไม่ได้ เขามีพื้นที่อีกโซน (Zone) หนึ่ง

แล้วของที่ใช้ได้จะมีคนมาเลือกเองไปใช้ คนที่เขามาทั้งก็เอาไปทั้ง สำหรับคนที่ต้องการนำไปใช้ ก็นำเอาไปใช้ ก็เลยทำให้บาลานซ์ (Balance) ขยะก็ไม่ล้นเมื่อมองดูแล้ว ที่วัดเราน่าจะเป็นศูนย์รวมอย่างนั้น ก็เลยเริ่มปฏิบัติการ เริ่มซื้อรถตระเวนออกรับขยะ เมื่อเริ่มแรกเรายังไม่มีรถ ก็บอกใครที่มีรถ ถ้ามาวัดสวนแก้ว ก็ขอให้ติดท้ายรถมาคนละชิ้นสองชิ้น ก็แล้วแต่ที่เก็บได้ สะสมในบ้าน แล้วก็ทำให้เกิด 5 ส ด้วย จะทำให้เกิดประโยชน์ ทราบข่าวในประเทศอเมริกา กองขยะได้กินเนื้อที่เท่ากับสนามบินประมาณ 5,000 ไร่ เป็นที่วางขยะ กองขยะ เราก็เรียกมันว่า "กองขยะปล้นแผ่นดิน" เอาแผ่นดินที่พอจะเพาะปลูกอะไรได้ ไปวางแห่เหยย ๆ เน่าเหยย ๆ เสีย กลิ่นเหม็น ไม่มีประโยชน์ ไม่เกิดประโยชน์ แล้วก็เลยคิดที่แรกก็ทำไปเล็ก ๆ น้อย ให้สร้างงานให้คนมีงานทำ แทนที่จะไปคุ้ยไปเขี่ยลำบาก เริ่มแรกก็ให้พวกเขาเล็งมาเลือกดูไป ต่อมาที่แย่งกันใหญ่ ก็เลยตั้งผู้จัดการผู้บริหารให้มันดี มีฝ่ายเป็นแผนก ๆ มีแผนกไปรับ ซ่อมแซม รีไซเคิล (Recycle) รียูส (Reuse) ซ่อมใหม่ ขายใหม่ ใช้ใหม่แล้วปฏิบัติการนี้ค่อยเกิดขึ้น ๆ เริ่มที่จะมองเห็นว่า ขยะนี้มันน่าจะขาย ถ้าเราไม่ขยะแขยง ขยันทำให้ขยะขายเป็นที่ เป็นทาง เป็นแหล่งเป็นโรงงาน เป็นอาคารขึ้นมาแล้ว ต่อมาก็เริ่มมีปัญหา ตอนแรกก็เรื่องที่ดิน คือไม่มีที่จะวางขยะ เมื่อเอามาวางใกล้ ๆ วัด ในวัด ก็ถูกค่า ถูกว่าเป็นวัดรกรวัดขยะ จึงมีสมญาว่า พระขยะ ที่เขาเรียกกันในยุคสมัยนั้น ก็เลยตัดสินใจกัดฟันทน...ที่เขาว่าวัดรกรให้เขาว่าไปก่อน แต่เดี๋ยวละ !เราจะเอาชนะสร้างวัดให้สวย พร้อมซื้อที่ดินมาข้าง ๆ เราก็เลยมีพื้นที่ที่จะขยะที่จะทำเป็นปุ๋ยได้แยกสัดส่วน ขยะที่เป็นขี้ปุน ก็มาทุบให้ละเอียด ขายที่เป็นขี้ปุนป็นไป จนกระทั่งในที่สุดก็เริ่มทำให้ขยะได้สร้างงานให้กับเด็ก เผลอที่วัดนี้เป็นวัดที่เปิดโครงการให้เด็กทำงานในช่วงโรงเรียนปิดเทอม ภาคฤดูร้อนแล้ว ปรากฏว่า ในขณะที่เด็กมาเลือกถุงพลาสติกซึ่งมีเยอะเหลือเกิน เมื่อเลือกแล้วก็ล้าง จึงเอามาใส่ผลไม้ ทำให้กลายเป็นวงจรที่ก้าวไป กระโดดไปเป็นอาชีพมากเข้า ๆ สมัยก่อนเราเป็นทุกข์เรื่องไม่มีสตางค์ให้เด็กที่มาทำงานช่วงปิดเทอม ต่อมาเริ่มมองเห็นทาง ขยายทางออกจึงบอกว่า ขยะมัน ขยายออกจริง ๆ ขยายอาณาจักรพื้นที่วัด ขยายเป็นตึกเป็นอาราม อาคารต่าง ๆ ให้วัดได้มีพื้นที่ปฏิบัติงาน อาทิ ค่าจริยธรรม ตึกหอพัก บ้านพักผู้ด้อยโอกาสแล้วที่สำคัญที่สุด ขยะมาขยายแผ่นดิน ให้เกิดโฉนดชุมชน ให้เกิดที่ดินผู้ยากจน เราปฏิบัติการนี้ ก่อนนักการเมืองก็ว่าได้ นักการเมือง ร่ำ ๆ จะยึดที่ดินคนรวยมา แล้วจะมาทำธนาคารที่ดิน หมู่บ้าน ธนาคารที่ดินชุมชน ฯลฯ เราปฏิบัติการมาหลายปี แล้วบัดนี้เรามั่นในคำว่า ขยะ เราไม่ขยะแขยงมัน แต่ขยันแล้ว ทำให้มันขยาย ขยายโอกาส ขยายที่ดิน ขยายเครื่องมือ ซึ่งตอนนี้เราก็มีรถหลายคัน ที่จะทำงานด้านนี้ ให้เกิดคุณค่าเกิดประโยชน์ จนกระทั่งจากมีรถ 2-3 คัน เดียวนี้มีถึง 50 กว่าคันกระจายรวมกันอยู่ทุกสาขา สามารถที่จะปฏิบัติการคล่องตัวมากขึ้น แล้วมันได้ขยายสร้างอาณาจักรจริง ๆ ขยะมันขายกินที่ อย่างในอเมริกา 5,000 ไร่ ในเนื้อที่แห่งหนึ่ง กองหนึ่ง ในรัฐหนึ่ง ๆ แต่ของเราตรงกันข้าม "ขยะ...มาขยายแผ่นดิน" มาขยายงาน มาขยายโอกาส ให้ผู้ด้อยโอกาสผู้ขาดพื้นที่ดินทำมาหากินผลที่สุดอย่างคาดไม่ถึงว่า "บัดนี้ ขยะก็ได้เขียบ ขยาย มาเป็นผลหมากรากไม้ จนกระทั่งมีกินมีขายกันอย่างอิมหาสำราญ เด็ก ๆ มาวัดกัน ก็มีกินไม่ขาดปาก ชมพู่มะม่วง แล้วก็เริ่มมีทุเรียนเพิ่มขึ้น คิดว่า "อาณาจักรของขยะ ที่จะขยายเป็นร่มโพธิ์แก้ว" เป็นโครงการร่มโพธิ์แก้ว จึงเป็นที่น่าอัศจรรย์ที่ขยะจะเป็นร่มโพธิ์ ร่มไทร ให้แก่คนยากไร้

นอกจากวัดสวนแก้วจะมีการบริหารจัดการขยะแล้วยังมีการจัดการสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่ บรรยากาศร่มรื่นเป็นพื้นที่สีเขียวเป็นที่ที่มีอาการบริสุทธิ์ นอกจากการมาฟังธรรมเพื่อทำนุบำรุงศาสนาแล้วยังมารับคุณภาพอากาศที่ดีให้กับตนเองอีก ทั้งมีการจำหน่ายต้นไม้ที่สามารถนำไปปลูกเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ที่พักอาศัยของตนเอง ทั้งไม้ดอก ไม้ประดับและไม้ผลให้เลือกมากมาย

การส่งเสริมอาชีพและการศึกษาของวัดสวนแก้ว

วัดสวนแก้ว ได้ดำเนินกิจกรรมเพื่อพัฒนาสังคมของวัดสวนแก้ว เนื่องจากพระราชธรรมนิเทศ หลวงพ่อพยอมได้รับทราบสภาพปัญหาต่าง ๆ ของสมาชิกในชุมชนที่ส่วนใหญ่มีฐานะยากจนและเป็นกลุ่มด้อยโอกาสทางสังคมทั้งด้านการศึกษาและอาชีพ กระทั่งส่งผลให้เกิดปัญหาด้านอบายมุขในชุมชน พระราชธรรมนิเทศจึงได้ให้การช่วยเหลือผู้ยากจนเหล่านั้นโดยมีเป้าประสงค์เพื่อให้คนกลุ่มนี้มีฐานะความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ด้วยการมุ่งเน้นส่งเสริมด้านการศึกษาคณะธรรมจริยธรรมและการพัฒนาทักษะด้านวิชาชีพจนสามารถออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ โดยที่ผ่านมาได้ช่วยเหลือพัฒนากลุ่มคนด้อยโอกาสทางสังคมทั้งในชุมชนรอบวัดสวนแก้ว และผู้ที่เดินทางมาจากที่อื่น ๆ เป็นจำนวนมาก การที่จะมาอยู่วัดสวนแก้วได้ต้องเป็นผู้ที่ต้องทำงานผลลัพธ์ของการทำงานก็จะเป็นค่าตอบแทนที่ได้รับเป็นรายวัน และรายเดือนทั้งนี้ขึ้นกับลักษณะงานความรู้ความสามารถในการสร้างคุณภาพของงาน คนงานมาแรก ๆ ได้รับหน้าที่เก็บกิ่งไม้ให้มากอง ๆ ไว้ให้เป็นระเบียบซึ่งมาอยู่ไม่ถึงเดือนจะได้รับค่าตอบแทนประมาณสองร้อยกว่าบาทดูเหมือนค่าแรงจะเพียงน้อยนิดแต่สิ่งที่ไม่เสียค่าใช้จ่ายเลยคือค่าอาหารมีอาหารทานฟรี มีที่พักให้ แต่ต้องร่วมจ่ายค่าน้ำค่าไฟเดือนละ 230 บาทต่อคน คนที่มาอาศัยอยู่ในวัดมีความหลากหลายทั้งคนงาน คนสวน เย็บปักถักร้อย ทำอาหาร ปลูกต้นไม้ จำหน่ายสินค้าต่าง ๆ มีทั้งผู้ที่พักค้างแรมและไปกลับ พื้นที่ในวัดยังมีแหล่งฝึกอาชีพมากมายเช่น ช่างตัดผม มีอาจารย์มารับตัดผมใครอยากได้ความรู้ก็เข้ามาเรียนทางวัดสวนแก้วมีบริการตัดผมฟรี หลายคนที่ได้เข้ามาฝึกฝนทางอาจารย์สอนตัดผมเห็นแววว่าสามารถเรียนรู้เพิ่มเติมก็จะแนะนำร้านให้ไปเป็นที่ฝึกอาชีพเพิ่ม หลายคนเริ่มมีความชำนาญมีทำเลที่เหมาะสมก็ไปเปิดร้านและสร้างรายได้เป็นของตนเอง เด็กนักเรียนวันธรรมดาเรียนหนังสือ วันหยุดพ่อแม่ก็ให้มาเสริมความรู้ด้วยการฝึกตัดผม (Suan Kaew Foundation, 2023)

การสนับสนุนการศึกษาวัดสวนแก้วได้สนับสนุนเงินเดือนจ้างครู 2 อัตราเพื่อให้สัดส่วนที่เหมาะสมกับจำนวนนักเรียนที่มีลูกศิษย์วัดสวนหนึ่งเข้าไปศึกษา แต่ไม่มีทะเบียนบ้านในพื้นที่จึงถือว่าช่วยลดภาระการทำงานของครูให้เหมาะสม และมีประสิทธิภาพเพื่อให้สอนนักเรียนได้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น จากแนวคิดที่พระพยอมได้ให้ไว้เรื่องการศึกษาและการประกอบอาชีพท่านได้กล่าวว่า “เขาต้องตัดสินใจว่ารู้กับรวย จะเอาอะไรก่อน” เพราะหากตั้งใจเรียนเพียงอย่างเดียวก็จะขาดรายได้ แต่ในความจริงนั้นการทำงานเป็นการสร้างรายได้สร้างความรู้ไปร่วมกันฝึกฝนจนเกิดความชำนาญมีทักษะที่สูงขึ้นค่าตอบแทนที่ได้ก็จะสูงขึ้นแล้วอยากกลับไปเรียนก็ยังไม่สาย หลายคนสามารถส่งเงินไปให้ที่บ้าน หลายคนมีเงินเก็บ ถือว่าได้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น (Suan Kaew Foundation, 2023)

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสามารถสรุปวิเคราะห์เกี่ยวกับการดำเนินงานของวัดสวนแก้วได้ดังนี้

1. ด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม

ข้อดี

1. ทำให้หน่วยงานภาครัฐลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดขยะ
2. ช่วยลดปริมาณขยะ ขยะที่ต้องกำจัดน้อยลง
3. ลดการสิ้นเปลืองพลังงานและทรัพยากรในการจัดการขยะ
4. ขยะที่สามารถกลับมาใช้ใหม่ได้จะช่วยเพิ่มรายได้และลดทรัพยากรโลกในการผลิต
5. สร้างอาชีพ สร้างรายได้ให้คนยากไร้ ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิต
6. ลดการสร้างมลพิษจากการเผาทำลาย ลดการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์สู่บรรยากาศ

ข้อเสีย

1. ผู้ปฏิบัติงานอาจได้รับอันตรายจากขยะอันตราย ขยะที่เป็นสารพิษหากมีการจัดเก็บไม่ถูกวิธี
2. มีความเสี่ยงต่อการเกิดอัคคีภัย ไฟฟ้ารั่ววงจร เพราะมีเครื่องมืออุปกรณ์ที่ติดไฟจำนวนมาก
3. มีความเสี่ยงต่อการจัดเก็บรายได้เพราะรายการขยะที่ได้จัดแยกเพื่อจำหน่ายอาจมีการกำหนดราคาแตกต่างกันไปหากมีระบบบัญชีไม่ดีอาจเกิดการทุจริตได้
4. ในระยะยาวอาจมีปัญหาต่อสุขภาพและอาชีวอนามัย

2. ด้านการส่งเสริมอาชีพและการศึกษา**ข้อดี**

1. มีรายได้สามารถพึ่งพาตนเองได้และให้ครอบครัว
2. ฝึกอาชีพ ส่งเสริมการเรียนรู้
3. รายได้เพิ่มขึ้นอยู่กับความสามารถและความถนัด
4. มีแหล่งจำหน่ายสินค้าที่หลากหลาย
5. มีงานให้เลือกทำตามถนัด

ข้อเสีย

1. รายได้ไม่สูง ไม่ได้ตามวุฒิการศึกษา
2. งานส่วนใหญ่เป็นการใช้แรงงาน ไม่เหมาะกับทักษะขั้นสูง

สรุปได้ว่า การดำเนินงานของวัดสวนแก้ว แม้จะมีลักษณะของการบริหารจัดการในเชิงพาณิชย์ แต่ก็เป็นการซื้อขายที่ไม่ได้แสวงหากำไร ขณะเดียวกันกำไรและผลตอบแทนที่ได้กลับส่งคืนให้แก่สาธารณะในรูปแบบต่าง ๆ นอกจากนี้ การจัดการขยะของวัดสวนแก้วยังสะท้อนให้เห็นวิถีคิดแบบ zero-waste คือ ทุกชิ้นส่วนของวัตถุดิบให้เกิดประโยชน์ได้หมด เช่น นอกจากขายแล้ว ยังเอาไปใช้เป็นอุปกรณ์ในการศึกษาเรียนรู้ด้วย เป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มจากเดิมที่แทบจะหมดคุณค่าไปแล้วและสอดคล้องกับหลักการจัดการสมัยใหม่ที่เอื้อต่อการพัฒนาการจัดการขยะชุมชนเมืองส่วนใหญ่ใช้ “BCG Economy Model” โดยหลักการจัดการขยะเหลือศูนย์ (Zero Waste) โดยมีเป้าหมาย

1. ต้องการลดปริมาณขยะทุกประเภท
2. ลดการเกิดมลภาวะในทุก ๆ ด้าน
3. สร้างวิถีชีวิตใหม่ ๆ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรม
4. สร้างสังคมคุณภาพปราศจากขยะ

มีแนวทางปฏิบัติเรียกว่า **1A3R+4R**

Avoid การหลีกเลี่ยงไม่ให้ตัวเองเป็นผู้สร้างขยะขึ้นมา

Reduce การลดการใช้งานสิ่งของต่าง ๆ ที่อุปโภคบริโภค

Reuse การนำเอาสิ่งของเก่ากลับมาใช้ประโยชน์ใหม่

Recycle การแปรสภาพจากสิ่งของบางอย่างเพื่อเกิดการหมุนเวียนและนำกลับมาใช้ใหม่

Rethink คิดว่าสิ่งที่เคยใช้อยู่แต่เดิม สร้างขยะมาน้อยเพียงใด มีอะไรทำให้สร้างขยะให้น้อยลง

Repair การซ่อมแซมสินค้าแทนการเปลี่ยนแปลงใหม่

Reject งดบริโภคสิ่งไร้ประโยชน์และไม่จำเป็น

Return ควรต้องมองบางสิ่งคืนให้กับโลก ที่ช่วยในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

การส่งเสริมอาชีพด้วยการสอนวิธีประกอบอาชีพเป็นการสร้างอาชีพอย่างยั่งยืน เปรียบเหมือนการให้เบ็ดตกปลา ไม่ใช่ให้ปลาสร้างงานให้กับคนในชุมชน สร้างการหมุนเวียนรายได้เมื่อมีงานเท่ากับมีเงิน ก็จบจ่าย

ใช้สอยในชุมชนได้เกิดการหมุนเวียนของระบบเศรษฐกิจในชุมชน เมื่อคนในชุมชนมีรายได้ เด็ก ๆ ก็ได้เรียนหนังสือ มีความรู้ มีความสุข ไม่เกิดการไหลของแรงงานในพื้นที่ เปรียบเสมือนว่ามหาวิทยาลัยคือ “ตลาดวิชา” วัดสวนแก้วเป็น “ตลาดอาชีพ” ที่ทุกบริเวณของวัดสามารถสร้างอาชีพได้หมด ขึ้นอยู่กับผู้นั้นจะสามารถมองเห็นช่องทางได้หรือไม่ ถ้าคนมองที่ตัวคำตอบแทนมากกว่าความยั่งยืนในระยะยาว ก็อาจมองว่าอาชีพที่วัดมีให้ไม่ตอบโจทย์คนนั้นก็ต้องเลือก

สรุปได้ว่า วัดสวนแก้วมีการบริหารงานช่วยสังคม ปัญหาของสังคมทุกวันนี้ เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่าง ฐานะ อาชีพ ความรู้ และโอกาส ซึ่งพระสงฆ์ควรจะมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหานี้ด้วย ด้วยปณิธานที่จะช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และเผยแผ่ หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า เพื่อให้ประชาชนได้รู้จักการใช้หลักธรรมในการดำเนินชีวิตและแก้ปัญหาด้วยตนเองโดยมีโครงการชูปเปอร์มาร์เก็ต ผู้ยากไร้ โครงการร่วมโพธิ์แก้ว และโครงการต่าง ๆ อีกมากมายอันเป็นที่รู้จักของประชาชนทั่วไป คือด้านการจัดการขยะ การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่สอดคล้องกับ SDGs ข้อ 13 การรับมือการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ด้านการศึกษาและการส่งเสริมอาชีพซึ่งสอดคล้องกับ SDGs ข้อ 4 การศึกษาที่เท่าเทียม

ถอดบทเรียนกรณีวัดสวนแก้ว

จากการศึกษาการขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนบนฐานบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) : กรณีศึกษาวัดสวนแก้ว โดยการศึกษาทั้งข้อมูลทุติยภูมิและการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก จากการได้ทำการสรุปวิเคราะห์ ผลการศึกษาทั้ง 2 ด้านคือ 1.ด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม 2. ด้านการส่งเสริมอาชีพและการศึกษา ซึ่งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืนตามท้องถื่นการสหประชาชาติกำหนดไว้ สามารถสังเคราะห์องค์ความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาที่เรียกว่า “SMART SDGs MODEL” ดังภาพ

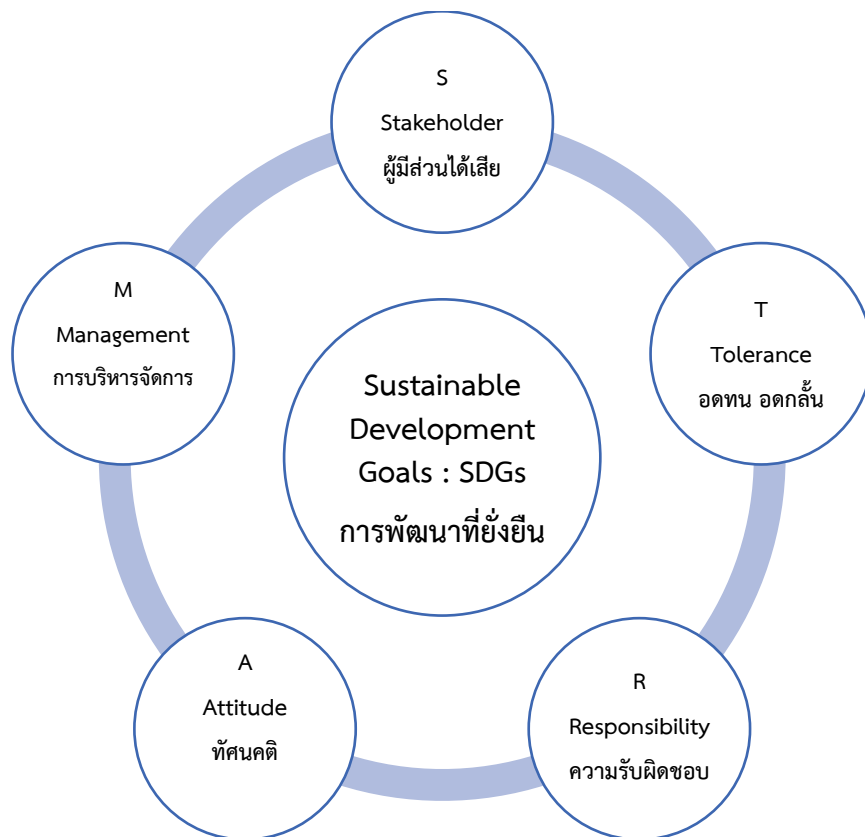

Figure 1: The Success Factors of Wat Suan Kaew “SMART SDGs MODEL”

จากภาพสามารถอธิบายได้ดังนี้

S มาจากคำว่า Stakeholder ผู้มีส่วนได้เสีย หมายถึงวัดสวนแก้วได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ มากมาย โดยได้คำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียตั้งแต่ภายในคือ พระสงฆ์ สามเณร อุบาสก อุบาสิกา คนงานที่อาศัยภายในวัด รวมถึงชุมชนรอบ ๆ วัดให้ได้รับผลประโยชน์จากการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของวัด นอกจากนี้ยังรวมไปถึงผู้มีส่วนได้เสียที่เป็นหน่วยงานทั้งราชการและเอกชนตลอดจนถึงประชาชนทั่วไปให้ได้รับผลประโยชน์ในมิติต่าง ๆ แตกต่างกันไป

M มาจากคำว่า Management การบริหารจัดการ ทางวัดสวนแก้ว มีการบริหารจัดการที่เป็นเลิศ โดยในการดำเนินโครงการต่าง ๆ จะมีการแต่งตั้งคณะกรรมการมากำกับดูแลโครงการ มีการพัฒนาทรัพยากรบุคคลตามความรู้และประสบการณ์ตลอดจนการพัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมควบคู่ไปด้วย

A มาจากคำว่า Attitude ทศนคติ การดำเนินงานดังกล่าวข้างต้นการมีทัศนคติที่ดีงามนั้นถือเป็นเรื่องที่สำคัญยิ่งทั้งผู้นำ และผู้ตามหรือผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ จะต้องมีความทัศนคติที่ถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิ คือเชื่อมั่นว่าสิ่งที่ดำเนินการนั้นสามารถสำเร็จได้โดยผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถได้ประโยชน์รวมทั้งในรูปแบบของรายได้และการพัฒนาภายในควบคู่ไปด้วย

R มาจากคำว่า Responsibility ความรับผิดชอบ บุคลากรหรือเจ้าหน้าที่ของวัดจะต้องมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่อย่างที่สุดเพราะงานที่ทำนั้นเป็นงานกึ่งธุรกิจกึ่งจิตอาสาหากไม่มีความรับผิดชอบต่อหน้าที่และรับผิดชอบต่อประชาชนที่มาบริจาคสิ่งของเหลือใช้ย่อมจะทำงานให้สำเร็จไม่ได้

T มาจากคำว่า Tolerance คือ ความอดทน อดกลั้น ลักษณะของกิจกรรมที่ดำเนินการนี้ต้องใช้ขันติธรรมเป็นแนวปฏิบัติอย่างสูงยิ่งต้องอดทนต่อคำพูดของคนที่ไม่เข้าใจและต้องสื่อสารกับทั้งคนภายในวัดและคนภายนอกวัดให้เข้าใจไปในทิศทางหรือเป้าหมายอันเดียวกันดังนั้นการใช้ขันติธรรมจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งสามารถสรุปเป็นขั้นตอนในการดำเนินการดังภาพ

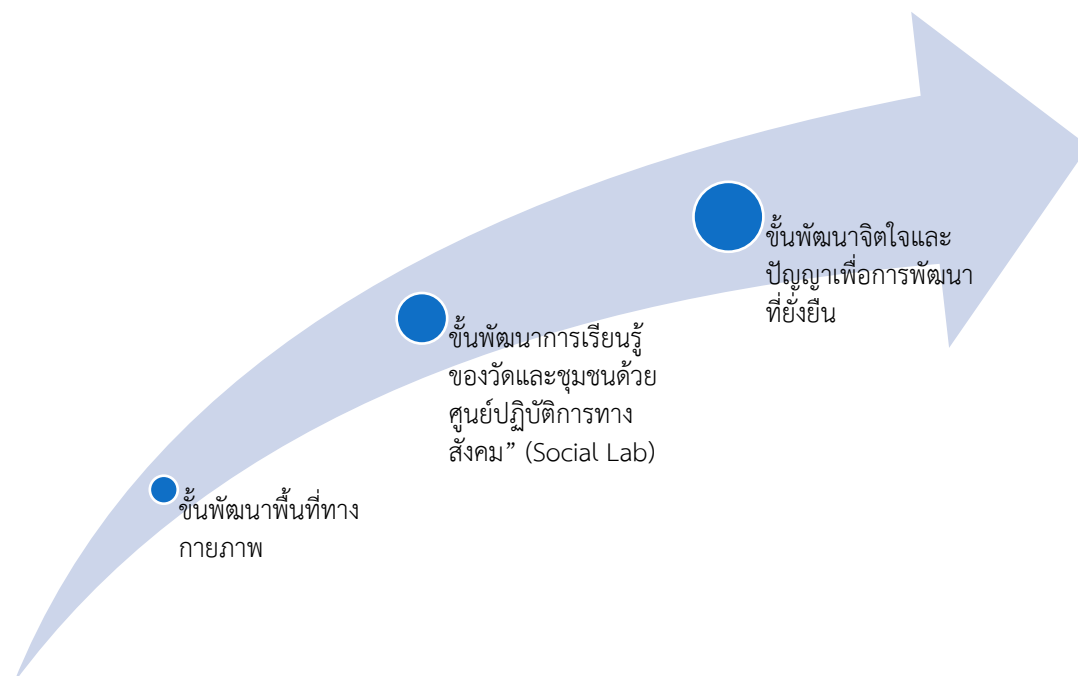

Figure 2: Steps in the Implementation Process

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ (ขั้นกายภาพ) ในขั้นนี้ทางวัดสวนแก้วได้ดำเนินการพัฒนาปรับปรุงพื้นที่ของวัดให้เป็นรมณีสถานหรือสปปายสถาน เป็นพื้นที่สีเขียวมีการปลูกต้นไม้ ทำสวนผลไม้ มีการบริหารจัดการน้ำ การบริหารจัดการขยะ และการสร้างสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ มากมาย

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นพัฒนาการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยศูนย์ปฏิบัติการทางสังคม” (Social Lab) (พลติภาพ) ขั้นตอนนี้ทางวัดสวนแก้วได้พัฒนาวัดให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เป็นศูนย์ปฏิบัติการทางสังคมสำหรับผู้ที่เข้ามาภายในวัดสามารถได้เรียนรู้วิถีการดำเนินชีวิต วิธีคิด วิธีทำต่าง ๆ มากมายเสมือนเป็นห้องเรียนมีชีวิตเสมือนเป็นโรงเรียนภายในวัดด้วยชุดความรู้ต่าง ๆ ทั้งการสอนตัดผม การสอนซ่อมวัสดุเหลือใช้ต่าง ๆ เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นพัฒนาจิตใจและปัญญาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน (จิตภาพและปัญญาภาพ) เป็นขั้นตอนการพัฒนาศักยภาพภายในของมนุษย์คือการพัฒนาจิตใจและพัฒนาปัญญาซึ่งเป็นขั้นตอนการพัฒนาที่สำคัญยิ่งทั้งนี้การพัฒนาจิตใจและปัญญานั้นจะเกิดจากการบุคคลที่เข้าสู่วัดสวนแก้วได้รับการอบรมบ่มเพาะทางด้านการดู การฟัง การเห็น จนเกิดกระบวนการพัฒนาจิตใจและปัญญาทำให้เป็นการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริง

การนำแนวคิด “SMART SDGs MODEL” ไปขับเคลื่อนเป็นแผนงานด้านสิทธิมนุษยชน และการพัฒนาที่ยั่งยืนต่าง ๆ จะเป็นจุดเริ่มต้นที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง ถึงแม้ว่าการดำเนินการในลักษณะดังกล่าวอาจมีส่วนราชการหรือเอกชนต่าง ๆ ดำเนินงานอยู่บ้างแล้วในลักษณะแตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ แต่การขับเคลื่อนสิทธิมนุษยชนบนฐานบ้าน วัด โรงเรียน (บวร) : กรณีศึกษาวัดสวนแก้วนั้นจะเป็นแนวทางให้หน่วยงานทางคณะสงฆ์ได้แก้มหาเถรสมาคมที่ดำเนินการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข หรือโครงการอื่น ๆ สามารถนำแนวคิดนี้ไปบูรณาการร่วมกันได้ หรือทางโรงเรียน หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต่าง ๆ นำแนวคิดดังกล่าวไปขับเคลื่อนผ่านกลไก “บวร” ก็ย่อมสามารถดำเนินการได้เช่นเดียวกัน

สรุป

แนวทางพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้พระราชทานแนวทางการพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนโดยอาศัย 3 สถาบันหลักของสังคมไทย ซึ่งเป็นศูนย์กลางของชุมชน ประกอบด้วย บ้าน (บ) คือ สถาบันครอบครัวหรือบ้าน วัด (ว) คือ สถาบันศาสนา หมายถึงศาสนสถานเป็นศูนย์กลางทางจิตใจในชุมชน โรงเรียน (ร) คือ สถานที่ที่ให้ความรู้อย่างมีแบบแผน รวมเรียกว่า “บวร” เพื่อเป็นหลักการที่นำมาปรับใช้ในการพัฒนาและแก้ปัญหาในระดับชุมชนและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้สังคมไทย การขับเคลื่อนงานส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนผ่านกลไกหลัก “บวร” การสร้างเสริมความรู้ความเข้าใจเรื่องสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน มิติของบ้าน (บ) ขับเคลื่อนโดยการส่งเสริมให้ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพและสิทธิมนุษยชน แก่ผู้นำท้องที่ ผู้นำท้องถิ่น เครือข่ายศูนย์ยุติธรรมชุมชน เครือข่ายศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเพื่อสร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ ความรับผิดชอบตนเองและสังคม การเคารพสิทธิในชุมชน รวมทั้งรับรู้ถึงช่องทางการขอรับการช่วยเหลือ หากถูกละเมิดสิทธิ มิติของวัด (ว) ขับเคลื่อนผ่านผู้นำทางศาสนา (พุทธ คริสต์ อิสลาม) โดยนำประเด็นความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน สอดประสานกับหลักคำสอนทางศาสนาและนำไปเผยแพร่ในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งทำหน้าที่เป็นศูนย์ไกล่เกลี่ยฯ หากเกิดกรณีข้อพิพาทในชุมชน มิติของโรงเรียน (ร) ขับเคลื่อนผ่านการอบรมหลักสูตรสิทธิมนุษยชนให้กับบุคลากรทางการศึกษา เพื่อนำหลักการสิทธิมนุษยชนไปจัดการเรียนการสอนบรรจุในการเรียนการสอนเป็นวิชาหลักหรือวิชาเลือก หรือผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน หรือสถานศึกษาระดับมหาวิทยาลัย แต่โดยส่วนใหญ่ล้วนเป็นการสร้างความตระหนักรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ ความรับผิดชอบตนเองและสังคม การเคารพสิทธิในชุมชน ความรู้เกี่ยวกับสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชน การขับเคลื่อนการขับเคลื่อนงานส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนผ่านกลไกหลัก “บวร” เพื่อให้เกิด

ความยั่งยืน ความเชื่อมโยงของเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนหรือ SDGs ทั้งหมด 17 เป้าหมายนั้น ได้ครอบคลุมประเด็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ไปจนถึงความเท่าเทียมกันของคนในสังคม ความยุติธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสันติภาพ สะท้อนออกมาจากผลการดำเนินการผ่านกลไกของวัดสวนแก้วผลลัพธ์ในเชิงรูปธรรมใน 2 ประเด็นคือ ด้านการจัดการขยะและสิ่งแวดล้อม การจัดการขยะมีการจัดการตั้งแต่การแบ่งคัดแยก ประเภท มีสถานที่รองรับ การซ่อมแซมและสร้างมูลค่าเพิ่ม มีแผนกไปรับ ซ่อมแซม รีไซเคิล (Recycle) รีユス (Reuse) ซ่อมใหม่ มีการจัดการสภาพแวดล้อมให้น่าอยู่บรรยากาศร่มรื่นเป็นพื้นที่สีเขียวเป็นพื้นที่มีอาหารบริสุทธิ์นอกจากการมาฟังธรรมเพื่อทุนบำรุงศาสนาแล้วยังมารับคุณภาพอากาศที่ดีให้กับตนเองอีกทั้งมีการจำหน่ายต้นไม้ที่สามารถนำไปปลูกเพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียวให้ที่พักอาศัยของตนเอง ทั้งไม้ดอก ไม้ประดับและไม้ผลให้เลือกมากมาย ด้านการส่งเสริมอาชีพและการศึกษาของวัดสวนแก้ว ได้ช่วยเหลือผู้ยากจนด้วยการมุ่งเน้นส่งเสริมด้านการศึกษาคณะคุณธรรมจริยธรรมและการพัฒนาทักษะด้านวิชาชีพจนสามารถออกไปประกอบอาชีพเลี้ยงดูตนเองและครอบครัวได้ โดยที่ผ่านมาได้ช่วยเหลือพัฒนากลุ่มคนด้อยโอกาสทางสังคมทั้งในชุมชนรอบวัดสวนแก้ว และผู้ที่เดินทางมาจากที่อื่น ๆ เป็นจำนวนมาก ผลลัพธ์ของการทำงานก็จะเป็นคำตอบแทนที่ได้รับเป็นรายวันและรายเดือนทั้งนี้ขึ้นกับลักษณะงานความรู้ความสามารถในการสร้างคุณภาพของงาน วัดสวนแก้วถือว่าเป็นวัดต้นแบบในการขับเคลื่อนการส่งเสริมสิทธิ เสรีภาพ และสิทธิมนุษยชนผ่านกลไกหลัก “บวร” ซึ่งปัจจัยความสำเร็จที่เห็นเด่นชัดคือ แนวคิดที่ชัดเจนพระราชธรรมนิเทศ (พระพยอม กัลยาโณ) ที่จะช่วยให้ชาวบ้านได้รับคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีสภาพแวดล้อมที่ดี มีรายได้ใช้จ่าย มีเงินออมและมีการศึกษาที่ทำให้อยู่ในสังคมด้วยความปลอดภัย

References

- Amnesty International Thailand. (2018). *What Are Human Rights?* Retrieved August 29, 2023, from <https://www.amnesty.or.th/latest/blog/62/>
- Phramaha Manoj Suksa. (1996). *Buddhism and Social Development: A Study of the Opinions of Sangha Leaders on Social Development by Phra Phayom Kalayano*. (Master's Thesis). Thammasat University. Bangkok.
- Srasom, N. (2017). *The Participatory on "Ban Wat Rongrean Management" of Buddhist Monastic School under the Bangkok Metropolitan Administration*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.
- Suan Kaew Foundation. (2023). *History of Phra Phayom Kalayano*. Retrieved August 30, 2023, from <https://www.kanlayano.org/home/projects/index.php>
- Suan Kaew Foundation. (2023). *Recounted 37 Years Ago by Phra Rajadhammanidhed (Phra Phayom Kalyano)*. Retrieved August 30, 2023, from https://www.kanlayano.org/home/pdf/book/73yeaes_phra_phayom.pdf
- We Build the Future. (N.D.). *Driving the Economy towards Sustainable Development (BCG)*. Retrieved August 29, 2023, from <https://www.tpipolene.co.th/th/investment/bcg-th>
- Yamsrikaew, K. (2015). *Cooperation Management for Ban Wat Roangrean*. (Doctoral Dissertation). Silpakorn University. Bangkok.

การพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน*

Developing a Sustainable Low-Carbon Tourism Destination

¹กัญญาพัชร พัฒนาโกคินสกุล, ²สุภัทรา สังข์ทอง, ³สิรินทรา สังข์ทอง และ ⁴นิมิต ชื่นสั้น

¹Kanyapat Pattanapokinsakul, ²Suphattra Sangthong, ³Sirinthra Sungthong and ⁴Nimit Soonsan

มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต

Phuket Rajabhat University, Thailand.

³Corresponding Author's Email: sirinthra.s@pkru.ac.th

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน โดยการทบทวนวรรณกรรมจากแนวคิด ความหมาย และงานวิชาการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสามารถนำมาซึ่งแนวทางความสอดคล้องกันของแนวคิดต่าง ๆ ในการที่จะพัฒนาพื้นที่ต่าง ๆ เพื่อการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืนได้ อาทิ การมีการจัดการอย่างเป็นระบบและวางแผนดำเนินการอย่างชัดเจน การสร้างทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม การทำกิจกรรมที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่โลก และ ชดเชยคาร์บอนที่ปล่อยออกไปในรูปแบบต่าง ๆ ตลอดจนการนำแนวคิด 7 Greens และ แนวคิด BCG มาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปด้วยเพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

คำสำคัญ: จุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว; การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ; การท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน

Abstract

The research article aimed to explore the development of a sustainable low-carbon tourism destination. The study included a literature review of concepts, definitions, and related academic works, which provided coherent approaches to developing areas into sustainable low-carbon tourism destinations. This includes systematic management, clear operational plans, cultivating a positive attitude, taking responsibility for society and the environment, promoting behavioral change, carrying out activities to reduce carbon dioxide emissions, and offsetting carbon emissions in various forms. Additionally, the study applied both the '7 Greens' and 'BCG' concepts to achieve true sustainability.

Keywords: Tourism Destination; Low-Carbon Tourism; Sustainable Tourism

*Received October 17, 2023; Revised November 23, 2023; Accepted November 25, 2023

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวถือได้ว่าเป็นว่าเป็นอุตสาหกรรมที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาในด้านเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย ประกอบกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติและสังคมแห่งชาติที่ได้มีการบรรจุแผนพัฒนาการท่องเที่ยวไว้เพื่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง และเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยที่มุ่งเน้นไปยังการพัฒนาให้เกิดความสมดุล (Fakfare, and Wattanacharoensil, 2023b) ซึ่งอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศไทยนั้นเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งที่สามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาหมุนเวียนในระบบการเงินภายในประเทศได้ปีละหลายแสนล้านบาท ส่งผลให้กิจการจ้างงานและสร้างรายได้ให้กับคนในประเทศได้เป็นอย่างมาก (Bhaktikul, Aroonsrimorakot, Laiphrakpam, and Paisantanakij, 2021b) อีกทั้งยังก่อให้เกิดการหมุนเวียนของเงินตราภายในประเทศซึ่งถือเป็นแรงดึงดูดอย่างดีให้กับนักลงทุนทั้งในและนอกประเทศให้หันมาสนใจลงทุนในพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านการท่องเที่ยวและการที่ได้มีการบรรจุเรื่องการท่องเที่ยวไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ได้ทำการมุ่งเน้นการพัฒนาในด้านสังคมและวัฒนธรรม โดยการอนุรักษ์ รักษาและฟื้นฟูทรัพยากร สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณีที่ดั้งเดิมและโบราณสถาน จึงทำให้ประเทศไทยเป็นจุดหมายปลายทางที่สำคัญของนักท่องเที่ยวทั่วโลก (Fakfare, Lee, and Han, 2022)

ประเทศไทยยังประเทศที่มีความพร้อมในการเป็นจุดหมายปลายทางด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ด้านการเข้าถึงที่สะดวก ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวหลากหลาย ด้านสถานที่ท่องเที่ยว และที่พักที่พร้อมรองรับนักท่องเที่ยว รวมทั้งการให้บริการที่มีอัตลักษณ์ความเป็นไทยที่โดดเด่น มีสถานที่ท่องเที่ยวที่มีความงดงามหลากหลาย จึงสามารถสร้างความประทับใจให้แก่นักท่องเที่ยวจนก่อให้เกิดการเดินทางมาท่องเที่ยวซ้ำ (Pongsakornrungrungsilp, and Pongsakornrungrungsilp, 2023; Puchongkawarin, and Ransikarbum, 2021) ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวจึงจำเป็นต้องพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความสมดุล ผ่านการรูปแบบการท่องเที่ยวที่ทำลายทรัพยากรธรรมชาติให้น้อยที่สุด (Fakfare, and Wattanacharoensil, 2023a) จากศักยภาพและโอกาสข้างต้นสามารถสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพในการเป็นศูนย์กลางด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทย แต่อย่างไรก็ตามการท่องเที่ยวเป็นสาเหตุที่ทำให้ทรัพยากรธรรมชาติได้ถูกทำลายหรือถูกใช้ไปในเชิงอุตสาหกรรมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยทรัพยากรบางอย่างก็เป็นทรัพยากรที่ใช้แล้วหมดไป บางส่วนก็ต้องใช้ระยะเวลาในการฟื้นให้กลับมามีสภาพสมบูรณ์ดังเดิม และยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสภาพแวดล้อมของระบบนิเวศการเสื่อมโทรมของทัศนียภาพที่สวยงาม (Bhaktikul, Aroonsrimorakot, and Laiphrakpam, 2021a) รวมทั้งการเปลี่ยนแปลงทางด้านระบบนิเวศมากมาย รวมไปถึงความแปรปรวนของสภาพอากาศโลกร้อน คือ การที่อุณหภูมิเฉลี่ยของโลกเพิ่มขึ้นจากภาวะเรือนกระจก (Green House Effect) ซึ่งมีต้นเหตุจากการที่มนุษย์ได้เพิ่มปริมาณก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์จากการเผาไหม้เชื้อเพลิงต่าง ๆ ในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการเป็นสาเหตุร่วมที่ทำให้เป็นปัญหาภาวะโลกร้อนซึ่งเป็นผลพวงมาจากสภาวะเรือนกระจกซึ่งเป็นปัญหาที่ทั่วโลกพร้อมกันตระหนักและให้ความสำคัญอย่างมากในปัจจุบัน (Lee, and Jan, 2019; Wang, Mao, Xian, and Liang, 2019)

ด้วยเหตุนี้การบริหารจัดการการท่องเที่ยวในปัจจุบันจึงทำให้ทุกภาคส่วนต้องให้ความสำคัญและสนับสนุนแนวคิดในการพัฒนาสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ เพื่อมุ่งสร้างความตระหนักและนำไปสู่การปฏิบัติจริงตามแนวคิด “ปรับ ลด ชดเชย” ในการลดใช้พลังงานอันจะนำไปสู่การลดปริมาณการปลดปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ ซึ่งเป็นสาเหตุหลักของภาวะโลกร้อน (Gössling, and Higham, 2021; Koçak, Ulucak, and Ulucak, 2020) รวมทั้งเป็นการอนุรักษ์และยกระดับลักษณะรูปแบบการท่องเที่ยวของประเทศไทยเพื่อความยั่งยืนในอนาคต หรืออาจกล่าวได้ว่าการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

เป็นอีกหนึ่งยุทธศาสตร์สำคัญที่เป็นแนวทางในการพัฒนาการท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนทุกมิติและเป็นการต่อยอดจากแนวคิดการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (SDGs) ขององค์การสหประชาชาติซึ่งเป็นนโยบายที่รัฐบาลให้ความสำคัญต่อทรัพยากรทางธรรมชาติในมุมของการท่องเที่ยวของแต่ละประเทศ (Zhang, and Zhang, 2020) ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการพัฒนาจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืน

ความหมายของการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism)

การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำคือ การท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม นักท่องเที่ยวจะได้เรียนรู้และมีส่วนร่วมกับกิจกรรมที่ถูกปรับให้เปี่ยมเป็นธรรมชาติน้อยที่สุด เพื่อช่วยลดและชดเชยการปล่อยคาร์บอนโดยรวม ตลอดจนถึงธุรกิจส่งเสริมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการ อาทิเช่น ที่พัก ร้านอาหาร สถานที่ท่องเที่ยว ก็สามารถเป็นส่วนหนึ่งในการลดการปล่อยคาร์บอนได้เช่นกัน (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration: DASTA, 2023) โดยการท่องเที่ยวในรูปแบบนี้ยังสามารถก่อให้เกิดความยั่งยืน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านสิ่งแวดล้อมได้อย่างแท้จริง (Tourism Authority of Thailand, 2020) โดยจุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ เกิดจากการที่ทั่วโลกหันมาให้ความสำคัญกับภาวะโลกร้อนและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวก็เป็นส่วนหนึ่งที่ก่อให้เกิดก๊าซคาร์บอนอันเป็นสาเหตุให้เกิดภาวะโลกร้อน หากจะพิจารณารอยเท้าคาร์บอนของการเดินทางท่องเที่ยวจะได้เห็นว่าแค่เราก้าวเท้าออกจากบ้านเพื่อไปท่องเที่ยวก็ทำให้เกิดการปล่อยก๊าซคาร์บอนแล้ว ดังนั้น “เที่ยวอย่างไรจึงจะปล่อยก๊าซคาร์บอนให้น้อยที่สุด” จึงเกิดแนวคิดของการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ เพื่อให้เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนและรบกวนสิ่งแวดล้อมน้อยที่สุด (Jaiuea, 2021) เช่น มีการคัดแยกและการจัดการขยะอย่างเป็นระบบ เช่น ขยาย ทำปุ๋ย ใช้ซ้ำ รวมถึงการนำพลังงานสะอาดมาใช้ทดแทนทั้งการเดินทาง ที่พัก (Bangkok Life Assurance PLC, 2020) ทั้งนี้ จึงสามารถสรุปได้ว่าการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำเป็นการท่องเที่ยวอีกรูปแบบหนึ่งที่ผสมผสานแนวคิดการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวแบบมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีใจความสำคัญที่ว่า เที่ยวอย่างไรจึงจะปล่อยก๊าซคาร์บอนให้น้อยที่สุดหากพิจารณาแล้วเราจะพบว่าทุกอย่างก้าวของการออกเดินทางท่องเที่ยวล้วนก่อให้เกิดการปล่อยก๊าซคาร์บอนสู่ชั้นบรรยากาศ เสมือนว่ากิจกรรมการท่องเที่ยวก็เป็นส่วนหนึ่งที่เร่งให้เกิดผลกระทบที่ร้ายแรงต่อสิ่งแวดล้อมและโลกใบนี้ ดังนั้น จุดเริ่มต้นของการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำจึงเกิดขึ้นเมื่อนักท่องเที่ยวและผู้ประกอบการการท่องเที่ยวเริ่มให้ความสำคัญกับการจัดการการท่องเที่ยวที่ช่วยลดปัญหาการเกิดภาวะโลกร้อน โดยพยายามออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมให้น้อยที่สุด ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า กระบวนการสำคัญของการปรับรูปแบบการท่องเที่ยวในพื้นที่จังหวัดภูเก็ตสู่ความสำเร็จในการท่องเที่ยวแบบ Low Carbon นั้นจะต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเพื่อนำพาไปสู่เป้าหมายที่ยั่งยืนในอนาคต

การพัฒนาเส้นทางและกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

การกำหนดนโยบายและแผนงานที่ชัดเจนในการดำเนินงานสถานประกอบการที่พักให้เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมนั้นต้องช่วยดำเนินงานเกี่ยวกับนโยบายการท่องเที่ยวในรูปแบบของการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำจะต้องเป็นระบบที่มีประสิทธิภาพสามารถนำไปปรับใช้ได้จริง และประสบความสำเร็จ ทั้งนี้ ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต้องเข้ามาช่วยเหลือเพื่อให้งานออกมามีผลและดำเนินการต่อไปได้อย่างที่วางแผนไว้ (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration: DASTA, 2019) “ต้นแบบ เส้นทางท่องเที่ยว

แบบคาร์บอนต่ำ” ตามนโยบายการท่องเที่ยวแนวใหม่ โดยกลยุทธ์สู่การพัฒนาเป็นเมืองคาร์บอนต่ำตามแนวทาง United Nation Development Program (2021) แสดงดังภาพที่ 1 ซึ่งช่วยให้จุดหมายปลายทางสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสม

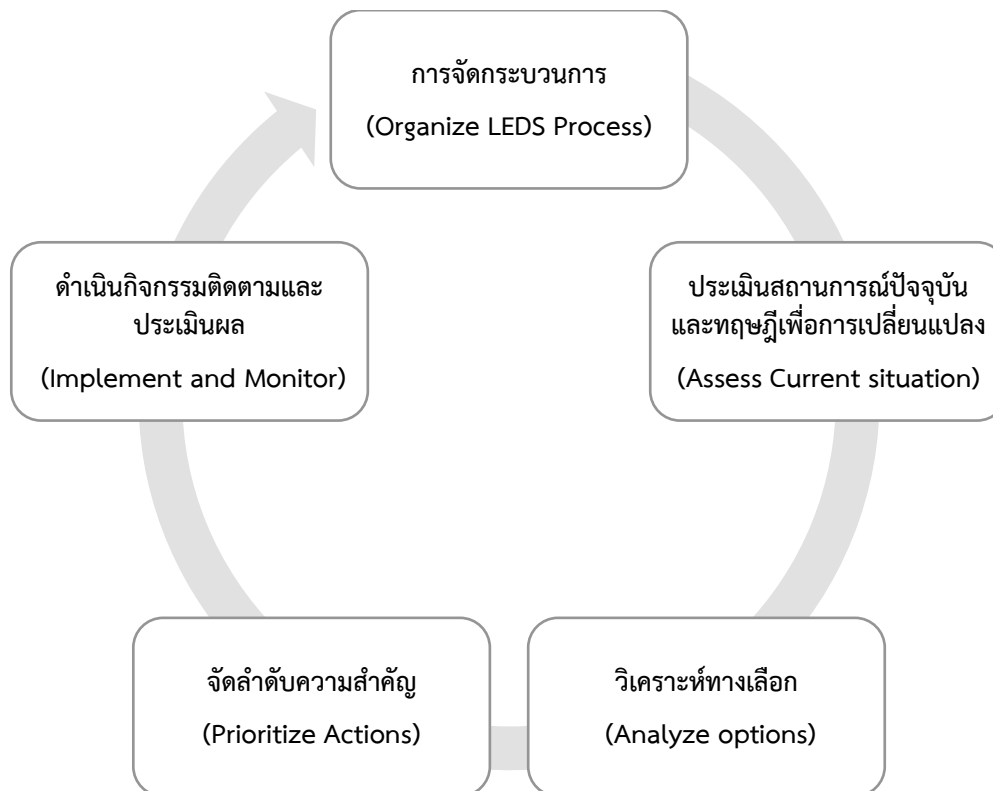

Image 1: Strategies for Developing a Low-Carbon City

Source: United Nation Development Program (2021)

อย่างไรก็ตาม การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ ยังสามารถนำมาเป็นเครื่องมือการตลาดสร้างโอกาสให้กับชุมชนและผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและบริการในพื้นที่ให้ได้มีโอกาสสร้างรายได้จากการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนแบบจริงจัง อีกทั้งยังช่วยกระจายรายได้ให้กับทุกภาคส่วนสร้างการมีส่วนร่วมในชุมชนรวมถึงการประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวเชิงศิลปวัฒนธรรมของจังหวัดไปในตัวอีกด้วย เส้นทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำแบบวันเดียว (One-day Trip) ปัจจุบันนักท่องเที่ยวให้ความสนใจเป็นอย่างมากเนื่องจากเหมาะกับนักท่องเที่ยวทุกเพศทุกวัยที่มีวันหยุดน้อยแต่อยากพักผ่อนหย่อนใจ อยากใกล้ชิดกับธรรมชาติ และออกมาสูดดมอากาศที่บริสุทธิ์ไร้มลพิษ (Wongthanavasut et al. 2019) และยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ส่งเสริมให้นักท่องเที่ยวมีส่วนร่วมในการช่วยลดก๊าซคาร์บอน โดยให้นักท่องเที่ยวอยู่ในแหล่งท่องเที่ยวทำกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์เพื่อชดเชยการปล่อยก๊าซคาร์บอน เช่น การท่องเที่ยวอย่างไม่เร่งรีบ การเลือกโรงแรมที่เป็นโรงแรมสีเขียว การรับประทานอาหารพื้นเมือง Low Carbon Menu เน้นการใช้วัตถุดิบในท้องถิ่นเป็นส่วนประกอบหลัก การทำกิจกรรมท่องเที่ยวด้านสิ่งแวดล้อม เช่น กิจกรรมปลูกป่า ปลูกปะการัง การเก็บขยะ การปั่นจักรยาน พายเรือคายัค ปล่อยลูกเต่าลงทะเล เป็นต้น กิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่ได้มาเพื่อให้นักท่องเที่ยวที่มาได้เข้าใจถึงธรรมชาติมากยิ่งขึ้น (Tourism Authority of Thailand, 2021) มีการสนับสนุนให้ชุมชนและสถานประกอบการมีการดำเนินกิจกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม ภายใต้อาสาสมัคร 4 กรอบตามมาตรการลดภาวะโลกร้อนในภาคการท่องเที่ยว ได้แก่ 1) การจัดการน้ำเสีย

และการนำกลับมาใช้ใหม่ 2) การจัดการขยะ 3) การใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพ 4) การใช้พลังงานอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประกอบไปด้วยแนวทางการจัดการในด้านต่าง ๆ เช่น นโยบาย และการจัดการด้าน พลังงาน ด้านการขนส่ง กิจกรรมการท่องเที่ยว และการมีส่วนร่วมด้านอาคาร การกระทำความดีเหล่านั้นเป็นการกระทำที่สื่อให้ทุกคนหันมาท่องเที่ยวชุมชนแบบวิถีธรรมชาติมากขึ้น เพื่อสุขภาพการสุขภาพจิต และยังส่งผลดีกับต่อจิตใจและอารมณ์ในการดำเนินชีวิตอย่างมาก ฉะนั้นอารมณ์ดีก็จะทำให้สุขภาพจิตดีทำงานออกมาดีส่งผลกับการใช้ชีวิตไปในทิศทางที่ดีอีกด้วย (Potipituk, 2019)

ประโยชน์ของการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ

การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำก่อให้เกิดประโยชน์อย่างยั่งยืนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม-วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม โดยประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ การท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำเป็นการสนับสนุนให้นักท่องเที่ยวทำกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืนยาวนานขึ้น เพื่อลดการเดินทางระยะทางท่องเที่ยวให้นักท่องเที่ยวได้ใช้จ่ายในแหล่งท่องเที่ยวมากขึ้น เกิดการกระจายรายได้ให้แก่คนในท้องถิ่น ประโยชน์ด้านสังคม-วัฒนธรรม การที่นักท่องเที่ยวได้ทำกิจกรรมในแหล่งท่องเที่ยวจะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ ระหว่างนักท่องเที่ยวและคนท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน (Jaiuea, 2021; Kansuntisukmongkol, 2022) ช่วยบรรเทาก๊าซเรือนกระจกในชั้นบรรยากาศ และสร้างการรับรู้และตระหนักถึงผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมช่วยเพิ่มมูลค่าและความน่าสนใจให้กับสินค้าและบริการด้านการท่องเที่ยว ทำให้กระตุ้นเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศ สร้างโอกาสและการต่อยอดให้กับผู้ประกอบการและชุมชน ได้เจอนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพที่มีพฤติกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม (Tourism Authority of Thailand, 2023) ยิ่งไปกว่านั้น ยังสามารถกระตุ้นระบบเศรษฐกิจในภาคส่วนอุตสาหกรรม การท่องเที่ยวและบริการให้มีการเจริญเติบโตประกอบกับเป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อประเทศหรือจุดหมายปลายทาง โดยกลุ่มนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ คือ กลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ (Tantiwasadakarn, 2022) ซึ่งเรียกได้ว่าเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพและคุณภาพที่สร้างรายได้และส่วนแบ่งการตลาดให้กับจุดหมายปลายทางเพิ่มขึ้น ในส่วนของสถานประกอบการสามารถสร้างรายได้จากการที่ลูกค้าหรือนักท่องเที่ยวพิจารณาเลือกใช้บริการจากสถานประกอบการที่มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เกิดความพึงพอใจและบอกต่อ จึงส่งผลให้สถานประกอบการมีผู้เข้าพักมากขึ้น ส่วนของสถานประกอบการที่พักจะต้องได้รับการพัฒนาการจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม อีกทั้งแต่ละสถานประกอบการยังจะได้รับประโยชน์จากการจัดการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมทั้งทางตรงและทางอ้อม (Ingkaphatanasakul, 2017) สถานประกอบการเองสามารถลดค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานจากการลดค่าไฟฟ้า ปริมาณการใช้น้ำ กระดาษ และอื่น ๆ เป็นการสร้างจิตสำนึก และการมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาสิ่งแวดล้อม มีส่วนทำให้บุคลากรเกิดความภูมิใจ ส่วนผู้เข้าพักเกิดความรู้สึกที่ดีต่อสถานประกอบการ เป็นการสร้างภาพลักษณ์ที่ดีต่อสถานประกอบการเอง ประชาสัมพันธ์ สร้างรายได้ และส่วนแบ่งการตลาดเพิ่มขึ้น มีความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและมีความรับผิดชอบต่อสังคม เกิดความพึงพอใจและบอกต่อจึงจะส่งผลให้สถานประกอบการมีผู้เข้าพักมากขึ้น (Designated Areas for Sustainable Tourism Administration, 2023)

Image 2: Benefits of Low-Carbon Tourism

แนวคิดและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ

ในปัจจุบันทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว และนักท่องเที่ยว จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเข้ามามีบทบาทและส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ เพราะจะต้องใช้งบประมาณในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันตัวนักท่องเที่ยวเองสามารถวางแผนการเดินทางได้เองและเลือกกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนได้ เนื่องจากปัจจุบันสื่อสังคมออนไลน์มีผลและอิทธิพลเป็นอย่างมากต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว เพราะปัจจุบันนักท่องเที่ยวมักหาข้อมูลทั้งแบบออนไลน์หรือออฟไลน์มาก่อนเสมอ อ่าน/ฟังรีวิวจากผู้มีประสบการณ์ (e-WOM) และมีข้อมูลที่หลากหลายให้เปรียบเทียบจากหลายแหล่งข่าว ฉะนั้นข้อมูลที่นักท่องเที่ยวหามาจากช่องทางต่าง ๆ จึงถูกผ่านการคัดกรองมาอย่างดี เชื่อว่าถ้าติดตามที่ได้ศึกษามากก็ทำให้เกิดการประชาสัมพันธ์แบบปากต่อปาก ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ดีและสำคัญมากในการถ่ายทอดภาพลักษณ์ของแบรนด์สู่ภายนอกได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งเป็นการลงทุนที่ไม่ต้องใช้เงินสักบาทแต่เป็นการต่อยอดที่ลงทุนระยะยาว เพราะการดูจากรีวิวไม่สำคัญเท่าการที่เราได้เข้าไปสัมผัสเองด้วยตัวเองด้วยการจับต้องลงมือปฏิบัติด้วยตัวเองจริง โดยเริ่มจากการวางแผนการเดินทางท่องเที่ยว การจัดการกระเป๋าเดินทางให้มีน้ำหนักเบา การเลือกยานพาหนะ โรงแรม ร้านอาหาร และบริการเสริมต่าง ๆ ควรเลือกรูทธุรกิจที่มีนโยบายด้านสิ่งแวดล้อม ซึ่งมั่นใจได้ว่าเงินที่เราจ่ายไปกับค่าบริการเหล่านี้ ส่วนหนึ่งย่อมนำไปใช้ประโยชน์ด้านการรักษาสีเขียวและการชดเชยการปล่อยก๊าซคาร์บอนของธุรกิจ และการทำกิจกรรมท่องเที่ยวและกิจกรรมต่าง ๆ ระหว่างเดินทางท่องเที่ยว ควรให้ความสำคัญกับสิ่งแวดล้อมให้มากที่สุดมองถึงผลดีผลเสียที่จะเกิดขึ้นให้มากที่สุด ทำลายธรรมชาติหรือไม่ ในการท่องเที่ยวทุกพื้นที่แม้แต่การใช้ชีวิตในหนึ่งวันของการท่องเที่ยวเราก็ต้องคำนึง เพราะธรรมชาติถ้าเสียไปแล้วเราไม่สามารถทำให้มันกลับมาเหมือนเดิมได้ฉะนั้นต้องใช้เวลาเพื่อฟื้นฟู ซึ่งธรรมชาติก็ไม่ต่างจากชีวิตมนุษย์เลย (University of the Thai Chamber of Commerce, 2021)

อย่างไรก็ตาม มีการตั้งแนวคิด “ปรับ ลด ชดเชย” สู่การพัฒนาธุรกิจและกิจกรรมท่องเที่ยวต้นแบบ คือการที่เราปรับกิจกรรมให้น่าสนใจ โดยอยู่บนพื้นฐานการใช้ทรัพยากรอย่างรู้คุณค่า ลดการใช้พลังงาน

เชื้อเพลิงและวัสดุสิ้นเปลืองจากกิจกรรมท่องเที่ยวให้มีค่าคาร์บอนฟุตพริ้นท์น้อยที่สุด และชดเชยการปล่อยด้วยคาร์บอนเครดิต ซึ่งได้มาจากกิจกรรมฟื้นฟู และสร้างแหล่งดูดซับก๊าซเรือนกระจก การกำจัดออกหรือดักจับโดยตรง เพื่อสร้างสมดุลและทำให้คาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ ใช้นวัตกรรมจัดการการท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ (Carbon Neutral Tourism) เพื่อเดินทางขับเคลื่อนการท่องเที่ยวตามแผน BCG Model และยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวใช้ทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างคุ้มค่าเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยได้ดำเนินการเสริมสร้างศักยภาพ พัฒนา และต่อยอดการจัดการการท่องเที่ยวที่ปล่อยคาร์บอนสุทธิเป็นศูนย์ที่เหมาะสมกับบริบทของภาคธุรกิจท่องเที่ยวไทย ทั้งในส่วนผู้ประกอบการ และชุมชนท่องเที่ยว เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกเพื่อท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนอย่างแท้จริงในปัจจุบัน Tourism Authority of Thailand, 2021) ตัวอย่างเช่น “ชุมชนท่องเที่ยวบ้านถ้ำเสือ อำเภอแก่งกระจาน จังหวัดเพชรบุรี” สะท้อนภาพการท่องเที่ยวแบบรักษาสภาพโลกได้เป็นอย่างดี เหมาะที่จะเป็นตัวอย่างกรณีศึกษาให้กับชุมชนอื่น หรือผู้ประกอบการการท่องเที่ยวได้มาเรียนรู้ เพราะเป็นวิถีการท่องเที่ยวแบบรักษาสภาพ การท่องเที่ยวใหม่ สามารถศึกษาและนำไปใช้เมื่อเข้าสู่ตลาดงาน ซึ่งการเรียนรู้นอกห้องเรียนและลงมือปฏิบัติด้วยตนเองจนเกิดองค์ความรู้และนำไปใช้ได้จริงและสร้างสรรค์สิ่งใหม่สร้างรายได้และเกิดการพัฒนาร่องความรู้ใหม่ คือการเรียนรู้ที่แท้จริง (Boontiangtham, and Huannakrang, 2012)

กิจกรรม Low Carbon Holiday เป็นหนึ่งในโครงการภายใต้นโยบายหลักของ การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ หรือ Low Carbon Tourism โดย ได้เริ่มพัฒนา Low Carbon Holiday ในพื้นที่พิเศษหมู่เกาะช้างและพื้นที่เชื่อมโยง มาตั้งแต่ปี 2557 โดยร่วมกับสถาบันพัฒนาวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมเพื่อสร้างการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำที่มีกิจกรรมอยู่จริง และสามารถขายให้นักท่องเที่ยวได้จริง ภายใต้แนวคิดการเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Destination) (Thailand Greenhouse Gas Management Organization (Public Organization), 2021) มีการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ โดยการใช้จักรยานหรือพาหนะในการพาไปสัมผัสสถานที่ต่าง ๆ โดยไม่ต้องพึ่งพาพลังงานซึ่งในปัจจุบันหลายที่เริ่มมีการสนับสนุนให้หลายๆโรงแรม มีกิจกรรมที่ลดคาร์บอนในการใช้ชีวิตประจำวันของแขกที่เข้าร่วม ไม่ว่าจะเป็นการเดินทาง การรับประทานอาหาร การเลือกพักในโรงแรมที่มีการดำเนินกิจกรรมที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม หรือที่พักของชุมชนที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อมนั้น เป็นการเน้นการท่องเที่ยวอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รวมถึงการท่องเที่ยวแบบลึกซึ้งกับคนท้องถิ่นจริง สัมผัสคุณค่าของวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใกล้ชิด การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ บ้านมาบจันทร์ สัมผัสวิถีชาวบ้าน รับอากาศบริสุทธิ์จากป่าเขา ยายดา เป็นการล่องคลองลาวน ย้อนไปตั้งแต่รอยสุนทรภู่ เส้นทางศึกษาความสมบูรณ์ของธรรมชาติ ป่าชายเลน ด้วยพื้นที่ลำนํ้า ความหลากหลายทางพันธุกรรมของพืชแปลกตานั่นเอง และยังมีถนนคนเดินกาดช่วง เมืองน่าน บนถนนผากอง และบริเวณลานช่วงเมืองหน้าวัดภูมินทร์ที่นี่เป็นที่ขึ้นชื่อมากในการนำเสนอเอกลักษณ์ของเมืองน่านผ่านอาหารพื้นเมือง ผักผลไม้ เสื้อผ้า มีการจัดพื้นที่นั่งด้วยการปูเสื่อและตั้งขันโตกเพื่อให้นั่งรับประทาน มีการคัดแยกขยะเพื่อนำไปกำจัดอย่างถูกวิธีอีกด้วย ฉะนั้นการเตรียมตะกร้าหรือพกถุงผ้าเพื่อช่วยลดการรับถุงพลาสติกใช้ครั้งเดียวทิ้ง รวมถึงการมีนโยบายและแนวทางที่มีการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกนั้น จากการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว จะควบคู่ไปด้วยกับการสร้างความรู้และการเสริมสร้างจิตสำนึกของคนในการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำให้กับเด็ก ประชาชน ผู้ประกอบการ และนักท่องเที่ยวด้วย อีกทั้งยังสามารถเพิ่มจุดคัดแยกขยะให้ครอบคลุม เพิ่มป้ายแผนที่จุดทิ้งถังขยะและมี QR CODE เพื่อให้ทราบถึงที่ตั้งของถังขยะและมีการขยายพื้นที่ในการคัดแยกขยะไปสู่โรงเรียน ตลาด ร้านอาหารและร้านสะดวกซื้อเพื่อให้ครอบคลุมทั่วทุกพื้นที่และนำไปสู่ความยั่งยืน (Nan Municipality.2020)

นอกจากนั้นกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา มีแผนการพัฒนาให้จังหวัดพังงาเป็นแหล่งท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Low Carbon) ของโลก พร้อมกับการนำเสนอแนวคิดให้จังหวัดแหล่งท่องเที่ยวผิงอันดามันประกอบด้วย จังหวัดพังงา จังหวัดกระบี่ และจังหวัดภูเก็ต รวมตัวกันจัดการท่องเที่ยวเป็นสามเหลี่ยมเศรษฐกิจอันดามัน จุดเด่นของทั้งสามจังหวัดคือจังหวัดพังงาเป็นเมืองท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ จังหวัดกระบี่มีน้ำพุร้อนเค็มคลองท่อมพัฒนาเป็นเมืองแห่งสปา และจังหวัดภูเก็ตนำเสนอรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่ง เป็นการได้ดำเนินการออกแบบและสร้างสรรค์เส้นทางการท่องเที่ยว สินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวต้นแบบ ซึ่งเราสามารถทำกิจกรรมมากมายที่ทำลายธรรมชาติน้อยที่สุด ตัวอย่างกิจกรรมการดำเนินงานพัฒนาทางสังคมมากมาย เช่น การยึดใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง หรืออาจจะเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากผู้ที่มีความรู้ร่วมแบ่งปันกัน หรือมุ่งเน้นไปยังการพัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรมในการพัฒนาชุมชนให้ชุมชนได้เติบโตพัฒนาไปอีกขั้น ทั้งนี้กิจกรรมทางเศรษฐกิจ เช่น การผลักดันบริการการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำสร้างความมั่นคงด้านอาหารและพลังงานทดแทน หรือ การผลิตและจำหน่ายสินค้าที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการสร้างจิตสำนึกและให้ความรู้การประกอบกิจการคาร์บอนต่ำและการสนับสนุนการประกอบกิจการที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและคาร์บอนต่ำ (The Government Public Relations Department, 2023)

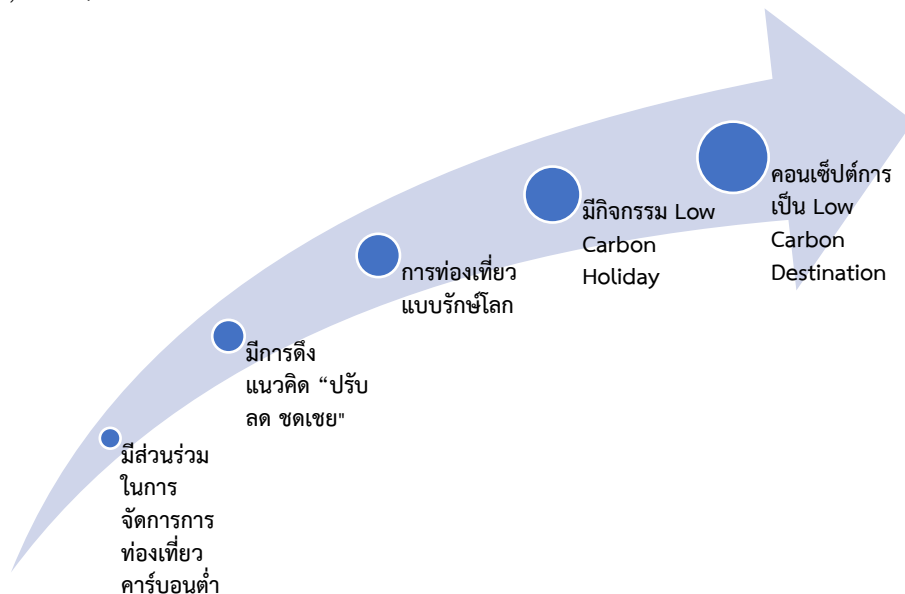

Image 3: Concepts and Participation in Low-Carbon Tourism Activities

โมเดลเศรษฐกิจ BCG กับการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (สวทช.) ได้อธิบายไว้ว่า ทฤษฎีโมเดลเศรษฐกิจ BCG หรือ Bioeconomy: Circular Economy: Green Economy Theory) เป็นการพัฒนาเศรษฐกิจแบบองค์รวม ที่มีแนวคิดมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจใน 3 มิติด้วยกัน คือ เศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) ซึ่งเป็นระบบเศรษฐกิจชีวภาพ มุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรชีวภาพเพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม โดยเน้นการพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์มูลค่าสูง เชื่อมโยงกับ เศรษฐกิจหมุนเวียน (Circular Economy) ที่คำนึงถึงการนำวัสดุต่าง ๆ กลับมาใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพสูงสุด ซึ่งจะอยู่ภายใต้เศรษฐกิจสีเขียว (Green Economy) ที่เน้นการพัฒนาเศรษฐกิจที่ไม่ได้เน้นแต่เพียงการพัฒนาเศรษฐกิจเท่านั้น ยังเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมและการรักษาสิ่งแวดล้อมได้อย่างสมดุลให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนไปด้วยกัน โดยเปลี่ยน

ข้อได้เปรียบที่ประเทศไทยนั้นมีจากความหลากหลายทางชีวภาพและวัฒนธรรม ให้เป็นความสามารถในการแข่งขันด้วยนวัตกรรม เพื่อให้เกิดเศรษฐกิจ BCG ที่เติบโต และสามารถแข่งขันได้ในระดับโลก ซึ่งการแข่งขันในระดับโลกนั้นจะต้องมีการกระจายรายได้สู่ชุมชน ลดความเหลื่อมล้ำ ชุมชนเข้มแข็ง เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม และมีการยึดถือแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน (National Science and Technology Development Agency, 2020)

อย่างไรก็ตาม โมเดลเศรษฐกิจ BCG จะเน้นการดำเนินการให้มีเอกภาพโดยใช้หลักการร่วมมือบูรณาการระหว่างภาคส่วน ซึ่งแต่ละภาคส่วนจะต้องตระหนักถึงความสำคัญ 2 ประการ คือ 1) ความสามารถในการแข่งขันได้ในระดับโลก และ 2) การมุ่งส่งต่อผลประโยชน์สู่ชุมชน โดยวิธีการขับเคลื่อนโดยกลไกการทำงานแบบจตุภาคี (Quadruple Helix) ผ่านการผนึกกำลังร่วมกันระหว่างภาคเอกชน ภาครัฐ ภาควิชาการและประชาชน รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากพันธมิตรและเครือข่ายความร่วมมือในระดับโลก ด้วยเหตุนี้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย Bangkok Business (2017) จึงได้มีการนำนโยบาย Thailand 4.0 ซึ่งมุ่งขับเคลื่อนเศรษฐกิจสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน สร้างความเข้มแข็งจากภายใน เชื่อมไทยสู่โลก มาบูรณาการกับ BCG Model ด้วยแนวคิด Bio-Circular-Green Economy : BCG และ Sustainable Development Goal : SDGs ปรับเปลี่ยนแนวคิด “ทำมาก ได้น้อย” (More for Less) เป็น “ทำน้อย ได้มาก” (Less for More) เนื่องจากประเทศไทยมีศักยภาพสูงในด้านความหลากหลายทางชีวภาพ (biodiversity) การใช้ทรัพยากรจึงมีความจำเป็นต้องคำนึงถึงความคุ้มค่า รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่ม เพื่อให้การท่องเที่ยวไทยมีประสิทธิภาพและตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวได้ครบถ้วนมากขึ้น

โดยตั้งแต่ปี 2564 การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ได้เริ่มมีการวางรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวที่คำนึงถึงความปลอดภัยต่อสุขภาพและบริการที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์ของประเทศไทยด้านการท่องเที่ยวใหม่ เพื่อสร้างความไว้วางใจของนักท่องเที่ยวทั้งในด้านคุณภาพและความปลอดภัย ซึ่งประเทศไทยได้มีการทำตลาดเป้าหมายเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพต่างชาติระดับบน และส่งเสริมภาพลักษณ์การท่องเที่ยวของประเทศไทยใหม่ โดยใช้ประโยชน์จากสิ่งที่มีอยู่และส่งเสริมภาพลักษณ์ของแต่ละจังหวัดหรือพื้นที่ในแง่มุมที่ต่างกันไป ต่อยอดความเข้มแข็งไปพร้อมกับการรักษาธรรมชาติที่พื้นตัวดีขึ้น โดยสนับสนุนการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่รับผิดชอบต่อสังคม และสิ่งแวดล้อม ลดของเสียที่เกิดจากการท่องเที่ยวและบริการให้มากที่สุด (Zero Waste) เพื่อให้เกิดความยั่งยืนต่อทรัพยากรธรรมชาติและอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการ อีกทั้ง เพิ่มขีดความสามารถและปรับปรุงประสิทธิภาพในการบริหารจัดการคุณภาพการบริการด้วยการนำความรู้เทคโนโลยีและนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเพื่อต่อยอดการท่องเที่ยวจากฐานความเข้มแข็งเดิม สร้างรายได้จากการท่องเที่ยวบนพื้นฐาน พร้อมทั้งรักษาสมดุลระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ผลักดันการท่องเที่ยวสู่ความยั่งยืน

สรุป

การท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำ (Low Carbon Tourism) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ผสมผสานแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ และการท่องเที่ยวแบบมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีใจความสำคัญที่ว่า “เที่ยวอย่างไรจึงจะปล่อยก๊าซคาร์บอนให้น้อยที่สุด” ด้วยการคำนึงถึงสิ่งแวดล้อมเป็นหลัก เริ่มจากการจัดกระเป๋าเดินทางให้น้ำหนักเบา เน้นการใช้บริการขนส่งสาธารณะ ควบคู่ไปกับการใช้จักรยาน หรือพายเรือไปสัมผัสสถานที่ท่องเที่ยว โดยไม่ต้องพึ่งพาพลังงาน เลือกพักโรงแรมที่มีกิจกรรมที่ใส่ใจสิ่งแวดล้อม

ดังนั้น การที่จะพัฒนาพื้นที่หรือจังหวัดต่าง ๆ เป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวแบบคาร์บอนต่ำอย่างยั่งยืนได้นั้นจำเป็นต้องมีการจัดการอย่างเป็นระบบและวางแผนดำเนินการอย่างชัดเจน โดยเริ่มจากการสร้างทัศนคติที่รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมโดยการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไม่ว่าจะเป็นการใช้พลังงาน การจัดการขยะ เป็นต้น ลดการทำกิจกรรมที่ลดการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์สู่โลก และ ชดเชยคาร์บอนที่ปล่อยออกไปในรูปแบบต่าง ๆ เช่น การปลูกต้นไม้ทดแทน การบริจาค การซื้อสินค้าและบริการที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เป็นต้น ซึ่งการที่จะทำให้จังหวัดต่าง ๆ กลายเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวคาร์บอนต่ำได้นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำแนวคิด 7 Greens และแนวคิด BCG มาประยุกต์ใช้ควบคู่ไปด้วย เพื่อก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างแท้จริง

References

- Bangkok Business. (2017). *TAT Pushes "Tourism 4.0" to Move Economy*. Retrieved May 3, 2023, from <https://www.bangkokbiznews.com/news/detail/756663>
- Bangkok Life Assurance PLC. (2020). *Happy Life*. Retrieved May 3, 2023, from https://www.bangkoklife.com/emaga_zinehappyLife/Issue/2563/10/LiveOffline/19
- Bhaktikul, K., Aroonsrimorakot, S., & Laiphrakpam, M. (2021a). Sustainable Low-Carbon Community Development: A Study Based on a Royal Project for Highland Community Development in Thailand. *Journal of Community Development Research (Humanities and Social Sciences)*, 14(2), 14-28.
- Bhaktikul, K., Aroonsrimorakot, S., Laiphrakpam, M., & Paisantanakij, W. (2021b). Toward a Low-Carbon Tourism for Sustainable Development: A Study Based on a Royal Project for Highland Community Development in Chiang Rai, Thailand. *Environment, Development and Sustainability*, 23, 10743-10762.
- Boontiangtham, P., & Huannakrang, S. (2012). A Study of Factors Affecting Tourism Decision Making Expectations and Satisfaction of Thai Tourists Visiting Floating Market in Taling Chan District, Bangkok. *Journal of Graduate School Dhurakij Pundit University*, 1(1), 840-852.
- Designated Areas for Sustainable Tourism Administration. (2018). *Tourism... for Whom?* Retrieved May 3, 2023, from <https://tis.dasta.or.th/dastaknowledge/wp-content/uploads/2018/06/Tourism-for-whom.pdf>
- _____. (2023). *Low Carbon Tourism*. Retrieved May 3, 2023, from <https://www.dasta.or.th>
- Fakfare, P., & Wattanacharoensil, W. (2023a). Low-Carbon Tourism: Determining Domestic Tourist Perception from Thailand: TOURISM AGENDA 2030. *Tourism Review*, 78(2), 496-516.
- _____. (2023b). Low-Carbon Tourism for Island Destinations: A Crucial Alternative for Sustainable Development. *Sustainable Development*, 31(1), 180-197.
- Fakfare, P., Lee, J. S., & Han, H. (2022). Thailand Tourism: A Systematic Review. *Journal of Travel & Tourism Marketing*, 39(2), 188-214.

- Gössling, S., & Higham, J. (2021). The Low-Carbon Imperative: Destination Management under Urgent Climate Change. *Journal of Travel Research*, 60(6), 1167-1179.
- Ingkaphatanasakul, W. (2017). *Environmental Management*. National Research Council of Thailand. Retrieved May 3, 2023, from <https://doi.nrct.go.th>
- Jaiuea, M. (2021). *Low Carbon Tourism*. Retrieved May 3, 2023, from <https://tourism.utcc.ac.th>
- Kansuntisukmongkol, C. (2022). *Natural Resource and Environmental Economics*. Retrieved May 3, 2023, from <https://www.econ.tu.ac.th>
- Koçak, E., Ulucak, R., & Ulucak, Z. Ş. (2020). The Impact of Tourism Developments on CO₂ Emissions: An Advanced Panel Data Estimation. *Tourism Management Perspectives*, 33, 100611.
- Lee, T. H., & Jan, F. H. (2019). The Low-Carbon Tourism Experience: A Multidimensional Scale Development. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 43(6), 890-918.
- National Science and Technology Development Agency. (2020). *What Is BCG Economy Model*. Retrieved May 3, 2023, from https://www.nstda.or.th/home/knowledge_post/what-is-bcg-economy-model/
- Potipituk, Ch. (2019). Suasive Measures in Environmental Management for Sustainable Low Carbon Communities. *NRRU Community Research Journal*, 13(2), 1-14.
- Pongsakornrungrsilp, P., & Pongsakornrungrsilp, S. (2023). Mindful Tourism: Nothing Left Behind- Creating a Circular Economy Society for the Tourism Industry of Krabi, Thailand. *Journal of Tourism Futures*, 9(3), 366-380.
- Puchongkawarin, C., & Ransikarbum, K. (2021). An Integrative Decision Support System for Improving Tourism Logistics and Public Transportation in Thailand. *Tourism Planning & Development*, 18(6), 614-629.
- Tantiwasadakarn, C. (2022). *Knowledge Development and Strategies for Multilateral Agreements between Countries on the Environment*. Retrieved May 3, 2023, from <https://digital.library.tu.ac.th>
- Thailand Greenhouse Gas Management Organization (Public Organization). (2021). *Low-Carbon Tourism Management Guidelines in Thailand*. Retrieved May 3, 2023, from <http://www.dasta.or.th/attachments/article/475/1725-1835-0.pdf>
- The Government Public Relations Department. (2023). *Encourage Agencies to Embrace the Sufficiency Economy Philosophy to Drive Sustainable Development, Aiming to Improve People's Well-Being in All Dimensions*. Retrieved May 3, 2023, from <https://www.prd.go.th/th/content/page/index/id/69958>
- University of the Thai Chamber of Commerce. (2021). *Low Carbon Tourism*. Retrieved September 28, 2023, from <https://tourism.utcc.ac.th>
- Wang, Q., Mao, Z., Xian, L., & Liang, Z. (2019). A Study on the Coupling Coordination between Tourism and the Low-Carbon City. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 24(6), 550-562.

Wongthanavas, S. et al. (2019). *The Khon Kean Model*. Khon Kean: The College of Local Administration.

Zhang, J., & Zhang, Y. (2020). Low-Carbon Tourism System in an Urban Destination. *Current Issues in Tourism*, 23(13), 1688-1704.

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีพุทธของครูสอนพระปริยัติธรรม โดยใช้หลักสาราณียธรรม*

Professional Learning Community in the Buddhist Way of Phrapariyattidhamma Teachers by Saranyya Dhamma

¹พระมหาพงศ์ธร ธมมภาณี คลังสอน และ ชันทอง วัฒนะประดิษฐ์

¹Phramaha Phongsathorn Dhammaphanee Klangson

and Khanthong Wattanapradith

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹Corresponding Author's Email: phongsakhorn1995@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มุ่งสะท้อนถึงแนวทางในการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วมของครูสอนพระปริยัติธรรมในการรับมือกับการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมของผู้เรียน คือ สามเณร ที่เติบโตขึ้นท่ามกลางโลกยุคเทคโนโลยีสมัยใหม่จนกลายเป็นส่วนหนึ่งของชีวิต การเรียนการสอนแบบเดิมที่ครูต่างคนต่างสอนไม่มีพลังในการรับมือและสร้างสรรค์ให้ผู้เรียนมีทั้งวิชาและจรณะสมกับเป็นศาสนทายาทของพระพุทธศาสนา ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีพุทธ จะเป็นแนวทางหนึ่งที่น่าพาครูสอนพระปริยัติธรรมไปสู่การค้นหาวិธีการบ่มเพาะพัฒนาผู้เรียนให้ดำเนินตนในวิถีที่ดำรงสมกับเป็นศาสนทายาทที่สืบสานพระพุทธศาสนาให้ยั่งยืนสืบต่อไป

คำสำคัญ: ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; วิถีพุทธ; ครูสอนพระปริยัติธรรม

Abstract

The purpose of this article is to reflect participatory problem solving approach of Phrapariyattidhamma teachers who need to deal with behavior changes of their learners which are Novices who grow up in the modern world of technology and become part of their lives. The traditional way of teaching with different style of teachers has no power to deal with and support the learners to have both knowledge and ethics that are suitable for being the religious heir. Professional learning community in the Buddhist way will be one way to lead Phrapariyattidhamma teachers in order to cultivate and develop learners so that they can live in a good way to suitable with a continuance of being a religious heir.

Keywords: Learning Community; Buddhist Way; Phrapariyattidhamma Teachers

*Received June 14, 2023; Revised August 31, 2024; Accepted September 12, 2024

บทนำ

การศึกษาไทยในอดีตอยู่คู่เคียงกับวัดมาช้านาน วัดเป็นที่บ่มเพาะความรู้และคุณธรรม แต่เมื่อบริบทสังคมเปลี่ยนแปลงไป ระบบการจัดการศึกษาตามค่านิยมประเทศตะวันตกทำให้การศึกษากับวัดเป็นสิ่งที่แยกออกจากกัน การส่งบุตรหลานเข้าสู่สถานศึกษาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับค่าใช้จ่ายในครัวเรือนทำให้เด็กไทยจำนวนหนึ่งที่ครอบครัวไม่มีความพร้อมด้านทุนทรัพย์ ขาดกำลังในการส่งบุตรหลานเล่าเรียนต่อ แต่ยังคงมีความเป็นห่วงว่าหากจะไม่ให้เรียนต่อ บุตรหลานที่อยู่ในช่วงวัยเติบโตและอยากรู้อยากลองจะใช้ชีวิตในทางที่ผิด จึงให้บุตรหลานบวชเรียนโดยหวังว่าจะได้รับการบ่มเพาะความรู้และคุณธรรม ในอดีตการศึกษาของคณะสงฆ์มุ่งสู่การสืบสานคำสอนทางพระพุทธศาสนา การจัดการศึกษาจึงมุ่งหมายไปที่การศึกษาภาษาบาลีเป็นหลัก ต่อมาเกิดกระแสความต้องการให้พระภิกษุ สามเณรได้เรียนทั้งทางโลกและทางธรรม และโดยพระปรารภของสมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (จวน อุฏฐายีมหาเถร) “การศึกษาทางโลกเจริญก้าวหน้ามากขึ้นตามความเปลี่ยนแปลงของโลก การศึกษาพระปริยัติธรรม ก็จำเป็นต้องปรับตัวไปตามความเปลี่ยนแปลงของโลกบ้าง จึงเห็นสมควรที่จะมี หลักสูตรในการเรียนพระปริยัติธรรมเพิ่มขึ้นอีกแผนกหนึ่ง คือ หลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้ศึกษาได้มีโอกาสบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ได้ทั้งทางโลกและทางธรรมควบคู่กันไป” (Department of Education Buddhism, 2023)

ในปี พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาขึ้น และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2535 (ปัจจุบันใช้ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ว่าด้วยโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546) โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะทำให้การศึกษาในโรงเรียนดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อฝ่ายศาสนจักร และฝ่ายบ้านเมือง กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรจะได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรมสมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบทอดพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้ว สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ หรือเข้าราชการสร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไปด้วยเช่นกัน ในระยะเริ่มแรกมีเจ้าอาวาส 51 แห่งรายงานเสนอจัดตั้งต่อกรมศาสนา (Thamcharoen, 1988) จนถึงปัจจุบันมี พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 การศึกษาพระปริยัติธรรมมี 3 แผนก ได้แก่ 1) แผนกบาลีสนามหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาบาลี 2) แผนกธรรมสนามหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาไทย 3) แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาแผนกบาลีสนามหลวงและแผนกธรรมสนามหลวง ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ การศึกษาพระปริยัติธรรมตาม (1) (2) และ (3) อาจศึกษาโดยใช้ภาษาอื่นในการจัดการศึกษาด้วยก็ได้ (Royal Insignia Buddhist Scriptures Act B.E. 2562, 2019) ซึ่งให้เห็นถึงความก้าวหน้าในระบบการศึกษาคณะสงฆ์ สำหรับบทความนี้ผู้เขียนมุ่งนำเสนอ การจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ด้วยเป็นการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ที่เปิดกว้างให้กับผู้เรียนมากยิ่งขึ้น

การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเป็นการจัดการศึกษาตามสภาพจริง โดยมีพระภิกษุเป็นผู้มีอำนาจบริหารจัดการตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานบูรณาการกับศาสตร์พระพุทธศาสนา จัดการเรียนการสอนวิชาทางโลกและหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเข้าด้วยกัน ในอดีตจึงเป็นจุดที่ทำให้พระพุทธศาสนามีศาสนทายาทจากการจัดการศึกษาในรูปแบบของโรงเรียนพระปริยัติธรรมจำนวนมาก ปัจจุบันผู้เรียนส่วนใหญ่เป็นเยาวชนที่มีความคึกคะนองตามลำดับแห่งวัย ส่งผลให้ไม่สามารถดำรงอยู่ในสมณภาวะวิสัยได้ตามสมควร และปัญหาการลาสิกขาออกไปเรียนต่อสายสามัญตามโรงเรียนทั่วไปตามกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ (Faisong, and Sinchindawong, 2018) ส่งผลให้

จำนวนศาสนทายาทมีจำนวนที่น้อยลงในทุก ๆ ปี อันเนื่องมาจากผู้เรียนส่วนใหญ่ไม่ได้ตระหนักถึงความสำคัญในการศึกษา และมีความรู้สึกขบขันถึงภูมิปัญญา

ครูผู้สอนพระปริยัติธรรมจึงมีบทบาทสำคัญที่จะต้องพัฒนาความรู้ความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางอย่างเหมาะสม (Khemma, Chusorn, and Chansirisira, 2018) เพื่อพัฒนาคุณภาพผู้เรียนให้มีพฤติกรรมที่เอาใจใส่ตระหนักถึงคุณค่าของโอกาสทางการศึกษาที่ตนได้รับภายใต้พระธรรมวินัย และมีอาจารย์ในสมณวิสัยที่เรียบร้อยดีงาม ประสานศรัทธาต่อชาวโลกและสร้างคุณค่าให้กับตัวเองและสังคม (Phramaha Krissada Punnaaji (Thonchai), and Phramaha Adidej Sativaro, 2021) การพัฒนาการจัดการเรียนการสอนของครูสอนพระปริยัติธรรมดังกล่าวถือว่าเป็นหน้าที่หลักของครู ซึ่งต้องพัฒนาออกแบบกระบวนการจัดการเรียนรู้ด้วยทักษะในการจัดการเรียนรู้ร่วมสมัยแล้ว ที่เป็นการบ่มเพาะผู้เรียนซึ่งเป็นสามเณรให้เรียนรู้พัฒนาสันติภายในที่จะเป็นรากฐานให้สามเณรได้เติบโตอย่างมีคุณภาพด้วยสันติวัฒนธรรม ซึ่งเป็นวิถีชีวิตในการอยู่ร่วมกันด้วยความสงบ

กล่าวได้ว่า ครูผู้สอนเป็นดั่งกัลยาณมิตรจึงช่วยให้สามเณรมีจริยธรรมที่เหมาะสมกับสมณเพศของตน ” และในขณะเดียวกันครูผู้สอนต้องไม่หยุดเรียนรู้และพัฒนาและหาวิธีการต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาผู้เรียน นอกจากการพัฒนาครูรายบุคคลแล้ว ปัญหาของนักเรียนซึ่งเป็นสามเณรซึ่งมีความซับซ้อนในการให้การดูแลมากกว่าสถานศึกษาโดยทั่วไปเพราะผู้เรียนต้องอาศัยสถานศึกษาเปรียบดั่งบ้านหลังที่สอง ปัญหาการอยู่ร่วมกันย่อมมีมากกว่านักเรียนที่ไปกลับและอยู่กับครอบครัว ดังนั้นครูผู้สอนสามารถแก้ปัญหาเพียงลำพัง แต่ต้องอาศัยพลังการมีส่วนร่วมของครูในการแก้ปัญหา ดังนั้นเพื่อให้เกิดการขับเคลื่อนทั้งระบบจึงจำเป็นต้องสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ที่สอดคล้องกับธรรมชาติทางวิชาชีพพร้อมในโรงเรียนหรือเครือข่าย ที่มีความเป็นชุมชนที่สัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น ซึ่งไม่อาจปฏิเสธได้ว่า ผู้สอนต้องร่วมกันสร้างชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เป็นกระบวนการสร้างการเปลี่ยนแปลงโดยเรียนรู้จากการปฏิบัติงานของกลุ่มบุคคลที่มารวมตัวกันเพื่อทำงานร่วมกันและสนับสนุนซึ่งกันและกัน (Office of the Basic Education Commission, 2022) บทความนี้ผู้เขียนมุ่งหมายที่จะชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีพุทธที่นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางซึ่งสอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยเริ่มต้นจาก สถานการณ์ปัญหาการเรียนการสอนของครูในโรงเรียน แนวคิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ หลักธรรมที่เสริมสร้างการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีพุทธของครูสอนพระปริยัติธรรม โดยมีลำดับดังนี้

สถานการณ์ปัญหาการเรียนการสอนของครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

โรงเรียนพระปริยัติธรรมในปัจจุบัน ต้องเผชิญกับปัญหาในการจัดการเรียนการสอนที่ทำทายเป็นอย่างมาก อันเนื่องมาจากการบวชเรียนในสมัยปัจจุบันไม่ได้เป็นที่นิยม และในจำนวนที่มีอยู่ก็มีลาสิกขาออกไปในทุก ๆ ปี ประกอบกับความอดทนและศรัทธาที่จะดำรงชีวิตอยู่ในสมณวิสัยของกุลบุตรที่บรรพชาเข้ามามีกำลังไม่แข็งแรงที่จะต้านทานกระแสสังคมโลกาภิวัตน์ ทำให้นักเรียนมีความย่อหย่อนทอดธุระในการศึกษา ไม่ฝึกฝนที่จะรักษาภาวะเบญจวินัยทั้งในฐานะนักเรียนและภาวะของสมณะ มีพฤติกรรมต่อต้านต่อภาวะเบญจของวัด และโรงเรียน นอกจากนั้นยังพบพฤติกรรมที่ควรระวัง ซึ่งสุ่มเสี่ยงไม่เหมาะสมในการเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดหรือการทะเลาะวิวาท ส่งผลเสียต่ออนาคตของนักเรียน และทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ควรปรับปรุงกับสถานศึกษาและพระศาสนาด้วย

จึงถือว่าเป็นความจำเป็นอย่างยิ่ง ที่ครูสอนพระปริยัติธรรมต้องออกแบบการจัดการเรียนการสอนเพื่อปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของสมณะ เข้ามาจัดการแก้ไขปัญหาเหล่านี้ ด้วยทักษะในการจัดการเรียนรู้

ร่วมสมัยด้วยวิธีบูรณาการสอดแทรกแนวทางบ่มเพาะผู้เรียนซึ่งเป็นสามเณรให้เรียนรู้และพัฒนาสันติภายใน ซึ่งจะเป็นอุปนิสัยไปสู่พัฒนาการด้านอื่น ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานของการเติบโตอย่างมีคุณภาพ ทั้งด้านทัศนคติ และรูปแบบพฤติกรรม และทักษะการใช้ชีวิตของตนเอง และปฏิสัมพันธ์กับสังคม ยึดมั่นในหลักการแห่งความอดกลั้นและเข้าใจระหว่างชนชาติ ระหว่างชุมชนและปัจเจกบุคคล ซึ่งการบ่มเพาะคุณลักษณะที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น คือความต้องการจำเป็นสำหรับพื้นที่ ซึ่งผู้ศึกษาจะนำไปสู่การสร้างสังคมที่เรียกว่า สันติวัฒนธรรมให้กับสามเณรโดยมีครูผู้สอนเป็นกัลยาณมิตร

ทั้งนี้เครื่องมือหนึ่งที่สำคัญในการพัฒนาวิชาชีพครูโรงเรียนพระปริยัติธรรมให้มีพลังแห่งการเรียนรู้ที่จะส่งผ่านสันติวัฒนธรรมให้กับผู้เรียน คือ “การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” ซึ่งไม่ใช่เฉพาะแต่ชั้นเรียนใดชั้นเรียนหนึ่ง แต่ควรนำมาใช้และทำให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ด้วยองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดคือ ค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน หมายถึง บุคลากรในโรงเรียนต้องมีความเชื่อในเรื่องของการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ร่วมกันและมีการแลกเปลี่ยนความเชื่อ ค่านิยมและวิสัยทัศน์ เป็นสิ่งที่มีความหมายมากกว่าหลักพันธกิจหรือเป้าหมายที่ส่งไปยังการเรียนรู้ร่วมกัน (Phramaha Likit Khamhongsa, Inthussamit, and Nawasit, 2016)

แนวคิดการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ ทางวิชาชีพ (professional learning community) เป็น พัฒนาการของการจัดการ ความรู้ (knowledge management) องค์กรแห่งการเรียนรู้ (learning organization) และชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning community) โดยเป็นการผสมผสาน แนวคิด 2 ประการ คือ

1) ความเป็นมืออาชีพ(professional) ซึ่งหมายถึงการทำอะไรได้ดีกว่ามือสมัครเล่น การไม่ทำร้ายสังคมจากความเชี่ยวชาญของตน การมีความสุจริตแห่งวิชาชีพ การมีความสุขจากการได้ทำประโยชน์เพื่อสังคม และการตระหนักถึงจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ ทั้งนี้การเป็นวิชาชีพประกอบด้วย การมีหลักสูตรการจัดการเรียนรู้ที่ ได้มาตรฐาน มีการฝึกปฏิบัติทางวิชาชีพและมีองค์กรวิชาชีพรับรอง และ 2) ชุมชนแห่งการเรียนรู้ (learning community) หมายถึง การรวมกลุ่มกันของผู้ประกอบวิชาชีพที่มุ่งหมายเพื่อการพัฒนาสมรรถนะเชิงวิชาชีพและคุณภาพของนักเรียนร่วมกันผ่านกระบวนการเรียนรู้แบบร่วมมือร่วมใจ (collaborative learning) การเรียนรู้ประสบการณ์ปฏิบัติงานในเขตพื้นที่หรือโรงเรียน (field) และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ (sharing learning) อย่างต่อเนื่องเป็นการเรียนรู้ร่วมกันมากกว่าการสอนงานวิชาชีพ (focus on learning rather than on teaching) มีการทำงานร่วมกัน (work collaborative) และความรับผิดชอบต่อตนเอง (self-accountable) (Wongyai, and Patthaphol, 2015)

ชุมชนกัลยาณมิตรมีลักษณะที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1) การดำรงหรือหล่อเลี้ยงธรรมชาติของการอยู่ร่วมกันแบบเกื้อกูล 2) การเปลี่ยนบรรยากาศจากสายงานที่เป็นทางการและมีลำดับชั้นมาเป็นบรรยากาศของการอยู่ร่วมกับแบบครอบครัว 3)การเปลี่ยนจากวัฒนธรรมแบบปกป้องการทำงานแบบโดดเดี่ยวสู่วัฒนธรรมแห่งความไว้วางใจและการรับฟังความคิดเห็นอย่างปราศจากอคติ การเปลี่ยนจากความขัดแย้งมาสู่วัฒนธรรมที่เคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล 4) การมีวิสัยทัศน์และค่านิยมร่วมกัน (sharing vision and values) หมายถึง ความรู้สึกร่วมเป็นเจ้าของงานที่ต้องรับผิดชอบอย่างตระหนักถึงคุณค่าของงานนั้น (Mongkolwanich, 2013)

ดังนั้น ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจึงเป็นการเรียนรู้ร่วมกันของผู้ร่วมวิชาชีพนั้นก็คือครูกับครูและครูกับนักเรียน ที่เป็นมากกว่าการจัดการเรียนรู้แต่ยังมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นความรู้เพื่อการเรียนรู้ต่อยอด การเรียนรู้ในลักษณะนี้จะเป็นการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง(transformative learning) นอกจากนี้

องค์ความรู้ที่ได้จากการจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียนของครูแต่ละคนจะถูกนำมาจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ ผ่านการอภิปรายสะท้อนแนวคิดตามหลักวิชาการและนำมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง สิ่งที่ได้ตามาคือครุมีความรู้ในเนื้อหาเทคนิควิธีการจัดการเรียนรู้และกระบวนการวัดประเมินผลทำให้สามารถจัดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้มีประสิทธิภาพมากกว่าการแก้ปัญหาแบบภาพรวมในชั้นเรียน

หลักธรรมที่เสริมสร้างการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

จากแนวคิดเกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพจะเห็นได้ว่า ให้ความสำคัญของการทำงานร่วมกันของครูและผู้เกี่ยวข้องที่ต้องอาศัยความรักสามัคคีในกลุ่ม ซึ่งสอดคล้องกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า หลักสาราณียธรรม ธรรมเป็นที่ตั้งแห่งความให้ระลึกถึง, ธรรมเป็นเหตุที่ระลึกถึงกัน, หลักการอยู่ร่วมกัน (Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto), 2021; Thai Tripitakas: 11/317/257; 22/282-283/321-323) ในพระสุตตันตปิฎก โกสัมพียสูตร ว่าด้วยเรื่องของภิกษุโกสัมพี เป็นเรื่องความบาดหมางระหว่างพระภิกษุชาวเมืองโกสัมพี จนนำไปสู่การทะเลาะเบาะแว้งเป็นข้อพิพาท พระพุทธเจ้าทรงเรียกพระภิกษุทั้งสองฝ่ายมาสอบถาม ความว่า “ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายเข้าใจความข้อนั้นว่าอย่างไร สมัยใด เธอทั้งหลายต่างบาดหมางกัน ทะเลาะวิวาทกัน ใช้หอกคือปาก ทิ่มแทงกันอยู่ สมัยนั้น เธอทั้งหลาย ตั้งมั่นเมตตากายกรรม ตั้งมั่นเมตตาวจีกรรม และตั้งมั่นเมตตาโมกขกรรมในเพื่อนพรหมจารีทั้งหลาย ทั้งต่อหน้าและลับหลังบ้างหรือไม่” ภิกษุหมุ่นั้นตอบว่า “ข้อนี้ไม่เป็นดังนั้นพระพุทธเจ้าข้า” (Thai Tripitakas: 12/491/530-531) ในสาคามสูตร มีเรื่องเล่าถึงหมู่บ้านสามคาม เป็นเหตุการณ์ที่กล่าวถึง ในช่วงที่นิครนถ์นาฏบุตรเจ้าลัทธิพวกเหล่านีครนถ์ ได้ถึงแก่กรรม ลูกศิษย์ได้เกิดการทะเลาะวิวาทถกเถียงกันโดยแบ่งออกเป็นสองฝ่ายเนื่องจากการตีความธรรมวินัยของเจ้าลัทธินิครนถ์นาฏบุตรที่แตกต่างกัน กาลนั้นพระจุณทสมณุตเทศได้นำประเด็นความขัดแย้งนี้ไปปรึกษากับพระอานนท์ ทั้งสองรูปจึงหารือว่าจะนำความไปกราบเรียนถามพระพุทธเจ้าถึงแนวทางจัดการป้องกันความแตกแยกของหมู่สงฆ์หากในกาลภาคหน้าพระพุทธองค์ได้ดับขันธปรินิพพานแล้ว พระพุทธเจ้าทรงแสดงให้เห็นถึงมูลเหตุแห่งความแตกแยกมิใช่มีเหตุจากการตีความหมายในคำสอนหรือหลักปฏิบัติที่แตกต่างกันนั้นเป็นเพียงเรื่องเล็กน้อย แต่เหตุแห่งความแตกแยกที่แท้จริงเป็นเรื่องของ (1) การเป็นผู้มักโกรธ ผูกโกรธไว้ (2) เป็นผู้ลบหลู่ ตีเสมอ (3) เป็นผู้ริษยา มีความตระหนี่ ฯลฯ (4) เป็นผู้โอ้อวดมีมายา ฯลฯ (5) เป็นผู้มีความปรารถนาชั่วเป็นมิฉฉาปฏิญญา ฯลฯ (5) เป็นผู้ยึดมั่นทิฏฐิของตนมีความถือมั่น สละสิ่งที่ตนถือมั่นได้ยาก

จากเรื่องเล่าจากพระสูตรสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญของหลักสาราณียธรรมและองค์ประกอบของสาราณียธรรม สรุปได้ว่า สาราณียธรรมหากผู้ใดกลุ่มชนใดถือปฏิบัติ ย่อมทำให้เป็นที่รัก ทำให้เป็นที่เคารพ เป็นไปเพื่อสงเคราะห์ เพื่อความไม่วิวาทกัน เพื่อความสามัคคีกัน เพื่อความเป็นอันหนึ่งอัน เพื่อสร้างเสริมสภาวะการแสดงไมตรีและความหวังดีต่อเพื่อนมนุษย์ แสดง อาการิยาสุภาพ เคารพนับถือกัน, ช่วยบอกแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอนหรือแนะนำตักเตือนกัน ด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ แสดงความเคารพนับถือกัน, การตั้งจิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็น ประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน, การแบ่งปันลาภผลที่ได้มาโดยชอบ ธรรม แม้เป็นของเล็กน้อยก็แจกจ่ายให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอยบริโภคทั่วกัน, การมีความประพฤติสุจริต ตั้งมรรักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่หมู่คณะ, การเคารพรับฟังความคิดเห็นกัน มีความเห็นชอบร่วมกัน ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ ผู้เขียนเห็นว่าหลักสาราณียธรรมนี้สอดคล้องได้อย่างกลมกลืนในการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของครูพระปริยัติธรรม ซึ่งผู้เขียนนำเสนอในประเด็นต่อไป

ชุมชนเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีพุทธของครูสอนพระปริยัติธรรม

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีพุทธ เป็นการนำหลักสาราณียธรรมมาเสริมหลักการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตามศาสตร์การศึกษาสมัยใหม่ เพื่อการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพวิถีพุทธของครูสอนพระปริยัติธรรม ดังนี้

การเห็นปัญหาร่วมกันของกลุ่มครู (ทฤษฎีสามัญญตา) เพื่อพลังในการขับเคลื่อนสำหรับการก่อวิวัฒน์ การสอน ครูสอนพระปริยัติธรรมจำเป็นต้องมีความเห็นที่ตรงกัน (สัมมาทิฐิ/วิสัยทัศน์ร่วม) เสมอเหมือนกับ ผู้ครูสอนพระปริยัติธรรมในชุมชนเดียวกัน มีความเห็นชอบร่วมกันในข้อที่เป็นหลักการที่จะนำไปสู่การจัด ปัญหา มิใช่เป็นความเห็นที่ก่อให้เกิด ปัญหา ต้องยอมรับความคิดเห็นของคนหมู่มากแม้จะไม่ถูกใจก็ตาม การอยู่ร่วมกันจะต้องยอมรับใน กฎกติกาทางสังคมที่กำหนดไว้ ไม่กระทำตนเสมือนว่าเป็นการฝ่าฝืนมติของ สังคม ไม่เอารัดเอาเปรียบ กันหรือข่มเหงกีดกันเพื่อนครูด้วยการ 1) เคารพรับฟังความคิดเห็นกัน 2) เห็นชอบ ร่วมกัน 3) ตกลงกันได้ในหลักการสำคัญ 4) ไม่สร้างข้อขัดแย้งโดยไม่มีเหตุผล โดยการน่านยยะหลักการ ของความเป็น C หรือ Community และ หลักทฤษฎีสามัญญตาดังกล่าวมาประสานให้เกิดความสามัคคี ดังที่ พระพุทธเจ้าได้ทรงชี้ให้เห็นถึงความสำคัญว่า “ธรรมอย่างหนึ่ง เมื่อเกิดขึ้นในโลก ย่อมเกิดขึ้นเพื่อเกื้อกูลแก่คน หมู่มาก เพื่อความสุขแก่คนหมู่มาก เพื่อประโยชน์แก่คนหมู่มาก เกิดขึ้นเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ ทั้งหลาย” “ธรรมอย่างหนึ่ง” ดังกล่าวก็คือ “ความสามัคคี” ซึ่งนอกจากจะนำมาซึ่งความสำเร็จในการทำงาน ร่วมกันแล้ว ยังทำให้ได้รับคุณประโยชน์ด้วยกันทั้งสิ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่ “ชุมชน” หรือ “หมู่คณะ” ดังที่พระองค์ได้สรุปว่า “ความพร้อมเพรียงแห่งสงฆ์นำสุขมาให้”

การทำข้อตกลงร่วมกันด้วยศีลสามัญญตา ซึ่งหมายถึงศีลหรือการประพฤติเสมอเหมือนกันกับเพื่อนครู ในชุมชนเดียวกัน หมู่เดียวกัน ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ เคารพกฎเกณฑ์ระเบียบของสังคม การดำเนิน นโยบายต่าง ๆ ต้องเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับมติชุมชนด้วยหลัก 3 ประการคือ 1) การประพฤติ ที่สุจริตดีงาม 2) รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม 3) ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสีย โดยสรุป ศีลสามัญญตา คือ ความสม่ำเสมอกันโดยศีล คือ การประพฤติที่สุจริตดีงาม รักษาระเบียบวินัยของส่วนรวม ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจหรือเสื่อมเสียแก่ชุมชน มีความประพฤติสุจริต ปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของหมู่คณะ ไม่เอารัดเอาเปรียบผู้อื่น

การรับฟัง การแสดงออก การติดต่อกันด้วยจิตเมตตาในการแก้ปัญหาแบบมีส่วนร่วม (เมตตา กายกรรม, เมตตา วาจากรรม, เมตตา มโนกรรม) **เมตตาทายกรรม** คือ การแสดงออกถึงความเมตตาทางกาย แก่เพื่อนในสังคมเดียวกัน ทั้งต่อหน้าและลับหลัง ช่วยเหลือกิจธุระของหมู่คณะด้วยความเต็มใจ แสดงอาการ กิริยาสุภาพ เคารพ นับถือกันทั้งต่อหน้าและลับหลัง การอยู่ด้วยกันด้วยการกระทำดีต่อกัน ไม่เบียดเบียน ทำร้ายกัน ไม่ก่อสงคราม แต่มุ่งเน้นการสร้างความร่วมมือกัน เพื่อความผาสุกของหมู่คณะ กล่าวคือ 1) การปฏิบัติทางกายด้วยการช่วยเหลือเกื้อกูล 2) แสดงอาการกิริยาสุภาพต่อกัน เคารพนับถือกันทั้งต่อหน้า และลับหลัง โดยสรุปก็คือ การไม่ระราน หรือทำให้นคนอื่นเดือดร้อนด้วยการกระทำของเรา **เมตตาวาจากรรม** คือ การแสดงออกถึงความเมตตาปรารถนาดีต่อกันทางวาจา ต่อเพื่อนครูด้วยกัน เช่น การช่วยบอกสิ่งที่เป็น ประโยชน์ แนะนำสั่งสอนตักเตือน ในทางที่ถูกที่ควรด้วยความปรารถนาดี กล่าววาจาสุภาพ เป็นประโยชน์ อ่อนหวานทั้งต่อหน้าและ ลับหลัง ใช้หลักการพูด โดยการเจรจาให้เข้าใจกัน ไม่กล่าวร้ายเสียสติกัน กล่าวคือ 2) กล่าววาจาที่สุภาพต่อกัน ไม่กล่าวร้ายหรือพูดคำหยาบ 2) แนะนำ หรือ บอกสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน ตักเตือนด้วยความหวังดี 3) พูดถึงกันด้วยความเคารพให้เกียรติ โดยสรุป คือ การกล่าววาจาที่สุภาพต่อกัน ไม่กล่าวร้ายหรือพูดคำหยาบ บอกสิ่งที่เป็น ประโยชน์ สั่งสอน แนะนำ ตักเตือนกันด้วยความหวังดี พูดถึงกัน ด้วยความเคารพ รวมถึงมีการสำรวจ ทางวาจาให้เรียบร้อย ดีงาม สามารถเรียกอีกอย่างว่า วชิสุจริต อัน

สามารถขยายประกอบให้ชัดเจนขึ้นด้วย 4 ประการ คือ สัจจวาจา (พูดจริง) อปิสฺสววาจา (พูดไม่ส่อเสียด) สันทวาจา (พูดอ่อนหวาน) และ มัตถวาจา (พูดด้วยปัญญา) วชิรฺสุจริต เป็นการกระทำทางวาจา อันเป็นการประพฤติดีทางวาจา ด้วยการพูดที่ไพเราะก่อให้เกิดคุณประโยชน์ พูดแล้วสบายกายสบายใจ ทั้งผู้พูดและผู้ฟัง

เมตตาตามโนกรรม คือ การตั้งจิตเมตตาปรารถนาดีต่อกันกับเพื่อนร่วมสังคม ร่วมหมู่ คณะเดียวกัน มีจิตปรารถนาดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง คิดทำแต่สิ่งที่เป็นประโยชน์ต่อกัน มองกันในแง่ดี ไม่มีความระแวงสงสัยซึ่งกันและกัน การไม่คิดทำร้ายซึ่งกันและกัน มีความซื่อสัตย์เคารพใน ความคิดเห็นซึ่งกันและกัน มีจิตเมตตาต่อกัน กล่าวคือ 1) จิตปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์ 2) มองกันในแง่ดีมีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน โดยสรุปก็คือ การปลูกสำนึกให้แก่จิตใจ ตั้งอยู่บนความเพียรพยายามในฝึกคิด ฝึกละชั่ว ทำดี ทำจิตใจให้ผ่องใสด้วย เมื่อขยายถึงความเมตตาทางด้านจิตใจ 3 ประการ คือการเว้นจาก มโนทุจริต 3 กล่าวหรือเว้นความชั่วที่เกิดทางใจทั้งสามกล่าวคือ 1) โลภอยากได้ของเขา 2) พยาบาท ปองร้ายเขา 3) เห็นผิดจากคลองธรรม

การเห็นปัญหาของส่วนรวมเป็นปัญหาที่จะต้องแก้ไขด้วยกัน (สาธารณโภคี) สาธารณโภคี คือ การรู้จักแบ่งการทำงานหน้าที่ หรือแม้กระทั่งโอกาส โดยไม่เก็บปัญหาไว้จมอยู่กับตัวเองเพียงลำพัง แต่มีการแลกเปลี่ยนช่วยกันแก้ไขพัฒนา นำมาให้ได้มีส่วนร่วมด้วยช่วยกัน ทั้งในด้านวัตถุ ข้อมูลความรู้ วิธีการต่าง ๆ ให้แก่เพื่อนครูด้วยกันตลอดถึงการรู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติร่วมกัน ที่ดำเนินไปในทางแห่งความดี

สรุป

การปฏิบัติตามหลักสาราณียธรรม ก็เหมือนการยึดปฏิบัติในหลักสามัคคีไปพร้อมด้วยกัน สามัคคีเป็นผลสืบเนื่องจากการที่สังคม ชุมชนองค์กรที่ต้องอยู่ร่วมกันมีท่าทีการแสดงออกและ พฤติกรรมอย่างสร้างสรรค์ ตั้งเมตตาช่วยเหลือกิจธุระของผู้ร่วมงานด้วยความเต็มใจ แสดงกิริยาอาการ สุภาพ บอกรับแจ้งสิ่งที่เป็นประโยชน์ สั่งสอน แนะนำตักเตือนด้วยความหวังดี กล่าววาจาสุภาพ ตั้งจิต ปรารถนาดี คิดทำสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่กัน มองกันในแง่ดี มีหน้าตายิ้มแย้มแจ่มใสต่อกัน แบ่งปัน เฉลี่ยเจือจาน ให้ได้มีส่วนร่วมใช้สอย บริโภคทั่วกัน มีความประพฤติสุจริตดีงาม ถูกต้องตามระเบียบ วินัย ไม่ทำตนให้เป็นที่น่ารังเกียจของหมู่คณะ มีความเห็นชอบในข้อตกลง ในข้อที่เป็นหลักการสำคัญ ร่วมกัน จะต้องคิดถึงกันด้วยการมอง โลกในแง่ดี ต้องระลึกถึงกันหรือปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา ต่อกัน หลักสาราณียธรรมเป็นหลักการอยู่ร่วมด้วยสามัคคี ทำให้ชุมชนเป็นเอกภาพสามารถเป็นพลังในการขับเคลื่อนชุมชนแห่งการเรียนรู้ (PLC) ให้ประสบความสำเร็จด้วยหลักสาราณียธรรมเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิถีพุทธ

References

- Department of Education Buddhism. (2023). *The History of the Study of the Pariyattidhamma General Education Department*. Retrieved June 6, 2023, from <https://deb.onab.go.th/th/content/page/index/id/6647>
- Faisong, S., & Sinchindawong, S. (2018). Phrapariyatidhamma Secondary Schools in Thailand 4.0. *The Journal of Institute of Trainer Monk Development*, 1(1), 80-92.
- Khemma, H., Chusorn, P., & Chansirisira, Ph. (2018). Strategies to Enhance Professional Development of Teacher in General Buddhist School. *Journal of Educational Administration, Khon Kaen University*, 14(2), 1-10.
- Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (1996). *Thai Tripitakas*. Bangkok: MCU Press.

- Mongkolwanich, Ch. (2013). *Administration of Educational Organization and Personnel*. Bangkok: Thawee Print.
- Office of the Basic Education Commission. (2022). *Policy of the Office of the Basic Education Commission*. Retrieved July 31, 2023, from <https://www.obec.go.th/about/นโยบาย-จุดเน้น-สพฐ-ปีงบประมาณ>
- Phramaha Krissada Punnaaji (Thonchai), & Phramaha Adidej Sativaro. (2021). An Analytical Study of Self Development of Novices according to Samanerasikkha in Buddhist Scriptures. *Journal of MCU Buddhist Review*, 5(2), 103-117.
- Phramaha Likit Khamhongsa, Inthussamit, M., & Nawasit, S. (2016). The Development of Professional Learning Community Indicator of Pariyattidhamma Schools in General Education Division under the Office of National Buddhism. *Journal of Educational Administration Khon Kaen University*, 12(1), 1-10.
- Royal Insingnia Buddhist Scriptures Act B.E. 2562. (2019). *Royal Gazette*, 136 (50a), April 16.
- Somdet Phra Buddhaghosacharya (P. A. Payutto). (2021). *Dictionary of Buddhism*. (43rd ed.). n.p.: n.p..
- Thamcharoen, W. (1988). *Phrapariyattidhamma Secondary School Procedure Manual*. Bangkok: Department of Religious Affairs.
- Thammapruksa, N. (2011). *Building Culture of Peace through Aikido*. (Master's Thesis). Chiang Mai University. Chiang Mai.
- Wongyai, W., & Patthaphol, M. (2015). *Cognitive Coaching*. (5th ed.). Bangkok: Charansanitwong Printing.